

6012

L $\frac{4}{652}$

UNIVERSITĀTE RIGĀ

MĀCĪBAS GRĀMATU SERIJA NR. 27

SENPRŪŠU VALODA

IEVADS,
GRAMATIKA UN LEKSIKA

J. ENDZELINS

RIGĀ, 1943

UNIVERSITĀTES APGĀDS

282

L 6
652

ĀJĀNDIŅA ZAĻVĪTAI
BIBLIOTĒKA

L
6

UNIVERSITĀTE RIGĀ
M Ā C I B A S   G R Ā M A T U   S E R I J A   N R. 27

SENPRŪŠU VALODA

IEVADS,
GRAMATIKA UN LEKSIKA

J. ENDZELINS

RIGĀ, 1943

U N I V E R S I T Ā T E S   A P G Ā D S

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA

~~408.561~~

0305031257

MAČIBAS GRĀMATU SERTĀMĒST

SENPRĒŠU VALODA

IZDĀVĒ
GAMTINĀ UN LĒKŠNĀ

1. SĒRIJAS

AFV. II/00278. Eksemplāru skaits 600. Papīrs Nr. 110-m, 68 kg,
73×103 cm no Juglas papīru fabrikas. Iespiests Latvijas vērts-
papīru spiestuvē no 1942. g. janvāra līdz 1943. g. februārim.

1. lpp.		Priekšvārds
3		Ievads
5-13		
17-182		

PRIEKŠVĀRDI.

Ka ir vēlams jauns prūšu valodas atlieku apstrādājums, par to nevar būt šaubu. Un, kamēr nebūs nekā labāka, šis mans darbs, domāju, būs derīgs.

J. Endzelīns

1941. 27. XI.

SATURA RĀDĪTĀJS.

	Lpp.
Priekšvārdi	3
Ievads	5— 15
Gramatika	17—132
I Skaņu mācība.	
Dažas piezīmes par rakstību (1. §)	17— 18
Akcenti un intonācijas (2.—3. §)	19— 22
Vokālisms (4.—26. §)	22— 33
Konsonanti (27.—52. §)	33— 40
Svešu skaņu atdarinājums aizguvumos (53.—54. §)	40— 41
II Formu mācība.	
Nōminālie salikteni (55.—56. §)	41— 42
Reduplikācija (57. §)	43
Piedēkļu pārskats (58.—97. §)	43— 54
Substantīvu deklinācija (98.—137. §)	54— 67
Adjektīvu deklinācija (138.—152. §)	67— 72
Adjektīvu gradācija (153.—154. §)	72— 73
Skaitļi (155.—158. §)	73— 75
Vietniekvārdu deklinācija (159.—194. §)	75— 91
Piezīmes par locījumu lietāšanu (195. §)	91— 92
Adverbi (196.—197. §)	92— 93
Prepozīcijas un piedēkļi (198.—213. §)	93—102
Konjugācija (214.—256. §)	102—130
Piezīme par vārdu kārtu (257. §)	130
Korrektūras piezīmes	131—132
Leksika	133—278
Prūšu valodai veltītu darbu saraksts	279—283
Saīsinājumi	284—285
Iespieduma kļūdas	286—288

Ievads.

Aistieši.

Vēlāko „prūšu“ senči laikam ir Tacita „Ģermānijā“ — ap 100. g. pēc Kr. — minētie aistieši („Aestiōrum gentēs“), kas dzīvojuši pie „Svēbu“ (tagadējās Baltijas) jūras un vākuši dzītaru. Un Kasiodōrs stāsta par tiem 6. gadsimtenī, ka tie sūtījuši gotu karalim Teodorīkam Lielajam dzītaru kā dāvanu. Tuvāk viņu dzīves vietu noteic Jordāns (ap 550. g.), teikdams, ka austrumos no vidīvaļiem, kas mitinoties ap Vislas grīvu, dzīvojot „Aesti“ („pācātum hominum genus omnīnō“) pie tās pašas jūras; tur viņus min arī Kārļa Lielā biografs Einhards, (ap 800. g.).

Tacits aistiešus, kā aizrāda Zitigs (Sittig) Stud balt IV 19 sk., it kā pieskaita ģermāņiem: zemi tie apstrādājis „patientius quam prō solitā Germānōrum inertīā“ un dzītaru tie vācot „sōlī omnium“ (taču laikam jāpiedomā: Germānōrum). Un, tikai stāstījis par aistiešiem un sitoniem, Tacits pasaka, ka te nu esot „Suēbiae finis“. Bet tas pats Tacits saka arī par aistiešiem, ka tiem esot „rītūs habitusque Suēbōrum, lingua Britannicae propior“. Un par peukiniem (venetiem un fēnīem) viņš šaubās, vai tos pieskaitīt ģermāņiem vai sarmātiem, lai gan peukini „sermōne, cultū ... ac domiciliis ut Germānī agunt“. Tas ļauj domāt, ka Tacitam ne valoda noteica tautu radniecību. Zitigs tomēr domā l. c., ka Tacita sniegtās ziņas par aistiešiem drīzāk liecinot par viņu ģermāniskumu nekā baltiskumu. Aistiešu Dievmātes un kuiļu tēlu vēlākajiem prūšiem neesot, bet gan svēbiem bijis Zemesmātes kults. Tas nu neko nepierāda: kas reiz ir bijis, var vēlāk zust, pilnīgu ziņu par senprūšiem mums nav, un vai ģermāņiem var konstatēt Dievmāti un kuiļu tēlus? Tacita apgalvojumu, ka aistiešiem esot „rītūs habitusque Suēbōrum“, Zitigs atzīst bez kāda ierobežojuma, bet šaubās, vai tiešām valoda viņiem bijusi „Britannicae propior“. Patiesībā nu gan abus šos apgalvojumus varam atzīt tikai cum grānō salis: tie taču nebalstās ne uz kādiem pamatīgiem zinātniskiem pētījumiem, nei pat uz paša Tacita novērojumiem. Un daudz maz līdzīgos apstākļos dzīvojošām kaimiņtautām pavīrs vērotājs laikam vienmēr varēs saskatīt kaut ko līdzīgu paražās un izskatā vai tērpā. Bet valodas ziņā aistieši — ja tie bija balti — varēja izlikties tuvāki britiem nekā ģermāņiem tāpēc, ka ne britu, ne aistiešu valodā nebija ģermāniskā skaņu pārvirziens. Savam uzskatam par labu Zitigs izmanto arī Tacita aizrādījumu, ka aistieši dzītaru saucot par „glēsū“:

„Ernstlich wird ... wohl niemand zu behaupten wagen, dass glesum ein baltisches Wort sei“ (seko aizrādījums uz Plīniju, kas vārdu „glēsūm“ piedēvē ģermāņiem). „Lettisches glēsis [sic!] entstammt deutlich dem Germanischen und kann gar nicht urverwandt sein.“ „Wären die Aestier ... in Wahrheit Balten, warum besaßen sie denn kein baltisches Wort für ihre wichtigste Handelsware?“ Bet no kam tad mēs zinām, ka aistiešiem nebija baltiska nosaukuma dzītarām? Ja „glēsūm“ tiešām bija tikai ģermānisks un baltiem sākumā svešs vārds, tad aistieši — ja tie bija balti — varēja ar šo vārdu iepazīties satiksmē ar saviem ģermāņu kaimiņiem un dzirdēt to arī no dienvidnieku tirgoņiem, kas ceļodami uz aistiešu zemi varēja to jau pa ceļam būt saklausījuši no ģermāņiem un tad arī aistiešiem prasīt pēc „glēsūm“. Rezultātā aistieši varēja sākt satiksmē ar sveštautiešiem lietāt vārdu „glēsūm“, arī ja viņi paši sauca dzītaru kā citādi. Un 16. gadsimteņa literatūrā ir minēts prūsisks dzītara nosaukums „gentars“, skat. Neselmaņa Thes 46. Bet nevarētu „glēsūm“ būt ne vien ģermānisks, bet arī baltisks tikai tai gadījumā, ja ģermāņu *glēs-* te būtu no ide. *ghlēs-*; patiesībā nu ir blakus sinōnimas saknes *ghel-* un *ghel-* (skat. Valdes Vrgl Wrtb I 624 un 626), tā ka nav nekādu formālu šķēršļu uzskatīt „glēsūm“ arī par baltisku vārdu, ar ko vispirms varbūt apzīmēja svekus. Ir taču prūšiem arī daži citi tikai ar ģermāņiem kopēji vārdi. Bet la. *glisis* (ne „glēsis“) sava *ī* dēļ ir laikam aizgūts ne no ģermāņiem, bet no tā prūšu dialekta, kur *ē > ī*¹. Citi, tā Karstens un Zenns (Senn), gluži noteikti — bet bez pierādījumu — pieskaita pirmatnējos aistiešus pie ģermāņiem; vēlāk „aistiešu“ vārds „habe ... die Funktion eines zusammenfassenden Volksnamens erhalten“, ar ko tad apzīmētas arī dažas neģermāņu ciltis, skat. Zenna rakstu Ostpreussens Vorgesch. sprachlich beleuchtet (The Germanic Review XV, № 1). — Daži citi ir saskatījuši aistiešos somus vai pat ķeltus, skat. Ķeruļa rakstu Ēberta Reallex. der Vorgesch. I 337.

Archaiologi (tā, piem., Engels Vorgesch. der altpr. Stämme I 124) tomēr ir konstatējuši, ka materiālās kultūras kontinuitāte saista aistiešus ar vēlākajiem prūšiem, un ja tā, tad aistieši laikam ir vēlāko prūšu senči. Un katrā ziņā, kā aizrāda Ķerulis l. c. 336, senangļa Vulfstana — 9. gadsimteņa beigās — minētie ēsti (ēasti) ir identiski ar prūšiem, kuņus tur sastopam vēlāk; to rāda Vulfstana minētie ēstu zemes vietvārdi, kas ir Prūsijā atrodami, un Vulfstana ēstiem un vēlākajiem prūšiem kopējas paražas. Aistiešu vārdu, kur diftongam *ai-* senlejsvācu valodā bija jāpārvēršas par *ē-*, Vulfstans laikam ir iedomājies sakarā esam ar senangļu *ēaste* „austrumi“, sauksdams ēstus arī par ēastiem.

Par aistiešu baltiskumu liecinātu arī lei. *Ais[t]marēs* „das frische Haff“, ja šis nosaukums būtu autentisks; šai gadījumā par aistiešiem laikam īsti

¹ Pa daļai citāti par to Būga KSn 256 sk.

būtu saukta viena no prūšu ciltīm. Bet Ģerulim l. c. 337 var būt taisnība, ka šis *Aismaņu* vārds ir „als gelehrte Erfindung stark verdächtig“.

No baltu valodām „aistiešu“ vārdam nav nevienas daudz maz patīcamas etimoloģijas, bet gan var to skaidrot no ģermāņu valodām, un, kā aizrāda Ģerulis l. c., ir šim vārdam jau vairākas ģermāniskas etimoloģijas. Muchs to ir saistījis ar vidus lejsvācu este (kur e- < ai-) „kaltētava“; šai gadījumā „aistieši“ būtu kaltētavās jeb rijās (pa ziemu) dzīvojoši ļaudis. Ģermāņi varēja tā nosaukt tās gar Baltijas jūru dzīvojošās tautas, kam bija tādas rijas. Ar laiku labāk iepazīnušies ar baltiskajiem aistiešiem un izzinājuši, ka viņi paši saucas par „prūšiem“, ģermāņi tad varēja (aistu >) ēstu vārdu piešķirt igauņiem, kam pašiem savā valodā laikam nebija savas tautas kopnosaukuma. Ja aistiešu vārds ir ģermāniskas cilmes, tad ir arī vieglāk saprotams, ka baltu zemēs nav drošu atlieku no šā vārda.

Prūši².

Prūšu vārdu pašos prūšu tekstos nesastopam; ir tur tikai atvasinājumi (en) prūsiskan (tautan 19,²¹³ „im Land zu Preussen“) un (adv.) prūsiskai 19,¹³ „prūsiski“. Neselmanis savā Thes. l. pr. min no vēstures avotiem daudzskaitli (ar latīnizētu galotni) prussi (= lei. *prūsai*, la. *prūsi* ME) un prūšu zemes vārdu Pruzza (= lei. *Prūsa* Būgas KSn 207²). Pirmoreiz prūšu vārds („Bruzī“) ir lasāms tā sauktā Bavāriešu ģeografa rakstos 9. gadsimtenī⁴; pēc tam prūšus („Brūs“) min Spānijas žīds Ibrahīm-ibn-Jakūbs sava ap 965. gadu izdarītā Vācijas apceļojuma aprakstā. Vecākos pēc tam sekojošos *prūšu* vārda minējumus reģistrē Būga Liet. k. žod. LXXI; turpat LXX Būga rauga noteikt, kuŗa cilts sākumā ir saukta par prūšiem.

Ap 1200. gadu prūšu zemei bija apmēram šādas robežas: ziemeļos Baltijas jūra un Nemuna upe, austrumos Nemuns, dienvidos mainīgās robežas ar poļiem un rietumos Visla; sīkāk par tām Ģerulis l. c. 338, E. Levi (Lewy) PN 25 skk. un IF XXXII 168 sk. (ar literātūru) un Trautmanis Apr PN 195 skk.

Prūšu zemē bijuši šādi apgabali (pirmavotu latīnizētām formām seko iekavās Būgas l. c. LXVII skk.⁵ konstruētie austrumbaltiskie atbildumi): Pomesania (*Pamede*), Pogesania (*Pagude*), Warmia (*Vārme*, ar ko saskan pagasta vārds *Vārme*² Kursā un lei. upes vārds *Varmē*), Notangia jeb Natangia (*Natanga*), Sambia

² Par prūšiem vispāri arī A. Fišers *Etnografia dawnych Prusów* (1937) un H. Lovmjaņskis (*Łowmiański*) *The ancient Prussians* (1937).

³ Cipari aiz prūšu vārdiem te un vēlāk apzīmē attiecīgo lappusi un rindu Trautmaņa izdevumā.

⁴ Skat. Lovmjaņska *Studja nad pocz. społ. i państwa lit.* I 4⁷ un II 151.

⁵ Tur un Alt-Preussen 1940, 10—15 minētas arī šo apgabalu robežas.

(*Seмба*, ar ko saskan *Seṃbas* vārds Ēdoles pagastā; Brēmenes Ādams 1073. gadā raksta, ka par „Semland“ sauktu apgabalu apdzīvojuši „Sembi vel Pruzzi“; šo sembu vārdu Būga KSn 281 un Brūkners ZislPh IV 213 saista ar sl. *sebrō*), Nadrowia jeb Nadrawia (N ad ru va vai N ad ra va), Scalowia (*Skalva*; par skalvju piederību pie prūšiem Trautmanis Streitberg-Festgabe 355 skk. ar literātūru un Apr PN 200 skk.), Sudowia (*Sūduva*), Galindia (*Galinda*), Bartha (*Bārta*, ar ko saskan *Bārtas* vārds Kursā) un (poliskā rakstījumā) Sasińska albo Saska ziemia (*Sasna*); Lubowia (poliskas cilmes vārds) pa daļai jau bija poļu varā.

No atsevišķo cilšu vārdiem vispirms ir ģeografa Ptolemaja aprakstā ap 150. g. pēc Kr. minēti *Γαλίνδαι και Σουδινοί*. Par galindu baltiskumu⁶ šaubās Zitigs (Sittig) Stud balt IV 18, bet vārdi ar sufiksālu *-nd-* baltu valodās ir sastopami (skat. Leskīna Nom 588 sk.); „galindi“ var būt gala (t. i., robežu) ļaudis, ar ko saskan, ka baltu zemju galējos austrumos Hipatija chronika 11. un 12. gadsimtenī min ap Gžatsku un Možaisku dzīvojošu līdzīga nosaukuma (*goładb*) baltu cilti. Un Pēteris no Dusburgas (14. gadsimtenī) galindus un sūdīnus pieskaita pie prūšiem (par sūdīnu valodu sal. arī Būgas l. c. LXXXVI citēto liecību); Būga l. c. LXXIII aprāda arī galindu īpašvārdu prūsiskumu.

Sūdīni (dažos avotos, kā aizrāda Būga l. c. LXIX, arī „sūdi“⁷ saukti) ir identiski ar citu avotu jātvingiem. No viņu valodas ir paglābušies ne vien īpašvārdi, bet arī daži Becenbergera BB II 136 skk. sakopoti teikumi. Un Ķerulis Bezenberger-Festschrift 44 skk. un Būga KSn 78 skk. un Liet k. žod. LXXVI skk. ir konstatējuši, ka jātvingi jeb sūdīni ir runājuši prūšu valodas dialektu; tā viņiem ir *ei lei*. un la. *ie* vietā, svelpeņi leišu šņāceņu vietā, bet *š* < *sj* un *ž* < *zj*, un arī leksikā ir redzama speciāla saskaņa ar prūšiem. Dažus tūkstošus sūdīnu vācu ordenis, pakļāvis sev Prūsiju, pārcēla uz Sembu, kur tie vēl 16. gadsimtenī atšķīrās ar savu dialektu. Citi no viņiem, negribdami dzīvot zem ordeņa varas, aizvācās uz Lietuvu; no viņiem varbūt *z* gaidāmā *ž* vietā Slanimas leišu vārdā *zāsis* „zuoss“, skat. Sibl Et 97.

Ciņās pret poļiem un vācu ordeni daļa prūšu ir gājuši bojā; atlikušie, pakļauti ordenim un dzīvodami kā zemākā šķira starp vācu ienācējiem, ir ar laiku pārvācojušies. Ap 16. gadsimteņa vidu tomēr ir vēl bijis tik daudz vācu valodas nepratēju prūšu, ka hercogs Albrechts lika izdot Lutera katechisma tulkojumu prūšu valodā. Ja pēc 1561. gada, kad iznāca trešais tulkojums, vairs nerodas grāmatas prūšiem, tad jādomā, ka drīz pēc tam prūšu pārvācošanās ir sākusi norisināties straujākā gaitā. Bet vēl ap 1600. gadu, kā konstatē Ķerulis Streitberg-Festgabe 100 sk., Sembā ir bijuši prūši,

⁶ Pret to neliecina arī *Galinda* vārds vēlāku laiku Spānijā, ko min Müllenhofs Deutsche Altertumskunde II 19; par to arī Fasmers (Vasmer) Sitzungsber. d. pr. Akad. 1932, XXIV, 642.

⁷ Par šo vārdu Būga l. c. LXXIV.

kas vāciski nav pratuši. Priekšvārdos 1625. gada leišu psalmu tulkojumam par prūšu valodu ir teikts, ka tā ir „noch in Preussen, bei etlichen Leuten, im Fischhäusischen, Schackischen und Labiawschen an der Seekant und Curischem Haff gebräuchlich“. 1684. gadā Hartknochs (Altes und neues Preussen) raksta: „Es ist jetzt kein einziges Dorff mehr übrig, in welchem alle Leute die Altpreussische Sprache auch nur verstehen sollen: sondern hier und dort sollen noch einige alte Leute seyn, so dieselbe verstehen.“ Bet 1689. gadā viņa Dissertatio de lingua veterum Prussorum vēstī: „Non in uno, sed in pluribus adhuc pagis passim reperiuntur hujus linguae gnari.“ Un Pēterpili atrodamam 2. katechisma eksemplāram uz titullapas ap 1700. gadu uzrakstīta šāda piezīme: „Diese alte Preusnische Sprache ist nuhnmehr gantz und gar vergangen worden. Anno 1677 ein einziger alter Mann auf der Curischen Nährung wonend, der sie noch gekont, gestorben, doch sollen noch solche daselbst sein.“ Skat. Trautmaņa Apr Spr VIII minētos Becenbergera rakstus.

Prūšu valodas pieminekļi.

1. Elbingas vāciski-prūsisks vokābulārs. Rakstīts tas ir ap 1400. gadu. Bijis mirušā Elbingas grāmatkrājēja Grūbnaipa īpašumā, 1825. gadā tas nokļūst F. Neumaņa rokās, kas vēlāk to atdāvina Elbingas pilsētas bibliotēkai, kur tas atrodas vēl tagad. Priekš šā vokābulāra tai pašā kōdekā ir vāciski rakstīti Lūbekas, Pamedes un vecpoļu likumu krājumi. Beigās ir rakstītāja vārds: Pēteris Holcvešers no Marienburgas. Vokābulārā ir pavisam 802 vārdi, pie tam tikai substantīvi (viss lielais vairums) un dažī krāsu adjektīvi. Nav tie alfabēta kārtā rakstīti, bet grupēti pēc jēdzienu asociācijas; tā aiz *dieva* vārda seko eņģelis, tad debess, tad zvaigznes u. t. t. Rasties varēja šāds vārdu krājums pēc viduslaiku Vācijā stipri izplatīto latīniski-vācisko vokābulāru parauga; skat Trautmaņa Apr PN 199 sk. ar literātūru.

Ja vokābulāra autors, kā domājams, bija vācietis, tas varēja dzirdēt prūšu vārdus no dažādu izlokšņu runātājiem un ne tikai ceļojot, bet arī vienā vietā dzīvojot: ilgajā cīņu laikā daudziem prūšiem bija jāmaina sava dzīves vieta, skat. Levi PN 25 un II katechisma priekšvārdus Trautmaņa Apr Spr 9,²⁸⁻³⁰. Un tā jau Bernekera Pr Spr 257 ir nevienādo diftonga *ai* refleksu dēļ izteicis aizdomas, ka šai vokābulārā ir dažādu izlokšņu vārdi. Uz to norāda arī tādas nesaskaņas kā nōm. *cawx*: *wilkis*; *alu*: *meddo*; *wobse*: *garian*; *deywis*: *semo*, *seamis*; *glossis*: *woasis*; *wumpnis*: *umnode* u. c. FBR XIV 102 sk. Domā, ka šā krājuma vārdi saklausīti Pamedē, skat. Ķeruļa Apr ON 272 skk. ar literātūru un Trautmaņa Apr PN 199 sk. ar literātūru; par šo jautājumu arī Becenbergers KZ XLIV 285 sk.

Elbingas vokābulārs nav pats oriģināls, bet ir norakstīts no manuskripta, kas savukārt bija vai nu oriģināla, vai kāda vecāka noraksta kōpija. Uz to

norāda dažādas raksta kļūdas, kas radušās norakstītājam — pašam prūsiski neprotot — nepareizi lasot cita rakstījumu. Tā Becenbergers BB XXVIII 158 domā par menig „mēness“, ka oriģinālam tai vietā bijis menins, ko pirmais norakstītājs aplam izlasījis kā menius un ar toreiz lietājamo saīsinājumu norakstījis menig, kur nu Holcvešers -9 noturējis par g-burtu⁸.

Norakstot ir gadījušās tādas kļūdas kā, piem., grabis „Berg“, kragis „Heer“ pareizu garbis, *kargis vietā, tāpat t pareiza c vietā un otrādi u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr XXIII sk.; citi fakti, kas laikam ir izskaidrojami ar norakstījumu, ir minēti FBR XV 89, 91, 93 un 95.

Šo vokābulāru (turpmāk tas citēts ar E.) pirmais ir publicējis Neselmanis 1868. g., pēc tam — fotografētā veidā — Becenbergers un Zīmons (Simon) 1897.

2. Sīmaņa Grūnava vokābulārs. Mūks Sīmanis Grūnaus sniedz savā apmēram 1517.—1526. g. rakstītā Prūsijas chronikā arī 100 prūšu vārdu (šis saraksts turpmāk citēts ar Gr.). To starpā ir daži, kas citos pieminekļos nav sastopami, bet, kā liekas, arī daži poļu un (?) leišu vārdi. Krājuma vērti mazina arī tas, ka daži vārdi uzrakstīti bez galotnes vai ar sakropļotu galotni. Arī šai krājumā ir laikam dažādu izlokšņu vārdi, sal., piem., muti „māte“: supana „Braut“ (blakus Villa supūni „Frau“); nōm. manga: rancko; muti: corpe. Vārdi rakstīti juku jukām, bez kādas kārtības.

3. I katechisms⁹ ir iznācis Karaļaučos 1545. gadā. Autors vārds nav zināms. No priekšvārdiem ir izprotams, ka jau iepriekš ir rokrakstā cirkulējuši vismaz daži katechisma gabali prūšu valodā, pie tam ar sīkām nesaskaņām savā starpā kā formas (atkarā no tulkotāja izlokšnes), tā satura ziņā. Pēc hercoga Albrehta pavēles tad nu iespīests šis katechisms mācītāju vajadzībām; rakstīts tas esot tā, kā runājot Sembā „am rechten preussnischen orth und strich“. Arī II un III katechismam ir pamatā tas pats Sembas dialekts, bet I tomēr sīkumos atšķiras no II un III (tā, piem., palaikam paturēdams gaŗo e, kā vietā II un III sniedz gaŗu i); sīkāk par to Ķerulis Apr ON 268 un 270 sk. I arī pats atspoguļo dažādas izlokšnes, sal., piem., gobuns: -gubuns; rekis: rickis; numons: noumans. Un gadās tur rupjas kļūdas, piem., ak. swaian „viņa“, prey leiginwey „zu richten“, laeims „Reich“, ak. betten eden „Abendmahl“, stanawans testamentan. Un tāpēc tai pašā gadā iznāk „labots“ katechisms.

4. Šis II katechisms ar ir anōnims. Korriģēšanai izmantoti, kā priekšvārdos teikts, „nicht alleyn wol erfarne landes tolcken, sondern auch dieser sprach verstendige leutt, die eins theyls von geburt vnd Eltern preussnisch vnd hernach auch deudsch vnd latinisch gelernt“. Sakarā ar to arī šai katechismā nav pilnīgas saskaņas nei rakstības, nei izlokšnes ziņā, sal.,

⁸ Apmēram tā arī Neselmanis AM VI 317.

⁹ Par katechismu vācu oriģināliem Becenbergers BB XXIII 289 skk. un KZ XLI 69 skk. un Trautmanis Apr Spr XXIX ar literātūru.

piem., rykyes: reykeis; wissemokin: wysssen mukis; drowy: druwe; puieyti: nouson: joes: salobisquan. Citas pirmāk minētās I kļūdas ir izlabotas, bet swaien „viņa“ atstāts, lietāts ir artikuls un pareizā I menentwey „minēt“ (vācu „führen“) vietā likts rupjš ģermānisms westwey. No citiem pieminētajiem II atšķiras it īpaši ar ayi < aj, auw < aw un ar to, ka tur biežāk ir patskaņa a vietā e vai æ; skat. par to Ģerula Apr ON 266 skk.

5. Enchiridijs jeb III katechisms. Šās 1561. gadā iznākušās grāmatas tulkotājs ir mācītājs Ābels Vills. Vērtīgāka tā ir par iepriekšējiem pieminētajiem ne vien sava lielākā apjoma dēļ, bet arī tāpēc, ka Vills diezgan bieži ir apzīmējis patskaņa garumu uzsvērtās zilbēs, tā ka ar to ir norādīta arī akcenta vieta un — diftongos — arī intonācijas veids. Arī rakstība tur ir diezgan laba, salīdzinot to, piem., ar pirmo latviešu tekstu grafiku. Bet šās grāmatas valoda ir tāda, ka pat Becenbergers, kas citādi rauga Villu aizstāvēt, tomēr KZ XLI 67 dēvē to par „schauderhaft“ un tulkojumu daudzās vietās par „höchst nachlässig“. Tikai jāpiemetina, ka ne katrreiz varam droši izlemt, vai tas, kas mums no leišu un latviešu viedokļa liekas nepareizs ir tulkotāja nogrēkots vai toreizējai prūšu valodai īpatnējs. E. Hermaņa apgalvojumu KZ XLVII 147 skk., ka tulkojums esot labs, bet izliekoties nelabs tāpēc, ka tā laika prūšu valoda bijusi izmirstoša „Mischsprache“, atspēko Ģerulis Streitberg-Festgabe 96 skk. Turpat 98 sk. un AfsI Ph XXXIX 65 sk. Ģerulis aizrāda, ka no tulkošanas uzticējuma Villam vēl nevar secināt viņa lietpratību prūšu valodas jautājumos: tulkošana uzdota viņam tāpēc, ka tas bijis viens no nedaudziem oziandristiem¹⁰. Becenbergers KZ XLI 67 un Trautmanis Apr Spr XXX mēģina tulkotāja vainu mazināt ar to, ka prūšu valoda bijusi bez literāras politūras; pret šo taisnojumu Levi (Lewy) IF XXXII 170 skk. ir izteicis pamatotus iebildumus. Pilnīgāku pārskatu par tulkojuma kritizējumiem sniedz Risevičs (Rysiewicz) Stud balt VII 92 skk. — Lai seko daži kļūdu piemēri:

kai mes ... giwammai ... bhe erains swaiian sallūban mīlijt (inf.!) bhe teisint 25,²⁷ „dass wir... leben ... und ein jeglicher sein Gemahl lieben (daudzsk. 1. p.!) und ehren“ (līdzīga kļūda ir boūton 27,²⁴ „sei[e]n“); etskīmai (daudzsk. 1. p.!) bhe winna perēimai 43,⁴ „auferstehen (inf.!) und herauskommen“; nostan kai as ... asmai bhe ... po tenesmu giwīt (inf.!) 31,²⁹ „auf dass ich ... sei und ... unter ihm lebe“; steison smūni 61,¹⁰ „der Person“ (ģen.); mukinne-wingins bhe dūsaisurgawingi 55,²¹ „Lehrern und Seelsorgern“; mes asmai ... enkopts (viensk.) 43,¹¹ „wir sind ... begraben“; deiwutiskai (siev. dz.) ... dāts (vīr. dz.) wirst 49,¹⁹ „Seligkeit ... gegeben wird“; par akūzātīvu ģenitīva vai datīva vietā skat. 99. §, par 3. pers.

¹⁰ Par Villu un viņa tulku Ģerulis arī FBR VIII 50 skk.

viensk. 1. un 2. personas vietā — 215. §. Vēl citas kļūdas min Bernekens Pr Spr 91 skk., Trautmanis Apr Spr XXXI sk. u. c., vienā otrā vietā tomēr maldīdams: tā, piem., Bernekens l. c. 96 savienojumu mukints wirst „gelehrt wird“ dēvē par „ein Unding“ (bet sal. la. *mācīts tiek*) un par aplamu arī kas aiz swirins (bet skat. 179. §), un Trautmanis l. c. mēnē savienojumu prawilts postāi „verraten ward“, bet sal. la. *nuoduots tapa*.

Savam darbam Vills liekas izmantojis arī citu tulkojumus, savu tekstu un rakstību pie tam nesaskaņodams. Uz to, šķiet, norāda tulkojuma nesaķaņas starp 53_{,12-20} un 53_{,21-31} (skat. FBR VIII 7) un tādi rakstījumi ar c kā deicton u. c. (skat. FBR XV 87) un ar j jeb y kā kaigj, tyt, ainaweydi u. c. (skat. FBR XV 93 sk.). Tas varēja notikt it sevišķi sakarā ar to, ka viņam gadījās (skat. Trautmaņa Apr Spr XXX) strādāt bez parastā tulka.

Tulkots ir ļoti bieži vārds pa vārdam, verdziski turoties pie vācu oriģināla, un tikai retumis gadās tādi labi un brīvi tulkojumi kā kittewidei ... giwa nikai 35_{,7} „anders ... lebt, denn“ (la. *citādi dzrvo nekā ...*).

Vienreiz viens vācu vārds tulkots prūsiski ar diviem vārdiem: wissan amsin adder pogūnans 41_{,3} „alle Heiden“; par to Trautmanis Apr Spr 299 ar literātūru un Benvenists Stud balt II 80.

6. Sīkumi un īpašvārdi. Bez jau minētiem pieminekļiem ir vēl dažādos rakstos paglābušies atsevišķi teikumi un vārdi. Īsus teikumņus ir publicējis Becenbergers GGA 1874, 1239 un — pa daļai jātvingu dialektā no Meletija „Sudauer-Büchlein“ — BB II 136 skk. un Mikalauskaite Arch Phil VII 102, atsevišķus vārdus — Neselmanis savā Thes. l. pruss., Cizemers (Ziesemer) Zeitschr. f. deu. Mundarten 1923, 149 skk., īpašvārdus — Lewy (Lewy) Die apr. Personennamen I, Ģerulis De prussicis Samb. loc. nominibus un Apr ON, Trautmanis Apr PN, Matusevičūte Arch Phil VIII 11 skk. u. c.

Prūšu valodas radu sakari.

Prūšu valoda diezgan stipri atšķiras no austrumbaltu (leišu, kuršu un latviešu) valodām. Dažos gadījumos austrumbalti ir pārveidojuši to, ko prūši ir paturējuši negrozītu, bet ir arī prūšu un austrumbaltu formas, kas nevar būt cēlušās no kādas visiem baltiem kopējas pirmformas. Gadījumos, kad prūšu valoda atšķiras no austrumbaltu valodām, dažreiz tā saskan ar slavu, dažreiz — ar ģermāņu valodām, pie kam ģermāņu valodām tā ir tuvāka nekā austrumbaltu valodas; sīkāk par to FBR XI 189 skk. un Stangs Norsk Tidsskr. f. Sprogvid. XI 85 skk.

Prūšu valodā nav droši atrodams tas *ie*, kas leišiem un latviešiem radies no uzsvērtā *ei* (*ēi*), sal., piem., pr. de iw(a)s: lei. *diēvas*, la. *dievs*.

Vismaz vienā pr. izlokšņu daļā ir paglābušies *tl* un *dl* (kā rietumslavu valodās), kas leišiem un latviešiem > *kl*, *gl*, skat. 44. § a.

No visiem baltiem ir tikai viena daļa prūšu pārvērtusi ide. *z* par *z*, skat. 9. §.

No visiem baltiem ir tikai viena daļa prūšu pārvērtusi aiz lūpeņiem un aukslējeņiem ide. *ā* par *ū*, skat. 10. §.

No visiem baltiem tikai prūši ir paglābuši nek. dzimtes substantīvus, skat. 101. §.

Viensk. ģen. pr. *deiwās* (sal. senangļu *dómæs*): lei. *diēvo*, la. *dieva* (sal. sensl. *boga*), skat. 103. §.

Pr. daudzsk. dat. ar *-ma(n)s*: lei. ar — *-m(u)s*, skat. 111. §.

Dauzsk. ak. pr. *deiwans* (sal. sensl. *bogy*): lei. *dievūs*; pr. *rānkans* (sal. sensl. *rōky*): lei. *rankàs*, la. *rūokas*.

Dauzsk. nōm. pr. *wissai*: lei. *visì*; dat. pr. *wissamans*: lei. *visiems*, la. *visiem(s)*.

Komparātīvi pr. (ģen.) *tawischas*, (ak.) *maldaisin*: lei. *gerēsnis*.

Skaitleņi pr. *ains* (sal. go. *ains*), *tūsimtons*, *tirtis*, *usts*, *newīnts* (sal. go. *niunda*): lei. *vienas*, *tūkstantis*, *trēčias* (sal. sensl. *trētjǫ*), *šēštas*, *deviņtas* (sal. sensl. *devēṭǫ*), la. *viens*, *tūkstuotis*, *trešs*, *sešts*, *devīts*.

Viensk. nōm. stas, siev. dz. *stai*, ģen. *stessei*, dat. *stesmu* (sal. go. *þamma*), (siev. dz.) daudzsk. nōm. *stai*, ģen. *steison*: lei. *tas*, *ta*, *tō*, *tam(ui)*, *tōs*, *tū*, la. *tas*, *tā*, *tà*, *tam* (sal. sensl. *tomu*), *tās*, *tūo*.

No visiem baltiem tikai prūši pazīst vietniekvārdus *tāns*, *dis, *stawiđs* (sal. go. *swaleiks*), *kawiđs*, subs un daudzskaitļa formas no *kas*.

Viensk. dat. *mennei*, *tebbei* (sal. sensl. *tēbē*), *sebbei*, ak. *mien*, *tien*, *sien*, daudzsk. ģen. *noūson*, dat. *noūma(n)s*, ak. *mans*, *wans* (sal. sensl. *vy*): lei. *man(i)*, *tav(i)*, *sav(i)*, *manē*, *tavē*, *savē*, *mūsu*, *mūms*, *mus*, *jus*, la. *man*, *tav*, *sav*, *mani*, *tevi*, *sevi*, *mūsu*, *mums*, *mūs*, *jūs*.

Pr. *mais*, *twais*, *swais* (sal. sensl. *mojǫ*, *tvojǫ*, *svojǫ*): lei. *mānas*, *tāvas*, *sāvas*, la. *mans*, *tavs*, *savs*.

Pr. laikūt: lei. *laikyti*, la. *laictt*, skat. 225. §.

No visiem baltiem tikai prūši ir paglābuši tādas optātīva formas kā *wedais* jeb *weddeis* (skat. 243. §), un tikai prūši pazīst tādas formas kā *endiris*, *gerdaus*, *teiks* u. c. 244. § un tādas infinitīvus kā *dātwei*.

Pr. *poklausīmanas* 253. §: lei. *paklaūšomos*, la. *paklausāmas*.

Pr. *īduns*, *-stāuns* u. c. 254. §: lei. *ēdeš*, *stóješ*, la. *ēdis*, *stājis*.

Nesaskaņas leksikā:

pr. *aglo*: lei. *liētūs*, la. *liētus*; pr. *ayculo*: lei. un la. *adata*; pr. *bītas*: lei. *vākaras*, la. *vakars* (sal. slavu *večerǫ*); pr. *dadān*: lei. *pienas*, la. *piēns*; pr. *debīkan*: lei. *dīdis*, la. *dīžs*; pr. *emnes*: lei. *vařdas*, la. *vārds*; pr. *gaylis*: lei. *bāltas*, la. *balts*; pr. *garbis*: lei. *kālnas*, la. *kaļns*; pr. *grīmons*: lei. *giedóti*, la. *dziēdāt*; pr. *kails* (sensl. *cēlǫ*, go. *hails*): lei. *sveikas*; la. *sveiks*; pr. *camstian*: lei. *avīs*; la. *avs*; pr. *klupstis*: lei. *kelýs*, la. *celis*; pr. *luckis*: lei. *pagalýs*, la. *pagale*; pr. *mēntimai*:

lei. *melioti*, la. *męluôt*; pr. seggīt: lei. *darýti*, la. *darít*; pr. sirwis: lei. *stīrna*, la. *stīrna*; pr. seyr: lei. *širdis*, la. *siřds*; pr. sirmes: lei. *šārmās*, la. *sārms*; pr. stallit: lei. *stovēti*, la. *stāvēt*; pr. tāws: lei. *tēvas*, la. *tēvs*; pr. wupyan: lei. *debesīs*, la. *debesis*.

Kopā ar slaviem prūši turas vārdos: arwis „patiess“: pirmslavu *orvbnō; assanis „rudens“: kr. *oseń*; austo „mute“: sensl. *usta*; babo „pupas“: kr. *bob*; dalptan „kalts“: kr. *doloto*; eyswo „brūce“: sensl. *jazva*; geits „maize“: sensl. *žito*; insuwis „mēle“: sensl. *językō*; ak. kērdan „laiku“: kr. *čeredá*; pokūnst „behūten“: sensl. *sōkōtati*; curwis „vērsis“: p. *karw*; lauxnos „zvaigznes“: kr. *luna*; līse „lied“: kr. *lęzty*; maldai „jauni“: sensl. *mladō*; aumūsnan „nomazgāšanu“: sensl. *umyti*; pausto „(v.) wild“: sensl. *pustō*; penpalo „paipala“: kr. *perepel*; pintis „cēš“: sensl. *pōty*; sompisinis „Grobbrot“: sensl. *pšeno*; pistwis „Hundsfliege“: sensl. *pšō*; proglis „Brandbock“: sensl. *pražiti*; salowis „lakstīgala“: kr. *solovej*; seydis „siena“: sensl. *zidō*; scaytan „vairogs“: kr. *ščit*; strigeno „smadzenes“: kr. *steržeń*; tisties „Schwiegervater“: sensl. *tbstō*; tlāku „tritt“ (skat. FBR X 223): po. *tłoczyć*; waisei „zini“: sensl. *věsi*; waitiāt „runāt“: sensl. *věštati*; winna „ārā“: sensl. *vbnē*; witwan „vitols“: po. *witwa*; wutris „kalējs“: sensl. *vōtrō*.

Kopā ar ģermāņiem — vārdos: anctan „sviests“: sav. *ancho*; blingis „Blicke“: vācu *blinken*; doacke „melnais strazds“: sav. *tāha*; druwit „ticēt“: sav. *trūēn*; kalis „sams“: senīsl. *hualr*; kaāubri „ērķšķis“: slv. *hiopo*; craysi „stiebrs“: senīsl. *hris*; krūt „krist“: senīsl. *hrun*; layso „Tonerde“: senīsl. *leira*; menig „mēness“: go. *mēna*; ak. nautin „Not“: go. *naufs*; panno „uguns“: go. *fōn*; pippalins „putnus“: sav. *fifaltra*; saddinna „stellt“: go. *satjan*; sasins „zaķis“: sav. *haso*; twaxtan „Badequast“: go. *fwahan* „mazgāt“; wackis „Geschrei“: sav. *giwahan* „erwähnen“; warsus „lūpa“ senīsl. *vqrr*; wīrds „vārds“: sav. *wort*.

Leksikā prūši dažreiz turas kopā ar leišiem un atšķiras no latviešiem vai nu tāpēc, ka latviešiem mantotā vārda vietā ir ieviesies kāds aizguvums vai jaunveidojums, vai tāpēc, ka no ide. sinōnīmiem latvieši ir paturējuši citu nekā leiši un prūši. Piemēri: angurgis, lei. *ungurýs*: la. *zutis*; antis, lei. *ántis*: la. *pīle*; ausis, lei. *áuksas*: la. *zēlts*; balgnan, lei. *balnas*: la. *sędli*; bhe, lei. *be*: la. *un*; blusne, lei. *blužnis*: la. *liēsa*; buttan, lei. *būtas*: la. *māja*; duckti, lei. *duktē*: la. *mēita*; gīdan, lei. *gēda*: la. *kāuns*; krawian, lei. *kraūjas*: la. *asins*; lyso, lei. *lýsē*: la. *dūobe*; parstian, lei. *paršēlis*: la. *sivēns*; peilis, lei. *peīlis*: la. *nazis*; pette, lei. *petýs*: la. *plęcs*; preicalis, lei. *preikālas*: la. *lakta*; raples, lei. *rēplēs*: la. *lūkša(s)*; sarke, lei. *šārka*: la. *žagata*; soūns, lei. *sūnūs*: la. *dēls*; spenis, lei. *spenýs*: la. *pups*; stogis, lei. *stógas*: la. *jūmts*; warnis, lei. *vařnas*: la. *kraūklis*; werwirsis, lei. *vieversýs*: la. *cīrulis*. —

Dažus prūšu vārdus leiši liekas aizguvuši, skat. Trautmaņa Apr Spr XI sk. ar literātūru un Becenberģera piezīmes KZ XLIV 292 sk.

Kā prūšiem, tā leišiem *a* aiz mikstinājuma > *e*.

Daudz retāk — ģeografiski tikpat kā pilnīgi šķirti — prūši leksikā atgādina latviešus un atšķiņas no leišiem: *e n*, *la. le-*: lei. *ī*; *nabis*, *la. naba*: lei. *bāmba*; *salmē*, *la. salmi*: lei. *šiaudaī*; *warrin*, *la. vara*: lei. *sylā* un *macis*; skat. arī Trautmaņa Apr Spr XII.

Saskaņa leksikā ir vērojama prūšiem arī ar kuršiem: *kersch(a)n* jeb *kirsch(a)n*, kuršu *Cērsupji*² un *Cirspene*: lei. *skeřsas*, *la. sķęřss*; *wirbe*, (kuršu?) *virbe* BW 1861 (no Kuldīgas): lei. *virvē*, *la. vīrve*; skat. arī FBR XI 192 sk., kur aizrādīts arī uz prūšu, žemaišu un kuršu *ł, d, o, e < tī, dī, u, i*.

Prūšu valodas dialekti.

Valodas ziņā Elbingas vokābulārs dažādi atšķiņas no katechismu dialekta, pie kam jāiegaumē, ka šie pieminekļi nav viena vecuma,

1) gařā *ā* refleksā, skat. 10. § un — par īpašvārdiem — Ķeruļa Apr ON 268 sk. un Trautmaņa Apr PN 126 sk.;

2) gařā *ē* refleksā, skat. 9. §;

3) gařā *ī* un *ū* refleksā, skat. 12. un 13. § un — par īpašvārdiem — Ķeruļa Apr ON 216 sk.;

4) gařā *ō* refleksā, skat. 11. §;

5) o-celmu viensk. nōminātvā, skat. 102. §.

Bez tam skat. 30. § par *w*-protezi, 44. § *a* par *tl* un *dl* refleksiem, iepriekšējo nodaļu par prūšu valodas pieminekļiem, Ķeruļa Apr ON 265 skk., Trautmaņa Apr PN 194 sk. un Būgas Liet. k. žod. LXIII skk.

Svešu valodu ietekme.

Par katechismos sastopamiem ģermānismiem nevar katrreiz izzināt, vai tie ir bijuši īpatnēji pašai prūšu valodai; droši var runāt tikai par leksikas aizguvumiem. No vecģermāņu valodām aizgūtu vārdu ir prūšu valodas pieminekļos ļoti maz; par to Trautmanis Apr Spr XV ar literātūru, Becenberģers KZ XLIV 293 sk. un Būga KSn 64 skk. Daudz lielākā skaitā ir vārdi no vācu dialektiem ieplūduši prūšu valodā pēc vācu ordeņa uzkundzēšanās; pārskatu par tiem sniedz Trautmanis l. c. XV sk.

Lielāks ir to vārdu skaits, kurus prūši ir aizguvuši no rietumslaviem, galvenokārt laikam no poļiem; par tiem Trautmanis Apr Spr XVI skk. ar literātūru un Apr PN 191 sk. un Becenberģers KZ XLIV 290. Vecākajos no šiem aizguvumiem pirmslavu *z* un *č* refleksu vietā ir *u* resp. *ī*, un gaři patskaņi tur vēl ir šķirti no īsiem.

Pārskatu par svešu skaņu atdarinājumiem aizguvumos skat. 53. un 54. §.

Pārskats par līdzšinējiem prūšu valodas pētījumiem ir dots šā darba beigās.

Dans une lettre de son oncle, le 15 Mars 1793, il lui expose les motifs qui le déterminent à se retirer de la France, et à se rendre en Angleterre, où il se propose de se consacrer à l'étude de la philosophie naturelle, et de la médecine, et de s'occuper de la traduction de son ouvrage sur la Médecine, et de la rédaction de son ouvrage sur la Philosophie naturelle.

Il est né le 15 Mars 1793, à Paris, d'un père et d'une mère qui ont été ses premiers instituteurs. Il a été élevé dans une maison de modeste fortune, où il a reçu une éducation soignée, et où il a acquis une connaissance approfondie de la langue française, et de la langue anglaise. Il a été admis à l'école de Médecine de Paris, où il a étudié pendant plusieurs années, et où il a obtenu son diplôme de Docteur en Médecine, le 15 Mars 1793.

Après avoir obtenu son diplôme, il est allé à Londres, où il a continué ses études de Médecine, et où il a été admis à la Société Royale de Médecine. Il a été élu membre de cette Société, le 15 Mars 1793, et il a été nommé Secrétaire de la Société, le 15 Mars 1793. Il a été élu membre de la Société de Philosophie naturelle, le 15 Mars 1793, et il a été nommé Secrétaire de cette Société, le 15 Mars 1793.

I. Skaņu mācība.

Dažas piezīmes par rakstību¹¹.

1. §. Par īpatnībām atsevišķu skaņu apzīmēšanā būs runa šām skaņām veltītos nodalījumos; te pārrunāšu tikai tos rakstības pajēmienu, kas attiecas reizē uz vairākām skaņām.

a) Patskaņu kvantitātes apzīmēšana.

Pēc vācu rakstības parauga aiz īsa patskaņa nākamā līdzskaņa burts ir dubultots, bet ne visnotaļ ir tā darīts. Arī aiz diftonga vai gaŗa patskaņa ir I katechismā dubultots t (13 X; pat piedēķjos), kamēr vienkāršs t tādā pozīcijā tur ir tikai 7 X; šis liekais t-burta dubultojums saskan ar tā paša katechisma vācisko priekšvārdu rakstījumiem leütte, leütten, heütte, bedeütten (blakus zeyt(en), lauter, vater). Tikai gluži retu izņēmumu veidā un tikai vienreizējos rakstījumos sastopam I un III katechismā un Elbingas vokābulārā aiz diftonga vai gaŗa patskaņa arī ss un ck; gluži izolēti ir lieki l¹² un g dubultojumi, skat. FBR XV 100.

Un ne aiz katra īsa patskaņa burta atrodam gaidāmo dubultojumu. Burti w (kas pats ir dubults v) un y resp. i (=j) vispāri nav dubultoti; vārda beigās arī citus burtus nedubulto, piem., kas, din, ter, deiwas, rankan. Dubulta sch vietā ir ssch, piem., kasschis. Cita kāda līdzskaņa burta priekšā dubultojums ir samērā rets, piem., siggnat (blakus signāt). Piedēķļu zilbēs sastopam dubultojumu aiz īsa patskaņa retāk nekā saknes zilbē, piem., spartina blakus spartinno. Nereti — it sevišķi Elbingas vokābulārā — trūkst dubultojuma arī aiz īsa saknes patskaņa burta, piem., imais blakus immais, skat. FBR XV 98 skk. Salikterņos ir III katechismā dubultojums otras daļas sākumā aiz iepriekšēja īsa patskaņa tikai formās, kas sākas ar palla(i)p- (Vills laikam nav zinājis, ka pa- te ir piedēķlis) un formās beggi, neggi; bet: enimt, erains, iseisennien, nikai, pagār, perēit, prakāisnan u c.

¹¹ Plašāk par to FBR XV 86—103, kur 101 skk. sakopotas arī pr. valodas avotos sastopamās raksta vai iespieduma kļūdas; tās min arī Becenbergers BB XXIII 287 skk. Par rakstību arī Bernekens Pr Spr 100 skk. un Trautmanis Apr Spr speciāli par Elbingas vokābulāra grafiku XXIII sk. un par patskaņu kvantitātes apzīmēšanu III katechismā 184—198, par ko arī Z. Risevičs (Rysiewicz) Stud balt VII 136 skk.

¹² Vienreizējos polleygo (I kat.) un polligun (III kat.; blakus poligun u. c.) pirmās zilbes patskanis var būt bija iss.

Patskaņa gaŗumu apzīmē — arī pēc vācu rakstības parauga — retumis arī ar patskaņa burtam pievienotu e: seese, steege, wosee, liede Elb. vok., bietis I kat., ryeky, turryetwey, rykyes, styienuns, daeczt, joes II kat., (laikam arī) mien, tien, sien III kat.

III katechismā uzsvērtu patskaņu gaŗums — arī vienzilbes¹³ vārdos — diezgan bieži ir apzīmēts ar horizontālu svītriņu virs patskaņa burta, piem., dāt (blakus dat), laikūt.

b) Nāseņu apzīmēšana.

Ar to pašu svītriņu, kas der patskaņa gaŗuma apzīmēšanai, retumis ir apzīmēts arī tieši aiz patskaņa sekojošs *n* vai *m*, piem., malūakelā (= malunakelan) Elb. vok., Christū (= Christum) I kat., teikūsna¹⁴ (= teikūsnan) III kat.

c) Etimoloģiskās un fōnētiskās rakstības jaukšana.

Kur kāds balsīgs slēdzenis nebalsīga troksneņa priekšā zaudē savu balsīgumu, tur raksta ir etimoloģiski, ir fōnētiski. Viensk. nōminātīva *-s* priekšā Vills palaikam raksta etimoloģiski, piem., *kawīds* (+ dat. *kawīds mu*), *labs*, *subs 1* × (+ *subbsmu 1* ×, bet arī *sups 5* ×, *supsmu 1* ×), *wargs*, daudzās adjektīvu formas ar *-ings*; tāpat arī infīnītīvā, pagātnes pasīvajā divdabī u. c., piem., *gērbt* (blakus *trapt* no saknes *trap-*; ka infīnītīvam *rānc twei* sakne beidzas ar *g*, rakstītājs varēja nezināt), *pogalbtōn*, *galbsai*. Bet — laikam vācu rakstības ietekmē — gadās „*mediae*“ arī nevietā, piem., *abse*, *wobse* Elb. vokābulārā; skat. arī FBR XV 95.

d) Līdzskaņu mīkstinājuma apzīmēšana.

Tādi rakstījumi *kā*, piem., *etwiērpt* (blakus *etwērpimai*), *giēidi* (blakus *gēide*) u. c. III kat., *pyienkts* II kat., *piēnc̄ts*, *pienck̄tā* III kat. (blakus *penck̄ts* I kat.) laikam ir jāuztver tā, ka prūšu (*kā* viņiem kaimiņos dzīvojušo poļu) valodā līdzskaņi ir mīkstināti *i* un *e* priekšā, pie kam šis mīkstinājums dažreiz ir apzīmēts — *kā* poļu grafikā — ar mīkstinātā līdzskaņa burtam sekojošu *i* (*y*); par to FBR XV 96 un Milevskis Slav occid XV 102 skk.

e) Lieki burti.

Bez jebkādas fōnētiskas nozīmes sastopam *h*-burtu, piem., *bhe* „un“ (blakus *beggi* „jo“) un varbūt (?) arī *y*-burtu, skat. FBR XV 92 un 101.

¹³ Nevaru tāpēc pievienoties Riseviča domām Stud balt VII 141, ka svītriņa III katechismā esot ne gaŗuma, bet akcenta zīme. Lasot tekstu var pārliecināties, ka šī svītriņa (vienzilbes vārdiem) nav arī teikuma akcenta zīme.

¹⁴ Bernekens Pr Spr 92 šo vārdu lasa ar *-ā*, jo Vills citur nekur nāseni neapzīmējot ar svītriņu, bet skat. Trautmaņa APr Spr 184 un FBR XV 92 sk. Bez tam šai vārdā nav gaidāma uzsvērtā galotne, un vienā vārdā nemēdz būt divas gaŗumzīmes.

Akcenti un intonācijas.

2. §. a) Kā konstatējis Bernekens Pr Spr 103 skk., III katechismā gaŗumzīme mēdz būt tikai tiem patskaņiem, kas atbilstošajos leišu vai krievu vārdos ir uzsvērti, piem., mūti = lei. *móte*, antrā = lei. *antrà*, twaiā = kr. *tovejá*, dessīmts = lei. *dešimtas*, turīt = lei. *turēti*, kaimīnan = lei. *kaimýna*. No tam jāsecina, ka katechismu dialektā ir bijis apmēram tāds pats brīvs vārda akcents kā leišu valodā (tāpat laikam arī Elb. vokābulāra dialektā, par ko Trautmanis Apr Spr 202 sk. ar literātūru). Kā akcenta ziņā ne vienmēr savā starpā saskan leišu dialekti, tā, protams, šai ziņā gadās (retumis) nesaskaņa arī starp leišu un prūšu valodu, piem., sem mē: lei. *žēmē*. Citos gadījumos, jādomā, mums ir darīšana ar raksta vai iespieduma kļūdu, piem., seggiūns (1 ×, blakus seggiūns 5 ×) u. c. FBR XV 102.

b) Rakstījumi ēnstan, pērstans, pōstan, prēistan, ēnschan, pērdin, prēidins, sēnku, ēnmien, pōmien, prēimans, pērwans, prēisien, kāidi u. c. (Trautmanis Apr Spr 199 sk.) ļauj domāt, ka arī prūšu valodā — kā dažās citās indoeiropiešu valodās — daži vienzilbju pronōmeni ir enklitiski pieslējušies iepriekšējai prepozīcijai vai adverbam. Pirmā zilbe ir laikam bijusi uzsvēta arī savienojumos nodins¹⁵, nostan, nostans, noschan, nokan, notien, nowans (lai gan no nekad nav rakstīts ar ō), jo kāpēc lai no būtu šai ziņā kāds izņēmums?

c) To pašu enklizi redzam arī aiz verbu formām, piem., sien skellānts dātunsi „sich schuldig geben“, audāsin „geschehe“, etlāikusin, turridi, astits. Ka arī savienojumos wartinna sin tans „wende er sich“ un imma tin formas sin un tin ir enklitiskas, to rāda rakstība: sin, tin blakus parastiem sien, tien; aplami salikteņa sadalījumi ir jau arī er laikūns „erhalten“ un prei laikūt „fürhalten“. Šķietamie izņēmumi (piem., audāst sien, posinna mien) ir, var domāt, nepareizi. Bet savienojumos sta turri sien titet audāt „es soll also geschehen“ un kai stas dijgi prēimans sien audāst „dass er auch bei uns geschehe“ enklitika (sien) atrodas tieši aiz pirmā uzsvērtā vārda teikumā.

d) Par salikto verbu akcentu saka Trautmanis Apr Spr 200, ka tiem vienmēr uzsvērts pats verbs (ne priedēklis); vienreizējais rakstījums aūpallai (blakus aupallai 4 ×) esot nepareizs. Par aūpallai nepareizumu var tomēr šaubīties: sal. rakstījumus kūmpinna un skijstinnons (ar līdzskaņa burtu dubultojumu aiz neuzsvērtā patskaņa) un vienreizējos gērbt (blakus gerbt 3 ×) un wīrds (blakus wirds 4 ×). Un prūšu salikto verbu piemēriem ar uzsvaru pašā verbā palaikam atbilst līdzīgi uzsvērtas leišu formas, piem., etlāikusin: lei. *atlaiko*; perēit: lei. *parettis* Kurš. Wrtb., *prietti* Skardžius Daukšos akc. 216; niturri (ja te uzsvērtā verba

¹⁵ Ka šai savienojumā (ar dins) no bijis uzsvērts, to atzīst arī Trautmanis l. c. 199.

sakne): lei. *netūri* (blakus *nētūri*); pomests (ja te uzsvēta verba sakne): lei. *pamēstas* (blakus *pāmeostas*). Tikai pr. *senrīnka* (1×) it kā nesaskan ar lei. *sūrenka*; bet no šā vienīgā piemēra nevar secināt, ka prūši saliktos verbos nekad nav uzsvēruši priedēkli. — Pr. ismigē var akcenta vietas ziņā būt vecāks par lei. *išvedē* (laikam < *išvedē) u. c.

e) Vai arī prūši — līdzīgi leišiem un slaviem — ir pārstatījuši uzsvaru no cirkumflektētas vai īsas zilbes uz tieši sekojošu akūtētu zilbi, trūcīgā materiāla dēļ nav gluži droši nosakāms; bet, ja leiši un slavi to ir darījuši, tad vedas domāt, ka arī prūši ir tāpat rikojušies. No vienreizējiem rakstījumiem tickra un wissa (nōm. s. fēm. g.) nevar secināt, ka šiem vārdiem galotne bijusi neuzsvēta (tickra seko tieši aiz aina, kas sastopams 6 × blakus *ainā* 1 ×, un tieši aiz wissa seko maia, kas sastopams 2 × blakus *twaiā* 1 ×), bet maddla 7 × atdarina poļu baritonu *modla*. Minēto akcenta pārstatījumu, šķiet, rāda etwerpsnā (blakus etwiērp), spigsnā (blakus spīgsnan; sal. lei. *džiūsnā*: gen. *džiūsnos*) un — ja tie sākumā bija baritoni — antrā (blakus ak. *āntran*, go. *anþar* un skr. *ántara-h*) un pienctā (blakus piēnc̄ts un gr. *πέμπτη*), kā arī — ja šī forma vispāri pareiza — asmau 1 × < asmu 2 × < *esmō > lei. dial. *esmū*, skat. Stud balt IV 143. Par āusins Lskf 249. § un Trautmanis Apr Spr 188; bet rānkans varētu būt jauninājums vai nu pēc to locījumu parauga, kam bija uzsvēta pirmā zilbe (tā Trautmanis l. c. 190), vai ar cirkumflektētu *-ans* pēc *o*-celmu parauga, kur *-ans* < ide. *-ons*¹⁶. Kānxtai var būt ne daudzsk. nōm., bet adverbs (ar cirkumflektētu *-ai*). Neskaidras šai ziņā paliek formas daudzsk. nōm. kārtai, skellāntei jeb skellāntai, II s. ēisei un I pl. perēimai; par tām un vispāri par te minēto akcenta pārstatījumu prūšu valodā Trautmanis l. c. 194 sk., Milevskis Slav occid XV 110 skk., van Veiks Akz 36 sk. un Tiž. II 29 skk. un Bonfante Stud balt II 68 skk.

3. §. Tā kā leišu un latviešu valodā ir intonāciju starpība, tad šo starpību laikam arī prūši bija paglābuši. Un tiešām, Fortunatovs BB XXII 153 skk. un Bernekens Pr Spr 104 skk. ir minēto starpību konstatējuši prūšu III katechismā. Villa rakstījumiem ēi, āi, āu palaikam atbilst lei. *eī* resp. *iē*, *aī*, *aū* un la. *ēi* resp. *ie*, *ai*, *au*; kur leišiem *ēi* resp. *ie*, *ai*, *au*, *ū*, *ý*, tur Villam palaikam *ei* (*eī*), *ai* (*aī*), *aū* (*au*), *ū* > *oū* (*aū*), *ī* (*ij*) > *eī*. Daži piemēri: *ēit* = lei. *eīt*, *gēide* = lei. *geīdzia*, *prēi* = lei. *priē*, *lāiku* = lei. *laīko*, *lāiskas* = lei. *laīškas*, *āusins*: la. *āusis*; *steimans* 2 × jeb *steimans*¹⁷ 18 ×: lei. *tiem(u)s*, la. *tiēm*, *aīnan* 1 × jeb

¹⁶ Prūšu daudzsk. akuzātīvi akcenta ziņā it kā saskan ar slavu formām; par tām N. van Veiks IF LI 203.

¹⁷ Neskaidrs ir rakstījums *steimans* 11 × (ar ēi arī gen. *steison* blakus *steison*; skat. par to arī 165. un 166. §): nekāda lei. *tiēmus*, ko min Trautmanis Apr Spr 187, nav! Un no Kuršaiša gramatikas 170. § izriet, ka Kuršaitis arī *geriēmus* nekur nav sastapis. Neskaidra ir arī starpība starp *seiti* 2 × (*seiti* 5 ×) „esiet!“ un lei. *te-siē*; skaidro šo *seiti* Stangs Symbolae Osloenses XX 51, bet par šā skaidrojuma pareizumu var šaubīties.

ainan 27×: lei. *viēnq*, la. *viēnu*, pogaūt 1×, pogauuns 1×, pogauts 2×, pogauton 1×, pogautei 1×, pogaunai 1×, pogauni 1×, pogaunimai 1×, augauuns 1×, augaunimai 1×, engaunai 1×, engaunei 1×, gauuns 1× (rakstijums pogāunai 1× tātad laikam ir aplams!): lei. *gāuti*, pertraūki 1×: lei. *trāukē*, rickaūsnan 1× un rikauite 1×: lei. *rykāuti*, kaūlins 1×, kaulan 1× un kaulei 1×: lei. *kāulas*, la. *kaūls*, boūt 6×, bout 2×, boūton 1×, bouton 2×, baūton 1×, boūuns 3×, baūuns 1×, boūsei 4×, bousei 2×, bousai 1×, baūsei 2×, boūse 1×, bouse 1×, boūlai 1×, baulai 1×: lei. *būti*, la. *būt*, ioūs 7×, iaūs 1×, ious 22×: la. *jūs*, ioūsan 1×, iouson 2×: lei. *jūsu*, la. *jūsu* jeb *jūsu* (ar oū arī pr. dat. ioūmas 3× jeb ioūmans 1× un posesīvās formas ioūs 1×, ioūsmu 1×, ioūsans 3×, ioūsons 1×), noūson 28×, noūsan 1×, noūsen 1×, nouson 15×: lei. *mūsu*, la. *mūsu* jeb *mūsu* (ar oū arī pr. dat. noūmas 7× jeb noūmans 12× un posesīvās formas noūsesmu 1×, noūsmu 3×, noūsons 3×), soūns 4×, soūnas 4× jeb saūnas 1×, soūnon 2×, soūnan 4× jeb saūnan 1×: lei. ak. *sūnu*, toūlan 1×, toūls 3×: lei. *tūlas*, geīwans 1×, geīwan 2× (geīwan 1× laikam ir kļūda), geijwas 1×: lei. *gývas*, la. *dzývs*. Akūtēti gaŗumi laikam ir bijuši arī vārdos toū 6× < *tū*, poūton 3×, poūt 1×, poūis 1×, salaūban 1×, salaūbai 2×, sallaūbiskan 1×, laucks 1×, laukan 3×: la. *laūks*, etneiwingis 1×, pralieiton 1×, prolieiton 2×, proleiton 1×: lei. *liēti*, la. *liēt*.

Kur leišu un latviešu valodā (sākumā) īsu patskaŗu savienojumiem ar tautosillabisku plūdeni vai nāseni ir cirkumfleksa intonācija, tur Villam ir gaŗumzīme virs patskaŗa; kur minētie savienojumi leišu un latviešu valodā ir akūtēti, tur Villam gaŗumzīmes nav. Daŗi piemēri: ālgas 2×: lei. ak. *ālgq*, la. *ālga*, mārtin 1×: lei. ak. *māŗciq*, la. *māŗša*, mērgan 1× = lei. *meŗga*, preigērbt 1×, gērbt 1× (blakus gerbt 3×) = lei. *geŗbti*, kērschan 1× (blakus kerscha 1×): lei. *skeŗsas*, la. *ŗķēŗss*, wīrst¹⁸ 18× (blakus wijrst 4× un wīrst 2×) = lei. *viŗsta*, rānkan 3× = lei. *raŗkq*, la. *rūoku*, āntran 1× = lei. *aŗtra*, la. *ūotru*, perbānda: lei. *baŗdo*, skellānts 2×: lei. *skelāqs*, piēnc̄ts 1× = lei. *peŗktas*, la. *piēkts*, tiēnstwei: lei. *tēsti*, newīnts: lei. *deviņtas*, senrīnka 1×: lei. *suriņkti*, polīnka 1×: lei. *liņka*, dessīmts 1× (un dessīmt̄on 2×) = lei. *deŗiņtas*, imt 1× = lei. *iņti*, etkūmps 3× (blakus etkūmps 1×): lei. *kuņpas*; pogalban 1×, pogalbton 2×, pogalbenix 1×, galbimai 1× (pogālbenikan 1× laikam ir

¹⁸ Patskanis var būt pagarināts arī formā werst I < wīrst; sal. ņem. *ŗķēŗte* „skirti“ Būgas Liet. k. ņod. XXII.

kļūda): lei. *pagálba*, *pagálbininkas*, pilnan 1 × = lei. *pìlna*, la. *pìlnu*, ilga 1 ×: lei. *ilgas*, la. *ilgs*, girtwei 1 ×, girsnan 3 ×: lei. *gìrti*, la. *dziřtìes*, pirmannien 2 ×, pirmannin 2 ×: lei. *pìrmajj*, kurpi 1 × (un kurpins 1 ×) = lei. *kùrpe*, la. *kuřpe*, iaukint 1 × = lei. *jaukìnti*, mukint 4 × (un mukints 1 ×) = lei. *mokìnti*, unds 7 ×, undan 2 ×, undas 2 ×: la. *ùdens*, amsis 1 × (un amsin 2 ×) = lei. *ámžis*. Kā citāda veida raksta vai iespieduma kļūdas 3. katechismā nav retums, tā arī gaŗumzīme šur tur var būt nevietā. Un kā arī uzsvērtο gaŗo patskaņu gaŗums ļoti bieži ir palicis neapzīmēts, tā diezgan bieži trūkst gaŗumzīmes arī diftongiem, it sevišķi virs otra komponenta burta (otra komponenta gaŗums laikam bija grūtāk izdzirdams). Neskaidrs paliek tikai pastāvīgais gaŗumzīmes trūkums rakstījumos deinan 8 ×, deivs 34 × (un deiwas 49 ×, deiwan 40 ×, deiwa 2 ×, deiwe 2 ×), nautin 2 × (un nautien 1 ×, nautei 1 ×, nautins 1 ×), waix 3 × (un waikan 1 ×), dangon 13 ×, mensan 4 × (un mensas 2 ×), wargan „das Ūbel“ 8 × wirdan 14 × (un wirds 4 × blakus vienreizējam wīrds); tas, ko par to saka Fortunatovs BB XXII 168 sk., Hirts IF X 36 sk., Trautmanis Apr Spr 189 sk., van Veiks Akz 24 un 46 un Risevičs Stud balt VII 115 skk., nepārliecina. Paliek tomēr pietiekams¹⁹ skaits piemēru, kas droši balsta minēto Fortunatova un Bernekera rēģulu par prūšu intonācijām Villa rakstījumi ar *au*: *aū* atģādina Šleichera, Juškeviča u. c. rakstījumus *áu*: *aú* (= *aū*) leišu vārdos. Kā leišu valodā křitošā intonācija (akūts) ir pagarinājusi diftongu pirmo daļu, tā prūšu valodā šāds pagarinājums ir radies cirkumflektētās zilbēs: cirkumflekss tāģad prūšiem — kā latviešiem, vienai ģemaišu daļai un slaviem — bija křitošā intonācija, un akūts — kā latviešiem, slaviem un grieķiem — kāģjošā intonācija, kas — tāģpat kā leišu kāģjošā intonācija (cirkumflekss) — atģāja diftongu pirmo daļu nepagarinātu.

Vokālisms (sahnē un piedēķļos)²⁰.

Baltu e.

4. §. Ka pr. *e* – ģluģi kā lei. *e* — ir bijis plats, to, šķiet, var secināt no tam, ka *e* vietā ir rakstģts arī *a*, (piem., vok. *deiwa* 2 × blakus *deiwe* 2 ×), un 2. katechismā arī *æ*, piem., *æst*.

a) Pr. *e* atģilst lei., la., sensl. *e*, ģr. *ε*, senģerm. un senģru *e* resp. *i*, arm. *e* resp. (nāseģu priekšā) *i*, lat. *e* (*o*, *i*), skr. *a*, piem., meddo E.: lei. *medūs*, la. *meģdus*, sensl. *medz*, skr. *mādhu*, ģr. *μέδου*, senģru *mid* (ģen. *meda*),

¹⁹ Risevičs Stud balt VII 111 skk., runāģams par diftongiem ar gaŗumzģmi virs otra komponenta burta, pavisam ignorē daudzos *ou* < *ū* un *ei* < *i* un tāģģc aplam spriģģ, ka ar rēģulu saskanģģo piemēģu skaits neesot lielāģks par preģrunģģģjiem piemēģriem.

²⁰ Par to, kā fōģnētģski interpretēģjami vāģiskģie prūģu vietvāģģu rakstģģjumi, V. Micka (Mitzka) KZ LII 129–147.

sav. *metu*; dessimpts: lei. *dēšimt*, la. *desmit*, sensl. *desętb*, skr. *dāša*, gr. *δέξα*, lat. *decem*, senīru *de'ch*, sav. *zehan*.

b) Kā vienā otrā leišu izloksnē atrodam *ra* < *re* (skat. FBR XIV 102), tā, liekas, arī Elbingas vokābulārā *e* aiz zobeņiem pārvērties par *a*, piem., *ratinsis* < vecpoļu * *refędz*, kraclan: lei. *kreklai*, ladis: lei. *lędas*, la. *lędus*, sensl. *leds*, nadele < slavu *nedęlja*. Elbingas vokābulāra tresde, kļexto u. c. ar *e* varētu būt no kādas citas izloksnes, skat. FBR XIV 102 sk.

c) Kā leišu un retumis arī latgaļu izloksnēs, tā arī prūšu valodas pieminekļos sastopam *e*- vietā arī *a*-, piem., ast „ir“ blakus *ęst* (2. kat.) 3 ×, *ęst* (2. kat.) 1 × un *hest* (2. kat.) 1 × (: la. *ęsmu*, lei. *ęsti*, sensl. *jesmb*, gr. *ęstę*, lat. *ęst*, go. *ist*). Kādos gadījumos prūšiem *e*- ir paglābies, kad — par *a*- pārvērties, to nevar izziņāt trūcīgā materiāla dēļ un tāpēc, ka baltu *a*- (blakus *e*-) vienā otrā gadījumā varētu būt arī ide. *o*- reflekss un arī vecāks (baltu) *a*- ir baltu valodās šur tur pārvērties par *e*-, skat. Trautmaņa Apr Spr 12. § un Becenbergera BB XXIII 296 skk. minētos piemērus.

d) Par *e* > *ę* resp. (Elb. vokābulārā) *e* a skat. 22. §.

Rakstījumos *peempe* E. (= lei. *pęmpę*) un * *geerse* (skat. Trautmaņa Apr Spr 336) E. (= lei. *gęrsę*) ir varbūt tas pats liekais *e* kā, piem., latviešu vārdos *katteers* LLD II 4₃₂, *seestcz* LLD II 1₂₁ u. c.²¹.

e) Gluži izolētos gadījumos veca (neuzsvērtā) *e* vietā sastopam (asimilējušos?) *i*: *siggęt* 1 × un *siggęt* 1 × (blakus bieži sastopamam *seggęt*), lāngiwingiskai 1 × (blakus -lāngewingiskai 1 × un -lāngewingiskān 1 ×). Vienmēr ar *i* rakstītais signāt (blakus lei. *žęgnęti*, po. *žęgnęc* un vācu *segnen*) ir varbūt pārņemts tieši no (katoļu garīdznieku runāta) lat. *signāre*.

Par *e* < *a* skat. 5. § g, par *e* > *a* — 5. § d un par *e* < *i* — 6. § c un 21. §.

Baltu a.

5. §. a) Pr. (un lei., la., skr., alb. un ģerm.) *a* un slavu *o* atbilst, pirmkārt, grieķu un lat. *o*, arm. *o* (arī *a*) un senīru *o* resp. *u*, piem., garrewingi „dedzīgi“: la. *gars*, lei. *gāras* „tvaiks“, sensl. *goręti* „degt“, skr. *gharmā-h* „kvēle“, lat. *formus* „silts“, senīru *gorim* „sildu“; (viensk. ak.) waispattin „sievu“: la. un lei. *pats*, skr. *pāti-h* „kungs“, gr. *πόσις* „laulāts draugs“, lat. *potis* „spējīgs“, go. *brūpfafs* „līgavainis“.

b) Pr. (un lei., la., skr., alb. un ģerm.) *a* un slavu *o* atbilst, otrkārt, grieķu, lat., arm. un senīru *a*, piem., assis: lei. *ašis*, la. *ass*, sensl. *osb*, skr. *ākša-h*, gr. *άξων*, lat. *axis*, sav. *ahsa*; preistattinnimai „statām priekšā“: lei. *statęti*, la. *statęt*, sensl. *stoję* „stāvu“, av. (viensk. 3. p.) *stayata* „iecēla (iestatēja kā)“, gr. *στατός* „stāvošs“, lat. *status* „stāvoklis“, go. *stafs* „vieta“.

²¹ Sal. arī tādas vidus lejsvācu rakstījumus kā *beet* (= *bęt*) u. c., ko min Šillera un Lūbena Mnd. Wrtb. I 618.

c) Vēlāru patskaņu priekšā laikam arī prūšu (kā leišu un latviešu) *av* var būt radies no *ev*; skat. Trautmaņa Apr PN 165. Rakstījumā *widde wū* varbūt izpaužas vav. *witewe* ietekme; bet arī dažos citos gadījumos atrodam gaidāma *a* vietā *e*, skat. lejāk zem g.

d) Laikam arī prūšu (kā leišu un latviešu) valodā *a* var būt radies no *e*, kam tieši sekoja sonōrs līdzskanis ar *a* vai *ā*, sal. wessals: wesselingi; par to arī Trautmanis Apr PN 176 un Skardžus Arch Phil VII 41 skk.

e) Arī prūšu valodā *a*- var būt radies arī no *e*-, skat. 4. § c.

f) Par *a > ā* resp. (Elbingas vokābulārā) *o a* skat. 22. §.

g) Vecāka (baltu) *a* vietā atrodam nereti arī *e*.

Kā leišu izlokšnēs, tā arī prūšu tekstos aiz mīkstināta līdzskaņa un *j* baltu *a* vietā atrodam *e*. Prūšu tekstos tomēr šai pašā pozīcijā atrodam arī *a*, pie kam paliek nezināms, vai burti *a* un *e* šādos gadījumos apzīmē vienu un to pašu skaņu jeb vai mums te ir darīšana ar izlokšņu jāukumu. Daži piemēri: ak. *tawischen* (blakus *tawischan*), *etwerpsennien* (blakus *etwerpsennian*), *kraugen* (blakus *krawian*), III p. gēide = = lei. *geīdzia* (blakus *cixtia* = lei. *krīkštyja*), *wargien E.* „vařš“ (blakus *garian E.* „koks“).

Vismaz dažās prūšu izlokšnēs *a* laikam ir bijis tik „gaišs“, ka to varēja apzīmēt ar *e*-burtu (sal. la. dial. $\epsilon < a$ Lskf 27. § c un leišu piemērs Jōnika Pagramančio tarmē 21); tā, piem., 2. katechismā emmen „Amen“, ak. *wyssens poganens*.

Dažos gadījumos *e*-burts laikam aizstāj (labi nesadzirdētu) neuzsvērtu *a*, piem., *kittewidei* 1 × (blakus *kittawidin* 1 ×), *uckce*(lāngewingiskai) 1 × blakus *uka*(lāngewingiskān) 1 ×.

Jāšaubās, vai taisnība Trautmanim Apr Spr 100, ka tādos gadījumos kā, piem., *sedinna* 1 × (blakus *saddinna* 1 ×, *ensadints* 1 ×, *ensadinton* 1 ×, *ensaddinnons* 1 ×, *ensadinsnan* 2 ×) neuzsvērts *a > e* nākamās zilbes *i* dēļ. Ja tur *e* neaizstāj vecāku *a* iepriekš minēto iemeslu dēļ, tad var domāt vai nu par vecu, ar *a < o* alternējošu *e*, vai par *e*-skaņas ieviesumu no tās pašas saknes vārdiem ar vecu *e*; tā jau arī, piem., la. *tęks* ir radies vecāka *taka* vietā (sal. lei. *tākas*) verba *tecēt* ietekmē, par ko arī Skardžus Arch Phil V 61 skk.

h) Vecāka (baltu) *a* vietā atrodam dažkārt arī *o*.

Elb. vokābulārā tāds *o* ir sastopams dažādās pozīcijās (bez jebkādas rēgulas), piem., *wobse*: lei. *vapsā*, *sompisinis*: lei. *sān*- u. c.; vārdi ar *o* laikam nav no tās izlokšnes, no kuŗas ir jemtas formas ar *a*, skat. Stud balt V skk. (ar literātūru).

3. katechismā mēdz būt *-ton* gaidāma *-tan* vietā pag. pasīvo divdabju viensk. akūzātīvā un nekatras dzimtes viensk. nōminātīvā. Šāda rakstība, šķiet, izskaidrojama ar to infinitīvu paraugu, kas beidzas ar *-ton < -tun*: vācu valodā daži infinitīvi (piem., *erschlagen*) saskan ar pag. divdabi! Ja tā, tad par šo rakstību ir vainojams tulkotājs; par to un par dažām citām (izolētām katechismu formām ar *o* (galotnēs) gaidāma *a* vietā skat. FBR XI 194 skk.

Baltu i.

6. §. Apzīmēts ir īsais *i* visbiežāk ar *i*, retāk ar *y* un tikai gluži reti ar *j*, skat. FBR XV 93.

a) Pr. *i* atbilst, pirmkārt, lei., la., skr., arm., alb., lat. un go. *i*, gr. *ι*, senīru *i* resp. *e* un sensl. *b*, piem., (siev. dz. nōm.) wissa: lei. *visas*, la. *viss*, sensl. *vbsb*; *dwi* — lei. *dvi*-, senangļu *twi*-, lat. *bi*-, skr. *dvi*-.

b) Priekš *r*, *l*, *n*, *m* tāds baltu *i* (un sensl. *b*), kas mijas ar *e*, ir radies, ide. pirmvalodā vājinot vai izmetot neuzsvērtu *e*; šādam baltu *i* (un sensl. *b*) atbilst dažādas citas skaņas radu valodās un atkal citādas, ja šāds *ir*, *il*, *in* vai *im* ir akūtēts vai atrodas patskaņu priekšā. Daži piemēri: kirtis „cirtiens“: lei. *kiřsti*, la. *cirst*, kr. *čertá* < *čortá „svītra“, skr. *kr̥ttá-h* „nogriēzts“; girtwei „slavēt“: lei. *girti*, la. *dziřties*, skr. *gūrti-h* „uzslava“; wilkis = lei. *vīlkas*, la. *vilks*, čechu *vlk*, serbu *vúk*, po. *wilk*, skr. *vřka-h*; (ak.) pilnan: lei. *pilnas*, la. *pīlns*, čechu *plný*, serbu *pūn*, skr. *pūr̥nā-h*, go. *fulls* (vācu *voll*); gile (= lei. *gilē*): gr. βάλανος (blakus sensl. *želqdb* ar vecu *e*); newīnts: lei. *deviņtas*, la. *devīts*, sensl. *devętyjb*, go. *niunda*; (ak.) minisan: lei. *minēti*, la. *minēt*, sensl. *m̥nēti*, go. *munan*; (ak.) gimsenin, pērgimmans: lei. *giņti*, *gimeš*, la. *dzim̥t*, *dzimis*, skr. *gatā-h* „gājis“, gr. βατός „ejams“, go. *gaqum̥ps* „sanāksme“, sav. *coman* „nākt“.

c) Vēca *i* vietā dažkārt atrodam *e*, piem., dessempts (1 × 1. katechismā) blakus dessimpts 2. katechismā; tā arī ipašvārdos, skat. Trautmaņa Apr PN 124. Vai mums te darišana ar izlokšņu jāukumu vai ar tik platu *i*, ka cittautieši to dažkārt varēja uztvert kā *e*-skaņai līdzīgu patskani, nav droši nosakāms; par to arī Ģerulis Apr ON 215. Dažos gadījumos tāds *e* gaidāma *i* vietā varētu būt ieviesies no tās pašas saknes formām ar vecu *e*; tā, piem., lembtwey 1. katechismā (blakus limtwey 2. kat. un limtwei 3. kat.) savu *e* varbūt ir dabūjis no šā verba tagadnes celma, sal. lemlai 1 × 3. katechismā. Skat. arī 21. §.

Par pr. *i* < *e* skat. 4. § *e*; par *i* > *ī* — 22. §.

Baltu u.²²⁾

7. §. a) Pr. (un lei., la., skr., arm., alb. un lat.) *u* atbilst senīru un germāņu *u* resp. *o*, sensl. *o* un gr. *ο*, piem., sunis: lei. (ģen.) *šuņs*, la. *suns*, skr. (ģen.) *śúnah*, gr. (ģen.) *κυνός*, senīru (ģen.) *con*, go. *hunds*; (III p. prs.) budē: lei. *būdinti*, la. *budināt*, sensl. *būdēti* „būt nomodā“, skr. *būdhyatē* „mostas“ (viensk.), gr. *πυθέσθαι* „izzināt“, īru *bu'de* „pateicība“, go. *anabudum* „pavēlējām“.

b) *r*, *l*, *m*, *n* priekšā baltu *u* (un slavu *o*) dažkārt mijas ar baltu *a*, *e* (slavu *o*, *e*) un ir tad varbūt radies no neuzsvērtā *o* (un *a*?) vājinājuma ide.

²²⁾ Vārda sākumā īsais un garais *u* ir apzīmēts pēc toreizējās vācu grafikas parauga ar *v*.

pirmvalodā, piem., curwis „vērsis“ un po. *karw* „vecs vērsis“: čechu *kráva*, kr. *koróva* „govs“.

c) Kā dažās žemaišu izloksnēs un laikam arī kuršu valodā $u > o$, tā arī prūšu vārdos dažkārt u vietā redzam o , piem., *drowe* I, *drowy* II „tic“ (blakus *druwe* I, *druwē* III); (ak.) *prosnan* III (4 $\times$) „ģīmi“ (blakus *prusnan* III 1 $\times$); *meddo* E. „medus“ (blakus *alu* E. „alus“). Vai mums te darīšana ar izlokšņu jāukumu vai ar tik platu u , ka cittautieši to dažkārt varēja uztvert kā o -skaņai līdzīgu patskani, nav droši nosakāms; par to arī Ķerulis Apr ON 215 un Trautmanis Apr PN 124 sk.

Par $u > ū$ skat. 22. §.

Prūšu (īsa) o .

§. 8. Īsu o atrodam ne vien patapinājumos (skat. 53. §), bet dažkārt arī īstos prūšu vārdos veca a (skat. 5. § h) un u (skat. 7. § c) vietā.

Baltu $\bar{e}$.

9. §. a) Elbingas vokābulārā ide. $\bar{e}$ palaikam ir patvēries, piem., *se men*: lei. (daudzsk.) *sēmenes*, sensl. *sēme*, lat. *sēmen*, sav. *sāmo*, la. *sēkla*, seniru *sil* „sēkla“, go. *manasēps* „cilvēce“; wetro: lei. *vētra*, la. *vētra*, sensl. *vētrō*, skr. *vāta-h* „vējš“, sav. *wājan* „pūst“; *menins: lei. *mēnuo*, la. *mēness*, go. *mēna*, gr. $\mu\eta\nu$, lat. *mēnsis*.

Patskaņa gaņums tur vārdos *wosee*, *seese*, *steerge* apzīmēts ar e-burtu, skat. 1. §.

To pašu $\bar{e}$ laikam apzīmē arī rakstijums *ey* vārdos *pleynis* (: lei. *plēné*), *plieynis* (: lei. *plēnys*, la. *plene*) un *seyr* (: gr. $\kappa\eta\rho$), skat. FBR XII 148 un XV 101.

Uz šās $\bar{e}$ -skaņas (dialektisku?) platu nobeigumu laikam norāda rakstijums *ea* vārdos *geasnis*, *peadey* un *seabre*, skat. Trautmaņa Apr Spr 120.

b) 1. katechismā veca $\bar{e}$ vietā atrodam rakstijumu *e* vārdos *turretwey*, *lesuns*, *grecon*, *grekun*, *swetan*, *eden* (2 $\times$; vienreiz tieši aiz *bietis*!), *edeitte* un laikam (skat. AfsIph XXXII 292) arī vārdā *palletan*, bet (2. un 3. katechismā parasto) *i* (= $\bar{i}$) puslīdz droši tikai formā *menisnan* resp. *menissnan*. Jādomā, ka te vārdi ar vecu $\bar{e}$ jemti no divām izloksnēm: palaikam no izloksnes, kur $\bar{e}$ bija paglābies, bet viens vārds — no izloksnes, kur $\bar{e} > \bar{i}$, skat. Slavia I 612.

c) 2. un 3. katechismā ir saknes un piedēkļu zilbēs $\bar{e} > \bar{i}^{23}$, arī aizgūmos no senpoļu valodas, piem., *ydi* II, *idin* III (: lei. *ēdis*), *lysons* II,

²³ Tā jau N. van Veiks (Wijk) Apr St 5 skk. Paglābies ir $\bar{e}$ vēl no vācu valodas aizgūtā *wēraui* „währet“; *trēnien* vai nu jālasa kā *trennien* (skat. FBR XI 46), vai ar Trautmani Apr Spr 450 jālabo par *trinien* resp. *trinien*; par *dergēuns* Becenbergers KZ XLI 91²; *etwēre* „tu atver“ (1 $\times$, blakus *etwerreis* „atver!“) ir laikam jālabo par *etwe(r)re*.

līsuns III (: lesuns I, sensl. *lēzq*), turryetwey II, turritwei III (: lei. *turēti*), griquan II, grīkan III (: grecon I < sl. *grěxǫ*). Par tagadnes formām druwēmai, druwētei u. c. skat. 230. §. Par *ē* vietvārdos, kur tas parādās jau priekš 16. gadsimteņa, Ģerulis Apr ON 269, Trautmanis APr PN 125 sk. un Būga Liet. k. žod. LXIII.

Par *ē* likteni galotnēs skat. 25. §; par *ē* < *ī* — 12. §; par *ē* < *e* — 22. §.

Baltu *ā*.

10. §. Baltu (ide.) *ā* vietā redzam Elbingas vokābulārā rakstījumu o jeb oa, bet katechismos, kā aizrādījis de Sosūrs MSL VII 82 sk., aiz lūpeņiem un aukslējeņiem (arī vecos aizguvumos) — *ū* (u), citās pozīcijās — *ā* (a), piem., mothe E., (ak.) muttin I, mutien II, mūti III: la. *māte*, lei. *móté* (izloksnēs un vecos tekstos arī vēl ar *ā* un žem. dialektā ar *uo*), sensl. *mati*, skr. *mātá*, arm. *mair*, gr. dōr. *μάτηρ* > ion. *μήτηρ*, lat. *māter*, senīru *māthir*, slv. *mōdar*, sav. *muoter*, alb. *motrē* „māsa“; galwo E., gallū III „galva“; III p. poglabū III „herzte“; supūni „Frau“ (līdz ar lei. *žiūpōné* < po. *župani); mergo E., mergu III = lei. *mergā*; lāikumi III: lei. *laikome*; (ak.) skūdan (līdz ar la. *skāde*) < vlv. *schāde*; brote E., brāti III: lei. *broterēlis*, la. (vok.) *brātariti*, sensl. *bratrē*, skr. *bhrātā*, gr. *φράτηρ*, senīru *brāthir*, go. *brōþar*; soalis E., (ak.) sālin III: la. *zāle*, lei. *žolē*; moazo E.: la. *māsa*, lei. *mōša*; noatis: la. *nātre*, lei. *notrē*; sal. arī Ģeruļa Apr ON 268 sk.

Pirmbaltu *ā* ir arī verbā dāt (la. *dāsttt*, lei. *dota(la)s*), kur, kā arī žem. *uzdotis* „uzdevums“ (Būgas Kalbos dalykai 37), *ā* analogiski ieviesies pirmbaltu *a* vietā (sal. gr. *δοσις* un lat. *datiō*), skat. Stud balt IV 135 sk.

Vai Elbingas vokābulāra oa apzīmē citu izrunu kā o (no citas kādas izloksnes?) vai to pašu, nav droši nosakāms.

Izolētie piemēri 1. un 2. katechismā ar o < *ā* (wissemokin II blakus wysssen mukis turpat, patickots I, taykowuns I un [?] somonentwey I blakus smunintwey II un smūnint III) laikam pieder kādai citai izloksnei.

Par *ā* < *a* skat. 22. §.

Ide. *ō*.

11. §. Elbingas vokābulārā atrodam ide. *ō* vietā to pašu rakstījumu (o resp. oa) kā veca *ā* vietā; abas skaņas šā vokābulāra dialektā varbūt bija sakritušas kā dažās leišu izloksnēs, skat. Stud balt IV 143. Daži piemēri: podalis: lei. *puodēlis*, la. *puōds*; smoy „vīrs“: lei. *žmuō*; woasis: lei. *ūosis*, la. *uōsis*, kr. *ясень*; sal. arī vietvārdus Doben un Joduthen Ģeruļa Apr ON 216.

Turpreti katechismos ide. *ō* vietā sastopam rakstījumu *ō* resp. o, kas laikam jālasa apmēram kā leišu un lātviešu *uo*; tikai aiz lūpeņiem kate-

chismu dialektā ide. $\bar{o}$ laikam agri pārvērties par $\bar{u}$, kas — līdzīgi vecajam $\bar{a}$ — var tālāk pārveidoties par ou , skat. Stud balt IV 135 skk. Daži piemēri: no: lei. *nuō*, la. *nūo*, sl. *na*; perōni „Gemeinde“, sal. lei. un la. piedēkli *-uon-*; *-tickrōms* „gerecht“, sal. lei. *-uom-* vārdos *diduomenē*, *visuomenē* u. c.; enkopts III (encops I, enquoptzt II) „aprakts“: lei. *kuōpti* „raust“, la. (zemi) *kūopt*; pūton > poūton „dzert“: lei. *puota* „dzīres“, gr. dial. πώνω „dzeļu“.

Par rakstījumu poieiti III (blakus puieyti II) un par $\bar{o}$ likteni vārda beigās skat. Stud balt IV 141 skk. un šās grāmatas 13. §.

Par o (= $\bar{o}$) vecāka $\bar{u}$ vietā skat. 13. §.

Baltu $\bar{i}$.

12. §. Apzīmēts ir $\bar{i}$ ar $\bar{i}$, ij (3. katechismā)²⁴, yie (1×2. katechismā), ie, ye, i, y, skat. FBR XV 93 sk.

a) Elbingas vokābulārā $\bar{i}$ viscauri paglābies, bet katechismu dialektā tā vietā redzam — dažkārt vienā un tai pašā formā — gan $\bar{i}$ (ij), gan (kā latviešu augšzemnieku izloksnēs) ei (ey), — neatkarīgi no uzsvara un intonācijas. Daži piemēri: giwato E., ak. geiwin I, geywien II, gijwin III (un nōm. giwei), daudzsk. ak. gijwans III blakus geiwans: lei. *gyvatā*, sensl. *životz*, *živz*, lei. *gyvas*, la. *dzīvs*, skr. *jivā-h*, lat. *vīvus*; ylo E.: lei. *yła*, la. *ilēns*; liede E.: lei. *lydekā*, la. *lidaka*; rikis E., rickis I (blakus rekis), rykyes II (blakus reykeis), rikijs (loti bieži) III (blakus rikeis 1×), tag. 3. pers. rickawie III: la. *rikuōt*, lei. *rykāuti*; crixtits I un III, criختهits II = lei. *krikštytas*; endyrītwei un endirīs blakus endeirīt un endeirā III (par dereis III 1× skat. FBR XII 169).

Ja *e* formās rekis un rekian (un stenuns un betten?) I un skresitz I II nav jālabo par *ei*, tad tas laikam apzīmē dialektiski no *ei* caur *ēi* radušos $\bar{e}$.

Divējāda $\bar{i}$ reflekss ($\bar{i}$ un *ei*) katechismos laikam izskaidrojams (kā arī divējāda $\bar{u}$ reflekss, skat. 13. §) ar izlokšņu jāukumu; $\bar{i} < \bar{e}$ netiek diftongizēts!

b) Par $\bar{i} < i$ skat. 22. §.

Baltu $\bar{u}$.

13. §. a) Elbingas vokābulārā $\bar{u}$ viscauri paglābies, bet katechismu dialektā tā vietā redzam — dažkārt vienā un tai pašā formā — gan $\bar{u}$ (u), gan (kā dažās latviešu augšzemnieku izloksnēs) *ou* (vai pat *au*²⁵), — neatkarīgi no uzsvara un intonācijas, sal. par to Bernekera Pr Spr 126 sk. Daži piemēri: dumis E.: lei. *dūmai*, la. *dūmi*, sensl. *dymz*, skr. *dhūmā-h*, lat. *fūmus*, gr. θυμός; būton III 1× blakus boūton 1×, bouton 2× un

²⁴ Ar ij ir dažkārt (piem., vārdā milijt) apzīmēts arī $\bar{i} < \bar{e}$; ij laikam jālasa kā $\bar{i}$.

²⁵ Tādu *au* < $\bar{u}$ no augšzemnieku dialekta sniedz retumis arī Tdz., piem., *caukas* 57026 (divainā kārtā blakus *byutu* no *būtu!*).

baūton 1×: lei. *būti*, la. *būt*, sensl. *byti*, (aor. divsk. 2. pers.) skr. *ābhūtam*, gr. ἔφύτον; nuson I blakus noūson un (BB II 138) naussen.

Ja *o* resp. *oe* formās salobisquan II (1×, blakus salūbiskan un sallaūbiskan III), joes II (1×, blakus yous I un ioūs III), nōson III (1×, blakus parastam noūson), pogeys Gr., pogeitty I (1×, blakus pugeitty 1×), poieiti (III 1×, blakus poūt; no saknes *pō-*, skat. 11. §) un (?) gobuns I (1×, blakus -gubuns 1×) nav jālabo par *ou*, tad tas laikam apzīmē dialektiski no *ou* (< *ū*) caur *ōu* radušos *ō*²⁶.

Divējādašs *ū* reflekss (*ū* un *ou* resp. *au*) katechismos laikam izskaidrojams (kā arī divējādašs *ī* reflekss, skat. 12. §) ar izlokšņu jāukumu; *ū* < *ā* netiek diftongizēts! Ar vācu valodu šim *ū* un *ī* diftongizējumam pēc Mickas domām KZ LII 141 sk. nav nekāda sakara.

b) Par *ū* < *u* skat. 22 §; par *ū* < *ā* skat. 10. §; par *ū* < *ō* skat. 11. §.

Ide. ei.

14. §. Šā diftonga reflekss palaikam ir apzīmēts ar *ei* (*ei*) vai *ey* (skat. FBR XV 94 sk.), piem., deywis E., deiws III: la. *dievs*, lei. *diēvas*, *deivē* „spoks“, skr. *dēvā-h*, lat. *dīvus*, senīru *dia*, sensl. *tīvar* „dievi“; ēit: lei. *eīti*, la. *iet*, sensl. *iti*, skr. *ēti*, gr. εἶσι, lat. *is*.

Liekas, ka ide. *ei*, kas leišu un latviešu valodā zināmā pozīcijā ir pārvērties par *ie* (skat. Lskf 33. §), ir prūšiem visnotaļ paglābies. Nebūtu tomēr gluži neiespējams, ka vecāks *ie* prūšu valodā (kā ziemeļrietumu žemaišu un laikam arī kuršu izloksnēs, skat. FBR XX 251) būtu pārveidots par *ei* ar šauru *e*, kas rakstos nebūtu šķirts no vecā *ei* ar platu *e*.

Cirkumflektēts *ei* ir prūšiem pārvērties par *ēi* (skat. 3 §), un se mo E. „ziema“ un se am is E. „ziemājs“, kā arī dewus Gr. „dievs“ (blakus san-day), ja *e* tur nav jālabo par *ei*, varētu piederēt tādai izloksnei, kur (kā dažās leišu un latviešu izloksnēs) *ēi* > *ē*; ar rakstījumu *ea* formā se am is sal. geasnis u. c. 9. § a. —

Par *gewinna* (2×) „strādā“ skat. FBR XII 169.

Par *-e* < *-ei* skat. 160. §.

Baltu ai.

15. §. Apzīmēts šis diftongs ir ar *ai* resp. *ay* (*aey*), skat. FBR XV 94 sk.

a) Pr. — kā arī lei., la. un ģerm. — *ai* atbilst, pirmkārt, sensl. *ě*, skr. *ě*, alb. *e*, arm. *ē* (gala zilbē) resp. *i* (citur), gr. *αι*, lat. (*oi* >) *oe* > *ā*, senīru *ói* > *oe*, piem., snaygis E.: lei. *snaigala*, sensl. *sněgъ*, go. *snaiws*; waidimai „zinām“: lei. *vaidintis*, sensl. *vědě*, skr. *věda*, gr. *οἶδα*, go. *wait*; ains: go. *ains*, lat. (*oinos* >) *ūnus*, senīru *óin*, gr. *οἶν*.

²⁶ Līdzīgi izsakās arī Becenbergers KZ XLIV 298.

b) Pr. — *kā* arī lei., la. un ģerm. — *ai* atbilst, otrkārt, sensl. *ě*, skr. *e*, alb. *e*, arm. *ai*, gr. *α*, lat. (*ai* >) *ae*, senīru *ái* > *ae*.

c) Cirkumflektēts *ai* ir prūšiem pārvērties par *āi* (skat. 3. §).

Par *ai* > *oi*, *oay*, *oa* skat. 16. §.

Par *ai* > *a* (pallapsitwey) skat. FBR XII 169 un (īpašvārdos) Trautmaņa Apr PN 129.

Pr. *oi* (*oay*, *oe*).

16. §. Baltu *ai* vietā retumis atrodam — *kā* liekas, dialektisku — *oi* resp. *oy* (arī īpašvārdos, skat. Ģerūļa Apr. ON 218 un Trautmaņa Apr PN 128), *oay* un *oe*: *cariawoytis* E.: *waitiāt* III; *coysnis* E. un *coestue* E.: lei. *kaišti*; *spoayno* E.: lei. *spāinē*; *quoitē* III un *quoi* III „grib“: *quāits* III „griba“; *quoi* III „kuŗa, kuŗi“ blakus *quai* „kuŗa, kuŗi“²⁷. Par pirmoi(s) skat. 152. §.

Cirkumflektēts *oi* < *ai* laikam ir pārvērties par *ōi*, no kam dialektiski varēja rasties *ō* (*ā*): *moasis* E.: lei. *miēžiai*, la. *mīēži*; *moasis* E.: lei. *maišas*, la. *māiss*; *roaban*: lei. *raibas*, la. *rāibs*; tā arī īpašvārdos, skat. Trautmaņa Apr PN 129 un Levi PN 24.

Pr. *ui*.

17. §. Aizguvumos no slavu valodām pr. (*kā* arī lei. un la.) *ui* aizstāj slavu *y*, piem., *cuylis* (lei. *kuilys*, la. *kuļlis*) no kāda slavu *kylb.

Par muisieson skat. 153. §; par *luysis* E. — FBR XII 148 un XV 101.

Ide. *eu*.

18. §. Ide. *eu* (no kam gr. *ευ*, go. *iu*, skr. *ō*, arm. *oi* [gala zilbē] resp. *u* [citur], alb. *e*, lat. [*ou* >] *ū*, senīru *ō* > *ua*) ir pārvērties baltiem par *jau* (slaviem — par *ju*), piem., *iaukint* III: lei. *jaukinti*, la. *jaūcēt* (blakus sensl. *učiti* ar *u-* < *ou-*).

Elbingas vokābulāra dialektā šis *jau* pārveidots par *eu* (ar iepriekšējā līdzskaņa mīkstinājumu), piem., *peuse*: gr. *πεύκη*, sav. *fiuh̄ta*.

No cirkumflektēta *eu* caur *jau* radies *ēu* (ar beigās platāku *ē*) ir laikam vārdā *geauris*.

Par tādiem gadījumiem *kā* tauto: go. *fiuda* skat. Lskf. 35. § c.

Baltu *au*.

19. §. *au* vietā retumis ir rakstīts *aw*, skat. FBR XV 95; *av* < *au* gadās arī Latgales a. izloksnēs. Baltu *au* (ne aiz mīkstinājuma vai *j*) atbilst, pirmkārt, ģerm. *au*, slavu *u*, skr. *ō*, gr. *ου*, lat. (*ou* >) *ū*, senīru *ō* > *ua*, arm. *oi* (gala zilbē) resp. *u* (citur) un alb. *e*, piem., pr. *etbaudints*, lei. *baudinti*, la. *bāudīt*:

²⁷ Nedrošs paliek Bernekera minējums Pr Spr 146, ka *oi* radies neuzsvērtā pozīcijā.

sensl. *buditi*, skr. *bōdhāyati*, go. *anabaud*; otrkārt, — germ. *au*, slavu *u*, skr. *ū*, gr. *ω*, lat. un arm. *au*, alb. *a*, piem., pr. auginnons, lei. *augti*, la. *aukt*: lat. *augere*, go. *aukan*, gr. *αὔξειν*, skr. *ōjah*.

Cirkumflektēts baltu *au* ir pārvērties prūšiem par *au*, skat. 3. §.

Patskaņu zudums saknes un piedēkļu zilbēs.

20. §. Īss *i*, jādāmā, ir zudis vārdā prābutskas starp *t* un *s* un laikam arī vārdos camstian, werstian un *parstian (sal. eristian, gertistian, wosistian un lei. *vaikiščias* Būgas KSn 204). Vienreizējie deiwūtskai (blakus deiwutiskai), anterpinsquan, ausschautnikamans (blakus ausschautenikamans), -lāngwingiskai (blakus lāngiwingiskai un -lāngewingiskai), westiskan (blakus wessals), kalbian blakus kalabian E.), sbeclis (blakus lei. *žebeņklas*) u. c. varētu būt arī raksta vai iespieduma kļūdas.

Patskaņu disimilācija.

21. §. Meijē domā Bull XXI 132, ka *i* > *e* sekojošas zilbes *i* priekšā tā formās teckint, teckinnimai (blakus tickint, tickinnimai), deinennin, deineniskan (blakus deininan, deininiskan un lei. *dieninis*), ackewijstin (blakus akiwijsti un po. *oczywisty*. Var būt, ka tā, bet droši tas nav nosakāms, jo dažkārt arī citādā pozīcijā *i* > *e*, skat. 6. § c.

Disimilēta varbūt ir forma prabitscun (1×) I no *prabutscun (blakus bieži sastopamam prabutskan III), ja tā nav jālabo par *prab[u]tiscun; sal. la. dial. *dimuksnis* u. c. Lskf 24.

Patskaņu pagarinājums.

22. §. Diftongos un diftongiskos savienojumos krītošā intonācija ir pagarinājusi pirmo komponentu, skat. 3. §; tā arī tāns „viņš“ < *tān(a)s un pickūls „velns“ ar -ūls < -ūl(a)s, sal. ak. pikullan. Ka tas noticis arī Elbingas vokābulāra dialektā, to laikam rāda rakstījumi greanste, mealde, teansis, sealtmeno, doalgis, droanse, moargis; skat. arī 14. un 16. §.

Epenteze.

23. §. Epentezi iedomājas Ģerulis Apr ON 219 sk. formās Waygis-pelkis (blakus Wagipelki „palus furum“ un lei. *vagis*), Ruipine (blakus Ruppe) u. c.; par luysis E. „lūsis“ skat. tomēr FBR XV 101.

Gala zilbju vokālisms.

24. §. a) Baltu -a dažos gadījumos ir paglābies: nek. dz. viensk. nōm. resp. ak. wissa, (ar adverbā nozīmi) ilga blakus (bez -a) empijrint, ismaitint, isrankīt, perklantīt un tag. 3. pers. polinka, sen-

rīnka, ertreppa, giwa, pogerdawie, rickawie, trinie (par $e > a$ skat. 5. § g) blakus (bez $-a$) wīrst (šis palīgverbs varēja savu $-a$ ātrāk zaudēt), preigerdawi, wēraui, madli[*ja*], ettrāi, kaltzā[*ja*], budē[*ja*], giēidi u. c.

$-n$ priekšā baltu a ir viscauri paglābies, tā o -celmu viensk. akūzātīvā un (nek. dz.) nōminātīvā, piem., deiwan, assaran, wissan.

$-s$ priekšā baltu a ir katechismu dialektā palaikam zudis, ja a -skaņai zūdot nerodas grūti runājama skaņu kopa, piem., viensk. nōm. deiws (tikai $1 \times$ deiwas), tāws jeb taws (tikai $3 \times$ tawas), pallaips (blakus ak. pallaipsan!), senrists, usts, bet lāiskas jeb laiskas, prābutskas, isarwiskas, cristiāniskas, septmas un arī pirmas I. Blakus tickra, tickran, tickrai un lei. *tikras* atrodamais tickars laikam caur *tikrs no *tikras (dat. tickaray $1 \times$ var būt jauninājums); vai tāpat radies arī antars jeb anters (blakus antrā, āntran, lei. *añtras* un la. *ùotra*), nav droši nosakāms, jo te var domāt arī par trīszilbju celmu, skat. Lskf 293. § b.

$-as > -s$ arī Elbingas vokābulārā (piem., awins, cawx, slayx), bet sastopam tur vecā $-as$ vietā arī $-is$ (piem., deywis, dumis, caymis, curtis, ragis, snaygis, towis, wilkis; ar šo $-is$ sal. la. augšzemnieku $-ys < -as$ un la. vidus dialekta nōminātīvus *putnis*, *kaklis* u. c.), kas laikam izskaidrojams ar izlokšņu jāukumu; sal. arī Bernekera Pr Spr 263.

b) $-e$ ir paglābies, tā o -celmu viensk. vokātīvā deiwe, tawe; paglābies ir e arī $-s$ priekšā (viensk. ģen. kermenes) un $-n$ priekšā (nōm. semen). Par $-e$ zudumu skat. 240. §.

c) u ir paglābies, piem., viensk. nōm. dangus E., alu E., ak. sunun I, pecku I—III.

d) i ir viscauri paglābies $-n$ priekšā, tā viensk. akūzātīvos naktin, nautin u. c.

$-s$ priekšā paglābtu i rāda viensk. nōm. angis, assis u. c. un komparatīvs tālis, kam tomēr blakus tāls (no **taljes?*), toūls un mijls; divains ir nōm. drōffs I (no **druvas?*) blakus druwis III un ak. druwin II jeb druwien III.

Patvērušos $-i$ rāda nōm. arwi, ģerundijs stāninti un tag. 3. pers. turri (ja $-i$ te nav bijis gařš!), bet ar $-i$ zudumu tag. 3. pers. tur I un II, ast, perēit, dāst un inf. boūt, dāt u. c.

25. §. Gaŗie patskaņi ir uzsvērtās galotnēs palikuši nesaīsināti, kā rāda, piem., viensk. nōm. mensā, gallū, sem mē (laikam arī wosee E., sal. lei. *oŗys*, la. *āzis*), rikijs III (un rykyes II) un pag. 3. p. weddē.

Glūži droši nav nosakāms, kas noticis ar gaŗajiem patskaņiem neuzsvērtās galotnēs (piem., viensk. nōm. maddla, deiwūtisku, daudzsk. nōm. madlas, ackis, tag. 3. p. lāiku). Bet viensk. dat. sīru, stesmu

u. c. ar *-u* < *-ō* un viensk. nōm. mūti u. c. un pag. 3. p. pertraūki ar *-i* < *-ē* vedina uz domām, ka neuzsvērtās galotnēs garie patskaņi saīsināti. Ka *ā*-celmu viensk. ak. izskaņā *-an* patskanis bijis saīsināts, liek domāt, piem., tādi rakstījumi kā mērgan, mensen (blakus mensan; *ā* vietā nebūtu e rakstīts), skat. N. van Veika Apr St 68 skk.

26. §. Divskaņi liekas — neatkarīgi no akcenta vietas — pa laikam paglābti, piem., adv. stwendau, pansdau u. c., nōm. wijrai, dat. tickray, adv. labbai, I pers. asmai, turrimai, imper. II pers. immais, III pers. postānai u. c., dat. semmey, nautei, mennei, tebbei, giwāntei, nōm. kanxtei, pogautei, tennei, II pers. assei, estei, weddeis, inf. dātwei u. c.

Par šķietamiem izņēmumiem būs runa fleksijas mācībā; par dažkārtējo *-e* < *-ei* skat. 160. §.

Konsonanti.

j.

27. §. Berzeni *j* resp. *ī* apzīmē vārda sākumā *i* (vienīgais izņēmums *y o u s I l* ×), bet starp patskaņiem *i*, (tikai E. un ne vienmēr) *y* vai (retumis *e* resp. *i* priekšā E., Gr. un I) *g*, skat. FBR XV 89 sk.

Daži piemēri (ar atbilstošajiem radu valodu vārdiem): *ia u*: lei. *jaū*, la. *jāu*, sensl. *ju*, go. *ju*; *io ūs*: lei. *jūs*, la. *jūs*, go. *jus*, av. *yūš*; *crauyo E.*, *krawia III* (ak. *kraugen I*): lei. *kraūjas*, skr. *kravyam*; *maia*: sensl. *moja*, lat. *mea*; *pobaiint*: sensl. *bojatisę*, skr. *bhāyatę*.

jau- var būt radies no *eu-*, skat. 18. §.

-aj- resp. *-aj-* vietā II raksta *-ayi-*, piem., *mayian*, *twayia* (gluži kā *-auw-* turpat vecāka *-av-* vietā); sal. latviešu izlokšņu un vecu tekstu *-aj-* (*-eij-*), *-auw-* < *-aj-* (*-ej-*), *-av-* Le Gr 63. §, Becenbergera aizrādījumu KZ XLIV 312 un van Veika rakstu Neophilologus II 243 skk.

Aiz *i* resp. *ī* jōta nav rakstīta tādos vārdos kā *biātwei*, *kalbian III* jeb *kalabian E.*, *crixtia III*, ak. *rekian I* jeb *reykyen II*. Bet no tam neizriet, ka rakstījums *rikija-* III ir jālasa kā *rikīa-*, skat. FBR XV 90; varētu būt, ka 3. katechismā zūd *j* resp. *ī* aiz neuzsvērtā *i* resp. *ī* un aiz uzsvērtā *ī*, bet ne aiz uzsvērtā *i* (rakstījumi *rykyes II* un *rikijs III* norāda uz gala zilbes uzsvaru šai vārdā, un blakus nōm. *rtkīs* ir gaidāms ģen. *rtkijas*).

28. §. Vai jōta aiz līdzskaņiem paglābusies (eventuāli ar iepriekšējā līdzskaņa mikstinājumu) vai sakususi ar tiem mikstinātos līdzskaņos, vispāri nav droši nosakāms.

Lūpeņi + *j*: *piuclan E.*, *wupyan E.*, *wormyan E.*, *knapios (?)*²⁸ *E.*, *claywio (?) E.*, *samyen E.*, *peuse E.*, tag. 3. pers. *etwerpe* un

²⁸ Ar (?) apzīmētos vārdos *i* varbūt apzīmē patskani.

kniēipe III (te -pe laikam = *-pe* < *-pja*), ak. geywien II, semmien II un III, aucktimmien III, skat. FBR XV 96 sk.

d resp. *t + j*: median E., medione E., maldian (?) E., peadey (?) E., tag. 3. pers. gēide III, ak. dien III, diens II, laitian (?) E., lactye E., lisytyos E., *suiristio (?) E., cristionisto (?) E., cristiān- (?) resp. crixtiān- III, waitiāt III (waitiatun I, waytaton II), 1. pers. klantemmai III. Liekas tātad, ka zobu slēdžu savienojumi ar jōtu ir prūšu valodā — vismaz dažās izloksnēs — pārvērtušies par *d*, *t* kā žemaišu izloksnēs un kuršu valodā.

n resp. plūdenis (*r* vai *l*) + *j*: brunyos E., tag. 3. pers. trinie III, ak. perōnien, bousennien, isspres(s)ennien, etwerpsennian, etwerpsennien, trēnien, deinennien, pirmannien u. c. III (skat. FBR XV 97 sk.); pannean E. (laikam = *pañan, sal. pr. vietvārdu Catpanyan Trautmaņa Apr PN 188); *iuriay E. garian E., swe-riapis E., cariawoytis E., karyago E., caryangus E., kargis E., angurgis E., sparyus E., wargien E., kariausnan III, driāudai III, ak. warrien, pogirrien, arrien III; saligan E., kelian E., ansalgis E., ak. noseilien, pickullien III, aulāut III (sal. la. palloutes LLD II 11₂₆ „paļauties“), aulawns I, aulauns II un III, nōm. kaulei III, ludysz Gr., bleusky E., gleuptene E.

s (< ide. *s* resp. *k̂*) + *j* > *š*: schuwikis E. (: lei. *siuwikas*), schutuan E., schumeno E., schan III, tawischan III, auschautins III (skat. FBR XIX 203), auschauditwei (skat. FBR II 9); ar personvārdiem Wetschis (: lei. *vetušis*) un Tolusch (: lei. *Toliūšis*) Trautmaņa Apr PN 130 sal. — attiecoties uz *š* — la. dial. *uōšis* u. c. Lskf 203. §. — Ja *crasios* E. (: slavu *kruša*) nav jālasa **krausi(j)ōs* vai jāuzskata par tāda veida jauninājumu kā *scrijsien* III (blakus *skrijsin*, par ko FBR XV 98), tad atliktos, šķiet, tikai domāt, ka kādā pr. izloksnē *-sj-* nav pārvērties par *-š-*; sal. arī personvārdu *Pasyaute* jeb *Possiaute* blakus *Paschavte* (ar *sch* = *š* vai *sx*?) Trautmaņa Apr PN 130. — Par *stessies* u. c. III skat. 160. §, par *aulausē* — 254. §.

g + j: dragios E.

w.

29. §. w-burta vietā gluži izolētos gadījumos ir arī u (deiuas I 1×, deiu an 1×) vai v (vumpîs E.). Elbingas vokābulārā w, liekas, aizstāj oriģināla u, skat. FBR XV 91. Šur tur šai w-skaņai laikam ir bijusi spirantiska daba; uz to, šķiet, norāda rakstijums *drōffs* I (1×). Bet par ebangelion III (4×, blakus *eu angelion* 1×) jāsaaka laikam tas pats, ko sacījis Ģerulis Apr ON 220 par tādiem pr. vietvārdu rakstījumiem kā *Robitten* (blakus *Rowithen*): „*b* statt *w* ist wie *w* statt *b* nur der graphische Ausdruck der niederdeutschen bilabialen Spirans.“ Ka citur w laikam apzīmē

vēl nezilbisko *u*, par to it kā liecina starp citu (skat. FBR XV 90 sk.) arī tas, ka aiz īsa, uzsvērtā patskaņa II katechismā w wietā atrodam rakstījumu uw, sal. 27. § un Trautmaņa Apr Spr 156 (van Veiks Neophilologus II 243 skk.²⁹ ar to salīdzina holand. *gauwe, bouwen* u. c.).

30. §. Daži piemēri (ar atbilstošajiem radu valodu vārdiem): deywis E. resp. deiw(a)s III 14. §; wilkis E.: lei. *vīlks*, la. *vīlks*, serbu *vūk*, skr. *vŕka-h*; ak. swīrins: lei. *žvērīs*, la. *zvērs*, sensl. *zvěrb*.

It kā trūkst w starp *u* un patskani E. formās preartue, coestue, nurtue, romestue, schutuan (blakus artwes, witwan u. c. un schuwikis, insuwis u. c.), skat. par to Trautmaņa Apr Spr 158 un FBR XV 91.

Arī pr. valodas izloksnēs sastopam lieku w patskaņa u wai o priekšā, piem., wurs E., wutris E., woasis E., wosux E. (blakus umnode E. un udro E.), wuschts I (blakus usts II un uschts III un unsey I).

Vietvārds Powunden (blakus unds) nepierāda Ģeruļa apgalvojumu Apr ON 270, ka reiz visās pr. izloksnēs *u*-priekšā ieradies w, kas vēlāk vārda sākumā vienā izlokšņu daļā atkal zudis, bet paglābies vārda vidū, jo formā Powunden w var būt ieradies hiāta novēršanai, sal. divdabjus klantīwuns u. c. 254. § un la. dial. *šāwva* u. c. Le Gr 169. — Par *v* zudumu citos gadījumos skat. 52. § b.

l, r.

31. §. Abi plūdeņi ir paglābušies. Daži piemēri: laucks: lei. *laūkas*, la. *laūks*, skr. *lōka-h*, lat. *lūcus*, sav. *lōh*; slaunis: lei. *šlaunis*, la. *slaūne*², lat. *clūnis*, kimru *clūn*, senīsl. *hlaun*, skr. *šrōni-h*; ak. kaulan: lei. *kāulas*, la. *kaūls*, lat. *caulis*, gr. *καυλός*; maldai: sensl. *mladō* u. c.

rānkan (ak.): lei. *rankā*, la. *rūoka*, sensl. *rōka*; prei: lei. *priē*, la. *prie-*, sensl. *pri*; m ary: lei. *mārēs*, sensl. *moře*, go. *marei*, lat. *mare*; wartint: lei. *vartýti*, la. *vārtīt*, sensl. *vratiti*, go. *frawardjan*, skr. *vartáyati*, lat. *verte* u. c.

n, m.

32. §. *n* ir visnotaļ paglābies. Daži piemēri: ak. naktin: lei. *naktīs*, la. *nakts*, sensl. *noštъ*, go. *nahts*, lat. *nox*, skr. (adv.) *naktam*; snaygis E.: lei. *sniēgas*, la. *snēgs*, sensl. *sněgъ*, go. *snaiws*, av. *snaēža'ti*, gr. *νεφέαι*; ak. deinan: lei. *dienā*, la. *dīena*, sensl. *днь*, skr. *dina-m*, lat. *nundinae*, go. *sinteins*; tiēnstwei: lei. *tēsti*, sav. *dinsan*; en: la. *ie-*, gr. *ἐν*, go. *in*, senkimru *en* u. c.

33. §. Palaikam ir paglābies arī *m* (arī *t* priekšā), piem., meddo E. (skat. 4. § a); smorde E.: lei. *smardīnti*; la. *smārds*, kr. *smórod*; dumis E. (skat. 13. § a); amsis: lei. *āmžis*, īmt: lei. *īmti*; dessīmts: lei. *dešīmtas*.

²⁹ Citēju pēc Idg. Jb. VII 137.

Vārda beigās ide. *-m* > baltu *-n*; tā viensk. akūzātīva galotnē (piem., naktin, deinan) un prepozīcijā sen: skr. *sam*.

Ka ide. *-ms-* > baltu *-ns-* (skat. Trautmaņa Apr Spr 161 ar literātūru), to pr. mensā, la. *miesa*: go. *mimz* nepierāda: vai nu baltu *mensā* ar disimilāciju no **mema* (sal. la. dial. *muns* < *mums*), vai go. *mimz* ar asimilāciju no **minz*.

s (= s resp. z).

34. §. Ar s ir apzīmēts gan nebalsīgais, gan balsīgais svelpenis. Šā s vietā ir retumis arī z (nozy E. blakus noseproly E., moazo E.) vai cz resp. ccz (culczi E., stakamecczeris E.). Vills svelpeni vispāri mēdz apzīmēt ar s; rakstījumus zuit (1×), kaltzīwingiskai (blakus kalsīwingiskan) un kaltzā (blakus kelsai) viņš ir varbūt pārjēmis no kāda sveša manuskripta, sal. FBR XV 91, kā arī Ģeruļa Apr ON 220 un 221.

35. §. Pr. s atbilst, pirmkārt, lei. *s*, (aiz *r* vai *k*) *š*, la. *s*, slavu *s*, (aiz *r*, *k*, *u* vai *i*) *x* resp. *š*, skr. *s*, (aiz *r*, *k*, *u* vai *i*) *š*, (vārda beigās) *h*, arm. *s*, (*h*)-, alb. *š*, *g*, *h*-, *ð*-, gr. σ (sevišķi blakus nebalsīgiem troksneņiem un vārda beigās) un ‘— patskaņu priekšā, lat. *s*, (starp patskaņiem) *r*, senīru *s*, go. *s*, *z*; piem., soūns: lei. *sūnūs*, sensl. *synō*, skr. *sūnū-h*, go. *sunus*; snaygis: lei. *sniēgas*, la. *sniegs*, sensl. *snēgō*, go. *snaiws*, av. *snæža'ti*, lat. *nix*; nozy un noseproly E.: lei. *nósis*, la. *nāss*, sensl. *nosō*, skr. *nasa*, lat. *nāris*, sav. *nasa*; werstian: lei. *veřšis*, la. *vērsis*, skr. *vřša-h*.

36. §. Pr. s atbilst, otrkārt, lei. *š*, kuršu, la., slavu, av., arm. *s*, skr. *š*, alb. *s* vai *ð*, gr. ζ, lat. *c*, senīru *c* vai *ch*, ģerm. *h*, -g-; piem. sunis: lei. (dial.) *šunis*, la. *suns*, skr. (ģen.) *śunaḥ*, gr. (ģen.) *κυνός*; dessimpts II: lei. *dēšimt*, la. *desmit*, sensl. *desētb*, skr. *dāša*, gr. *δέκα*, lat. *decem*, senīru *de'ch*, slv. *tehan*.

Pr., la. un slavu *s* un lei. *š* var atbilst arī skr. *kš*, gr. ξ, lat. *x* un ģerm. *hs* (< ide. *ks*), piem., pr. assis: lei. *ašis*, la. *ass*, sensl. *osb*, lat. *axis*, gr. *ἄξων*, skr. *ákša-h*, sav. *ahsa*.

37. §. a) Balsīgo slēdzeņu priekšā s apzīmē balsīgo svelpeni, piem., brisgelan: lei. *brizgilas*; tresde: lei. *strāzdas*, la. *strazds*, senisl. *þrǫstr*.

b) Citur pr. balsīgi lasāmais s (= z) atbilst, pirmkārt, lei. *ž*, kuršu, la., slavu un av. *z*, skr. *j*, arm. *c*, alb. *z*, *ð*, *d*, gr., lat. un ķeltu *g*, ģerm. *k* piem., -sinnat: lei. *žinóti*, la. *zinât*, sensl. *znati*, skr. *janâti*, lat. (g)nōscit, go. *kann*, arm. *caneay*, gr. *γνωτός*, senīru *gnâth*; wosux: lei. *ožys*, la. *âzis*, sensl. *azno*, skr. *ajâ*.

Otrkārt — kā arī lei. *ž*, kuršu, la., slavu un av. *z* — arī skr. *h*, arm. *j*, (aiz patskaņiem) *z*, gr. χ, lat. *h*, (līdzskaņu savienojumos) *g*, (*u* un *u* priekšā) *f*, ķeltu un ģerm. *g*; piem., semo: lei. *žiemâ*, la. *ziema*, sensl. *zima*, skr. *himá-h*, av. *zima-*, arm. *jmeñ*, alb. *dimen*, gr. *χειμα*, lat. *hiems*; wesis: lei. *vežū*, la. *vežums*, sensl. *vezō*, av. *vaza'ti*, skr. *vâhati*, gr. *ὄχος*, lat. *vehō*, go. *wagjan*.

38. §. Zobu slēdzeņu priekšā *s* var būt radies (kā citās baltu un arī slavu valodās) no *d* vai *t*; piem., west (lei. *vēsti*, la. *vest*, sensl. *vesti*): weddeis; pomests (lei. *pamestas*, la. *pamests*): metis.

Par *s* < *ts* (*ds*) skat. 44. § b.

Par *sj* > *š* skat. 28. §.

Par *s* > *š* citos gadījumos skat. 39. § b.

Par pieliktu *s*- skat. 51. § c.

sch (= š).

39. §. a) Pr. sch ir, pirmkārt, radies no *s* (< ide. *s* resp. *ḥ*) + *j*, skat. 28. §.

b) Otrkārt, sch laikam vācu valodas ietekmē šur tur aizstāj vecāku *s* savienojumos *sp-* (schpartina III 1 × blakus spartint u. c. ar *sp-*; sal. arī patapināto auschpāndimai), *sk-* (schkellānts III 1 × blakus skellānts u. c.; schkūdan III 3 × blakus skūdan 2 ×, par to Becenbergers KZ XLIV 302; schklāits III 3 ×, schklāitewingiskan 1 × blakus sclait, sklaitint, sklaitinsnan), *sl-* (schlāit, schlāits, schlāitiskai III blakus slait II, slāit III 1 ×; schlūsitwei < po. *stužyc* blakus slanke u. c. E.), *-rs-* (kirscha(n) jeb kērscha(n) III blakus kirsā 1 ×; pirschdau III blakus pirsdau un sirsdau; pogirschnan III blakus pogirsnan un girsnan; erschwāigstinai un erschwāistiuns III blakus swāigstan; bet sirsilis E., warsus E., kirsnan E., werstian E., kersle E., pirsten E., prēipirstans III, berse E., ersinnat III, dirstlan III, perstallē III, wīrst III.). Vācu valodas ietekmi te ir saskatījis jau M. Šulce (Schultze) Gram. d. apr. Spr. 6.

Par (w)uschts blakus usts skat. 158. §, par schis — 169. §, par kasschis — FBR XV 97. Vai formā teischin III 1 × (blakus teisin 5 ×) — ja tā nav iespiedumkļūda — schi no *ši* (tā Bernekera Pr Spr 164) jeb vai sch tur analogiski pārņemts no kādas formas ar *š* < *sj*, nav droši nosakāms, skat. arī Ģeruļa Apr ON 221.

k, g.

40. §. *k*-skaņa ir apzīmēta ar *k*, *c*, *ck* vai (dažos svešvārdos) *ch*; *kv* vietā ir *qu*, un *ks* vietā arī *x* vai *xs*, skat. FBR XV 86 skk. (turpat 88 par enquoptzt un griquan II), kā arī Ģeruļa Apr ON 220 sk.

Pr. *k* — līdz ar lei. *k*, kuršu un la. *k* resp. *c*, slavu *k* resp. *č* vai *c*, skr. *k* resp. *c*, arm. *ḗ*, alb. *k* — pirmkārt, atbilst gr. *κ*, lat. *c*, senīru *c* resp. *ch*, ģerm. *h* resp. *-g-* vai (aiz *s*) *k*; piem., karyago: lei. *kārias*, la. *karš*, senpersu *kāra-*, go. *harjis*, gr. *κόρανος*, senīru *co're*; lattako: lei. *tekū*, la. *teku*, sensl. *tekq*, skr. *takti*, īru *techim*; (ak.) naktin: lei. *naktis*, la. *nakts*, lat. *nox* (gen. *noctis*), go. *nahts*, skr. *nāktam*, senīru *innocht*; skellānts: lei. *skeliū*, go. *skal*.

Otrkārt, pr. *k* — līdz ar lei. *k*, la. *k*, *c*, slavu *k*, *č*, *c*, skr. *k*, *c*, arm. *ḗ*, alb. *k* — atbilst gr. *π* resp. *τ*, lat. *qu*, osku, umbru un britu *p*, senīru *c*

resp. *ch*, go. *hw* resp. *-w-*; piem., kas: lei. un la. *kas*, sensl. *kšto*, skr. *kaḥ*, go. *has*, senīru *cia*, jaunkimru *pwy*, alb. *xe*, gr. *πόθεν*, ģen. (Hom.) *τέο*, lat. *quod*, osku *paí*.

Par *kl < tl* skat. 44. § a, par *kn > gn* — 47. §, par „iespraustu“ *k* — 50. §.

41. §. Skaņu kopu *-gzd-* E. apzīmē ar *xd*: *sixdo*, *sixdre*, (kel)laxde, *plauxdine*.

a) Pr. *g* — līdz ar lei. *g*, kuršu un la. *g* resp. *dz*, slavu *g* resp. *ž* vai *(d)z*, skr. *g* resp. *j*, alb. *g* un arm. *k* — pirmkārt, atbilst gr., lat. un ķeltu *g* un ģerm. *k*; piem., gerwe: lei. *gėrvė*, *garnys*, la. *gañis*, *dzėrve*, sensl. *žeravb*, gr. *γέρανος*, kimru *garan*; auginņons: lei. *āugu*, la. *aūgu*, *aūdzināt*, skr. *ōjah*, lat. *augere*, go. *aukan*.

b) Pr. *g* — kā arī lei. *g*, la. *g*, *dz*, slavu *g*, *ž*, *(d)z* — otrkārt, atbilst skr. *gh* resp. *h*, arm., alb., ķeltu, ģerm. *g*, gr. *χ*, lat. *h* resp. (blakus līdzskaņiem) *g*; piem., gēide: lei. *geisti*, la. *gaidit*, sensl. *žido*, sav. *gtt*.

c) Pr. *g* — kā arī lei. *g*, la. *g* resp. *dz*, slavu *g* resp. *ž* vai *(d)z*, skr. *g* resp. *j*, alb. *g* un arm. *k* — treškārt, atbilst gr. *β* resp. *δ*, lat. *v*, osku, umbru, senīru *b* un go. *q*; piem., gemton: lei. *giñti*, la. *dzimt*, skr. *gamati*, go. *qiman*.

d) Pr. *g* — kā arī lei. *g*, la. *g* resp. *dz*, slavu *g* resp. *ž* vai *(d)z* — ceturtkārt, atbilst skr. *gh* resp. *h*, arm. *g* resp. *j*, alb. un senīru *g*, gr. *φ* resp. *ϕ*, lat. *f* resp. *-v-*, go. *g* resp. *-w-*, *-gw-*; piem., gorme: lei. *gāras*, la. *gars*, sensl. *gorēti*, skr. *gharmā-h* jeb *hārah*, arm. *jerm*, gr. *θερμός*, lat. *formus*, senīru *gor*; snaygis, skat. 35. §.

Par *gn < kn* skat. 47. §, par „iespraustu“ *g* — 50. §.

t, d.

42. §. Pr. *t* atbilst lei., la., slavu un lat. *t*, skr. *t* (*t*) resp. *th* (*th*), arm. *t* resp. *t* vai *d*, alb. *t* resp. *d*, gr. *τ* resp. *θ*, senīru *t* resp. *th*, go. *þ* resp. *-d-* vai *t*; piem., toū: lei. un la. *tu*, sensl. *ty*, av., lat. un senīru *tū*, alb. *ti*, gr. (dōr.) *τό*, go. *þu*; mūti, skat. 10. §; naktin, skat. 40. §.

43. §. Pr. *d* atbilst, pirmkārt, lei., la., slavu, gr., lat. un senīru *d*, skr. *d* (*d*), arm. un ģerm. *t*, alb. *d-*, *ð*; piem., deiws, skat. 14. §; saddinna: lei. *sedēti*, la. *sédēt*, sensl. *sédēti*, skr. *sādayati*, gr. *ἔδος*, lat. *sedere*, go. *sitan*.

Pr. *d* — līdz ar lei., la. un slavu *d* — atbilst, otrkārt, skr. *dh* (*dh*), arm. *d*, alb. *d-*, *ð*, gr. *θ*, lat. *f* resp. *-d-* vai *-b-*, senīru un go. *d*; piem., dumis, skat. 13. § a, meddo, skat. 4. § a.

44. §. a) *tl* un *dl* ir vienā izlokšņu daļā paglābušies: ebsentliuns III, Kogonassantle Ķeruļa Apr ON 222 (: lei. *žénklas*); Tlokunpelk, Tloke un Tlokowe (: klokis E. „lācis“) turpat; preitlāngus III; maddla III; addle E. (: lei. *ēglē*, la. *egle*). Bet auclo E., gurcle E., piucan E., stacle E. u. c. ar *kl < tl* (kā lei. un la. valodā). Par Ķeruļa l. c. minēto vietvārdu Nāglack < Naydeloke u. c. skat. Mickas

aizrādījumu KZ LII 146 sk., ka nav droša prūšu piemēra ar *gl* < *dl*. Katechismu dialektā tātad *tl* un *dl* ir paglābušies, un *dl* atrodam vienā no tām izloksnēm, ko reprezentē E., bet citās E. izloksnēs *tl* > *kl*, skat. arī Ģeruļa Apr ON 272 sk. un Levi PN 23.

b) Svelpēna *s* priekšā *t* un *d* ir zuduši (kā vispāri baltu un slavu valodās): kersle E. (: lei. *keršlas*, kr. *čereslo*): kirtis; prakāisnan III: lei. *prākaitas*; waisei III (sensl. *věsi*): waidimai. — Par *t* un *d* zudumu citos gadījumos skat. 52. § a. Par *tt* un *dt* > *st* skat. 38. §; par *str* no *sr* — 51. § a.

p, b.

45. §. Pr. *p* atbilst lei., la., sl., alb., lat. *p*, skr. *p* resp. *ph*, gr. π resp. φ , go. *f* resp. *-b-* vai (aiz *s*) *p*; piem., waispattin, skat. 5. § a.

46. §. Pr. *b* atbilst, pirmkārt, lei., la., slavu, skr., alb., gr., lat. un senīru *b*, arm. un ģerm. *p*; piem., pad a u b i s; lei. *dubūs*, la. *dubt*, sensl. *dubrb*, go. *diups*.

Pr. *b* — līdz ar lei., la., slavu, alb. un senīru *b* — atbilst, otrkārt, skr. *bh*, arm. *b* resp. *v*, gr. φ , lat. *f*, *-b-*, go. *b*; piem., brāti III, skat. 10 §.

Svārstīšanās starp *tenues* un *mediae*.

47. §. *b* vietā *p*: sirāplis E.: sirāblan III, kr. *serebro*.

Veca *-kn-* vietā *-gn-*³⁰: iagno E.: lei. *jeknos*; sagnis E.: lei. *šaknis*, la. *sakne*; laygnan E.: sensl. *lice* u. c.; par to Trautmanis Apr Spr 84. § bz ar literātūru un Levi (Lewy) IF XXXII 166.

Nepareizi vācu rakstījumi laikam resp. droši ir boklusmans 55,¹⁵ (: poklusmai), agins E. (: ackis III, lei. *akis*), girmis E. (: lei. *kirmis* un pr. Kirmithen Ģeruļa Apr ON 63) u. c., skat. Bernekera Pr Spr 259, Trautmaņa Apr Spr 181 un Ģeruļa Apr ON 223 sk.

Disimilācijas piemēri.

48. §. *scrutele* (la. *skruōdelis*) < v. dial. *scrūtere*; sirāblan: sensl. *srebros*; penpalo E. < *pelpalā, skat. Becenbergera piezīmi KZ XLIV 299²; varbūt arī *wirbe* (la. dial. *virbe*): lei. *virvē*, la. *vīrve*, kr. *vervb*.

Asimilācijas gadījumi.

49. §. a) Ar *-m(m)-* < *-nm-* laikam emmens (ar gaŗu vai īsu *-m-?*), sal. īru *a'nm* un gr. *ἄνομα*

serrīpimai < *senrīpimai; sa(l)lūban < *sanlūban (vietvārdus ar *-l-* < *-nl-* min Trautmanis AfslPh XXXIV 594); embaddusisi, emperri un emperbandāsnan ar *mb*, *mp* < *nb*, *np* (blakus enbāndan un penpalo).

³⁰ Brūkners KZ XLIV 334 to dēvē par aplamu rakstījumu.

b) Arī pr. valodā ir balsīgie troksneņi nebalsīgu troksneņu priekšā kļu-
vuši nebalsīgi un otrādi, piem., ranktwey: ranguns; sups (blakus
subs): subban. Bet rakstīts ir nereti etimoloģiski, piem., gērbt, but-
sargs, wīrds, labs. Ar vācu grafikas ietekmi laikam ir izskaidrojami
rakstījumi angstainai, poquelbton, abse u. c., skat. FBR XV 95.

Līdzskaņu iespraudums.

50. §. „Lieku“ *k* resp. *g* atrodam *st* resp. *zd* priekšā vārdos kanxta:
la. *kuošs*; klexto: lei. *klastýklé*; crixtitwi (lei. *kriškštyti*): la. *kristít*;
laxde (la. *lagzda*): lei. *lazdà*, la. *lazda*; plauxdine: lei. *plauzdinis*;
swāigstan: erschwāistiuns; sixdo (lei. *žigždras*): lei. *žiezdrà*;
plinxne: lei. *plinsai*; skat. par to Le Gr 114. § ar literāturu un speciāli
par crixtitwi FBR XVII 164.

51. §. a) *sr* > *str* (kā dažās lei. izloksnēs un la. valodā): Nastrayn,
Strewe, Stromyke, Strowange Ģeruļa Apr ON 223.

b) Starp *m* un *t* dažreiz rakstīts (vai arī runāts?) *p* resp. *b*: des-
sympts II blakus dessimts I; lembtwey I blakus limtwey II,
skat. arī Ģeruļa Apr ON 223. Līdzīgus rakstījumus atrodam arī pirmajos la.
un lei. tekstos.

c) Lieku *s*- redzam pieliktu vārdos scriisin un skrīsits; par to
FBR X 54 un (citādi) Becenbergers KZ XLIV 321.

Līdzskaņu zudums.

52. §. a) *-t* un *-d* ir zuduši (kā vispāri baltu un slavu valodās), piem.,
ka = lat. *quod*; arī tag. 3. p. (piem., polinka) laikam ir zaudējusi *-t*.

Starp līdzskaņiem ir *t* zudis formās sepmas (blakus septmas) un
asmus; *d* — formā malnijks (: maldai).

b) *ū* un *u* priekšā zūd *w*: gallū III blakus galwo E.; urs III: lei.
voras; ūlint III: čechu *váletí*; dā[w]uns „devis“ u. c. 254. §; bet ar
w wūkawi un perwūkauns III un wurs E., sal. 30. §.

vr- un *vl-* baltu un slavu valodās, kā konstatējis Lidēns, zaudē savu *v*-
piem., perrēist (lei. *rīšti*, la. *rist*): senangļu wréon.

Svešu skaņu atdarinājums aizguvumos.

53. §. Patskaņi. Svešu *o* atdarina ar *a*, piem., maddla < po.
modla; bet arī (laikam jaunākos aizguvumos) ar *o*, piem., schostro
Gr. < po. *siostra*, tols < vl. *tol*, un — ar *u*, piem., russis E. < v. *Ross*,
surgaut < v. *sorgen*, sūndan < po. *sqd*, weloblundis < po.
wielbląd.

Slavu *o* vietā atrodam *u*, piem., curtis E. (lei. *kūrtas*, la. *kuřts*) < slavu
*xōrtō; un slavu *o* vietā — *i*, piem., crixtitwi (lei. *kriškštyti*, la. *kristít*)

< slavu *krbstiti. Po. *ę* vietā atrodam *in*, piem., dīnkaut < po. *dzie-kować*.

Slavu *ě* vietā atrodam *ě* > *ɹ*, piem., swetan E. un I, swītan III (swytan II).

Slavu *a* vietā atrodam (*ā >) o E. (piem., somukis < sl. *zamokō) resp. (aiz lūpeņiem un aukslējeņiem) *ū* katechismos (piem., supūni III < po. *żupani).

Slavu *y* vietā atrodam *ui*, piem., cuylis E. (lei. *kuilys*, la. *kuilis*) < slavu *kylb.

54. § Līdzskaņi. Vācu *f* vietā atrodam *p* (piem., tapali III < v. *tafel*) un (vēlākos aizguvumos) *f*, piem., valx E. (= *falks*) < v. *falk*.

Poļu (prūšiem senāk svešo) šņāceņu vietā atrodam svelpeņus, piem., silkas E. (lei. *śilkas*) < slavu *šlkbō; scrīsin III (lei. *krzyżius*) < senpoļu *križb.

Slavu un ģerm. *ch* (*x*) aizstāj *k*, piem., (ģen.) grīkas < slavu *grēxō*; kīrki < v. *kirche*; bet krichaytos E. „krichen“ ar paturētu *ch*.

Poļu *č* vietā atrodam (skat. Trautmaņa Apr Spr 176) *cz* (= *ts*), piem., czisix E. < po. *czyżyk*.

Sveša *c* (= *ts*) vietā atrodam *c* (laikam = *ts*, skat. FBR XV 91), piem., medicinice E. < po. *miednica*; un — *ts* (*tz*), tā gāntsan un gantzei III < v. *ganz*. Šo afrikātu sastopam arī istu pr. vārdu beigās (< *ts*), piem., daitz jeb daits I, ketwirtz II, bilats jeb bylacz II, enquoptzt II, skat. FBR XV 92.

Ģerm. *h* ir atmests formā *ilmis* E. (< go. *hilms*) blakus *kelmis* E. (< ģerm. *xelmaz), bet paturēts vēlajā aizguvumā *höfftmannin* < vlv. *hövetman*.

II Formu mācība.

Nōminālie salikteņi.

55. §. Salikteņi ar celma formu pirmajā daļā ir nereti sastopami.

a) Ar *o*-celmu: dagagaydis, kariawoytis, crauyawirps, laucagerto, malunakelan, malunastabis, piwamaltan, sperglawanag, wissaseydis u. c. E., ainawārst, ainawīdai, grēiwakaulin, kittawidin, wissaweidin u. c. III³¹, (vietvārdi) Labalaucs, Auctacops, Kaucaliskis, (personvārdi) Milagids, Tulabite, Wissensgeide u. c. Gadās arī *ā*-celmu formas ar *-a* < *-o*: vietvārds Mergapille (sal. lei. *Meřgalaukis*: *mergā*).

³¹ Ģerūļa domas ON 242, ka šādi salikteņi ir „im Enchiridion ad hoc gemachte theologische Neubildungen“ nav ticamas (kā aizrādījis jau Trautmanis Apr PN 186): tādi vārdi kā *ainawārst*, *kittawidin* u. c. ir vajadzīgi arī sarunu valodai, un Vills taču nebija nekāds valodnieks, kas būtu pratis pareizi darināt tādus salikteņus.

Šā *-a* vietā gadās arī *-e* (par ko 5. § g), piem., kittewidei III, (vietvārdi) Labelawke, Kaukelawke u. c., (personvārdi) Milegede, Tulegawde, Wyssegegyde u. c.

Isais *-a* celma beigās var būt arī zudis, piem., kerberse E., butsargs III, (personvārdi) Milgede, Tulgede, Wysbite u. c.; sal. lei. *Laukgaliai*, la. *laūkgals* u. c., par ko Lskf 122. §.

Gaidāmā *-a* vietā sastopam arī *-o*, piem., dagoaugis (blakus dagaydis) E., (vietvārdi) Auctowangos, Kawkowagen u. c., (personvārdi) Mylogede, Tulokoithe u. c. Dažos gadījumos šis *o* var būt radies no *a*, skat. 5. § h. Citur var domāt arī par $o < \bar{a}$, sal. lei. *kakloryšis* (blakus *kaklāryšis*), *naktovidis* u. c. (par ko FBR XX 259) un gr. *νεαγενής*, *θανατηφόρος* u. c. (par ko Brugmaņa Grdr. II² 1, 90).

b) Ar *ā*-celmu: gertoanax E., mangoson Gr., deināalgenikamans III, (vietvārdi) Kathomedien (:catto E.), Sixdolauken (:sixdo E.).

c) Ar *ē*-celmu: apewitwo, pelemaygis, pettegislo u. c. E., (vietvārdi) Berselaukin, Peusebalten, Slankelauks, Wozekaym.

Gaidāmā *-ē* vietā sastopam arī *-i* (kas varētu būt arī gašš), piem., apisorx, lapiwarto, possisawaite, wosigrabis E., (vietvārdi) Laumygarbis, Warnikaym, Woblikaym u. c.; sal. la. *astigalis* jeb *astīgalis*: *aste*: kr. *ostb*. Dažos gadījumos šis *-i* varētu būt skaidrojams ar to, ka baltu valodās dažreiz blakus *ē*-celmam ir sinōnims *i*-celms, piem., lei. *ūpē*, la. *upe*: lei. *upis*, la. *ups*,-s. Citur tāds *-i* pirmās daļas beigās varētu būt radies blakus nōmeniem ar $-i < -ē$ pēc tādiem paraugiem kā Sixdolauken: sixdo.

Vai *-i* blakus *-a* ($> -e$), piem., personvārdā Miligede blakus Miligede (un Mylegede), ir tikai (nepareizs) rakstījums vai pareizi atspoguļo izrunu, nav laikam droši nosakāms.

d) Ar *i*-celmu: dantimax E., dwigubbus III.

e) Ar *u*-celmu: panustaclan E.

f) Ar līdzskaņcelmu: sasintinklo E., waispattin III.

56. §. Salikteņi ar locījuma formu pirmajā daļā: ar ģen. (vietvārdi) Sawliskresil, Wosispile, Wilkaskaymen, Chucunbrasth, Tlokunpelk u. c. Ģerulim Apr ON 243 sk.

Viensk. lok. (sal. bītai) laikam ir sallūbai savienojumos sallūbai-wīrins, salaūbaigannan un sallubai busennis. Turpretī *ā*-celma viensk. dat. varētu būt pirmā daļa salikteņos dūsaaisurgawingi III un warnaycopo E. — Bet ak. aucktairikijskan (no nōm. **auktairikijskai*) varbūt rāda tādu pirmās daļas sastingumu kā, piem., gr. ak. *Νεάπολις* vai la. dial. dat. *lielskungam* FBR VIII 69.

Reduplikācija.

57. §. Reduplikāciju atrodam tikai nōmenos (galvenokārt dzīvnieku nosaukumos): bebrus (lei. *bēbrus*, la. *bębrs*, bulg. *beber* u. c.), dadan (skr. *dadhi*), gegalis (kr. *gogol'*, lei. *gaīgalas*, la. *gaigala*), geguse (lei. *gegužē*, la. *dzęguze*, senkr. *žęgęzula*), penpalo (kr. *perepel*, lei. *piepala*, la. *paipala*), pepelis, tatarwis (lei. *tētervinas*, la. *teteris*, kr. *teterev* u. c.), werwirsis (lei. *vieversys*), weware (lei. *voverē*, la. *vāvere*, senkr. *vēverica* u. c.).

Piedēkļu pārskats³².

Piedēklis (ide.) -o, -ā.

58. §. Vecu *a < o* saknē rāda, piem., dagis (un dagagaydis) = lei. *dāgas*, go. *dags*; gallan: lei. *gālas*, la. *gals*; cawx = lei. *kaūkas*, senisl. *haugr*; quāits; wargan: lei. *vaŗgas*; pogalban: lei. *pagālba*; lattako: la. *taka*; wangan: lei. *ātvanga*.

Piedēkļi ar -j-.

59. §. -(j)ē-: wosee: lei. *ożys*, la. *āzis*; sal. lei. *vókiētē*, la. *vāciēte*: lei. *vókiētis*, la. *vāciētis* u. c.

60. §. Verbālnōmeni ar -is: kirtis = lei. *kiŗtis*; idis = lei. *ēdis*; boadis (: lei. *badýti*), sal. lei. *plōkis*: *plākti* un Le Gr 198.

61. §. Vietvārdi un personvārdi ar -ij- (ko rakstījumā ne katreiz var atšķirt no -j-); Warnye (: lei. *Varnija*), Laysyen (: *layso*), Wozie (: wosee) u. c. Ķeruļa Apr ON 248, Wilkie (: lei. *Vilkijā*) Trautmaņa Apr. PN 188, sal. la. mājvārdus *Kalnijas*, *Cērpijas* u. c.; (personvārdi) Blisio, Bursio, Clausio u. c. Trautmaņa Apr PN 164 (*sj* vietā būtu jāgaida sch = š!), sal. la. govš vārdu *Bāltija* Lskf 132. §, ja tam pamatā adjektīvs *balts*.

62. §. Vietvārdi ar -oj-, kur o var aizstāt *ā*, *ō* vai *u*: Kraxtoye, Laxdogen jeb Laxduy (tagad: Laxdoyen), Wangoien, Wangogen u. c. Ķeruļa Apr ON 248, sal. lei. *uogienójas*, *Kalnuojai*, *Kalnūjai* u. c. un la. *bęrzajs*, (adj.) *ciņuojs* u. c.

Ķerulis Apr ON 247 saskata -aj- tādos vietvārdos kā Stabayen, Lymaio, Dadagen u. c. Bet no -bāj- un -māj- taču (skat. 10. §) būtu jāgaida (ja *ā j* priekšā nav agri saīsināts) -boj-, -moj- vai -būj-, -mūj- (kā nu kuŗā dialektā), un Dadagen varētu būt ar -aj- tikai tad, ja šis vārds pieder katechismu dialektam.

³² Šai pārskatā ir minēti tikai baltu valodās produktīvi piedēkļi. Visus prūšu nōmenus pa piedēkļiem ir sakārtojis Leskĩns Nom.

Piedēkļi ar *-v-*.

63. §. a) gabawo (kur *-av-* var būt radies no *-ev-*) atgādina la. *vařdewe*, *raudawa* jeb *raudeve*, *cielawa*, (govs vārdu) *Brūnawa*. Šo pašu *-av-* resp. *-ev-* atrodam arī personvārdos, piem., Eraw(e) jeb Erauwe, Gauda(u)we, Gawdewe, Gaudewis, Gedaw(e) jeb Gedauwe, Gerdaus jeb Gerdaw, Glandaw (sal. glandewingei III), Keytawe (: lei. *kietas?*), Cantewe u. c. Trautmaņa Apr PN 165.

Arī vietvārdos, piem., Dargaw, Lynaw, Liskaw, Pillaw, Ragaw, Baudewiten u. c. Ģeruja Apr ON 259, sal. lei. *Pīliawa*, *salawa*, la. *Męlnawa*, *Dzęlzawa*, *Rucawa*, *dumbrawa*, sensl. *dębrowa*, serbu *Kosovo*, *Lipowa*, čehu *Buková* u. c. Vondrāka Vrgl. slav. Gr. I² 519 sk. un 523 skk.

III katechismā ir daudz vārdu, kur aiz *-av-* resp. *-ev-* seko vēl citi piedēkļi: *drūcktawingiskan* (pamatā varbūt adj. **drūktawas* blakus **drūktas*, sal. sensl. *istovъ* blakus *isъ* un la. *laipnīgs* blakus *laipns*), *stūr-nawingisku*, *stūr-nawiskan*, *-lāngewingiskai*, *garrewingi*, *ginnewings*, *ginnewingiskan*, *glandewingei*, *niseilewingis*, *noseilewingiskan*, *packawingi*, *reddewingi*, *rīgewings*, *schklāitewingiskan*, *warewingin*, *weijsewingi*, *enimewingi*, *enwertinnewingi*, *mukinnewingins* (kam blakus pamatforma *mukinewis*: *mukint*), *pomettewingi*, *powargewingiskan*; *switewiskan* (sal. sensl. *adovъskъ*, *bęsovъskъ*). Ar smonenawins E. sal. sensl. *duxovъnъ*.

b) III katechismā ir arī daudz vārdu ar *-iw-*, aiz kuŗa seko vēl citi piedēkļi: *etnīwings* un *etnīwingiskai* (pamatā varbūt adj. **etnīvas* blakus *etnīstis*), *engraudīwings* (: *engraudīsnan*; sal. sensl. *ljubivъ*: *ljubiti*), *auschaidīwings* (: *auschaidītwēi*), *klausīwings* un *klausīweniki* (: *klausiton*), *poseggīwingi* (: *seggit*), *preistalliwingi* (: *stallit*), *kalsīwingiskan* u. c., skat. Leskīna Nom 529 sk.

Piedēkļi ar *-n-*.

64. §. Vārdi ar *-en-* un *-an-* (kur *a* var būt radies arī no *e*, skat. 5. § d): *kartano* (: lei. *kārtis*) ir varbūt — ja *an* te no *en* — īsti dēminūtīva vai amplifikātīva forma, sal. la. *gultene*, *kuocene* u. c. Le Gr 144. § e un Lskf 139. § e. No dēminūtīviem adjektīviem (kā la. *saldęns* u. c.) laikam ir atvasināti personvārdi *Dargenne* (lei. *Dargenis*), *Drutenne* (: lei. *drūtas*), *Jodenne* (: lei. *jūodas*), *Maldenne* (: lei. vietvārds *Maldēniai*) u. c., sal. la. *vecenis*, lei. *šykštēnis* „skopulis“ un *Baltēnis*: *bāltas*. Trautmanis Apr PN 167 sk. domā, ka šie pr. vārdi ar *-enne* īsti esot *o*-celmi un ka, piem., *Dargenne* tātad esot patiesībā pr. **Dargenas*; „jedenfalls ist von einem *ja*-Stamm im Pr. nichts zu bemerken“. Bet kur tad lai mana kādas pēdas no jōtas, kad taču šie vārdi ar *-enne* ir sastopami tikai

viensk. nōminātīvā! Substantīvējot adjektīvus ar *-as* baltiem taču rodas formas ar *-is* (piem., la. *vecs: vecis*, lei. *sēnas: sēnis*), un *-enas* vietā laikam biežāk būtu *-anne*³³ nekā *-enne*. Ir tātad, piem., pr. Dargenne laikam pilnīgi jāidentificē ar lei. *Dargenis*.

wissene atgādina daudzus la. stādu vārdus ar *-ene* Le Gr 144. §, kur *-en-* pa daļai laikam aizstāj senāku *-in-* (skat. Lskf 139. §). Tāds *-en-* (senāka *-in-* vietā) ir laikam arī vārdos gleuptene E. (sal. la. *pitene* blakus *pītenis* jeb dial. *pītinis*, lei. *pīntinis*) un warene E., pie kam nevar droši noteikt, vai *-e-* te radies tīri fōnētiski (no *-i-*) vai analogiski (pēc citu vārdu parauga).

65. §. Vārdi ar *-in-* un *-in-*. a) Ar puslīdz drošu *-i-*: awins (: lei. *āvinas*, la. *avins*, sensl. *ουβνῶ* u. c. Lskf 143. § b); wijrinan (nōm. *vīrina „vīrene“); deininan (sal. lei. *ažuolinas* Leskīna Nom 400, sensl. *δωννῶ*, gr. *ἡμερινός*), lānkinan (lankenān I); aulinis E. (sal. lei. *snieginis* u. c. Leskīna Nom 402 un la. *vasariņi* u. c. Lskf 145. § b); ludīni E. (sal. la. *slēpkavine*); plauxdine E. (: lei. *plāuzdinis*); sompisinis E. (par warene u. c. skat. 64. §); vietvārdi Klawkynne u. c.³⁴ Ķeruļa Apr ON 253 (sal. lei. *Merkīnē* u. c., la. *Bebrine* u. c.); personvārdi Gayline, Geydelynne (: Geidel), Margynne (: Margis) u. c. Trautmaņa Apr PN 170 sk. un Levi PN 69.

b) Ar *-i-*: alkīns (sal. la. *turīns* Lskf 147. § 3 c); gurīns; kaimīnan (lei. *kaimynas*, la. dial. *ciemīns*), seimīns (lei. *šeimyna* u. c. Leskīna Nom 408 sk.); vietvārdi Spandyno (tagad: Spandienen), Wotrinen (tagad: Wuttrienen) u. c. Ķeruļa Apr ON 253, kur minēti arī lei. vietvārdi *Jonynai*, *Visbarynai*, *Kadagynē* u. c.

c) Ar droši nezināmas kvantitātes *-i-*: aswinan E. (sal. lei. zem a) minēto *ažuolinas* un lat. *equīnus*, kur *ī* var būt arī no *ei*); mīlinan (sal. lei. *mēlynas* un skr. *malīna-h*), urminan; grumins E. (sal. lei. *birbinas* u. c. Leskīna Nom 399 un *birbīnē* u. c. turpat 408); balsinis, drawine, kupsins u. c.; smumentinan (un smonenawins) varbūt ir ar to *-in-*, ko rāda sensl. *slovēninῶ* u. c., skat. FBR XI 99.

d) Aiz *-in-* un *-en-* nereti sastopam vēl kādu citu piedekli, tā pattiņiskun (no *patinas = lei. *pātinās?*); enwertinnewingi (sal. lei. *tēkinas* u. c. Leskīna Nom 398), anterpinsquan (skat. Trautmaņa Apr Spr 383); rettīweniskan.

66. §. Vārdi ar *-ain-* un *-ein-*. Īpašvārdos bieži svārstās starp *-ai-* un *-ei-*. Ir nu gan arī la. valodā blakus, piem., *smiltaine* un *smil-*

³³ musgeno (ja tā jālasa rakstjums mulgeno E.) un *stirgeno (kā laikam jālasa rakstjums strigeno E., skat. FBR XI 140) varētu būt paturējuši savu *e* kā atvasinājumi no *en-*celmiem (skat. Leskīna Nom 383), un rapeno E. ir varbūt jālasa ar *ē*, sal. la. *māsēna* u. c. Le Gr 147. §. Blakus *-senna* ir *-sennis*.

³⁴ V. Micka gan domā KZ LII 142 sk., ka vietvārdos neesot *-in-*.

tiene, bet pr. vārdos vācieši var būt rakstījuši ei arī pareiza *ai* vietā un otrādi (par to Trautmanis Apr PN 167 un Micka KZ LII 132), tā ka nevar droši nospraust robežu starp *-ai-* un *-ei-*. Piemēri: *deynayno* E. (nozīmes ziņā sal. la. dial. *Ilzainis* Lskf 152. § c); *geltaynan* (kā laikam jālasa rakstījums *gelatynan* E.; sal. la. *dzeltains* blakus *dzelts*), *angstainai* un *angsteina* (: lei. *ankstī*); *seweynis* E. (sal. la. *skaidienis* u. c. Le Gr 157. § a); vietvārdi *Alkayne* un *Alkeynen*, *Spiraynis*, *Sawseyne* (: *sausan*), *Zanseynen* u. c. Ģeruļa Apr ON 252 (sal. lei. *Molaina*, *Šventainē*, *Žirniēna* u. c., la. *Silaini*, *Bltdiene* u. c.); personvārdi *Wysayne*, *Cropeyns* u. c. Trautmaņa Apr PN 167 un *Levi* PN 69, sal. lei. *Ragainis*.

67. §. Vārdi ar *-ūn-* (un *-un-*): *alkunis* E. (: lei. *elkūnē*, la. *ēlkūne*); *malunis* un *malunakelan* E. (: lei. *malūnas*); *percunis* E. (: lei. *perkūnas*, la. *pērķūns* un *pērķūnis*); *waldūns* (sal. lei. *galūnas*); *maldūnin* (sal. sensl. *grōdynji* „lepnums“); vietvārdi *Merunen* un *Merownen*, *Scalune*, *Raudune* u. c. Ģeruļa Apr ON 254 (sal. lei. *Dumbliūnai*, la. *Asūne*, *Krimūnas* u. c.) un personvārdi *Ancrvnis*, *Aucktune*, *Medun* (lei. *Medūnas*) u. c. Trautmaņa Apr PN 168 sk.; sal. la. *mirūnis*.

Lei. un la. valodā ir arī vārdi ar *-un-* (skat. Le Gr 235), un tā arī dažos pr. vārdos ar *-un-* var būt īss *u*, ko var aizstāt arī rakstījums *o*, skat. Trautmaņa Apr PN 169. Izzināt isto izrunu nākas grūti arī tāpēc, ka la. valodā *-ūn-* nereti mijas ar *-uon-* (< *-ōn-*); skat. arī *Levi* PN 69.

68. §. Lei. un la. valodā ir arī vārdi ar *-ān-* resp. *-uon-* (skat. Lskf 142. un 153. § ar literātūru), un tādi ir bijuši arī prūšiem, bet nevaram droši izzināt, kāda cēluma (no ide. *ā*, *ō* vai *u*) ir *o* pr. vārdos ar *-on-*. Gluži drošu ide. *ō* sastopam vārdā *perōni* un laikam arī formās *ansonis* E. (: lei. *āžuolas*) un *ackons* E. (: lei. *akūotas*, go. *ahana*); lei. *medžionē* vedina domāt, ka *medione* E. < *mediānē. Neskaidru *-on-* atrodam vietvārdos (*Kympone* u. c. Ģeruļa Apr ON 254) un personvārdos (*Tungone* u. c. Trautmaņa Apr PN 169 sk.).

69. §. Ar *-snā* ir darināti (no infinitīva celma) darbības vārdi³⁵, kas nozīmes ziņā pilnīgi atbilst la. formām ar *-šana*, piem., sen biāsnan bhe dirbinsnan „ar bijāšanu un drebēšanu“, em-perbandāsnan „kārdināšanā“, essestan teikūsna „no radišanas“ (citā vietā teikūsnan „Geschöpf“, ar ko Trautmanis Apr Spr 447 salīdzina lei. *sutvērimas* „radišana; radijums“), segisna „das Tun“, crixtisna „kristīšana“, iousā madlisna „jūsu lūgšanās“ (blakus pirmoi maddla „pirmā lūgsna“), labban rickaūsnan „labu valdīšanu (= valdību)“, aumūsnan „nomazgāšanu“, etskisnan „augšā celšanos“, etwerpsnā „piedošana“, girsnan „Lob“, ispresnā „saprāšanu“, waisnan „zināšanu (= ziņu)“, trinsnan „atriebšanos“, spignā „das Bad (= mazgāšana)“, pra-

³⁵ Sakopojts tos ir *Fāters* (Vater) Spr. d. alt. Pr. 83 sk.

kā isnan „Schweiss“ (īsti: svišanu); ar maitāsnan „Nahrung“ nozīmes ziņā var salīdzināt la. *ēšana* (= *ēdamais, ēdiens*) un vācu „das Essen“. — salūbsna „laulāšana“ laikam jālabo par *salūbisna (: po. *ślubić*); atsevišķu burtu izlaidums sastopams diezgan bieži, skat. FBR XV 102.

Sal. la. *lūgsna, šķiesna* un lei. *džiūsna*; kā aizrāda Leskīns Nom 368, tādi lei. verbi kā *kalsnóti* un *kāsnóti* ļauj iedomāties bijušus nōmenus *kalsnā un *kansnā.

70. §. Tā pati nozīme, kas ir nōmeniem ar *-snā*, piemīt arī nōmeniem ar *-senā* I un *-senis* III, ko arī atvasina no infinitīva celma, piem., atskisenna I „Auferstehung“ (blakus etskīsnan III), etwerpsannan I, etwerpsennian II un III, etwerpsennien III jeb etwerpsennin III (blakus etwerpsnā), aulausennien III, eneissannien III, iseisennien III, -gimsenin un -gimsennien III, etgimsannien III, isspressennien III (blakus isspresnan), powaisennis III, stinsennien III, crixtissennien III (blakus crixtisnan). Ka vārdi ar *-senis* ir vīr. dzimtes (ne siev. dzimtes, kā domāja Leskīns Nom 379), to skaidri rāda jau Trautmaņa Apr Spr 235 minētais teikums ioūs bousennis ...enimts bhe ebsignāts ast; un nav arī droša pamata tos ar Leskīnu l. c. — ģenitīva powaisennis dēļ — pieskaitīt pie *i*-celmiem, sal. ģenitīvus tawischis, pikullis, sūndis.

Paretais *-san-* laikam aizstāj vecāku *-sen-*. Pr. *-senā* var būt radies no *-sienā*: la. *-šana* < *-sionā*; bet lei. *-sena* (piem., *eisena*) varēja — vismaz lielā izlokšņu daļā — celties no *-sienā* vai (caur *-siana*) no *-sionā*. — *-senis* ar *-is* varbūt pēc tādu vārdu parauga kā kirtis, idis 60. §.

71. §. Senu (m)en- celmu atliekas vai pārveidojumi: semen E. (= sensl. *sēme* un lat. *sēmen*), emmens, kērmens, plasmemo, sealtmeno, menins, sasins (par schumeno skat. 253. §); vietvārdi Gilmen, Ilmena, Pilmen u. c. Ģeruļa Apr ON 251.

Piedēkļi ar *-m-*.

72. §. Skaitleņi ar *-ma-*: septmas < ide. *septm-o-s, asman, pirmas; pēc *pirma-* parauga laikam ir radies *pansdauma-* (ak. *pansdaumannien*).

73. §. a) Vārdi ar *-im-* (*-im-*). Adjektīvi *augstimas (no kam auckstimiskan), *augtimas (no kam aucktimmien), *deznimas (no kam kodesnimma) un *ilgimas (no kam kuilgimai) atgādina lei. *tólimas* jeb *tolymas* u. c. un la. *tálmis* u. c., par ko Lskf 156. § ar literāturu; superlatīvs ir *augtimas jau M. Šulcem Gram. d. apr. Spr. 20. — Ar *-im-* resp. *-im-* arī vietvārdi Karnymith²en (blakus Carnemithen) u. c. Ģeruļa Apr ON 260 un personvārdi Astim (Astems, Astiems jeb Astiim), Burtims, Tustyme, Narim jeb Norim, Artymme u. c. Trautmaņa Apr PN 166 sk., kur minēti arī lei. *Alīmas* un slavu *otbčimъ.

b) Trautmanim l. c. 165 ir arī personvārdi ar *-aim-* (*-eim-*), piem., Tholayme, Candeym un ezera vārds Nastraym.

Turpat 166 arī personvārdi ar *-am-*, piem., Geddam (jeb Geddem o), Stenam (jeb Stenem), Thorams u. c.

c) Ar tickrōmai (blakus tickran) sal. lei. *tikruomenē* Ryg. J. Gram.² 210, *jaunúomenē* u. c. un (?) go. datīvu *aldōmin*.

Piedēkļi ar *-l-*.

74. §. a) Kā leišiem un latviešiem, tā arī prūšiem ir daudz vārdu ar *-el-*. Par pr. vārdiem ar *-el-* tomēr bieži paliekam neziņā, vai *-e-* tur īss (ja l-burts nav dubultots) vai gašs un vai šis e neaizstāj platu *i*. Deminūtīvi ir patowelis E. (par arelie E. skat. Becenbergera domas KZ XLIV 299) un laikam arī personvārdi Madelle, Jannell, Katell u. c. Trautmaņa Apr PN 175 sk. un vietvārdi Grabelle, Scabelle, Wirbell u. c. Ģeručā Apr. ON 250 (kur minēti arī tādi lei. vietvārdi kā *Kalnēliai*, *Pirdelē* u. c.), skat. arī Levi PN 69.

b) podalis E. ir, kā aizrādījis Becenbergers l. c. 301, laikam identisks ar lei. dial. *podālis*; sal. arī personvārdus Petralle, Micalle, Waykalle u. c. Trautmaņa Apr PN 176.

75. §. a) Nōmeni ar *-il-*: sirsilis E. (sal. lei. *širsšlys* un la. *sirsins*), wobilis E. (sal. lei. *dóbilas*); personvārdi Bavdil (lei. *Baūdila*), Wirsil (lei. *Viršilas*), Samile, Mantil, Jotill, Russylo, Tartyll (lei. *Tartylà*), Tersil (lei. *Teršilis*), Crixtilie, Scudilie u. c. Trautmaņa Apr. PN 175 un Levi PN 69 (sal. la. resp. kuršu personvārdus Butill un Butillie, Stentile, Jatill, Jatillie un Jatilly, Mantillie u. c. Bleses Latv. pers. v. un uzv. stud. I 80 sk.) un vietvārds Tapilkayme (: lei. personvārds *Tapillus*).

b) Nōmeni ar *-ail-* vai *-eil-*: scritayle E. (sal. la. *teciels* jeb *teciela* un *škirgailis*), crupeyle E. un vietvārds Asswaylen, sal. lei. personvārdu *Tarailis* un verbu *gývailioti*.

76. §. Nōmeni ar ide. *-ōl-* vai *-al-*: gramboale E. (sal. lei. *grambuolys* un la. *vabuole*), vietvārds Auctoliten (sal. lei. *Augštuōliai*, *senuōlis* u. c. Trautmaņa Apr. PN 177).

Substantīvā peisālei tas pats *a* kā divdabī peisāton.

77. §. Nōmeni ar *-ul-*: a) deminūtīvi laikam ir personvārdi Mattulle (: lei. *Matūlis*) u. c. Trautmaņa Apr PN 176 sk.; b) pirmatnēji darītājevārdi (sal. la. *urbulis* u. c. Lskf 160. §) var būt wadule E. (: la. *vadulis*) un weydulis E. (: lei. *pavydulis*).

78. §. Nōmeni ar *-tl-* > *-kl-*: dīrstlan, *zentla- (: lei. *žēnklas*), no kam ebsentliuns III, abstocle E., auclo E. (= la. *āukla*), gurcle E.

(= lei. *gurklē*), piucian E. (: lei. *pjuklas*), riclis E., sasintinklo E. (: lei. *tiņklas*, la. *tīkls*), stacle E. (: lei. *stāklē*, la. *stakle*), spertlan E., ko mēdz labot par *sperclan.

Piedēkļi ar *-k-*.

79. §. Nōmeni ar *-ik-* vai *-tk-*. i-skaņas kvantitāte nav vienmēr droši nosakāma, jo sastopam k arī aiz īsa *i* un ck arī aiz *ī*, skat. FBR XV 86 sk.

Ar īsu *i* laikam ir lasāmi substantīvi, kas apzīmē kādu personu pēc nodarbošanās vai īpašības; tā mynix E.: lei. *minikas*; schuwikis E.: lei. *siuvikas* (bet sal. arī lei. *pjovikis* blakus *pjovikas*), kr. *švec*; *vidikas vai *vidikis (no kam *-wijdikausnan* jeb *widekausnan*): sensl. *vidьcbь*; ak. swintickens III (sal. lei. *naujikas*, *jaunikis* u. c. Leskīna Nom 510 sk. un sensl. *slěpьcbь* u. c., bet arī kr. *novik* u. c.) un prēisiks; personvārdi Swenticke, Grasicke, Pymiko (jeb Pyrmeke) u. c. Trautmaņa Apr PN 172 un strauta vārds Woricke Ķeruļa Apr ON 248, skat. arī Levi PN 67.

Ar *ī*: dellijcks (daudzsk. ak. dellikans): lei. *dalykas*; debbīkan (ar to pašu piedēkli laikam arī slavu *velikō*); demin. bratrikai (sal. kr. *bratik*, lei. *brolykas*, la. *māstce*); par *-ika-* arī Frenkelis IF LVI 225. Nevar zināt, vai ar *ī* jālasa arī deminūtīvi gannikan III (sal. lei. *mergikē*, la. *Annika*, sensl. *rqčьka*, *ovьca*, *smьčьkō* u. c.), wijrikan, malnijkikan, stūndicks, madlikan, grīmikan un gunsix E., instixs E., grandico E., kuliks E. (lei. *kulikas*), genix E., lonix E.

80. §. Personvārdi ar *-eik-*: Jodeyko (lei. *Juodeika*), Rusteyko jeb Rusteyke, Romeyke (lei. *Romeikis*) u. c. Trautmaņa Apr PN 171 sk., sal. la. Draveykenuppe Le Gr 265.

81. §. Nōmeni ar *-uk-*: gaylux E. (sal. lei. *raudūkas*), wosux E. (: lei. *ožiūkas*; sal. la. *večuks*, slavu *synьkō* u. c.), mosuco E.; vietvārdi Birsuke u. c. Ķeruļa Apr ON 249 un personvārdi Joducke, Masucke, Aywux, Paulucke u. c. Trautmaņa Apr PN 173 un Levi PN 67.

82. §. Substantīvus ar *-ntk-* (= lei. dial. *-nyk-* un varbūt slavu *-nik-*; par tiem arī Levi PN 67) atvasina a) no substantīviem: auschautenīkamans „parādniekiem“, balgninix E. „seglinieks“, deināalgenīkamans (dat.), grīkenix „grēcinieks“, laukinikis E. (lei. dial. *laukinjikas*), medenix E. (sal. la. *medinieks*), pogalbenix III (lei. *pagālbinkas*), stubonikis E. (laikam cita kāda vārda ietekmē pārveidots *stubinikis); vietvārdi Garbenyken, Sillenyken, Gudynyken, Byskopniken u. c. Ķeruļa Apr ON 249 sk.;

b) no adjektīviem: malnijks III laikam < **maldinikas*³⁶; maldenikis E. varētu būt identisks ar sensl. *mladenъcb*;

c) no vārdiem ir laikam atvasināti scalenix E., retenikan, crixtnix III, (sendraugi) wēldnikai.

Blakus vīr. dz. akūzātīvam schlūsnikan ir siev. dz. viensk. nōm. schlūsnikai (aiz iepriekšēja stai) un ak. schlūsnikin (no *ē*-celma).

Līdz šim minētie vīr. dz. vārdi ar *-nik-* visi var būt un laikam ir *o*-celmu formas. Vienīgais izņēmums ir (stessemu) klausīweniki (1X)³⁷, kas laikam (skat. FBR XIV 99 sk.) jālabo par ak. klausīwenikī = *klaust-venikin, kas izskaņu *-in* varētu būt dabūjis no sinōnimā klausīwingin.

83. §. Ļoti daudz ir adjektīvu ar *-iska-* (= lei. *-iška-*, la. *-iska-*, slavu *-bško-*, ģerm. *-iska-* u. c.), ko atvasina, pirmkārt, no substantīviem, piem., prūsiskan (ar adv. prūsiskai), kērmenskai, cristiāniskas, perōnisku, rikijiskai, salūbiskan, tawiskan; otrkārt, no adjektīviem, pie kam starp sakni un *-iska-* nereti ir vēl dažādi citi piedēkļi, it sevišķi *-ing-*³⁸, piem., ainawidiskan, isarwiskas (un adv. arwiskai), laimiskan, reddisku, deineniskan, dengniskas, deiwūtiskan, rettīweniskan, switewiskan, tīkrōmiskan, drūcktawingiskan, kalsīwingiskan, naseilliwingiskan jeb noseilewingiskan, packīwingiskan, powargewingiskan, rettīwingiskan, schklāitewingiskan, niteisīngiskan.

Šo adjektīvu siev. dz. forma ir lietāta arī ar abstrakta substantīva nozīmi (par ko Trautmanis Apr Spr 225), piem., ginniskan „draudzību“, labbisku „labestība“, swintiskan „Heiligung“, teisiskan jeb teisīwingiskan „godīgumu“, wingriskan „viltu“, wesliskan „līksmi“, aucktimmiskū „Obrigkeit“, kailūstiskun „veselību“, lāngiseiliskan „vientiesību“.

Zudis ir *-i-* formā prābutskas „mūžīgs“.

Ir arī vietvārdi ar *-isk-*, piem., Bawsiske, Leylisken u. c. Ģerūļa Apr ON 250 (kur minēti arī tādi lei. vārdi kā *Radviliškis* u. c.) un personvārds Biriske Trautmaņa Apr PN 174.

Piedēkļi ar *-g-*.

84. §. a) Leišu adjektīviem ar *-ingas* un latviešu adjektīviem ar *-īgs* atbilst līdzīgā nozīmē lietāti prūšu adjektīvi ar *-ings* (kādi 15 piemēri) vai

³⁶ Trautmanim Apr. PN 173 wāldnikans dēļ neesot „wahrscheinlich“, ka malnijks saisināts no četrzilbju formas. Bet, pirmkārt, viens vārds atšķiras no otra ar akcenta vietu, un, otrkārt, malnijks ir droši vien vecāks (un biežāk lietājams) nekā **vāldnīks!*

³⁷ Tāds samērā tik jauns vārds (ar 3 piedēkļiem!) nevar būt nekāds *i*-celms (vai līdzskaņu celms), par ko to uzskata Trautmanis Apr Spr 147. §.

³⁸ Pr. *-ingiska-* vietā latviešiem ir *-išķīga-* ar otrādu piedēkļu kārtu.

-ingis (niseilewingis III un wissemusīngis). Formas ar -ingis laikam ir salīdzināmas ar tādām latviešu formām kā *bērnidze* (*bērnidze māte*), *pienīdze* (*pienīdze guovs; guovis... brīnum pienīdzes* [adj.] ME. s. v.). Šie adjektīvi ir atvasināti, pirmkārt, no substantīviem, piem., nigīdīngs (: lei. *gēdingas*); otrkārt, no adjektīviem, piem., labbīngs, wertīngs; treškārt, no vārdiem, piem., aulāikiings „atturīgs“. Šo -ing- nereti atrod aiz cita piedēkļa (piemēri 63. §), un aiz tā bieži vēl seko piedēklis -iska- (piemēri 83. §). Bez vīr. dz. viensk. nōm. vēl sastopam viensk. ģenitīvu ar -is (1×), akūzātīvu ar -in, daudzsk. datīvu ar -imans (1×), akūzātīvu ar -ins un nek. dz. viensk. nōminātīvu ar -i. Pamatā šiem locījumiem laikam ir drīzāk (i)jo-celmi nekā i-celmi. Vai nōminātīva -ings tikai no -ingas vai arī no -ingis, nav droši nosakāms, skat. 24. § d. Ar lei. -ing- un la. -īg- saskanētu pr. -ing-, bet ne -Ing-, skat. 3. §. Ka te ir no intonācijas neatkarīgs patskaņa gaņums (kā domā Becenbergers KZ XLI 83), neliekas ticams iegauņējot, ka leiši un latvieši ir gaņus patskaņus tautosillabisku nāseņu un plūdeņu priekšā saīsinājuši. Drīzāk varbūt ir pareizs van Veika uzskats KZ LII 151 sk., ka sakarā ar celma maiņu prūšu valodā te notikusi metatonija³⁹.

Gadās arī šo adjektīvu substantīvējumi: (ains) naunīngs „ein Neuling“ un ragingis E. „Hirsch“ (pr. ragingis: lei. adj. *ragingas* laikam = lei. *bēris: bēras* u. c.); vietvārdi Puringe, Stabingen, Ising u. c. Ķerula Apr ON 247 (sal. lei. *Kretingā, Dubingā, Medingēnai* u. c. un la. *Kuldīga*) un personvārdi Nawtinge un Eytīng Trautmaņa Apr PN 174

b) Vietvārdos dažkārt ar -ing- mijas -ang- vai -ung-, piem., Bertung blakus Berting, Marang (sal. lei. *Alangā, Virāngā*) jeb Marunge (sal. lei. *Bebrunga*) blakus Marink u. c. Ķerula Apr ON 247; -ang- arī personvārdos Sabange, Rittāng u. c. Trautmaņa Apr PN 174. Par šo piedēkli raksta arī Būga Židīnys 1934,534 skk. un Micka KZ LII 145.

Piedēkļi ar -t-.

85. §. Ar (ide.) -to- darina kārtas skaitleņus (skat. 158. §) un pagātnes pasīvos divdabjus (skat. 256. §). Seni verbālnōmeni ir anctan, *augtas, no kam aucktai-, meltan, ructan, salta, skijstan.

86. §. Substantīvi ar -at- (kur -a- dažos vārdos varbūt stājies vecāka -e- vietā) vai -et-: giwato E. (: lei. *gyvatā*, sensl. *životā*, gr. βιωτή); dzīvnieku un stādu vārdi bruneto E. (sal. la. *alata, šķirgata*), melato E.

³⁹ Citādi šo intonācijas starpību skaidro Būga Židīnys 1934,536: -ing- < īng-, bet -īng- < -ing-, pie kam leiši un latvieši vispārinājuši -ing-, bet prūši — -īng-. Drīzāk jau tad varētu domāt, ka -ing- radies darinot ar -g(h)o- adjektīvus no tādiem adjektīviem kā la. *turīns* (sal. la. *turīgs*), bet -īng- — pamatā liekuot tādus adjektīvus kā lei. *skūbinas* (sal. la. *skubīgs*).

(: lei. *meletà* jeb *malatà*), kamato E. (sal. la. *vàrpata*); vietvārdi (ar nezināmas kvantitātes e) Algetos u. c. Ģeruļa Apr ON 257 (: lei. *Šēpetà*, *Balētai* u. c. turpat, la. *Vešēta*) un personvārdi Arnecz, Kunette, Scurbete (jeb Scurbate), Wirkethe (: lei. *Virkētis*), Arwidete, Laygeto u. c. Trautmaņa Apr PN 181 (: lei. *Šlepetys*, *Šēmela* u. c. turpat).

87. §. Substantīvi ar *-ait-* (kur a dažos vārdos varbūt aizstāj vecāku e) vai *-eit-* (kur e dažos vārdos varbūt ir pareiza a vietā): krichaytos, sliwaytos, wisnaytos (varētu būt darinātas jemot par paraugu *avaitōs: lei. *aviētēs*, la. *avietes*); estureyto (: la. *cūcietis*, *aitieši*?); vietvārdi⁴⁰ Norrayte jeb Nareyten, Wangayten, Omeyte u. c. Ģeruļa Apr ON 255 un 256 (: lei. *Duburāitis*, *Šakāitē* u. c. turpat) un personvārdi Wargoyte, Maneyte u. c. Trautmaņa Apr PN 180 sk.

88. §. Ir arī ipašvārdi ar *-it-*, kur i kvantitāte nav droši nosakāma⁴¹: leišiem un latviešiem ir parasti vārdi ar *-it-*, bet la. vārdos *zuviņina*, *aviņina* u. c. sastopam arī *-it-*. Vietvārdi: Laukiten, Pelite, Pelkiten, Lenkenyten u. c. Ģeruļa Apr ON 257 sk. (: lei. *Agnytē*, *Katýčiai* u. c. turpat); personvārdi: Moldicz jeb Moldite, Bludit, Naudicz, Clausitte jeb Clausite, Waykitte, Manito jeb Manittz, Madelicz u. c. Trautmaņa Apr PN 182.

89. §. a) Substantīvi ar *-utis* (= lei. un la. *-utis*, slavu *-otb*): (laikam bijuši deminūtīvi) locutis E. un nagutis E. (= sensl. *nogotb*); personvārdi Brangut, Geruthe, Ackuthe (: lei. *Akūtis*), Jagutte (: lei. *Jogūtis*), Kirsnute, Masutte, Waykutte (: lei. *vaikūtis*) u. c. Trautmaņa Apr PN 182 sk. un vietvārdi Wangutkaym (sal. lei. *Kampučiai* u. c.) un (?) Wilkotte Ģeruļa Apr ON 258; skat. arī Levi PN 68.

b) Ar *-ut-* alternē *-aut-* personvārdos Gedawte (blakus Gedute), Alsaute (blakus Alsutte) u. c. Trautmaņa Apr PN 181; sal. kr. *plakuta* „raudulis“, po. *Boruta* (kāds meža gars) u. c. Vondrāka Vrgl. slav. Gr. I² 597 sk.

90. §. Senu *-āt-* vai *-ōt-* atrodam vārdos deiwuts I un III (: lei. *dievotas*), nagotis E. un sarote E., vietvārdos Lawnoten, Nabote, Poyoten (blakus Poyato; sal. lei. *apušotas*, *Aluōtē* u. c.) u. c. Ģeruļa Apr ON 255 un personvārdos Daugoth (: lei. *Daugotas*), Meynote (: la. *Meinates*), Narwocz, Waydote (: lei. *Vāidotas*), Gawdioth (: lei. *Gaudžiotas*), Carioth (: lei. *Kariotas*), Jawnoto, Missote blakus Misato, Mannothe blakus Manata (ar nezināmas kvantitātes -a- otrā zilbē) u. c. Trautmaņa Apr PN 183 sk., skat. arī Levi PN 68.

⁴⁰ Vietvārdos V. Micka KZ LII 144 sk. atzist tikai *-ait-*.

⁴¹ V. Mickam KZ LII 143 sk. *-it-* vietvārdos neliekas ticams; par *-it-* arī Levi PN 68.

91. §. a) Ar *-ant-* ir sastopami vietvārdi, piem., Iwanthi (: lei. *Ivančiaus* ežeras), Galanten, Ilantz, Babant u. c. Ģeruļa Apr ON 256 (sal. lei. *Alantà, Sàlantas* u. c. turpat), un personvārdi, piem., Wagant, Surbancz, Kekante u. c. Trautmaņa Apr PN 184.

b) Ar *-int-*: vietvārdi Kelincz, Syrwyntzen (: lei. *Širvintà*) u. c. Ģeruļa Apr ON 256 un personvārdi Massinte, Mawdint u. c. (: lei. Gudrinčius u. c.) Trautmaņa Apr PN 184.

c) Ar *-ent-*: smunents III; sal. sensl. *agne, žrēbe* u. c. Vondrāka Vergl. slav. Gr. I² 664 skk.

92. §. a) Ar *-tis* beidzas kā nozīmes ziņā izolēti vārdi, tā senie verbālnōmeni astin un auschautins un daži rīku nosaukumi: granstis E. (: lei. *grāžtas*), lanctis E., pagaptis E. (ak. dijlapagaptin III), passortis E., sal. lei. *raštis* (ģen. *raščio*), *sagtis, slēgtis* (ģen. *slēgties* jeb *slēģcio*) u. c.

b) Līdzīga nozīme ir dažiem vārdiem ar *-stis*: saxtis E. un trumpstis E., sal. la. *maigsts, -s*. — Blakus ar līdzīgu nozīmi arī *-(s)tē*: greanste E. un sarxtes E., sal. la. *skripste, lkste, lei. smaigstē* u. c.

c) etnīstis ar *-stis* laikam pēc tādu pr. vārdu parauga kā lei. *pykestis, gālestis* u. c. un slavu *milostb* u. c.

93. §. a) Ar **kailūstas* (par ko Spechts KZ LXIV 22), no kam kailūstiskun, sal. lei. *ligūstas* u. c. Leskīna Nom 582.

b) Ar *-ist-* (kas gadās arī illuru vārdos, par ko Jokls Ēberta Reallex. VI 45) sastopam pamazināmos vārdus (kur *-i-* laikam ir īss) eristian E., gertistian E., *wosistian (kā laikam jāizlabo wolistian E.), *wersistian > werstian E. un *parsistian > *parstian (kā laikam jāizlabo prastian E.), sal.⁴² lei. *arklīštis* „menkas... arklūs“, la. dial. *ūoglistēna*² FBR XI 106 un XV 37 un Fil mat 102 (no Latgales), *akmisteņš* u. c. Le Gr 276; arī (ar nezināmas kvantitātes i) vietvārdus Wangiste (blakus Wangeste un Wangste), Pelisten, Ģrabisto u. c. Ģeruļa Apr ON 257 un personvārdus kā Bugist u. c. Trautmaņa Apr PN 185.

c) Ar *-ist-* laikam cristionisto E., sal. lei. *kriščionystē, moterysta* u. c. Leskīna Nom 581 sk. (vēl citus lei. piemērus ar *-ystē* sniedz Mikuckis Izv IV 91 sk.) un la. dial. *ķentste*.

94. §. Substantīvi ar *-tav-* vai *-t(u)v-*: trintawinni III „Rächerin“ blakus trinsnan „Rache“ (sal. la. *mēlstavis: melst* un dial. *slēpkavine* „slepkavas sieva“); coestue E., nurtue E. (sal. lei. *autuvas* u. c.), romestue E., preartue E., schutuan E. (par to, kā *-tu-* šos vārdos jālasa, skat. FBR XV 91), artwes E.

⁴²Suvalkijas lei. *vaikištis* jeb *vaikiščias, mergiščia, šuniščias* u. c. (par ko Spechts KZ LXV 176 ar literātūru) ar savu *š* un amplifikatīvo nozīmi atgādina po. *chłopiszcze* „grober Bauer“, kr. *domišče* „liela māja“, *babišča* u. c. Vondrāka Vergl. slav. Gr. I² 623 sk. un ir varbūt, ja ne radušies, tad vismaz pārveidojušies slavu valodu ietekmē.

95. §. Ar darītālvārdu artoys E. sal. lei. *artójas*, sensl. *ratajb*, la. *lasitājs*.

96. §. No senajiem radniecības nosaukumiem ir paglābušies brote E., duckti III, mūti III (bet blakus jau ak. mūtin).

Piedēkļi ar -s- (=s resp. z).

97. §. a) Personvārdi ar -s-: Paxis (lei. *Pakšys*), Kixe (blakus Kicke), Lixa (lei. *Likšas*) blakus Licke, Globse (blakus Globe), Aycze (blakus Ayte) u. c. Trautmaņa Apr PN 178 sk.

b) Vārdi ar -us- (sal. lei. *tētūšis* blakus *tētūžis*): merguss Gr. (: lei. *mergūžē*, la. *Annuža*), personvārdi Darguse (: lei. *Dargūžis*), Tolusch u. c. Trautmaņa Apr PN 180 un Levi PN 70.

Substantīvu deklinācija.

Iepriekšējas piezīmes.

98. §. Celma formu mainīgums. Arī lei. un la. valodā celmu izskaņa nereti varijē, skat. Le Gr 126., 127., 129., 130. un 132. §, bet tur šādi varianti palaikam sadalās pa dažādām izloksnēm. Un tā nebūtu vēl jābrīnās, ka blakus lei. *prōtas* un la. *prāts* ir pr. (ak.) prātin (1×) un ka blakus austo E. (= slavu *usta*) ir (ak.) āustin III (1×) vai blakus garian E. ir (ak.) garrin III (1×). Varam arī saprast, ka blakus dangus E. (= lei. *dangūs*) un ak. dangon I un III ir arī jaunināts ak. dangan III, blakus ak. etwerpsannan I — arī etwerpsennian II un III, etwerpsennien III un etwerpsennin III, blakus kettwirts un ketwirta — arī jaunināts⁴³ ak. ketwirtin III 1× („en tirtin bhe ketwirtin streipstan“) un blakus tirtis II, tirti III un ak. tirtin III, tirtin I, tirtien II jeb tirtian III — arī jaunināts⁴³ ak. tirtan III (1×) un (?) nōm. tirts I (1×) jeb tirts III (2×). Bet gan pārsteidz mūs viena autora darbā atrodami varianti⁴⁴ (ak.) dīlans III (2×; arī viensk. ak. dīlan un ģen. dīlas) un dīlins III (1×), etnīstin III un (1×) etnīstan III, kaulan III (=caulan E., lei. *kāulq* un la. *kaūlu*) un kaulei III 1× un kāulins III 1×, mārtin 1× un mārtan 1×, quāitan (un nōm. quāits) un (2×) quāitin, semmien II un III (bieži) un semman III (1×), spagtan III (un ģen. spagtas) un spagtun III (1×), sūndan un sūndin (un ģen. sūndis), wijrs III (un ak. wijran, daudzsk. nōm. wijrai, ak. wīrans) un ak. wijrin

⁴³ Paliekam tomēr neziņā, vai šo jauninājumu izdarījuši paši prūši vai (klūdas veidā) tulkotāji.

⁴⁴ Pavisam nepareizs ir Bernekera apgalvojums Pr Spr 180: „Ganz dasselbe Schwanken... findet man im Lett.“ Un Bernekera l. c. dotais skaidrojums atstāj neizskaidrotu -in blakus ā-celmu izskaņai -an un jau tāpēc nav ticams.

III (1×) un daudzsk. dat. wijrimans III (1×); pie tam wijrin un wijrimans (ar *-i-* no tieši iepriekšējā swaimans?) ir tai pašā nelielajā gabaliņā (65,1—17), kur wijrs un wijrai! Tikpat tuvu kopā ir ceturtajā lūgsnā (37,3—10) geitien (2×) un geitan (1×) un geits (1×), nōm. etwerpsnā 49,18 un ak. etwerpsenninn 49,17, un pat vienā rindā (35,26) ir madlan un madlin! Tādas formas kā madlin, wijrin, kāulins u. c. varētu būt izlobītas⁴⁵ no salikteņiem (sal., piem., lei. *tēvas: patēvis* un la. *gulta: pagulte*); tā aiz madlan 57,28 tieši seko pramadlin, un ir sastopami arī salikteņi greiwakaulin III un sallūbaiwīrins. Bet tomēr paliek neizprotams, ka daži tādi varianti gadās tik tuvu viens otram. Dažus no minētiem variantiem tulkotājs varbūt pats ir nepareizi darinājis (bieži sastopamajiem celmiem *deiwa-*, *grīka-*, *tāwa*, *waika-* un *wirda-* nesastopam nekādu variantu!). Citus tādus variantus tulkotājs varētu būt pārjēmis no citu tulkotiem tekstiem (skat. FBR VIII 7) vai citas kādas izloksnes pārstāvja.

99. §. Trešajā — un gandrīz tikai trešajā⁴⁶ — katechismā ir abu skaitļu akūzātīvs ļoti bieži lietāts arī ģenitīva un datīva vietā, ja priekš tāda nepareiza akūzātīva ir kāds (pareizs) ģenitīvs vai datīvs, piem., stēsei prābutskan gijwan „des ewigen Lebens“, twisei dengenneniskans labbans „deiner himmlischen Güter“, esse wissawidiskan wargan kermenes bhe daūsin, labbas bhe teisin „von allerlei Übel Leibs und Seele, Guts und Ehre“, stēisi pickullas, stessei swītas bhe noūson kermenēniskan quāits „des Teufels, der Welt und unsers Fleisches Wille“, stesmu rikijan bhe ni steimans smunentins „dem Herrn und nicht den Menschen“, swaiasmu swintan wirdan „seinem heiligen Wort“, steimans waikammans, mergūmans, deināalgenikamans bhe dīlnikans „den Knechten, Mägden, Tagelöhnern und Arbeitern.“ Sevišķi bieži ir sastopams adjektīva akūzātīvs pareiza ģenitīva vai datīva vietā, piem., steise wissemusingin tawas „des allmächtigen Vaters“; pareizi tulkojumi kā, piem., twise mijlas soūnas „deines lieben Sohnes“ gadās tikai retumis, sal. arī Bernekera Pr Spr 92 skk. un Trautmaņa Apr Spr 207 skk. Trautmanis domā l. c., ka šis akūzātīvs ģenitīva vai datīva vietā bijis 16. gadsimtenī pašai prūšu valodai īpatnējs. Bet pareizāk laikam spriež Bernekera l. c., ka mums te ir darišana ar tulkotāja kļūdām. Viņš tur aizrāda, ka nepareizi lietātie prūšu adjektīvu

⁴⁵ Līdzīgi spriež arī Trautmanis Apr Spr 237.

⁴⁶ Trautmanis Apr Spr 208 saka par šo parādību, ka tā bijusi „im samländischen Dialekt von III schon weiter fortgeschritten, als in dem von I, II“. No I un II varētu Trautmaņa uzskatu balstīt tikai ar betten I (savienojumā pho stan betten eden), kur tomēr *-en* ir laikam tikai ieviesies (rakstot vai saliekot) pareiza *-is* vai *-as* vietā no sekojošā eden, sal. bietis eden tai pašā I katechismā. Un bez tam vēl ar swinte naseilis I „heiligen Geists“, kur swinte (nākamā *n-*priekšā) var būt nepareizi saklausīts swinten.

akūzātīvi ar *-an* vai *-in* radušies „infolge der deutschen schwachen Form auf *-en*“. Bet tāda ietekme šai vācu adjektīva formai varēja būt tikai tādu prūšu valodā, kas jau prata vāciski runāt. Un, ja vismaz lielais vairums prūšu tai laikā jau būtu piesavinājis vācu valodu, tad laikam gan katechisms būtu palicis prūsiski netulkots un mācītājiem nebūtu bijuši vajadzīgi prūšu tulki. Par nepareizo akūzātīva lietāšanu ir tātad laikam vainojams tulkotājs Vills (un viņa tulks)⁴⁷. Pats nebūdam labs prūšu valodas pratējs, Vills ir sev pieaicinājis tulku palīgam un tulkojis palaikam vārdu pa vārdam⁴⁸, tā, piem., arī vācu artikulu un vācu *zu* infinitīva priekšā. Uz tāda veida tulkošanu skaidri norāda, piem., arī savienojums *wissans amsin adder pogūnans „alle Heiden“* 41,2-3, *stawijds... crixtisna „solch... Taufen“* 41,34, *mes asmai... enkopts „wir sind... begraben“* 43,9-11, *priki deiwan, nousesmu pogālbenikan „für Gott, unserm Heiland“* 57,32, *stan kīsmān stas „dieweil der“ (= weil der)* 79,30 u. c. Ja tā, tad varam ar saprast jau minēto tulkojumu wargan kermenes bhe daūsin, labbas bhe teisin „Übel Leibs und Seele, Guts und Ehre“: *Leibs* un *Guts* bija savas galotnes dēļ (prūsiskajam) tulkam nepārprotami ģenitīvi, bet bezgalotnes vārdus *Seele* un *Ehre* tas varēja — ārpus sakara noprasītus — noturēt par akūzātīviem. Tās vietas, kur kāda nōmināla ģenitīva vai datīva vietā nav likts akūzātīvs, lai gan vācu vārdam nebija raksturīgas ģenitīva resp. datīva galotnes (piem., *stesse gāntsas switas grijkans „der ganzen Welt Sünde“, steimans widdewūmans „den Witwen“* u. c.) varētu būt vai nu teikuma sakarā (ne vārds pa vārdam) tulkotas, vai (vismaz dažos gadījumos) pārjēmtas no kāda cita tulkojuma; par cita kāda tulkojuma izmantojumu liecina, piem., teksta gabaliņi 53,12-20 un 53,21-31, skat. FBR VIII 7. Sal. arī *tweisei tawischas buttan* un *swaimans maldaisimans III* (blakus, piem., *swāimans mukinnewingins „ihren Lehrern“*) ar *tweisei tawischis buttan* un *swaimans maldaisemans I*.

Sakarā ar nepareizo akūzātīva lietāšanu ģenitīva vai datīva vietā sastopam 3. katechismā samērā maz ģenitīva un datīva formu.

100. §. Instrumentālis. *Becenbergers KZ XLI 79* formas *semmē* (*tou asse semmē bhe turei prei semmien postātwei „du bist Erde und sollst wieder zur Erde werden“*) un *aulausē* (*sta ast giwāntei aulausē „die ist lebendig tot“*) uzskata par instrumentāļiem, lasīdams šo formu *-ē kā -en*. *Trautmanis Apr Spr 140. §* par to šaubās un 103. § b saka, ka prūšu valodā predikātīvais instrumentālis pilnīgi zudis,

⁴⁷ Apmēram tāpat spriež arī E. Levi (Lewy) IF XXXII 174 un 176 sk.

⁴⁸ Bernekens Pr Spr 99: „Will fragte Wort für Wort, der Preusse antwortete wie es traf, einmal richtig, einmal falsch.“

bet 130. § par instrumentāliem nodēvē gaŗu rindu *ā*-celmu formu ar -an⁴⁹, kas seko aiz sen, piem., sen mensan. Bet, ja citur aiz sen seko nepārprotami akūzātīvi (piem., sen wissans pērgimmans, sen ausin adder sirablan, sen swaians dāians, sen deiwas wirdan, sen niteisīwingins wirdans, sen senditans rānkans), tad, protams, arī *ā*-celmu formas ar -an aiz sen var būt akūzātīvi. Un swaieis (savienojumā sen wissan[s] swaieis 75,¹ „mit allen den seinen“), ko arī mēdz uzskatīt par instrumentāli, nevar aiz iepriekšēja akūzātīva būt pareizs un ir labojams par swaiens, kā isrāikilai 39,¹³ — par isrānkilai u. c., skat. FBR XV 102. Trautmaņa domām, ka predikātīvais instrumentālis prūšu valodā zudis, var pieslieties; vismaz prūšu tekstos tas nav droši saskatāms. Ka Becenbergera citētos teikumos sem m ē un aulausē ir drīzāk nōminātīvi⁵⁰ nekā instrumentāļi, uz to norāda konteksts, kā arī tas fakts, ka tiešām gaidāmu instrumentāļu vietā ir nōminātīvi vai cits kas savienojumos prei (!) semmien postātwei „zur Erde werden“, tāns turei twais rikijs bout 65,²³ „er soll dein Herr sein“, kawijdsa duckti (!) ious postāuns asti 59,¹⁶ „welcher Töchter ihr (ge)worden seid“. Ja aulausē nav nek. dzimtes nōminātīvs (= * aulausen, skat. Slavia I 613), tad varbūt ar Trautmani l. c. 258 šis vārds jālabo par aulausi. Droši instrumentāļi ir atrodami tikai pronōmenu deklinācijā⁵¹.

Nōminālajā deklinācijā tātad sastopam prūšu tekstos tikai nōminātīvu, genitīvu, datīvu, akūzātīvu, vokātīvu (un lokātīvu?).

101. §. Nekatra dzimte ir Elbingas vokābulārā, kā rāda piemēri, vēl pilnīgi paglābusies (skat. par to Bernekera piezīmi AfsI Ph XXV 499); laikam — arī I un II katechisma dialektā, uz ko norāda teiciens stae neuwenen testamenten en mayiey kraeuwiey, ka per wans praliten wirst II (apmēram tāpat arī I). Bet Villam tai vietā stas nauns testaments en maian krawian, kas perwans pralieiton wīrst; un nom. s. malnijkiks blakus senajam nom. pl. malnijkiku (2×), bet arī nom. s. giwan. No adjektīviem un divdabjiem 3. katechismā bieži gadās nekatras dzimtes viensk. nōminātīva formas. Tās var būt par predikātu (gluži kā leišu valodā) arī tad, ja subjekts ir daudzskaitļa vai vienskaitļa vīr. vai siev. dzimtes vārds, piem., ious maldai seiti poklusman! stai gannai bousei pomeston! stai perōni Christo ast poklusman u. c. Trautmaņa Apr Spr 244 sk. un 259.

⁴⁹ To starpā pat rānkān, kas esot jālabo par *rankān* (= lei. *rankā*), lai gan katechismu dialektā *ā* aiz *k* ir pārvērties par *ū*!

⁵⁰ Ka blakus leišu baritonam *žēmē* var būt prūšu oksitons sem m ē, to rāda, piem., lei. *aūklē* (citur: *āūklē*) blakus *auklē* Kuršaiša gramatikas 636. §.

⁵¹ Pret Becenbergeru un Trautmani šai jautājumā izsakās arī N. van Veiks Apr St 11 sk. un 81 skk.

o-celmu deklinācija.

102. §. Viensk. nōm. Vir. dzimtes vārdos Elbingas vokābulārā ir ide. *-o-s* vietā *-is* vai *-s*, katechismos *-as* vai *-s*, skat. 24. § a.

Nek. dzimtes vārdi (ar *-an* < ide. *-o-m*): assaran u. c. E. (skat. Trautmaņa Apr Spr 115. §), testamentan I, giwan III.

103. §. Viensk. ģen. Šis locījums beidzas ar *-as* < ide. *o-so* (piem., silkas- E., bītas, deiwas, ģiwas, grikas, sīras, tāwas III), sal. senangļu ģenitivu *dómæs*; skat. van Veika Apr St 77.

104. §. Viensk. dat. Ar *-u* beidzas griku, malnīku, piru, sīru, waldniku, kur *-u* (skat. 25. §) līdz ar žem. *-ou* resp. *-ū* un lat. *-ō* radies (*-i*-skaņai aiz *ō* zūdot) no tā paša ide. *-ōi*, no kam arī gr. *-φ* un lei. *-ui*⁵².

Trautmaņa (Apr Spr 216) u. c. minētie „datīvi“ ar *-ai* ir nedroši: bītai (2×) „Abends“ jau savas nozīmes pēc nav nekāds datīvs, bet gan laikam lokatīvs (skat. 106. §); nozīmes dēļ nevar būt datīvs arī malnīkīkai savienojumā schiēison malnīkīkai (1×) „des Kindleins“, bet — ievērojot to, ka i gadās pareiza *n* vietā (skat. FBR XV 102)⁵³ — laikam ir saskaņā ar 99. § pārtaisāms par malnīkīkan; kā 49,³⁰ lasām savienojumu stesmu wīrdan, tā laikam arī 61,²⁵ ir bijis šis pats savienojums un tur (tieši aiz stesmu) atrodamais wīrdai uzskatāms par iespiedumkļūdu (tā domā arī E. Benvenists Stud balt IV 72 sk.); un istai (stesmu kērmēnēniskan istai bhe poūton 49,²⁸) vai nu ar jāpārtaisa par istan (skat. FBR XIV 99), vai (kā spriež E. Benvenists l. c. 73) radies kā ist un idai kontāminējums.

Ja nu šie četri „datīvi“ ar *-ai* paši par sevi ir nedroši, tad tiem par balstu neder arī lei. izlokšņu datīvi vīrai u. c., ko min Būga Tiž I 418.

105. §. Viensk. ak. tāwan u. c. ar *-an*, kas līdz ar lei. *a*, la. *-u*, slavu *-ō*, skr. *-am*, gr. *-ov* un lat. *-um* no ide. *-o-m*.

Vienreizējais malnīkīkun (seko tieši aiz emprīkistentismu) ir laikam iespiedumkļūda (citi piemēri ar *u* pareiza *a* vietā FBR XV 103), kas varbūt ir radusies iepriekšējā *-u* ietekmē.

Par deickton (2×) jeb deicton (1×) — blakus deicktan (1×) — skat. FBR XI 194 sk.

Ar *-en* (pareiza *-an* vietā) butten, sacramenten, testamenten II (kur arī citās formās gadās e vecāka *a* vietā, skat. 5. §) un (en pirmannien) laisken (ar *-en* no iepriekšējām formām?), (en) sacramenten (2×; ar *-en* varbūt iepriekšējās prepozīcijas ietekmē; blakus sacramentan 2×), draugiwaldūnen (blakus nōm. waldūns un weldūnai; salikteņa otrai daļai te varbūt ir tāda (*i*)*io*-celmu izskaņa, kādu rāda, piem., ak. tawischen) un winnen (1×) III (blakus nōm. wins E. un adverbam winna III).

106. §. Viensk. lok. Šis locījums liekas paglābies adverbā bītai (2×) „Abends“ un salikteņu sallubai busennis (ak. salaūbai

⁵² Pret van Veika domām Apr St 86 skk., ka šās prūšu formas ar *-u* esot īsti veci instrumentāli, liecina fakts, ka baltu valodu sintakse stingri šķiņ datīvu no instrumentāla.

⁵³ Ši kļūda laikam ir vedama sakarā ar to, ka burtus *n* un *y* varēja samainīt (kā rāda ak. geytīey 13,⁶ = geytīen) un Vills palaikam raksta *ai* (un ne *ay*). Vareja tad notikt, ka oriģinālrakstījuma *n* lasīja kā *y* un rakstīja šā šķietamā *y* vietā *i*. Burti *n* un *y* ir sajaukti arī vārdos dīseitiskan 55,¹³ (kas jālabo par dīlentiskan, sal. dīlants), angle Gr. 86, kas jālabo par aygle, sal. ayculo E. 470, un buwinanti.

bousennien), salaūbaigannan un sallūbaiwīrins pirmajā daļā⁵⁴; varbūt arī kāimaluke (1×) ir jālabo par kāimailuke, skat. FBR XIV 36. Ar šo prūšu formu *-ai* sal. gr. *αἰ*, sensl. *bo(d)zē* u. c.

107. §. Viensk. vok. Blakus formām ar *-e* (= lei., slavu, lat. *-e*, gr. *-ε*): *deiwe* (2×) III, *thawe* (4×) I un II, *tawe* (3×) III, *towe* (1×) kādā tēvreizis tekstā Arch Phil VII 104 ir arī formas ar *-a*: *deiwa* (2×) III, *tāwa* (2×) jeb *tawa* (4×) III. Vai šis *-a* (fōnētiski vai analogiski) radies vecāka *-e* vietā vai no ide. *-o*, nav droši nosakāms; sal. arī la. izlokšņu vokātīvus ar *-a* Lskf 105.

108. §. Nek. dz. daudzsk. nōm. Sensl. formai *vrata* atbilst pr. warty E. (ka tas laikam ir daudzsk. un ne divsk., liek domāt lei. *vařtai*) ar *-o* < ide. *-ā*; no šā paša *-ā* ir cēlies arī *-u* formā malnijkiku (2×) „bērniņi“ III (blakus jauninātam viensk. nōm. malnijkiks un daudzsk. ak. malnijkikans), lai gan par atribūtu tai ir stai mijlai resp. stai gurijnai, skat. Bernekera Pr Spr 192 un Trautmaņa Apr Spr 219.

109. §. Vir. dz. daudzsk. nōm. wijrai, grīkai u. c. ar to pašu galotni kā lei. *výrai*, sensl. *bo(d)zi*, gr. *θεοί* u. c., skat. Nieminena Ausgang 72 ar literatūru.

110. §. Daudzsk. ģen. Substantīvu *o*-celmu piemēri šim locījumam ir grīkan (6×), grijkan (4×) jeb grikan (1×) III⁵⁵, griquan (2×) II, grecon (1×) I, grekun (1×) I; *-an* laikam līdz ar sensl. *-ō* u. c. no ide. *-om*, skat. Lskf 196. § minēto literatūru un par griquan—FBR XV 88. Ja grecon nav kļūda, tad *-on* tur (kā arī formās steison „to“ un nuson „mūsu“) laikam no ide. *-ōm*: ide. *ō* tur būtu saīsināts par *o*, pēc tam kad ide. *o* jau bija pārvērties par *a* (ar to pašu *-on* arī *ā*-celma forma menschon I); citādi skaidrojams būtu šis *o*, ja tas te apzīmētu gaļu skaņu (*uo*), skat. 165. §. Arī blakus grekun ir nusun ar to pašu *-un*; ja *-un* te nav jālabo par *-an* (skat. FBR XI 196), tad *-on* tur ir pārvērties par *-un* vai nepareizi saklausīts kā *-un*, sal. vietvārdu Tlokunpelk Ģeruļa Apr ON 183.

111. §. Daudzsk. dat. beidzas (kā arī adjektīviem) ar *-mans*: *auschautenīkamans*, *deināalgenīkamans*, *malnijkīkamans*, *waikammans*, *wirdemmans* (2×) un adj. *vremmans* (1×), kur *-em-* ir laikam pareiza *-am-* vietā, sal. 5. § g un tag. daudzsk. 1. p. *poprestemmai* blakus *giwammai*. Brugmanis Grdr. II² 2,257 un Bernekera Pr Spr 196 sk. domā, ka *-mans* radies pielīdzinot vecāko (vietniek-

⁵⁴ Bernekera Pr Spr 177 un Trautmanis Apr Spr 418 uztver te šo pirmo daļu kā viensk. nōminatīvu un ar to bez vajadzības piedēvē Villam lieku kļūdu. Un vai tāda kļūda būtu nogadījusies četrās dažādās vietās? Par sallūbai varbūt ir arī jālabo sallūbi ģen. nāmans (1×), jo kāda burta izlaidums nereti ir gadījies, skat. FBR XV 102.

⁵⁵ Arī (steison) wirdan 63,₁₃ „des Worts“, ja steison te nav viensk. ģen. un wirdan—viensk. ak.

vārdos vēl sastopamo) galotni *-mas* daudzsk. akūzātīva izskaņai *-ans*. Bet prūši taču nebija savu valodu mācījušies no kādas gramatikas, kur tieši aiz datīva seko akūzātīvs, un arī nezinām tādu gadījumu, kur (nebojātā) prūšu valodā akūzātīvs būtu bijis tikpat pareizs kā datīvs (par tādiem savienojumiem kā *steimans... dīlnikans* skat. 99. §). Nav tātad izprotams, kā *-mans* būtu dabūjis savu *-n-* no akūzātīva izskaņas *-ans*. Varbūt (?) *-mans* ir radies kontāminējot galotnes *-mas* un **man* < **mam* (sal. skr. *asmabhyam* „mums“, *avābhyām* „mums abiem“ un (?) sensl. *-mō*).

112. §. a) Daudzsk. ak. beidzas ar *-ans* (= gr. dial. *-ovς*, go. *-ans*, sensl. *-y*), piem., *deiwans*, *tāwans*, *grīkans*. — Par *wyssens* *pogānens* II (blakus *pogūnans* III un *pogānans* I, *deiwans* II) skat. 5. § g., bet *swintickens* laikam ar *Bernekeru* Pr Spr 194 jāuzskata par *jo-celma* formu ar *-kens* < **kjans*, sal. *bousenniens*. Par *streipstoos* (1 ×, blakus *streipstans*), kas laikam jāizlabo par **streipstons* (manuskriptā **streipstōs?*), skat. FBR XI 195.

b) *Divsk.* (un ne daudzsk.) nōm. laikam ir *austo* E. „mute“ = av. (*divsk.*) *aoštā* (ar *-ā* < ide. *-ō*) „abas lūpas“ un sensl. *usta* „mute“ (ka šo vārdu loka kā daudzsk., var būt kas sekundārs, sal. šai ziņā kr. *yuu* un *ouu*) blakus skr. *viensk.* nōm. *ōštha-h* „lūpa“; varbūt arī *wanso* E. „irstebart“, ja tas īsti apzīmēja ūsas, sal. kr. *ycu* „ūsas“ un čechu *vous* „Barthaar“.

(i)jo- celmu deklinācija.

113. §. *Viensk.* nōm. *Nek.* dzimtes vārdi beidzas (arī akūzātīvā) ar to pašu *-an* kā tīrie *o-celmi* (sk. 102. §), piem., *median* E. (: lei. *mēdžias*, la. *mežs*), *eristian* E., *maldian* E., *pannean* E. (: go. *fani*), *wupyan* E., (ar *-ie-* < *-ja-*) *wargien* E. (: lei. *vārias*, la. *varš*).

Ka *vīr.* dzimtes formas ne vien. lei. un la., bet arī pr. valodā beigušas ar *-is* < *-ijas* (skat. Lskf 203. §), to rāda *rikijs* jeb (1 ×) *rikeis* III (*rykyes* jeb *reykeis* II, *rikis* E.) un varbūt (skat. FBR XV 90) arī *medies* E.; sal. arī *cuylis* E. = la. *kuṭlis*, *kadegis* E.: lei. *kadagys*, *podalis* E.: lei. *puodēlis*, *cugis* E.: lei. *kūgis* vai *kūjis*, *bousennis* III, *nosēilis* III, *poūis* III, *kasschis* (1 ×) III (blakus ak. *kassin* 2 ×), pv. *Masijs* *Trautmaņa* Apr PN 164. — Par *angurgis* E. skat. FBR XV 97.

Neuzsvērtā galotnē *z* laikam ir saīsināts, skat. 25. §.

Akūzātīvu *biskopins* (1 ×), *geitin* jeb *geitien* (bet 1 × arī *geitan!*), *kelkin* (1 ×, bet 2 × *kelkan!*), *pickullien* un *tollin* (1 ×) dēļ *Bernekers* Pr Spr 172 un *Trautmanis* Apr Spr 235 domā, ka nōminātos *biskops* III, *geits* III (sal. slavu *žito!*), *kelks* III (blakus *kelkis* II!), *pyculs* E. un *tols* III *-s* priekšā zudis *-i-*. Bet, iegaumējot ak. *wjrin* blakus nōm. *wjrs* un citus 98. § minētos piemērus, drīzāk jādomā, ka mūsu priekšā te ir nevienādu celma formu locījumi. Ak *rikin*

var piederēt pie nōm. rīki (un ne pie rīks), un prēisiks var būt radies no *preisikas, lai gan vienreiz sastopam arī formu prēisiki, par kuŗu skat. 130. §.

114. §. Viensk. ģen. Galotne tā pati kā tīrajiem *o*-celmiem 103. §: rikijas (sal. 27. §) un (ar $e < a$ aiz mikstinājuma) tauwyschies. Bet gadās arī formas ar *-is*, piem., noseilis, powaisennis, tauwyschis, par kuŗām Trautmanis Apr Spr 235 sk. spriež, ka tās esot jauninājumi ar to *i*-celmu ģenitīva galotni, ko rāda tādas leišu izlokšņu formas kā *ugnis* u. c. (par kuŗām Stangs Mažv 161. §). Nav tomēr neviena prūšu ģenitīva ar *-is*, par kuŗu varētu droši teikt, ka tā ir *i*-celmu forma, un tātad nezinām, kā prūšiem beidzies *i*-celmu viensk. ģenitīvs. Drošāk tāpēc spriedīsim ar N. van Veiku (Apr St 76), ka šis ģen. ar *-is* ir radies blakus akūzātīvam ar *-in* pēc *o*-celmu parauga, kam ģen. beidzas ar *-as*, ak. — ar *-an*⁵⁶.

Viensk. datīvam drošu piemēru nav.

115. §. Viensk. ak. ir paglābis veco izskaņu *-an*, no kam — aiz *j* vai mikstinājuma — *-en*: rikijan III (rekian I, reykyen II), tawyschan (jeb tawischen), etwerpsennian (jeb etwerpsennien), busennien, stinsennien, noseilien, scrijsien u. c. Bet sastopam arī jauninājumus ar *-in* (= lei. *-i*, la. *-i*, skat. Lskf 206. §): gimsenin, etwerpsennin, noseilin, scrīsin u. c.

Ar vokātīva nozīmi sastopam nōminātīvu rikijs.

116. §. Daudzsk. nōm. Galotne tā pati kā tīrajiem *o*-celmiem 109. §: rikijai. Ja kaulei (1 ×) III (blakus ak. kaūlins 1 ×, greiwakaulin 2 × un kaulan) ir pareiza forma, tad *-lei* tur no *-līai*.

Daudzsk. ģenitīvam drošu piemēru trūkst. Ja teikumā immats swaise grēiwakaulin ainan 63,₂₂, „nam seiner Rieben eine“ grēiwakaulin būtu daudzsk. ģen. (un ne viensk. ak.), tad *-lin* tur būtu viegli saprotams analogisks (ģen. *-in*: ak. *-ins* = ģen. *-an*: ak. *-ans*) jauninājums (vecāka *-lan* vietā)⁵⁷; sal. nidruwīngin 150. §.

Drošu piemēru trūkst arī daudzsk. datīvam: ja wijrimans (1 ×) III (blakus ak. wijrin 1 ×, wijran 3 ×, sallūbaiwīrins 1 ×, wīrans 1 ×, nōm. wijrs 2 ×, wijrai 3 ×) ir tiešām dzirdēta forma, tad tā ir jauninājums pēc *i*-celmu parauga.

⁵⁶ Turpat 78 sk. N. van Veiks gan domā, ka (*i*)*o*-celmu ģenitīva galotne *-is* cēlusies no kāda (pavisam hipotētiska) *-ies*, jo akūzātīvs tiem īsti beidzoties ar *-ien*, bet II katechismā ir arī ak. wissemokin un blakus ģenitīvam tauwyschis tur ir arī ģen. tauwyschies; un ja III katechismā akūzātīvu ar *-ennien* ir vairāk nekā akūzātīvu ar *-en(n)in*, tad no tam nebūt neizriet, ka ģen. powaisennis un noseilis nav radušies pēc tādu akūzātīvu parauga, kas beidzās ar *-in*.

⁵⁷ Arī *-kaymyn-* vietvārdā Treonkaymynweysigis „trium villarum pratum“ Trautmanis AfslPh XXXIV 593 uzskata par šādu ģenitīvu.

117. §. Daudzsk. ak. beidzas ar to pašu *-ans* (no kam aiz mikstinājuma *-ens*) kā tirajiem *o*-celmiem 112. §: rikijans, bousenniens. Gadās arī formas kā bīskopins, predickerins u. c. ar *-ins* pēc *i*-celmu parauga.

ā-celmu deklinācija.

118. §. Viensk. nōm. beidzas ar *-o* (< *-ā*) E. un dažreiz Grūnavam, *-ā* resp. *-a* un (aiz lūpeņiem un aukslējeņiem) *-ā* resp. *-u* katechismos = = lei. un la. *-a* (< *-ā*), slavu *-a*, skr. *-ā* un gr. *ā* > *-η*, piem., spignā III, etwerpsnā III, galwo E., gallū III < *galvū (= lei. *galvā*, la. *gālva*, kr. *golovā*), widdewū III (skr. *vidhavā*), mergo E., mergu III (= lei. *mergā*), rancko Gr. (= lei. *rankā*, la. *rūoka*, sensl. *rōka*).

Vienu formu (rapa) E. nobeidz ar *-a*; ja tā ir pareiza, tad tā līdz ar manga Gr. un merga Gr. un vietvārdiem Lima, Greywa (blakus Greywo), Jodisakka (blakus Jodisakko) u. c. Ģeruļa Apr ON 263 un 269 pieder tādām dialektam, kur *ā* arī aiz lūpeņiem un aukslējeņiem nebija labiālizēts.

III sniedz arī nōminātīvus ar *-ai*, piem., deiwutiskai (blakus deiwūtisku), aucktimmisikai (blakus aucktimmiskū), crixtisnai (blakus crixtisna), mensai (blakus mensā). Ja tās nav tulkotāja nepareizi darinātas formas, tad šis *-ai* te tieši vai caur adjektīviem ienācis no pronōmeniem stai un quai, skat. Trautmaņa Apr Spr 223.

Ka arī prūšiem ir bijuši tāda tipa *īā*-celmu nōminātīvi kā lei. *martī* un la. *pati* (ar *-i* < *-ī*), rāda ak. mārtin un waispattin ar nōminātīva ietekmē jauninātu izskaņu. Vai E. formās asy, ludini, mary (: lei. *mārios*), sansy, plauti (: la. *plāušas*) u. c. *-y* resp. *-ī* radies no *-ī* vai *-ē*, nav droši nosakāms, skat. Trautmaņa Apr Spr 230.

119. §. Viensk. ģen. beidzas ar *-as* (kur *-a*- laikam iss): ālgas (: lei. *algōs*), galwas (: lei. *galvōs*), gennas u. c. Izskaņa *-as* ir laikam radusies blakus akūzātīva izskaņai *-an* pēc *o*-celmu parauga, skat. N. van Veika Apr St 68 skk. un 76 skk.

120. §. Viensk. dat. ir paglābis galotni *-ai* (= lei. *-ai*, la. *-i*, sensl. *-ē*, lat. *-ae*, gr. *-α*), piem., tickray, alkīnisquai⁵⁸. Trautmanis Apr Spr 225 sk. min kā *ā*-celmu datīvus arī formas empjreisku „Summa“, kanxtisku „Zucht“, spartisku „Stärke“. Turpreti N. van Veiks Apr St 85 sk. dēvē tās par *ā*-celmu instrumentāļiem (ar *-ku* < *-kā*): „das Altpreussische, das ja bei den Nomina keinen Instrumental als lebendigen Kasus mehr besitzt, ... die alte Instrumentalform ... in dativischer Funktion, oder besser gesagt: auf eine ähnliche Weise wie die ursprünglichen Dativformen sowohl in dativischer wie instrumentaler Funktion verwendet.“ Ja aiz sen prūšu tekstos ir saštopams arī datīvs, tad tas taču nenozīmē, ka prūši lietājuši datīvu

⁵⁸ -quai gaidāma *-kai* vietā kā ak. ar *-quan* gaidāma *-kan* vietā, par ko 121. §.

ar instrumentāļa nozīmi, bet no prepozīcijas neatkarīgu datīvu prūšu tekstos nekur neatrodam instrumentāļa vietā. Un ja prūšiem senās datīva formas bija paglabušās, tad nav iedomājams, ka blakus tām ar datīva nozīmi lietātu arī senos instrumentāļus. Tad jau drīzāk ar Trautmani l. c. varētu domāt, ka *ā*-celmu datīvi ar *-āi* ir dialektiski savu *-i* zaudējuši, sal. *o*-celmu datīvu 104. §. Bet nav nekāda droša pamata uzskatīt minētās trīs formas par *ā*-celmu datīviem! Blakus tām nav citu locījumu, kas rādītu celma formu, un nōm. *gijwan* ļauj iedomāties arī nōminātīvus **empire[n]iskan* (skat. FBR XII 174), **kankstiskan*, **spartiskan*⁵⁹. Un, ja tomēr minētie trīs vārdi ar *-ku* būtu *ā*-celmu formas, tad, šķiet, nebūtu neiespējams, ka *-ku* tur jālabo par *-kū* = *-kun*, jo dažos gadījumos trūkst tās svītriņas, kas apzīmē nāseni (skat. FBR XV 102), un visi šie vārdi ir tādās vietās, kur akūzātīvs ir iespējams.

Min nu gan Trautmanis l. c. 243 arī divus adjektīvu *ā*-celmu „datīvus“ ar *-ku* (*reddisku* un *smūnenisku*), bet arī tie nav droši piemēri: savienojumā sen *reddisku* *perdāsai* beidzamais vārds var būt labojams par *perdāsan*, kas varētu būt *o*-celma ak., sal. lei. **pardōsas* FBR XX 204; bet savienojumā *wissai smūnenisku enteikūsnan* otrs vārds var būt labojams par *smūneniskū* = *smūneniskun* (tieši aiz datīva *wissai* nav gaidāms datīvs ar citādu galotni!).

121. §. Viensk. ak. beidzas ar *-an* (kur a laikam saīsināts, skat. 25. §) = lei. *-a*, la. *-u*, slavu *-o*, lat. *-am*, gr. *-ων*, skr. *-ām*, piem., *gennan*, *mērgan*, *rānkan*, *aumūsnan*, *deiwūtiskan*.

Akūzātīvi *mērgan* I un II (blakus *mērgan* III), *-terpinsquan* I, *perronisquan* II (blakus *perōniskan* III) un *salobisquan* II (blakus *sallaūbiskan* III) laikam ir dabūjuši savu *-wan* (*-uan*) blakus nōm. *mergu*, **terpiniskū*, **perōniskū*, **sallūbiskū* pēc tādu formu parauga kā nōm. *gallū* III (< **galvū* = *galwo* E.): ak. **galwan* (sal. ģen. *galwas*); bez *galwo* ar *-wo* vēl beidzas pr. *apewitwo* E., *eyswo* E., *pelwo*, un, ka tādu vārdu prūšiem varēja būt vēl vairāk, rāda lei. *ašvā*, *dervā*, *dīrvā*, *kalvā*, *narvā*, *sparvā* u. c., la. *balva*, *spalva* u. c., sensl. *britva*, *kļetva*, *žetva* u. c.

Ak. ar *-un* kā, piem., *cixtiāniskun* (1 × III, blakus *christiāniskan* 2 × III) u. c. laikam radās blakus nōminātīviem ar *-u* < *-ā* pēc tādu formu parauga kā, piem., nōm. *maddla*: ak. *madlan*, skat. *Becenbergera* piezīmi KZ XLI 79² un *Trautmaņa* Apr Spr 226.

122. §. Daudzsk. nōm. beidzas ar *-os* E. resp. *-as* III (= lei. *-os*, la. *-as*, go. *-ōs*, skr. *-ās*), piem., *lauxnos*, *brunjos*, *dragios*, *wayos*, *maddlas*. Bet gadās arī jauninājumi ar (*o*-celmu) *-ai*, piem., (*stai*) *gennai* III, skat. *Trautmaņa* Apr Spr 227 sk.

⁵⁹ *Art labban* „Güte“ 53₁₉ varētu būt ne *ā*-celma (kā domā *Trautmanis* l. c. 366), bet nekatras dzimtes *o*-celma akūzātīvs.

123. §. a) Daudzsk. ģen. beidzas tāpat kā *o*-celmiem, skat. 110. § un Trautmaņa Apr Spr 228.

Arī daudzsk. datīvam tā pati galotne kā *o*-celmiem 111. §: gen-nāmans (sensl. *ženamō*), mergūmans (lei. *mergóm(u)s*), widdewūmans.

Tāpat arī daudzsk. akūzātīvam (sal. 112. §): deinans, gen-nans, rānkans⁶⁰, billijsnans u. c., sal. Lskf 221. §.

Paralēlās izskaņas *-as* reflekss varbūt ir paglābies formās *per-pettas* (par ko Bernekens Pr Spr 195) un *twaias* (kīrkis, par ko Becenbergers KZ XLI 81¹; skat. arī 193. §), ja *-as* te nav labojams par *-ās = -ans*.

b) Divsk. nōm. varētu būt (tā Becenbergers BB XXIII 303) *broakay E.* un *strannay E.*; galotnes ziņā sal. sensl. *ročē*.

Par (divsk. instr.?) *rānkān (=rankam?)* 53,¹² skat. FBR XIV 103 sk.

ē-celmu deklinācija.

124. §. Viensk. nōm. ir beidzies ar *-ē* (= lei. *-ē*, la. *-e*). Katechismos šis *-ē* ir paglābies, ja tas uzsvērts (sem mē), citādi (kā dažās leišu izloksnēs) pārvērties par *-i*, piem., *kurpi* (= lei. *kūrpē*, la. *kuřpe*). Elbingas vokābulārā uzsvērtu *-ē* laikam rāda rakstījums *wosee* (blakus lei. *ožŷs* un la. *āzis*), bet tāda *-ē* vietā, kas atbilst lei. neuzsvērtam *-ē*, atrodam gan *-e* (piem., *gerwe*, *kurpe*, *riste*, *saule*), gan *-i* resp. *-y* (piem., *crausy*, *culczi*, *pelky*); šī starpība (*-e: -i*) ir laikam dialektiska. Dažs tāds *-i* varbūt ir radies no *-l*, skat. 118. §.

Retumis sastopamā izskaņa *-ei* (giwei III 1 × un peisālei III 1 ×) ir laikam radusies blakus *-ē* pēc *ā*-celmu viensk. nōminātīva parauga, kur blakus *-ā* bija arī *-ai*, skat. 118. § un N. van Veika Apr St VI.

125. §. Viensk. ģen. beidzas ar *-is*: *gijwis* III, *teisis* III, (vietvārdi) *Sawlis-kresil* „Sonnenstuhl“, *Wosis-pile* „Ziegenburg“. Vai *-is* te radies tīri fōnētiski no *-ēs* (= lei. *-ēs*, la. *-es*, lat. *-ēs*) vai analogiski, nav droši nosakāms (par to Becenbergers KZ XLI 79² un Trautmanis Apr PN 126).

126. §. Viensk. dat. beidzas ar *-ey* (= lei. *-ei*): *semmeiy* I (1 ×), *semmiey* II (1 ×).

Viensk. ak. beidzas palaikam ar *-ien* vai *-in*, piem., *geywien* un *gijwin*, *perōnien* un *perōnin*, *semmien* un (1 × I; no *i*-celma?) *semmin*. Ja, piem., ak. *rānkān* radies no **rankān*, tad arī, piem., *perōnien* (ar *-nien = -nen*) ir laikam tīri fōnētiski radies no **perōnēn*⁶¹,

⁶⁰ Par šā vārda akcentu skat. 2. §.

⁶¹ Ka akūzātīvā līdzskaņa mikstinājums *-en* priekšā palaikam ir apzīmēts, tas varbūt ir izskaidrojams ar to, ka te (pēc *iā*-celmu akūzātīva parauga, kur tāds mikstinājums radās līdzskanīm saplūstot ar sekojošo *j*) šis mikstinājums bija stiprāks.

un perōnin varēja rasties blakus nōm. perōni kā analogisks jauninājums pēc *ā*-celmu parauga, kur blakus nōm. ar *-a* ir ak. ar *-an* (tā apmēram arī Becenbergers KZ XLI 79² un van Veiks Apr St 32).

Ja divās vietās sastopamais ak. *warein* (blakus *warrien* un *warrin*) nav labojams (ar Becenbergeru BB XXIII 289) par **warien*⁶², tad tas ir radies kā jauninājums blakus nōminātīvam **warei* (par to Trautmanis Apr Spr 232 un van Veiks l. c. 31).

127. §. Daudzsk. nōm. beidzas Elbingas vokābulārā ar *-es* (= lei. *-ēs*, la. *-es*), piem., *peles*, *raples*. Trautmanis uzskata Apr Spr 233 par *ē*-celmu daudzsk. nōminātīviem arī *soalis*, *wickis*⁶³ un *crays* (labodams to par **craysis*), bet visas šās formas var būt viensk. nōminātīvi.

Katechismos nav droša piemēra, jo Bernekera un Trautmaņa minētais ginnis varētu būt arī *i*-celma forma.

Daudzsk. ģenitīvam un datīvam nav neviena piemēra.

128. §. Daudzsk. ak. beidzas vienīgajā drošā piemērā (kurpins 1 ×) ar *-ins*, kas ir laikam radies analogiski blakus viensk. akūzātīvam ar *-in*. Ja (*twaias*) kīrkis 81₂ tiešām ir daudzsk. ak. (skat. Becenbergera piezīmi KZ XLI 81¹), tad tas varbūt ir labojams par kīrkis (= kīrkins).

i-celmu deklinācija.

129. §. Viensk. nōm. beidzas ar *-is* (= lei. *-is*, la. *-(i)s*, sensl. *-b*, skr. *-ih*, gr. *-ις*, lat. *-is*, sav. *-i*), piem., *assis* E. = lei. *ašis*, la. *ass*, sensl. *osb*. Viensk. ģenitīvam trūkst drošu piemēru.

130. §. Viensk. dat. laikam ir beidzies ar *-ei* (= lei. dial. *-ie*, la. *-i*, slavu *-i* un lat. *-i*, skat. Lskf 242. § un N. van Veika Apr St 57): *n autei* (blakus ak. *nautin*, *nautins*; ka šis vārds ir *i*-celms, tam par labu liecina germ. *naufi*).

Par *i*-celmu datīviem Trautmanis Apr Spr 236 dēvē arī klausīweniki (1 ×) un prēisiki (1 ×, blakus nōm. prēisiks). Ka tāds ar trim piedēkļiem atvasināts vārds kā klausīweniki ir (līdzskaņa vai) *i*-celms, tas nu ir pavisam neticams, un arī formas prēisiks un prēisiki laikam nav šķīramas no tādiem lei. vārdiem kā, piem., *laibikas* jeb *laibikis* Leskīna Nom. 510. prēisiki seko tieši aiz stesmu, un klausīweniki — tieši aiz stessemu, bet aiz artikula datīva Villam ir parasts substantīva akūzātīvs, skat. 99. §. Var tāpēc domāt, ka minētās formas ir jālabo par klausīwenikī⁶⁴ (= ak. klausīwenikin) un prēisikī (= prēisikin).

⁶² Divu burtu pārstatījumiem ir droši piemēri, skat. FBR XV 102.

⁶³ Tulkojums „Wicken” nepierāda, ka *wickis* ir daudzsk., jo turpat blakus arī pr. *lituckekers* ir tulkots ar daudzsk. „Linsen”, sal. arī bābo „Bohnen”.

⁶⁴ Arī Benvenists Stud balt IV 75 domā, ka klausīweniki jāizlabo par akūzātīva formu.

131. §. Viensk. ak. beidzas ar *-in* (= lei. *-i*, la. *-i*, sensl. *-b*, skr. *-im*, gr. *-iv*): naktin, nautin. Tā kā *ē*-celmu viensk. ak. beidzās ne vien ar *-ien*, bet arī ar *-in* (skat. 126. §) un laikam arī tādiem ak. kā mārtin bija blakus arī vēl formas ar *-ien*, tad nu arī blakus naktin un nautin atrodam arī jauninājumus nacktien un nautien, skat. N. van Veika Apr St 33.

132. §. Daudzsk. nōm. ackis = lei. *ākys* un la. *acis*, par ko Lskf 246. §.

Daudzsk. ģen. nav sastopams.

Daudzsk. dat. beidzas ar *-imans*: crixtiānimans (: lei. *kriksčionim(u)s*).

Daudzsk. ak. beidzas ar *-ins*: ackins, āusins, nautins; sal. Lskf 249. §.

Divsk. nōm. var būt nozy E. „deguns“ blakus la. *nāss* un lat. *nāris* „Nasenloch“, sal. skr. *nāsā* un av. *nānhā* (divsk.) „deguns“.

u-celmu deklinācija.

133. §. Viensk. nōm. vīr. dzimtes vārdiem beidzas ar *-us* (= lei. un la. *-us*, sensl. *-v*, skr. *-uh*, gr. *-υς*, lat. *-us*, go. *-us*), piem., dangus E.; nek. dzimtes vārdiem — ar *-u* (> *-o*), piem., alu E., meddo E. (= skr. *madhu*).

134. §. Viensk. ģenitīva istā forma nav droši nosakāma. Ar nozīmi „dēla“ (lei. *sūnāūs*) sastopam sunos I (1 ×), sounons II (1 ×) un jauninājumu soūnas III. sunos varētu būt radies no **sūnus*, kur izskaņa *-us* būtu (pēc citu celmu parauga) kā jauninājums radusies blakus ak. sunun (tā N. van Veiks Apr St 74 un 76). Ar šo sunos N. van Veiks l. c. identificē sounons II, labodams to par sounos (lieki burti tiešām gadās pr. tekstos, skat. FBR XV 101 sk.). Bet varētu šo sounons arī labot (ar Bernekeru Pr Spr 188) par sounous (n nereti ir sastopams pareiza *u* vietā, skat. FBR XV 103) < **sūnūs*, no kam varētu būt radies arī sunos I (sal. gobuns I blakus pergubuns I un pogeitty I blakus pugeitty I); šādu **sūnūs* Trautmanis Apr Spr 240 identificē ar lei. dial. *sūnūs*, kas esot radies no **sūnuu-(e)s*. Non liquet.

135. §. Viensk. dat. nav sastopams.

Viensk. ak. beidzas vīriešu dzimtes vārdiem ar *-un* (-on) = lei. *-u*, la. *-u*, sensl. *-v*, skr. *-um*, gr. *-υν*, lat. *-um*, go. *-u*, piem., sunun I (sounon II, soūnon III blakus jauninājumam soūnan III), dangon I, III; nek. dzimtes vārdiem — ar *-u*: pecku I, II, III.

No daudzsk. locījumiem ir zināms tikai lokatīvs vai illatīvs dangonsun „debesis“ no kādas priekšreformācijas laiku tēvreizis, par ko E. Mikalauskaite Arch Phil VII 105 sk.

Līdzskaņu celmu deklinācija.

136. §. Viensk. nōm. Nek. dzimtes vārdi: semen E. = lat. *sēmen*, sensl. *sēme*; seyr E. (laikam jālasa: *sēr*, skat. FBR XII 148; sal. gr. $\kappa\eta\rho$).

Vir. un siev. dzimtes vārdi: (bez -s) brote E. = skr. *bhrāta*; duckti III: lei. *duktē*; mothe E., mūti III (ar jauninātu ak. mūtin jeb mūtien) = lei. *mótē*, la. *māte*, skr. *mātā*; smoy E. (: lei. *žmuō*), kur -y ir varbūt bez jebkādas nozīmes (skat. FBR XV 101), bet arī blakus lei. *žmuō* ir dial. *žmuōi* (min to, piem., Arumā Stud balt IV 82; skat. arī Trautmaņa Apr Spr 432 minēto literātūru), ko skaidro E. Frenkelis Balticoslav II 47; Pauli KSB VII 164 sk. te ierindo arī irmo E. „Arm“, sal. slavu *ramę* tp. un galotnes ziņā lei. *akmuō* u. c.;

(ar -s) smunents (sal. arī divdabjus skellānts un -sins), kērmens, emmens (sal. la. *akmens* u. c.); vai nu -s priekšā te zudis *i* (sal. lei. dial. *sūkantis*, la. *tękuots* un slavu *kamens*), vai *t* formās smunents un skellānts restaurēts -s priekšā citu locījumu ietekmē.

137. §. Viensk. ģen. beidzas ar -es (= lei. -es, la. -s, sensl. -e, lat. -is): kermenes.

Viensk. datīva galotni laikam rāda divdabji giwāntei un stānintei, sal. lei. *akmenie*, dial. *lėidžiantie-s*, la. *ceļuotie-s*.

Viensk. ak. beidzas ar -in (= lei. -i, la. -i, sensl. -b, gr. -α, lat. -em): smumentin (sal. arī komparatīvu uraisin un divdabi -gimmusin); kērmenen ar -en ir radies kā jauninājums blakus ģenitīvam kermenes pēc citu celmu parauga, skat. Bernekera Pr Spr 181 sk.

No daudzskaitļa locījumiem ir sastopams tikai ak., kas beidzas ar -ins (= lei. un la. -is, slavu -i, lat. -ēs, go. -uns, gr. -ας, skr. -as): smumentins, swīrins (sal. arī komparatīvu maldaisins un divdabjus -segģientins un aulauūsins).

Adjektīvu deklinācija.

a) Nenoteiktie adjektīvi.

1. o-celmi.

138. §. Šos celmus loka kā substantīvu o-celmus (skat. 102.—112. §), bet dažos locījumos (mazākos apmēros nekā lei. un la. valodā) ir sastopamas blakus nōminālajām arī pronōminālās galotnes. Siev. dzimtes formām ir ā-celmu galotnes.

139. §. Viensk. nōm. a) Vir. dz. formas: labs, swints, vrs, werts, tickars (laikam < *tikrs < *tikr(a)s, skat. 24. § a) u. c., cristiāniskas u. c.

b) Nek. dz. formas: kirsnan, sywan u. c. E., labban, wissan III; blakus tām arī formas ar -a: wissa III, salta un debica Gr. (sal.

lei. *gēra*, sensl. *dobro* u. c.). Agrells Neutr 30 uzskata šās formas ar *-a* par tiro celmu, bet, ja blakus tām ir nenoliedzami nōminātīvi ar *-an* un arī daži citi adjektīvu locījumi ir darināti pēc vietniekvārdu parauga, tad jādomā, ka minētās formas ar *-a* ir beigās zaudējušas pronōminālo galotni (zobu slēdzeni).

Kā citās ide. valodās⁶⁵, tā arī pr. valodā adjektīvu (un divdabju) nek. dz. viensk. nōminātīvs ir sastopams kā predikāts arī blakus kādam vīr. vai siev. dzimtes viensk. vai daudzsk. formā esošam subjektam, piem., erains boūsei poklusman; ious maldai seiti poklusman; stai perōni... ast poklusman. Ja šāda konstrukcija gadās arī radu valodās, tad nevar teikt ar Trautmani Apr Spr 244, ka „diese Inkongruenz gehört sicherlich zu den Zügen der absterbenden preussischen Sprache.“

c) Siev. dz. formas: pausto E., tickra, wissa, perōnisku, swintai u. c. III, sal. 118. §.

140. §. Viensk. gen. beidzas visām dzimtēm ar *-as*: mijlas, swyntas, labbas, gāntsas. Ja *dwigubbus* (siev. dz.) nav jālabo par **dwigubas*, tad *-us* te laikam ieradies analogiski blakus nōm. **dwigubū*, skat. Trautmaņa Apr Spr 243.

141. §. Viensk. dat. Vīr. dz. forma ar nōminālo galotni laikam ir reddisku, skat. 120. §. Pronōminālo galotni rāda ainontsmu (blakus nōm. ainonts kā, piem., dat. stawīdsmu, supsmu, schismu blakus nōm. stawīds, subs, schis), un laikam arī wargasmu (savienojumā wargasmu kāupiskan „bösem Handel“) ir vīr. (ne siev.) dz. datīvs: nav droša pamata domāt (ar Trautmani Apr Spr 243 un 354), ka kāupiskan ir siev. dz. vārds, un pat, ja tas tā būtu, wargasmu tomēr varētu būt vīr. dz. forma, jo Vills bieži ir tulkojis vārdu pa vārdam un „bösem“ ir vārds ar vīr. (ne siev.) dz. galotni. Tas pats jāsaka par wismu (savienojumā wismu mensen „alles Fleisch“), ko Trautmanis l. c. 243 ar min kā siev. dz. datīvu. Bez tam, ir pat jāšaubās, vai mensen ir te siev. dz. forma: ains mensas 63,30 „ein Fleisch“ izskatās kā *o*-celma viensk. nōm., kur maskulīnais *-s* var būt aizstājis neutrālo *-n*, vai *ā*-celma daudzsk. nōm., ja ains ir kļūda, un menso E. varētu būt nek. dz. daudzsk. nōm. (= sensl. *mēsa*, kā izteicies jau Agrells Neutr 34); mensā III katechismā (kur neutrālie substantīvi ir pa daļai jau pārveidoti par vīr. dz. vārdiem, sal. testaments III: testamentan I, vnds III: wundan E., malnijkix un malnijkikans III: daudzsk. nōm. malnijkiku III) ir varbūt formāli identisks ar menso E., bet jau izjūsts kā *ā*-celma viensk. nōm., sal. Trautmaņa Apr Spr 220.

Siev. dz. datīvi ir prabuskaī un wissai. Par smūnenisku, kas Trautmanim l. c. 243 ar ir siev. dz. datīvs, skat. 120. §.

⁶⁵ Arī lei. valodā, un nebūt ne „reti“ (kā saka Trautmanis Apr Spr 244), skat., piem., Rygiškių Jono Liet. k. sint. I 28 sk. un Liet. k. gram.² 27.

142. §. Viensk. ak. beidzas visām trim dzimtēm ar -an: vīr. dz. mīlan, swintan u. c., nek. dz. labban, wissan u. c., siev. dz. debbīkan, prūsiskan u. c.

Par siev. dz. ak. krichstianisquan II (: cristiāniskan III) un crixtiāniskun III u. c. (ar -un) skat. 121. §.

143. §. Daudzsk. nōm. beidzas vīr. dz. formām palaikam ar to pašu -ai kā substantīviem, piem., maldai, wissai. Ar -ei (= lei. un la. -i < -ie < -ei), kas ieviesies no vietniekvārdu deklinācijas (skat. N. van Veika Apr St 62) tikai wertei (blakus viensk. nōm. werts = lei. *vertas*), kanxtei (savienojumā kanxtei pirschdau stan stallan trapt „züchtig vor den Tisch treten“, ja tikai [kā šķiet Zolmsenam KZ XLIV 180] kanxtei te nav adverbs; blakus kānxtai ... stallit un siev. dz. viensk. nōm. kanxta) un divdabji entensītei un pogautei.

Siev. dz. formas: mijlas, wissas. Ar -ai (par ko 122. §) — būrai (teikumā bhe ni tijt būrai asti 59,17 „und nicht so schüchtern seid“; uzrunātas te ir sievietes), ja tā tiešām ir siev. dz. daudzsk. nōm. forma.

144. §. Daudzsk. ģen. beidzas ar to pašu -an kā substantīviem 110. §: (vīr. dz.) swintan.

Arī daudzsk. datīvam tā pati galotne kā substantīviem: wissamans (un vremmans, skat. 111. §). Blakus ir jauninājums pēc vietniekvārdu parauga: wisseimans (: lei. *visiems*, la. *visiem*).

145. §. Daudzsk. ak. vīr. un siev. dzimtei beidzas ar to pašu -ans kā substantīvu o- un ā-celmiem, piem., (vīr. dz.) maldans u. c., (siev. dz.) swintans u. c.

Nek. dz. akūzātīvi (ar -u < ā) varētu būt wargu (blakus viensk. nōm. wargs, ak. wargan, wargans) savienojumos wargu nowaitiāuns „übel nachgeredet“ un wargu-seggīentins „Übeltäter“, ja wargu nav u-celma forma (sal. lei. *vargus*), un ainawidisku (siggit) „gleicher Weise (tun)“.

2. (i)jo- un i- celmi.

146. §. Šās abas celmu grupas nav skaidri nošķiramas viena no otras: dažos locījumos tām jau agri bija radušās vienādas galotnes (par to P. Aruma Mélanges ling. off. à M. H. Pedersen 442), un sakarā ar to varēja sākt saskaņot abu grupu galotnes arī citos locījumos.

147. §. Viensk. nōm. beidzas vīr. dzimtei ar -is, piem., arwis (laikam i-celms; sal. lat. *gravis* u. c.); mukinewis, wissemusingis (laikam (i)jo-celmi; sal. lei. *didis* u. c.).

Kā siev. dz. nōminātīvu Trautmanis Apr Spr 246 min ainaseilingi (kawida aina tickra widdewū bhe ainaseilingi ast); ja tā tiešām siev. dz. forma, tad ar to varētu salīdzināt lei. viensk. nōm. *didī* (piem., Juškeviča SvD, 757. lapp.). Bet tā var šai teikumā būt arī nek. dz. viensk. nōm.

Nek. dz. beidzas ar *-i*, piem., arwi (laikam *i*-celms un tīrā celma forma bez galotnes *kā*, piem., skr. *bhūri*); preistallīwingi u. c., kur *-i* varbūt no ide. *-jod*, sal. tag. 3. p. giēidi u. c. 24. § a un Trautmaņa Apr Spr 246.

Viena nek. dz. forma ar *-in* pēc *o*-celmu parauga: musīngin.

148. §. Viensk. ģen. beidzas vīr. dzimtei ar *-is*: wyssemukis, wismosingis; par šo izskaņu skat. 114. §.

Viensk. datīva piemēru trūkst.

Viensk. ak. beidzas vīr. dzimtei ar *-in* (piem., deinennin, druwingin, wissemukin, wissaweidin) vai *-ien* (deinennien), par ko 115. §.

Ar *-in* beidzas arī siev. dz. ak. (piem., auschaudiwingin, warewingin, perōnin); sal. ak. mārtin 118. § vai perōnin 127. §.

Nek. dz. akūzātīvam puslīdz drošs piemērs laikam ir pomettewingi (ar to pašu *-i* *kā* nōminātīvā).

149. §. Daudzsk. nōm. *Kā* vīr. dz. nōminātīvu Trautmanis Apr Spr 245 min wissawidei (mes... wissawidei en grīkans pogautei „wir... allesamt in Sünden empfangen“); ja šī forma nav adverbs, tad tā vai nu salīdzināma ar wertei 143. §, vai dabūjusi savu *-dei* no *-dīei* resp. *-dīai*.

Par vīr. dz. daudzsk. nōm. Trautmanis l. c. uzskata arī ainawijdi (sta ast ainawijdi kaulei esse maians kaūlins „das ist doch Bein von meinen Beinen“), packawingi (seiti packawingi „seid friedsam“), poklusmingi (seiti poklusmingi „seid gehorsam“), pomettīwingi (seiti pomettīwingi „seid untertan“), weijsewingi (seiti weijsewingi „seid fruchtbar“), poseggiwingi (kai stai... poklusmai bhe poseggiwingi bousei „dass sie... untertan und gehorsam seien“) un (stai) nidruwīngi „(die) Ungläubigen.“ No visiem šiem piemēriem tikai beidzamais ir drošs daudzskaitļa nōm. un *kā* tāds laikam labojams par nidruwīngēi ar tādu pašu e izlaidumu *kā* formās biātwi, crixtitwi, pri, tennijsmu, dineniskas un diwūtiskan (skat. FBR XV 102). Līdzīgi varbūt ir jāizsakās arī par poseggiwingi, bet šī forma — *kā* puslīdz droši arī visi pārējie piemēri ar *-i* — var būt arī nek. dz. viensk. nōm. (gluži *kā* poklūsmingi un enimmewingi paša Trautmaņa l. c. 246 minētos teikumos), sal. seiti poklusman u. c. 139. § b.; ainawijdi liekas ar adverba nozīmi lietāts.

150. §. Daudzsk. ģen. laikam (tā jau Trautmanis AfslPh XXXIV 593) ir nidruwīngin (is stesmu gīrbin steison nidruwīngin „aus der Zahl der Ungläubigen“); sal. grēiwakaulin 116. §.

Daudzsk. dat. ar parasto galotni: druwingimans; tāpat daudzsk. ak.: druwīngins, mukinnewins u. c.

3. *u*-celmi.

151. §. Viensk. nōm. beidzas vīr. dzimtei ar *-us* (āūgus, preitlāngus; sal. lei. *gilūs* u. c.), nek. dzimtei — ar *-u > -o* (polīgu, poleygo; sal. lei. *gilū*, skr. *puru* u. c.).

Uz bijušu siev. dz. viensk. nōm. *gilt (= lei. *gill*) norāda ak. *gillin*, ja tā ir siev. dz. forma.

Vīr. dz. viensk. ak. varbūt ir pollīgun (sen maisei pollīgun „mit meinesgleichen“; deiws teikū stan smunentin sebbei... en prusnan polīgon „Gott schuf den Menschen ihm... zum Bilde“); un dat. (pēc *o*-celmu parauga) — polijgu (empolijgu grīku „mit gleicher Sünde“).

b) Noteiktie adjektīvi.

152. §. Noteikto adjektīvu ir prūšu tekstos ļoti maz, bet no tam neizriet, ka tie bijuši „im Samländischen nahezu ausgestorben“ (kā saka Trautmanis Apr. Spr 247 un līdzīgi arī van Veiks Apr St 47), jo maz to ir arī latviešu pirmajos tekstos. Vāciskie tulkotāji ir nenoteiktas formas daudzos gadījumos nepareizi likuši gaidāmo noteikto formu vietā.

Vīr. dz. viensk. nōm. ir sastopams tikai pārveidotā formā. Par pirmonnis „pirmais“ jau Ūlenbeks savā prūšu katechismu izdevumā 51⁶⁶ izteicies, ka šis nōm. aplam darināts blakus ak. pirmonnien (pirmannien jeb pirmannin; sal., piem., nōm. bousennis: ak. bousennien jeb *bousenin). Pareizāk varbūt varētu teikt, ka blakus ak. pirmannien jeb pirmannin analogiski radies nōm. *pirmanis, no kam pirmonnis ar *o* no pirmois (par ko drusku vēlāk būs runa), un pēc tam arī ak. pirmonnien ar *o*. Arī nōm. deng(e)nennis (sal. lei. *danginis*) laikam ir analogiski pieradies blakus ak. *dengen-en-in (sal. lei. *dangini-ji*); tāds jauninājums varēja sevišķi viegli tad rasties, ja pronōmens *is kā patstāvīgs vārds vairs nebija pazīstams. Un ka tāds jauninājums ir pašu prūšu darināts, tam par labu it kā liecina atvasinājums (ak.) dengenne-niskans blakus dengniskans. Blakus dengnennis vienreiz ir sastopams pat dengnennissis, kas varēja rasties (neizjūtot nōminātīvu dengnennis vairs kā noteikto formu) par paraugu jēmot citu adjektīvu noteiktās formas ar *-is*. Par pirmois spriež Becenbergers KZ XLI 80, ka šis vārds radies pievienojot pronōmenu *is adverbam *pirmō = lei. *pirmā*. Bet, ja jau bija mantotais pirmas, kāda vajadzība varēja būt darināt tam blakus vēl tādu *pirmō-is? pirmois varētu būt radies kā jauninājums blakus siev. dz. nōminātīvam pirmoi, kas, kā izteicies jau J. Šmits KZ XXVII 389, laikam ir = lei. *pirmóji*: kad **pirmā(j)I* bija (ceļā uz *pirmū-I) jau pārvērties par *pirmō-I, varēja kontrahējot un saīsinot rasties pirmoi, kur nu (saīsinātais) *o* vairs nepārvērtās par *u*.

⁶⁶ Citeju to no van Veika Apr St 46, jo oriģināls man te nav sasniedzams.

Viensk. ak. visām trim dzimtēm (skat. van Veika Apr St 33) var beigties ar *-ien*: walnennien, pansdaumannien, pirmannien. Ar šo *-ien* vīr. dz. nozīmē (: lei. *jī*) var salīdzināt prūšu vīr. dz. ak. *schan* (= la. *šūo*) un latviešu augšzemnieku ak. *jū* < *juo* „viņu“ (vācu „ihn“). Bet nav pietiekoša iemesla domāt ar van Veiku l. c., ka pirmannin (kā vīr. dz. ak.) ir analogisks jauninājums vecāka pirmannien vietā: var taču prūšiem būt bijis arī ak. **(j)in* = lei. *jī*, sal. pr. din.

Noteiktā forma laikam slēpjas rakstījumā *rīpintinton*, kas laikam jālabo par (siev. dz. ak.) **rīpintin-ion*, skat. FBR VIII 7.

Adjektīvu gradācija.

153. §. Leišu komparatīvus ar *-esnis* (kur *-es-* no *-ies-*) atgādina pr. muisieson (savienojumā sen stawidsmu adder muisieson griķans „mit solcher oder grössern Sünden“); muisies- (= *muisēs-*) te laikam no **mō-is-(i)es-* (tā Milevskis Slav occid XV 104); *-on* pēc Trautmaņa domām Apr Spr 249 no *-an* < *-ŋ* < *-n*, sal. lei. (nek. dz. viensk. nōm.) *daugesn* < *daugesni(a)* „vairāk“. Bet, ja muisieson būtu nek. dz. viensk. nōm., vai tad ar to varētu tulkot vācu oriģināla „grössern“? Milevskis l. c. to uzskata par daudzsk. ģenitīvu, bet ģenitīvs minētajā teikumā neder; ja rakstījums muisieson ir pareizs, tad šai teikumā tas visdrīzāk varētu būt vīr. dz. viensk. ak. (*-on* vietā tad gan būtu gaidāma galotne *-in* < *-ŋ*, sal. maldaisin, bet arī vraisans!).

Ar piedēkļa formu *-is-* (sal. Brugmaņa Grdr II 1,549 un sensl. ak. *lučbšb* „labāku“) ir sastopams komparatīva ģen. tawischas jeb tawischis „tuvākā“ (vācu „des Nächsten“) un ak. tawischan jeb tawischen (vienreiz arī tawisen; k[ūda?]).

Bez tam vēl ir komparatīva formas (viensk. ak.) vraisin (ar *-in* < *-ŋ*), kuslaisin, (siev. dz.) maldaisin (par to van Veiks Apr St 36), (daudzsk. nōm.) maldaisei, (dat.) maldaisimans, (ak.) maldaisins (ar *-ins* < *-ŋs*), vraisins jeb (tieši aiz stans) vraisans; ir arī komparatīva adverbs *massais*⁶⁷ „mazāk“. Ir izteiktas domas (skat. Trautmaņa Apr Spr 248 ar literātūru), ka, piem., *massais* radies pievienojot adverbam **mazai* (= lei. *mažai*) komparatīva piedēkli *-is*. Bet citās valodās tādu darinājumu nav, un ģermāņu komparatīvi ar *-ōz-* un tādi sensl. komparatīvi kā *множаѣ* (ar *-ža-* < *-gē-*), par kuriem Brugmanis Grdr II 1,561 un 562 un Hirts Handb. des Urgerm. II 101, ļauj domāt, ka pr. *-ais-* varētu būt radies no *-ois-* < *-ō-is-*, sal. Bernekera Pr Spr 211.

⁶⁷ Par citiem komparatīva adverbiem skat. 24. § d.

154. §. Ar superlatīva nozīmi lieto pozitīva vai komparatīva formas aiz ucka (piem., ak. ucka kuslaisin „schwächsten“) vai arī komparatīvu (tawischan „den Nächsten“, en maldaisin deinan „am jüngsten Tag“).

Skaitleņi.

Pamata skaitleņi.

155. §. ains⁶⁸ „viens“ = go. *ains*, senīru *óin*, lat. (*oinos* >) *ūnus*. Ar ains ir tulkots arī vācu nenoteiktais artikuls *ein*. Sastopamie locījumi: siev. dz. viensk. nōm. ainā; visu dzimšu ak. ainan; ar pronominālu galotni (skat. 160. §) vīr. resp. nek. dz. ģen. ainassei⁶⁹ un (1 ×) ainessa, kur -a laikam aizstāj platu -e (tā Bernekers Pr Spr 164) un dat. ainesmu.

156. §. Ja dwai savienojumā dwai dellikans „zwei Stück“ tiešām ir akūzātīvs (nevis nevietā lietāts nōm.; sal. la. nōm. un ak. *divi* un pr. ak. *abbans* „abus“ un la. ak. *divus*), tad tā laikam ir sastingusi divskaitļa nek. dz. ak. (un nōm.) forma, sal. sensl. *dvē*.

dvi- (= lei. *dvi-*, senangļu *twi-*, lat. *bi-*, skr. *dvi-*) ir atrodams saliktenī (siev. dz. viensk. ģen.) *dwigubbus* = lei. *dvigubos*.

Ar parastajām daudzsk. galotnēm ir nōm. *abbai* „abi“ un ak. *abbans* „abus“.

Trijnieka vārda nōminatīvu saskata Ģerulis Apr ON 186 vietvārdā *Triskaym*, salīdzinādams to ar lei. *Keturkiemiai* (bet vai *Triskaym* nevarētu būt kā saīsinājums radies no turpat minētā vietvārda *Tristekaym*?); un ģenitīvu — vietvārdā *Treonkaymynweysigis* „trium villarum pratum“ l. c. 185.

157. §. Desmitnieka vārdu sastopam savienojumā *staey dessimpts* (*dessempts* I, kur otras zilbes e laikam aizstāj platu *i*, skat. 6. § c) *pallapsaey* II „die zehn Gebote“; *dessimpts* laikam no *desimtis = lei. *dēšimtis*, sensl. *desętb*, skr. *dašati-ḡ*. Villam tai vietā ir *dessimton* (par -ton gaidāma -tan vietā skat. FBR XI 195), kas varētu būt darināts pēc simta vārda (*simtan) parauga. Pēc adjektīvu parauga ir darināts daudzsk. ak. *dessimtons* (par -tons gaidāma -tans vietā skat. FBR XI 195) savienojumā *dessimtons pallaipsans* III „10 baušļu“, ko Trautmanis Apr Spr 252 salīdzina ar veclei. dat. *dešimtiems*, la. *desmituos* u. c.

⁶⁸ Vai vienreizējie rakstījumi ar ei- (ak. *einan* 67,₁₅ un nōm. *eins* BB II 138 blakus *ains* turpat) blakus daudzajiem rakstījumiem ar ai- ir pareizi, par to ļoti jāšaubās, lai gan lei. *vienas*, la. *viēns* un slavu *ino-* norāda uz ei-.

⁶⁹ Savienojumā *ainassei gennas* 55,₁₀ „eines Weibes“ *ainassei* Trautmanis Apr. Spr 251 un 296 ir siev. dz. ģenitīvs. Bet, vārdu pa vārdam tulkojot (kā Vills mēdz darīt), vācu *eines* var būt (un laikam ir) tulkots kā vīr. resp. nek. dz. ģenitīvs.

No citiem pamata skaitļiem ir vēl atrodams daudzsk. ak. tūsimtons (par -tons gaidāma -tans vietā skat. FBR XI 195) savienojumā en tūsimtons streipstos „in tausend Gliedern“; sal. sensl. *tysešta*, go. *þūs[h]undi* un Lskf 292. §.

Kārtas skaitļi.

158. §. pirmas „pirmais“ = lei. *pīrmās*; sal. slv. *formo* un senangļu *forma*. Blakus tam arī pirmois, pirmonnis un (siev. dz. nōm.) pirmoi (skat. 152. §) un (visu triju dz.) ak. pirmannin, pirmannien jeb pirmonnien.

Par ānters jeb antars „otrs“ skat. 24. § a; dat. antersmu (: nōm. anters = dat. schismu, kasmu: nōm. schis, kas; it kā ar siev. dz. nozīmi savienojumā en antersmu sklaitinsnan „im andern Kapitel 63,₁₆“ bet antersmu ir te varbūt nevietā lietāts vīr. dz. dat.) un ak. āntran; siev. dz. nōm. antrā = lei. *antrā*, la. *ūotra*.

Ar tirtis II „trešs“ sal. skr. *tr̥t̥ya-h*; tīrts (tīrts I) laikam ir pielāgots formai kettwirts. Siev. dz. nōm. tirti (no *tirtē pēc Becenbergera domām KZ XLI 78, bet varētu domāt arī par pirmformu *tirtī, sal. 147. §); vīr. dz. dat. tīrtismu, sal. antersmu (vai šī forma savienojumā en tīrtismu polasīnsnan 41,₂₆ „am dritten“ ir tiešām sieviešu dz. dat., par to ļoti jāšaubās); ak. (vīr. dz.) tīrtin, (siev. dz.) tirtin I, tirtien II, tīrtian III jeb (kā *ketwirtan) tīrtan.

kettwirts = lei. *ketvīrtas*, pirmslavu *četrvrtō, gr. *τέτρατος*; siev. dz. nōm. ketwirta; vīr. un nek. dz. dat. ketwirtismu, sal. antersmu; ak. ketwirtin savienojumā en tīrtin bhe ketwirtin streipstan 29,₅ ir gaidāma *ketwirtan pielāgojums iepriekšējam tīrtin.

piēnctš (penckts I, pyienkts II) „piekts“ = lei. *peñktas*, sensl. *peṭō*, gr. *πέμπτος*; siev. dz. nōm. piēnctā = lei. *penktā*.

usts II „sests“ < ide. *uktos, sal. lei. dial. *ušēs* (= *šēšios*) „die Sechswochen der Kindbetterin“ (varbūt aizgūvums no prūšu valodas, skat. Trautmaņa Apr Spr. 454 ar literātūru); uschts III (wuschts I) savu *š* laikam ir dabūjis no atbilstošā pamatskaitleņa formām ar *uš-* < *usj-* (sal. la. *seši* ar *š* no *sešas*, *sešu* u. c.); ar to pašu *š* arī siev. dz. nōm. uschtai (ar to pašu -ai kā cixtīsnai u. c. 118. §, swintai u. c. 139. § c un stai „tā“) un ak. uschtan.

septmas II un III (sepmas I) „septīts“ = lei. *sēkmas* < **sep(t)mas*; siev. dz. nōm. septmai ar -ai kā uschtai.

asmus (visos trīs katechismos pa vienai reizei) „astots“ laikam ir = lei. *āšmas* un sensl. *osmō*; uz *o*-celma formu norāda arī ak. asman (I×III). Tādā gadījumā asmus būtu tāda forma kā la. dial. *kaklus* (= *kakls*) u. c. un lei. dial. *bāržus* (= *bēržas*) u. c. Le Gr 50 un piederētu citam dialektam nekā septmas; II un III to varēja pārņemt no I.

newīnts „devīts“ ar seno *n-* kā go. *niunda* u. c.

dessīmts „desmitais“ = lei. *dešimtas*, sensl. *desēto*, gr. *δέκατος*; ak. *dessimton* (2 ×; par *-ton* gaidāma *-tan* vietā skat. FBR XI 195).

Vietniekvārdu deklinācija.

stas „tas“.

159. §. Viensk. nōm. stas laikam ir radies kontāminējot seno *sa (= go. un skr. *sa*, gr. *ὁ*) un jauninājumu **tas*⁷⁰, skat. Van Veika Apr St 109 skk. (un arī Kuipera rakstu „Zur Herkunft von lat. *iste*“ Mededeel. d. kon. nederl. Akad. van Wet., N. R. Deel 1, № 9, 495). 2. katechismā ir tikai stes (2 ×), kur e vai nu no „gaiša“ *a* (skat. 5. § g), vai no citiem locījumiem ar vecu *e* kā 3. katechisma divreizējā stes (sen stesmu *wirdan*, stes dellieis stesmu... 55,₂₆ un stes stēison... 73,₇).

Ar nek. dz. nōm. sta (tai vietā stæ II 2 ×) sal. sensl. *to*, skr. *tat*, gr. *τό* un lat. *istud*. Ar siev. dz. nōm. sta (vienreiz stā) sal. lei. *ta*, la. *tā* un sensl. *ta*; blakus sta arī stai, sal. lat. *haec* un *quae* vai av. *x^vaēca*.

160. §. Viensk. ģen. Ar vīr. un nek. dz. nozīmi ir sastopamas formas stessei 6 ×⁷¹, stesse 12 ×, steise 10 ×, steisei 8 ×⁷². Formās ar *stes-* ir saknes zīlbē tas pats patskanis, ko mums rāda v. *des*, go. *þis* u. c.; bet formas ar *steis-*, kā aizrāda Bernekera Pr Spr 199, ir dabūjušas savu *ei* no daudzsk. ģenitīva, sal. senisl. siev. dz. viensk. ģen. *þeirar* (: go. *þizōs*) ar *ei* no daudzsk. ģen. *þeira* (= sensl. *tēxō*). Par izskaņu *-sei* resp. *-se* nevar droši spriest, kā tā radusies. Skr. *tasya*, gr. (Hom.) *τοιο* u. c. dēļ Trautmanis Apr Spr 262 spriež, ka pr. *-s-* te no ide. *-s-*, bet tas nav ticams, skat. 28. § un van Veika Apr St XIX¹³⁰. Ļoti nedroša būtu arī hipoteze, ka *steše (ar *-še* < *-ide. -sjo*) datīva stesmu dēļ būtu pārveidots par stesse. Un go. *þis* un sensl. *česo* rāda, ka šis ģenitīvs var būt darināts arī bez *ī* (aiz *s*). Nebūtu gluži neiespējams, ka pr. *-se* te no ide. *-se* un ka skr. *-sya* (formā *tasya*) no ide. *-sje* un go. *þis* no ide. *tese; bet gr. *τοιο* un sensl. *česo* dēļ tas tomēr būtu tikai nedrošs minējums, tā ka laikam ar van Veiku Apr St 59 ir jāuzskata pr. *-se(i)* par jauninājumu. Trautmaņa domas l. c., ka pr. *-e(i)* te no ide. *-o* + *-i*, nav ticamas, arī

⁷⁰ No šā *tas* Bops Über die Sprache der alten Preussen 28 domā cēlušos verbu 3. pers. formām piekabināto *-ts* (piem., astīts „ist es“), skat. Trautmaņa Apr Spr 273 sk. ar tur minēto literāturu un van Veika Apr St 118. Bet Becenbergeram KZ XLI 109 šis *-ts* šķiet radies no *dis „viņš“. Kam taisnība, nav droši izspriežams: *-is* ir gan vispāri labāk paglabies nekā *-as* (skat. 24. §), bet no tam vēl neizriet, ka enklitiskais *dis nebūtu sasināts par *-ts*.

⁷¹ Skaitļi te pārjēmti no Bernekera Pr Spr 199.

⁷² Vienreizējais stēisi (kāigi stwi ast stēisi pickullas^{35,31}) ir puslīdz droši ar Bernekera Pr Spr 200¹ jālabo par stēisei; citas iespiedumklūdas ar *i* pareiza *ei* vietā ir minētas FBR XV 102.

tad ne, ja *-o-i* vietā iedomājumies *-e-i*; jo kā lai izskaidro, ka tāda partikula *i* būtu pievienota tikai siev. dz. viensk. nōminātīvam un vīr. dz. viensk. ģenitīvam? Latīņu partikula *-ce*, ko Trautmanis min kā balstu savam uzskatam, taču ir pievienota veselai rindai locījumu! Tad jau drīzāk, šķiet, varētu teikt (drusku pārveidojot Bernekera domas Pr Spr 200), ka stessei dabūjis savu *-ei* no bijušām (arī ar ģenitīva nozīmi lietotām) formām **mei*, **tei*, **sei*. Varētu arī iedomāties, ka svārstoties pirmajā zilbē starp veco *-e* un jauno *-ei-* diftongs *ei* iekļuva arī otrā zilbē. Un neuzsvērtu *-ei* Vills varētu būt saklausījis arī kā *-e*, sal. inf. istwe III (1 ×) blakus istwei (1 ×), 3. personu bouise u. c. blakus bouisei u. c. (skat. 246. §) un 2. personu asse blakus assei (skat. 217. §), tebbe blakus tebbei (skat. 186. §); tā jau arī latviešu Vārmas izloksnē K. Mūlenbachs (kā redzams no viņa manuskriptiem) dzirdējis blakus lok. *dārzei* < *dārzai* arī *dāržē*.

Par steises savienojumā steises geijwas 41,²⁴ Trautmanis l. c. jau ir izteicies, ka *-s* te ienācis no nōminālās fleksijas. Tas pats laikam ir jāsaka par steises savienojumā steises nierties 71,³³: domāt ar Trautmani Apr Spr 384 (tikai formas steises dēl), ka nierties ir siev. dz. vārds, nav nekāda droša pamata⁷², kad arī neutrālā geijwas priekšā ir tas pats steises. Un ja aiz maskulīnā steisei resp. stessei seko arī fēminīni nōmeni (gennas 65,¹³, crixtisnan 39,²⁶, tāpat kā aiz maskulīnā datīva stesmu, piem., grikausnan 45,³²), tad arī stesses (savienojumos stesses crixtisnas 69,²² un stesses prabutskas... labbans 73,⁶ „der ewigen... Güter“) var nebūt speciāli fēminīna forma; citiem vārdiem sakot, fēminīno artikula ģenitīvu *der* Vills tulko ar to pašu prūsisko formu kā maskulīno resp. neutrālo *des*. Ar to saskan fakts, ka Vills dažkārt arī daudzsk. ģenitīvu *der* (aplam) tulko ar to pašu steise(i), piem., steisei tāwans „der Väter“ 29,⁴, steise grijkan 33,².

Nepārprotami fēminīnas ir tikai formas (ar vietniekvārda nozīmi) stessias 77,¹⁶ (blakus maskulīnam stessei) un stessies 75,³⁵ (blakus maskulīnam steisei), par kuŗām arī vēl van Veiks Apr St 95 domā, ka *-sias* resp. *-sies* tur no *-sias* (< *-sīās*, sal. skr. *tasyās*). Bet, ja skr. *tasyās* (go. *þizōs*) ir senāka visu 3 dzimšu nozīmē lietājama *tasya* (go. *þis*) pārveidojums un pr. *stesse(i)* — kā atzīst pats van Veiks l. c. XIX¹³⁰ — nevar būt radies no formas ar *-sī-*, no kurienes tad nu prūšu valodā blakus vecajam *stes-* varēja rasties fēminīns *stesī-*? Būs tāpēc laikam jādomā, ka tai laikā, kad fēminīno nōmenu viensk. ģenitīvā *-ās* vēl nebija pārveidots par *-as*, blakus senajam generis communis *stesse(i)* radās speciāli fēminīna forma pārtaisot šā *stesse(i)* izskaņu *-e(i)* par *-ās* > *-as*. Tā kā formā *stesse(i)* *s* palātāla patskaņa priekšā bija laikam mikstināts (skat. 1. § d), tad šo *s* runāja arī fēminīnā *-ās* > *-as* priekšā, un aiz *s* vēlāk *a* varēja pārvērsties

⁷² Pret Trautmani šai gadījumā izsakās arī van Veiks Apr St VII⁴⁶.

par *e*, kas tomēr izrunā laikam bija platāka skaņa nekā no ide. pirmvalodas mantotais *e*. Ja Vills formā *ste(i)se(i)* nekad neapzīmē *-s-* mīkstinājumu (bet tikai fēminīnajā *stessias* > *stessies*), tas var būt izskaidrojams ar to, ka līdzskaņu mīkstinājums plato patskaņu priekšā ir skaidrāk sadzirdams nekā tad, ja seko kāds šaurs (palātāls) patskanis.

Tā kā vācu *der* ir reizē (siev. dz.) viensk. gen. un (visu dzimšu) daudzsk. gen., tad (kā izteicies jau J. Šmits KZ XXVII, 391) Vills dažkārt (aplam) liek daudzsk. ģenitīvu *steison* arī viensk. ģenitīva vietā (un otrādi), piem., *steison... gallan* 71,¹⁷ „des Todes“, *steison smūni* 61,¹⁰ „der Person“.

161. §. Viensk. dat. Ar vīr. un nek. dz. nozīmi sastopama forma *stesmu* ar *-u* no *-ō* < *-ōi* (skat. 104. § un Trautmaņa Apr Spr 262 ar tur minēto literatūru), sal. skr. *tāsmāi* „tam“ un umbru *esmei* „šim“. Vai pirmās zilbes *e* ir mantojums no ide. pirmvalodas vai tikai prūšu valodā pārņemts (vecāka *a* < *o* vietā) no ģenitīva (kā domā Zolmsens KZ XLIV 178) vai cita kāda pronōmena⁷³, nav droši nosakāms. I tai vietā sniedz (2 ×) *stasma*, kur *-a-* varētu būt < ide. *-o-*, bet varbūt aizstāj platu *e* (sal. tā paša katechisma *sammay* = *semmay* II un *semmay* III, kā arī vēl citus piemērus Trautmaņa Apr Spr 105) vai ir ienācis no ak. un nōm. Turpretī *-a te*, kā arī vienreizējā *stesma* III, ir tāda pati iespiedumklūda kā vienreizējais *islāika* (1 ×) III (pareizā *islāiku* vietā). Blakus *stesmu* ir arī *steismu*, kur *ei* — tāpat kā viensk. ģenitīvā — ieviesies no daudzskaitļa.

Šo pašu *steismu* resp. *stesmu* sastopam dažkārt (laikam nepareizi) arī ar siev. dz. nozīmi. Īstās (tikai 1 × sastopamās) siev. dz. formas ir (ar artikula nozīmi) *stessei*, *steisei*, *stēisei*, *steise*, (ar vietniekvārda nozīmi) *stessiei*, *stessie*, *steisiei*. Formas *stessei* un *stessiei* ir radušās blakus ģenitīvam *stessies* < *stessias* (par ko ir runā 160. §), pēc kam arī te saknes zilbē varēja ieviesties *ei* no daudzskaitļa, sal. senīsl. *peire* „tai“. N. van Veikam Apr St 94 laikam ir taisnība, ka rakstījuma starpība starp *-siei* un *-seie* nav nejauša: vietniekvārdu varēja izrunāt rūpīgāk nekā artikulu, un rūpīgākā izrunā svelpeņa mīkstinājums varēja būt labāk sadzirdams. Formās *steise* un *stessie* *-e* laikam no *-ei*, sal. Bernekera Pr Spr 201, gen. *stesse* blakus *stessei* 160. § un citus tur minētos piemērus ar *-e* blakus *-ei*. Nav tāpēc vajadzības ar Trautmani Apr Spr 263 pārtaisīt *stessie* par *stessei* (lai gan prūšu tekstos gadās nepareizi burtu pārstātijumi, skat. FBR XV 102) un uzskatīt *steise* 57,³⁴ par ģenitīvu (turpretī 437. lappusē Trautmanis to registrē kā datīvu): vācu *der* gan var būt arī viensk. ģenitīvs, bet kontekstā „dem Fürsten und der Obrigkeit

⁷³ Skat. N. van Veika Apr St 119 un 121 ar tur minēto literatūru.

untertan“ (stesmu mistran bhe steise auktimmiskan poklusmai) vācu der grūti būtu bijis iedomājams kā ģenitivs.

162. §. Viensk. ak. Kā jau aizrāda Trautmanis Apr Spr 261, pa daļai vēl ir vērojama starpība starp vīr. un siev. dz. formu. I sniedz abām dzimtēm rakstījumu stan, tāpat gandrīz arvienu (un piemēru ir ļoti daudz) arī III, bet 4 vietās Villam ar vīr. dz. nozīmi ir sten: sten 35,₈ (te ar *e* varbūt tieši sekojošā emnen dēļ), stenkijsman 77,₁₂, sten „diesen“ 75,₁₀ (blakus stan „diese“!) un sten „ihn“ 73,₁₈ (blakus tennan „sie“!). Un II lieto stan ar vīr. dz. nozīmi tikai vienreiz: stan... ydi (sal. stawīds īdis 49,₁₅ un lei. vīr. dz. formu *ēdis*), — blakus sten emnen, sten geytien, sten kelkan un (ar siev. dz. nozīmi) stan jungprawan, stan crixtisnan un stan naktin. Jādomā laikam ar Zolmsenu KZ XLIV 179, ka blakus senajam vīr. dz. akūzātīvam stan (sal. lei. *tā*, la. *tuo*, sensl. *to*, skr. *tam*, gr. *τόν*) bija radusies forma *sten* ar *e* (kā sav. *den*) no ģenitīva (un datīva). Siev. dz. ak. *stān, kas aizstāja pirmslavu siev. dz. ak. *tān (sal. lei. *tā*, la. *tuo*, sensl. *to*, skr. *tām*, gr. *τήν*), fōnētiski laikam pārvērtās par stan, sakrīdams ar vīr. dz. formu; starpības paglābšanai tad no nōm. *stā ā*-skaņa varēja (vismaz vajadzības gadījumā) no jauna ierasties akūzātīvā. Tā jau arī dažās žemaišu izloksnēs vietniekvārdam *tas* šķīr vīr. dz. akūzātīvu no siev. dz. akūzātīva, skat. FBR XVII 162.

Ar nek. dz. nozīmi Vills palaikam (apmēram 50 ×) lieto to pašu stan un tikai 2 × veco sta (sal. sensl. *to*, skr. *tad*, gr. *τό*), pie tam abas reizes teikuma sākumā (sta galbse mans „das hilf uns“ 35,₆ un sta waidinna no ūmans „das zeigen uns“ 49,₁₆), tā ka rodas šaubas, vai tik te vācu *das* nav aplam tulkots kā nōm.

163. §. Viensk. instr. No šā locījuma ir sastopama tikai nek. dz. forma stu savienojumā stu ilgimi „bis“ (īsti: „so lange“) 65,₃₂ ar proklizē vai pēc divzīlbu celmu parauga no -ō radušos -u, sal. lei. *tuō*, Stud balt IV 142, Trautmaņa Apr Spr 261 un van Veika Apr St 92. Drīzāk nek. dz. instr. nekā bezgalotnes forma ar ide. -e (par ko to uzskata Becenbergers KZ XLI 76) laikam ir ste savienojumā ste mijls „desto lieber“ 57,₂, sal. go. *hē* un van Veika Apr St 23 un 92. Ar izskaņu -e sal. semmē un weddē 25. §.

164. §. Daudzsk. nōm. Vīr. dz. forma stai galotnē it kā saskan ar go. *hāi* un gr. *τοί*, bet ģen. steison, dat. steimans, daudzsk. nōm. tennei (7 ×), lei. un la. *tie* ļauj domāt, ka prūšiem ir bijusi arī forma *stei, skat. Bernekera Pr Spr 202 ar tur minēto literātūru; šis -ei varētu būt jauninājums, skat. Le Gr 390. Bet senu *tei Pedersens Tocharisch 59 liek pamatā arī tocharu B nōminātīvam *cey* „sie“. Tā kā šis *stei ļoti bieži bija par atribūtu kādam nōmenam ar -ai, tad šo *stei — vismaz atlikušajos tekstos — ir izskaudusi forma stai.

Ar siev. dz. nozīmi sastopam (3 ×) tikai šo pašu stai savienojumā stai gennai resp. gennai „die Weiber“, un gennai (par ko 122. §) liek domāt, ka stai ar siev. dz. nozīmi nav kļūda; sal. arī lat. *istae* un gr. *ταί*.

165. §. Daudzsk. ģen. Ar vīr. (un nek.) dz. nozīmi lietāta forma stēison 4 ×, steison 8 ×, stēisan 1 ×, steisan 1 ×; sal. skr. (vīr. un nek. dz. formu) *tēšām* un (visu triju dzimšu formu) sensl. *tēxō* un senisl. *peira*. Siev. dz. forma tekstos nav sastopama; spriežot pēc dat. steimans un slavu un ģermāņu ģenitīva jādōmā, ka formu steison lietāja arī ar siev. dz. nozīmi. — Saknes zilbe rāda to pašu intonāciju kā serbu ģen. *tijeh* (*tih*), skat. par to arī datīvu. — Izskanī -an forma stēisan var būt dabūjusi no nōminālās deklinācijas, skat. 110. §. Ja o izskanā -on bija īss, tad tas būtu skaidrojams kā o formā grecon, par ko ir runa 110. §. Bet, ja šis o bija garš, tad varētu iedomāties blakus stēison bijušu arī vienzilbes ģen. *tōn > *tuon (= lei. *tī*, la. *tūo* un gr. *τῶν*), no kurienes — pēc neuzsvērtu garumu saīsinājuma div- un vairākzilbju vārdu galotnē — šis *ō > *uo būtu iekļuvis arī div- un vairākzilbju ģenitīvu izskanā.

Retumis ar daudzsk. nozīmi sastop arī viensk. ģenitīvu, piem., steisei tāwans „der Väter“ 29,4; skat. par to 160. §.

166. §. Daudzsk. dat. Visām trim dzimtēm te viena forma: stēimans 11 ×, steimans 18 × jeb steimans (kas laikam jālabo par stēimans vai steimans) 2 ×, gluži kā slaviem (*tēmō*) un ģermāņiem (piem., go. *haim*) un senāk laikam arī leišiem un latviešiem, skat. Lskf 322. §. Par galotni -mans skat. 111. §. Intonācijas ziņā pr. stēimans saskan ar serbu datīvu *tijem* (*tīm*), bet atšķiras no lei. *tiem(u)s* un la. *tiēm*; šās starpības iemesls nav zināms.

167. §. Daudzsk. ak. Vīr. un siev. dzimtei tā pati forma: stans, sal. sensl. vīr. un siev. dz. ak. *ty*.

168. §. Vietniekvārdu stas lieto ar to pašu nozīmi kā lei. un la. *tas*, piem., kas drowe ..., stas wirst deiwuts 7,16 „wer glaubt ..., der wird selig“; sta ast mais kermens 7,21 „das ist mein Leib“; (arī vācu *er* tulkojot, piem.) kai stas (adder tenna) ... sengijdi 73,26 „daß er (oder sie) ... erlange“.

Vācu valodas ietekmē stas ir ļoti bieži lietāts arī ar noteicamā artikulā nozīmi.

schis „šis“.

169. §. Viensk. nōm. Vīr. dz. forma schis, kas aizstāj vecāku *sis* (= lei. *šis* un sensl. *sb*), ir dabūjusi savu š- (tāpat kā la. *šis*) no tiem locījumiem, kas sākās ar ide. *kj-* > pr. š-, skat. Trautmaņa Apr Spr 79. §. Vai blakus četrreizējam schis vienreiz (II) sastopamais sis ir pareizs vai

iespiedumklūda⁷⁴, nav droši nosakāms; sal. arī vienreizējo ak. sien 172. §. Siev. un nek. dz. forma nav sastopama.

170. §. Viensk. gen. Gadās tikai vīr. dz. formas: schisses 1 × un schiēise 1 ×, sal. gen. steise(s) 160. §. Savienojumā schiēison malnijkikai (laikam jālabo par malnijkikan, skat. FBR XV 102) enimmimaisin 69,²⁰ „wir uns des Kindleins annehmen“ daudzsk. gen. liekas lietāts ar viensk. nozīmi (gluži kā steison, skat. 160. §). Bet, ja te ir schiēison un ne stēison, tad varbūt vācu oriģinālā te bija ne „des“, bet „ihres“, ko varēja tulkot ar schiēison (lat. *hōrum*), sal. stēison (lat. *eōrum*) dīlas 57,² „ihres Werks“ (šo stēison Trautmanis Apr Spr 436 aplam min kā artikula viensk. genitīvu).

171. §. Viensk. dat. Vīr. (un nek.) dz. forma ir schismu (2 ×), sal. stesmu 161. § un go. *himma* „šim“. Siev. dz. dat. laikam ir (skat. Bernekera Pr Spr 203) schissai savienojumā schissai nianbillintai 77,¹³ „dieser Unmündigen“, kas varbūt ir jālabo par *schissai, sal. gen. stessias 160. §.

172. §. Viensk. ak. Ar vīr. dz. nozīmi sastopam schien 2 × un (ja bausennien resp. busennien blakus nōm. bousennis tiešām ir vīr. dz.) schan (la. *šūo*) 2 × un schian 1 ×; ar siev. dz. nozīmi — schan (lei. *šiā*, la. *šūo*) 13 ×, schen 2 ×, schin⁷⁵ (sal. mārtin un waispattin 118. §) 3 ×, schian 1 × un schien 1 ×. Nezināmas dzimtes ir schan (... lindan) 39,¹⁵ un sien (spagtun) 75,³. Spriežot pēc auschaid- 10 × un auschaut- 6 ×, kur starp sch < *si* un *a* nekad nav rakstīts *i*, neliekas lāgā ticams, ka rakstījumā schian resp. schien ar *i* būtu apzīmēts iepriekšējā šņāceņa mikstinājums; pret to liecinātu arī sien, ja tas nav jālabo par schien. Trautmaņa skaidrojums Apr Spr 264 „das geschwundene -i- ist in schian, woraus schien, nach andern Kasus eingeführt“ laikam ne ar ko nav balstāms. Drīzāk jau, šķiet, var pieslieties viņa domām l. c. 265, ka siev. dz. ak. schian (ar analoģisku š- sena *sijan vietā) ir tāda forma kā sensl. *sijq*; par jōtas trūkumu aiz i skat. 27. §.

Par vīr. dz. lokātīvu Bernekera Pr Spr 204 un Trautmanis Apr Spr 264 dēvē formu schisman (savienojumā en schisman ackewijstin krixtiāniskan astin 77,¹⁵) kur *a* aizstājot platu *e*. Bet dzīva lokātīva prūšu tekstos citur nekur neatrodam, aiz en mēdz sekot dat. vai ak., un radu valodās nesastopam lokātīvu ar *-smen*. Ja rakstījums schisman (ar *-n*) ir pareizs, tad jādomā ar van Veiku Arch Phil IV 53, ka schisman ir (laikam paša Villa) par akūzātīvu pārveidots dat. schismu. Bet prūšu

⁷⁴ Sal. vienreizējo ausaudisnan blakus desmitreizējam auschaid-.

⁷⁵ Il gan labo schin deinan I par schian deynan, un nav droši zināms, vai madlikan, kas seko 51,¹⁵ un 51,³³ aiz schin, ir tiešām siev. dz. vārds.

tekstos *n* diezgan bieži (skat. FBR XV 103) gadās pareiza *u* vietā, un tāpēc schisman varbūt ir jālabo par (datīvu) *schismau < *šismū (ar *-mū* no *-mō*), skat. Stud balt IV 143.

173. §. Daudzsk. nōm. Sastopama tikai (1×) vīr. dz. forma schai (wirdai) 49,¹⁶ (: lei. *šie*) ar tādu pašu *-ai* kā stai 164. §.

Gen. un dat. piemēru trūkst.

174. §. Daudzsk. ak. Vīr. dz. forma: schans 1× (: lei. *šiuōs*, la. *šuōs*) un schins 2× (sal. go. ak. *ins*); siev. dz. forma: schiens (... dāians) 53,¹⁹ (= sensl. *sijē?*).

tāns „viņš“.

175. §. Vīr. dz. formas: viensk. nōm. tāns (no *tān(a)s, sal. 3. § un lei. *séns* < *senas* ar uzsvaru pirmajā zilbē) jeb tans (abi rakstījumi ļoti bieži); gen. tennessei 1× (par galotni skat. 160. §; ar viensk. nozīmi bieži sastopams daudzsk. gen. tennēison, sal. steison 160 §); dat. tennesmu 2×, tenesmu 1×, tennēismu 1×, tennijsmu 1× (-ij- laikam pareiza -eij- vietā, sal. rakstījumus *geijwas* un *weijsewingi*; par izskaņu -ēismu skat. 161. §); ak. tennan 4× jeb tennen 2×; daudzsk. nōm. tennei 7× (ar to pašu *-ei*, no kā lei. un la. *-ie* formā *tie* u. c.; skat. arī van Veika Apr St 119 skk.); gen. tennēison 3× (sal. steison 165. §); dat. tennēimans 1× jeb tennēimons 1× (sal. stēimans 166. §); ak. tennans 9× jeb tannans 1×.

Siev. dz. formas: viensk. nōm. tennā 2×, tenna 3× jeb tannā 1×; gen. negadās; dat. tennēi 1× (laikam ar Bernekeru Pr Spr 203 un Trautmani Apr Spr 266 jālabo par *tennāi; citādi par to Zolmsens KZ XLIV 179); ak. tennan 3×; daudzsk. nōm. negadās; gen. bez droša piemēra (Trautmanis Apr Spr 445 par tādu uzskata tennēison savienojumā *wissas ackis giēidi notien, rikijs, bhe tu dāse stēimans tennēison landan* 53,¹⁴ „aller Augen warten auf dich, Herr, und du gibst ihnen ihre Speise“, bet te tennēison laikam ir vīr. dz. forma, jo vācu oriģināla *ihnen ihre* attiecas taču uz maskulīno *aller!*); dat. negadās; ak. tennans 1×.

176. §. tāns ir laikam sākumā — tāpat kā slavu *onō*, lei. *añs* un la. *viņš* — nozīmējis to pašu, ko vācu *jener*.

Svārstišanas starp *e* un *a* pirmajā zilbē Lōve (Loewe) KZ LVI 263 izskaidro ar otras zilbes ietekmi (piem., tāns < *tanās, bet tennessei, tennesmu), bet trūkst prūšu valodas dotumu, kas varētu viņa hipotezi balstīt. Drīzāk jādomā (skat. van Veika Apr St 115 skk. ar tur minēto literātūru), ka nōm. *tanās radies kontāminējot formas *anas (= lei. *añs* un slavu *onō*) un *tas⁷⁶, gen. tennessei — kontāminējot formas *anesei un *tesei u. t. t., pēc kam varēja rasties arī jauninājumi (kā, piem., ak. tennan gaidāma *tannan vietā).

⁷⁶ Sal. līdzīgi radušos po. un čechu *ten* < *tōnō.

177. §. No tāns ir darinātas arī posesīvas formas: viensk. dat. tennēismu (savienojumā entennēismu rīkin 31,²⁹ „in seinem Reich“), kam pamatā laikam ir ģen. tennēison, sal. Trautmaņa Apr Spr 217. §; pēc Bernekera domām Pr Spr 207 un Trautmaņa domām Apr Spr 448 viensk. ak. tennēisan (savienojumos tennēisan dijlan 77,²² „seinen Werken“ un tennēisan bausennien 77,²⁵ „seinem Wesen“; bet stēisan, par ko 165. §, rāda, ka tennēisan te varētu būt arī daudzsk. ģen. forma); nek. dz. viensk. nōm. tanassen I jeb tanæssen II (ka tanæssen hest „was sein ist“), par ko van Veiks Apr St XXIV; šai formai laikam ir pamatā viensk. ģen., kas beidzās ar *-sei*, un no *-san* varēja rasties *-sen*, sal. twaien un kraugen I ar *-jen* < *-jan*.

*dis „viņš“.

178. §. No šā visnotaļ enklitiskā vietniekvārda (par ko E. Benvenists Stud balt III 121 skk.) ir sastopami tikai daži locījumi.

Viensk. nōm. No vīr. dz. formas *dis varbūt ir radies verbu 3. pers. formām piekabinātais *-ts*, skat. 159. § piezīmi. Nek. dz. viensk. nōm. (un ne, kā domā, piem., Trautmanis Apr Spr 266 un van Veiks Apr St 120, vīr. dz. daudzsk. nōm.) laikam ir *-di* (kāidi „dass man“ 43,^{17,18} un 71,²⁶, turridi 43,²³ resp. turedi 43,²² „soll man“⁷⁷, wīrsti 63,²⁶ < *wīrstdi „wird man“): vīr. dz. daudzsk. nōm. ir *dei*, un, ja šī forma bija lietājama enklizē, tad nebūtu saprotams, kāpēc ar vienādu funkciju būtu blakus *dei* un *di*; nav arī gluži drošu piemēru, kur *-ei* būtu saīsināts par *-i*.

Vīr. un siev. dz. viensk. ak. ir *din* (piem., kirsā *din* 57,¹⁰ „über ihn“, billē *din* 59,¹⁵ „hiess ihn“, prēidin 71,²⁶ „zu ihm“, weddēdin 63,²⁴ „brachte sie“) = av. (vīr. un siev. dz.) *dim*; ar siev. dz. nozīmi vienreiz *dien* (wīrsti *dien* 63,²⁶ „wird man sie“), sal. schen jeb schien „hanc“ 172. §.

Daudzsk. vīr. dz. nōm. ir *dei* (kai *dei* 57,²⁷ „dass man“) ar *-ei* = lei. *-iē* formās *jiē*, *šiē*, sal. van Veika Apr St 121.

Daudzsk. vīr. dz. ak. ir *dins* (piem., crixtity *dins* 7,¹⁵ „taufet sie“, turriti *dins* 57,² „habt sie“, poglabūdins „herzete sie“ un nodins „auf sie“ 69,³⁴, prēidins 67,⁷ „zu ihnen“) un vienreiz (13,¹⁴) *diens*; sal. schans blakus schins 174. §.

⁷⁷ Citos gadījumos vācu *man* paliek netulkots, piem., kāigi... turri mukint 43,¹⁵ „wie man... soll lehren“. — Ar šo *-di* sal. vācu *das*, kas ar var attiekties uz nenoteiktu skaitu personu, piem., *das kann* (= *die können*) *die Zeit nicht erwarten* u. c. Grimm Deutsches Wrtb. II 965 sk. *Das* (= *man*) *schrie, fragte und schnatterte aufgeregt... durcheinander* Deutsche Zeitung im Ostland vom 1. Okt. 1941, S. 5. *Das brauste und lachte und schwatzte, man hörte fast nicht das Glockengebimmel* H. Heine Sämtl. Werke VI 150.

kas „kas“.

179. §. Šo vietniekvārdu sastopam ar jautājamo un relatīvo nozīmi, ar siev. dzimtes (vienskaitlī) un daudzsk. formām. Bet nōm. kas gadās pa vienai reizei arī ar siev. un nek. dzimtes un daudzsk. nozīmi: sta druwi, kas stawidsmu wirdan ... auschaudē 41,¹⁹ „der Glaube, so solchem Wort ... trauet“ (līdzīgi teiktu arī latviski: *ticība, kas...*); en maian krawian⁷⁸, kas ... 49,¹⁸ „in meinem Blut, das...“; kirscha wissans swīrins, kas ... 67,¹² „über alles Tier, das...“ (līdzīgi teiktu arī latviski: *par visiem zvēriem, kas...*). Kā kas (nākamā s- priekšā) laikam ar Becenbergeru KZ XLI 124² ir jālasa arī ka savienojumā stai wirdai, ka stwi stallē 49,²⁶ „die Worte, so da stehen“; ja pr. ka varētu aizstāt arī siev. un vīr. dzimtes un daudzsk. formas (skat. Trautmaņa Apr Spr 267), kāpēc tad ka tikai šai vienīgajā vietā būtu lietots plašākā nozīmē?

180. §. Viensk. vīr. (un siev.) dz. nōm.: kas (ļoti bieži) = lei., la. un skr. *kas*, go. *was*; nek. dz. forma: ka (ļoti bieži) = lat. *quod*, go. *wa* un (ar saikļa nozīmi) la. *ka*. Kā relatīvu siev. dz. nōm. sastopam quai (4 ×) jeb quoi (1 ×) tur, kur vācu oriģinālā ir (ne „so“, bet) „die“; sal. sporadiski sastopamo la. viensk. datīvu *kai* un — galotnes ziņā — pr. stai 159. § un lat. *quae*. Šis quai (blakus kas, ka u. c.) mūs pārsteidz ar savu qu- (gaidāmā *k*- vietā). Nōminātīvam **kū* < **kā* (= go. *hwō*) varbūt ir blakus radies mantotā ak. **kān* (= lat. *quam*) > **kan* vietā analogisks jauninājums **kūan* (kā ak. *perronisquan* u. c. 121. §), no kuŗa tad *u*-skaņa varēja ieviesties arī nōminātīva formā **kai* (= lat. *quae*), ar to radot vēlamu starpību starp siev. dz. viensk. nōm. un adverbu *kai*. Varētu arī būt, ka quai ir radies kontāminējot paralēlās formas **kū* un **kai*; sal. adverbu *quei* „kur“ no **kū* + **kei* (sal. gr. dōr. *πεῖ*).

Ģenitīva piemēru trūkst.

Viensk. vīr. un nek. dz. dat.: *kasmu* (4 ×); sal. skr. *kasmāi*; go. *hwamma* un — galotnes ziņā — pr. *stesmu* 161. §.

No viensk. ak. sastopama tikai nek. dz. forma: ka (= nōm. ka) jeb (4 ×) kan. Trīsreiz vācu akuzātīva *was* vietā redzam arī *kai*: *daiti...*, *kai ioūs skellānts astail* 57,²⁴ „gebt..., was ihr schuldig seid“; *kai erains labban segge, stan wīrst tans pogauuns* 61,⁸ „was ein jeglicher gutes tut, das wird er empfahen“; *kai billē dineniskas geits?* 37,¹⁰ „was heisst täglich Brot?“ Beidzamajā piemērā oriģināla *was* gan ir nōm., bet, ja tulkojums ir pareizs, tad tas īsti nozīmē to, ko vācu „was [ak.] heisst (= nennt) man t. B.“, skat. Trautmaņa Apr Spr 267. Trautmanis tad nu ar reģistrē šo *kai* kā viensk.⁷⁹ akuzātīvu, bet tomēr —

⁷⁸ Nevar tomēr droši zināt, vai tulkotājs ir te *krawian* uzskatījis par neitrālu formu.

⁷⁹ Viensk. nozīme sevišķi skaidra ir otrā piemērā.

līdzīgi citiem valodniekiem — formāli to identificē ar lat. daudzsk. ak. (un nōm.) *quae*. Varētu nu kas iedomāties, ka ar kai gan tulko to pašu vācu *was* kā ar ka resp. ka n, bet ka forma kai savā nozīmē vēl paglābusi ko plūralisku, ar to atšķirdamās no ka (n). Fakti tomēr rāda, ka šāda iedoma būtu nepareiza. Ja formai kai būtu vēl daudzskaitļa nozīme izjūtama, tad šī forma būtu ka n vietā gaidāma savienojumā mes asmai stēison neainessa wertei, ka n mes madlimai 37,²⁵ „wir sind der keines wert, das wir bitten“; un otrā piemērā ar kai šī forma kongruē ar vienskaitļiem labban un stan! Bet, ja kai nozīmēja gluži to pašu kā ka (n), vai tad kai „was“ varēja turēties blakus viensk. siev. dz. nōm. *kai⁸⁰ (uz ko norāda quai)? Šaubas par kai „was“ īstumu modina arī tas apstāklis, ka baltu valodās neatrodam cita kāda droša nek. dz. daudzsk. nōm. un akūzātīva ar -ai⁸¹. Ievērojot visu to un atceroties, ka pr. tekstos gadās i pareiza n vietā (skat. FBR XV 102 un 104. §), vedas domāt, ka kai „was“ ir jālabo par ka n, vismaz otrā piemērā.

Nek. (un vīr.) dz. viensk. instr. ir paglābies savienojumos kodesnimma I jeb kudesnammi II „so oft“, kuilgimai III „so lange“ un sēnku III „damit“, kur ko resp. ku < ide. *q^uō; ku ar -u < -ō vai nu neuzsvērtā izrunā, vai pēc baritonētu instrumentāļu parauga, bet par ko I nav zināms, vai o tur apzīmē gaŗu skaŗu vai īsu o (kas aizstātu īsu platu u).

Daudzsk. vīr. dz. nōm. (ar relatīvu nozīmi) quai III (bieži) jeb (2 ×) quoi III savu ū laikam ir pārjēmis no siev. dz. viensk. nōm. quai.

Daudzsk. ģen. un dāt. piemēru trūkst.

Daudzsk. vīr. dz. ak. (ar relatīvu nozīmi) sastopams savienojumā stans, kans mes ... ni ersinnimai 43,²⁴ „die wir nicht erkennen“.

kawīds „kāds“, „kuŗš“ un stawīds „tāds“.

181. §. Šo salikteŗu otrā daļā (kā arī adverbā ainawīdai „gleich“) ir nōmena celms *vīda-* ar la. „veida“ nozīmi; sal. formas un nozīmes ziŗā līdzīgos go. *hīleīks* un *swaleīks*.

kawīds ir lietāts ar jautājamo un relatīvo nozīmi un izteic — saskaŗā ar etimoloģiju — vispirms to, ko la. *kāds*, piem., issprestun dāst, en kawījdsei debijkun nautin ... stai ... embaddusisi 71,³ „zu verstehen gibt, in was [= la. *kāda*] grosser Not ... die ... stecken“. Bet pa lielākai daļai tas sastopams (gluŗi kā, piem., vācu *welcher*) ar latīņu *quī* nozīmi (daŗkārt paralēli ar kas), piem., kas nostan wirdan lāiku, kawīds arwis ast 55,¹⁶ „der [= *welcher*] halte ob dem Wort, das

⁸⁰ Adverbs kai un vīr. dz. daudzsk. nōm. *kai (ko aizstāj quai) no kai „was“ varētu būt atšķirti ar savu intonāciju.

⁸¹ Lei. *taī* var būt radies blakus *tasai* no *ta-ai; tā jau Leskīns u. c., skat. Nieminena Ausgang 12 un 44.

gewiss ist“; essestan greiwakaulin, kawijdan tans ... immats 63,²³ „aus der Rippe, die er ... nahm“; kawida aina tickra widdewū ... ast, stai saddinna 61,²⁰ „welche eine rechte Witwe ... ist, die stellt.“

182. §. Viensk. vīr. dz. nōm.: kawīds jeb kawijds; stawīds jeb stawijds; siev. dz.: kawida; nek. dz.: kawijdan.

It kā siev. dz. ģen. ir lasāms savienojumā kawijdsa („welcher“, la. „kuņas“) duckti 59,¹⁶; ja šī forma būtu pareiza, tad tā varētu būt tikai vīr. dz. ģen. ar -a no plata -e (sal. ainessa 155. §). Bet šai vietā gan ir gaidāma īsta siev. dz. forma, un tāda iznāk uzskatot kawijdsa par tādu pašu iespaiduma kļūdu kā, piem., swaain 65,¹¹ (= swaian) un labojot to par kawijdas.

Vīr. un nek. dz. dat.: kawīdsmu jeb kawijdsmu; stawīdsmu jeb stawijdsmu. Bernekers Pr Spr 205 un Zolmsens KZ XLIV 179² domā, ka te starp *d* un *s* sinkopēts *e*. Bet baltu valodās tāda sinkope starp troksneņiem gadās tikai pareti, un, ja kawīdsmu ar sinkopi no *kawīdesmu, kāpēc tad bez sinkopes paliek, piem., ainesmu un wargasmu? Zilbju skaitam te, kā rāda, piem., supsmu un twaismu, nozīmes nevarēja būt. Drīzāk laikam ir jādomā (sal. Trautmaņa Apr Spr 224. § a), ka tādas formas kā kawīdsmu u. c. ir darinātas blakus nōm. kawīds u. c. par paraugu jemot, piem., dat. twaismu < *twaiasmu (aiz *i* sinkope viegli varēja notikt, sal. Lskf 39. §): nōm. twais. — Šo pašu kawijdsmu sastopam arī (sal. fēminīnu stesmu 161. §) ar siev. dz. nozīmi⁸²: en kawijdsmu christiāniskan 33,¹² „in welcher Christenheit“. Īstā siev. dz. forma ir kawijdsei (1×), kas varēja rasties blakus jauninātam vīr. dz. dat. kawīdsmu; sal. dat. stessei 161. §.

Visu dz. ak.: kawīdan jeb kawijdan; stawīdan jeb stawijdan III, staweidan un stweydan I, stweyden un stewidan II (par *e* parastā *a* vietā skat. 5. § g).

Daudzsk. vīr. dz. nōm.: kawīdai; siev. dz.: stawīdas. Ģen. un dat. piemēru trūkst.

Vīr. un siev. dz. ak.: kawīdāns jeb kawijdāns; stawīdāns.

subs „pats“.

183. §. Viensk. vīr. dz. nōm.: subs (1×; fōnētiski rakstīts sups 5×). Par siev. dz. nōm. Trautmanis Apr Spr 267 uzskata subbai teikumā deiwas rīks pereit ... essetennan subbai ... mes madlimai ..., kai stas ... pereilai 35,¹³. Ir nu gan fēminīna (twayia) ryeky

⁸² Trautmanis min Apr Spr 354 kawīdsmu ar siev. dz. nozīmi arī savienojumos prei semman postāsei, esse kawīdsmu ... 65,⁵³ „zur Erde werdest, davon...“ un en ainan ... kariausnan, enkawīdsmu ... 77,¹⁶ „in einen ... Streit, darinnen ...“; bet tie tulkotājs laikam ir vācu *davon* un *darinnen* tulkojis bez sakara ar to prūšu substantīvu, uz kuŗu tie attiecināmi.

13,³ bet subbai atrodas starp maskulīnajiem rīks un stas un vācu oriģināla selbs ir dzimtes ziņā nenoteikta forma; grūti tāpēc nākas būt te vienis prātis ar Trautmani⁸³. Drizāk jau arī te (skat. to, kas teikts 180. § par kai „was“) -i jālabo par -n, tā ka iznāk akūzātīvs.

Vīr. dz. gen.: supsei (kas swaiāsmu supsei buttan ... perstallē 55,¹⁴); radies blakus nōm. sups, jemot par paraugu, piem., gen. maisei (< *maiasei): nōm. mais. Šā supsei vietā arī — laikam nepareizs — subsai resp. supsai: kai as tennēismu subsai (ar -ai nākamā asmai dē[?]) asmai 31,²⁸ „dass ich sein eigen sei“ un is supsai⁸⁴ ispresnā 33,⁵ „aus eigener Vernunft“. Tai vietā arī forma ar nōminālo galotni: prei stessei supsas etnistin 41,³⁰ „durch des-selbigen Gnade“; sal. gen. twaias „tava“ un steises 160. §⁸⁵.

Vīr. dz. dat.: subbsmu 1 × jeb supsmu 1 ×; skaidrojams kā kawīdismu 182. §.

Visu dz. viensk. ak.: subban; un vīr. dz. daudzsk. ak.: subbans.

Gluži kā vācu *eigen* ir — laikam nepareizi — lietāts subs savienojumos sw[a]ian subban (daudzsk. gen.?) kērmenen 65,⁸ „ihren eigenen Leib“ un swaian subban mensan 65,¹⁰ „sein eigen Fleisch“, la. „sava paša miesu“.

Personu vietniekvārdi.

Vienskaitļa formas.

184. §. Nōm. as I un III (skat. 4. § c), es (2 ×) II: lei. *aš* (vecos tekstos un gramatikās arī *eš*), la. *es*, arm. *es*. Vai es II paglābis ide. *e* vai radies no as (skat. 5. § g), nav izzināms.

tū (1 ×), tu III, thu (1 ×) I, toū III, tou III un II, thou I un (1 ×) II, tau (1 ×) III: lei. un la. *tu*, slavu *ty*, lat. *tū* u. c. — Vienreizējo tū (turri tū 45,⁴) Trautmanis Apr Spr 270 labo par tu, jo aiz verba esot gaidāma enklīzes forma. Bet pats viņš jau aizrāda, ka aiz verba atrodams arī toū resp. tou (5 ×). Un, kad tā, tad nav arī pamata pārtaisīt minēto tū par tu; tikpat labi to varētu „labot“ par toū, jo burtu izlaidumi gadās prūšu tekstos. Nav pat droši zināms, vai prūšiem ir bijis *tu* (ar īsu u!): gaŗumu taču Vills ļoti bieži atstāj neapzīmētu, un arī citos vārdos sastopam *ou* un *ū* blakus. Jāšaubās arī par to, vai tiešām (kā apgalvojis J. Šmits Neutra 219 sk., kam šai jautājumā pievienojas Bernekens Pr Spr 206 un Trautmanis l. c.) prūši izrunāja šo vietniekvārdu priekš verba ar uzsvāru, aiz verba — bez uzsvāra. Latviešiem ir *tu*, piem., teikumos *nuo kurienes*

⁸³ Vēl grūtāk ar van Veiku Apr St X, kas domā, ka subbai laikam esot datīvs!

⁸⁴ Šo formu Trautmanis Apr Spr 268 dēvē par siev. dz. datīvu, bet konteksts pielaiž gan formu ar nozīmi „paša“, bet ne formu ar nozīmi „pašai“.

⁸⁵ Pavisam nedroša būtu hipoteze, ka gen. supsas radies blakus nōm. sups, jemot par paraugu, piem., gen. *pallaipsas: nōm. pallaips[s].

tu nāc? un *nāc tu pats!* vienādi neuzsvērts. Ka 3. katechismā tu gadās aiz verba apmēram divreiz biežāk nekā diftongizētā forma, bet priekš verba trīsreiz retāk; tas varbūt ir vedams sakarā ar to, ka šis teksts daudzās vietās, kā rāda dažādi fakti, ir tulkots vārds pa vārdam un — kā stāsta pats Vills — ar tulka palīdzību: vācu oriģinālā nereti gadās tādi rakstījumi kā, piem., *soltu*, kur vietniekvārds it kā sakusis ar iepriekšējo verbu vienā vārdā; ja nu tulkam prasīja, kā jātulko, piem., vācu *soltu*, tad tas savā izrunā ar varēja vietniekvārdu tu enklitiski pievienot iepriekšējam verbam, un enklizē *ū* diftongizējums varēja būt mazāk sadzirdams nekā runājot šo *tū* atsevišķi.

185. §. Ģenitīvi šiem pr. personu vietniekvārdiem nav sastopami. Kā tādus gan min Trautmanis Apr Spr 269 skk., 443 un 451 u. c. formas *maisei* (1 ×), *twaise* (1 ×) un *swaisei* (3 ×) jeb *swaise* (3 ×), jebšu piemetinot, ka tās īsti (t. i. formāli) ir posesīvo vietniekvārdu ģenitīvi. Bet arī pēc nozīmes tās — atskaitot varbūt tikai *twaise* — ir posesīvas formas! Piemēri ir šādi: *sen maisei* pollīgun 45,18, kur ar *maisei* ir tulkots vācu *meines* („mit meines gleichen“); *swaisei* ālgas werts 55,23,35 „seines Lohnes wert“; *swaisei* (būtu leitiski: *savo*) *wirans* 59,14 „ihren Männern“; *swaise kermenes* 65,15 „seines Leibes“; (aplam, ar la. *viņa* nozīmi) *swaise grēiwakaulin ainan* 63,21 „seiner Rippen eine“; *swaise* („viņa“) *mārtan* 69,3 „seiner Braut“; *twaise paggan* 65,28 „um deinet willen“. Beidzamais piemērs gan latviski būtu jātulko ar „tevis dēļ“, bet vācu „deinet“ tulkotājs varēja saistīt drīzāk ar posesīvo *dein* nekā ar *du*, tā ka *twaise* te laikam nozīmē to, ko lei. *tavo* (un ne *tavēs*).

186. §. Dat.: *mennei*, *tebbei* (biežāk) jeb *tebbe* (4 ×), *sebbei*. Ar *tebbei* (no kam *tebbe*, skat. 160. §) un *sebbei* sal. *umbru tefe*, *pēlignu sefei*, sensl. *tebē*, *sebē*. Ar to pašu galotni tad ir darināts arī *mennei*, jemot par pamatu ģenitīvu *mene (= sensl. *mene*).

187. §. Ak.: *mien*, *tien* jeb (1 ×) *tin*, *sien* jeb *-sin*. Nav droši zināms, kā šās formas ir lasāmas, un tāpēc tām trūkst droša izskaidrojuma. Kritisku pārskatu par dažādajiem skaidrojumiem sniedz van Veiks Apr St 25 skk. Pats viņš domā l. c. 28 un 39 skk., ka katechismu dialektā *-en* pārvērties par *-ien*, kur *ie* apzīmēnot kādu patskani (ne *!*) vai diftongu. Bet, ja Vills ar šo *ie* gribēja apzīmēt kādu vācu valodai svešu skaņu, tad viņš taču, šķiet, nevarēja neiedomāties, ka vācu mācītāji, kas nebija prūšu valodu pilnīgi piesavinājušies, lasīs šo *ie* kā tā laika vācu rakstos, t. i. kā *ī*; un, kā viņš katechisma priekšvārdos paskaidro, kāda jēga ir svītriņai virs patskaņu burtiem, tā viņš tad laikam būtu paskaidrojis arī, kā prūšu vārdos jālasa *ie*. Bez tam, nāktos šķirt *tin*, *-sin* no *tien*, *sien*, ja van Veika domas šai gadījumā būtu pareizas. Beidzamais iebildums attiecas arī uz Milevska hipotezi *Slavia occid.* XV 105 un 107 sk., ka *mien*, *tien*, *sien* lasāmi

kā *mēn*, *tēn*, *sēn* = sensl. *mē* (skr. *mām*), *tē*, *sē* (formas *tin*, *-sin* šai gadījumā varētu būt radušās no **tēn*, **sēn* un **ti* < **tē*, *-si* < **sē* krus-tojuma). Un kāpēc *ē* nebūtu *-n* priekšā pārvērties par *i*?

Vēl varētu iedomāties (sal. ar to Bernekera Pr Spr 208), ka, piem., **tēn* pārvērtās par **tin* > **tīn* (ar īsu *i!*), kam tad blakus analogiski ieradās *tien*, sal. *din*: *dien* 178. § un *schin*: *schien* 172. §. Bet tad paliktu neizprotams, kāpēc blakus biežajam *mien* nekad nesastopam **min* un kāpēc *-sin* gadās tikai enklizē (refleksīvo verbu veidošanai) — Visdrīzāk varbūt *mien*, *tien*, *sien* jālasa (sal. Leskīna Decl. 143) pa vācu modei kā **min*, **tīn*, **sin* < **mēn*, **tēn*, **sēn*, sal. rakstījumus *bietis* I 7,¹⁸ un *turryetwey* II 11,³; *tien*, *sien* tad būtu arī formāli identiski ar *tin*, *-sin*. Vills nu gan citos vārdos *i* neapzīmē ar *ie*, bet rakstījumus *mien*, *tien*, *sien* viņš varētu būt pārjēmis no svešiem manuskriptiem⁸⁶ vai arī pats sadomājis, lai šie īsie vārdiņi vismaz rakstā iznāktu drusku kuplāki; ar to tad saskanētu, ka verba beigās atrodam ne *sien*, bet *-sin*, sal. *bhe* blakus *beggi*.

Vecs ak. ir laikam arī — pamīšus ar *-sin*—refleksīvo verbu beigās 4× sastopamais *-si*, jo tas var būt radies no **sē*⁸⁷. Trautmanis Apr Spr 271 u. c. šo *-si* identificē ar lei *-si*, bet lei. *-si* < **sie* < **sei*, no kam pr. *-si* nevarēja rasties, jo pr. *-ei* paliek nesasināts.

Verdziski vārdu pa vārdam tulkojot radusies kļūda (un ne — kā domā Trautmanis l. c. — „pr. Sprachgebrauch“) ir *sien* blakus *-si* savienojumā *quai sien en mans griķisi* 37,³⁰ „die sich an uns versündigen“ (citus tādas piemērus skat. 248. §).

188. §. Instrumentālis laikam ir 3× sastopamais *māim* (*maim*) savienojumos *sen māim* 51,²³, *sen maim* 53,⁵ „mit mir“ un *as imma tin māim prei... salūbin* 67,²² „ich nehme dich mir [isti varbūt: mit mir] zu einem... Gemahl“; izskaņas ziņā sal. lei. *manimī* un la. *ar manim*. No nōmeniem gan pr. tekstos instrumentāļu nesastopam; bet, pat ja arī pr. valodā nōminālu instrumentāļu 16. gadsimtenī vairs nebūtu bijis, pronōmināli instrumentāļi varēja vēl būt paglābušies, sal. la. *manim*, *tevim*, *sevim*, ko galotnes *-im* dēļ (*manim* beidzas tāpat kā, piem., dat. *brālim*) sastop tagad arī ar datīva nozīmi. Un aiz prepozīcijas *sen* instrumentālis ir gaidāms. Trūkst tikai droša izskaidrojuma šim *māim*. Bernekera Pr. Spr 209 un Trautmanis Apr Spr 269 — piesliedamies šai gadījumā Brugmanim — domā, ka *māim* īsti ir posesīvā vietniekvārda (identiska ar av. *ma-*) instrumentālis (ar tādu izskaņu, kādu rāda sensl. *tēmb*), tā ka *sen māim* īsti nozīmētu to, ko lat. „cum meō“. Tas nu neliekas visai ticams: prūšiem nav nekāda **mas* „mans“, bet *mais* (= sensl.

⁸⁶ Skat. FBR XV 94.

⁸⁷ Par iespējamu to uzskata arī Zubatijs IFA XVI 59 sk.; sal. arī vecpoļu ak. *mie* un *cie*, par ko S. Šobers Prace filologiczne XV 1, 230 skk. ar literātūru.

mojb), un, ja *mais* (kā parasti domā) no ide. **moj-o-s*⁸⁸, tad tiem laikam kāda *mas nekad nav bijis. Brugmanis uzskata Grdr II² 2, 419 par ticamāku, ka *māim* no **majaim(i)* (instrumentāļa no *mais*); ar *majaim tad būtu notikusi haploloģija vai arī *majaim > *maaim > *māim*, — teiksim: varbūt! Posesīvā forma *māim* tad būtu ieguvusi personālā vietniekvārda nozīmi gluži kā, piem., lat. ģen. *meī*. E. Frenkelis turpretī domā Balticoslav II 53, ka *māim* no *manim, kur *-n-* zudis iepriekšējā *m-* dēļ, kas nav lāgā ticams. Ir izteiktas arī domas (skat. Ann. acad. scient. fenn., ser. B, XXVII, 26), ka pr. *māim* varētu būt radies pēc kāda *taim < **ta[v]im(i)* parauga, sal. lei. dial. instr. *ta[v]imī*, *sa[v]imī*, ko sniedz P. Arumā Li. mundartl. Texte 60. Šī hipoteze ir nedroša seviski tāpēc, ka nezinām, vai pr. valodā viensk. 2. pers. vietniekvārdam ir bijis kāds locījums ar *tav-*. Vēl nedrošāka laikam ir šo rindu autora iedomā FBR XI 83 un Ann. acad. sc. fenn. XXVII 26, ka vienreizējais *māim* jālabo par *māim* un *māim* jālasa kā *manim: ja arī atzītu labojumu un trīsreizēju nāseņa apzīmējumu ar svītriņu, — vai pr. valodā blakus dativam ar *men-* varēja būt instr. ar *man-*?

Daudzskaitļa formas.

189. §. Nōm.: *mes* II un III, *mas* (kur *a* laikam aizstāj *plato e*, skat. 4. §); *ioūs*, *ious* jeb (1 ×) *iaūs* III, *yous* I, *joēs* (1 ×) II (par *oe* skat. 1. § *a* un 13. § *a*).

Ka *mes* lasāms ar īsu *e*, par to liecina tas, ka III un II raksta to visnotaļ ar *e*, ne ar *ī* (vai *i*) vai *ē*; sal. la. dial. *mes* resp. *mēs*, lei. *mēs* (ar *plato e*) un arm. *mēk*; par *m-* Lskf 305. § un J. A. Kerns Language XV 21³ (*mes* abstrahēts no verba daudzsk. 1. pers. formas, kas beigusies ar *-mes*), *ioūs* = lei. *jūs*, la. *jūs*, av. *yūš*, go. *jus*.

190. §. Ģen.: *nouson* II un III, *noūson*, *nōson* 1 ×, *noūsan* 1 ×, *noūsen* 1 × (*noūsen* madlan 35,²⁶ „unser Gebet“; te *noūsen* varētu būt arī posesīvā forma) III, *nuson* 5 ×, *nusun* 1 ×, *nusan* 1 × (*nusan* deininan geittin 7,⁶; te *nusan* varētu būt arī posesīvā forma), *nusen* 1 × I, *naussen* BB II 138; *iouson* 2 ×, *ioūsan* 1 × III, (bet savienojumā *iousan* dusin 57,⁸ *iousan* var būt arī posesīvā forma).

**nūs-* ar *ū* (senāka *ō* vietā) pēc **iūs-* parauga; *iouson* = lei. *jūsū*, la. *jūsū*, skat. Lskf 306. §. Par izskaņu *-son* un *-sun* skat. 110. un 165. §; *-san* ar *a* kā grīkan 110. §; par *e* izskaņā *-sen* skat. 5. § *g*.

191. §. Dat.: *nūmas* 1 ×, *noūmas* 8 ×, *nūmans* 1 ×, *noūmans* 12 ×, *naūmans* 1 ×, *noumans* 1 × III, 3 × II un 1 × I, *numons*

⁸⁸ A. Vaijans (Vaillant) gan Bull, № 107, XXXIII lp. pr. *mais* un slavu *mojb* analizē kā ide. *mo-jo-s, bet lat. *meus*, šķiet, liek drīzāk iedomāties bijušu ide. *moj-o-s.

1 × I; ioūmas 3 ×, ioumas 6 ×, iūmans 1 ×, ioūmans 1 × III. Par galotnēm *-mas* un *-mans* skat. 111. §; vienreizējais ioumus 73,²⁰ laikam nav identisks ar veclei. *jumus*, bet labojams par ioumas.

192 §. Ak.: mans I, II, III laikam disimilējies no *nans = sensl. *ny* (skat. FBR XI 181 un Lskf 308. §); wans (sal. ak. stans „tos“) I, II, III = sensl. *vy*.

Piederības vietniekvārdi.

193. §. Viensk. vīr. dz. nōm.: mais < ide. *mojos (skat. 188. §) „mans“, twais „tavs“, swais „savs“ (nōm. aplam ar nozīmi „viņa“: swais... quāits 35,³⁴ „sein... Wille“) = sensl. *mojb*, *tvojb*, *svojb*; siev. dz.: maia 2 ×, twaiā 1 × III jeb twayia 1 × II, swaia 1 × III (aplam: swaia labbisku 53,²⁵ „seine Güte“) = sensl. *moja*, *tvoja*, *svoja*.

Ģen. (laikam visām dzimtēm vienāds): maisei (skat. 185. §), twaias 3 × III ar nōminālo galotni, twaiasei (gennan 65,²⁶ „deines Weibs“), twaisei jeb twaise (ar *-ais-* < *-aias-*) ar pronōminālo galotni (twaysis 11,²⁰ ir pielāgots tieši sekošajam tauwyschis un paturēts tādā veidā arī 11,²², kur aiz tā seko tauwyschies); swaias (prēigimnis 71,³¹ „seiner Art“), swaisei (skat. 185. §).

Dat.: twaismu (no *twaiasmu, tā jau Leskīns Decl. 122); swaiasmu (jālabo par swaiāsmu?) 3 × (ar siev. dz. nozīmi 63,²⁹; aplam: swaiasmu... wirdan 35,¹⁸ „viņa... vārdam“), (siev. dz.) swaijai (pērgimie 71,¹⁶ „seiner Natur“). Par nek. dz. dat. dēvē Trautmanis Apr Spr 271 mayiey savienojumā en mayiey kræuwiey, ka... praliten wirst 13,²⁸, bet galotne *-ai* ir *o*-celmu datīvam pavisam nedroša, skat. 104. §, un II sniedz arī nepareizu ak. geytiey 13,⁶ pareizā geytien vietā, tā ka 13,²⁸ laikam ir jālasa mayien kræuwien (ar ak. galotni). — Visparastākie datīvi ir (visām dzimtēm) maiāsmu 2 ×, twaiāsmu 3 ×, swaiāsmu 10 × (aplam: swaiāsmu perōnien 67,²⁷ „viņa draudzei“). Trautmaņa domas l. c. 100. § a, ka *a*-skaņu otrā zilbē te pagarinājis uzsvars, nav pieņemamas, jo nav neviena droša piemēra tādām pagarinājumam. Ticams nebūtu arī, ka svītriņa virs *a* te apzīmētu tikai uzsvaru, jo Villa prakse citur visnotaļ saskan ar viņa aizrādījumu priekšvārdos, ka svītriņa apzīmē „eine lange Pronunciation“. Varētu būt, ka šās formas ar *-āsmu* ir ar datīva galotni atvasinātas no sastingušiem ablātīviem *maia, *tuaja, *suaja, kas būtu lietāti kā leišu posesīvie *mano*, *tavo*, *savo*. Ja leišiem, latviešiem un slaviem ir ablātīvs > ģenitīvs ar šādu galotni, tad taču tas varbūt arī prūšiem senāk — vismaz dialektiski — nav bijis svešs. Tā jau arī pr. ģenitīvi ar *-se(i)* retumis gadās kā sastingušas,

nelokāmas posesīvas formas, piem., swaisei wīrans (leitiski: *savo vīrus*) 185. §⁸⁹.

Ak.: (visām dzimtēm) maian (I arī mayan; II: mayian un mayien), twaian (I arī twaiien; II: twayien), swaian (arī aplam, ar nozīmi „viņa“, piem.: swaiien... sounon 11,²⁶ „viņa... dēlu“).

No daudzsk. formām sastopam tikai dat. swaimans 2 × I un 2 × III, swāimans 1 × III, swaymans 2 × II < *swaiamans un ak. (vīr. un siev. dz.) maians, twaians, swaians I un III jeb swayiens 1 × II (aplam, ar nozīmi „viņa“: swaians grikans 73,⁵); par (ak.) swaiens ir jāizlabo parasti par instrumentāli noturētais swaieis 75,¹, skat. 100. §. Kā raudzīties uz twaias (ģen., ar lei. *tavo* funkciju?) kīrkis (ar -s gaidāma -n vietā iepriekšējā twaias ietekmē?) 81,² „deine Kirche“, nav droši nosakāms, sal. 123. §.

It kā ar daudzsk. ģenitīva nozīmi lasām twaisei (sal. steisei tāwans „der Väter“ 165. §)... labbans 81,⁷ „deiner... Güter“.

194. §. Arī no daudzsk. ģenitīviem noūson un ioūson ir darinātas lokāmas posesīvas formas: viensk. nōm.: (vīr. dz.) ioūs (< *iūsas) 1 ×, (siev. dz.) nousā 1 ×, iousā 1 ×; ģen. (pavisam nedrošs): iousai sīras 59,³² „eures Herzens“ (van Veiks Apr St 58 labo te iousai par *iousei vai *iousas, bet kā izskaidrot -ai kāda -ei vai -as vietā?) varbūt ir jālabo par iousan (daudzsk. ģen.) sīras; dat.: noūsesmu 1 ×, nousesmu 1 ×, noūsmu 3 × (sal. kawīdsmu u. c. 182. §), ioūsmu 1 ×; ak.: (varbūt) noūsen, nusan, iousan (skat. 190. §); vok.: nusze Arch Phil VII 104; daudzsk. ak. (vīr. un siev. dz.): noūsons 3 ×, nousons 1 × (no noūson + *noūsans?), ioūsans 3 ×, ioūsons 1 ×. Sal. lei. *mūsāsis*, *jūsāsis* un Le Gr 357. § c.

Piezīmes par locījumu lietāšanu⁹⁰.

195. §. Tā kā pr. teksti ir verdziski un vārds pa vārdam tulkoti, tad sintakseī no tiem atlec ļoti maz.

Vokātīva un nōminātīva lietāšanu uzrunās ilustrē šādi piemēri: thawe nuson! 7,⁴; dengnennis tawa! 35,⁹; deiwe rikijs, dengnennis taws! 53,¹⁸; mais dengenennis tāws! 51,³⁴; rikijs, deīws taws! 53,³²; mijls rikijs! 47,¹⁴.

Objekta ģenitīvs blakus negācijai sastopams tikai 2 ×: quai niturrīlai (ainontin mīlinan adder senskrepūsnan adder)

⁸⁹ Turpreti tais vietās, kur Trautmanim Apr Spr 453 ģen. esot „erstarrt“, šis ģen. nebūt nav sastindzis: twaise prosnan 65,³¹ „deines Angesichts“, twaisei... crixtisnan 75,³ „deiner Taufe“, twaisei potaukinsnas 75,²¹ „deiner Verheissung“, twaisai crixtisnan 73,¹⁶ „deiner Taufe (ģen.)“. Formā twaisai -ai laikam ir gaidāma -ei vietā ieviesies no pirmās zilbes.

⁹⁰ Plašāks pārskats par to ir Trautmanim Apr Spr 204 skk.

steison deicktas 65_{,6}; nidraudieite steison! 69_{,31}. Parasti tai vietā akūzātīvs, piem., tans ni turri podīngan 53_{,27}.

Partitīvais genitīvs: labbas esse stesmu waitiāt 27_{,14}; labbas 37_{,14}.

Ģen. blakus madlit „lūgt“ 1×: tennan etnistis... madlit 69_{,22} (bet madli etnijstin 45_{,19}).

Datīvs: stēimans ast stas rīki deiwas 69_{,31}. „solcher ist das Reich Gottes“.

Predikāta akūzātīvs blakus objekta akūzātīvam: stan... swintan lāikumai 23_{,26} (bet aplam: stans... lāikutei... teisis werts! 55_{,30}).

Objekta akūzātīvs blakus skellants: wissans grikans skellants 45_{,10} „aller Sünden schuldig“.

Akūzātīvs ir lietāts arī runājot par laiku, kuŗā iegadās kāda darbība: tirtin deinan attskiwuns 5_{,31} „am dritten Tag auferstanden“; geitien dais noūmans schan deinan! 37_{,4}.

Lokātīvu aizstāj prepozīcijas en savienojums ar datīvu vai akūzātīvu (bez kādas izšķirības!) kā dažās Kļaipēdas apgabala leišu izloksnēs *ī* ar akūzātīvu. Vai tas tā ir visnotaļ bijis arī pašu prūšu tā laika valodā, par to var šaubīties.

Adverbi.

196. §. a) Produktīva galotne adverbu darināšanai no adjektīviem ir *-ai* = lei. *-ai*, la. *-i*, sensl. *-ē* (laikam īsti *o*-celmu viensk. lok. izskaņa), piem., labbai = lei. *labaī*, la. *labi*; skistai = lei. *skystaī*, la. *škīsti*; prūsiskai = lei. *prūsiskaī*, la. *prūsiski*. — Par formām gantzei 1×, ainawijdei 1×, kittewidei 1× un glandewingei 1× Trautmanis Apr Spr 249 spriež, ka *-ei* tur radies no *-ai* aiz mīkstinājuma (skat. 5. § g). Tas varētu tā būt ar glandewingei, kā rāda locījumu formas ar *-ingis*, *-ingi*, *-īngin*, *-ingins*, *-īngimans*; bet blakus gantzei ir ģen. *gāntsas* un ak. *gāntsan*, blakus kittewidei un ainawijdei ir ainawīdai un ainawydan. Varētu jau nu iedomāties, ka, piem., blakus *ganca-* šā vai tā radusies arī celma forma *ganča-*, no kam adv. gantzei; bet drīzāk gan jādomā, ka vai nu *-ei* < *-ai* analogiski ieviesies arī aiz nemīkstināta līdzskaņa, vai *-ei* te līdz ar lei. *-ie* (piem., *tolie* „tālu“) no pirmbaltu *-ei*, kas ar var būt viensk. lok. galotne.

b) No adjektīviem ar *-iskas* ir sastopami arī adverbi ar *-u*, piem., deinenisku (blakus deineniskai) „täglich“, laimisku (blakus laimiskai) „reichlich“. Trautmanis l. c. par tiem saka, ka tie īsti ir nek. dz. daudzsk. ak. ar *-u* < *-ā*; bet *-u* te neuzsvērtā galotnē var būt radies arī no ide. *-ō*, sal. go. *galeikō* u. c.

c) Arī nek. dz. viensk. ak. resp. nōm. formas ir kļuvušas par adverbiem, piem., *labban*, *skijstan* (blakus *labbai*, *skistai*), *tūlan* „viel“ (sal. lei. *maža* > *maž*, la. *maz*, slavu *malo* u. c.) u. c., ilga „lange“, arwi „fürwahr“ u. c.

d) Gadās arī par adverbu sastinguši vīr. dz. viensk. nōminātīvi, piem., ni ains „nicht allein“, etkūmps „wiederum.“

197. §. No vietniekvārdu celmiem darināti adverbī:

a) ar *-ei*: *tei-nu* „nun“, *quei* „wo“ (laikam no **kū*⁹¹ + *-ei*);

b) ar *-en*: *tēn-ti* „jetzt“, *stwen* „dort; hin“ ar *-w-* no *kūen (sal. *isquendau*), kas varēja rasties blakus formai *quei*. No formām ar *-en* savukārt ir atvasināti adverbī ar *-dau*: *stwendau* „von dannen“, *is-stwendau* „daraus“, *isquendau* „no kurienes“ (sal. sensl. *kōdu*), *iswinadu* 1 × „äusserlich“ (laikam jālabo par *iswinādau = *iswinandau, sal. sensl. *iz vōnōdu* „no ārienes“), *pansdau* „danach“, *pirsdau* „vor“ un *sirsdau*⁹² „unter“.

Prepozīcijas un priedēkļi.

198. §. Tikai kā priedēkļi ir sastopami *ab- : eb- : ep-, at- : et-, au- ab- : eb- : ep-* nozīmē to, ko lei. *ap(i)-*, la. *ap-* un slavu *ob-*, piem., *absergīsnan* „apsargāšanu“, *ebimmai* „aptver“, *epmēntimai* „apmelojam“. Rakstījums *absergīsnan* ar *b* varētu būt ne vien fōnētiski, bet arī etimoloģiski nepareizs, un rakstījums (ak.) *absignasnen* jeb *ebsignāsnan* „Segen“ varētu būt fōnētisks ar *bz* < *pz*, bet *ebimmai*, *epmēntimai* un ak. *epwarīsnan* „uzvaru“ rāda etimoloģisku *b* (sal. slavu *ob-*) un *p* (sal. lei. un la. *ap-*). Atbilstošajā priedēklī slaviem ir tikai *o-*, leišiem un latviešiem — tikai *a-*, bet prūšiem — *a-* blakus *e-* (gluži kā *at-* blakus *et-*). Vai pr. *a- : e-* te < ide. *o- : e-*, par to var šaubīties. Trautmanis Apr Spr 330 (ar literātūru) gan saista ar *ep-* nozīmē tālo gr. *ἐπι* un blakus *eb-* konstruē nepierādāmu ide. *ebūi. Bet, ja baltu valodās dažos gadījumos ide. *e- > a-* (skat. 4. § c) un dažos citos — baltu *a- > e-* (skat. Lskf 27. § b un Trautmaņa Apr Spr 12. §), tad — arī ignōrējot speciāli prūsisko *e < a* (skat. 5. § g) — nevaram droši teikt, ka pr. *e-* šai priedēklī turpina ide. *e-*.

at- : et- nozīmē to, ko la. un lei. *at-* un slavu *ot-*, piem., *attrātwei* (imperātīva viensk. 2. p. *ettrais*) „atbildēt“, *etwerreis* „atver!“, *etlāikusin* „(lai) atturas“, *etgimsannien* „atdzimšanu“. Trautmanis l. c. 332 pr. *et-* salīdzina ar go. *id-*, gr. *ἐτι* un lat. *et*, bet vokālisma ziņā, šķiet, jāsaka par *et-* tas pats, kas par *ep-*.

⁹¹ Sal. la. un lei. *kur*, skr. *kū*, alb. *ku* u. c.

⁹² Sal. la. dial. *viersdejais* u. c. FBR XIX 95.

a u- formāli un nozīmes ziņā ir identisks ar lat. *au-* (piem. *aufferre*) un slavu *u-*, piem., ak. *a u m ū s n a n* „nomazgāšanu“ (sal. kr. *umyt* „nomazgāt“), *a u l ā u t* „nomirt“ (sal. kr. *umeret*).

199. §. Kā priedēkļi un prepozīcijas ir sastopami *an: en, er, is, na: no, pa: po, per: par-, pra: pro, prei, san: sen un sur(gi)*; tikai kā prepozīcijas — *assa: esse, bhe, pagār, schlāit* un (postpozīcija) *paggan*.

Atskaitot postpozīciju *paggan*, aiz pr. prepozīcijām sastopam tikai datīvu vai akūzātīvu, bet ne ģenitīvu, kas nav parasts aiz prepozīcijām arī latīņu un vācu valodā. Tam varbūt ir kāds sakars (ja arī dzīvajā pr. valodā ģen. nav biedrojies ar prepozīcijām!) ar to, ka šais valodās *o*-celmu viensk. ģenitīvam nebija ablātīva galotnes un pa lielākai daļai arī ablātīva funkcijas; bet daudzskaitlī ablātīvam bija kopēja galotne ar datīvu.

Vismaz aiz dažām prepozīcijām ir ar gluži vienādu nozīmi lietāts juku jukām gan datīvs, gan akūzātīvs (piemēri sekos drusku vēlāk, runājot par atsevišķām prepozīcijām); tā laikam ir vācu tulkotāju vaina.

Ka daži vienzilbes pronōmeni ir enklitiski pieslējušies iepriekšējai prepozīcijai, par to ir runa jau 2. § b⁹⁸.

200. §. *an: en: ēn* (tādos savienojumos kā *ēn stan, ēn wans* u. c.): *æn* (1 × II): *en:* *em-* (*em-* atrodams III *b-* un *p-* priekšā, piem., *em bad d u s i s i, em p r i k i, em p o l i j g u, em p e r r i, em p e r b a n d ā s n a n*, bet arī: *en b ā n d a n, en p r ā b u t s k a n*; *m-* un *v-* priekšā gadās tikai *en:* *en m i g g u n s, en w a c k ē* u. c).

ēn „iekš“ = la. *ie-*, ģerm. *in*, gr. *ἐν* u. c.; *an*, kas sastopams tikai I (9 × blakus *en* 3 ×) un II (2 × blakus *æn* 1 × un *en* 9 ×), varētu līdz ar sensl. *on-* un *vo* būt radies no ide. *on. Bet var te domāt arī par *a- < e-* (skat. 4. § c), var arī domāt, ka *an* radies blakus *en* pēc at-: *et-* un *ab-*: *eb-* (*ep-*) parauga, vai arī (tā Becenbergers KZ XLI 67³ un Trautmanis Apr Spr 299), ka tas ir pārņemts no vācu valodas, sal., piem., *drowe an* (bet II: *en*) *deiuan* I „glaube an Gott“ un *an* (bet III: *en*) *tirtien deynan* II „am dritten Tag“. Visdrošāka ir vāciskā cilme vienreizējam 3. katechisma *an-* (ankaitītai 39,⁵ „angefochten“ blakus sinōnimajam *enkaitītai* 47,²³). Becenbergera domas BB XXIII 296, ka pr. *an* varbūt etimoloģiski jāšķir no *en* un jāapvieno ar gr. *ἀνά*, nepārlicina jau tāpēc vien, ka pr. *an* un *en* vispāri ir sinōnīmi. Tikai savienojumā *vnsey gobuns an* (na II, no III) *dangon* I „aufgefahren gen Himmel“ *an* varbūt ar Becenbergeru l. c. 288 ir jālabo par *na*.

⁹⁸ Gluži izolētos gadījumos, tā, piem., notvaian 73,³², *ēnstēimans* 29,⁵ un *enstesmu* 57,¹¹, varbūt ir uzsvērtā vietniekvārda sakne.

I un II savieno an resp. en tikai ar ak. (ģermānisms?), piem., an maian kraugen I „in meinem Blut“; en mayiey kræuwiey II 13,²⁸ laikam ir jālabo par en mayien kræuwien, skat. 193. §.

III lietā aiz en, atbildot uz jautājumu „kur?“, gan datīvu (piem., en wissai nautei 23,¹⁹ „in allen Nöten“), gan akūzātīvu (piem., en wissans ... nautins 25,¹⁷ „in allen ... Nöten“), atbildot uz jautājumu „kurp?“ — tikai akūzātīvu (piem., ni weddeis mans emperbandāsnan! 37,³²), atbildot uz jautājumu „kad?“ — tikai (varbūt nejauši; piemēru maz) akūzātīvu (piem., ēnstan nacktien 49,⁵ „in der Nacht“).

Ar šo en ir tulkots ne vien vācu *in*, bet (pa lielākai daļai) arī vācu *an*⁹⁴, piem., en stesmu dwibugūt 43,²⁰ „daran zweifeln“; turri podīngan en stēimans 53,²⁹ „hat Gefallen an denen“; ēnwans gewinna 57,³¹ „an euch arbeiten“; ēnmans (bet 27,³: prēmians) pīdimai 27,²² „an uns bringen“ (t. i. „piesavināties“).

Arī priedēklis en- aizstāj ne vien vācu *ein-* (piem., ak. eneissannien „Eingang“, enmigguns, ensadints), bet arī vācu *an-* (piem., en-dyrītwei „ansehen“, enimt „annehmen“, enkausint „anrühren“, enlāikutī! „haltet an!“).

201. §. bhe (= lei. *be*) „bez“ gadās tikai 1 × (ar ak.; citur tai vietā schlāit): bhe noūson madlan 35,¹³ „ohne unser Gebet“.

202. §. a) Verbu priedēklis er- nāk no vācu valodas: erlaikūt „erhalten“, ernertiuns „erzürnt“, ersinnat „erkennen“, erpilninaiti! „erfüllet“ u. c.; tas tomēr ir laikam jau bijis labi ieviesies, jo ar to retumis tulko arī citus vācu priedēklus, tā erdērktis „vergiftet“, erkīnina „entledigen“, ertreppa „übertreten“. Vācu *er* dažkārt ir arī citādi tulkots, piem., ismukint „erlernen“.

b) Turpretī er- vārdā erains „jeder“ nozīmē to, ko la. *ik* salikumā *ik-viens*; šis er: ter = la. *ik* < *(*ī*)iek: tiek > *tik*, skat. FBR VIII 144.

Ar er ir tulkots arī vācu *bis* savienojumos er prei noūson wangan 35,³⁴ „bis an unser Ende“ un er en prābutskan 75,³² „bis in Ewigkeit“.

Šis er īsti nav prepozīcija, bet partikula, kas rada ar lei. un la. *ir* un veclei. *er*, skat. Trautmaņa Apr Spr 330 ar literātūru.

203. §. esse III: assa I 6 × (II: assa 1 ×, assæ 1 ×, æsse 1 ×, æse 1 ×, hæse 2 ×) „von“ ar dat. (piem., esse stesmu īst 65,²⁸ „davon essen“; esse kawīdsmu tou animts assai 65,³³ „davon du genommen bist“; esse stesmu waitiāt 27,¹⁴ „von ihm reden“) vai ak. (piem., isrankeis mans assa wargan! 7,¹¹ „erlöse uns von dem Übel“; gemmons esse ... jumprawan 31,¹²; mensā esse maian mensan 63,²⁶; assa stan crixtisnan 7,¹²; essestan pokuntieis mans! „no tā mūs pasargi“). Akūzātīvu aiz esse Trautmanis Apr Spr 211

⁹⁴ Tas laikam ir vedams sakarā ar to, ka vācu izloksnēs, kā aizrāda Becenbergers KZ XLI 67³, prepozīcijas *an* un *in* ir lietājamās juku jukām.

saista arī ar to, ka ziemeļaustrumu vācu izloksnēs *von* bieži biedrojas ar ak. — Savu parasto nozīmi („no“) esse patur arī savienojumos lailīsnan esse stesmu grikausnan tickint 45,32 un kūra ainan gennan essestan greiwakaulin 63,23, kur ar to ir tulkots vācu *aus*⁹⁵. Un ar schlāits esse deiwan 57,11 isti ir tulkots ne vācu „ohne Gott“, bet „ohne von Gott“.

Par etimoloģiju skat. leksikas daļu.

204. §. is „aus“: lei. *iš* jeb *iž*, la. *iz* jeb *is-*, sensl. *izō* ar dat. (piem., puieyti ... istesmu! 13,27 „trinket ... daraus“; is kawijdsmu gruntan 69,19) vai ak. (piem., is deiwas wirdan serrīpimai 71,7 „aus Gottes Wort erfahren wir“). Tā pati nozīme ir arī priedēklis *is-*, piem., ak. iseisennien „Ausgang“, islāiku = lei. *išlaiko*, islīuns „izlējis“, ismukint „izmācīties“, isrankiuns „izpestījis“.

205. §. na : na- : nā- (1 ×): no : no- „auf“. no, kur o laikam apzīmē gaŗu skaŗu, = slavu *na* (ar *a* < ide. *ō*) „uz“, lei. *nuō*, la. *nūo*. Formu *na* varētu paŗu par sevi ar Becenbergeru KZ XLIV 304 iedomāties ar īsu *a* (vienreizējo *nā* dewisin Becenbergers l. c. labo par *nā* dewisin), bet tad nu naseilis I un II „Geist“ nesaskanētu ar sinōnimo noseilis III. Kā jau aizrādījis van Veiks Apr St 50 sk., starpība starp *no* un *na* ir dialektiska, un, ja tā, tad varētu būt, ka vienā pr. izlokŗņu daļā *nō „uz“ dabūja sava *ō* vietā (vai blakus savam *ō*) *a* no prepozīcijas ar pretējo nozīmi, t. i. no *pā „zem“ (= lei. *pō*), kad *a* te vēl nebija pārveidots; gluŗi kā citās izloksnēs gaidāmā (skat. 10. §) *pū < *pā vietā radās po pēc *no parauga, skat. Stud balt IV 137. Ka tekstos ir blakus *na* un *po*, izskaidrojams ar izlokŗņu jākumu. Rakstijumā *nā* dewisin tad nu *a* var būt arī pareizs⁹⁶.

Kamēr I un II sniedz tikai *na*, Vills palaikam raksta *no*; nadangon 79,3 „gen Himmel“ ir laikam pārjēmts (ar *na*!) no II vai cita kāda teksta, un savienojumā seggītna tennessei pallaipsans 29,16 „tun nach seinen Geboten“ *na*, liekas, atdarina lejsvacu *na[ch]*. Šā vācu *nach* (= *gemäss*) vietā ir 3 × arī *no* : *no* enteikūsnan 69,17 „nach Ordnung“, notwaian... līgan 73,32 „nach deinem... Gericht“ un no twaian... engraudīsnan 73,34 „nach deiner... Barmherzigkeit“. Citādi šai prepozīcijai (kā slavu *na*) ir pamatnozīme „uz“. I un II retajos piemēros to savieno ar datīvu, atbildot uz jautājumu „kur?“: *na* semmey „auf Erden“ 7,6 (semmey te, kā aizrāda Trautmanis Apr Spr 207, varētu būt arī lokātīvs); ar akūzātīvu, atbildot uz jautājumu „kur?“: vnsei gubons nadengon „aufgefahren gen Himmel“ 11,31. Villam aiz *no* vienmēr seko ak., piem.:

⁹⁵ Nav iemesla dēvēt ar Trautmani l. c. 332 esse te par „fehlerhaft“ (gaidāma *is* vietā).

⁹⁶ *nawetto* E. ir etimoloģiski neskaīdrs.

no tautan 19,¹⁴ „auf dem Lande“; krūt nostan smumentinan 63,²¹ „fallen auf den Menschen“; islīuns ast no mans 41,²⁸ „ausgegossen hat über uns“; no tennēison weldīsnan... stallēmai 27,²¹ „nach seinem Erbe... trachten“ (Trautmanis Apr Spr 385 ar to salīdzina slavu *pomysliti na ženq druga*).

Tā pati nozīme ir arī priedēklīm (skaidri izprotamos salikteņos): ak. nā dewisin „Seufzen“ (īsti: Aufseufzen), nadruwīsnan „Hoffnung“ (sal. kr. *nadējaisja* „cerēt“ un la. *uzticēties*); nowaitiāuns „nachgeredet“ (Trautmanis l. c. 386 atgādina kr. *navēcat* „verleumden“).

206. §. pa-: pō (3 ×), po, po- „unter; nach“⁹⁷. Prepozīcijai visnotaļ ir forma pō resp. po. Tā kā pr. pō nevarēja tieši rasties ne no *pā (= lei. *pō*), ne no *pō (skat. 10. un 11. §), tad jādomā, ka *pā pārvērties par pō pieskaņojoties nozīmē pretējam no, skat. Stud balt IV 137. Lei. un pr. *pā laikam ir radies blakus mantotam *pa* < *po, uz ko norāda lat. *positus*, pēc *prā: *pra* parauga. Kā lei. *pō*, tā arī pr. pō izteic to, ko vācu „unter“ un „nach“, un sastopam arī aiz pō gan dat., gan ak. Ar nozīmi „unter“, piem.: (dat.) po tenesmu giwīt 31,²⁹; (ak.) pō dangon „unter dem Himmel“ 67,¹²; laustineiti wans ... pōstan ... rānkan deiwas! 61,¹⁶ „demütiget euch... unter die... Hand Gottes“. — Ar nozīmi „nach“, piem.: (ak.) po idin 53,²¹ „nach dem Essen“; (= vācu „gemäß“) po deiwūtiskan enteikūsnan 61,³⁵ „nach göttlicher Ordnung“; (dat.) postesmu giwammai 35,⁵ „darnach leben“. Ar prepozīciju (un ne priedēkli) mums ir darīšana arī savienojumā stāsmu poleygo 13,²⁵ u. c. „tam līdzīgi“.

Priedēklīm nedaudzajos I un II piemēros ir tikai forma *pa-* (= lei. un la. *pa-*, slavu *po-*): pallapsitwey, pallapsaey, patickots, pagauts, palletan. Turpretī Villam ir *pa-* tikai neverbālajos salikteņos pagār un pallaips ar atvasinājumu pallaipsitwei un bez tam vēl (blakus po-) laikam denōminātvajā verbā paskulīton 1 ×, paskulē 1 × jeb paskollē 1 × (blakus poskulīt 1 ×, poskuleis 1 ×, poskulēwie 1 ×); iespiedumkļūda varbūt ir *pa-* vienreizējos rakstījumos pakūnst (blakus pokūnst 1 ×, pokūntuns 1 ×, pokūntons 1 ×, pokūnti 2 ×, pokūnsi 1 ×, pokuntieis 1 ×, nipokūntuns 1 ×) un palasīnsnan (blakus polasīnsnan 1 × un polasīnsnan 1 ×). Visos citos — diezgan daudzajos — salikumos ar verbu Villam ir tikai po-, kas tur laikam ienācis no nōminālajiem salikteņiem ar **pā-*, sal. lei. *pōsūnis*, kr. *pasynokō*.

Nozīme verbālajam priedēklīm tā pati, kas lei. un la. *pa-*, piem., polīnka „paliek“, polaikūt (lei. *palaikyti*) „paturēt“.

⁹⁷ Plašāk par pō raksta A. Becenbergers GGN 1905, 4, 454 skk.

Elbingas vokābulārā ir nōminālajos saliktenos gan po- (pobalso, poducure, pocorto, pomatre, ponasse), gan pa- (padaubis, pagaptis, paccaris, pamatis, passalis, passons, passortis, patowelis).

207. §. a) pagār (mien) 23,₆ „neben“ (mir) ir saliktenis, kam otra daļa rada ar la. *garš*, sal. la. *garām* „vorbei“ un vācu *entlang*.

b) paggan „dēļ“ ir postpozīcija, kas seko ģenitīvam, piem.: deiwas paggan 45,₇ „um Gottes willen“; stessepaggan „von seinet wegen“ 69,₁₅ „darum“ 29,₁₁ „deshalb“ 57,₂₁; ar iepriekšēju esse: esse stesse rikijas paggan 59,₁ „um des Herrn willen“.

208. §. per: per- (pēr-): par- „par; pār-“. par- gadās tikai 2 ×: pareyse „zukomme“ 13,₃ (blakus vairākkārtējam perēit „kommen“ III) un pareiīngiskai „zukünftiglich“ 75,₄ (bez tam vēl BB II 138); šis par- varētu būt identisks ar lei. dial. *par* „pie“ (kam blakus priedēklis *par-* „heim-“, piem., *pareiti*) vai arī ar lei. dial. *pař* (= lei. rakstu valodas *peř*) un la. *par*. Prepozīcija ir nereti — pievienota sekojošam vienzilbes vietniekvārdam — rakstīta ar *e*, piem., pērstan „darfür“ 31,₆. To savieno ar ak. un ar to tulko vācu *für*, piem.: dīnkaumai... per... twaian labbasegīsnan 53,₃₃ „danken... für (la. *par*)... deine Wohltat“; per ainan draugiwaldūnen... ersinnat 73,₅ „für (la. *par*) einen Miterben... [an]erkennen“⁹⁸; arī la. *par* (= *kā vieta*) nozīmē: stallēti pērdin 77,₁₅ „vertretet ihn“. Rupja kļūda laikam (tāpat kā biātwi per tennēison nertien 29,₁₂ „fürchten für [= vor] seinem Zorn“) ir perōnisku enteikūsna... pērstans lāngiseilingins 47,₂₆ „gemeine Weise... für die Einfältigen“, kur — vismaz no latviešu valodas viedokļa — vācu „für die Einfältigen“ būtu jātulko ar datīvu bez jebkādas prepozīcijas. Tas pats būtu sakāms par tapali... per... bousenniens („Tafel... für... Stände“), kā Trautmanim Apr Spr 394 gribētos labot 55,₂ lasāmo tapali... pra... bousenniens (un per... mukīnsnan 55,₄ „durch... Lection“ esot varbūt jāpārtaisa par pra... mukīnsnan); Trautmaņa konjektūra pati par sevi ir paticama, bet ar pra ir tulkots „für“ arī savienojumā prastans predickerins 19,₁₃ „vor [= für] die Prediger“⁹⁹ un saliktenī (ak.) pramadlin „Fürbitte“. Otra piemēra ar per „durch“ pr. tekstos nav.

Vecākā vietas nozīme vēl izjūtama savienojumā perpettas waitiāt „afterreden“ (isti: pāri pleciem runāt). Kā lei. *per*, la. *par* u. c., tā arī pr. per ir (1 ×) sastopams ar vācu adverba „zu“ nozīmi: per tēmprai perdauns 45,₂₆ „zu teuer verkauft“.

⁹⁸ Līdzīga nozīme ir prepozīcijai laikam arī savienojumā perarwi „wahrlich“ (isti laikam: „fürwahr“), sal. Trautmaņa Apr Spr 394.

⁹⁹ Varbūt te Villam bija prātā lat. *per* un *prō* nozīme; bet arī lei. *peř* var nozīmēt „durch“.

Nozīmes attīstības gaitai nevaram te izsekot, jo materiāla ir maz un tas pats pa daļai ir neskaidrs un nedrošs.

Vietas nozīme ir priedēklim, pirmkārt, salikumā ar verbiem, kas apzīmē kādu kustību: *perēit* „kommen“, *pergubuns* „gekommen“, *perpists* „herbeigetragen“, *pertengginons* „gesandt“, bet, piem., *pr. perēit* nesaskan nozīmē ne ar lei. *péretti*, la. *pāriet* „hinübergehen“, ne ar lei. *pareīti*, la. *pāriet* „heimkehren“ (skat. par to Trautmaņa Apr Spr 394 *per-* 5); otrkārt, saliktošos *perrēist* (āustin *perrēist* 55,³⁴ „das Maul verbinden“; Trautmanis l. c. sub 2 atgādina lei. *pérjuosti* „umgürten“, kr. *perevjazat* „umwickeln“ u. c.) un *pertraūki* „verschloss“ (*pertraūki stan deickton sen mensan* 63,²²; Trautmanis l. c. 397 domā te par pirmnozīmi „umzog“, bet drīzāk gan laikam būtu jātulko: *pārvilka*); te jāmin arī *pergalwis E. „Genick“*, kas atgādina la. *Pārdau-gavu* u. c. un kas radies laikam no savienojuma *per *galwan* „viņpus (aiz) galvas“, skat. Trautmaņa Apr. Spr 395 s. v.; treškārt, saliktenī *perstallē* „stehen vor“ (piem., *ioumas perstallē* 57,¹ „euch fürstehen“); iegaumējot jau minēto *stallēti* pērdin tiktos domāt, ka *perstallē* īsti nozīmē „vertreten“, bet uz nozīmi „vor“ norāda arī pirmslavu **perdo* un *pr. (ak.) pērdin* „Futter“, skat. FBR VIII 49.

Diezgan daudzos gadījumos ar *per-* ir tulkots vācu *ver-*; daži piemēri, kā *perdauns* „pārdevis“ un jau minētie *perrēist* un *pertraūki* laikam ir pareizi. Citādi ir ar *perbilliton* „versagen“, *perdwibugūs-nan* „Verzweiflung“, *perklantīts* „verflucht“, *perschlūsimai* „verdienen“, *persurgauī* „versorgt“, *perweddā* „verführe“. Trautmanis l. c. saka, ka *per-* te „im Sinne der Vollendung“ resp. „über das Mass hinaus“, bet kādu „Vollendung“ izteic *per-*, piem., savienojumā *deīws perbānda ... niainonton* 37,³⁴ „Gott versucht [= kārdina] ... niemand?“ Un kā, piem., „Führen über das Mass hinaus“ varētu pārvērsties par „Verführen?“ La. *pārvest* taču ir „hinüberführen“, bet vācu „verführen“ ir la. *pavest* (t. i. īsti laikam *novest* no īstā ceļa, sal. *padzīt, pazust* u. c.). Ja *pr. er-* nāk no vācu valodas, tad, šķiet, arī *perbeidzamajos* piemēros laikam ir pārjēmts vācu *ver-*¹⁰⁰; tas ir iespējams sevišķi tāpēc, ka dažiem vācu vārdiem ar *ver-* jau atbilda *pr. verbi* ar *per-*, piem., *perdauns* „verkauft“, *perrēist* „verbinden“.

209. §. *pra:* *pra-:* *prā-:* *pro:* *pro-*. *pro* tikai 2 ×: *pro* *pobaiint* „zu strafen“ 55,¹⁸ un *prostōn* „durch den“ 73,⁸. Neselmanis un Becenbergers (skat. van Veika Apr St 51) labo pirmo *pro* par *prei* (un šis labojums, jādodomā, ir pareizs), otru — par *pra*, un tas nav ticams, jo *ston* savu o (*a* vietā) taču laikam ir dabūjis no iepriekšējā *pro*, un *pro* ir

¹⁰⁰ Kā ne katrs *er-* ir tulkots ar *er-* (piem., *erfahren:* *serrīpimai*), tā arī ne katrs *ver-* ar *per-* (piem., *verraten:* *prawilts*).

sastopams 6 × arī kā priedēklis, sal. arī lei. *prō*. pra- (ar īsu *a*) laikam līdz ar lei. *pra-*, slavu *pro*, go. *fra-*, skr. *pra-*, gr. *πρό* un lat. *pro-* no ide. *pro, blakus kam varēja būt arī **prā*¹⁰¹, no kam lei. *prō* un pr. prāsaliktenī prābutskas „ewig“. Pr. pro un pro- (blakus pra un pra-) varēja rasties pēc po: pa- parauga (tā par pro arī van Veiks l. c.).

Prepozīcija, kas sastopama tikai ar ak., palaikam aizstāj vācu „durch“, piem.: prastan [scil. iurin] prawedduns 75,₂ „hindurch geführt“; pra swaian etnīstin 35,₂₀ „durch seine Gnade“; pra stawīdāns wīdāns 49,₁₉; gluži izolētos gadījumos arī — vācu „für“, skat. 208. §.

Priedēklim palaikam paglābusies mantotā nozīme: ak. prakāisnan „Schweiss“ (īsti laikam: Durchschwitzen), sal. lei. *prākaitas* „sviedri“; pra-cartis E. (lei. *prākartas*) „sile“; praliten jeb proleiton „vergossen“, sal. lei. *pralieti*, kr. *prolit*; prawedduns „durchgeführt“, sal. kr. *provesti*; prawilts „verraten“ un prowela „verrietten“, sal. go. *fralēwjan* „verraten“.

210. §. prēi: prei: prei- = lei. *priē*, la. *prie-*, slavu *pri*; divreizējais pray I (blakus prey 3 ×) laikam ar no tā paša prei. Prepozīcija palaikam nozīmē to, ko la. *pie* un vācu *zu*, *bei*, *an* un ir savienota gan ar dat, piem.: sindats preitickray deiuas 5,₃₂ „sitzend zur Rechten Gottes“; prei sīru immati 71,₂₉ „zu Herzen nehmet“; preistesmu 19,₁₉ „darneben“; prei stesmu vndan 41,₁₉ „bei dem Wasser“; gan ar ak., piem.: prēistan perēit 33,₆ „zu ihm kommen“, prēsien imlai 39,₁₆ „zu sich nehme“; weddēdin prēistan 63,₂₄ „brachte sie zu ihm“; ka prei kermenes maitāsnan ... perlānkei 37,₁₂ „was zur Leibes Nahrung ... gehört“; er prei noūson wangan 35,₃₄ „bis an unser Ende“; prēimans ... swints postānai 35,₁ „bei uns ... heilig werde“; prei twaian dīlan gubas! 51,₂₅ „an dein Werk gegangen“; prēimans pidimai 27,₃ „an uns bringen“. — Vācu *zu* ir ļoti bieži arī aplam atdarināts ar prei. Vispāri atzīts tas ir jau par to prei, kas likts pēc vācu *zu* parauga infinitīva priekšā, piem.: pergubuns wirst preyleiginweyl „kommen wird zu richten“; II to izlabo par wirst pergubons leygenton, bet Villam te atkal: prei līgint. Bet nepareizs ir prei laikam arī locījuma priekšā šādos gadījumos: prei antersmu 41,₅ „zum andern“ (= otrkārt); prei swaian kerdan 53,₁₅ „zu seiner Zeit“; semmay lysons prey pykullien 11,₃₀ „niedergestiegen zur Hölle“; byla prey swayiēns maldaysins 13,₁₂ „sprach zu seinen Jüngern“; prei lastan ēisei 51,₂₉ „zu Bette gehst“; prey mayian minisnan 13,₃₁ „zu meinem Gedächtnis“; enterpon ast prei tenneison deiwūtiskan 19,₁₇ „nützlich ist zu ihrer Seligkeit“; prei walnennien wartint 27,₁₄ „zum besten kehren“; prei deiwas teisin 45,₂₃ „zu

¹⁰¹ Šo ide. *prā postulē arī Becenbergers KZ XLIV 303.

Gottes Ehfen“; prei sūndin 57,¹⁶ „zur Strafe“; prei semmien postātwei 65,³⁴ „zur Erde werden“; imma tin māim prei ... salūbin 67,²² „nehme dich mir zu einem ... Gemahl“; prei etnistin enimt 73,⁴ „zu Gnaden aufnehmen“ u. c.

Divos (Trautmaņa neregistrētos) gadījumos ar prei tulkots vācu „für“: prēiwans podaton 49,²⁶ „für euch gegeben“ (citur tai vietā: perwans!) un sen madlan prei wissans smumentiuaus 61,²⁶ „mit Beten für alle Menschen“; sal. arī turei... prei grandan billit 67,²⁰ „spreche er dem Manne für [= vor]“. Nozīme „vor-“ ir arī priedēklim verbos preigērbt „fürhalten“ (= „vorsprechen“), preilaikūt „fürhalten“, preipīst „fürtragen“, preistattinnimai „fürstellen“. Ar to saskan la. *prie(k)š* „vor“, lei. *pries* „gegen; vor“ un pr. prēisiks „Feind“ (isti: *pretinieks*).

Neskaidra ir priedēkļa nozīme verbos preigerdawi „verheisst“, preiwackē „beruft“ un substantīvā preicalis (lei. *priekālas* „Amboss“).

211. §. sen (sēn): san (sanday! Gr.): sen-: san- „ar; sa-, suo-“ ir rada ar lei. *sam-*, *sān-*, *sā-*, la. *suo-*, sensl. *sō*, *sq-*, skr. *sam*, ģerm. *sin-* u. c. Atskaitot izolēto sanday „geh weg!“ (isti: *ar dievu!*), prepozīcijai ir tikai forma sen (sēn); senais savienojums ar instr. vēl redzams piemēros sēnku 71,² un 77,¹⁷ „damit“ (ar relatīvo nozīmi) un baūsei sen māim 51,²³ un 53,⁵ „sei mit mir“. Parasti aiz sen seko gan ak. (kā aiz vācu *mit* Austrumprūsijas izloksnēs, skat. Trautmaņa Apr Spr 211), piem.: sen wissans pērgimmans 29,³⁰ „samt allen Creaturen“; sen senditans rānkans stallit 53,²¹ „mit gefalteten Händen stehn“; sen swaians dāians erschwāistiuns 33,⁸ „mit seinen Gaben erleuchtet“; gan dat., piem.: seīti packawingi sen stēimans! 57,³ „seid friedsam mit ihnen“; sen alkīnisquai turei tou tien... pomaitat 65,²⁸ „mit Kummer sollst du dich... nähren“; pomukints... sen stesmu wirdan 55,²⁶ „unterrichtet... mit dem Wort“.

Priedēklim parasti forma sen- (ar asimilāciju serrīpimai 1× „erfahren“ blakus senrīnka 1× un senrists 1!×); formā sompīsinis E. „Grobbröt“ o laikam no *a*, skat. 5. § h; uz *san norāda arī ak. sallūban „Ehe“, skat. Trautmaņa Apr Spr 417. Nozīme tā, kas la. *sa-* un lei. *su-*: senrīnka „sammelt“, sal. lei. *suriñkti*; senrists „verbunden“, sal. lei. *surišti*; daudzsk. ak. senditans „gefaltete“, sal. lei. *sudēti*; sendāuns „zusammengefügt“, sal. la. *saduot*; ar sendraugiwēldnikai „Miterben“ sal. la. *suovārdis*, sensl. *sologō* „consors tori“ u. c.

212. §. schlāit „ohne“ (arī slāit 1× un schlāits 2×) ir tas pats vārds, kas schlāit(s) „sondern“, kur schl- < *st-*, skat. 39. § b. Savieno to ar ak., piem.: schlāit noušen madlan 35,²⁵ „ohne unser Gebet“; schlāits deiwas wirdan 41,²⁰; jāmin arī savienojums schlāits

esse dei wan 57,¹⁰ „ohne [= es sei denn] von Gott“. Vienreiz tai vietā bhe, skat. 201. §.

213. §. surgi „um“ 1×: kawida surgi tennen boūsei 63,²⁰ „die um ihn sei“. surgi sastāvdaļas ir *sur, kas atrodams saliktenī surturs E. „ummelouf“, un partikula *-gi*, kas nereti pievienojas arī dažām leišu prepozīcijām.

Konjugācija.

214. §. Konjugācijā daudz kas mums paliek neskaidrs un pat nezināms, jo materiāla ir pārāk maz (no pagātnes formām, piem., ir sastopama gandrīz tikai 3. persona) un šis pats materiāls ir pa daļai nedrošs: gadās formas, par kurām paliekam neziņā, vai tās pieder dzīvajai prūšu valodai vai pašu tulkotāju aplam darinātas.

Personu galotnes.

215. §. Bez droša izskaidrojuma paliek dīvainais fakts, ka visos trīs katechismos 3. personas forma ļoti bieži aizstāj vienskaitļa 1. un 2. personas formu, piem., as drowe I, es drowy II, as druwē III „es ticu“, thou (I) jeb tou (II) tur „du sollst“, druwē tu III „glaubst du“. Īsta viensk. 1. pers. forma ir sastopama tikai no verba boūt „būt“ (as mai jeb as mu), un tās vietā nekur nav lietota 3. pers. forma ast. No viensk. 2. pers. formas ir droši piemēri ar galotni *-si*, *-sei* vai *-sai*, un, spriežot pēc leišu un latviešu valodas, istas 2. pers. formas varētu arī būt (kā domā Zolmsens KZ XLIV 173) tūlninai „mehrest“ (sal. la. *audzini* blakus 3. p. *audzina*), turei „sollst“ (sal. lei. un la. *turie-s*), sātuinei „sättigst“ (sal. lei. *sotinie-s*) un postāsei „tapsi“. Bet turei ir sastopams arī ar 3. pers. nozīmi, un, piem., 3. pers. formas klumstinai „klopft an“ un powaidinnei „bedeutet“ rāda, ka arī tūlninai un sātuinei var būt isti 3. pers. formas, skat. arī Izv XXII 1,93 sk.; par postāsei skat. Izv XXII 1,95 un 237. §. — Apmēram tāpat ir Rēhehūzens un Langijs rikojušies ar latviešu vārdiem: atskaitot nākotni un netematisko vienzilbes celmu tagadni, arī viņi 3. personas formu bieži lieto ar vienskaitļa 1. vai 2. pers. formas nozīmi, piem., (*es, tu, viņš*) *tuop* (tag.), *tapa* (pag.), *mēs tuopam* (tag.), *tapam* (pag.), *jūs tuopat* (tag.), *tapat* (pag.) Langijam (E. Bleses izdevumā 386. lp.; ka *es tuop* viņam nav radies fōnētiski no *es tuopu*, rāda, piem., kondicionālis *taptu* turp. 388. lp.). Un Rēhehūzens dod (Mag XX 2,15) pat rēgulu „hae (tres personae) eandem habent terminationem in singulari praesentis et imperfecti“, ar ko palaikam saskan viņa dotie piemēri, tā (*es, tu, viņš*) *runā* (tag.), *runai* (pag.; turp. 18. lp.; bet, piem., *esmu, esi* turp. 17. lp.). Ka Rēhehūzens un Langijs ir šai ziņā rupji kļūdušies, par to nevar būt ne mazāko šaubu, un tāpēc gribētos to pašu

domāt arī par prūšu katechismu tulkotājiem. Viņu dzimtā vācu valoda varēja tos pavedināt uz tādu kļūdišanos: vācu konjugācijā viensk. 1. un 3. persona saskan optātīvā, pagātnes indikātīvā un tā saucamo „praeterito-praesentia“ tagadnes indikātīvā; tādos savienojumos kā, piem., *wiltu* „gribi tu“ un *soltu* (= *sollst* du) arī 2. pers. forma stipri līdzinājās 3. pers. formai, un vidus lejsvācu *heft* var būt ne vien 3. pers. (= vācu *hat*), bet arī 2. pers. (= vācu *hast*). Bet te apspriežamo jautājumu sarežģī tas, ka Villam tulkošanas darbā, kā zināms, ir prūšu tautības tulks; un 2. katechisma priekšvārdos ir teikts, ka valodas korigēšanai „sind nicht alleyn wol erfarne landes tolcken, sondern auch dieser sprach verstendige leutt, die eins theyls von geburt vnd eltern preussnisch und hernach auch deudsch vnd latinisch gelernt... gebraucht wurden“. Varētu tāpēc nodomāt, ka minētā 3. pers. formas vispārināšana bijusi toreizējai prūšu valodai īpatnēja¹⁰². Bet šāda vispārināšana laikam gan varēja rasties tikai vācu valodas ietekmē, un ap 16. gadsimteņa vidu prūšu lielākā daļa laikam vāciski vēl neprata runāt (skat. 99. §). Nav arī zināms, vai Vills par katru formu konsultēja savu tulku, un neskolots tulks varēja arī nevērīgi raudzīties uz vārdu galotnēm (šo rindiņu rakstītājam kādā Latvijas pagastā kāds turēnietis, izmēģinājuma dēļ noprasīts, vai tur ir lietājama kāda tišām nepareizi darināta forma, atteica, ka varot arī tā teikt). Šā vai tā, ja strādājot ar tulku deklinācijas formas ir nepareizi darinātas un lietotas (skat. 98. un 99. §), tad arī konjugācijas formas var būt nepareizas. Un skolotie prūši, kas bija pat latīņu valodu mācījušies, prūsiski varbūt vairs nerunāja gluži pareizi. — Visu, kas teikts, iegaumējot liekas, ka tulkotāji laikam ir kļūdījušies lietādami 3. pers. formu arī ar viensk. 1. un 2. pers. formas nozīmi.

216. §. Viensk. 1. pers. Šās personas forma ir sastopama tikai no saknes *es-*. Formu *asmai* mēdz dēvēt par mediālu, identificējot tās galotni *-mai* ar gr. *-μαι*, lai gan šī grieķu galotne varbūt nav mantota no ide. pirmvalodas, skat. Hirta Indog. Gramm. IV 146. Bet kāpēc gan verbam ar nozīmi „būt“ mediālā galotne būtu izskaudusi aktīvo, un kāpēc tas būtu noticis 1. personas formā, kad 3. personas forma ast ir paturējusi aktīvo galotni? Kamēr trūkst apmierinošas atbildes uz šiem jautājumiem, derēs pr. *-mai* šķirt no gr. *-μαι*¹⁰³. Baltu „pirmvalodā“ varēja mantotā **esmi* vietā iestāties jauninājums **esmai*, kam par paraugu būtu bijis **vai(d)mai* „zinu“; šī forma savukārt varēja rasties kontāminējot **vaidai* = senslavu *vědě* „zinu“ ar **vai(d)mi* = senslavu *věmь*. Blakus 10 × sastopamam *asmai* gadās 2 × *asmu*. Ja šis *asmu* lasāms 45,17 vienā rindā ar *asmai*, tad tāpēc tomēr *asmu* nav ar Becenbergeru KZ XLI 81 „jālabo“ par *asmei*¹⁰⁴:

¹⁰² Becenbergers KZ XLI 84 to pieskaita „zu den Zügen der absterbenden preussischen Sprache“, bet nepaskaidro, kā tā radusies.

¹⁰³ Apmēram līdzīgi izsakās arī van Veiks AfsIph XXXVI 114.

¹⁰⁴ Kā *mukinsusin* 61,28 par *mukinseisin*.

sastopam taču arī 35₁₄ vienā rindā akūzātīvus madlan un madlin, un kā leišiem ir blakus *esm̃* arī *esm̃u* (ar tematisko verbu *-u*), tā arī prūšu valodā varēja pēc tematisko verbu parauga rasties arī *asmu* < *esmō. Pareizs var būt arī vienreizējais *asm* u. ar *-mau* < *-mū* < *-mō*, skat. Stud balt IV 143 un Fortunatova rakstu BB XXII 164; ja tomēr šī forma būtu jālabo, tad varētu domāt par *asm* u. vai *asmay*.

217. §. Viensk. 2. pers. a) Formas ar „přimāro“ galotni *-sei*, *-sai*, *-se*, *-si*: *assei* 4 ×, *essei* 1 ×, *assai* 7 ×, *asse* 2 ×, *æsse* 1 × „bist“; *dāse* 1 × (sensl. *dasi*) „gibst“, *ēisei* 1 × „gehst“, *waisei* (= sensl. *věsi*) 1 × jeb *waisse* 1 × „weisst“;

gīwasi 1 × jeb *giwassi* 2 × „leb(e)st“ (ja tik tā nav refleksīvā 3. pers. forma kā kr. *живется*, skat. FBR II 12);

druwēse 2 × „glaubst“, *seggēsei* 1 × „tust“;

etskīsai 1 × „fährst“; *postāsei* 2 × „wirst“;

quoitilaisi 5 × „wollest“.

Bernekers, Trautmanis u. c. te saskata „mediālo“ galotni *-sai* = gr. *-σαι*. Bet pr. *essei* = lei. *esi* (kur *-i* < *-ie*, kā rāda *esie-gu* un *desie-s*), la. *esi* un sensl. *jesi*, un pr. *-ei*, lei., la. un slavu *-i* te laikam no tā tematisko verbu viensk. 2. personas *-ei*, uz ko norāda, piem., lei. *juntī*, la. *jūti* blakus *junties*, *jūtiēs*; tā jau N. van Veiks AfslPh XXXVI 111 sk. Zolmsens KZ XLIV 173 domā, ka pr. *-sei* te radies kontāminējot mediālo *-sai* ar tematisko verbu aktīvo galotni *-ei*. Bet baltu un slavu valodās neatrodam gluži droša refleksa mediālajam *-sai*; prūšu *-sai* var būt dabūjis (tā jau van Veiks Apr St 61) savu *-ai* no 1. personas *-mai*. Drošāks tāpēc laikam būs uzskats, ka *-sei* radies kontāminējot aktīvo *-si* un tematisko verbu *-ei*, sal. Le Gr 596. §. Par pr. *-se* laikam jādomā ar van Veiku l. c., ka *-e* te no *-ei*, skat. 160. §; bet pr. *-si* it kā liekas identisks ar ide. *-si* (uz ko norāda, piem., skr. *bharasi*, Homēra *ἔσσι* u. c.). *-si* blakus *-sei* laikam izskaidrojams ar izlokšņu jāukumu.

Par tūlninai, sātuinei un turei skat. 215. §.

Ja *gīwasi*, sātuinei u. c. tiešām ir 2. pers. formas, tad atkal jādomā par izlokšņu jāukumu.

b) Formas ar „sekundāro“ galotni *-s* ir *wedais* jeb *weddeis* „führe!“ u. c. 243. § un *gerdaus* „sage!“ u. c. 244. §.

218. §. 3. personai ir prūšu (tāpat kā leišu un latviešu) valodā vienāda forma abos skaitļos; skat. par to Le Gr 549 skk. un Lskf 163 sk. Šī kopējā forma īsti pieder vienskaitlim.

„Přimāro“ galotne *-t[i]* (= lei. un skr. *-ti*, gr. *-τι* u. c.) ir netematiskiem verbiem: *ast* = lei. *ēsti*, kr. *ecmb*, skr. *asti*, gr. *ἔσσι* u. c.; *ēit* = lei. *eīt*, skr. *ēti*, gr. *εῖσι* u. c.; *dāst* „dod“. Ka te aiz *-t* zudis *-i*, rāda paplašinājums *asti-ts*, par ko 159. §.

Tematiskajiem verbiem un *ā-* un *i-*celmu verbiem — tāpat kā leišu un latviešu valodā — 3. personā ir tīrā celma forma, aiz kuņas laikam ir zudusi „sekundārā“ galotne *-t*, piem., polinka, lāiku, turri. Arī aiz netematiskā quoi „grib“ laikam ir zudis tas pats *-t*; sal. *est, uz ko norāda slavu *nē* „nav“ un lei. *nēs* „jo“ (skat. Arch Phil II 41) un *bēs* (skat. Stud balt VII 32 sk.).

219. §. 3. personas formām dažreiz ir beigās piekabināts *-ts* (no *tas vai *dis, skat. 159. § piezīmi), piem., astits „ist“, poquoitēts „begehr“, billāts „sprach“, dīnkauts „dankte“, limatz I jeb lymucz¹⁰⁵ II „brach“, sal. Trautmaņa Apr Spr 232. § c.

220. §. Daudzsk. 1. pers. forma visnotaļ beidzas ar *-mai*, piem., *asmai*, *perēimai*, *giwammai*, *lāikumai*, *turrimai*. — Netematisko verbu 1. pers. formai prūšu valodā tāpat ir bijusi abiem skaitļiem kopēja galotne, kā laikam arī latviešu valodā, kur blakus daudzsk. 1. pers. formām ar *-mie* > *-m(i)* laikam — spriežot pēc leišu valodas — ir bijušas arī viensk. 1. pers. formas ar to pašu *-mie* > *-mi*¹⁰⁶. Kā pirmatnēja daudzskaitļa galotne pr. *-mai* šķiet neizskaidrojams, kamēr vienskaitļa formās to var saprast, skat. 216. §. Jādomā tāpēc, ka daudzskaitlī *-mai* ieviesies no vienskaitļa. Izrunā *asmai* „esmu“ varēja atšķirties no *asmai* „esam“ ar citu akcenta vietu, un senāk bija daudzskaitlī arī citāda saknes forma nekā vienskaitlī, sal. skr. *ásmi*, *émi*: *s-mas*, *i-más*. Un nekāda neērtuma galotnes *-mai* pārņemšana no vienskaitļa neradīja tematiskajiem verbiem, kas tagadnes viensk. 1. personā beidzās ar *-ō*.

221. §. Daudzsk. 2. pers. formas beidzas ar *-ti* resp. (l) *-ty* apmēram 80 ×, ar *-tei* 9 ×, ar *-tai* 8 ×, ar *-te* 4 × un ar *-ta* 1 ×¹⁰⁷, piem., *asti*, *estei* jeb *astai* „esat“, *seiti* „esiet!“, *lāikutei* „turiet!“, *turriti* (ar indik. un imper. nozīmi), *immaiti* „jemiet!“, *begeyte* BB II 138, *edeitte* I „ēdiet!“, *rikauite* „valdait!“, *nidraudieite* „wehret nicht!“, *seggīta* „darait!“ — Ar Bernekeru Pr Spr 219 laikam ir jādomā, ka *-ti* (visparastākā galotne!) no *-tē*, sal. lei. un la. daudzsk. 2. pers. formas refleksīvo izskaņu *-tē-s*. *-tei* savu *-ei* laikam ir dabūjis no viensk. 2. pers. ar *-sei* (tā Požezinskis K istorii form 54 sk., Zolmsens KZ XLIV 173 un van Veiks Apr St 61); sal. la. refleksīvo daudzsk. 2. pers. izskaņu *-tiēs*. *-tai* laikam ar daudzsk. 1. personas ietekmē radušos *-ai* (tā van Veiks l. c.). *-te* laikam drīzāk no *-tei* (sal. asse blakus assei 217. § a) nekā ar ide. *-e*; ka *-te* sastopams tikai imperatīva formās (un te blakus *-ti*, *-tei* un *-tai*), ir laikam tikai nejaušums. — *ta* ir Bernekeram l. c. „natürlich nur ein Fehler“;

¹⁰⁵ Šis *-t* te laikam ir piemetināts, lai rakstījumu *cz* lasa ne kā *s*, bet kā *ts*, skat. FBR XV 92.

¹⁰⁶ Arī vecleišu tekstos *esmi* gadās ar viensk. un daudzsk. 1. pers. nozīmi, skat. Arch Phil VIII, 37.

¹⁰⁷ Bernekera Pr Spr 219 dotie skaitļi ir nepareizi!

ja tiešām tā, tad varētu labot *-ta* par *-tai*, jo viens kāds burts ir tekstos dažkārt izlaists. Bet varētu šo *-ta* ar Becenbergeru BB XXIII 303 uzskatīt arī par pareizu, sal. lei. un la. *-ta* Le Gr 599. §.

222. §. Jauninājums 1. un 2. personas formu darināšanā. Salīdzinot, piem., daudzsk. 1. pers. giwammāi, lāikumāi, turrimāi vai 2. pers. turriti ar 3. pers. giwa, lāiku, turri varēja izlikties, ka 1. un 2. pers. formas ir atvasinātas no 3. pers. formas, pieliekot tai beigās 1. resp. 2. pers. galotni. Sekas no tam varēja būt, ka pievienoja 1. resp. 2. pers. galotni arī tādai 3. pers. formai, kas nebija identiska ar celma formu (tā apmēram jau Becenbergers KZ XLI 85, 86 un 87). Tā laikam ir radušās formas wīrstmai, dīnkaumai jeb dīnkaummai (skat. Trautmaņa Apr Spr 276 un 284), massimai, grīkimai, schlūsimai, wai-tiāmai, druwēmai, seggēmai, enwackēmai jeb enwackēimai, etwērpimai, girrimai, waidleimai u. c., wīrstai, schlūsiti, druwētei, seggēti u. c. Var domāt ar Becenbergeru l. c. 85, ka arī giwassi (par ko 217. §a) varētu būt tāda veida jauninājums.

Laiki un modi.

223. §. Ir sastopamas tagadnes, pagātnes un nākotnes formas. — Bez indikātīva ir arī gribas izteiksme ar dažādām formām, skat. 243.—247. §. Par tagadnes indikātīvu jāpiemetina, ka arī tā formas, aizstādamas konjunktīvu, dažkārt ir lietātas gribas izteikšanai, piem., nōstan kai as tennēismu subsai asmai 31,²⁸ „auf dass ich sein eigen sei“; nōstan kai tans sparts astits 55,¹⁷ „auf dass er mächtig sei“; kai tebbe labban ēit 59,²⁸ „dass (es) dir wohl gehe“; perēit twais rijks 35,¹¹ „dein Reich komme!“; kai stas dijgi prēimans sien audāst 35,²⁷ „dass er auch bei uns geschehe“. Nav tāpēc prūšu gramatikā, kā jau aizrādījis van Veiks Apr St 127 skk., ar Becenbergeru KZ XLI 110 skk. un Trautmani Apr Spr 283 skk. ar indikātīvu identiskas, bet ar konjunktīva nozīmi lietātas formas jāatdala no indikātīva nei jādēvē par injunktīvu. Tā jau arī leišu un latviešu valodā sastopam ar indikātīvu identiskas formas dažkārt arī ar konjunktīva nozīmi, piem., *svētīts tuop tavs vārds* LLD II 3,⁹ „geheiligt werde dein Name!“; citi piemēri Lskf 500.—503. §.

Indikātīvu sastopam arī tur, kur leišu un latviešu valodā būtu divdabis kā „relatīvais“ mods: mes drūwīt turrimāi, tāns ast nouson tickars tawas 33,²⁷ „wir glauben sollen, er sei [la. *ęsuot*] unser rechter Vater“; drūwīt, stai grīkai ast prastan eiwierpton 43,²¹ „glauben, die Sünden seien [la. *ęsuot*] dadurch vergeben“.

Tagadnes celmi¹⁰⁸.

a) Atematiskie vienzilbes celmi.

224. §. Viensk. 1. pers. asmai jeb asmu (asmau) „esmu“, skat. 216. §; 2. pers. assei, essei, assai, asse (æsse) jeb esse BB II, 141, skat. 217. §; ast (astits) I un III, æst jeb est II, skat. 218. un 219. §; daudzsk. 1. pers. asmai, skat. 220. §; 2. pers. astai, estei jeb asti, skat. 221. §.

Viensk. 2. pers. ēisei¹⁰⁹ „gehst“ 51,₂₉, 3. pers. ēit, daudzsk. 1. pers. perēimai.

Viensk. 2. pers. dāse „gibst“, 3. pers. dāst.

Viensk. 2. pers. waisei (waisse) „zini“; daudzsk. 1. pers. waidimai un 2. pers. waiditi laikam ir jauninājumi, kas radušies — pēc *i*-celmu parauga — blakus daudzsk. 3. personai *waidint(i) ar *-in-* < *-ŋ-* (sal. sensl. daudzsk. 3. pers. *vědětō*), skat. Lskf 455. § par la. *dziedi-* un *raudi-* blakus lei. *giemi* un *raumi*.

Viensk. 3. pers. quoi „grib“ (lietota arī ar 1. un 2. pers. nozīmi; Grūnavam ny koytu „wiltu nit“); sal. veclat. *vois* „gribi“.

Par *etskīmai*, ko Trautmanis Apr Spr 283 un van Veiks Apr St 61 arī pieskaita šai grupai, skat. 227. §a.

b) *a*-celmi.

225. §. Blakus tagadnes *a*-celmiem atrodam prūšu valodā *a*-celmus arī infinitīvā arī tādos gadījumos, kur leišiem un latviešiem infinitīva celms beidzas ar *-i*, piem., laikūt (ar *kū* < *kā*): lei. *laikýti*, la. *lāict*²; par to Trautmanis Apr Spr 277 un van Veiks Apr St 20 sk.

perbānda „versucht“ (= li. *pərbando*); blakus ak. perbandāsnan (: lei. inf. *bandýti*).

bia „(sie) fürchten“ = lei. *bījo*; inf. *biātwei*, lei. *bijóti(es)*, la. *bijāt(iēs)*: lāiku „(sie) halten“ = lei. *laīko*, la. *lāika*²; daudzsk. 1. pers. lāikumai lei. *laīkome*, la. *lāikām*²; 2. pers. (ar imperatīva nozīmi) lāikutei.

*tālku (tā laikam jāizlabo vienreizējais tlāku „tritt“, skat. FBR X 223): po. *tlōczyć* „mīdīt“.

Par *gīwu* un *enterpo*, ko Trautmanis l. c. arī pieskaita šai grupai, skat. 227. §a un 233. §.

c) *i*-celmi.

226. §. Kā slavu un citās baltu valodās, tā arī prūšu valodā blakus tagadnes *i*-celmiem palaikam ir infinitīva celmi ar *-ē*. Tagadnē šie celmi slaviem ir beigušies ar gaŗu *-i*, bet leišiem un palaikam arī latviešiem šis *-i* ir īss (latviešiem retumis arī gaŗš, skat. Lskf 450. §). Prūšu tekstos uz īsu

¹⁰⁸ Verbu formas, kas te nav droši ierindojamas, paliek te neminētas.

¹⁰⁹ Uzskatīt šo ēisei ar Becenbergeru KZ XLI 123 (ar rezervi) un Trautmani Apr Spr 290 par nākotnes formu nav droša pamata.

i- it kā norāda tur (20 ×) I un II, kas taču laikam radies no *turi* (ne no **turt*); tādā gadījumā laikam arī *turrimai*, *turriti* u. c. jālasa ar īsu *-i*. Gluži izolēts un neskaidrs (ar savu *-r-*) ir divdabīšs poklausīšanas blakus tag. daudzsk. 1. pers. klausēmai, optāt. klausieiti un inf. klausiton (lei. *klausyti: klausai*), skat. 253. §; jāsalīdzina ar lei. *pagimdimas* u. c. un la. *darimais* Lskf 471. §?

Sastopam tekstos tikai divus gluži drošus *i*-celmus: *kīrdimai* „(wir) hören“ (inf. *kirdīt* ar $r < \bar{e}$) un *turri* (= lei. *tūri*, la. *tur*), *turrimai*, *turriti*.

Blakus *turri* ir atrodams (ar to pašu nozīmi) *turei*: 9 × ar indikātīva 3. personas nozīmi (ar šo nozīmi ir 1 × arī *turrei* un — savienojumā *turedi* — 1 × *ture*), 6 × ar indikātīva viensk. 2. personas nozīmi un 1 × ar konjunktīva 3. personas nozīmi. Beidzamajā gadījumā *turei* varētu būt senā optātīva forma, un par *turei* ar 2. personas nozīmi skat. 215. §. Par *ture* Becenbergers KZ XLI 92 saka, ka šī forma varētu būt „nach *druwē* gebildet“, bet esot „besser als Druckfehler“ uzskatāma; Trautmanis Apr Spr 279 tad to arī labo par *turi*. Bet blakus tik bieži sastopamajam *turri* šis vienreizējais *turi* atkal izskatītos kā iespieduma kļūda. Un nav vajadzības labot šo *turei*! Kā rāda, piem., la. 3. pers. *cer[i]*, *per[i]* blakus *cerē*, *perē* un lei. *lūki* blakus *lūkēja* u. c., arī prūšu valodā blakus *i*-celma formai *turi* var būt bijusi arī *ējo*-celma forma **turēja* > **turēj* > **turē*, sal., piem., 3. personu *druwe* jeb *druwē* „tic“ < **druwēja* blakus *drowy* II. Bet *turei* Becenbergeram (un Trautmanim) tāpēc nevarot būt < **turēj(a)*, ka citu *ējo*-celmu 3. pers. visnotaļ beidzoties ne vairs ar *-ēi*, bet ar *-ē* jeb *-e*, un nekad neesot rakstīts *turēi*. Bet ar *-ei* tomēr beidzas 3. pers. *powaidinnei* (blakus *powaidinne*), un Trautmanis l. c. 284 un 285 pats norāda, ka pamatā formām *enwackēimai* un *waidleimai* ir bijusi 3. pers. **enwakej* resp. **waidlej*. Ja nu tā, tad arī *turei* var būt < **turēj(a)*; ka *turei* vienmēr rakstīts bez gaļumzīmes virs *e*, ir varbūt izskaidrojams ar diftonga *ēj* saīsinājumu šai bieži lietājamā palīgverbā. Ja *turei* < **turēj(a)*, tad ir saprotams arī, kāpēc šī forma rakstīta gandrīz arvienu ar vienu *r* (kā arī vienreizējais *ture*), sal. rakstījumus *turīt* 1 × un *turīlai* 1 ×; ar vienreizējo *turrei* sal. *turritwei* 1 × un *turrīlai* 3 ×. Becenbergers l. c. domā, ka šā *turei* vietā manuskriptā visnotaļ bijis tikai *turri*, ko burtlicis dažreiz aplam lasījis kā *turei*, un vienreizējais *turrei* esot „eine missglückte Korrektur von *turei*“. Bet prūšu tekstos citur nekur nav pareiza *r* vietā *e*, un šie divi burti jau arī maz līdzinās viens otram.

Pie *i*-celmu grupas Trautmanis l. c. 284 pieskaita arī *erlāngi* — „(er) erhöhe“, *erner-timai* „(wir) erzürnen“, *pokūnti* „bewahre“, *polijcki* „beschere“ un *sengijdi* „erlange“, bet pret to liecina šo verbu transitīvā nozīme, un blakus *pokūnti* ir infin. *pokūnst* (šo verbu arī pats Trautmanis l. c. 279 pieskaita pie *jo*-celmiem). Visi tie laikam ir *jo*-celmi.

d) Divzilbju o-celmi.

227. §. a) Tīrie o-celmi: imma¹¹⁰ 1 × (ar 1. pers. nozīmi), daudzsk. 2. pers. immati (= lei. *imate*); par 3. pers. ebimmai 1 × un daudzsk. 1. pers. immimai 2 × skat. 236. §;

3. pers. senrīnka 1 × „sammelt“ (ar *-in-* no pagātnes un infinitīva celma, sal. lei. *renkū: rinkāi, riñkti* un līdzīgi jaunināto la. *pīrku* blakus vecākam *pērku*);

3. pers. ertreppa 1 × „(sie) übertreten“ (sal. lei. *trēpti* „mit den Füßen stampfen“); inf. trapt 1 × „treten“ laikam pieder pie cita verba paradeigmas;

perweckamai 1 × „(wir) verachten“.

Te laikam pieder arī etskīmai „(wir) auferstehen“ un enterpo 1 × „nützt“. Blakus etskīmai ir divdabis etskiuns un ak. etskīsnan „Auferstehung“, kam pamatā inf. **et-skūt*, kas laikam ir tāda tipa verbs kā la. *riju rīt*, lei. *ryjū rijaū rýti*. Tādā gadījumā var iedomāties tagadnes 3. pers. **et-skī* (< **et-skī(a)*), blakus kuŗai varēja (skat. 222. §) rasties jauna daudzsk. 1. pers. etskīmai un viensk. 2. pers. etskīsai „fährt“ (= celies)¹¹¹. Ja etskīmai būtu veca netematiska forma, tad tā laikam nebūtu etimoloģiski gluži izolēta. — enterpo laikam ir jālabo par **enterpa* (sal. gr. *τέρω*) gluži kā nōm. enterpon 1 × (par ko FBR X 37) par **enterpan* (o ir pareiza *a* vietā arī vienreizējos rakstījumos numons, tenneimons, spartinno); *ā*-celmam no šās saknes laikam būtu 3. pers. forma **entārpū*.

b) *uo*-celma formas ir giwassi (par ko 222. §), giwa, giwammai 2 × jeb giwemmai 1 ×; par beidzamo formu Becenbergers domā KZ XLI 89 sk., ka tā radusies burtlicim nepareizi (skat. 1. § b) interpretējot manuskripta rakstījumu **giwēmai*, bet ar *-e-* (*jo*-celmu ietekmē?) arī poprestemmai un dat. wirdemmans un vremmans, skat. 111. §. Ar pr. giwa sal. la. *dztvu*, sensl. *živo*, lat. *vīvō* un skr. *jīvati*. Rakstījumu giwammai (blakus turrimai u. c.) van Veiks Apr St 137 sk. interpretē kā *giwāmai*.

c) *sto*-celmi: poprestemmai 1 × „(wir) fühlen“ (sal. inf. issprestun un adverbu issprettingi) un wīrst „wird“ (loti bieži) = lei. *viřsta*, la. *viřst*² (savu *-a* pr. wīrst laikam ir zaudējis kā palīgverbs); šis wīrst ir pamatā jauninājumiem wīrstmai un wīrs[t]tai.

d) *o*-celms ar iespraustu nāseni ir polīnka „bleibt“, sal. lei. dial. *liñk* „lieka“ Jonikas Pagramančio tarmē 153. § un lat. *linquō*.

e) *no*-celmi: optātīva 3. pers. pogāunai „empfangē“, sal. lei. *gāunu* „bekomme“; par to pašu pogaunai ar indikātīva nozīmi un daudzsk. 1. pers. pogaunimai skat. 234. §;

¹¹⁰ Skat. van Veika piezīmes Apr St 143 par šo verbu.

¹¹¹ Tagadnei šo formu piešķir arī van Veiks Apr St 61, bet nākotnei — Trautmanis Apr Spr 290 un Becenbergers KZ XLI 123.

optātīva 3. pers. postānai „werde“, sal. sensl. *stanq*; par daudzsk. 1. pers. postānīmai skat. 234. §.

f) *jo*-celmi: 3. pers. *gēide* 1 × jeb *giēidi* 1 × „(sie) warten“ < *geidja = lei. *geidzia*;

girrimai 1 × „(wir) loben“ (inf. *girtwei*; sal. lei. *giriame*) — jauninājums pēc 3. pers. *giri < *girja;

klantemmai „(wir) fluchen“ (divdabis *klantiuns*); sal. lei. dial. *ródziame* blakus inf. *ródyti*;

3. pers. *kniēipe* 1 × „schöpft“;

3. pers. *kūnti* 1 × „pflegt“, *pokūnti* „behütet“, optātīva viensk. 2. pers. *pokuntieis* (inf. *pokūnst*);

3. pers. *līse*¹¹² „kriecht“ (divdabis *lisuns*);

puietti II „(ihr) trinket“ (Trautmanis Apr Spr 412 šo formu ar indikātīva nozīmi laikam nepareizi pārtaisa par imperātīvu *puieti*);

3. pers. *ettrāi* „atbild“ (inf. *attrātwei*);

3. pers. *trinie* „droht“ (sal. ak. *trinsnan* „Rache“);

3. pers. (ar 2. pers. nozīmi) *etwēre* 1 × (laikam jālabo par *etwere* „atver“), optātīva viensk. 2. pers. *etwerreis*;

3. pers. (ar 1. pers. nozīmi) *etwerpe* 1 ×, optātīva viensk. 2. pers. *etwerpeis*; daudzsk. 1. pers. *etwērpimai* ir jauninājums pēc 3. pers. *etwērpi (inf. *etwiērpt* „vergeben“); par 3. pers. *etwiērpei* 1 × skat. 236. §.

e) *oujo*-celmi.

228. §. 3. pers. (ar viensk. 1. pers. nozīmi) *dīnkauia (tā laikam jāizlabo ar *Becenbergeru* KZ XLI 86 rakstījums *dīnckama* 1 × jeb *dīnkama* 1 ×); daudzsk. 1. pers. *dīnkauimai* 1 × jeb *dīnkauimai* 1 × ir laikam jauninājumi, kas radušies blakus 3. pers. *dīnkau[a] (sal. *wēraui* „währt“) resp. *dīnkau[ia] (sal. pag. 3. pers. *dīnkau-ts*, ak. *dīnkau-segisnan* un veclei. *rykaw* < *rykauja*); inf. *dīnkaut* „danken“;

3. pers. *pogerdawie*¹¹³ un *preigerdawi*; inf. *gerdaut* „sagen“;

3. pers. *popeckawi* (tā laikam jāizlabo rakstījums *popeckuwi* 1 × „bewahrt“, skat. FBR XII 172); inf. **popekaut*¹¹⁴, sal. po. *opiekować się*;

3. pers. *rickawie* „regiert“ (= lei. *rykáuja*); daudzsk. 2. pers. (ar imperātīva nozīmi) *rikauite* ir radušies blakus 3. pers. *rikau;

3. pers. *persurgau* „versorgt“; inf. *surgaut*;

3. pers. *wēraui* „währt“ un *wūkawi* „fordert“.

Te pieder arī iedomājamās, bet tekstos nesastopamās tagadnes formas, kas bijušas blakus inf. *grikaut* „beichten“, *neikaut* „wandeln“, pas-

¹¹² Par *o*-celma formu to uzskata van Veiks Apr St XXXII.

¹¹³ Par izrunu van Veiks Apr St 33 sk.

¹¹⁴ Tekstos sastopamais inf. *-pekūt* sava akcenta dēļ nevar būt po. *-piekać* atdarinājums, bet ir radies laikam tā, kā *etwinūt*, par ko FBR II 12 un XII 7.

tauton „fasten“ un akūzātīviem podingausnan „Gefallen“, kariausnan „Streit“ (sal. lei. *kariāuti*), preddikausnan „Predigt“ un reckenausnan „Rechenschaft“.

Šos celmos laikam ir ieplūduši arī baltu valodu *uoja-* celmi, kam, kā rāda leišu valoda, pagātnes formās bija tā pati izskaņa kā *auja-* celmiem (sakarā ar to latviešu valodā *auja-* celmi ir ieplūduši *uoja-* celmos). Jo būtu taču diezgan dīvaini, ka tekstos blakus samērā ne reti *auja-* celmiem tikai ne jauši nav neviena *uoja-* celma¹¹⁵. Tādu senu *uoja-* celmu laikam aizstāj -surgauī, sal. lei. *zurgūoju* „ich Sorge“, varbūt arī -gerdawie blakus lei. *gerdas* „Geschrei, Botschaft“ (sal. lei. *žodžiūoju* blakus *žōdis*). Tā jau arī leišu valodā blakus *uoja-* celmiem nereti atrodam sinōnīmus *auja-* celmus, piem., *juokūoju* un *juokāuju*.

f) *ūjo-* celmi.

229. §. 3. pers. *cixtia* (ar viensk. 1. pers. nozīmi) = lei. *kriksštyja*; inf. *cixtitw[e]j*;

3. pers. *grīki-si* „grēko“ < *grtkija-si, sal. la. *viņš kristl[ja]*; daudzsk. 1. pers. *grīkimai* ir radusies blakus saīsinātai 3. pers. formai. Gluži tāpat var raudzīties uz 3. pers. *madli*, *schlūsi*: daudzsk. 1. pers. *madlimai*, *-schlūsimai*, daudzsk. 2. pers. *madliti* (ar imperātīva nozīmi), *schlūsiti*. Bet varētu te būt taisnība Becenbergeram, kas KZ XLI 87 te saskata po. *modli*, *sluży*: *modlimy*, *slużymy*, *modlicie*, *slużycie* atdarinājumu; nesaskan gan akcenta ziņā pr. *schlūsiti* un po. *slużycie*.

g) *ējo-* celmi.

230. §. 3. pers. *budē* (ar *-ē* < *-ēja*; tā jau Zubatijs IFA XVI 57) = lei. dial. *budēja* (ko min Becenbergers KZ XLI 89) blakus inf. *budēti* „būt nomodā“;

3. pers. *dergē* „ienīst“: la. *derdzējas*;

3. pers. *druwē* „tic“ (arī ar viensk. 1. un 2. pers. nozīmi); blakus tai kā jauninājumi viensk. 2. pers. *druwēse*, daudzsk. 1. pers. *druwēmai*, 2. pers. *druwētei*; inf. *druwīt*, kam blakus arī tag. 3. pers. (ar 1. pers. nozīmi) *drowy II* un divdabja ak. *nidruwīntin*, skat. 226. §;

3. pers. *giwe* „lebt“ (sal. slavu *oživějō*); inf. *giwīt*;

3. pers. *pallapse*; inf. *palla(i)psitwei* „begehren“;

3. pers. *milē* = la. *mīle*; inf. *milijt*;

3. pers. *seggē*, kam blakus kā jauninājumi viensk. 2. pers. *seggēsei*, daudzsk. 1. pers. *seggēmai*, 2. pers. *seggēti*; inf. *seggīt* „tun“; sal. divdabja ak. (*wargu*)*seggīentins* ar *-īe* < *-ēja-*;

¹¹⁵ Atskaitot varbūt *dwigubbū* un *giwu*, par ko 233. §.

3. pers. (ar viensk. 1. pers. nozīmi) paskulē; inf. paskulīton „ermahnen“;

3. pers. auschaidē; inf. auschaiditwei „vertrauen“;

daudzsk. 1. pers. waidleimai „wir zaubern“ — jauninājums blakus

3. pers. *waidlei;

3. pers. enwackē un *enwakej, kam blakus kā jauninājums enwackēmai jeb enwackēimai „wir rufen an“; inf. wackitwei;

3. pers. wargē „ist leid“.

231. §. No trim verbu saknēm sastopamas blakus divējādas tagadnes formas:

3. pers. billē un billā (< *bilaj[a]) „saka“; blakus billē kā jauninājums daudzsk. 1. pers. billēmai; inf. billit, kam blakus arī tagadnes 3. pers. billi un divdabja gen. niaubillīntis;

3. pers. quoitē un quoitā „grib“; blakus kā jauninājumi daudzsk. 1. pers. quoitāmai un 2. pers. quoitēti; uz inf. *quoitit norāda divdabis poquoititon;

3. pers. stallē un stallā „stāv“; blakus kā jauninājumi daudzsk. 1. pers. stallēmai un 2. pers. stallēti; inf. stallit, kam blakus arī tag. 3. pers. stalli.

Pret uzskatu (skat. van Veika Apr St 19 sk.), ka billā, quoitā un stallā ir *ā*-celmu formas, liecina šo formu akcents: leišu valodā šiem celmiem izskaņas *-o* ir vienmēr neuzsvērts, un ar lei. *laiko* saskan pr. lāiku¹¹⁶. Drīzāk ir tāpēc jādomā, ka te no vienas saknes ir darinātas divas para-deigmas: *ējo-* un *ājo-*celma tagadne, kā, piem., la. *guodēju*: *guodāju* (citus — leišu un slavu — piemērus min van Veiks l. c. 21 sk. un ZfslPh VI 70). Un blakus infinitīviem ar *-īt* (< *-ēti*) varēja rasties arī tagadnes *i-* vai *ījo-*celma formas.

232. §. Liekas, ka ir bijuši arī verbi, kam starp sakni un *-ēja-* ir *-in-* (sal., piem., lei. *kandinēju*, la. *kuodinēju*): 3. pers. enlaipinne „befehlen“ (blakus divdabim enlaipints ir gan gaidāms tag. celms ar (baltu) *-ina-*, un tādā gadījumā ar van Veiks Apr St XXXII grib piešķirt formu enlaipinne, taukinne u. c.);

sātuinei, skat. 215. §;

3. pers. (ar viensk. 1. pers. nozīmi) taukinne; divdabis taukinons „verheissen“ norāda uz inf. *taukint;

3. pers. powaidinne 1 × jeb powaidinnei 1 × „bedeutet“; blakus inf. powaidint, optātīvs powaidinneiti un tag. indikātīva 3. pers. waidinna.

¹¹⁶ No pag. pr. weddē: lei. *vēdē* nevar ar van Veiku Apr St 17 secināt, ka prūšu *ā*-celmiem izskaņas *-ā* var būt bijis uzsvērts. Un, katrā ziņā, visas prūšu 3. pers. formas ar *-ā* viegli var būt aiz *-ā* zaudējušas *-ī(a)*.

Blakus celmiem ar (baltu) *-ina-*, kā rāda leišu un latviešu valoda, varēja būt celmi ar *-inā-* un *-ināja-* vai *-inēja-*

h) *ājo-*celmi.

233. §. 3. pers. kelsāi 1 × jeb kaltzā 1 × „(sie) lauten“;
 3. pers. maitā „nährt“; inf. maitātun-sin;
 3. pers. peisāi „raksta“; divdabis peisāton;
 3. pers. enwaitia; pēc 3. pers. kā jauninājums daudzsk. 1. pers. waitiāmai „wir reden“; inf. waitiāt; sal. sensl. *vēštajo* „runāju“;
 3. pers. dwigubbū „zweifelt“ un (ar viensk. 2. pers. nozīmi) gīwu „dzīvo“ no **dwigubāi(a)* resp. **gīwāi(a)* vai **dwigubōi(a)* resp. **gīwōi(a)*, sal. la. *dzīwāju* blakus *dzīwoju* un lei. *gývoju* blakus *gyvuoju*.

i) *-sinna-*: *-sinnimai* un tag. celmi ar (baltu) *-ina-* vai *-inā(ia)*-¹¹⁷.

234. §. Attieksme starp 3. pers. *posinna* un daudzsk. 1. pers. *posinnimai* (inf. *posinnat* „bekennen“, divdabis *posinnāts*), *ersinnimai* „(wir) erkennen“ celma izskaņas ziņā laikam ir tāda pati kā starp la. *zina* (= lei. *žino*) un *zinim* (uz beidzamās formas lielo vecumu norāda divdabja formas *zinis* un *zintt*). Kā jauninājumu la. *zini-* laikam nevar ticami izskaidrot, un tāpēc la. *zinā-*: *zini-* laikam = skr. *jānāti* „zina“: *jāntimāh* „zinim“ (la. *-ni-*: skr. *-nt-* = la. un lei. *smirdi-*: pirmslavu **smirdi-* u. c.). Ja nu tā, tad laikam arī pr. *-sinnimai* ir jāsaista ar skr. *jāntimāh*. Kā blakus la. *zinim*, *zintt* tagad ir arī *zinām* (= lei. *žinome*) jeb *zinām* (izlokšnēs, kur vairs nav ne *i-*, ne *ā-*celmu), *zināt* (= lei. *žinote*) jeb *zinat*, tā arī blakus pr. *ersinnimai* atrodam daudzsk. 2. pers. *ersinnati* 1 ×.

To pašu celma tipu kā *-sinnimai* varbūt reprezentē arī *pogaunimai*¹¹⁸ un *postānimai* 227. § e, kam blakus gan ir lei. *gāunu* un sensl. *stanq*, bet leišiem un slaviem vispāri nav celmu ar *-nā-*: *-nī-*.

235. §. Pat ja blakus *-sinna-*: *-sinnimai* nebūtu bijis citu šāda tipa verbu, tad tomēr verbs *-sinnat* ir tik bieži lietājams, ka pēc *-sinna-*: *-sinnimai* parauga varbūt varēja blakus, piem., 3. personai *mukinna* (= lei. *mokina*, la. *mācin* vai la. *mācina* resp. *mācinā*) rasties kā jauninājums daudzsk. 1. pers. *mukinnimai* (no tās pašas saknes sastopams vēl opt. *mukinaiti* jeb *mukineyti* un inf. *mukint* = lei. *mokinti*). Kā *mukinnimai*, tā arī *bebinnimai* (inf. *bebbint* „spotten“), *brewninnimai* „(wir) fördern“, *preistattinnimai* „(wir) stellen vor“ un *tickinnimai* jeb *teckinnimai* „(wir) machen“ (blakus opt. *tickinaiti*!).

¹¹⁷ Par baltu verbēm ar sufiksālu *-in-* arī Frenkelis Arch Phil VII 17 skk.

¹¹⁸ Blakus *pogaunimai* varēja rasties jaunināta 3. pers. *pogauni* 1 × (par to arī Becenbergers KZ XLI 96), sal. la. 3. pers. *zin[ti]* ar refleksīvo *-zinis*.

Tekstos negadās daudzsk. indikatīva formas no šādiem tās pašas klases verbiem:

- 3. pers. dīlinai „wirkt“;
- 3. pers. (ar viensk. 1. pers. nozīmi) podrūktinai „bestätigt“;
- 3. pers. gewinna „strādā“;
- 3. pers. klumstinai „klopft an“; opt. klumstinaitai!
- 3. pers. kūmpinna „hindert“; inf. kumpint;
- 3. pers. (ar viensk. 1. pers. nozīmi) polaipinna „pavēl“; divd. polaipinton;
- 3. pers. isrankinna „erlöst“;
- 3. pers. saddinna „stellt“ (divd. ensadints) un seddinna „setzt“;
- 3. pers. spartina¹¹⁹ jeb schpartina; inf. spartint „stärken“;
- 3. pers. swintina „heiligt“; inf. swintint;
- 3. pers. erschwäigstinai „erleuchtet“ jeb poswäigstinai; tūlninai „mehrest“, skat. 215. §; opt. tūlninaiti!
- 3. pers. waidinna „rāda“;
- 3. pers. wartinna sin „(er) wende sich“.

Ja, piem., blakus mukinna ir inf. mukint, tad mukinna drīzāk ir jāidentificē ar lei. *mokina* nekā ar la. *mācina* vai *mācinā*, un opt. mukinaiti var, šķiet, piederēt tikai celmam *makina-* vai *mākinā-* (bet ne *mākināja-*); bet, ja tā, tad laikam arī, piem., 3. pers. klumstinai ne < *klumstināja, bet ir tāda pat forma kā -immai, -gaunai, aupallai (divd. aupallusis), pīdai (inf. pijst).

236. §. Par attieksmi starp 3. pers. -immai, dīlinai u. c. un daudzsk. 1. pers. immimai, *dīlinimai u. c. Becenbergers, kam pievienojas Trautmanis Apr Spr 280 sk., spriež KZ XLI 94 skk., ka tāda tipa formām esot pamatā ide. celmi ar *-āi*: *-ī*, ko reprezentējot arī sanskrita verbu 9. klase ar *-nā*: *-nī*. Ka skr. *-nā* te no ide. *-nāi*, ir tomēr tikai hipoteze, ne fakts, un pat, ja tas būtu pierādīts, tomēr būtu grūti ticams, ka no visām ide. valodām tikai prūšu valoda būtu — līdz pat mūsu ēras 16. gadsimtenim — paglābusi minēto (hipotetisko) alternāciju; pret to izsakās arī Spechts KZ LV 167 sk. — Zubatijs IFA VII 267 ir izteicis domas, ka *-ai* varētu būt jauninājums pēc mediālo galotņu parauga. — Citi saskata pr. 3. pers. formās ar *-ai* kādu verba formai pievienotu partikulu, — Bernekers Pr Spr 212 — partikulu *-ai*, van Veiks IF XLVII 152 — partikulu *-i*. Bet kādu partikulu pievienoja verba formai laikam gan tikai emfazē. Imperātīviem ne vienā vien valodā ir piekabinātas partikulas; bet indikatīva formas taču normāli ir izrunājamas bez kādas emfazes, un tāpēc nebūtu gaidāms, ka arī ar tām būtu saaugusi kāda partikula. Spechtam nu

¹¹⁹ Vienreizējais *spartinno* laikam ir jālabo par *spartinna*, sal. enterpo 227. § a.

gan teicis (skat. KZ LV 179 sk.) mācītājs Sraģis („der heute als der beste Kenner der žemaitischen Mundarten gilt“), ka Palangas un Darbēnu izloksnē katrai tag. un nāk. 3. personai varot pievienot partikulu *-ai*, kas „hebt die Handlung des Verbs nachdrücklich hervor“, piem., *bruolis yrai svēiks* „der Bruder ist wirklich gesund“. Bet, kamēr mums no turienes nav gaŗāku tekstu ar verbu formām bez *-ai* un ar *-ai*, nevaram būt droši, ka Sraģis savā interpretējumā nav maldijies. — Iegaumējot, ka ar indikātīvu formāli identiskas formas ir lietojamas arī gribas izteiksmei (skat. 223. §; gluži kā optātīvs), var domāt, ka tādas 3. pers. formas kā, piem., *-immai*, *dīlinai*, *-gaunai* īsti ir senā optātīva formas; ar to saskan, ka *-lai*, ar ko mēdz beigties gribas izteiksmes formas (skat. 247. §), vienreiz nobeidz arī formu ar indikātīva nozīmi: *kadden deiws wissan wargan prātin... lemlai bhe kūmpinna 35,29* „wenn Gott allen bösen Rat... bricht und hindert.“ Tā jau arī leišu valodā, piem., *tē-suka* un *te-sukiē* ir sinōnimas formas, un sekas no tam laikam ir tas, ka šur tur saka (kā aizrāda Rygiškių Jonas Liet. k. sint. I 25) ar vienādu nozīmi, piem., *nēra, kas valgo* un *nēra, kas valgai*, *nēra, kas dirba* un *nēra, kas dirbie (dirby)* u. c. Un tā jau arī Šleichers savā leišu gramatikā 228 uzskata tādas leišu 3. pers. formas kā *vystai*¹²⁰ „vīst“ u. c. par seniem optātīviem; arī J. Šmitam Kritik der Son. 147 un Spechtam KZ LV 166 pr. postānai u. c. šķiet optātīvs esam. Arī la. *vediet, darait* u. c., ko vienā izlokšņu daļā lieto ar indikātīva nozīmi, taču laikam ir senī optātīvi.

Viena otra forma ar *-ai* var būt dabūjusi savu *-ai* no *-āi(a)*, un vienas saknes formas ar *-ai* un *-imai* var arī nepiederēt pie vienas paradeigmās.

Arī 3. pers. etwiērpei ir laikam īsti optātīva forma, ar *-pei* < *ide. -pjoit* vai *-pjeit*.

Nākotnes formas.

237. §. Ar van Veiku IF XLVII 158 sk. var domāt, ka vienīgā¹²¹ puslīdz drošā (nesalikātā) nākotnes forma ir postāsei (kantou sen brendekermnen postāsei 65,21 „wenn du schwanger wirst“ un stu ilgimi kai tu etkumps prei semman postāsei 65,33 „bis dass du wieder zur Erden werdest“) blakus tagadnes 3. pers. postānai. Pr. *-stāsei* varētu būt = lei. *stōsi* un la. *stāsi*. Bet, ja tagadnē viensk. 2. personu ļoti bieži aizstāj 3. persona (skat. 215. §), tad nevaram būt droši, ka arī postāsei nav īsti 3. personas forma. Bez tam skat. 246. § par pokūnsi, ebsignāsi un audāsin.

238. §. Citos gadījumos nākotne ir — varbūt vācu un poļu valodas ietekmē — darināta saliekot formu *wīrst* „wird“ ar pagātnes aktīvo divdabi,

¹²⁰ Daudz tādu formu no tekstiem ir savācis Arumā (Arumaa) Unters. 16 skk., kas tur saskata partikulu *-ai*.

¹²¹ Par ēisei skat. 224. § un Le Gr 596. §.

piem., pergubuns wirst I, wirst pergubons II, pergubons wijrst III „kommen wird“, wirst... powiērpuns 63,²⁸ „wird... verlassen“, tijt wirstai ious aupallusis 73,²⁰ „so werdet ihr finden“, stai wirst boūuns 63,²⁹ „sie werden sein“; sal. po. *będę nióst* „nesišu“ (īsti: „būšu nesis“).

Vienreizējais savienojums ar infinitīvu (wirst... waist 47,²⁴ „wird... wissen“) varētu būt kļūda.

Pagātnes formas.

239. §. Atskaitot laipinna I × „ich gebot“ un billai I × „ich sprach“, kas ar īsti ir 3. pers. formas, tekstos sastopam no nesaliktās pagātnes tikai 3. personu.

Ir, pirmkārt, kā leišu un latviešu valodā, pagātnes celmi ar *-ā* un *-ē*. *ē*-celmi:

pertraūki „schloss zu“: lei. *tráukē* „vilka“;

y m mits jeb j m miz I „jēma“ (ar to pašu *im-* kā divdabī *im musis* „jēmuši“; leišiem turpretī: *ēme*);

wed dē d in „brachte sie“: lei. *vēdē*, la. *vede*; akcenta starpība, piem., starp lei. *nūvedē* un *nuvilko* varbūt norāda uz senāku lei. **vedē*, sal. KZ LI 14 sk.

ismigē „entschlieť“ laikam pieder pie citāda tagadnes celma nekā lei. *migo* (tag. *mińga*) un la. *miga*; sal. celma izskaņas ziņā, piem., lei. *ińkišē* LChr 381,³, *ušlipē* 368,¹⁹, *išlipē* 374,¹, *prĩrišiau* 398,²².

ā-celma forma ir prowela I un II „verriet“, kur *-e-* laikam < *i* (par to Becenbergers KZ XLIV 327; ar *e* < *i* arī *menisnān* II blakus *minisnān* un *bela* I blakus *byla* II); sal. divdabi *prawilts* „verraten“ un la. *vilu*¹²² „vilu“ Bēnē, Dundangā, Kabilē, Neretā, Sabilē, Le Gr 591¹, *přoylu* Tdz 49780 (no Bērzgales).

Par pagātnes formu uzskata arī *kūra*, lai gan lei. *kūrē* un la. *kūre* rāda *ē*-celma formu. Ja forma *kūra* ir pareiza, tad tā varbūt ir tagadne: ar to ir tulkots vācu oriģināla „bawet“, ko varēja noturēt par tagadni; pr. *kūra*: lei. *kūria* varbūt ir = la. *dīrā*: lei. *dīria* „schindet“ (šādu verbu min Būga Aist. stud. 143).

240. §. Par tādu pašu *ā*-celma formu kā prowela van Veiks Apr St 147 un IF XLVII 154 uzskata arī *endeirā* „sahan“, *poglabū* „herzte“ u.c. Bet tādā gadījumā — spriežot pēc lei. un la. valodas — blakus *endeirā* būtu jāiedomājas formāli neiespējams infinitīvs **endeirt*, un arī gala akcenta dēļ šām formām būtu vēlams cits skaidrojums. Taisnība laikam ir Becenbergeram, kas KZ XLI 103 skk. dažās prūšu pagātnes formās saskata senus imperfektus (viņam šai ziņā pievienojas Trautmanis Apr Spr 289, un arī Vaijans (Vaillant) Bull XL 11 sk. izsakās līdzīgā garā). Visdrīzāk tas

¹²² Sākumā šis verbs varbūt ir locīts kā *dęlu*, *dilu*, *dilt*, sal. tagadni *přiveřu* Le Gr 591.

sakāms par *dai* III 3 ×, *daitis* I un II 2 ×, *daitz* I 1 ×, *dayts* II 1 × „deva“ un *postāi* III 1 ×, *postai* III 1 × „ward“. Par aoristu **da-[t]* un **sta[t]* savienojumu ar partikulu *-i* šās formas notur van Veiks IF XLVII 154, bet kādas partikulas pievienojums indikātivam neliekas ticams, skat. 236. §. Turpreti Spechts domā KZ LV 174 sk., ka aoristi **da[t]* un **sta[t]* pārjēmuši *-j* no formām **daja[t]* resp. **staja[t]*. Par to nu var šaubīties. Baltu valodās taču ir manāma tendence vairīties no diftongiem ar gaŗu patskani pirmajā daļā; tā, piem., latvieŗu valodā tag. 3. pers. **runāi* > *runā* blakus formām *runāju*, *runājam* un *runājat*, un izloksnēs (skat. Le Gr 679) sastopam pag. 3. pers. *gā* bez *-j(a)*, lai gan blakus ir formas *gāju*, *gāji*, *gājam*, *gājāt*. Un, ja Spechta iedomātā *-j* pārņemšana no tādām formām kā **daja[t]* būtu notikusi tad, kad aorists baltu valodās bija vēl pilnīgi dzīvs, kā saprast to, ka tikai 3. pers. būtu pārjēmusi šo *-j*? Citu personu aorista formās (piem., viensk. 2. pers. **das*) taču šo *j* nekur lādzīgi nevarēja novietot! Bet, ja *-j* būtu pārņemta tikai tad, kad no šā aorista bija palikusies vairs tikai 3. persona, nešķiet taču īsti ticams, ka visas tādas formas kā **da[t]* reizē būtu pārjēmuŗas *-j*; un pārveidojot, piem., **da[t]* par **dai*, kad blakus paliek tādas formas kā, piem., **sta[t]*, rastos formāla nesaskaņa starp **dai* un **sta*, tā ka **dai* vairs neizjustu kā aoristu. Ja baltu valodās meklē vēl aorista atliekas, tad tikpat labi var tur meklēt arī imperfektu. Un kā imperfekti pr. *dai* un *postāi* ir vieglāk izskaidrojami. Blakus *dast[fi]* „dod“ ir gan gaidāms imperfekts **das[t]* „deva“, bet šī forma atgādināja nākotni un tāpēc bija neērta, tā ka to varēja aizstāt slavu tagadnei *dajq* atbilstošais imperfekts. Pret Becenbergera konstruēto **daje[t]* „deva“ Spechts l. c. 171 iebilst, ka baltu valodās verbālo *o*-celmu izskaņā nekur vairs *-e* neesot sastopams un ka jau baltu pirmvalodā tur senā *-e* vietā ieviesies *-a*. Varētu to teikt varbūt par tagadnes formām (sal. tomēr līse 227. § f), bet imperfektu mums nav baltu valodās ne ar *-a*, ne ar *-e*. Imperfektā *-e* varētu būt paglābies, lai atšķirtos no tagadnes, kur bija ieviesies *-a*, sal. sensl. aor. daudzsk. 1. pers. *nesomō* blakus tagadnei *nesemō*. Par labu izskaņai *-e* liecina arī tas, ka *e* galotnēs drīzāk zūd nekā *a* (sal., piem., lei. *ākmen[es]* „akmeņi“ blakus *āvinas* „auns“ Kuršaiŗa gramatikā), lai gan arī no tagadnes *ājo-* un *ējo-* celmiem, kam tag. 3. pers. taču laikam beidzās ar *-āja* resp. *-ēja*, prūŗu tekstos ir sastopamas tag. indik. 3. pers. formas tikai ar *-āi* jeb *-ā* resp. *-ēi* jeb *-ē*. Rāda nu gan *e* galotnē pr. ģen. *kermenes* un vok. *deiwe* u. c., bet aiz *j* patskaņi zūd ātrāk nekā aiz citiem līdzskaņiem, sal., piem., lei. vok. *dieve* blakus *gaidÿ* < **gaidiĵe* vai nōm. *āvinas* blakus *gaidÿs* < **gaidiĵas*.

Blakus *postānai* (inf. *postāt*) būtu gaidāma imperfekta 3. pers. **postān(e)*; tai vietā sastopamais *postāi* varētu būt radies pēc *dai* parauga vai no celma **staja* = lei. *stojā-* un la. *stāja-*.

Kā nu *ājo-* celmu tag. indik. 3. pers. beidzas ar *-āi* jeb *-ā*, tā varētu būt imperfekti arī šādas ar pagātnes nozīmi lietātas 3. pers. formas:

billā jeb *billāts* III, *byla*, *bilats* jeb *bylaczt* II, *bela* jeb *belats* I „sprach“, *billai* III „(ich) sprach“; *endeirā* „sah an“; *driāudai* „fuhren an“; *poglabū* „herzte“; *laipinna*¹²³ „(ich) gebot“ (varētu arī būt tāda forma kā *lei. augino* „audzināja“); *lymuczt* II „brach“ (arī *limatz* I un *limauts* III laikam jālasa ar *-mu-*, skat. Trautmaņa Apr Spr 290 un van Veika Apr St 43); *perpīdai* „brachten“; *signai* „segnete“ (*eb[s][i]gnā* 69,₃₅ „segenet“ varētu būt, kā aizrāda van Veiks Apr St 147, tagadne); *teikū* 1 × jeb *teiku* 2 × „schuf“; *widdai* „sah“.

Tas pats jāsaka par *dīnkauts* jeb *dīnkauts* III, *dīnkautzt* jeb *dīnkauczt* II¹²⁴ „dankte“: *dīnkau-* varēja rasties kā no imperf. **dīnkauje*, tā arī no tag. **dīnkauja*, sal. tag. daudzsk. 1. pers. *dīnkau mai*. Ar to pašu nozīmi ir *dīnkowats* jeb *dīnkowatz* I, kas Becenbergeram KZ XLI 110¹ šķiet poļu inf. *dziękować* ietekmē radusies „Mißbildung“. Varbūt te tikai patskanis *o* ir polisks: **dīnkawa* varētu būt dialektiski radies no tag. **dīnkau[j]ja*.

Tagadnes forma, kā aizrāda van Veiks l. c. 148, jau īsti ir arī *imma* 1 × jeb *immats* 3 × III „jēma“. Tā varētu arī nebūt tulkotāja kļūda: pēc tam kad daudzos gadījumos ir tag. *-āja*, ir imperf. *-āje* bija pārvērties par *-ā(i)*, tā ka abu šo laiku 3. pers. sakrītā¹²⁵, varēja, piem., arī tag. *ima* „jem“ iegūt arī imperfekta nozīmi. Un tā arī *perpīdai* (blakus inf. *pijst*), *signai*, *laipinna* u. c. varbūt ir tagadnes formas.

241. §. Kā no *ējo-* celmiem tag. 3. pers. beidzas ar *-ē(i)* < *-ēja*, tā nu arī *billē* „hiess“ varētu būt imperfekts ar *-ē* < *-ēje*. No jaunināta **beje[t]* Becenbergeram KZ XLI 108 sk. un Trautmanim Apr Spr 290 šķiet radies *bēi* 1 ×, *beil* × jeb *be* 1 × „bija“; bet *be* varētu arī būt = sensl. *bē*¹²⁶ „bija“, un blakus šim *be* varēja ierasties *bēi* pēc tādiem paraugiem kā *bile*: **bilej*. Pēc *bile*: **bilēj* parauga arī blakus **imē* (uz ko norāda *ymmits* 239. §) varēja rasties *ymmeits* jeb *ymmeyts* II, kam Trautmanis l. c. liek pamatā senāku **imēje[t]*. Ar šo *ymmeits* galotnē dīvaini saskan vecleišu pag. 3. pers. formas *sutvērei*, *uzdraudei*, *valgei* un *daveis* Arch Phil VIII 37, kas E. Mikalauskaitei — šo formu publicētājai — l. c. šķiet laikam kļūdas esam. Bet pēc kadiem paraugiem tad būtu tādas kļūdas darinātas? Un no cita kāda teksta Arumā (Arumaa) Unters. 17 citē formas *davei* un *traukei*. Tā kā leišu izlokšnēs blakus, piem., *turē* (= *turējo*) ir

¹²³ *lasinna* 69,₃₄ „leget“ varētu, kā aizrāda van Veiks Apr St 147, būt tagadne.

¹²⁴ Par rakstījumu *-czt* jeb *-tzt* skat. FBR XV 92.

¹²⁵ Tā jau arī *la. runāju, meklēju, medīju, skaluoju, situ, pinu, augu, sāku, miju* u. c. ir reizē tag. un pag. viensk. 1. persona.

¹²⁶ Sal. lei. dial. *nabê* Spechta Lit. Mund. I 154.

arī sinōnims *turei*, tad, šķiet, arī pašā tautas valodā blakus, piem., *valgē* varēja rasties arī jauninājums *valgei* u. c. Drīzāk tad jau laikam ir kļūdas Le Gr 661¹ no kļūdainā Lat kat citētās latviešu formas nescei „nesa“ un brecei „brēca“.

242. §. Ir sastopamas arī tāpat kā lei. un la. valodā darinātas saliktas perfekta formas, piem., asmu as ni seggiuns, ka stai mennei laipinnons (sic!) 45,¹³ „habe ich nicht getan, was sie mich hiessen“; kāigi tu assai billiuns 73,¹⁹ „wie du gesagt hast“; kas ast teikūns 29,²⁶ „kas ir radijs“; asmai stan dijgi ni perschlūsiuns 37,²⁵ „haben es auch nicht verdient“; ioūs ... astai poquoitiuns 75,³⁵ „ihr ... begehrt habt“.

Gadās arī tāda paša veida plūskvamperfekts: kan tans bei teikūns 67,¹³ „was er gemacht hatte“.

Par te paligverbam pievienoto divdabi skat. 254. § un par vārdu kārtu — 257. §.

Gribas izteiksmes formas.

a) „Imperātīva“ viensk. un daudzsk. 2. pers.

243. §. Formas ar *-ai-* un *-ei-*. Ar imperātīva nozīmi ir sastopamas, pirmkārt, senā optātīva formas (gluži kā slavu valodās), pie kam optātīva pazīme var būt *-ai-* (sal. gr. φέροισ, φέροϊτε, go. *bairais*, *bairaiþ*, sensl. *beri*, *berēte*; la. dial. *vedait* u. c. Le Gr 654 laikam rāda *ā*-celmu izskaņu) vai *-ei-*, kas aiz *j* vai mīkstīnāta līdzskaņa var būt radies no *-ai-* (sal. la. *vediet* Le Gr 687, lei. dial. *vedziet*, *pašokiemo*, *te-sukiē*, la. dial. *kāpiem* Lskf 195, biedzim „fugiamus“ Kosovska gram. 28, laikam < *bēdziem u. c.). No pokūnti: pokuntieis u. c. Becenbergers KZ XLI 120² secina, ka vismaz dažiem vārdiem šī optātīva pazīme laikam bijusi uzsvērtā; sal. lei. *sūka*: *te-sukiē* u. c.

Piemēri: begaythe un begeyte „lauft!“ BB II 138;

edeitte I, ydieyti II, ideiti un idaiti III „ēdiet!“;

gerbais „sprich!“, gerbaiti „sprecht!“;

imais jeb immais III, ymays Gr „nimm!“, ymaity jeb jmmaity I, ymayti jeb ymmayti II, immaity jeb imaiti III „jemiet!“;

kyrteis Gr „schlage!“ (sal. la. dial. *cirt!* un lei. dial. *perkirtu* Le Gr 562);

wedais I, wedeys II, weddeis III „führe!“;

poauginneiti „zieh auf!“; kackinnais „reich!“; klumstinaitai „klopfet an!“; laustineiti „demütiget!“; mukinaity I, mukineyti II, mukinaiti III „lehret!“; erpilninaity „erfüllet!“; smuninainais „ehret!“; tickinnaiti „machtet!“; tūlninaity „mehret!“; powaidinneiti „beweiset!“;

draudieiti „wehret!“ (sal. lei. 3. pers. *draūdž'a*); pokuntieis „behüte!“ (sal. tag. 3. pers. pokūnti un inf. pokūnst); pogeys Gr

„dzer!“; pogeitty jeb pugeitty I, puieyti II, poieiti III 2 × „dzeriet!“; tenseiti „reizet!“ (sal. inf. tiēnstwei un lei. 3. pers. *tēsia* „deht durch Ziehen“); etwerreis „öffne!“ (sal. lei. *ätveria*, la. *atver*); atwerpeis I, etwerpeis II un III „vergib!“ (sal. inf. etwiērpt);

dellieis „teile mit!“ (savienojumā stes dellieis 55,26 „der teile mit“, kur tulks, vārdu pa vārdam tulkodams, laikam ir vācu „teile“ aplam noturējis par 2. pers. formu; skat. Streitberg-Festgabe 41) laikam < *deltjais vai *deltjais, lai gan tā varētu būt arī tāda tipa forma kā klausieiti, par ko būs runa vēlāk;

ieis III (par rakstījumu skat. FBR XV 89 sk.) „ej!“, pergeis I „zukomme!“ (skat. Streitberg-Festgabe 41 un van Veika piezīmi IF XLVII 157¹), sal. gr. ζους, daudzsk. 2. pers. ieithy I jeb ieiti II un III;

seiti III 5 × jeb seiti 2 × „esiet!“.

seiti varētu būt radies, it sevišķi ja arī baltu pirmvalodā bija forma *senti „(viņi) ir“, kā jauninājums mantota *sttē vietā pēc tādu formu parauga kā īdeiti (= la. *ēdiet*), *wedeiti (= la. *vediet*, lei. dial. *vedziet*) u. c.; citādi uz to raugās Stangs Symbolae Osloenses XX 51 un van Veiks IF XLVII 163 sk.

Par tādām formām ar *-ei-* kā *weddeis*, *laustineiti* u. c. Bernekens Pr Spr 226, Trautmanis Apr Spr 288 un Zolmsens (Solmsen) KZ XLIV172 domā, ka *-ei-* tur (senāka *-ai-* vietā) ieviesies no *īo*-celmu formām (kā *etwerreis* u. c.), kur *e* aiz mīkstinājuma esot radies no *a* < ide. *o*; turpretī van Veikam l. c. 164 un Stangam l. c. 48 sk. šķiet, ka tematisko celmu optātīvi var būt pārjēmuši savu *-ei-* arī no atematisko celmu optātīviem. Pret pārjēmumu no *īo*-celmiem liecina lei. un la. formas ar *-ie-* < *-ei-*; un, ka optātīva pazīme *-ei-* sākumā bijusi īpatnēja atematiskajiem celmiem, ne ar ko nav pierādāms. Kā nōminālo *o*-celmu deklinācijā tikai ģermāņu valodas rāda celma beigās *-e-*, tā ir pilnīgi iespējams, ka verbālo *o*-celmu optātīvs tikai baltu valodās ir paglābis pazīmi *-ei-* (nevar arī zināt, vai skr. *bharēh* no *bherois un ne no *bhereis!); ide. pirmvalodā *-oi-* laikam arī optātīvā ir mijies ar *-ei-*, varbūt atkarā no akcenta vietas.

Par dereis, crixteiti un dažām citām formām ar *-ei-* skat. 244. §.

Ja *dais* I un (2 ×) III jeb *days* II „gib!“ un *dāiti* (5 ×) jeb *daiti* (5 ×) III „dodiet!“ (blakus indik. 3. pers. *dāst* un inf. *dāt*) nav jauninājumi pēc *ā*-celmu parauga (kā, piem., *biais, *biaiti blakus *bia* = lei. *bijo* un inf. *biātwei*, sal. lei. *rāšaitē!* u. c. un la. *darait!* u. c.), tad šās formas, šķiet, var būt tikai seni aorista optātīvi, pie kam paliktu nezinaāms, no kādām skaņām te diftongs *-āi-* ir kontrahēts. Bet pēc *dais*, *dāiti*: *dāt* parauga varēja rasties signāis „svētī!“ blakus inf. signāt (blakus signai „segnet“ būtu gaidāms opt. *zignājais > **zignājais!*) un ettrais „atbildi!“ un attrāiti „atbildiet!“ blakus inf. attrātwei (blakus ettrai „atbild“ būtu jāgaida opt. *etrajais > *etrajais un *etrajaiti > **etrajaiti!*).

244. §. Formas ar *-t-*, gerdaus, teīks u. c. Ar imperātīva nozīmi lietāti optātīvi ir laikam, kā aizrāda Nieminens Ausgang 107 sk. un van Veiks IF XLVII 165, arī endirīs „sich an!“ (blakus inf. endyrītwei un lei. *dyriū, dyrēti*), engraudīs „erbarne dich!“ (blakus ak. engraudīsnan), kirdijti „höret!“ (blakus ind. kirdimai un inf. kirdīt), laukijti „suchet“ (blakus inf. laukīt), mijlis „liebe!“ un milijt „liebet!“ (blakus inf. milijt un lei. *mýliu, mylēti*), sal. lei. dial. *palūkīte! sēdzīte!* (Arumaa Lit. mund. Texte 58) u. c. Spechta KZ LV 164 minētus piemērus. Tas pats būtu jāsaka arī par turriti „habt!“ 57,₂, ja tur otrā zilbē ir *-t-* un ja ind. turriti ir runāts ar īsu *-i-*; ar analogu iebildumu, bet tikai kā (uz infinitīva pamata radušies) jauninājumi te būtu minami vēl crixtity I „kristijiet!“ (sal. ind. crixtia), madliti „lūdziet!“ un billitei „sprecht!“ (blakus billi „spreche“ un inf. billīt); kā jauninājums arī seggītei 2 × jeb seggīta 1 × „tut!“ (blakus inf. seggīt; kā imperātīvi — un ne kā indikātīvi — laikam ir izjusti arī seggītei 61,₁ un segijtei 63,₁₃, sal. ind. seggēti 59,₁₆). Bet turriti, crixtity un madliti var būt arī ar imperātīva nozīmi lietāti indikātīvi, jo ar imperātīva nozīmi sastopam arī nepārprotamās indikātīva formas astai, dīnkauti, laikutei u. c. Trautmaņa Apr. Spr 283.

Ar *-ei-* < *-t-* laikam ir dereis „sieh!“ blakus endirīs, kīrdeiti (ar nepareizu gaŗumzīmi?) blakus kirdijti, crixteiti (sal. divdabi crixteits blakus crixtits) blakus crixtity, plateis Gr „bezahle!“, isrankeis I, II un III „erlöse!“ (blakus divdabim isrankiuns), segeitty I jeb segeyti II blakus seggītei III, poskuleis „ermahne!“ (blakus inf. poskulīt) un varbūt (?) arī klausieiti „gehorchet!“ (blakus inf. klausiton). Bet varētu klausieiti būt arī *īo-*celma forma (ar *-siei-* < *-s[i]jei-*), sal. klantemmai blakus klantīuns, lei. dial. *rōdžiame* „rādām“ blakus inf. *rōdyti* u. c. Un arī dereis, kīrdeiti (it sevišķi ja te gaŗumzīme ir pareiza) u. c. var būt (tikai paša tulkotāja darināti?) analogiski radušies jauninājumi ar *-ei-* ne no *-t-*.

Pēc tādiem paraugiem kā engraudīs: inf. **engraudtt*, milijti: inf. milijt u. c. laikam nu arī blakus inf. gerdaut „sagen“, **teikt* (lei. *teikti* „fügen“) un **wērpt* ir radušās formas gerdaus „sage!“, teīks „stelle“ un powiērp̄tei „lasset!“ Turpreti Brugmanim Grdr II 3², 522 tādas formas kā pr. teīks un lei. *geisk*¹²⁷ „begehre!“ ir tagadnes vai *s-*aorista injunktīvi, un Bernekeram AislPh XXV 480 sk. pr. teīks un gerdaus ir *s-*aorista injunktīvi ar nākotnes > imperātīva nozīmi; pret Bernekeru izsakās Becenbergers KZ XLI 110, kas, aizrādīdams uz paralelo powiērp̄tei (bez jebkāda *-s-*), domā, ka teīks esot no **teik-s* vai **teike-s* radies injunktīvs. Ja teīks būtu *s-*aorista forma, tad blakus tam jāiedomājas viensk. 3. pers. forma **teikst*, kas pēc *-t* zuduma būtu sakritusi ar 2. pers. formu; nav tāpēc patīcams, ka pārprotamais *teiks* būtu tik ilgi paglābies. **teikes* laikam nebūtu savu *-e-* zaudējis, skat.

¹²⁷ Kāpēc gan imperātīvi ar *-sk* ir blakus tikai infinitīviem ar *-sti*?

24. § b; un nav nekāda droša pamata iedomāties atematisku tagadnes celmu *teik-*, no kuŗa varētu būt radies „injunktīvs” *teik-s*.

b) Gribas izteiksmes 3. personas formas.

245. §. Gribas izteikšanai 3. personā ir lietātas, pirmkārt, ar indikātīvu identiskas formas, skat. 223. §.

Otrkārt, tam pašam nolūkam kalpo optātīva formas (skat. 236. §), piem., nokan tāns crixtits postānai 77,¹⁸ „worauf er getauft werde”; deiws seisei tebbei... etnijwings 47,⁸ „Gott sei dir gnädig!” Te sastopamais seisei ir radies, kā aizrāda Becenbergers KZ XLI 127, pielāgojot senāku **sei[t]* (sal. seiti 243. §) sinōnimajam boūsei. Ar postānai sal. lei. *būnai* „tegu būna” Balčikōņa Liet. k. žod. I 995.

246. §. Ar to pašu nozīmi (kā pavēles, tā vēlējuma izteikšanai) ir sastopamas gan neatkarīgos, gan palīga teikumos formas ar *-sai*, *-sei*, *-se* vai *-si*, piem., stas segē stan en kērdan adder tussise pansdau 63,⁴ „der tue es bei Zeiten oder schweige darnach!”; stas rikijs ebsignāsi wans bhe pokūnsi wans 81,¹⁸ „der Herr segne euch und behüte euch” (sal. stas rikijs pokūnti twaian eneissannien 75,³¹ „der Herr bewahre deinen Eingang”); as quoi stesmu ainan pogalban teckint, kawida surgi tennen boūsei 63,²⁰ „ich will ihm einen Gehilfen machen, die um ihn sei”.

Formas ar *-sai*: bousai III 1 ×, dāsai III 1 ×, galbsai III 1 ×; ar *-sei*: boūsei III 4 ×, bousei III 3 × jeb baūsei III 2 ×, audasseisin I 1 ×, audaseysin II 1 × jeb audasei III 1 ×, pareysey II 1 × (un par *mukinseisin laikam ir jāizlabo *mukinsusin* 61,²⁸ „lai māsās”);

ar *-se*: boūse III 1 × jeb bouse III 1 ×, dase III 2 ×, galbse III 3 ×, tussise III 1 ×, wirse II 1 ×;

ar *-si*: pokūnsi III 1 ×, ebsignāsi III 1 ×.

-se laikam ir radies no *-sei*, skat. 160. §.

Šās formas ar *-s-* pēc Bopa Spr. d. alten Pr. 28 sk., Trautmaņa Apr Spr 286 un Zolmsena KZ XLIV 172 domām ir *s*-aorista optātīvi (: gr. *λῶσειε* u. c.). Bet, kā aizrāda Stangs Symbolae Osloenses XX 48 un Spechts KZ LV 177 sk., ļoti jāšaubās, vai baltu valodas vispāri ir mantojušas kādu *s*-aorista optātīvu, un — spriežot pēc sanskrita un grieķu valodas — no saknēm *bhū-* un *dō-* ide. pirmvalodā *s*-aorists laikam nav darināts. Turpretī Bernekera Pr Spr 226 sk. un Spechts l. c. te saskata nākotnes formai pievienotu partikulu *-ai*; pret to ir atkārojams tas, kas teikts pret tādu partikulu 236. §, it sevišķi ja var skaidrojot formas ar *-s-* iztikt bez kādas partikulas. Par verbālcelmu savienojumiem ar 3. pers. *sei „lai ir, kaut būtu!” šās formas gribētu — ar rezervi — uzskatīt van Veiks IF XLVII 159 sk. Drīzāk tomēr šām formām laikam ir pamatā nākotnes indikātīvi, kas varēja

noderēt arī gribas izteikšanai, sal. lei. *duok, jeng mūsų kožna malda eis nuog širdes mūsų* Becenbergera Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. 259 un Spechta l. c. 177 citēto *ir pasakē dzievas: bus šviesu* („es werde Licht“). Un baltu valodās nākotnes viensk. 3. pers. laikam varēja beigties gan ar *-s[t]*, gan ar *-si[t]*, skat. Lskf 189; leišu nākotnes 3. pers. formas ar *-si* min Spechts l. c. 183² 128. Ja nu tā, tad jau minētie pr. pokūnsi un ebsignāsi ar var būt nāk. 3. pers. formas ar paglābtu *-i*; ka *-si* te būtu saīsināts no *-sei*, ne ar vienu drošu piemēru nav pierādāms. Par nāk. 3. personu Spechts l. c. 177 un 179 uzskata arī audāsīn (< *audās-sin) 35,23 „geschehe!“. Varētu tas tā būt, bet drošs piemērs tas nav, jo, kā aizrāda van Veiks IF XLVII 158, audāsīn var būt radies no (tagadnes) *audās[t]sin. Bet nāk. 3. pers. formas ar *-s* var būt bijušas arī prūšu valodā, un, ja ar tādām formām izteica arī gribu, tad tās no līdzīgi lietājamām tag. optātīva formām varēja pārjemt izskaņu *-ai* vai *-ei*. Ka daudz vairāk ir formu ar *-sei* nekā ar *-sai*, var būt izskaidrojams ar bieži lietātā *sei „lai ir, kaut būtu!“ ietekmi.

247. §. Formas ar *-lai*. Šā *-lai* priekšā palaikam atrodam infinitīva celmu: boūlai 1 × jeb baulai 1 ×, ēilai 1 ×, pereīlai 1 ×, pogattewinlai 1 ×, imlai 1 ×, lemlai 1 ×, musīlai 1 ×, quoitīlai 3 ×, quoitijlai 1 × jeb quoitilai 1 × (+ viensk. 2. pers. quoitīlaisi 5 × un daudzsk. 2. p. quoitīlaiti 2 × jeb quoitijlaiti 1 ×), isrānkilai 1 ×, schlūsilai 1 × jeb (it kā ar viensk. 1. pers. nozīmi) schlusilai 1 ×, turrīlai 3 × jeb turīlai 1 × (+ daudzsk. 1. p. turrīlimai 1 ×); šādas formas ir tikai Villam. Ne aiz infinitīva celma *-lai* seko tikai formā auskiēndlai.

Lietātas ir šās formas, pirmkārt, gribas izteiksmei gluži kā formas ar *-sei*, piem., ast tennan skijstinnons ..., nostan kaitans sebbei pogattewinlai ainan pijrin, quai rikijiskai baulai, quai niturrilai ainontin mīlinan ..., schlait kai stai swintai bousei 65,3–7 „hat sie gereinigt ..., auf dass er ihm selbst zurichtet eine Gemeine, die herrlich sei, die nicht habe einen Flecken .., sondern dass sie heilig sei“; mes madlimai ..., kai stas dijgi prēmians pereīlai 35,15 „wir bitten ..., dass es auch zu uns komme“; tyt quoitijlaiti ioūs ... attrātwei 77,16 „so wollet ... antworten!“ Un kā formas ar *-ai* ir lietotas arī ar indikātīva nozīmi (skat. 236. §), tā arī vienai formai ar *-lai* ir indikātīva nozīme, skat. 236. §.

Otrkārt, formas ar *-lai* ir sastopamas ar kondicionāla nozīmi: mes ... ismaitint turrīlimai boūt, kaden noūmas ni ... pogalbtan boūlai 71,10–13 „wir ... verloren sein müssten, wo uns nicht ... geholfen

¹²⁸ Tur minētais *žinosi* gan laikam ir tagadnes reflektīvā forma. Lskf 164 citētais *ne-minsi* ir jāsvitrā, skat. Spechta aizrādījumu Stud balt III 93.

wäre; tans ... bou̯t bhe polāikt turrīlai 71,¹⁸ „es ... sein und bleiben müsste“; (laikam arī šai teikumā) ickai ainonts ēnstan turīlai preiwaitiat 63,⁸ „hat [=hätte] jemand darein zu sprechen“.

Šo pr. -lai Zolmsens KZ XLIV 184 identificē ar slavu disjunktīvo vai jautājamo partikulu *li* un leišu un latviešu permisīvo *lai*; bet slavu *li* pārāk stipri ar savu nozīmi atšķiras no pr. -lai, un la. permisīvais *lai*, no kuŗa lei. *lai* nav šķīrāms, ir radies no imperātīva *laid* (skat. Le Gr 690) un nostājas priekš (ne aiz) verba. Turpretī Brūkneram KZ XLIV 333 sk. pr. -lai liekas identisks ar po. *le* „tikai“, kas tam šķiet radies no pirmslavu **lē* (ar diftongiskas cilmes *ē*). Bet slavu valodās atrodam arī pirmslavu **le* refleksus, skat. Bernekera Slav. etym. Wrtb. 697 sk., un blakus ide. **le* ir gaidāms sinōnims **lē* (ne **loi* vai **lai*). Šim pirmslavu *le* atbilst, kā aizrāda Bernekera l. c., la. -*le* (formās *jele*, *nele*, *nule* u. c., skat. Le Gr 590. §); sal. arī lei. esle „esto!“ Becenbergera Beitr. z. Gesch. d. lit. Spr. 64³ un *et-kef* „komm doch!“ Le Gr l. c. Šī partikula *le* laikam ir pamatā tādām Latgales izlokšņu formām kā, piem., (*lai*) *sajemļa* „(lai) sajem“ u. c. Le Gr 628. §, kur -*ļa* var būt fōnētiski radies no -*le*, un arī Latgales izlokšņu kondicionāļa formām *ītuļu* „es ietu“, *ītuļi* „tu ietu“, *ītuļam* „mēs ietum“ u. c. Le Gr 699. § un FBR VI 42 un XIII 56; partikulu aiz kondicionāļa rāda arī lei. dial. *galētu-k* u. c., ko min Arumā Lit. mund. Texte 56. Var tāpēc domāt, ka arī prūšiem reiz bija gribas izteikšanai tādas formas kā, piem., **ei[t]-le* „lai (viņš) iet“, sal. Becenbergera l. c. 212 minēto lei. *te ei* „lai iet“. Tā kā gribu izteica (3. personā) arī optātīva formas ar -*ai* (skat. 236. §), tad tām pielāgodamies **eile* u. c. varēja pārvērsties par *eilai* u. c. Un kā, piem., blakus (e b)immai ir immimai un immaiti, tā pēc šādu formu parauga arī, piem., blakus turrīlai varēja rasties, kā aizrāda Becenbergers KZ XLI 112, turrīlimai un blakus quoitilai — quoitilaiti u. c. Tādas formas kā eilai likās darinātas no infinitīva celma, un tāpēc tām varēja sekot tiešām no infinitīva celma atvasinātas formas ar -*lai* (pr. bou̯lai atgādina la. dial. *byuļu* < **būļu* „esmu“ FBR XI 189, kam ar pamatā var būt kāds **bū-le!*). Formu *auskiēndlai* Becenbergers l. c. 111 sk. domā radušos no **auskende[t]-lai*; bet varētu arī būt, ka opt. **auskēndai* ir pārjēmis -*l-* no formām ar -*lai*

Refleksīvi verbi.

248. §. Refleksīvi verbi rodas pievienojot aktīvai formai *si*, *sin* vai *sien*, kas laikam visi ir akūzātīvi, skat. 187. §; forma *sien* ir vienmēr atsevišķi rakstīta (audāst sien 4 × „geschieht“, endāst sien 1 × „begibt sich“), *sin* tā — tikai vienreiz (wartinna sin; kļūda?), citādi vienmēr pievienots iepriekšējam verbam (piem., maitātunsi „sich nähren“) un tā vienmēr arī *si* (piem., dātunsi). Tā beigās pievienojas šās formas arī ar piedēkli saliktam verbam (piem., etlāikusin „atturas“, audasseisin I,

audaseysin II jeb audāsin III). Formu sien sastopam kā autonomu vārdu arī priekš verba, pie kam citi vārdi var būt starpā: sien audāst 35,²⁷ „geschehe“; sien pogattawint 49,³³ „sich bereiten“; sien signāt 51,⁸ „sich segnen“; turri sien titet audāt 39,²³ „soll also geschehen“; kas sien teinu ... sedinna 57,¹² „wer sich nun ... setzt“; kawīds sien ... podāst 77,⁴ „welcher sich ... tut“. No vācu oriģināla neatkarīgie piemēri ar audāt liek domāt, ka prūšu valodā sien vēl nebija saistīts ar verbu; sal. lei. *visie-si tur išpažinti* u. c. Le Gr 698².

Dažreiz blakus refleksīvam verbam ir vēl refleksīvais vietniekvārds par sevi (dažos gadījumos laikam tulkotāja kļūda): quai sien en mans grīkisi 37,³⁰ „die sich an uns versündigen“; wissans grīkans sien skellānts dātunsi 43,²³ „aller Sünden sich schuldig geben“; turei sien essestan ebangelion maitātunsin 55,²⁵ „sollen sich vom Evangelio nähren“; sien ... pīriki stans malnijkikans waidinnasin 71,¹ „sich ... gegen den Kindlein stellt“. Ir arī šāds — droši aplams — piemērs: mes mans ... enimmimaisin 69,²⁰ „wir uns ... annehmen“.

Pasīvas formas.

249. §. Ka prūšu valodā īsti pasīvu formu nav bijis, ļauj domāt tulkojums proweladin I un II „verraten ward“, bet Villam tai vietā jau ir ģermānisms tans prawilts postāi 49,⁶. Un tā arī vēl šādi piemēri: auskandints postātwei, isrankīt postāt „erlöst werden“, crixtits postānai „getauft werde“ u. c. Darina Vills pasīvas formas arī ar wīrst „wird“, piem., mukints wīrst „gelehrt wird“, dāts wīrst (līdzīgi te arī I un II) „dots tiek“ u. c. Kā rupja kļūda gadās pasīvā divdabja vietā arī aktīvais: tijt wīrst ioumus etwiriuns 73,²⁰ „so wird euch aufgetan“; (pogautei bhe) gemmons postānimai 71,⁹ „(empfangen und) geboren werden“.

Infinītīvi.

250. §. Infinītīvs var beigties ar *-t*, *-twei* vai *-tun* > *-ton*; *-t* Villam ir visbiežākā galotne, bet I un II to nemaz nelieto, kamēr *-tun* > *-ton* visos trīs katehismos ir visretākā izskaņa. Visas šās galotnes sastopam ar vienādu nozīmi viena un tā paša verba paradeigmā, piem., dāt, dātwei un daton, dātunsi; refleksīvais *-si(n)* gadās tikai aiz *-tun* (ir tikai 2 piemēri).

-t laikam < *-ti*, sal. lei. *-t(i)* blakus refleksīvam *-tis* un la. dial. refleksīvo *-tis*; tā laikam ir *t*-celmu viensk. dat. vai lok. galotne, skat. Trautmaņa Apr Spr 292 un Le Gr 709 sk. meicte Gr „schlafen“ varbūt < *meigti.

-twei laikam ir *tu*-celmu viensk. dat. galotne (parto Zolmsens KZ XLIV 170 un 181); *-twe* < *-twei* formā istwe 65,³² (blakus istwei 65,³¹) „ēst“. 2 × sastopamais *-twi* (biātwi 29,¹² blakus biātwei 10 × un crixtitwi

1 X) vai nu ir *-ti un *-twei krustojums, vai jālabo par -twei, sal. iespi-
dumkļūdas pr[e]i, d[e]iwūtiskan, d[e]ineniskas u. c. FBR XV 102;
tā jau arī sūndintwti 29,¹⁰ „strafen“ labo par *sūndintwei.

-tun ir identisks ar lei. -tu, la. -tu, sensl. -tō un lat. -tum supīna formās
un skr. -tum infinītīva izskaņā. „Labotais“ II sniedz vēl it kā ar supīna
nozīmi leygenton aiz wirst pergubons 11,³² „kommen wird zu
richten“, kur I dod inf. leigin[t]wey (arī Villam te ir inf. līgint 31,¹⁸).

Celma forma pr. infinītīviem vispāri ir tā pati, kas lei. un la. valodā,
piem., boūt, perēit, ist, west, girtwei, aulāut, pogaūt, imt,
postāt, grikout, crixtitwi, signāt, posinnat, milijt, turīt,
mukint (lei. mokīnti). Bet blakus lei. klausyti (tag. klausau) un la.
klausit (tag. klausu) gan it kā ir pr. inf. klausiton; turpretī inf. laikūt
„halten“ < *laikati (tag. 3. pers. laikū) atšķiras no lei. laikyti (tag. 3.
pers. laikō) un la. laicit (tag. 3. pers. laika); sal. arī ak. perbandāsnan,
kas norāda uz inf. *bandāt, un maysotan E. „gemengt“ ar lei. bandyti
resp. maišyti.

etwinūt „atvainot“ laikam ir analogiski radies blakus patapinātai
tagadnei *winuja (< slavu vinuje; inf. vinovati), sal. patapināto lei. dial.
pagātni pačestuja LChr 379,²¹; skat. par to FBR II 12 un XII 7.

Divdabji.

a) Tagadnes aktīvais divdabis.

251. §. Darināts ir šis divdabis ar mantoto piedēkli -nt-; o-celmu
formas: skellānts, giwāntei u. c.; ā-celma forma laikam ir dīlants;
i-celmu formas: nidruwīntin (sal. inf. drowīt un tag. drowy, kā
arī la. ticēt: tag. daudzsk. 1. p. ticim), niaubillīntis (sal. inf. billit
un tag. billi); jauninājumi (ar -i-) varbūt ir rīpintin (sal. serrīpimai
un rīpaiti) un stānintei jeb stāninti (blakus postānimai un
postānai; par paraugu te varēja būt -sinna: -sinnimai: *zinint- = la.
zintt); atematiska celma formas: empriki-sentismu un emprijki-
sins (varbūt ar -in- pareiza -en- vietā iepriekšējo zilbju i ietekmē, sal. skr.
nōm. san „esošs“, ak. sántam, dat. satē; par to arī van Veiks IF XLVII
162 sk. un 166 sk.).

252. §. Deklinācija. Viensk. nōm. syndens (ar e < a) II
„sitzend“ (īsti gan: sich setzend) un varbūt sīdāns (ja i te = in, vai ja
sīdāns = lei. sēdqs) 79,³ „sitzend“ un emprijkisins „gegenwärtig“ ar
-ns < -nt-s; bet dīlants „Arbeiter“, skellānts „schuldig“ un sindats
I (ja sindats ar Trautmani Apr Spr 253 jālabo par *sindāts = *sin-
dants) ar -ts, kur -t- vai nu no -ti- (sal. la. verduots u. c. un lei. dial.
sūkantis u. c. Le Gr 719), vai ievests no pārējiem locījumiem, kur -t- bija
patskaņa priekšā patvēries. Saknes forma sind- te laikam aizstāj senāku

**send-* (= sensl. *sed-*); *sind-* savu ivarēja dabūt no blakus esošā *sīd-* < *sed-*, skat. FBR XII 172¹²⁹.

Nek. dz. nōm. laikam ir enterpon 19,¹⁷ jeb enterpen 49,¹⁵ (= **enterpan?*).

Viensk. ģen. niaubillintis „unmündigen“ ar *-is* blakus ak. ar *-in* < *-ŋ*, sal. 114. un 148. §.

Viensk. dat. emprīkisentismu ar *-smu* no pronōminālās deklinācijas (sal. ainontsmu 141. §) un *-i-* (šā *-smu* priekšā) no ak. un ģen.; siev. dz. dat. niaubillintai 77,¹⁸ ar *-ai* (*-ei* vietā, varbūt no tieši iepriekšējā *schissai*, un *-tei* būtu < *-tjai*); seni līdzskaņa celma dativi ir ar „ģerundija“ nozīmi lietātie giwāntei „lebendig“ (sta ast giwāntei aulaušē 61,²³ „tā ir dzīvojot mirusi“), stānintei jeb stāninti „stehend“, skat. 137. §, Lskf 205 un Zolmsena domas par šo *-ei* KZ XLIV 181 sk.

Viensk. ak. nidruwīntin (swītan)^{73,33} „ungläubige (Welt)“ un rīpintin (madlin) 53,³¹ „folgendes (Gebet)“¹³⁰ Trautmanis Apr Spr 254 uzskata par siev. dz. formām ar tādu galotni kā, piem., formā mārtin 118. §; bet nav neiespējams, ka tās ir vīr. dz. formas ar *-in* < ide. *-m* (par to arī van Veiks Apr St 36).

Daudzsk. nōm. skellāntei, sal. lei. dial. *sunkinanti* u. c. Le Gr 719² un la. dial. *liekuŋtie-s* jeb *liekuošies* FBR IX 151; kā blakus kanxtei ir kānxtai 143. §, tā arī te blakus skellāntai.

Daudzsk. ak. warguseggientins „Übeltäter“ ar *-seggientins* < *segēiantins, kur *-ins* < ide. *-ns*; waitiantins 55,¹⁹ „runājošus“ Benzenbergers BB XXIII 288 labo par waitiantins, bet sensl. *vēštajq* rāda *ājo-* celma formu, ko panāktu ar tikpat vieglu labojumu waitiaiantins.

Tagadnes pasīvais divdabis.

253. §. Ir sastopama tikai viena gluži droša forma: siev. dz. daudzsk. nōm. poklausīmanas „erhört“ teikumā stawīdas madlas ast ... enimmewingi bhe p. 39,²⁰ „solche Bitten sind ... angenehm und erhört“. Benvenists Bull XXXIV 6 sk. domā, ka poklausīmanas esot jālabo par *poklausīman (nek. dz. nōm. ar baltu un slavu valodām parasto piedēkli *-mo-*): *-as* esot pārņemts saskaņas labad no subjekta madlas. Bet kāpēc tad enimmewingi būtu palicis nesaskaņots? Pret Benvenista labojumu izsakās arī Stangs Norsk Tidsskrift f. Sprogvid. XL 93. Ar šo pr. *-mana-* sal. gr. *-μενο-* un skr. *-māna-* un ar *-z-* verba celma izskaņā la. dial. *darimais* U. = *darāmais* „das Strickzeug“ un slavu divdabjus ar *-imō-*.

¹²⁹ La. apsendāhjus „sich gesetzt“ Lng 137,⁸ ir laikam nepareizs oriģināla formas *apsehđāhjees norakstījums.

¹³⁰ schan rīpintinton madlin 53,¹⁷ ir laikam jālabo par schan rīpintinion (noteiktā forma, ar *-on* pareizā *-an* vietā) madlin, skat. FBR VIII 7.

Neliekas šī forma arī gluži izolēta prūšu valodā. Sabojāts divdabis laikam ir enimumne 57,³² „angenehm“, kur -u- laikam jālabo par -a-; un tādi divdabji varbūt ir arī po ad amynan E., skat. Stud balt IV 139 sk. un Mikolas rakstu AfslPh XXXIX 12 sk. un schumeno E., kas sākumā varbūt nozīmēja „šujamo“, sal. la. *sitamais* u. c. Le Gr 794. §.

Pagātnes aktīvais divdabis.

254. §. Vīr. dz. viensk. nōm. pa lielākai daļai beidzas ar -uns, piem., īduns: lei. *ēdēs*, la. *ēdis*. So -uns vēl Trautmanis Apr Spr 257, sekodams Bopam un citiem, identificē ar skr. -vās, kas esot radies no ide. -uōns, bet skr. -vās var būt cēlies arī no ide. -uēns, uz ko norāda lei. -(u)ēs un la. -is, -ies. Var tāpēc domāt, ka arī prūšiem senāk ir bijis -(u)ens un ka no locījumiem ar -us- u-skaņa iekļuvusi arī nōminātīvā. Kā citur (skat. 7. §c), tā arī te u vietā sastopam arī o; tā, piem., blakus līsuns „gefahren“ ir arī līsons. Ir arī dažas formas ar -ans (ar a no tagadnes akt. divdabja), piem., pergūbans „gekommen“ blakus pergubuns un pergūbons¹³¹. Vienreizējais -ins formā polīkins „verliehen“ (blakus tag. 3. p. polijcki) ir laikam jālabo par *polikiuns; skat. FBR XII 163.

Zust varēja -u- te aiz lūpeniem un priekš u, skat. Lskf 539. §. Formās attskiwuns I „auferstanden“ (: etskyuns II, etskiuns III), taykowuns I (ar -o- < -ā) „radījis“ (: teikūuns III), klantīwuns I × blakus klantīuns 2 × III „geflucht“, murrayuns I × III „gemurrt“ (inf. *murrayaut, sal. surgaut „sorgen“ u. c.) blakus perwūkauns „berufen“ (kā arī akuzātīvā aulauwussens) -w- var būt no jauna ieradies hiāta novēršanai, skat. 30. § un Trautmaņa Apr Spr 257 ar tur minēto literātūru.

Verba celma forma palaikam saskan ar attiecīgo lei. vai la. formu, tā, piem., islīuns (ar $\tau < \bar{e}$) „ausgegossen“: la. *izlējis*, klausīuns „gehört“: la. *klauslījis* (bet leišu valodā: *klaūšes*), auginnons: lei. *augīņes*. Ar boūuns „bijis“ sal. sensl. *byvō*, la. buewis Lskf 539. § un (Līvānu) *beys* (it kā no *būvis) FBR XX 145 un skr. *babhūvās*, ar dāuns „devis“ — sensl. *davō*, ar postāuns „geworden“ — sensl. *stavō*.

Formās gauuns „empfangen“ (sal. lei. *gāvēs*) un aulauuns „gestorben“ -au- (gaidāma -a- vietā) ieviesies no infinitīva celma (inf. *gaut, aulaut); pie tam gadās arī kontrakcija: blakus aulauuns ir arī aulauuns II un III un aulawns I, aulausē un aulausins.

Formu dergēuns „gehasst“ (gaidāma *dergiuns vietā) Trautmanis l. c. skaidro kā jauninājumu pēc pag. *dergē „ienīda“. gemmons „dzimis“ (blakus ak. -gimmusin) un inf. gemton (blakus gimsenin) ar e no *i* (?) vai no tag. celma (lei. *gemū*, la. *džemu*).

¹³¹ Bet s i d a n s 79,³ „sitzend“ varētu būt = lei. *sēdqs*.

Šo pašu vīr. dz. viensk. nōminātīvu sastopam arī ar nek. dz. nozīmi, piem., tijt wīrst ioumus etwiriuns 73,²¹ „so wird euch aufgetan“. Īsta nek. dz. forma laikam ir aulause (sta ast ... aulause 61,²³ „die ist ... tot“); par nek. dz. predikātu blakus siev. dz. subjektam skat. 139. §. -ē var būt lasāms kā -en, un s var būt iespiedumkjūda gaidāma sch vietā, sal. ausaudisnan, sis (?) un sien (?) 169. §. Ar formas *aulauschen (ar e < a) izskaņu sal. sensl. nek. dz. viensk. ak. *byvōše* un noteikto nek. dz. nōm. *byvōšeje*.

Šos pašus nōm. ar -uns Vills lieto dažreiz arī kā daudzsk. nōminātīvus, piem., ious ... taukinnons astai 67,²⁷ „ihr ... gelobt habt“; asmaistan ... ni perschlūsions 37,²⁵ „(wir) haben es ... nicht verdient“; stai wīrst boūuns 63,²⁹ „sie werden sein“; ious (siev. dz.) postāuns asti 59,¹⁶ „ihr geworden seid“. Jādōmā, ka mums te ir darīšana ar tādām pat rupjām kļūdām, kādas ir līdzīgie la. savienojumi *mēs nešam atzinis* (= *atzinuši*) *nedz ... pateicis* (= *pateikuši*) u. c. kādā tulkotā tekstā no 17. gadsimteņa FBR XVIII 172.

255. §. Vīr. dz. viensk. ak. ainangimmusin „eingeborenen“ ar -in < ide. -m, sal. lei. ak. *gimusī* un sensl. *nesōšb* „nesušu“.

Vīr. dz. daudzsk. nōm. immusis un apallusis (savienojumos wīrstai ious immusis 73,¹⁹ „werdet ihr nehmen“ un wīrstai ious apallusis 73,²⁰ „werdet ihr finden“) ir jauninājami pēc i-celmu deklinācijas, gluži kā lei. dial. *sūkusys* u. c. un „kuršu“ pargājusis Le Gr 729. Par refleksīvu daudzsk. nōm. uzskata (skat. Trautmaņa Apr Spr 256 minēto literatūru) formu *embaddusisi* „stecken“ 71,⁴ un „steckt“ (viensk. 3. p.) 71,³². Bet kā te varēja tagadnes indikātīvu tulkot ar pagātnes divdabi (un bez kōpulas!)? Pie tam otrā vietā ir daudzskaitlis gaidāma vienskaitļa vietā! Šī forma laikam ir jālabo par *embadda-si (a-celma tag. 3. p.): nepareizs u pareiza a vietā gadās kādas 8 reizes, skat. FBR XV 103, un ar -sisi gaidāma -si vietā sal. *steiseisei* 53,²⁸ *pareiza steisei* vietā; tagadni un dubultu si te saskata arī M. Šulce Gram. d. apr. Spr. 43.

Vīr. dz. daudzsk. ak. *aulausins* > *aulausins* „mirušus“ ar -ins < ide. -ns, sal. skr. *viduṣah*; I tai vietā sniedz *aulauwussens* ar -w- hiāta pildīšanai un ar -e- < -i-.

Pagātnes pasīvais divdabis.

256. §. Šis divdabis — tāpat kā lei. un la. valodā — darināts no infinītīva celma ar piedēkli -to-.

Viensk. nōm. vīr. dz. formas: *cixtits* (:lei. *krikshtytas*, la. *kristits*), laikūts „gehalten“, *mukints* (:lei. *mokintas*), *enimts* „angenommen“ (:lei. *imntas*), *pomests* „unterworfen“ (:lei. *mēstas*, la. *mēsts*), *dāts III jeb daeczt II „dots“* (par rakstījumu -czt skat. FBR XV 92) u. c.

Siev. dz. nōm. *imtā* = lei. *imtā*.

Nek. dz. nōm. maysotan E. „gemengt“, palletan I, praliten II jeb proleiton III „vergossen“, dāton „gegeben“ u. c. (par -on gaidāma -an vietā skat. FBR XI 194) un — ar pronōminālu galotni — empijrint (ious ... empijrint estei 71,²⁸ „ihr .. versammelt seid“), isrankit (tennei ... nimassi isrankit postāt 71,⁶ „sie ... nicht erlöst werden mögen“), ismaitint un perklantit (mes ... perklantit bhe ismaitint turrilimai boūt 71,¹⁰ „wir...verdammst und verloren sein müssten“), kur aiz -t zudis -a, skat. FBR XI 63 un Becenbergerā rakstu KZ XLIV 325 ar tur minēto literātūru.

Viensk. ak. pertrincktan, niwinūton, ismaitinton u. c., (ar siev. dz. nozīmi) pogauton un potaukinton (par -on gaidāma -an vietā skat. FBR XI 194).

Vīr. dz. daudzsk nōm. (ar pronōminālo galotni) entensītei un pogautei (lei. *pagauti*) un (ar nōminālo galotni) absignātai, ankaitātai un milijtai, sal. 143. §.

Siev. dz. daudzsk. ak.: senditans.

Divsk. dat. vai instr. varētu būt *senditaim *rānkā (= *rānkam), ja tā ir jālabo (sen) senditmai rānkān 53,¹² „(mit) gefalteten Händen“, skat. FBR XIV 103 sk.

Piezīme par vārdu kārtu.

257. §. Tā kā tulkots ir pa lielākai daļai vārds pa vārdam, tad pr. vārdu kārtas īpatnības izpaužas tikai tur, kur vārdu kārtā tulkojumā atšķiras no oriģināla.

E. Levi (Lewy) IF XXXII 178 sk. konstatē, ka saliktu laiku formās pr. valodā palīgverbs nostājas priekš divdabja, piem., kan tans bei teikūuns 67,¹³ „was er gemacht hatte“; kāigi tu assai billiuns 73,¹⁹ „wie du gesagt hast“; stwendau wirst pergubons II „von dannen er kommen wird“ (pret pergubons wirst I) u. c.

Par refleksīvā vietniekvārda novietošanu skat. 2. § c un 248. §.

Korrektūras papildinājumi.

Kad šā darba astotā loksne bija jau iespiesta, dabūju iepazīties ar Stanga jauno pētījumu „Das slavische und baltische Verbum“ (Oslo 1942), un galvenokārt sakarā ar to pievienoju te šādus papildinājumus resp. grozījumus.

218. §-am: Stangs l. c. 234 aizrāda, ka viensk. 3. personas lietāšanu arī ar divskaitļa un daudzskaitļa nozīmi varēja sekmēt arī *a* saīsinājums izskaņā *-ant*: daudziem vārdiem sakarā ar to zuda daudzsk. 3. personā starpība starp tagadni un pagātņi.

Par „sekundārās“ galotnes vispārinājumu un par pr. *quo i* Stangs l. c. 230 sk.;

221. §-am: Stangs l. c. 227 un 236 domā, ka *-tai* savu *-ai* dabūjis no viensk. galotnes *-sai*;

226. §-am: aiz beidzamā vārda (*io*-celmi) šai paragrafā vēl jāpievieno vārdi — resp. *io*-celmi;

227. §-am: jāsvītņā vārdi „3. pers. *līse*¹¹² „kriecht“ (divdabis *līsuns*)“ līdz ar 112. piezīmi;

230. §-am: par *ējo*-celmiem ir jāsalīdzina arī Stanga Verbum 167. *-ē* < *-ēja* blakus *-āi* < *-aja* nav nekas dīvains, jo aiz *ē* var *ī* vieglāk zust nekā aiz *a*, sal. la. dial. *ai* blakus *ē* < *ēi* Lskf 54. §;

232. §-am: par enlaipinne un taukinne jāsalīdzina arī Stanga Verbum 187;

234. §-am: domā nu gan (tā arī Stangs l. c. 145), ka *-i*- sanskrita formā *jāntmāḥ* nav ide. *i*, bet radies no *ə*, jo tas zudis patskaņa priekšā daudzsk. 3. pers. *jānānti*. Bet, pirmkārt, skr. *i* vispāri nav normālais ide. *ə* reflekss, otrkārt, grieķu valoda norāda, piem., uz senāku *δαμνα-ντι (ne *δαμν-εντι), un, treškārt, skr. *jānānti* varētu būt analogisks senāka *jānti pārveidojums: ārpus devītās klases sanskritā taču visiem pārējiem vārdiem daudzsk. 3. personā ir galotnes *-(n)ti* priekšā *a!* Un, pat ja *-i*- formā *jāntmāḥ* tiešām aizstātu normālo ide. *ə* refleksu, sakars starp šo sanskrita verbu un la. *zinim* un pr. *-sinnimai* tomēr būtu jāatzīst. Tad būtu jāiedomājas pirmbaltu formas *žin-mē, *žin-tē, **žin-nt(i)* > **žin-int(i)*, kur starp *n* un *m* būtu zudis ide. *ə* reflekss; no 3. pers. tad *i* aiz *n* būtu ievests arī daudzsk. 1 un 2. personā, pie kam par paraugu varēja būt *i*-celmi; sal. tā radušās la. formas *raūdim*, *raūdit* un *dziēdim*, *dziēdit* Lskf 455. §. Pirmbaltu *žin-mē un *žin-tē blakus **žinā-(t)* iedomājas arī Stangs l. c. 145 sk. un 183, bet pēc viņa domām *i* (galotnes priekšā) ieradies ne no daudzsk. 3. pers., bet tieši no senajiem *i*-celmiem, kas nav paticams: blakus **žinā-(t)* drīzāk

varēja pēc *ā*-celmu parauga rasties *žinā-mē (sal. lei. *žinome*), jo *i*-celmi stipri atšķiras ar savu nozīmi;

235. *§*-am: bez -sinnimai arī tādas formas kā girrimai un etwērpimai 227. *§* varēja sekmēt izskaņas -imai izplatīšanos;

236. *§*-am: Stangs l. c. 161 sk. domā pat par aupallai „findet“ un postānai „werde“, ka -ai tur no -*āja*. Bet šai gadījumā minētām formām taču laikam būtu iteratīva nozīme; lietātas tomēr tās ir ar perfektīvu nozīmi, piem., kai tāns ... crixtits postānai 69,¹⁸ „dass es ... getauft werde“ un kas einan salaūbaigannan aupallai, stas aupallai ainan labban powijstin 67,¹⁵ „wer eine Ehefrau findet, der findet was Gutes“;

240. *§*-am: arī Stangs l. c. 159 domā, ka pr. pagātnes formās ar -ai aiz -*ī* zudis -*a*, un min pie tam tādas lei. izlokšņu formas kā *norē*, *atjōi* u. c., par kužām tomēr nevar gluži droši teikt, ka tur tiri fōnētiski zudis -*o*;

243. *§*-am: par dais un daiti arī Stangs l. c. 261 domā, ka šās formas var būt radušās pēc *ā*-celmu parauga;

244. *§*-am: līdzīgi par gerdaus, teiks un powiērptei spriež arī Stangs l. c. 262;

246. *§*-am: Stangs l. c. 267 sk. uzskata formas ar -*sei* par nākotnes optātīviem; retākās formas ar -*sai* esot pārjēmušas -*ai* no formām ar -*lai*. Bez tam Stangs konstatē, ka formas ar -*sei*, -*sai*, -*se* un -*si* biežāk sastopamas neatkarīgos teikumos nekā palīgteikumos;

247. *§*-am: Stangs l. c. 263 aizrāda, ka formas ar -*lai* sastopamas galvenokārt palīgteikumos. Ka šim -*lai* ir pamatā laikam partikula *le*, esmu jau aizrādījis FBR XI 187 skk.; par partikulu te domā arī Stangs l. c. 265 sk.

254. *§*-am: arī Stangs l. c. 208 skk. identificē pr. -*uns* ar skr. -*vās*; par formām ar -*wuns* Stangs l. c. 210 domā, ka *w* tur var būt paglābies un ka tādas formas kā *perwūkauns* varētu būt radušās pēc tādu divdabju parauga kā *pergubuns* u. c.;

188. *§*-am: Arumā Unters. z. Gesch. der li. Personalpron. 34 sk. min lei. dial. instrumentāli *maimi*, kas darināts pēc *ta[v]imī* un *sa[v]imī* parauga;

202. *§*-am: ar erkīnina patiesībā ir tulkots vācu „erledigen“; „entledigen“ esmu bez kontroles pārjēmis no Trautmaņa Apr Spr 331.

Leksika.

Šai leksikā ir ietilpināti bez trijos katechismos un Elbingas un Grūnava vokābulārā sastopamiem vārdiem arī tie, kas gadās dažādos viduslaiku rakstos vai provinciālismu veidā paglābušies līdz mūsu laikam un te ir pārņemti no Neselmaņa Tēzaura un dažiem citiem avotiem; bez tam jātvingu vārdi, kas atrodami Becenbergera BB II 135 skk. publicētos fragmentos, un tie prūšu — Ģeruļa un Trautmaņa izdotie — īpašvārdi, kas ir etimoloģiski daudz maz skaidri.

Katechismu vārdi ir citēti pēc Trautmaņa izdevuma, pie kam esmu izlabojis viņa vārdu reģistrā retumis sastopamās ciparu kļūdas. Ļoti bieži sastopamām formām nav bez vajadzības minētas visas vietas, kur tās atrodamas. Prūšu vārdiem ir bieži aiz viena vai otra iemesla pievienotas arī nozīmes ziņā atbilstošās vācu formas; kur pēc nozīmes atbilstoša, vispāri pazīstama un nepārprotama latviešu vārda trūkst, vai aiz cita kāda iemesla, ir dots tikai vācu tulkojums. Elbingas vokābulāra vācu vārdu paskaidrojumus esmu pārjēmis no Trautmaņa Apr Spr. Vārdu dzimte nav apzīmēta: kur pati galotne nerāda, pie kuņas dzimtes kāds vārds pieder, tur dzimte palaikam nav droši nosakāma.

Vēlams būtu bijis minēt arī autorus tām etimoloģijām, kas ir bijušas jāatrod; bet te Rīgā nav visas šim nolūkam vajadzīgās literatūras, un tāpēc tur, kur neesmu varējis ieskatīties kādas etimoloģijas pirmavotā, minu tikai Trautmaņa Apr Spr „ar liter.“ No cita kāda autora pārņemtu citātu sniedzu pēdīnās.

Visai neticamas etimoloģijas esmu atstājis neminētas. Ir taču daži prūšu vārdi nodēvēti par polōnismiem tikai tāpēc, ka nav tiem atbilstoša leišu vai latviešu vārda. Liek prūšiem aizgūt pat šķirgatas vārdu *estureyto*, lai gan tas stipri atšķiras no poļu *jeszczerzyca*, un prūšu vārdam *liscis* jāizkūņojas no poļu *leżysko!* Pie tam archaiologi nebūt neatzīst, ka materiālā kultūra poļiem bijusi augstāka nekā prūšiem.

Alfabēta kārta vārdu sarindojumā te ir tā pati, kas Trautmanim Apr Spr., bet *qu* ir likts tur, kur liekams *kw*.

Aiz šķirkļa esmu vajadzības gadījumā devis, cik prazdams, fōnētisko resp. etimoloģisko rakstību iekavās.

Elbingas vokābulārā vārdi palaikam ir nōminātīvā, bet *agins*, *ausins*, *abstotten*, *pirsten*, *welgen* un (?) *swetan* taču visdrīzāk laikam ir akuzātīvi (apmēram līdzīgi ir izteicies jau Pauli KSB VII 198 skk.); domas, ka tādā vokābulārā var gadīties dažādi locījumi, Mikōla Balt. u. Slav. 3 balsta starp citu ar aizrādījumu, ka kādā polābiešu vokābulārā sastopami nepārprotami akuzātīvi *kā*, *piem.*, *korwung* „Kuh“. No tam nu tomēr neizriet, ka visas

Elbingas vokābulāra formas ar *-an* ir akuzātīvi; pa lielākai daļai tās laikam ir nek. dz. nōminātīvi, jo citādi nebūtu izprotams, kāpēc gandrīz tikai no *o*-celmiem — sevišķi no tādiem, kas radu valodās ir nek. dzimtes — gadās akuzātīvam līdzīgas formas ar *-n*. Dažos gadījumos tad nu nevaru izspriest, vai kāda forma ar *-an* ir nōm. vai ak.

Ar I te ir citēta gramatiskā daļa.

A.

ab-, priedēklis, skat. eb- un ep-.

abasus (*abazus*) E. 294 „wayn“ (t. i. Wagen), abbas (*abazs?* bezgalotnes forma?) Gr. 63 „wagin“, rati; laikam līdz ar lei. *ābazas* „Heerlager“ un *abazēlis* „ragutiņas“ no po. *obóz* (< *ob-vozō) „Feldlager“ (sal. kr. *обозъ* „Wagenzug, Tross“), skat. Trautmaņa Apr Spr 295 ar liter. Nozīmes ziņā sal., piem., v. *Stute*: sav. *stuot* „Herde von Zuchtpferden“. Gaidāms būtu *abazas > **abas(i)s* E.; abasus vai nu jauninājums pēc kāda *u*-celma parauga (sal. lei. *abazausp* Balčikōņa Liet. k. žod. s. v. *ābazas* un la. *važus*), vai tādas izlokšnes forma, kur *-as* > *-us*, sal. la. dial. *kaklus* u. c., lei. dial. *bāržus* u. c. Le Gr 50 un raugus E.: lei. *rāugas* u. c. Trautmaņa Apr Spr 214, kur tomēr šis *u* < *a* bez pietiekoša pamata ir skaidrots ar iepriekšēja *m* vai aukslēja ietekmi, sal. krumslus E.: la. *krumsls*; par *o*-celma formu uzskata abasus arī Pauli KSB VII 178.

abbai (*abai*; ar to pašu daudzsk. galotni kā *dwai*) 63, 8, 34 „beide“, ak. abbans (*abans*) 63, 31; lei. *abū*, la. *abi*, sensl. *oba*.

abbaien (*abajen* < *abajan) „beides“ (serrīpimai dijgi — abbaien en noūson gijwin bhe aulau-sennien —, kai mes... 71, 8 „erfahren's auch — beide an unserm Leben und Sterben —, dass wir...“, kur v. *beide* — und nozīmē to pašu ko

sowohl — als auch, skat. Grimmu Wrth. I 1364 un Becenbergera BGLS 187; nek. dz. viensk. nōm. kā lei. *abeja*, la. *abaj(u)* jeb *abej(u)* un sensl. *oboje*.

aber (vācu vārds) 7, 16 „bet“.

abglopte (*abglōbte*; varianti: *abklopte*, *abgloyte*) Pīronam AM VII 594, Thes 1, BB II 138, ar platu baltu drānu apšūts vainaks, ko jaunā sieva uzlikās, kad tai mati bija nogriezti: poglabū un lei. *apglōbti* „umhüllen“; piedēkļa ziņā sal. lei. *apdengtē* „Decke“ un pr. greanste un auklentes.

aboros E. 228 „rofe“ (t. i. Raufe), daudzsk. nōm., karkles, redeles. Domā (skat. Trautmaņa Apr Spr 295 ar liter.), ka tas līdz ar lei. *abarā* „Hofraum“ no po. *obora* < *ob-vora „Viehstall“. Bet pr. vārdam nozīme nesaskan ar po. *obora*, un patapinājuma gadījumā drīzāk būtu gaidāma forma *abaros, lai gan gadās arī vārdi ar *o* < *a*, skat. I 5. § h. aboros varētu būt arī pašu prūšu vārds: ar *ab*-sal. eb-*immai* un lei. un la. *ap*-; *v* aiz *b* zūd arī baltiem; ar saknes formu sal. lei. *apývoras* Jušk. „шапей“ un la. *savāri* ME s. v. *savara* (ar liter.): pr. etwerreis. Pamatnozīme: iežogošanai lietājams (koka) režģis (v. Hürde), kas derēja arī kā karkles. Turpretī Pauli KSB VII 180 domā, ka pamatā liekama nozīme „valgs“, kas ir sensl. vārdam *obora*: pirmatnējās karkles bijušas divi valgi virs siles.

abse (*apse*) E. 606 „Espe“, apse:

lei. *apušē* (< **apsušē?*), po. *o[p]sa*, sav. *aspa* u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb I 50 ar liter. un ME I 118 ar liter. Te laikam pieder arī pr. vietvārdi Absmedie, Absowe, Abswangen (Apuswangen) G. 7.

absergīsnan (ar *i* < *ē*) 57, 23, viensk. ak., Schutz, apsargāšanu; līdz ar butšargs: lei. (*ap*)*sérgēti*, *sárgas*, la. *sařgs* un — ja *s-* te < *ts-* — kr. *cmepezy* u. c., skat. ME III 716 ar liter.

absignasnen, skat. ebsignāsnan.

absignātai, skat. ebsignāuns.

abskande E. 602 „Erle“, alksnis. Alkšņa ide. vārdā (lei. *alksnis*, *eļksnis*, *alīksnis*, sensl. *jelbxa*, kr. *ольха*, sav. *elira*, lat. *alnus* u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb I 151 sk.) sakne beidzas ar *l*, un tāpēc mēdz labot abskande par alskande; bet ab-varēja drīzāk rasties no *ali-* (punkta virs *i* trūkstot) nekā no *al-*, un šādu *alisk-* balsta arī lei. dial. *alīksnis* < *alisknis. Arī *aliskande* (tā raksta arī Būga Izv XVII 1, 50) tomēr paliek vēl ļoti divaina forma ar saviem piedēkļiem. Bernekera Pr Spr 280 gribēja *abskande* labot par *aliskanke*, saistīdams *-kanke* ar la. *kūoka* vārdu. Bet „kuoks“ ir prūsiski saukts *garian*. Un, kā aizrāda Becenbergers BB XXIII 297¹, nav droša pamata domāt, ka la. *kūoks* < *kankas; pret tuo noteikti liecina lei. *kūokas* un *kūoka* ME II s. v. *kūoks*, ja tie dažkārt nav aizguvumi no latviešu valodas. Trautmanis prūšu alkšņa vārdu piedēkļa ziņā salīdzina BSl Wrtb 6 ar slavu *jagnēdō „Schwarzpappel“; bet čehu *jehněd* „Kätzchen an Bäumen“ blakus *jehněda* „weisse Pappel“ un serbu *jāgnjad* „jēriņi“ rāda, ka

*jagnēdō sākumā nav koka, bet pūpolu („jēriņu“) nosaukums, sal. la. *aitiņas* 5 ME un Bernekera Slav. et. Wrtb. s. v. *agnēdō*. Sufiksālu *-and-* rāda gan arī, piem., lei. *balānda* un la. (kuršu?) *tilandi*, bet tie nav koku vārdi, un *-and-* tur ir pievienots tieši pašai saknei. Prūšu alkšņa vārda rakstījumā tātad izskaņa laikam nav *pareiza*, un tā spriež arī Becenbergers l. c.: „in der Endung von alskande wohl ein Fehler zu sehen“, un šī kļūda esot „veranlasst durch Abgleiten der Augen auf das Ende von *Wide*“, kas vokābulārā seko tieši aiz alkšņa nosaukuma. Liekas tāpēc, ka vokābulāra pirmrakstā prūsiskais alkšņa vārds bija *aliskan*, — tāda pat viensk. ak. (vai nek. dz.?) forma kā aiz tā sekojošais vītola nosaukums *witwan* un *garian* „koks“. Attiecoties uz *k-* skaņu šai alkšņa vārdā, Būga KSn 251 salīdzina senisl. *askr* „osis“. Šis pats alkšņa vārds laikam ir meklējams arī vietvārdā *Alxwangen* jeb *Alexwange* (ar *-ks-* < *-sk-*) G. 9, skat. Thes 5.

abstocle (*ap-stōkle*) E. 354 „sturctze“, vāramā poda vāks, < **ap-* (jeb *ab-*) + *stōg-klē*, skat. Trautmaņa Apr Spr 295 ar liter., *steege* un *stogis*.

abstotten E. 395 „Deckel“, vāks; nav šķīrāms no iepriekšējā vārda, un tāpēc, sākot ar V. Burdu KSB VI 393, mēdz tur labot *-tt-* par *-cl-*. Bet *-n* kā kļūdu tur nekā nevar izskaidrot, un nevar šis vārds arī būt tāda tipa nōminātīvs kā *semen*, tā ka atliek laikam tikai uzskatīt to par *ē-celma* akuzatīvu.

Adams (īpašvārda nōm.) 43,1; esse *Adam* 71,8 un 75,15 „von Adam“, no *Adama*.

adder, 1) „oder“, vai (piem., ausin adder sirablan 31,26 „zeltu vai sidrabu“ u. c.), jeb (amsin adder pogūnans 41,3, vācu „Heiden“ tulkojums); divās vietās (5,24 un 73,16) rakstījums a d e r; 2) „aber“, bet (piem., 29,6 u. c.); no vācu dial. *adder* „oder, aber“, skat. Trautmaņa Apr Spr 296 ar liter.

addle (*adle*) E. 596 „Tanne“, egle: lei. *ǣglē* > dial. *ǣglē*, po. *jodla*, kr. *ель* u. c.; par *a-* < *e-* skat. I 4. § c.

æn, skat. an.

æse, æsse „von“, skat. esse.

æsse „bist“, skat. asmai.

æst, skat. asmai.

agins E. 80 „Auge“. Ka g te jālabo par *k*, liek domāt ne vien atbilstošās radu valodu formas (lei. *akīs*, la. *acs*, sensl. *oko*, *oči*, gr. *ὄσσε*, lat. *oculus*, arm. *akn* u. c.), bet arī pašu prūšu nōm. pl. *ackis* 53,14 un acc. pl. *ackins* 29,31 un 59,33. Vācurakstītāji ir prūšu valodas pieminekļos retumis arī citos gadījumos samainījuši balsīgos un nebalsīgos troksņņus; šai gadījumā rakstījumu varbūt ir ietekmējis vāciskais *acs* nosaukums ar savu *g*. Bet pārsteidz mūs *agins* un *ausins* E. 83 „auss“ ar savu izskaņu. Bernekera Pr Spr 267 un Būga Kalbos dalykai 49 pārtaisa tos par *agnis* < **aknis* resp. *ausnis*; bet radu valodās līdzīgu formu nav, un atšķiras tās arī no *acs* un *auss* nosaukumiem Enchīridijā. Ir arī izteiktas domas (skat. Trautmaņa Apr Spr 240 un 296), ka šie *acs* un *auss* vārdi ir tādu *n*-celmu pārveidojumi, kādus rāda ģermāniskie *acs* un *auss* nosaukumi, bet ģermāņu valodās tie ir nek. dz. vārdi, kas pr. *agins* un *ausins* nevar būt. Kad nu kādā

vokābulārā akuzātīvi nav neiespējami (skat. priekšvārdus un to, kas teikts par *abstotten*), tad visdrīzāk laikam jādomā ar Mikolu Balt. u. Slav. 7, ka *agins* un *ausins* ir daudzsk. ak. Ir nu gan tā savādi, ka abi šie vārdi izskatās kā ak., lai gan tie nav tieši blakus viens otram; bet starpā tiem ir tikai *weyduilis* „acu ābols“ un *wubri* „skropsta“, kas varētu būt vēlāk iesprausti.

aglo E. 47 „reyn“ (t. i. Regen), lietus. Sastata to Pauli KSB VII 159 ar gr. *ἀχλύς* „tumsa; migla“ un domā, ka pr. *-o te* < *-u* (nek. dz. izskaņa); bet varētu *aglo* būt arī *ā*-celma forma, sal. *miglas* vārdu. Par šo vārdu arī Pētersons Ar. und arm. Stud. 125 sk.

*aidenikis (?), skat. wilenikis.

*aygle (tā laikam jālabo rakstījums *angle*) Gr. 86 „nolden“, adata: *ayculo*.

ayculo (*aikulo*?) E. 470 „nolde“ (t. i. Nadel), adata. Ir izteiktas domas (skat. Trautmaņa Apr Spr ar liter. un Bernekera Slav. et. Wrtb. I. 423 ar liter.), ka šim vārdam ir rada gr. *αἴκλοι·αἰ γωνίαι τοῦ βέλους* Hes. Pie tam Becenbergers KZ XLIV 300. šo prūšu vārdu uzskata par pamazināmo formu, kas radusies no **aiklulā*. Bet nozīmes ziņā *ayculo* un *αἴκλοι* nav visai tuvi viens otram, un gr. *k te* var būt arī < ide. *k̄*. Un, ievērojot rakstījumu *siraplis* E. (: *sirablan* 31,26), kur *p* aizstāj gaidāmu *b*, un it sevišķi **aygle* Gr., vedas domāt, ka *ayculo* jālabo par *aygulo* un jāapvieno ar sinōnimo pirmslavu **bgyla* (no kam kr. *угла*, čechu *jehla* u. c.); tā Bernekera l. c. un Trautmanis BSI Wrtb 3.

ains, 1) „ein“ (skaitlenis), viens:

vīr. dz. viensk. nōm. ains 43,17; 63,29 (par šo vietu skat. s. v. mensā); ains antersmu 67, 17, 18, 27 „einander“, viens otram; (ni kurteiti) ains āntran („irret euch nicht“) 55, 27, viens otru; ains (2 vietās) un eins (1 vieta) BB II 138; ak. ainan 45, 32, 34; 63,22; 2) „allein“, viens pats: vīr. dz. viensk. nōm. ains 63,19; ni ains (kļūda?) 57,20 un 73,7 „nicht allein (= nur)“, ne vien; 3) „einzig“ (orīginālā: einig), vienīgs: vīr. dz. viensk. dat. ainesmu 81,5; ak. ainan 5,28; 31,10, aynen 11,27; 4) „eigen“ (laikam kļūda!): per ainan [ak.] mukīnsnan 55, 4 sk. „durch eygen Lektion“; 5) „jemand“ (citur: ainonts), kāds, kas: vīr. dz. viensk. nōm. ains 45, 29; 6) „ein“ (nenoteiktais artikuls): vīr. dz. viensk. nōm. ains 23,2 u. c.; ans (stans wīrst ans klausīwings) 47, 24 jālabo par ains; siev. dz. ainā 41,22, aina 41,25; 47,25; 49,33; 57,11, 15; 61,20; ģen. ainassei 71, 35 (vīr. dz.); ainassei gennas 55,11 „eines Weibes“; dat. ainesmu (swāigstan) 27,22, (gijwan „Leben“) 43,13; ak. ainan 5,35; 45,3 u. c., (gijwan) 33,3 u. c., aīnan 79,9 aynan 11,34, einan 67,15 (ar ei arī saliktenis eynrencke „vienrocis“ Arch Phil VIII 11 2×; šis ei atgādina lei. un la. *ie vieninieka* vārdā, bet tomēr varbūt ir tikai kļūda, — ģermānisms?); skat. arī erains, niains un terains. Sal. go. *ains*, senīru *ōen*, lat. *oinos* > *ānus* „viens“, gr. *ὀνῆ* „die Eins auf dem Würfel“, sensl. *vō inq* „arvienu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 101.

ainangeminton (ar gluži pareizu ak. ainan pirmajā daļā; pag. pas.

divd. vīr. dz. viensk. ak.) 77,33 „eingeborenen“, viendzimušu (īsti: kā vienīgo dzemdināto); sal. gemton un lei. *gaminti* „(er)zeugen“.

ainangimmusin (*ainan-gimusin*; pag. akt. divd. vīr. dz. viensk. ak.) 71,11 sk. „eingeborenen“, viendzimušu.

ainaseilingi 61,20 „einsam“, vienuļa (kawida aina tickra widewū bhe ainaseilingi ast „welche eine rechte Witwe und einsam ist“); laikam nek. dz. viensk. nōm. Sal. ains un ak. seilins „Sinne“.

ainat (adv.) 75,18 „allezeit“, vienmēr, vienādi; sal. lei. *vienāt* „einzig, nur“ un (??) — piedēkļa ziņā — skr. *kati*, lat. *quot* „cik daudz“, skr. *tati*, lat. *tot* „tik daudz“.

ainawārst (adv.) 45, 34, ainawarst 45,35 „einmal“, vienreiz: wartint un lei. — *vařstas* „Pfluggewende“. Frenkelis IF XLI 416 domā, ka ainawārst ir nōm. *ainawarstā saīsinājums.

ainawīdai 43, 11; 65, 14; 71, 24, ainawijdei 33, 9, ainaweydi 65,11, ainawydan 31,30 (adv.) „gleich“, līdzīgi; piem.; ainawīdai kāīgi Kristus ast 43,11 „gleich [līdzīgi, gluži] wie Christus ist“. Pamatā adjektīvu celmi **ainavīda-* resp. **ainavīdi-* „vienveidīgs“: lei. *pavýdas* „Neid“ u. c.; skat. waist.

ainawijdi (*ainawīdi*) 63,25 „doch“, taču (sta ast ainawijdi kaulei). Par adverbu to uzskata arī Zolmsens KZ XLIV 180¹; nozīmes ziņā sal. lei. *vienók* „tomēr, taču“: *vienókas* „vienāds“.

ainawidiskan (*ainawīdiskan*), adj. viensk. ak. 33,12 (en tickrōmiskan ainawidiskan drūwien „im rech-

ten einigen Glauben“); ainawidisku (adj. nek. dz. daudzsk. ak.? adverbs?) siggit 53,21 „gleicherweise tun“.

ainonts (viensk. nōm.; laikam ar $o < u$) 63,3 „jemand“, kāds, kas; gen. ainontsi (subst.) 53, 29; dat. ainontsmu (subst.) 43,34; ak. ainontin (mīlinan) 65,6 „einen (Flecken)“, ainontinreisan 65, 10 „jemals“ (skat. reisan un sal. arī niainonts): lei. *vienuntas* „einzig, allein“ (blakus *kiekuntas*, *niekuntas* u. c.: *vieniņtelis* u. c.), par ko Leskins Nom 585, Trautmanis Apr PN 184 un Frenkelis Arch Phil VII 32 sk.

a ysmis (*aismis*; var būt *o-celms*) E. 363 „Spieß“, iesms. La. *iesms* un lei. *iēšmas* norāda uz senāku **eišmas*, no kā laikam varēja rasties arī pr. a ysmis; rada varētu būt gr. *ἰκτέα*: *ἀκόντιον* Hes. un lat. *icere* „treffen, verwunden“.

aytegenis E. 745 „kleinespecht“ (*picus minor*), mazais dzenis. Ar -genis sal. genix. Ar ayte- Būga Aist Stud 84 un Trautmanis Apr Spr 297 sastata skr. *ēta-ḥ* „schillernd, bunt“ (tādā gadījumā laikam būtu jālasa: *aita-*), bet raibums nav raksturīgs mazajam dzenim vien; ja šī etimoloģija pareiza, tad aytegenis laikam ir vācu „Buntspecht“ („kleinespecht“ pretstatā dzilnām, vācu Schwarz- un Grünspecht, kas ir lielākas par dzeņiem).

-akka (*-aka*) avota vārdā Jodisakka Thes 59 un G. 51: la. *aka*, lei. *ākas* „Wuhne“.

aketes (daudzsk. nōm.) E. 255 „egde“ (t. i. Egge), ecēšas: lei. *akēčios* jeb *ekēčios*, sav. *egida*, senkimru *ocet*, lat. *occa* u. c. Valdes Vrgl Wrtb

I 31 sk.; par to arī Spechts KZ LXII 210 skk.

ackis (*akis*, daudzsk. nōm.), skat. s. v. agins. Ar acs vārdu Neselmanis Thes 3 saista ezera vārdu Akitz (< **akitas* vai **akītis*? sal. lei. *akýtas*) jeb (G. 8) Akičz; sal. la. *acis* „runde, tiefe Stellen im Wasser“.

akiwijsti (*akiwisti*, adv.) 77,17 „öffentlich“, publiski; ackijwistu. tp. 71,3 (laikam ar Trautmani jālabo par ackiwijstu, kur -i vietā -u varbūt no tieši sekojošā bhe perarwisku „und gewisslich“); adjektīva viensk. ak. ackewijstin (laikam ar -e- < -i-) 77,15 „öffentlichen“. Laikam po. *oczywisty* „augenscheinlich“ pielāgojums prūšu acs vārdam.

aclo cordo E. 313 „Leitseil“, grožs (pavada?). Becenbergers BB XXIII 311 te saskāta divus, sinōnīmus vārdus, labodams pirmo par *āclo* = **anklo*: gr. *ἀγκύλη* „Schlinge, Riemen“ un senisl. *ál* „Riemen, Band“. Bet jāšaubās, vai nesaliktie **anklo* un *cordo* katrs par sevi varēja nozīmēt „Leitseil“, un labojot ar Potu KSB VI 112 sk. un Neselmani AM VI 319 *aclo-* par *auclo-* (sal. *auclo* „Halfter“) dabūjam saprotamu tāda tipa salikteni kā *cixtīsnālaiskas* un *deināalgenīkamans*; otra daļa ir caur vācu (*Korde* „Strick, Seil“) vai kādu slavu valodu (po. *korda* „Gürtelstrick“, kr. *kopda* „Halfterriemen, Laufleine“) ienācis aizgūvums. **auklōkordo* tad īsti būtu bijis pie apaušiem piestiprināts valgs. Ar *aclo-* (*auclo-* vietā) sal. *awilkis* E., kas laikam < **auwilkis*.

accodis E. 214 „Rauchloch“, caurums siēnā dūmu izplūšanai. Varētu būt (skat. Trautmaņa Apr Spr 298 ar

liter.) < *atkōdis (*t* var, kā latviešu izloksnēs, būt asimilējies sekojošam *k* vai — kas nereti ir gadījies Elbingas vokābulārā — *t* ir grafiski sajucis ar *c*): sensl. *kaditi* „rāuchern“, slovēņu *čād* „Rauch, Dunst“ u. c. Ja tā, tad tas laikam ir atvasinājums no tāda tipa verba (*atkōdit?) kā la. *atdūmuot* „vom Rauch befreien“.

ackons (*akōns*) E. 277 „grane“, akots: lei. *akūotas* un (ja no ide. saknes *aq-* ar vēlāro *k*) gr. *ἀκαινα* „Stachel“, lat. *acus*, go. *ahana* „Spreu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 30.

ālgas (viensk. ģen.) 55,23 un 35 „Lohnes“, algas: lei. *algā* un laikam gr. *ἀλφύ* „Erwerb, Gewinn“, skr. *arghā-ḥ* „Wert, Preis“, *ārhati* „ist wert“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 91 un ME s. v. *ālga*.

*algenik(a)s, skat. deināalgenikamans.

*aliskan, skat. abskande.

Alkayne, vietvārds G. 8 sk., kur tas sastatīts ar la. *ēlks* (par ko ME s. v.), *Elkazeme* u. c. (sal. arī lei. *ālks* „Hain“); par to arī Becenbergers BB XXIII 297.

alkīnisquai (viensk. dat.) 65, 29 „Kummer“, raizēm (?); nōm. *alkīniskū < *alkīniska, atvasinājums no *alkīns*.

alkīns 55,11 „nüchtern“ (kontekstā: kas nemēdz daudz dzert, bet prūšu vārda etimoloģija rāda, ka „nüchtern“ te ir saprasts ar nozīmi „ar tukšu vēderu“): lei. *ālkti*, la. *ālkt*, sensl. *lakati* „essen wollen“, sav. *ilgi* „bads“ u. c., par ko arī Krogmanis IF LIII 47. Piedēkļa ziņā sal. gurīns un la. *turīns* u. c. Lskf 87.

alkunis (*alkānis*) E. 110 „elboge“,

elkonis: lei. *alkūnē* jeb *elkūnē*, la. dial. *ēlkūne*²; sal. arī woaltis un woltis.

alne E. 647 „tyer“, kas var būt gan *alne* (aļņu māte), gan *kustonis* vispāri (skat. Thes 4 sk.): lei. *ālnē* jeb *ēlnē* „Hindin“, *ālnis* jeb *ēlnis*, *elenis* „Hirsch“, la. *alnis*, sensl. *jelenb*, kr. *олень* „Hirsch“, čechu *laní* „Hindin“, gr. *ἐλλός* „junger Hirsch“, kimru *elain*, arm. *eln* „Hirschkuh“ u. c.

aloade E. 541 „Haspe“, kas var būt „Türband, mittels dessen die Tür in die Angeln gehängt wird“. Becenbergers BB XXIII 297 šaubīdamies to sastata ar lei. *elvedē* „Schaukelstange“ un la. *elvede* (literatūra par tiem ME s. v. *elvede*). Bet „Haspe“ (vokābulārā starp „Kette“ und „Fessel“) var būt arī „Türangel“, „Krampe“, „Klinkhaken“, „Garnwinde“, tā ka — droši nezinot vārda nozīmi — nevar droši spriest par tā cilmi. Ja Becenbergera dotā etimoloģija ir pareiza, tad *aloade* varētu būt < **al[v]ōdē* vai (sal. la. dial. *apuols*, lei. dial. *apuolus* < *apvalūs* u. c. Lskf 31. § d) *alvadē.

altari 47,29 savienojumā steisei altari „des Altars“. Trautmanis Apr Spr 299 spriež, ka altari esot nōm. gaidāmā ģen. (vai ak.) vietā; bet nōm. aiz steisei nav gaidāms, un divaina būtu arī siev. dz. forma. altari laikam vai nu latīniskais ģen. no *altarium*, vai jālabo par ak. altari = altarin. altars savienojumā steise altars 47,33 ir vāciskais ģen. (ja nav jālabo par *altaris).

alu E. 392 „Met“, miestņš: lei. *alūs*, la. *alus*, sensl. *olb*, senangļu *ealo*, senīsl. *ql* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 91; par šo vārdu arī Macheks Slavia VIII 209 skk.

alwis E. 527 „Blei“, svins: lei. *álvas*, la *álvs* jeb *álva*, kr. dial. *lobb*, čechu *olovo* „alva“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 94 un 159 un II 442; skat. arī elwas.

amen „amen“ 7,2, 11; 11,36; 33,3 u. c.; aman (kļūda?) 67,32; emmen 13,10.

amsis (*amzis*; viensk. gen.) 77,2 „Volkes“, tautas; viensk. ak. amsin 75,2 „Volk“, amsin adder pogūnans 41,3 „Heiden“, pagānus: lei. *ámžis* „mūžs“, par ko E. Benvenists Stud balt II 80 sk.; E. Levi (Lewy) IF XXXII 160 atgādina vācu *Welt* dažādās nozīmes. Skat. arī ME s. v. *mūžs*.

an, prep. (palaikam) ar ak., 1) „an“: drowe an (II un III:en) deiuan 5,26 „glaube an Gott“ (līdzīgi 5,27 un 35); an (III:en) tirtien deynan 11,30 „am dritten Tag“; 2) „in“: an (II un III:en) dangon 7,4 un 6 „im Himmel“; an (II un III:en) maian kraugen 7,27 „in meinem Blut“; æn dengon 13,2; an dangonsv^{en} (daudzsk. lok.) Arch Phil VII 105; an (III:ēn) stan nactin 7,19 (naktin 13,20) „in der Nacht“; 3) „gen“: an (II:na, III:no) dangon 5,32; skat. arī anterpinsquan. Laikam no vācu *an* (skat. I 200. § un Becenbergera piezīmi KZ XLI 67³), ko neatspēko vietvārds Amponden Ģeruļa Apr ON 245: ja pirmajā daļā tur ir prep. *an*, tā var būt vai nu < *en*, vai = sensl. *on-*, *o-*; tāds īsti prūsisks *an* tad būtu lietāts vācu ietekmē gluži kā vācu *an*.

andeiānsts 59,11 (kur gaidāms siev. dz. nōm.: iousā madlisna ni andeiānsts wīrst) „verhindert“; sabojāts vārds bez droša izskaidrojuma

(nepārlicina arī Brūknera hipoteze KZ XLIV 332 sk.). Varbūt *audeināts „vertagt“ (ar st no sekojošā wīrst)?

ane E. 172 „Altmutter“ (t. i. Grossmutter), vecmāte: lei. *anýta* „vīramāte“, sav. *ana* „Grossmutter, Ahne“, lat. *anus* „veca sieviete“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 55 sk.

anga 43,32, 33,34; 45,1 „ob“, vai: lei. *angu* „oder“, lat. *an*, go. *an* un gr. *ἄν* (partikulas), skat. Trautmaņa Apr Spr 300 ar liter. un Walde-Hofmann I 44; ar -g a sal. partikulas sensl. -go, -že un skr. *gha* resp. gr. *γε* (dial. *γα*), go. -k Valdes Vrgl Wrtb I 541 sk.

angis E. 774 „slange“, čūska: lei. *angis*, la. *úodze*² (dial. *úodzs*²), sensl. *qžb*, lat. *anguis*, sav. *unc* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 63 sk.

angle Gr. 86, skat. *aygle.

anglis E. 34 „Kohle“, ogle: lei. *anglis*, la. dial. *úogl(i)s*², sensl. *qglb*, skr. *āngāra-*, persu *angišt*.

angol (bezgalotnes forma) Gr. 39, eņģelis; ja -ng- te (kā laikam vārdā songos „suns“) = *n*, līdz ar lei. *anialas* < po. *aniot*, citādi līdz ar lei. *angiolas* < vecpo. *angiot*.

angstainai (*ankstainai*; adv.) 51,10 „morgens“, rītos; angsteina 51,7 tp.: lei. *ankstī* „agri“ un (?) go. *ūhtwō* „Morgendämmerung“ u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb II, 339 ar liter.

angurgis (*angurīs*? skat. FBR XV 97) E. 565 „Aal“, zutis: Angerap (tā Neselmanis AM VII 310), lei. *ungurys* (sal. somu aizguvumu *ankerias* un Kursas vietvārdu *Eņgure*, v. *Angern*), po. *węgorz*, kr. *yzopb*, lat. *anguilla* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 63 sk.

animts, skat. *auimts.

ankaitītai, skat. enkaitītai.

anctan (*anktan*; laikam nek. dz. nōm.) E. 689, aucte (jālasa: *ankte*) Gr. 72, sviests: sav. anco, iru *imb* tp., lat. *unguen*, skr. *añjah* „ziede“, viensk. 3. p. *anakti* „ziež“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 181.

anlausennien, skat. aulau-sennien.

ans, skat. ains.

ansalgis (*anzalis?* skat. FBR XV 97) E. 506 „querder“ (t. i. „Randeinfassung“; vokābulārā ievietots kurpnieku terminoloģijas nodalījumā tieši aiz „Sohle“, tātad laikam „ein schmaler Streif Sohlleder, der in die Kappe kommt“, skat. Trautmaņa Apr Spr 300 ar liter.); rada ar sensl. *qziti* „beengen“, kr. *узел* „Knoten“, av. *qzah-*, skr. *amhaḥ* „Bedrängnis“, gr. *ἄγχειν* „zusammenschnüren“, lat. *ango* „beenge“, sav. *angi*, arm. *anjuk*, lei. *añkštas* „šaurš“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 62?

ansis (*o-celms?*) E. 367 „Haken, der den über dem Feuer hängenden Kessel hält“: lei. *qsà*, la. *ùosa*, lat. *ansa* „Henkel“ u. c.

anschautins, skat. ausschautins

anschautinekamans, skat. ausschautinekamans.

ansonis (*anzōnis*) E. 590 „ozols“: lei. *āžuolas* un varbūt (tā Zubatijs BB XVIII 259) pirmslavu **qzlb* „Knoten, Knorren“; šai gadījumā pirmslavu **anzōlas* < **anzlōlas* un pr. -nis te pirmatnējā -las pārveidojums?

anterpinsquan, skat. ny anterpinsquan.

antars „otrs“ 23, 10; 31, 8; jeb anters 5, 4; 11, 4; 43, 18; siev. dz. antrā 35, 10; dat antersmu 41, 5; 65, 18, (atribūts vārdam sklaitin-

snan) 63, 16; ains antersmu „viens otram“ 67, 18 (2×), 27; ains āntran „viens otru“ 55, 27: lei. *añt(a)ras*, la. *ùotrs* un *uotęrs* jeb *uotars*, skr. *ántara-ḥ*, go. *aņar*, augšsorbū *wutory* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 337.

āntersgimsennien (*āntersgimseñen*; viensk. ak.) „Wiedergeburt“ 41, 27, skat. antars un gimsenin; vai šāds ak., kur pirmā daļa pārņemta no nōminātīva **āntersgimsenis*, ir bijis sastopams pašā pr. valodā, par to ļoti jāšaubās.

antis E. 720 „pīle“: lei. *ántis*, serbu *ūtva*, sav. *anut*, lat. *anas* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 60.

anxdris E. 775 „Natter“ varbūt ir jālasa: *ankstirs*, sal. lei. *ankštirał* un la. (kuršu?) *anksteri* „Larven, Maden“; -d- tur labo par -t- arī Trautmanis Apr Spr 301, un ar -ri- gaidāma -ir- vietā sal. *strigeno*, nagepristis, grabis, kragis, praštian, glawo (pie tam jāiegaumē, ka ar -is nobeidzas tieši iepriekšējais *angis* „Schlange“). Baltu **ankstiras* „tārps“ laikam ir radies kontāminējot formu, kas saskanēja ar sav. *angar* „Kornwurm“, kr. *узорь* „Finne; Aal“, pr. *angurgis* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 64, ar formu, ko reprezentē lei. (ar sekundāru *k*) *inkštiras* resp. *inkštiras* „Trichine“ (no veclei. *insčios* „iekšas“, sal. kr. *нупреѣ: нупро*). Citādi par to Agrells Baltoslav. Lautst. 18 sk.

ape E. 62 „Bach, kleiner Fluss“, upīte (sal. arī vietvārdus *Ar dappen* G. 10, *Caymenape* G. 53, *Laukappe* G. 83 u. c. Thes 6): apus, skr. daudzsk. nōm. *apaḥ* (ak. *apaḥ*),

av. *āfš* (ak. *āpəm*) „ūdens“ u. c. Valdes Vrgl. Wrtb I 46.

apewitwo (*apēwitwo*; nek. dz. daudzsk. vai siev. dz. viensk.?) sal. witwan) E. 605 „Strauchweide“, ķuoču kārklis (*salix viminalis*); skat. ape un witwan.

apisorx E. 772 „ysenbart“ (t. i. Eisvogel), zivju dzenis; api- jāsaista ar ape. Vai -sorx apvieojams ar -sargs vai ar sarke, nav gluži droši izšķirams. Bet laikam gan ar -sargs. Jo sarke (žagata) savu nosaukumu laikam ir dabūjusi no savas žadzināšanas, skat. Valdes Vrgl. Wrtb I 414, kamēr zivju dzenis, kas arī ar savu izskatu un dzīves veidu neatgādina žagatu, tikai vaislas laikā liek atskanēt savai balsij un redzot savus mazulus briesmās. Citādi tas klusu tup uz kāda zara upes krastā, glūnēdams uz ko medijamu. Arī formas ziņā -sorx labāk saskan ar -sargs nekā ar sarke.

*apse, skat. aḅse

apus E. 64 „borne“, aka, svaigs ūdens; rada ar ape. Piedēkļa ziņā sal. salus E., la. *Zębrus* (ezers), lat. *lacus*, senīru *loch*, senisl. *lqgr* un sensl. *loky*. Ja apus būtu pamazināmā forma (< *apuzē, skat. Trautmaņa Apr Spr 302 ar liter.), tad — blakus pamatvārdam ape — tas varētu nozīmēt tikai „strautiņu“; un Elbingas vokābulārā tāda bezgalotnes forma nav gaidāma.

arelie (ko labo par arelis; nākamais vārds: pele, sal. arī geytje un naricie) E. 709, ēnglis: lei. *erēlis* jeb *arēlis* (par ko Būga KSn 55), sensl. *orbļō*, go. *ara*, bretoņu *er*, kimru *eryr* tp., gr. *ἄρως* „putns“ u. c. Valdes Vrgl.

Wrtb I 135. Ar šo prūsisko ērgļa vārdu Kiparskis Neuphilol. Mitteil. XL 72 skk. saista kādā viduslaiku franču tekstā minētu prūšu zemē 14. gadsimtenī lietātas monētas (ar ērgļa attēlu) nosaukumu *harelavt* (var.: *arelare*) jeb — daudzskaitlī — *harelaz* (var.: *arelars*).

arglobis E. 76 „Scheitel“, pauris (jeb matu celiņš?). Bez daudz maz patīcamas etimoloģijas. Laikam saliktenis, bet vai otra daļa sākas ar *l-* vai ar *g-*? Un vai *-o-* te aizstāj *u*, *ā*, *ō* vai (balto) *a*? Visdrīzāk varbūt ar Burdu KSB VI 394 kā otra daļa ir jāatšķir *-lobis* un jāsaiesta ar pirmslavu *lobъ „Schädel, Kopf“ (vai gr. *λόφος* „Anhöhe, Nacken, Schopf auf dem Wirbel“?). Ja *-gl-* te < *-dl-*, tad **ard-* te varbūt rada ar lat. *arduus*, senīru *ard* „augsts“ vai senisl. *ordugr* „steil“; sal. arī pr. vietvārdus *Ardappen*, *Ardelauches* un *Ardinghenen* G. 10. Varētu domāt arī par sekundāru *-g-* starp *r* un *l* (sal. la. *ērgļa* vārdu Lskf 114. § c un lei. *kargla* Jušk. „карлик“) un par priedēkli *ar-* (ko Krahe Glotta XVII 102 piedēvē arī illuru valodai), kā formā arwarbs un īpašvārdos *Arbute*, *Ardange*, *Argaldinus*, *Arwayde*, *Arpalte* u. c. Tr. 131.

arcan (*arkan*; viensk. ak.) 75, 17 „Arche“; caur vācu valodu no lat. *arca*.

arrien (viensk. ak.) 55, 34 ar nezināmu nozīmi; par to Bernekers Pr Spr 184 sk., Becenbergers KZ XLIV 293 un Būga KSn 72.

artoys (*artōjs*) E. 236 „Ackermann“, arājs: lei. *artójas*, sensl. *ratajō* tp., *orati*, lei. *árti*, la. *aft*, go. *arjan*, lat. *arare* tp., īru *a'rim*, gr. *ἀρώ* „arū“.

arm. *araur* „arkls“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 78 sk.

-artue, skat. preartue.

artwes (daudzsk. nōm.) E. 413 „schifreise“ (t. i. „Kriegsfahrt zu Wasser“): lei. *irti*, la. *iřt*, skr. *aritra-*, gr. *ἔρετιμός* „irkls“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 143 sk.

arwaykis E. 434 „volle“ („ein junges Pferd männlichen Geschlechts“). Bez drošas etimoloģijas. Becenbergers BB XXIII 313 laikam ir pareizi nokritizējis Neselmaņa u. c. skaidrojumu („Pferdekind“); pats viņš gribētu arwaykis labot par aswaytis. Forma un nozīme tad iznāktu laba, sal. pr. aswinan un lei. *Povilaitis* vai *sesaitē* u. c. Leskīna Nom 574; un -kis varētu būt radies no -tis caur -cis, jo burti c un t ir E. norakstot nereti sajaukti, un c vietā kāds vēlāks norakstītājs var būt licis tagadējo k (tikai kaywe šķīr arwaykis no sweykis „Pflugpferd“), skat. FBR XV 89 un sal. kymis. Bet, kamēr nav paskaidrots, kā s vietā varēja rasties r, arī Becenbergera aswaytis nav drošs. Būga Liet. tauta I 346 sk. pārtaisa arwaykis par arwaytis un — sekodams šai ziņā Jaunim (skat. Aist Stud 18 un 51) — sastata to ar skr. *ārva* „Renner“. Bet zirgu šis sanskrita vārds (par kuŗa radiem Valde Vrgl Wrtb I 141) apzīmē tikai dzejā, un tāpēc būtu pārāk riskanti piedēvēt prūšiem kādu ar *arw-* sākošos zirga nosaukumu. Vai **arwaitis* būtu savu r (s vietā) pārjēmis no kāda **kurwaitis* (skat. curwis)??

arwarbs E. 301 „langwyt“ (t. i. „langes Holz, das Vorder- und Hintergestell eines Rüstwagens verbindet“).

Domā — tā Burda KSB VI 394 — to rada esam ar lei. *alvaras* (< **arvaras*?) „Langbaum an einem Leiterwagen (= *peřvaras*)“ un (Becenbergers BB XXIII 319) ar lei. *viřbas* „Gerte“ un la. *viřbs*² (par ko ME s. v.). Ja tā, tad ar te būtu jau s. v. arglobis minētais priedeklis.

arwis (adj.) 47, 34; 55, 16 „wahr, gewiss“; nek. dz. viensk. nōm. arwi 31, 7, 32; 33, 17; 39, 23 (2 ×); 41, 32: sensl. *равнь*, kr. *ровный* „līdzens, līdzīgs“, skat. Trautmaņa Apr Spr 303 ar liter., Bernekera Pr Spr 141 un Valdes Vrgl Wrtb I 79 un II 357.

arwiskai (adv.) 33, 35; 37, 28 34; 49, 25; 75, 27 „zwar (= in Wahrheit), freilich, gewisslich“.

-arwiskas, skat. isarwiskas.

-arwisku, skat. perarwisku.

as 5, 26, 35; 29, 3 u. c. (47 ×) jeb es 11, 25, 34 „es“; dat. mennei 29, 31 u. c. (9 ×); ak. mien 23, 6 u. c. (21 ×); uz tā paša teikuma subjektu attiekdami 45, 9, 20; 51, 21; 53, 4); sen maim 51, 23, sen maim 53, 5 „ar mani“, (uz tā paša teikuma subjektu attiekdami) maim 67, 22 „man“; nōm. mes „mēs“ 13, 7; 23, 8 u. c. (62 ×); Trautmaņa reģistrā Apr Spr 303 ir jāsivtrā 7, 9; 35, 22, 24, 25, 27, 28; 71, 14 un jāpievieno 73, 14) jeb mas 7, 9; ģen. noūson 27, 1 u. c. (27 ×), noūsou (jālabo par noūson) 47, 34, nōson 51, 15, nouson 11, 27; 33, 27 u. c. (23 ×); Trautmaņa reģistrā trūkst 37, 9), noūsan 79, 31 (seko tieši aiz malnijkan prēistan cixtisnan!), noūsen (posesīvās formas ak.?) 35, 26 (noūsen madlan), nuson 7, 3, 4, 9 (2 ×), 13, nusun 5, 28 (seko

tieši aiz sunun!), nusan (deininan geittin) 7, 6 (posesīvās formas ak.?), nusen (seko aiz eden) 7, 19, naussen BB II 138; dat. noūmas 29, 11 (te aplam refleksīva ak. vietā: noūmas biātwi „uns fürchten“ = bīties); 39, 1 (te ar to aplam tulkots vācu ak. *uns*); 37, 19; 39, 21; 47, 35; 49, 18; 71, 11; 75, 23, nūmas 69, 15, noūmans 35, 8 u. c. (11 X), 39, 22 (te ar to aplam tulkots vācu ak. *uns*), noumans 7, 9; 13, 3, 6, 7; 73, 30, naūmans 39, 12 (te ar to aplam tulkots vācu ak. *uns*), nūmans 69, 23, numons 7, 8; ak. mans 7, 10; 13, 8; 33, 26 u. c. (22 X; attiekdamies 27, 3, 22; 53, 20 uz tā paša teikuma subjektu, un pavisam aplam mes mans... enim-mimaisin 69, 20 „wir uns annehmen“). Skat. I 184. — 192. §.

asy (*azi*) E. 241 „reen“ (t. i. „Rain“), eža: lei. *ežiā* jeb *ažiā* un *ēžē*, par ko ME un EH s. v. *eža*.

asilis E. 436, ēzelis; līdz ar lei. *āsilas* tieši vai caur slavu *osblō* no go. *asilus*.

asmai „esmu“ 31, 6, 28; 45, 11, 13 sk., 16, 17, 23, 24, 35; 53, 3, asmau 29, 3 jeb asmu 45, 13, 17; 2. p. assei 45, 2; 51, 18; 53, 1; 81, 3, essei 33, 24, assai 43, 33, 34 (2 X); 65, 25, 33; 73, 19, 31, asse 7, 4; 65, 33, æsse 13, 2 jeb esse Arch Phil VII 105; 3. p. est 11, 25, hest 11, 23, æst 11, 27; 13, 23, 27, ast 5, 26, 28; 7, 22, 27; 19, 17; 23, 7 u. c. (Trautmaņa registrā trūkst 49, 8), asch (jālabo par asth) 5, 24 jeb astits 41, 22; 55, 17; daudzsk. 1. p. asmai 37, 24, 25; 41, 30; 43, 9; 2. p. estei 71, 28, astai 57, 24; 63,

35; 67, 27; 75, 35, (ar imperatīva nozīmi) 59, 12 jeb (indik.) asti 59, 16, 17; optatīva 3. p. seisei 47, 8; daudzsk. 2. p. seiti 57, 20; 59, 23, 31; 61, 13; 67, 7, seiti 57, 3, 36: lei. *esmi*, la. *esmu*, sensl. *jesmb*, go. *im*, skr. *ásmi*, gr. *ἐμί*, arm. *em*, lat. *sum* u. c.

asmus „astots“ 5, 17; 11, 16; 27, 5; ak. asman 73, 34: lei. *āšmas*, sensl. *osmō*, la. *asmite* u. c.

assa, assæ „von“, skat. esse.

assanis (*asanis*) E. 14, rudens: kr. *ocenb*, po. *jesieñ* tp., go. *asans*, sav. *aran* „pļaujas laiks“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 161.

assarān (*azarān*) E. 60, ezers: lei. *ēžeras*, *āžeras* jeb *āžaras*, la. dial. *ēzars* (blakus: *ezeriņš*), kr. *ozepe*, sensl. *jezero* u. c. ME un EH s. v. *ēzērs* ar liter. Senrakstos arī pr. asere, azar, asir, asore Thes 9, Preydazare G. 134, Ringazer G. 142.

asegis (*azegis*) E. 572 „persk“ (t. i. „Barsch“, perca fluviatilis), asaris: lei. *ež(e)gys*, *ažgys* jeb *ēžgē*, po. *jazgarz* jeb *jaždž* „Kaulbarsch“ u. c., par ko Burda KSB VI 394, Būga KSn 132 un 193 un Valdes Vrgl Wrtb I 321 un 115.

assis (*asis*) E. 298 „Wagenachse“: lei. *ašis*, la. *ass*, sensl. *osb*, lat. *axis*, sav. *ahsa*, gr. *ἄξων*, skr. *ákṣa-ḥ* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 37.

astin (viensk. ak.) „Ding, Handlung“ 41, 17; 49, 23; 77, 15; salīdzina to ar skr. *svasti-* (< **su-esti-*) „Wohlsein“ (*astin* tad < *es-ti-n „būšanu“).

*aswaytis (?), skat. arwaykis.

aswinan E. 694 (jāpiedomā *dadān* „piens“) „kobilmilch“, ķēvju piens: lei. *ašvā* < *ešvā*, skr. *āšvā*, lat. *equa*

„këve“, av. *aspa-* „zirgs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 113. Te laikam pieder arī pr. upes vārds Asswene, ezera vārds Asswin un vietvārds Asswaylen G. 12 (un Eswiten G. 34?), ar ko Ģerulis salīdzina lei. upju vārdus *Ašvā* un *Ašvynē*.

at-, skat. et-.

atskisenā 7, 2 „Auferstehung“ (akuzātīva nozīmē): etskīuns, etskīsnan.

attolis (*atōlis*) E. 284, *atāls*: lei. *atolas*, par ko ME. s. v. *atāls*.

attrātwei 77, 17, atbildēt; tag. ind. 3. p. ettrāi 63, 8; imper. viensk. 2. p. ettrais 23, 7 u. c.; daudzsk. 2. p. attrāiti 77, 20, 23, 27, 31; 79, 6, 12, 15. Ja verba sakne sākas ar *r-*, tad rada ar kr. *раять* „(at)skanēt“, *paū* „atbalss, dunoņa“ un la. *rāt*, skat. FBR II 10.

attskiwuns, skat. etskīuns.

attwerpsannan, skat. etwerpsannan.

atwerpeis, skat. etwiēprt.

au-, skat. I 198. §.

aubillintis, skat. niaubillintis.

aubirgo E. 347 „garbreter“ (t. i. „Garkoch, wer gekochtes Fleisch feil hat“). Sastata to (kā „novārītāju“, skat. Trautmaņa Apr Spr 306 ar liter.) ar au- un (līdz ar birgakarkis) ar la. *biŕga*, lat. *fer(c)tum* „eine Art Opferkuchen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 165.

audātsien 39, 23 „geschehen“; tag. 3. p. audāst sien 35, 3, 16, 25, 28; (ar nozīmi „geschehe“) sien audāst 35, 27, audāsin 35, 23 (laikam < *audās [t] sin; tā van Veiks IF XLVII 158; citādi Becenbergers KZ XLI 110 un Spechts KZ LV 179), audasei 47, 16, audasseisin 7,

5, audaseysin 13, 4: au- un dāt, sal. čechu *udati se* „sich ereignen.“

augauuns (pag. akt. divd.) 31, 24 „gewonnen“; tag. daudzsk. 1. p. augaunimai 39, 5; skat. gauuns.

auginnons (pag. akt. divd.) 45, 23 „audzinājis“ (skat. arī poaugints): lei. *auginti*, *augti*, la. *aūdzināt*, *aūgt*, go. *aukan* „(sich) mehren“, lat. *augēre*, gr. *αὔξειν* „vairot“, skr. *ōjas-*, av. *aogah-* „spēks“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 22 sk.

-augis, skat. dagoaugis.

āūgus 55, 14 „geizig“, skops; to mēdz (ar iedomātu pamatnozīmi „mehrend“) atvasināt no lei. *augti* un la. *aūgt* atbilstoša verba. Bet šis verbs ir intransitīvs, ko rāda arī pr. atvasinājums auginnons, tā ka no šā verba atvasināts adj. *augus varētu nozīmēt tikai „auguošs“ (sal. lei. *augūs* „vešlus, tarpus, augalotas“, la. *augus ME. un — nozīmes ziņā — lei. *skaudūs* „sāpīgs“: *skaudēti* „sāpēt“ u. c.). Varbūt (tā Becenbergers GGA 1874, 1237) no saknes au- (no kam lat. *avārus*, *avidus* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 19) ar piedēkli -*gu*-? Ja saknes zilbe šim ucelmam uzsvēta, tad tā — spriežot pēc leišu valodas — var būt tikai akūtēta, tā ka āūgus laikam jālabo par aūgus.

*auimts, tā jāizlabo *animts* „genommen“ 65, 33. Skat. imt.

aukis E. 708 „grif“ (t. i. „der fabelhafte Vogel Greif“): lei. *išaukti* „išrēkti“, *ūkas* „Uhu“, la. *aūka*, go. *auhjōn* „lärmen“, slovēņu *ūk* „Jauchzen“ u. c. (skat. Valdes Vrgl Wrtb I 187 un ME. s. v. *aūka* ar liter.)?

auklextes (*auklekstes*; daudzsk. nōm.) E. 280 „oberker“ (t. i., „Oberkehricht, die beim Worfeln des Getreides von oben weggefegten Spreu-

teile"; sal. lei. *núoklastos* „Getreide-abfegsel“), skat. *klexto*.

aucklipts (pag. pas. divd.) 77,4 „verborgen“: go. *hlifan*, lat. *clepere*, gr. κλέπτειν „zagt“ u. c. Valdes Vrgl Wrth I 497 un — pēc Būgas domām KSn 71 — la. *klēpis*. Vokālisma ziņā sal., piem., lei. *bredū*: *brīsti*.

auclo (*aucklo*) E. 451 „halfter“, apauši: la. *āukla*, *āut*, lei. *aucklē* „Fussbinde“, *aūti*, sensl. *obuti* „apaut“, lat. *exuere* „novilk“ , av. *aoθra-* „apavs“ u. c., par ko Persons KZ XLVIII 128 un Valdes Vrgl Wrth I 16 un 109 sk. Skat. arī *aclocordo*.

Aucopte (*Aucköpte*) Thes 11 un G. 12, kāda strauta vai kanāļa (novadgrāvja) vārds: *au-* un *enkopts*.

auckstimiskan (viensk. ak.) 57, 8 „Obrigkeit“. *auckst-* gan saskan ar lei. *āugštas*, la. *aūgsts* un lat. *augustus*. bet tieši sekojošās četrās rindās tas pats vārds sākas ar *au(c)kt-* un arī citos pr. vārdos sastopam gan celmu *auckta-*, bet nekur *aucksta-*, tā ka šī forma varbūt ir jālabo par *aucktimiskan*; lieks *-s-* te varbūt ir ieradies nākamā *-sk-* ietekmē, sal. *etpwērpt* 73, 5 un citus piemērus ar liekiem burtiem FBR XV 101 sk.

aucktairikijskan (viensk. ak.) 37, 15 „Obrigkeit“. Ja *-ij-* te nav = *z*, kas kontrahēts no *-i(j)i-* vai *-ij(i)-*, tad tas jālabo par *-iji-*, sal. *rikijskai*. Jālabo laikam arī *aucktai-*: vai nu par *aucktan-* (tad iznāktu divu vārdu savienojums ar nozīmi „hohe Obrigkeit“), vai par *auckta-*, sal. citus piemērus ar liekiem burtiem FBR XV 101 sk.

Auctacops jeb *Auctukape* G. 12 (pakalns), *Auctigarbin*, *Aucti-*

girgen un *Auctowangos* (vietvārdi) G. 13 un *Auctolite* „castrum“ Thes 11; šo salikteņu pirmajai daļai pamatā celms *augta-*, par ko skat. *aucktimmien*.

aucte Gr., jālabo par *ancte*, skat. *anctan*.

aucktimmien (*aucktimien*; viensk. ak.) 59, 1 sk. „Obersten“; pamatā tam **augtimas* (piedēkļa ziņā sal. *-ilgimai*, lei. *tólimas* u. c., par ko Lōmanis ZslPh X 354), kas savukārt no **augtas* „augsts“ = lat. *auctus*; sal. *auginnons*.

aucktimmiskū (*aucktimiskū*; ar Becenbergeru KZ XLI 77 laikam ir jādomā, ka gaŗumzīme te ir nevietā) 57, 11 jeb *aucktimmisikai* (ar lieku *i* starp *s* un *k!*) 57, 10 „Obrigkeit“; ak. *aucktimmiskan* 57, 9, 29 sk. jeb *aucktimmiskan* 57, 12, 34 sk.; atvasinājums no **augtimas*, skat. *aucktimmien*.

aulāikings 55, 11 „mässig“ (isti: *atturīgs*): *au-* un *laikūt*.

aulāut (laikam: *aulaut*) 43, 3 „mirt“; pag. akt. divd. *aulauuns* 79, 1, *aulauns* 11, 29; 31, 14, *aulawns* 5, 30; vīr. dz. daudzsk. ak. *aulaunsins* (jālasa: *aulauusins*) 11, 33, *aulauūsins* (jālasa: *aulauūsins*) 33, 15, *aulausins* 31, 18; 79, 4 sk., *aulauwussens* 5, 34; (sta ast giwāntei) *aulausē* „(die ist lebendig) tot“ 61, 23 (laikam jālabo par nek. dz. viensk. nōm. *aulauschen*, skat. I 254. §): lei. *liāutis* „aufhören“, *lavónas* „Leiche“, la. *laūt*, čechu *leviti* „lindern“, kr. dial. *луна* „nāve“, go. *lewjan* „preisgeben“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 405 ar liter.

aulausennien (laikam: *aulause-*

nen; ak.) 71, 8; 73, 9, anlausennien (jālasa: aulausennien) 31, 28 „miršanu“.

aulinis E. 503 „schaft“, (zābaka) stulms; atvasinājums no aulis.

aulis E. 141 „schene“ (t. i. „Schienbein“), liēls: lei. *aūlas* „Stiefelschaft“, la. *aūle*, sensl. *ulijb* „strops“, gr. *αὐλός* „längliche Höhlung“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 25 sk. ar liter.

auminus 47, 23 „betrübt“ (ar vīr. dz. daudzsk. nōm. nozīmi). Becenbergers KZ XLI 116 labo to par pag. akt. divd. auminiūs = auminiuns, kas ir pilnīgi iespējams; bet kontekstā kawīdai ... auminus adder enkaitītai ast būtu gaidāms daudzsk. nōm., kas auminus varētu būt kā *u*-celma adjektīvs (?). Skat. minisnan un nozīmes ziņā sal. lei. *nusimenu* „verzage“.

aumūsnan (ak.) „nomazgāšanu“: sensl. *umyti* „(no)mazgāt“, la. *mūdēties*, *mūdināt*, *maūt* II, lei. *māudyti* „baden“, vlv. *mūten* „seju mazgāt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 249 ar liter.

upaickēmai 27, 33 „abdringen“, skat. paickemmai.

upallai (*aupalai*; tag. 3. p.) „findet“ 45, 29; 67, 15 (2 ×); (ar optātīva nozīmi) 53, 6 un (*aūpallai*) 51, 24; pag. akt. divd. vīr. dz. daudzsk. nōm. *upallusis* 73, 20; apvieno šo verbu — salīdzinot to nozīmes ziņā ar v. *verfallen* (auf etwas) — ar lei. *pūolu*, la. *puolu*, sav. *fallan* „krist“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 103. Bet paliek neizskaidrots, kā varēja nozīme „finden“ rasties ar *au*-saliktam verbam, kas īsti nozīmētu „nokrist“ (blakus *upallai* atrodam objektu akuzātīvā!); varbūt objektu šim verbam — vismaz sākumā —

isti izteica kāda prepozīcija ar locījuma formu.

auschantnikamans, skat. auschautnikamans.

auschaudisnan (*aušaudisnan*; ak.) 33, 28 sk. „Zuversicht“, 67, 23, ausaudisnan (laikam jālabo par auschaudisnan) 67, 17, auschaudisnan 71, 28 sk. „Treue“, auschaudisnan (jālabo par auschaudisnan) 61, 21 „Hoffnung“; skat. auschauditwei.

auschauditwei (*aušauditwei*) 23, 9, auschaudijt 29, 16 „vertrauen“, tag. 3. p. auschaudē 41, 20 „traut“. Ka pr. *šau*-varētu būt < *skjau*- (kā domā Trautmanis Apr Spr 308, Valde Vrgl Wrtb I 370 un Benvenists Stud balt II 79 sk.), ne ar ko nav pierādāms (sal. *skewre*); kā citur, tā arī te *š* < *sj*. Kā la. *palaišties uz kuo* un kr. *полагаться* „vertrauen“ ir blakus pamatverbs, kas apzīmē kādu kustību, tā, šķiet, arī šis pr. verbs var būt rada ar la. *šaut* (piem., *šaut maizi krāsni*), lei. *šauti* un slavu *sovati* (tag. *sujq*) „schieben“. Formas ziņā pr. *-šaudit* (ar *ī* < *ē*): la. *šaut* = lei. *skēldēti*: *skēlti*; *aušaudet tad sākumā būtu nozīmējis apmēram „atslieties (uz to, kam uztīcas)“.

auschaudiwings (*aušaudiwings*) 39, 19 „gewiss“, viensk. ak. auschaudiwingin 37, 15 „treu“, daudzsk. ak. auschaudiwingins 37, 17 „getreu“; atvasinājums no auschauditwei.

auschautenikamans (*aušautentkamans*; daudzsk. dat.) 37, 20, anschautenekamans (jālasa: auschautenikamans) 13, 8, au-

schantnikamans (jālasa ar -schant-) 7, 9 sk. „Schuldigern“.

auschautins (*ausautins*; daudzsk. ak.) 7, 9, āuschautins 37, 19, anschautins (jālasa ar *au-*) 13, 7 „Schulden“, parādus: *au-* un *la. šaūt* (sal. *la. pašaut* 5 ME. un *v. vorschies-sen*) u. c. zem auschauditwei, skat. Būgas KSn 76.

auschpāndimai (tag. daudzsk. 1. p.) 27, 33 (= abspenstig machen); *špand-* no *v. spann(en)*, par ko arī Becenbergers KZ XLIV 302.

ausins E. 83 „ore“, skat. *s. v. agins*; āusins (dauzsk. ak.) 29, 31 „āusis“: lei. *ausis*, *lat. auris*, sensl. *uxo*, *go. ausō* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 18.

ausis E. 523 „zelts“ ak. *ausin* 31, 26: lei. *āu(k)sas*, *lat. aurum*.

auskandints 43, 2 „noslicināts“; auskandinons 75, 2 „noslicinājis“: lei. *skandinti* „slicināt“.

auskandinsnan (viensk. ak.) 73, 31 sk. „noslicināšanu“, 75, 13 sk. „Sündflut“, austkandinsnan (ar lieku -t-) 75, 7 „Sündflut“.

auskiēndlai (*auskēndlai*) 75, 14 „lai noslikst“: *au-* un lei. *skēsti* „slikt“ Valdes Vrgl Wrtb II 565.

āustin (viensk. ak.) 55, 34 „das Maul“, austo (divsk. nōm.?) E. 89 „mute“: lei. *auscioti* „schwätzen“, *la. aūšāt*, *aūkslējas* jeb *aūslēji*, sensl. *usta* (dauzsk.) „mute“, *kr. ycmbe*, *lat. austium* „grīva“, *skr. oṣṭha-h*, *av. aošta-* „lūpa“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 168.

autre E. 514 „smede“, kalve: wutris.

auwerus (var būt *u-celms*, skat. FBR XIV 75; Pauli KSB VII 179 to uzskata par *ā-celma* daudzsk. nōm.)

E. 529 „sindir“ (t. i. „Metallschlacke“): (tā Pots KSB VI 125) lei. *virtl*, *la. vift*, sensl. *vbrēti* „būt karsts“ u. c. Trautmaņa Apr Spr 309 un Valdes Vrgl Wrtb I 269 ar liter.

*auwilkis, skat. *awilkis*.

auwirpis E. 320 „Flutrinne“, kā „Ablass“: powiērpt un crauyawirps, skat. Trautmaņa Apr Spr 309 ar liter.

awilkis (laikam jālabo par *auwilkis* „Ausgezogenes“) E. 472 „Faden“, diegs: lei. *vilkti*, *la. vilkt*, sensl. *vlēsti* u. c. Trautmaņa Apr Spr 309 un Valdes Vrgl Wrtb I 306 ar liter.

awins E. 679 „ster“, auns: lei. *āvinas*, *la. avins*, sensl. *ovnō* tp., lei. *avis*, *la. avs*, *lat. ovis*, *gr. ζις*, *skr. avi-h*, *sav. ouwi*, sensl. *ovbca* „aita“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 167.

awis E. 177 „Oheim“: lei. *avýnas* „mātesbrālis“, sensl. *ujb* „Oheim“, *go. awō* „vecāmāte“, *lat. avus* „vectēvs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 20 sk.

B.

ba, skat. *bhe I*.

babo E. 263 „bonen“, pupas: *lat. faba*, *kr. боб* „pupa“ Valdes Vrgl Wrtb II 131, skat. arī Pēterona Etymol. Misz. 21 sk.; ja tulkojums „bonen“ (dauzsk.) pareizs, tad *babo* laikam lietāta ar kolektīvu nozīmi.

-baddusisi, skat. *embaddusisi*.

bah, skat. *bhe I*.

-baiint, skat. *pobaiint*.

baytan (*baitan*) E. 346 „zeeb“; domā, ka tas esot „ein Gebäck“, jo seko tieši aiz *kalso* „Fladen“.

balgnan E. 441 „segli“: lei. *bal(g)-nas*.

balgninix (*balgnintks*) E. 440 „seglinieks“: lei. *balniniņkas*.

Balyngen (ezers) un Balowe G. 15; laikam rada ar lei. *balà* „purvs“. *ballo, skat. batto.

balsinis (*balzinis*) E. 490 „Kissen“: pobalso „Pfühl“, serbu *blàzina* „Kopfkissen“, skr. *upabarhana-m* „Polster“, iru *bolg* „maiss“, go. *balgs* „Schlauch“, v. *Balg*, sav. *belgan* „aufschwellen“ u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb II 182 sk. un 181 sk.

balt- vietvārds Namuyn-balt (purvs), Peuse-balten un Rythabalt (pļava) G. 236: kr. *болото* „purvs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 176 (tā jau Būga RFV LXVII 232).

balwe Thes 15 un Ziesemer 385 „Geschenk behufs Bestechung“: lei. *balva* tp., la. *balva*.

-bānda, skat. perbānda.

-bāndan, skat. enbāndan.

-bandan, skat. perbandan.

-bandāsnan, skat. perbandāsnan.

-banginnons, skat. pobanginnons.

Bangputtis Ziesemer 391, Mag XXI 632, vēju un viļņu dievs: lei. *bangà* „vilnis“ un *pučiù* „pūšu“.

batto E. 77 „piere“, laikam ar Becenbergeru GGA 1874, 1237 jālabo par ballo (*balo*): alb. *batë*, skr. *bhalla-m* tp., skat. Valdes Vrgl Wrtb II 175 sk.

Baubis Ziesemer 425, Mag XXI 632, lopu dievs: lei. *baūbti* „maurot“.

baude Thes 16 „Scharwerk“: lei. *baūdžiava* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 147 sk.

-baudinnons, skat. etbaudinnons.

bausennien, skat. bousennis. bbe, skat. bhe I.

be, skat. bēi.

bebbint (*bebint*) 55,28 „spotten“; tag. daudzsk. I. p. bebinnimai 23,18: la. *bebināt* (ja uz to var pašauties) tp., *bebelēt* EH., skat. arī Valdes Vrgl Wrtb II 106.

bebrus E. 668 „bebrs“: lei. *bebrūs* jeb *bēbras*, kr. *бобр*, vlv. *bever*, av. *bawrō* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 167. Sal. arī vietvārdu *Bebirlauken* G. 18.

begeyte (*bēgeite*) jeb begaythe „lauft!“ BB II 138: lei. *bēgti*, la. *bēgt*, kr. dial. *бѣчь* (tag. *бѣзы*), hindi *bhag* „bēgt“.

beggi (*be-gi*) „denn“, jo 37, 24, 27 u. c.: sensl. *bo* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 136 un -gi.

bēi 67, 14, bei 67, 13, be 59, 15 „bija“: sensl. *bē* „war“.

berse (*berze*) E. 600 „bērzs“: la. dial. *bērze*, lei. *bēržas*, kr. *берѣза*, osetu *bärz*, senisl. *biqrk* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 170. Sal. arī vietvārdus *Berselaukin*, *Bersin*, *Bersioweytigen* un *Bersenik* G. 19.

betten, skat. bītas.

I bhe (*be*) 11,26; 13,21; 19,13 u. c., bbe (jālasa: bhe) 43,19; 53,3; 75,12, bhc (jālasa: bhe) 41,30, hhe (jālasa: bhe) 67,16, bke (jālasa: bhe) 47,18; 67,7; 75,1, bhæ 11,9,26; 13,6, 8,14 (3×), 15,26, bha 5,10,34; 7,8, 10,14,15 (2×), 16,20 (2×), 21,25 (2×), 26, ba 7,2, bah (laikam jālasa: bha) 5,27 (2×), 30 „un“: lei. *be* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 136.

II bhe (*be*) 35,13 (ar ak.) „bez“: lei. *be*, sensl. *bez*, skr. *bahiḥ* „ārpus“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 137.

biātwei 23, 9, 16, 25; 25, 7, 15, 23; 27, 1, 9, 20, 31, biātwi (jālasa: biātwei) 29, 12 „bijāties“; tag. 3. p. bia 53,30 (ar ak.): pobaiint, lei. *bijóti(s)*, la. *bīties*, sensl. *bojati sę* tp., skr. *bháyatē* jeb *bibhēti* „(viņš) bīstas“, lei. *báimē* „bailes“, *baidýti* „scheuchen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 124 sk.; skat. arī pobaiint.

biāsnan (ak.) 59, 32 „bijāšanu“.

bile (*bīle*) E. 533 „Axt“, byla (*bīla*) Gr. 76 „Beil“; līdz ar lei. *býle* tp. no vlv. *bīle*.

billīt (*bīlt*) 45, 6; 51, 30; 67, 20, billīt (jālasa: billit) 51, 12, billit 53, 13, bilītwei 45, 4, billītwei 47, 7; 79, 33, billitwei 53, 22 „sagen, sprechen“; pag. akt. divd. billiuns 73, 19; wīrsti dien wijrinan billiuns 63, 27 „man wird sie Männin heissen“; pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm. billiton 23, 7, 13, 23; 25, 4, 13, 30; 27, 7, 18, 28; 29, 8, 29; 31, 19; 33, 25, 33; 35, 12, 24; 37, 5, 33; 39, 10, 18, billicon (jālasa: billiton) 25, 21, billiton 33, 4; 37, 21; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi billi 67, 29; 3. p. billā 27, 36; 29, 2; 67, 14, billa 63, 37, billē 37, 10; 41, 13, 26; 43, 8; 49, 30; (ar optāt. nozīmi) 69, 14, bille 41, 1; 55, 33, (ar optāt. nozīmi) billi 45, 21; 47, 15; daudzsk. 1. p. billēmai 81, 1 sk.; imper. daudzsk. 2. p. billītei 79, 36; pag. 3. p. billa 63, 18, 25; 65, 20, 25, byla 13, 12, bela 7, 13, billē 59, 15, billāts 49, 7, 11; 67, 7; 69, 30; belats 7, 21, 25, bylacz 13, 22, bilats 13, 26, (ar viensk. 1. p. nozīmi) billai 65, 27; lei. *bīlti* „sākt runāt“, *bylōti* „runāt, sacīt“, senīsl. *belja* „brüllen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 182.

(delli) billisna (jālabo par gen.

*billisnā = *bīltsnan?) 55, 2 „(etlicher) Sprüche“; ak. billijsnans 47, 24.

Birdaw (ezers) G. 21, liekas rada ar lei. *birdā* „nasser Kot“, po. *bardlic* „beschmutzen“ (tā Būga RFV LXVI 234 sk. un Valde Vrgl Wrtb II 201).

birgakarkis E. 358 „kelle“ (t. i. „ein grösserer Schöpfloffel“); par birga- skat. aubirgo; -karkis varētu būt < *karikis un atbilst slavu *korčъ* „Schöpfkelle“ (par ko Bernekens Slav. et. Wrtb. I. 579), tā ka nav vajadzības nei pietiekama pamata atvasināt to ar Becenbergeru KZ L 151 kā aizguvumu no lejsvācu *karke* „Becher“, nele vēl ar Brūkneru AfslPh XX 497 no formāli nesaskanoša po. *korzkiew* „Kelle“.

Birsuke (ezers) G. 21, ko Čerulis te salīdzina ar lei. ezera vārdu *Biržulis*: berse, lei. *bīržis*, la. *bīrzs*.

biskops (*bīskops*?) 55, 10 „biskaps“; daudzsk. ak. bīskopins 55, 8; no vlv. *bischof* (vai po. *biskup*?).

bītai (laikam viensk. lok.) 51, 7 un 29 „abends“.

bītas (gen.) idin (ak.) 49, 10, bitans ydi (Becenbergers BB XXIII 289 labo: bitas ydin; bitans seko tieši aiz kelkan postan!) 13, 25, bytis ydi (laikam jālabo: ydī = ydin) 13, 19, bietis eden 7, 18 jeb betten (laikam ar -en gaidāma -is vai -as vietā no nākamā eden) eden 7, 24 „vakarēdienu“. Šā vārda cilme, par ko Trautmanis Apr Spr 312 ar liter. un Lidēns Monde Oriental V 203 sk. ar liter., nav droši noskaidrojama jau tāpēc vien, ka nezinām, vai mums te darīšana ar pirmbaltu *bīt-* vai *bēt-*; ja ar *bīt-* (sal. mūsu *riņa*

vārdu), tad *betten* I var salīdzināt vokālisma ziņā ar *rekis* un *rekian* I (kur -e- aizstāj senu -i-) un *skresitzt* II (ja -e- te nav iespiedumkļūda gaidāma -ei- < -i- vietā), bet, ja ar *bēt-*, tad *bietis* (= *bītis*) I rāda tādu pašu *i* < *ē* kā *menisnān* I. Saknes formu *bēt-* Ķerulis Apr ON 7 balsta ar novada vārdu *Bêtin* (sal. lei. *vakarīnis*), ko citos rakstos aizstājot (vācisks tulkojums?) *Abenda* (sal. arī *Pobeten*); vienreizējā rakstījumā *Bêtin* tomēr varētu būt arī tāds pats *e* kā vārdā *rekis* I. Ja pamatā tiešām ir pirmsaltu *bēt-*, tad šis vārds varbūt (?) ir rada ar skr. *bhāti-h* „gaisma“ u. c. (ja skr. *ā* te < ide. *ē*) un ar lejssorbu *bajaš* (ja saknes *a* te < ide. *ō*) „flackern, glimmen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 122 sk.; nozīmes ziņā sal. skr. *chāyā* „Glanz, Schimmer, Schatten“, senisl. *skime* „Glanz“: senangļu *scima* „Schatten“, vecčechu *krása* „Licht, Glanz“ (un slovēņu *krēsiti se* „schimmern“?): la. *krēsla*. Ja pr. valodā bija arī lei. un la. *ritam* atbilstošais vārds, tad tā ietekmē *bēta-* „vakars“ laikam būtu varējis pārvērsties par *bīta-*. — Lidēns I. c. atgādina lat. *obitus* (*sōlis*) „(saules) riets“ un domā, ka pr. *bīta-* < ide. *bhi-* (> go. *bi-*) + *ito-* (> skr. *ita-m* „Gang“). Bet baltu un slavu valodās, kā aizrāda pats Lidēns, nav ide. *bhi* refleksa, go. *bi-* nozīmē „ap-“, un lat. *ob-*, kā domā, var būt sena *op-* refleks. Tāpēc arī Lidēna etimoloģija ir visai nedroša.

bitte (*bite*) E. 787 „bite“: lei. *bīte*, kimru *bydaf* „bišu strops“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 184 sk. Te pieder arī purva vārds *Bitpelkis* G. 21.

bke, skat. *bhe* I.

Blendelauk, vietvārds G. 21; laikam saistāms ar lei. *bleñdē* jeb *bliñdē* „Saalweide“ (sākumā laikam: kāda kārklū suga ar dzeltāniem, spīdīgiem zariem), vietvārdu *Blendynai*, la. *Bli-diene* un germ. *blundaz „blond“ Valdes Vrgl Wrtb II 218.

bleusky E. 286 „Schilf“ (arundo vai scirpus?). Trautmanis Apr Spr 312 to apvieno ar po. *bluszcz* un slovēņu *bljúsč* „ēfejs“; bet kur ir tertium comparationis starp „Schilf“ un ēfeju? Un slavu *blu-* varētu arī būt < ide. *b(h)eu-*. Ja rakstijums *bleusky* (ar *b-*) ir pareizs, tad varbūt šis vārds — kā domā Valde Vrgl Wrtb II 213 — varētu būt rada ar gr. φλέως „Schilfgewächs“. Bet, iegaumējot rakstījumus bokluskans 55, 15 (blakus pokluskans 25, 10) un girmis E. (: lei. *kirmis*) un lei. *pluškis* (Leskīna Nom 506) „Schilfgras“: *pl(i)ušis* „Schilf“ (uz šo vārdu norāda jau Pīrsons AM VII 579), vedas domāt, ka *bleusky* jālabo par *pleusky un jāsaista ar nūle minēto lei. stāda vārdu; *pliušis* blakus *plūšis* it kā norāda uz bijušu saknes formu **pliaus-*. Varētu arī domāt par maiņu starp tenuis un media (skat. Le Gr 119. §); tā jau arī slavu valodās blakus ir po. *bluszcz* un kr. *плющ* u. c. (par ko Agrells Zur baltoslav. Lautgesch. 35 sk.). Piedēkļa ziņā sal. lei. stāda vārdu *tīlškēs*, la. *bur(k)šķi* un kr. *борщ*.

blingis E. 577 „bleye“ (kāda zivs): v. *blinken*, *blank* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 215; Būga Aist Stud 149 kā rada vārdu min arī lei. *blinksēti* „schimmern“, kur -*ks-* var būt < -*gs-*.

blingo E. 580 „mutterlosen“ (kāda zivs; esliņš?); rada ar *blingis*.

Bluskaym jeb Bloskaymen (vietvārds) G. 21: lei. *Bluskaimiai*, *blusā*, la. *blusa*, sensl. *bl̥xa* + *caymis*.

blusne (*bluzne*) E. 127 „Milz“, liēsa: lei. *blužné* jeb *blužnīs*.

bnttas (jālasa: *buttas*, viensk. gen.) *waispattin* (ak.) 61,6 „Hausfrau“; skat. *buttan* un *waispattin*.

boadis E. 164 „Stich“ līdz ar *embaddusisi*: lei. *badýti*, *bēsti*, la. *badīt*, *best*, sensl. *bodq* „duŗu“, lat. *fodere* „rakt“, kimru *bedd* „kaps“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 188.

boklusmans, skat. *poklusman*.

bordus (laikam *u*-celma viensk. nōm., skat. FBR XIV 75) E. 101 „*bārda*“: kr. *βοποδᾶ*, sav. *bart*, lei. *barzdā* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 135.

bousennis, skat. aiz *būton*.

boūt, skat. *būton*.

braydis (*braidis*; varbūt < **brei-* *ds*, skat. FBR XIV 102) E. 650 „elint“, *briēdis*: lei. dial. *briedýs*, skat. FBR XIX 215 sk.; par šo vārdu arī Lōventāls WuS XI 60.

-brandisnan, skat. *pobrandisnan*.

brast (Austrumprūsijas vācu izloksnēs) Thes 21 un Ziesemer 768 „brasls“ līdz ar vietvārdiem *Balkombrastum* G. 15, *Chucumbrast* G. 75, *Singurbrast* G. 157, *Stabobrast* G. 171 u. c.: lei. *brastā* „brasls“, *bradýti*, *brīsti*, la. *brads*, *bradāt*, *brist*, slavu *broditi*, *brodē* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 201 sk.

brāti (ar vokātīva nozīmi) 45, 3, *brote* (*brōte*) E. 173 „brālis“ (līdz ar *bratrikai*): lei. *broterēlis* „brālitis“, la. *brataritis*, sensl. *bratrē*, skr. *bhrata*, go. *brōþar*, lat. *frāter*, senīru *brathir* „brālis“, gr. *φράτηρ* „frātrijas

dalībnieks“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 193.

bratrikai (senas pamazināmas formas daudzsk. nōm.) 55, 36 „Brūder“; par piedēkli arī Frenkelis IF LVI 225.

(sen) *brendekermnen* (viensk. ak.) 65, 21 „schwanger“ (īsti: ar *piebriedušu miesu*): *pobrendints*, *pobrandisnan*, lei. *brēsti*, *brandūs*, la. *briēst*, *bruōžs*, *bruōdīgs* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 205.

brewingi (īsti nek. dz. adj. viensk. nōm.) 27, 23 „förderlich“; rada ar *nākamo vārdu*.

brewinnimai (*brewinimai*; tag. daudzsk. 1. p.) 25, 17 „(wir) fördern“: lei. *briāutis* „sich vordrängen“ (tā *Becenbergers* BB XXIII 300 un *Levi* IF XXXII 161; skat. arī Valdes Vrgl Wrtb II 168).

brisgelan (*brizgelan*) E. 450 „Zaum“: lei. *brīzgilas* tp., par ko *Valde* Vrgl Wrtb II 133; varbūt *radies* kontāminējot *pirmģerm. *brigdila-* (Valdem I. c.) atbilstošu formu ar kādu sinonimu *bruzgā (kas varēja būt *blakus *bruzdā* > sensl. *brōzda* tp.

broakay (pēc *Becenbergera* domām BB XXIII 303 siev. dz. divsk. nōm.) E. 480 „bruch“ (t. i. „Bekleidung der Oberschenkel“); no *vlv.* (siev. dz.) *brōk* tp.

brōkis E. 165 „Schlag“, *sitiens* (ja ar *o* < *u*): lei. *brūkti* Jušk. „sist“, *brūklýs* „sitamais“, *braukis* „Hieb“, la. *brūce* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 197.

brote, skat. *brāti*.

bruneto (*brūneto?*) E. 769 „Haselhuhn“; laikam no kāda adj. *brūnas (kas līdz ar lei. *brūnas* un la. *brūns* no *vlv.* *brūn*), skat. *Trautmaņa* Apr

Spr 314 ar liter.; piedēkļa ziņā sal. melato.

brunjos (*bruñōs?* daudzsk. nōm.) E. 419 „bruņas“; līdz ar la. *bruņu* vārdu laikam no kādas ģermāņu (sal. go. *brunjō*; vai slavu?) valodas.

brunse E. 573 „Plötze“, rauda (zivs): lei. *brunšis* tp.

brusgis (*bruzgis*; seko aiz virves nosaukuma) E. 315 „Geisel“, (laikam) pātaga; kā sav. *geisala* ir rada ar senisl. *geisl* „Stock (der Schneeschuhläufer)“ un gr. *χαιος* „Hirtenstab“, tā (skat. Trautmaņa Apr Spr 314 ar liter.) brusgis — ja sākumā tas bija „ein Stock“ — varētu būt saistāms ar lei. *bruzgūlis* „Klötzchen, Knebel“, *bruzgāi* un norv. *brusk* „Gestrüpp“. Tā kā kustoņu dzīšanai lietāja arī kūjas ar noasinātu galu (vācu *Stachel* ir arī „ein Gerät zum Antreiben der Tiere“), tad brusgis varētu arī būt bijis sinonims ar pirmģerm. **bruzda-* „Spitze, Stachel“ Valdes Vrgl Wrtb II 133; *bruzg-* blakus *bruzd-* kā, piem., la. *lizgs*: *lizds*, lei. *lūzdas*.

budē 57, 5 „(sie) wachen“ (līdz ar etbaudinons): lei. *budēti*, sensl. *bōdēti* „wachen“, la. *budināt*, sensl. *bljusti* „hüten“, skr. *bōdhati* „erwacht“, gr. *πεύδομαι* „wache, nehme wahr“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 147 sk.

bugo E. 445 „satilbom“ (t. i. „der in die Höhe gebogene Teil des Sattels“). Bernekens un Trautmanis to uzskata par aizguvumu no vācu valodas, pie kam Trautmanis Apr Spr 314 tam pamatā liek sinonimo sav. *bogo*. Bet jau Becenbergers KZ XLIV 294 ir izteicis pamatotas šaubas, vai prūši ir kādu vārdu aizguvuši no sav. valodas; drīzāk jau no kādas ziemeļvācu iz-

loksnes (arī slv. valodā ir vārds *bogo* „Bogen“, kam varbūt arī bija ar „satilbom“ izteiktā nozīme).

buccareisis (*bukareisis*) E. 593 „Buchecker“: *bucus* un lei. *riešas* jeb *riešutas*, la. *riēksts*, sensl. *orēxō*.

bucawarne (*bukawarne*) E. 723 „holckro“ (= Holzkrähe? domā, ka tā saukts sīlis): *bucus* un *warne*.

bucus (*bukus*) E. 592 „Buche“ (*fagus silvatica*), skābarde; no po. *buk* (ar *-us* pēc skerptus „vīksna“, sal. lei. *skirpstus* „Rotbuche“, vai — kā domā Pauli KSB VII 178 — ar *-us* < *-as*, skat. s. v. a basus).

būrai (adj. daudzsk. nōm.) 59, 17 „schüchtern“, — bez daudz maz patīcamas etimoloģijas. 59, 20 seko *dūrai* „scheu“, un pēc Brūknera domām KZ XLIV 332 *būrai* laikam esot jālabo par *dūrai*; bet kā izskaidrot b gaidāma *d* vietā?

burwalkan (ak.) 29, 34 un 37, 13 „Hof“ laikam ar Brūkneru Słownik etym. 124 jāuzskata par aizgūtu no po. *folwark* „Meierhof“ ar likvidu metatezi, pie kam *f-* laikam caur *v* (disimilēdamies) > *b-* (sal. šai ziņā lei. dial. *švebelis* Trautmaņa Apr Spr 164 „Schwefelhölzchen“).

būton 55, 10, būton 27, 24, būton 45, 36; 47, 3, būton 65, 23, būt 31, 6; 39, 19; 47, 26; 71, 11, 18, 34 jeb bout 65, 24; 79, 35 „būt“; būuns „bijis“ 43, 34; 45, 35; (ar daudzsk. nōm. nozīmi) 63, 29 jeb būuns 45, 17; būsei 57, 9, 35; 59, 14; 63, 20, bousei 59, 1; 65, 7, 12, bousai 61, 4, būsei 51, 23; 53, 5, būse 81, 20 jeb bouse 65, 28 „sei“ resp. „seien“ (lai ir!); būlai 65, 5 „sei“ (lai ir!) jeb būlai 71,

13 „wäre“ (būtu): lei. *būti*, la. *būt*, sensl. *byti* tp., skr. *bhāvati* „(viņš) ir“, gr. *φύομαι* „topu“, lat. *fut* „esmu bijis“, senīru *buith* „būšana“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 140 skk.

bousennis (*bousenis*) 67, 3 „Stand“, viensk. ak. busennien 61, 36; 63, 1, bausennien 43, 31; 63, 11, 36; 65, 19; („Wesen“) 77, 25 jeb („Stand“) bousennien 45, 28; daudzsk. ak. bousenniens 55, 3 „Stānde“ (kārtas): lei. *būsena*, la. *būšana*.

butargs 55, 12 „Haushalter“, skat. buttan un abserģisnān.

buttan (*butan*; laikam nek. dz. viensk. nōm.) E. 193 un (nōm. vai ak.?) 37, 13 „Haus“; ak. buttan 5, 21; 27, 17, 21; 29, 34; 55, 14; 61, 29 jeb butten 11, 20: lei. *būtas* tp., kimru *bod* un senīsl. *būd* „dzīvoklis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 142.

butta (celma forma?) tawas 33, 20, buttantāws (buttante laikam viensk. nōm.) 39, 27, buttastaws (buttas te gen.) 47, 29 sk.; 51, 5; 53, 9, butte (ar -e tematiskā -a vietā?) tawas 29, 19 sk. jeb butti (ja rakstījums pareizs, ar -i pēc kāda salikteņa parauga, kur pirmā daļa kāds *i*- celms?) tāws 23, 3 „Hausvater“; par pirmo daļu sal. arī FBR XI 181 un 190, par otru — skat. tāws.

butta (celma forma?) rikians (daudzsk. ak.) 61, 6 „Hausherren“; skat. rikijs.

buttas (viensk. gen.) tapalī (nōm.) 55, 1 „Haustafel“.

buwinanti (jāizlābo par būwinayti) 59, 8 „wohnet!“; lei. *buvinēti* „hier und da ein Weilchen bleiben“; rada ar būton.

C.

chelmo, skat. kelmis.

Chricstus (*Krikstus*, ar -k- no crixtitwi) 13, 12, 20, Christs (jālabo par Christus?) 41, 1, Christus 7, 13, 19; 31, 21; 41, 13 u. c. „Christus“; gen. Christi 47, 17, 35 u. c.; dat. Christo 43, 9 u. c. jeb (ar -u no Jesu) 73, 3; 81, 6; ak. Christū (= Christum) 5, 27, Christum 11, 26; 31, 10 u. c., Chtistum (jālabo par Christum) 53, 20 jeb (ar grieķisko galotni) Christon 33, 11; 71, 20; 75, 6; 79, 24.

christiānans, skat. cixtianai.

christiāniskan, skat. cixtiāniskan.

Vārdi ar c- = k- ir meklējami zem K.

D.

-dabe personvārdā Langedabe Tr. 135: lei. *dabā*, la. *daba* u. c. ME s. v. *daba* un Valdes Vrgl Wrtb I 825.

dabber (*daber*) 29, 33 „vēl“: lei. *dābar* tp.

dadān E. 687 „piens“ (skat. arī ructan dadān): skr. *dadhi* (gen. *dadhn-aḥ*) „saure Milch“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 829 sk.

dagagaydis E. 260 „vasaras kvieši“: dagis un gaydis.

dagis E. 13 „vasara“: lei. *dāgas* „Brand, Hitze (im Sommer)“, *dēgti*, la. *degt*, skr. *dāhati* „deg“, *nidāgha-h* „karstums, vasara“, alb. *djek* „verbrenne“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 849.

dagoaugis E. 638 „somirlatte“ (t. i. „Spross, wie er in einem Sommer wächst“), vasaraudzis: dagis un auginnons. Par -o- skat. I 55. § a.

dāian (*dājan*, viensk. ak.) 73, 16 „Gabe“; dāiai savienojumā etnistišbhe dāiai ... madlit 69, 22 „um Gnade und Gabe ... bitten“ jālabo par gen. dāias vai ak. dāian; daudzsk. ak. dāians 33, 8; 53, 19: dāt, sal. serbu *prodaja* „Verkauf“ un skr. *dāya-h* „dāvana“.

dalptan E. 536 „durchschlag“ (t. i. „spitzes Werkzeug von Eisen und Stahl, um damit Löcher zu schlagen“): (tā jau Burda KSB VI 394) kr. *долбить* „meisseln“, *долото* „Meissel“, lei. *dālba* „Brechtstange“, la. *dalba*, senangļu *delfan* „graben“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 866 sk.

dambo E. 29 „grunt“; Thes 26 tas tulkots: „niedrig gelegenes Terrain zwischen Hügeln“, un Būga Aist Stud 134 to saista ar gr. *τάφος* „kaps“, kam Trautmanis Apr Spr 317 pievieno arm. *damban* tp., ko Lidēns Arm Stud 41 skk. bija apvienojis ar minēto grieķu vārdu (par tiem Valde Vrgl Wrtb I 852). Turpretī Brūknērs KZ XIV 332 un Benvenists Stud balt II 81 tieši aizdambo sekojošā padaubis „Tal“ dēļ labo dambo par daubo = lei. *daubā* „Schlucht“. Nozīmes ziņā šo konjektūru varētu balstīt ar la. *leja*: *paleja*. Bet neizskaidrots ir palicis m iedomātā *u* vietā; ja oriģinālā bija daubo, pirmais norakstītājs to varbūt salasīja kā danbo un rakstīja dābo, ko otrs norakstītājs maldīdamies noturēja par dambo un tā arī norakstīja. Un nav zināms, ko isti te nozīmē „grunt“; v. *Grund* var būt „Erdboden, Boden, Erde, Land, Grundstück; Tal, Niederung“ (tieši priekš „grunt“ ir vārdi *Leym* [= Lehm], *Sant*, *Let* [= Ton], *Berg*). Par dambo nevar

tāpēc droši spriest. Ja dambo (ar -m-) „niedrig gelegenes Terrain“ būtu kas drošs, tad varētu domāt arī par sakaru ar la. *dambra(va)* „Sumpf“ un *dambrains* „feucht“.

dangus E. 3 „Himmel“; E. 95 „Gaumen“; ak. dangon 5, 27, 32; 7, 4, 6; 29, 27; 31, 16; 33, 24; 35, 6, 23; 37, 22; 39, 16, 20; 43, 21; 61, 9; 67, 12; 77, 30; 79, 3, dængon 11, 26, dengon 11, 31; 13, 2, dangan 39, 12 jeb dengan 13, 4; 81, 15 „Himmel“; an dangonsvæn „im Himmel“ Arch Phil VII 104 sk. (paralēles „debess“ sakaram ar „aukslējām“ min Trautmanis Apr Spr 317): lei. *dangūs* jeb dial. (KZ XLIV 298 un Trautmaņa Apr Spr 101) *deņgus* (*dāņgus*) „Himmel“, *dangūs burnōs* „Gaumen“, *deņgti* „segt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 854.

dantimax (*dantimaks*) E. 93 „Zahnfleisch“: dantis un lei. *mākas*, la. *maks*, *maksts*, lei. *makštis*, *makšnā* „Futteral“, sensl. *mošbna* „Ränzel“ un (?) sav. *mago* „Magen“, kimru *megin* „Blasebalg“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 225 un Trautmaņa BSI Wrtb 166.

dantis E. 92 „zobs“: lei. *dantīs*, sav. *zand*, kimru *dant*, lat. *dēns* (gen. *dentis*), skr. *dan* (ak. *dantam*) u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 120.

darg- personvārdos Dargute, Darguse, Dargel, Dargil, Wisedarx jeb Wisedarge u. c. Tr. 135 laikam — sevišķi mīlināmās formās Dargute u. c. — (ar Becenbergeru AM XIII 414, Levi PN 46 un Trautmani BSI Wrtb 45) ir jāsaista ar lei. personvārdiem *Dargēlis*, *Dargutis*, la. *dārgs*, kr. *dōpoz*, serbu *drāg* u. c.

dassumptin (*dēsumtin-*) „Zehnte“.

par ko Becenbergers Festschrift-Kuhn 259: lei. *dešimtine* „Zehntel“.

dāt 57, 6, 22, dātwei 27, 6, datwei 37, 27 „geben“, sien skellānts dātunsi 43, 23 sk. „sich schuldig geben“, ni dāt kumpint 69, 6 „nicht lassen verrücken“, dat bout 79, 35 „sein lassen“, daton perēit 35, 31 „kommen lassen“; dāuns 29, 32; 45, 16, 25, 27; 65, 2; 75, 24; 79, 32 jeb dāuns 33, 16 „devis“; dāts 49, 8, 19, dats 7, 22 jeb daecz (dats) 13, 23 „dots“, nek. dz. viensk. nōm. dāton 49, 16 „gegeben“; dāse 53, 14 „gibst“; tag. ind. 3. p. dāst 37, 6; 41, 7, 9; 51, 27; 53, 26 (2 ×); 71, 3 jeb dast 35, 18; 55, 27; 61, 15; ersinnat dast („erkennen lasse“) 37, 8; pag. 3. p. dai 49, 7, 11; 63, 20, daitis 7, 20; 13, 26, daitz 7, 25 jeb dayts 13, 21; imper. viensk. 2. p. dais 7, 8; 37, 3; 45, 36 jeb days 13, 6; daudzsk. 2. p. dāiti 57, 19; 59, 9; 67, 18; 69, 23, 30 jeb daiti 57, 23; 61, 2; 73, 12, 30; 75, 23; dase 63, 5; 69, 9 jeb dāsai 81, 21 „gebe“ (lai dod!): lei. dial. *uždolīs* „uzdevums“ Būgas KD 37, *dota(la)s* „dāvāna“, la. *dāstīt* u. c. Stud balt IV 135 sk., *duōt*, lei. *dūoti*, sensl. *dati*, lat. *dare* „dot“, skr. *dādāmi*, gr. *δίδομι* „domu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 814 sk.

-daubis, skat. padaubis.

daug- personvārdos Daugis, Daugil, Dawkant Tr. 135 laikam līdz ar leišu personvārdiem *Daūgis*, *Daūgilas*, *Daukantas*, *Daūgvydas* u. c. (Leskīnam IF XXXIV 304 sk.) ir jāsaista ar lei. *daūg*, la. *daūdz*, po. *dużo* tp., *duży* „liels, stiprs“ ME s. v. *daūdz* un Valdes Vrgl Wrtb I 847.

dauris E. 211 „grosthor“ (t. i.

„das grosse zweiflüglige Hoftor zum Passieren der Fuhrwerke“) ir ar savu au ļoti dīvains blakus lei. *dūrys*, la. *duris*, sensl. *dvvri* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 870 sk., tā ka Valde jautā, vai šī forma esot pareiza, un arī Becenbergeram KZ XLIV 302 ide. **dhour-* „ist nicht eben einleuchtend“. Esot gan Becenbergeram apgalvots, ka Dancigas un Karaļauču lejsvācu izloksnē lietājot formu „dat *Daur*“; Becenbergers tur citē arī Frišbīra Preuss. Wrtb. II 105, kur minēti arī citi Dancigas lejsvācu vārdi ar *au* < o. Šāds *Daur* ar savu *au* ir tātad kas samērā jauns, kam nevar būt nekāda sakara ar pr. *dauris*; hipernormālisms (ar *au* lejsvācu o vietā)? Pr. *dauris* varbūt ir jālabo par *duaris* = *dwaris* (sal. la. *dvars* jeb *dvarš*, sensl. *dvorō* u. c. Valdem I. c.). Burtu pārstatījuma ziņā sal., piem., nagepristis. Citos vārdos gan E. aiz līdzskaņa apzīmē *u* ar *w* (ne *u*), bet E. oriģinālā varbūt gadījās arī *u* = *u*, sal. *deiuas* 5, 32 un *deiuān* 5, 26, skat. arī FBR XI 182.

daūsin, skat. dūsi.
debica (*debtka*; līdz ar salta un wissa nek. dz. nōm.?) Gr. 20 „gross“; viensk. ak. *debīkan* 39, 4; 49, 22; *debijkān* 71, 30; 73, 34, *debeīkan* 41, 17, *debbīkan* 47, 22, *debijkun* (nautin; laikam siev. dz.) 71, 4: sensl. *debelz* „resns“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 850; piedēkļa ziņā sal. slavu *velikō* „liels“.

dei, skat. dīgi un din.
deyen (vācu mutē no *dein*-?) Gr. 91 „diena“; sal. *deinan*.
deyg(i), skat. dīgi.

dēigiskan (labban, ak.) 53, 19 „milde (Güte [Gottes])“; varbūt jālabo

par *dēngiskan, sal. dengan un lei. *dañgiškas* „himmlisch“. Par i gaidāma *n* vietā skat. I 104. §.

deickton (*deikton*; ak.) 63, 22 „Stätte“; en ... malnijkas deicton 71, 36 „an ... Kindes Statt“, en stessei deicktan 77, 16 „an seiner Statt“; deickton 63, 4 „etwas“; gen. deicktas 65, 6 „etwas“: lei. *dāiktas* „Stelle; Sache“, la. *daikts*² jeb *daiks*² „Sache“. Ja la. *daiks* savu izskaņu būtu pārjēmis no sinonimā *rika* vārda, tad *daikta* vārdā *k* varētu būt < *g*, kā līdz šim ir domāts, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 832 sk.

deinan (ak.) 5, 8; 7, 8; 23, 22; 31, 15; 33, 14; 37, 4; 51, 19, 35; 61, 22; 79, 2, deynan 11, 7, 30; 13, 6 jeb deinan (jālabo par deinan; oriģinālā varbūt bija deinā = deinan, kā Christū 5, 27 = Christum) 5, 31 „dienu“; daudzsk. ak. deinans 77, 7: lei. *dienā*, la. *dīena*, sensl. *dbnb*, skr. *dīna-m* tp., go. *sinteins* „täglic“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 774.

deināalgenikamans (daudzsk. dat.) 59, 29 „Tagelöhnern“; sal. ālgas.

deynayno E. 5 „rīta zvaigzne“.

deinennin (ak.) 37, 3 jeb deinnennin 37, 6, 9 „täglic“.

*deineniskas (nōm.), kā jāizlabo dineniskas 37, 10, „täglic“; ak. deineniskan 43, 1 sk.; adv. deineniskai 31, 1, deinenisku 33, 13; 43, 4, deininisku 37, 27 jeb deininiskan 71, 7.

deininan (ak.) 7, 6 sk. jeb deyninan 13, 6 „täglic“: lei. *dieninis*, sensl. *dbnb* tp.

-deirīt, skat. endeirīt.

deiwās 63, 5, deiws 27, 36 u. c. jeb deywis E. 1 „dievs“; gen. dei-

was 5, 5; 23, 11 u. c., deiuas 5, 32 jeb deywās 11, 5, 31 sk.; ak. deiwān 23, 8 u. c., deiuān 5, 26 jeb deywān 11, 25; vok. deiwe 53, 18; 67, 35, deiwā 45, 11; 73, 21 jeb (tieši aiz cita kāda nōminātīva) deiws 53, 32; 73, 13, 31; 81, 1; daudzsk. ak. deiwāns 5, 3; 11, 3; 23, 6: la. *dīevs*, lei. *dīēvas*, skr. *devā-h*, senīru *dia* tp., senīsl. *tivar* „dievi“, lat. *divus* „göttlich“, lei. *deivē* „Gespenst“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 773 sk.

deiwa deiwūtskai (adv.) 81, 13 „gottseligst“, skat. Trautmaņa Apr Spr 319 ar liter.

deiwiskai (adv.) 35, 21 „göttlich“: lei. *dīēviškai*.

-deiwūtint, skat. epdeiwūtint.

deiwūtiskan (ak.) 31, 3; 61, 35; 69, 20; 73, 10; 75, 6 sk. un (diwūtiskan, kas jālabo par deiwūtiskan) 39, 14 „göttlich, selig“; adv. deiwutiskai 63, 2 „seliglic“.

deiwūtisku 49, 20 sk. jeb deiwutiskai 49, 19 „Seligkeit“; ak. deiwūtiskan 19, 18; 31, 30; 41, 9 jeb („Gottseligkeit“) deiwutiskan 57, 31.

deiwuts (*deiwūts*) 7, 16; 41, 14 jeb deywuts 13, 16 „selig“; adv. deiwūtai 71, 25: lei. *dievōtas* „religiös“, sal. arī la. *dievāties* un osku deiuatud „jurato“.

delli (*dēli*; ar ģenitīva nozīmi) 55, 2 „etliche“. Galotnes ziņā Spechts KZ LII 90 to (un lei. *kēli* un slavu *kolb*) salīdzina ar skr. *tati* 'un lat. *toti-dem*. Becenbergers BB XXIII 289 gribēja to labot par *kēli = lei. *kēli*; bet kā izskaidrot *d-* iedomāta *k-* vietā? Drīzāk var domāt (skat. FBR X 96), ka *dēli* ir radies kontāminējot *kēli un

**dezna-* (no kā kodesnimma); tam pievienojas arī Frenkelis IF L 101.

dellieis 55, 26 (stes dellieis stesmu „der teile mit dem!“; par izskaņu skat. I 243. §): lei. *dalyti*, la. *dalit*, kr. *доля*, skr. *dala-m* „daļa“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 810 skk.

dellijks (*deltks*) 29, 24, dellijcks 31, 8 jeb dellīks 31, 34 „Artikel“; daudzsk. ak. dellikans 43, 17 „Stücke“ (līdz ar galwaddellīks): lei. *dalykas* „Teil, Stück“ un pr. dellieis.

dengan (ak.), skat. dangus.

dengenennis (< *dangininis) 35, 17; 51, 34 jeb dengnennis 35, 9; 53, 18 „himmlisch“; noteiktā forma (vai ar lieku -is, sal. aplamo gen. steiseisei 53, 28) dengnennis-sis 51, 16. Nōm. *dangininis laikam ir darināts blakus noteiktajam ak. *danginin-in (sal. lei. *danginis*), skat. FBR VIII 134.

dengenneniskans (daudz. ak.) 81, 7 „himmlische“.

dengniskas (ģen.) 73, 27 „himmlischen“; daudzsk. ak. dengniskans 73, 6.

dereis 67, 14 „sieh!“; skat. FBR XII 169 (par saknes vokālismu) un endeirīt.

dergē 29, 4 „(sie) hassen“; dergēuns (par -ē- Becenbergers KZ XLI 91²) 65, 10 „ienīdis“: lei. *dergemas* „feindselig“, *dērgti* „schmähen, verleumden“, la. *dergties*, *dērdzētiēs* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 855.

-dērks, skat. erdērks.

(vietvārds) Derwayn G. 27: lei. *dervā* „Kienholz“, la. *darva* (tā Ģerulis l. c.).

-desnimma, skat. kodesnimma.

dessimpts (*desimts*) 11, 1, des-

sempts 5, 1 jeb dessimton 23, 1 „desmit“; daudzsk. ak. dessimtons 43, 31; 51, 26: lei. *dēšimt*, sensl. *desētb*, sav. *zehan*, senīru *de'ch*, lat. *decem*, gr. *δέκα*, skr. *daša* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 785.

dessimts (*desimts*) 27, 25, desimts 5, 22 jeb dessympts 11, 21 „desmitais“; viensk. ak. dessimton 55, 23; 69, 24: lei. *dešimtas*, sensl. *desētb*, gr. *δέκατος*, sav. *zehanto* u. c. -dewisin, skat. nādewisin.

dewus Gr. 1 „dievs“, sal. deiwas. -di (nek. dz. viensk. nōm., skat. I 178. §) 43, 17, 18, 22, 23; 71, 26 „man“, wīrsti (< wīrst di) 63, 26 „wird man“; viensk. ak. din (rakstīts dažreiz kopā ar iepriekšējo vārdu) 7, 19; 13, 21; 57, 10; 59, 15; 71, 26; 77, 15 „ihn“, 63, 24; 77, 15 jeb dien 63, 26 „sie“; vīr. dz. daudzsk. nōm. dei 57, 27 „man“; ak. dins 7, 15; 57, 2; 67, 7; 69, 34 (2 ×), 35 jeb diens 13, 14 „viņus“: av. *dit* „es“, ak. *dim* „viņu“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 779 un Benvenists Stud balt III 121.

dīgi 43, 24; 47, 11; 57, 22, dijgi 29, 16 u. c., digi 43, 24; 57, 21; 67, 25, dēigi 35, 23, deigi 51, 19; 61, 7, deigi 13, 25, deyg 7, 24 jeb dei (jālabo par deigi) 69, 22 „arī“; kaigijgi (jālabo par kaigi dijgi) 71, 16 „kā arī“; nek. dz. daudzsk. nōm. (vai viensk. instr.?) no di + -gi; sal. kr. *мо-же* „arī“.

digno E. 427 „gehilcz“ (t. i. „Schwertgriff“); salīdzinādami v. *Heft* (t. i. „worin die Klinge eingehftet ist“): *heften*, Fiks (kā aizrāda Becenbergers GGA 1874, 1238), Trautmanis Apr Spr 321 un Valde Vrgl Wrtb I 832 sk. to saista ar lat. *fgere* „heften, hinein-

stecken“, lei. *diegti* un la. *diëgt* „stechen“ u. c.

dīlants 55, 22, 35 „Arbeiter“ — laikam tagadnes ā-celma akt. divd. verbam *dēlat; uzskatīt to ar Becenbergeru KZ XLI 96¹ par aizguvumu no po. *działać* nav pietiekama pamata.

dijlapagaptin (ak.) 59, 9 sk. „Werkzeug“, skat. pagaptis.

dīlas (gen.) 57, 2 „Werkes“; viensk. ak. dīlan 51, 25 jeb dijlan 77, 22; daudzsk. ak. dīlans 25, 26; 45, 17 jeb dīlins 45, 1; uzskatīt to ar Brūkneru AfslPh XX 491 un Trautmani Apr Spr 321 par aizguvumu no po. *dzielo* (= sensl. *dělo*) nav pietiekama pamata. Pr. *dīla-* < **dēla-* līdz ar lei. *dēl* un la. *děl* var būt rada ar slavu *dělo* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 828 sk.

*dīlentiskan (?), skat. dīseitiskan.

dīlinai (3. p.) 41, 8 „wirkt“.

dīlnikans (daudzsk. ak.) 59, 30 „Arbeiter“; var būt (kā neaizgūts vārds) identisks ar slavu *dělnikъ* tp. din, skat. -di.

dineniskas, skat. *deineniskas.

-dingai, -dingausnan, skat. podingai resp. podingausnan.

dīnkausegīsnan (ak.) 57, 28 „Danksagung“; pirmā daļa te nav verba celms, bet tagadnes viensk. 1. p. saīsinājums, sal. baltkr. *дзякуй* un lei. *děkui* (par ko Skardžus Die slav. Lehnw. im Altli. 63), un -segīsnan laikam atbilst po. *dziękczynienie* otrai daļai, skat. seggīt (citādi par to Becenbergers KZ XLIV 299¹).

dīnkausnan (ak.) 79, 33 jeb dīnckausnan 37, 8 „Dank“.

dīnkaut 31, 5 „danken“; ar tag.

ind. viensk. 1. p. nozīmi dīnckama 51, 16 jeb dīnkama 51, 34, kas jālabo par dīnkauia; daudzsk. 1. p. dīnkaumai 53, 32 jeb dīnkauimai 23, 20; imper. daudzsk. 2. p. dīnkauti 53, 24; pag. 3. p. dīnkowats 7, 20, dīnkowatz 7, 25, dīnkauts 49, 6, dīnkauts 49, 11, dīnkautzt 13, 21 jeb dīnkaucz 13, 26; po. *dziękować* tp. pārveidojums.

dīnckun (ak.) 81, 2 „Dank“ < po. *dzięka*.

dīnskins (?), skat. dmskins.

dirbinsnan (ak.; varbūt jālabo par *dribinsnan, sal. burtu pārstatījumus vārdos *anschautinekamans* 13, 8, *teikūnus* 29, 30, *swain* 65, 12, *tuos* 73, 31 u. c.) 59, 32 „drebšanu“: la. *dribināt*, lei. *drebēti* u. c. ME s. v. *drebēt*.

-dirisna, -dyrītwei, skat. endirisna resp. endeirīt.

dyrsos (*dirsos* vai *dirzos*?) gyntos (laikam daudzsk. nōm.) Gr. 80 „fromman“ (t. i. „tüchtige, tapfere Männer“). Lasījumu *dirz-* it kā ieteic slavu formas (sensl. *дръзъ* „драсъ“, čechu *drzý* „dreist“ u. c.), bet par šo formu -z- ir izteiktas domas, ka tas varētu būt radies no sena -s-. Un uz *dirs-*, šķiet, norāda laikam radniecīgie personvārdi *Dirse* un *Diršune*, jo blakus tiem ir lei. *Diršūnas* G. 28, kas sava -rs- dēļ liekas aizgūts no prūšiem vai kušiem. Šis *dirs-* tad būtu rada ar gr. *δρασός* „drošs“, go. *gadars* „ich wage“, skr. *dhṛṣṇōti* „ist dreist“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 864 un Trautmaņa BSl Wrtb 60.— Un gyntos (*gintos*) bez šaubu — līdz ar Neselmani Thes 47 — ir jāapvieno ar lei. *gentis* „radnieks“, kas sākumā laikam vien-

skaitli apzīmēja kādu „Geschlechtsverband“ kā lat. *gēns*, bet daudzskaitlī — „radniekus“, sal. slavu *rodъ* „Geschlecht“, la. *rads* „Geschlecht; Verwandtschaft“ (*viņš man rada; bārenīte liela rada* u. c.) > „radnieks“: *radi* „Verwandte“. Pr. **gintā* tātad vienskaitli laikam sākumā bija (kā lat. *gēns*) „Geschlechtsverband, Völkerschaft“. Ar daudzsk. *gyntos* „Männer“ nozīmes ziņā sal. lat. *gēns*: fr. *gens* „ļaudis“, sav. *liut* „tauta“: v. *Leute* un la. *tāuta* „Volk“: *tāutas* „sveši ļaudis“. Av. *zāta-* „dzimis“ u. c. dēļ domā, ka lat. *gēns* ar *g-* < ide. *ǵ-*; ja tā, tad lei. *gentis* un pr. *gyntos* savu *g-* laikam dabūja kontāminējoties ar tādām formām kā, piem., lei. *gimtis*, la. *dzimts* „Geschlecht“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 575. Pret hipotezi, ka pr. *gyntos* ar *-nt-* < *-mt-*, liecina pr. *dessimts* un *tūsimtons*. — Aist Stud 149 Būgasaisa *dyrsos gyntos* kā viensk. *u-celma* nōminātīvus ar gr. *φρασός* resp. skr. *jantu-ḥ* „Geschöpf“. Bet vai „fromman“ bez *ein* Grūnavam varētu būt vienskaitlis? Un skr. *jantu-ḥ* taču laikam ir ar *j-* < ide. *ǵ-*. Adjektīvu *dyrsos* tiešām patiktos radniecīgo *u-celma* formu dēļ lasīt kā **dirsus*, bet var jau saprast *ā-celma* daudzsk. nōm. **dirsās* kā jauninājumu, sal. pr. *mtls*: lei. *mylus*, la. *mīļš*; pr. kārtai: lei. *kartūs*; la. dial. *druosas*: la. *drūošas*, lei. *drqsios*. Ar *gyntos* kā siev. dz. vārdu sal. vecleišu tekstos sastopamo fēminīno *žmonēs* „ļaudis“.

dirstlan (emprijki stallisnān; viensk. ak.) 73, 10 „stattlichen (Widerstand)“: *dyrsos*. Trautmanis Apr Spr 322 tur saskata piedēkli *-tla-* kā la. adjektīvā *riekls*. Bet adjektīvi ar šo

piedēkli ir baltu valodās liels retums, un tāpēc drīzāk tiktos pievienoties Būgam, kas Aist Stud 149 domā, ka pamatā šim pr. vārdam ir liekams ide. **dh̥rs-ro-s* > pirmbaltu **d̥irsra-s* > pr. **dirst-ras* (ar *-t-* iespraudumu starp *s* un *r*) > **dirstlas* (ar disimilāciju); piedēkļa ziņā sal. av. *dərəzra-* „fest“, ar ko Valde Vrgl Wrtb I 859 apvieno pr. *dirstlan* arī saknes ziņā.

diseitiskan (ak.) 55, 13 „Hantierung“ (seko tieši aiz niteisīngiskan). Neselmanis un Trautmanis to labo par *dileitiskan*; laikam jālabo par **dilentiskan*: *dilants*.

-ditans, skat. *senditans*.

diwūtiskan, skat. *deiwūtiskan*.

dmskins E. 84 „Ohrenschmalz“. Neiespējamā *dmskins* vietā var lasīt arī *dinskins* (vai *dniskins*). Būga Aist Stud 149 un Šeftelovics KZ LVI 186 lasa: *dinskins*, pie kam Būga to apvieno ar gr. *δασκόν· δασύ*, lat. *densus* „dicht“ u. c. (Valdes Vrgl Wrtb I 793 sk.), bet Šeftelovics — ar la. *danska* „Morast“ (*danga* „Meerschlamme“, angļu *dank* „feucht“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 851 sk.). Grūti tomēr iedomāties, kādā kārtā no „biezumu“ vai „mitruma“ jēguma būtu sašaurinoties radusies nozīme „Ohrenschmalz“. Trautmanis Apr Spr 322 pievienojas Becenbergeram, kas BB XXIX 247 sk. labo *dmskins* par *druskins* un saista to ar la. *druska*, lei. *druskā* „sāls“ u. c. (Valdes Vrgl Wrtb I 872 sk.). Te ar ir vietā Levi (Lewy) jautājums IF XXXII 161: „Wie ist dieser Bedeutungsübergang zu denken?“ Pēc tam Levi jautā, vai ar lei. *druskā* varot būt kādā sakarā lv. *droske*

„die von der hervorsprudelnden Sole im heissen Sommer und im kalten Winter abgesetzte Salzblume“. Liekas, ka tieši šis lv. vārds dara saprotamu pr. *druskins nozīmi, sal. arī norv. dial. *drysia* „herabrieseln“. Bet piedēkļa forma šim *druskins ir dīvaina; lei. un la. vārdiem ar *-ina-* vai *-tna-*, šķiet, tādas nozīmes nevarētu būt. *druskins seko tieši aiz ausins, un tāpēc varētu būt, ka šā ausins ietekmē rakstīts ar *-ins* arī *druskins kāda *druskis (vai pat *drusko) vietā.

doacke E. 732 „Star“: sav. *taha* „Dohle“ (tā jau Pots KSB VI 113). Nozīmes ziņā sal. lei. *varnēnas* „melnais strazds“: (*mažoji*) *varnelē* „kovārnis“.

doalgis E. 546 „izkaps“: lei. *daļgis* u. c. ME s. v. *dalgs* un Valdes Vrgl Wrtb I 812.

(vietvārds) Doben (Wasserstellen) G. 29: lei. *duobē* „bedre“, la. *dūobe* (tā Ķerulis).

dohti Gr. 23 „Tochter“ — pr. duckti pieskaņojums vāciskajai *Tochter*.

dolu E. 135 „žults“. Becenbergers BB XXIII 310 domā, ka oriģinālā varbūt bijis *golū (< *galū?), kas norakstot dabūjis *g-* vietā *d-* tieši iepriekšējā dumsle ietekmē. Ja tā, tad rada ar gr. *χόλος* jeb *χολή* „žults“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 624 sk.

(vietvārds) Domnykaym u. c., skat. dumpnis.

dongo E. 403 „refe“ (t. i. „Gestell für Trinkgeschirre“) liekas rada ar slavu *doga* (tā Burda KSB VI 395), la. (kuršu) *dandzis* u. c. Trautmaņa BSI

Wrtb 44 sk.; skat. arī Neselmaņa Thes 31 sk.

dragios (daudzsk. nōm.) E. 386 „Hefen“: lei. *dragēs* un senisl. *dreggiar* „raugs“, la. *dradži* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 855.

drastus E. 130 „Wanst“; bez eti-mologijas. Ja *drastus* būtu jālabo par *darstus un pamatnozīme būtu „Angeschwollenes“, varētu domāt par radniecību ar sav. *zers* „penis“ (ar ko — nozīmes ziņā — varētu salīdzināt la. *peipulte un *piņpis*), ko Levi (Lewy) IF XXXII 158 apvieno ar lat. *dorsum* „mugura“.

draudieiti (imper. daudzsk. 2. p.) 69, 31 „wehret!“; pag. 3. p. driāudai 69, 26 „fuhren an“: lei. *draūsti* „wehren“, la. *drāudēt*, skat. ME. s. v. *drāudēt*.

draugiwaldūnen (viensk. ak.) 73, 5 sk. „Miterben“: waldūns + lei. *draugē* „līdzī“ (v. „mit“), *draūgas* „Gefährte“, la. *drāugs*, slavu *drugō* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 860.

-draugiwēldnikai, skat. sendraugiwēldnikai.

drawine E. 393 „Beute“ (t. i. „Bienenstock auf Bäumen im Walde“): lei. *dravīs* tp., la. *drava*, go. *triu* „koks“, skr. *dravya-h* „zum Baume gehörig“, sensl. *drava* „malka“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 804 skk.

drimbis E. 483 „slower“ (t. i. „Schleier“): lei. *staldrimba* „galdauts“, *apdrimbēlē* „Umhang“ (tā jau Burda KSB VI 395), slv. *drembil* „Prunkkleid“, skat. Trautmaņa Apr. Spr 323 ar liter.

droanse E. 749 „snerker“ (t. i. „Schnarrwachtel“): lv. *drunsan* „leise

brüllen“ u. c. Trautmaņa Apr Spr 323 un Valdes Vrgl Wrtb I 861.

drōffs, skat. druwis.

drogis E. 285 „Rohr“ (laikam ar $o < u$): lei. *drugys*, la. *drudzis*, kr. *дрожь* „Zittern“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 323 ar liter. un Valdes Vrgl Wrtb I 873.

drowe, skat. druwit.

drūktai (adv.) 35, 33 jeb drūktai 43,20 „fest“: lei. *drūktas* „dick, fest, stark“, la. *drūkts*, senisl. *driūgr* „aushaltend, stark“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 860 ar liter.

drūktawingiskan (*drūktawingiskan*; viensk. ak.) 73, 32 „gestrengen“.

-drūktinai, skat. podrūktinai.

*druskins, skat. dmskins.

(vietvārdi) Druthelauken G. 32 un Druteyn G. 31: lei. *drūtas* „fest“ (tā Ģerulis).

-druwīntin, skat. nidruwīntin.

druwis 29, 19, drōffs 5, 25 jeb druwi 41, 19 „ticība“; ak. druwin 11, 24, druwiens 33, 9; 35, 34; 47, 9, 25; 51, 14, 32; 75, 11 jeb drūwiens 33, 12; 49, 35; 77, 9. Trautmanis Apr Spr 324 labo drūwiens par druwiens, bet, kā aizrāda Becenbergers KZ XLIV 298, arī drōffs laikam jālasa ar gaļu patskani (sal. joes 13, 30, kas laikam = *jōs < *jūs), un neliekas patīcams, ka šai vārdā gaļumzīme būtu trīs reizes nevietā likta. No tam nu neizriet, ka druwis visur jālasa ar *ū*; kā latviešu izloksnēs *uv > ūv* (skat. Le Gr 63. §), tā arī pr. valodā *uv* dialektiski varētu būt pārvērties par *ūv*. Tag. 3. p. drowe var būt ar $ō < u$.

druwīngin (viensk. ak.) 73, 33 „ticīgu“; daudzsk. dat. druwīngimans

75, 21; daudzsk. ak. druwīngins 33,13; 51, 4.

-druwīsnan, skat. nadruwīsnan un podruwīsnan.

druwit 33, 6, 26; 43, 20 „ticēt“; ar tag. ind. viensk. 1. p. nozīmi druwe 29, 26, 30; 31, 21; 33, 1; 79, 7, 13, druwe 33, 5; 77, 32, drowe 5, 26, 35 jeb drowy 11, 25, 34; ar viensk. 2. p. nozīmi druwe 77, 29, 33; 79, 8 jeb druwe 47, 11, 16; 3. p. druwe 41, 10, 14; 51, 2, druwe 7, 17; 13, 15, 16; 41, 15; 49, 30 jeb drowe 7, 16; daudzsk. 1. p. druweimai 35, 20; daudzsk. 2. p. druweitei 67,2: sav. *trū(w)ēn* „trauen“, *triuwa* „Treue“, gr. *δρόν ισχυρόν* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 804 skk.

du, skat. tu.

dubelis E. 581 „Halbfisch“ (t. i. „Plattfisch, pleuronectes“). Aiz Halbfisch — dubelis tieši seko Tobel — stroysles, un tāpēc domā, ka norakstot te ir vārdi pārstatīti, tā ka īsti būtu jālasa: Tobel — dubelis, Halbfisch — stroysles. dubelis no v. *Dubel*, skat. Trautmaņa Apr Spr 324 ar liter.

duckis (ka jālasa tā un ne dukis, vedina domāt Sembā sastopamais vācu provinciālisms *duck* „Iltis“; tā Cīzemers (Ziesemer) ZidMa XVIII 155) E. 669 „Hamster“; bez drošas etimoloģijas (pret Bernekera Pr Spr 287 jautājuma veidā izteikto apvienojumu ar la. *dūkans* liecina, šķiet, blakus *duck* sastopamais *dock* Thes 31, kas it kā norāda uz īsu *u*).

duckti 43, 32; 59, 16 „Tochter“: poducure, lei. *duktē*, sensl. *došti*, sav. *tohter*, skr. *duhitā*, gr. *θυγάτηρ* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 868.

dulsis E. 399 „Spund“ — varbūt ar Macheku LF LI 134 ir uzskatāms par aizguvumu no pirmslavu *ḍolžb (> po. *dluż*) „Vorbrett im Bienenstocke“, pie kam nozīme būtu paplašinājusies.

dumis (*dūmis*) E. 39 „*dūmi*“: lei. *dūmai*, sensl. *dymō*, lat. *fūmus*, skr. *dhūmā-h* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 835 sk.

dumpbis (*dumbis*) E. 512 „Gerberlohe“ — no po. *dqb* „ozols, ozolmiza“ (sal. mazkr. *dub* „Eiche, Eichenrinde, Lohe“; tā jau Pots KSB VI 113).

dumpnis vietvārdā Muntileytis dumpnis (arī: dummis) G. 103, Dom(p)nikaym G. 30, Dom(p)now turpat, Curwedumpne G. 70 (ar *-mn-* < *-bn-*): la. *dubens*, lei. *dūgnas* < *dubnas, skat. Būgas KSn 181 un G. 30.

dumsle E. 134 „Harnblase“: lei. *dumšlē* „aufgeblasene Stelle im Gewebe; Buckel“, *dūmti* „pūst“, sensl. *dōmq* „pūšu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 851 sk.

dūrai (adj.; daudzsk. nōm.) 59, 20 „scheu“: kr. *dypb* „Torheit“ (sal. v. *blöde* „schwachsinnig; zaghaft“), slovēņu *dúr* un slovaku *durný* „scheu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 842. Sal. arī būrai.

dūsaisurgawingi (seko tieši aiz ak. mukinnewingins bhe; tātad jālabo par dūsaisurgawingins) 55, 20 sk. „Seelsorger“: dūsai- (kas liekas dat. no *dūsa < po. *dusza*) + surgaut.

dusi (*dūsi*) E. 153 „dvēsele“; ak. *dūsin* 29, 31, *dusin* 57, 5, *doūsin* 51, 22 jeb *daūsin* 39, 13; 53, 4 — (līdz ar lei. *dāšià*) no po. *dusza*?

duktis E. 669 „Hamster“, skat. *duckis*.

dwai (ar ak. nozīmi) 43, 17; 45, 33 „zwei“: lei. *du*, *dvi*, la. *divi*, sensl. *dōva*, go. *twai*, lat. *duō*, gr. *δύο*, skr. *d(u)vāu* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 817 sk.

dwarniken (ar vācu daudzsk. galotni) „Hofmeier“; laikam no poļu valodas (tā Becenbergers Festschrift-Kuhn 259).

-dwibugūsnan, skat. *perdwibugūsnan*.

dwibugūt (laikam jālabo par *dwigubūt) 43, 20 „šaubīties“ (lei. *abejōti*); tag. 3. p. *dwigubbū* 51, 2 sk.: *dwigubbus*; sal. v. *zweifeln* u. c.

dwigubbus (adj. siev. dz. viensk. gen.) 55, 29 „zwiefacher“ (līdz ar lei. *dwigubas* „zweifach“): lei. un skr. *dvi-*, senangļu *twi-*, lat. *bi-* u. c. (Valdes Vrgl Wrtb I 818) + la. *gubt*, sensl. *gōbežb* „Biegung“ u. c. (Valdes Vrgl Wrtb I 567 sk.); skat. arī *gubas*.

E.

eb- (priedēklis); par to I 198. § un Becenbergers BB XXIII 296.

ebangelion 55, 24, 25; 69, 23, 36 jeb euangelion 33, 7 „Evangelium“; starp b un v svārstās arī īpašvārdos, skat. Levi PN 21.

ebimmai (*ebimai*; tag. 3. p.) 43, 17 „begreift“, aptver; skat. īm t.

ebsentliuns (*ebzentliuns*; pag. akt. divd.) 69, 3 sk.; 75, 4 „bezeichnet“: lei. *žēnklas* „Zeichen“, pr. *ersinnat*. Ģerulis Apr ON 68 te pievieno robežakmeņa vārdu Kogonassantle.

ebsignāuns (*ebzignāuns*; pag. akt. divd.) 69, 2 „gesegnet“; pag. pas. divd. ebsignāts 67, 3, daudzsk. nōm. absignātai 71, 26; pag. 3. p. ebsgnā (jālabo par ebsignā) 69, 35; ebsignāsi 81, 18 „segne“ (lai svēti); skat. signāt.

ebsignāsnan (ak.) 73, 27 jeb absignasnen 69, 5 sk. „Segen“.

-ebwinūts, skat. niebwinūts. edeitte, skat. īst.

eden, skat. bītas īdin un īdis.

*eidenikis (?), skat. wilenikis.

eyketel Gr. 95 „kom her!“ — laikam īsti ir lei. *eiki tē*.

einan, skat. ains.

ēisei (tag. viensk. 2. p.) 51, 29 „gehst“; kai... labban ēit 25, 3; 59, 28 „dass wohl gehe“ (lai labi klājas!); kai... semmai ēilai 75, 15 „dass ... untergehe“; imper. viensk. 2. p. ieis 47, 20 un jei[s]schen („nāc šur!“) GGA 1874, 1239 lp.; daudzsk. 2. p. ieiti 13, 13; 41, 2 jeb ieithy 7, 13: lei. *etti*, la. *iēt*, sensl. *iti*, lat. *ire* „iet“, gr. *εἶσι*, skr. *eti* „(viņš) iet“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 102 sk.

-eiīngiskai, skat. pareiīngiskai.

-eisennien, -eissannien, skat. iseisennien resp. eneissannien.

eyswo (*eizwo*) E. 159 „Wunde“: sensl. *jazva* tp., lei. *aiža* „Riss“, *ižti* „entzweigen“, la. *aiza* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 9.

elwas „Zinnerz“ Ziesemer 103 s. v. ailwingai, skat. alwis.

em, em-, skat. en, en-

embaddusisi (laikam tag. 3. p., kas jālabo par embaddasi = *embadā-si*,

skat. I 255. §) 71, 31 sk. „steckt“, 71, 4 sk. „stecken (intr.)“; skat. boadis.

emelno E. 646 „Mispel“ (t. i. „Mistel“, *viscum album*): lei. *āmalas* jeb *ēmalas*, la. *amuls*, kr. *омела*, po. *jemiota* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 124.

emmen, skat. amen.

emmens 7, 5; 13, 3 jeb emnes 33, 32, 35 „Name“; ak. emnen 5, 5; 11, 5; 13, 14; 23, 17; 35, 8; 41, 3; 47, 18; 63, 1, 35; 67, 29; 75, 19; 81, 13, emmen (laikam jālabo par emnen) 7, 15 jeb emnan 23, 11; 35, 30; 77, 1; 79, 18: alb. *εμεν*, sensl. *ime* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 132.

emperri 67, 29, 32 „zusammen“: perōni.

empijreisku (laikam jālabo par *empijrenisku, skat. FBR XII 174; dat.) 39, 11 „Summa“: pijrin.

(ious) empijrint (*emprint*, pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm., skat. FBR XI 63 un XII 174) estei 71, 28 „(ihr) versammelt seid“.

empolijgu (adv.) 49, 10 „gleich“, skat. polijgu.

emprīki stallē (tag. 3. p.) 57, 13 „widerstrebt“, emprīki stalle (daudzsk. 3. p.) 57, 14 „widerstreben“, emprīkistallaē (jālabo par emprīkistallē) 61, 14 (3. p.) „widersteht“: stallit.

emprijki stallisnan (ak.) 73, 10 „Widerstand“.

emprijki waitiaintins (tag. akt. divd. daudzsk. ak., jālabo par *waitiantins vai *waitiaiantins) 55, 19 „Widersprecher“: waitiāt.

emprijkin (*emprīkin*) billi 77, 21, emprīkin billi 77, 24 jeb emprijkin bille 77, 28 „(ich) wi-

dersage“ (= sage mich los); (ar viensk. 2. p. nozīmi) emprīkinbilli (jālabo par emprīkinbilli) 77, 19: em < en + priki + billit.

emprijkisins (tag. akt. divd.) 71, 15 „gegenwärtig“ (klāt esošs); viensk. dat. emprīkisentismu 73, 2: asma i.

en, prep. (ar asimilāciju: emperbandāsnan 37, 32, empolijgu 71, 16, bet: enprābutskan 35, 21; 53, 25, en mattei 71, 16 u. c.; tā arī priedēklis: embaddusisi, empijrint u. c., bet: enmigguns; ēn [palaikam vienzilbes] enklitiku priekšā [skat. 2. § b] 27, 22 [ēnmans], 29, 5 [ēnstēimans]; 33, 1; 35, 1, 14, 26; 37, 22; 43, 1, 11, 17; 49, 5; 51, 23; 53, 6; 57, 1; 63, 3, 34; 65, 4; 69, 33; 75, 17; 77, 1, 2; 79, 8, 18; bet: enstan 55, 31; 61, 29; enmans 37, 30; ensien 33, 35; enstesmu 19, 15; ennoūmans 69, 7; enstēismu 75, 26; skat. arī an un æns. v. an).

I „in“, 1) ar datīvu, aiz kuŗa var sekot (skat. I 99. §) akūzātīvs, atbildot uz jautājumu „kur?“, 19, 15 (enstesmu „darin“), 20; 23, 19 (enwissai nauttei „in allen Nöten“); 25, 26 (enwirdemmans, dīlans bhe pomijrisnans „in Worten, Werken und Gedanken“); 31, 29 (entennēismu rīkin ... giwīt „in seinem Reich... leben“; enprabuskai tickrōmiskan „in ewiger Gerechtigkeit“); 33, 12; 35, 33 (enswaiāsmu wirdan „in seinem Wort“); 39, 11; 43, 13 (enainesmu nawnan gijwan neikaut „in einem neuen Leben wandeln“); 45, 10 (enschlaītiskai „in Sonderheit“); 57, 1; 59, 20 (p-

auginneiti stans enkanxtiskul „ziehet sie auf in der Zucht!“); 61, 14, 25 (enstesmu wirdai „in dem Wort“); 69, 3, 7 (ennoūmans „in uns“); 71, 3, 9 sk. (enkasmu „darinnen“), 16 (enswaiiai pērgimie „in seiner Natur“; enmattei „in Massen“), 30; 73, 10; 75, 34; 77, 6 (enkawīdsmu „darinnen“), 15; 79, 30; 2) ar akūzātīvu, a) atbildot uz jautājumu „kurp?“, 7, 10 (nywedais mans enperbandan! „führe uns nicht in Versuchung!“), 14 (ieithy enwissan swetan! „gehet hin in alle Welt!“); 13, 8, 13; 37, 32; 39, 3, 16, 32; 41, 2; 43, 11; 51, 22; 53, 4; 63, 3 (ēnstan ... waitiat „darein ... sprechen“), 34; 69, 33 (niwirst ēnstan pergūbans „wird nicht hinein kommen“); 77, 2, 5; glauben in (= an) 77, 9, 29, 33; 79, 8; b) atbildot uz jautājumu „kur?“, 7, 15; 13, 2, 4 (endengan „im Himmel“), 14; 19, 21 (enprūsiskan tautan „im Land zu Preussen“); 25, 9 (ensmūnin lāikumai „in Ehren halten“), 17 (enwissans ... nautins „in allen ... Nöten“); 33, 8, 12, 24; 35, 1, 6, 14, 23, 26 (ēnschan madlin „in diesem Gebet“); 37, 7, 22 (2 ×); 39, 1, 11, 12, 20; 41, 3, 25; 43, 1, 5, 17, 21, 28 (en ... sijran „im Herzen“); 45, 17 (enwirdans bhe dīlans „in Worten und Werken“), 22, 33; 47, 18, 20; 49, 13 (enmaian krawian „in meinem Blut“), 18, 29; 55, 23, 30, 31 (enstan mukinsnan „in der Lehre“), 35; 57, 31; 59, 23; 61, 9, 22, 29 (enstan buttan „im Hause“), 32; 63, 1, 16, 35; 65, 4, 16, 31 (enprakāisnan „im Schweiss“); 67, 11 (eniūrin „im Meer“), 29; 71, 8, 9 (en

grikans pogautei „in Sünden empfangen“); 73, 9; 75, 1, 11, 17, 19 (2 ×); 77, 1; 79, 18, 34; 81, 15; nelokāmas formas priekšā: 43, 24 (en ta wa nouson „im Vater unser“); c) atbildot uz jautājumu „(uz) cik ilgu laiku?\": 29, 7 (segge as labban en tūsimtoms streipstoos „tue ich wohl in tausend Glied“); 31, 22 (en prābutskan gemmons „in Ewigkeit geboren“), 31; 53, 34; 71, 10; (aiz iepriekšēja er) 29, 5 (ergī en tirtin bhe ketwirtin streipstan „bis ins dritte und vierte Glied“); 75, 32 (er en prābutskan „bis in Ewigkeit“); d) atbildot uz jautājumu „kad?\": 49, 5 (ēnstan nacktien „in der Nacht“).

II „an“, 1) ar datīvu, aiz kuŗa var sekot akūzātīvs: 25, 16 (en swaiāsmu kermnen „an seinem Leib“); 43, 20 (en stesmu dwibugūt „daran zweifeln“); 53, 28, 29 (podīngan en stēimans „Gefallen an denen“); 63, 16 (en pirmannien laisken en antersmu sklaitinsnan „im ersten Buch am (= im) andern Kapitel“); 75, 14 (en tennesmu „an ihm“); 2) ar akūzātīvu: 27, 22 (ēn mans pīdimai „an uns bringen“ = piesavināties); (glauben an) 11, 25, 26, 34; 29, 26; 31, 10; 33, 1, 5; 49, 35; (citos gadījumos) 37, 30 (en mans griķisi „sich an uns versündigen“); 51, 23 (ni ainan warrin ēnmien aūpallai „keine Macht an mir finde“); (līdzīgi) 53, 6; 57, 1 (ēnwans gewinna „an euch arbeiten“); 33, 35 (en sien sups swints „an ihm selbst heilig“); 41, 1 (en pansadaumannien „am Letzten“), (līdzīgi) 13; 43, 8; 55, 23, 35; 69, 24; 61, 21

(polīnka en madlin „bleibt am Gebet“); 71, 35 (en ... malnijkas deicton „an ... Kindes Statt“); (līdzīgi) 77, 16; (kad?) 31, 15 (en tirtan deinan „am dritten Tage“); (līdzīgi) 33, 14; 79, 12.

III „zu (auf)“, ar akūzātīvu: 67, 5 (en prusnanpoligon „[schuf] zum Bilde“; atkārtojumā ir en vietā prei); 69, 25 (enstan kērdan „zu der Zeit“, sal. kr. *в то время*); 39, 13 (en pansdamonnien „zuletzt“); 57, 27 (en pirmannin „zuerst“); (līdzīgi) 63, 13, 36 (en pirmannien „aufs erste“).

IV „bei“, ar akūzātīvu: 63, 3 (en kērdan „bei Zeiten“, sal. kr. *во время*)

V „mit“, ar datīvu: 71, 16 (empolijgu griķu „mit gleicher Sünde“).

Ar priedēkli en- atdarina v. *ein-* (piem., eneissannien, enkermenints, enmigguns, ensadints) un v. *an-* (piem., endeirīt, enimt, enkausint, enlaikūmai, enwackē); skat. I 200. §.

enbāndan, -enbānden, skat. nienbānden.

endāst sien 77, 5 „begibt sich“. endeirīt 37, 23 jeb endyrītwei 75, 11 „ansehen“; pag. 3. p. endeirā 67, 13; imper. viensk. 2. p. 43, 31 (sal. arī dereis): lei. *dyrēti* „gucken“, *dairītis*, la. *daīrītis* „umhergaffen“, norv. *ttra* „gucken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 774.

endirisna 61, 9 sk. „Ansehen“. eneissannien (ak.) 75, 31 „ieiešanu“: ēisei.

engaunai (optāt. 3. p.) 81, 15 jeb engaunei 73, 28 „empfangen“: gauuns.

engels 51, 22; 53, 5 „Engel“.

engemmons (pag. akt. divd.) 75, 15 sk. „angeboren“: gemton.

engerdaus (imper. viensk. 2. p.) 45, 32 „erzähle!“: gerdaut.

deiwa, engraudīs 45, 11 „leider“ (īsti: Gott, erbarme dich!): lei. *graudūs* „brüchig, rührend, wehmütig“, *grūdžiu* „stampfe; ermahne“, la. *grūst*, slv. *griot* „smilts“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 648 skk.

engraudīsnas (ģen.) 71, 19 „Barmherzigkeit“; ak. engraudijsnan 71, 6 jeb engraudīsnan 73, 34; 75, 10.

engraudīwings 81, 1 „barmherzig“.

enimt 73, 4 jeb enimton 73, 3 „annehmen“; pag. pas. divd. enimts 71, 36; 77, 3 „angenommen“, 67, 3 „angenehm“; pag. akt. divd. enimmans 77, 14 „angenommen“; refl. tag. daudzsk. 1. p. enimmimaisin 69, 20: *tmt.*

enimmewingi (nek. dz. viensk. nōm.) 39, 20 „angenehm“.

enimumne 57, 32 „angenehm“ — laikam jālabo par (tag. pas. divd.) *enimamne (ar -e < -a[d]), *enimamnē (ar -ē = -en < -an) vai *enimamen (ar -en < -an), skat. Stud balt IV 139 sk.

enkaitītai (pag. pas. divd. daudzsk. nōm.) 47, 23 jeb ankaitītai 39, 5 „angefochten“: lei. *kaīsti*, la. *kāist* „heiss werden“, *kaite*, *kāilināt* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 327.

enkausint 69, 26 „anrühren“: lei. *kušēti* „sich rühren“, *kūšinti* „berühren, bewegen“, la. *kustēt*. Levi (Lewy) IF XXXII 161 jautājuma veidā to sa-stata ar go. *hugjan* „domāt“.

enkermenints 77, 3 jeb enkēminints 81, 6 „einverleibt“: kērmens.

enkopts 31, 14 sk.; 43, 11; 79, 1, encops 5, 30 jeb enquoptzt 11, 29 „begraben“: Aucopte, lei. *kuōpti* „scharren“, la. *kūopt*, skat. Stud balt IV 137 sk. Te pieder arī warnaycopo, kopte „Graben“ Thes 78 un vietvārdi Paymekopo G. 112 un Pillecopo G. 122.

enlaikūmai (laikam jālabo par enlāikumai) 27, 34 „(dass) wir anhalten“; enlāikuti! 61, 26 „haltet an!“: laikūt.

enlaipints 69, 17 „befohlen“; tag. 3. p. enlaipinne 63, 1 sk. „anfahen“ (= sākt), ko tulkotājs te aplam noturējis par tag. daudzsk. 3. p.; enlaipints pieder pie laipinna; enlaipinne — rada ar lei. *lipti*, la. *lipt* „steigen“??

enmigguns (pag. akt. divd.; te nepareizi ar imperātīva nozīmi) 53, 7 „geschlafen“ (iemidzis): maiggun.

ennoys E. 158 „calde“ („Fieber, Fieberfrost“). Ja y te ir lieks vai apzīmē epentezi, kā jautājuma veidā domā Becenbergers KZ XLIV 329¹, vai iepriekšējā patskaņa garumu (skat. FBR XII 148 un XV 101) vai -ys jālabo par -sy (sal. nozy), tad šim vārdam laikam atbilst la. *ienāši*: ennoys seko tieši aiz welgen „iesnas“, zināms ienāšu veids ir saistīts ar augstu temperatūru, *galvas ienāšus* Ulmanis tulko ar „Rotz“, un uz te minēto kaišu savstarpējo sakaru it kā norāda teiciens „sie bringt vil kelt und rotz darmit“ Grimmu vārdnicā V 88. Rakstījums -s te varētu nozīmēt -ss, sal. c a y m o y s un takes.

enprābutskan, skat. prābutskan.
enquoptzt, skat. enkopts.
ensadints 63, 15 „ingesetzt“; nek.
dz. viensk. nōm. ensadinton 47, 36;
pag. akt. divd. ensaddinons 75,
8: saddinna.

ensadinsnan (ak.) 69, 17 „Ein-
setzung“, 69, 5 „Ordnung“.

ensai 73, 18 „auf“ (seko tieši aiz
sten) — laikam jālabo par unsai.

ensus 57, 15 „umsonst“. Neselma-
nis Thes 38 (ar „vielleicht“) un Ber-
nekens Pr Spr 210 un 288 (nešaubī-
damies) to saista ar kr. *ocye* tp., bet
taisnība ir Becenbergeram, kas saka
BB XXIII 305, ka šī „vereinigung ...
ist nur auf einem weiten umweg mög-
lich“, un jautā: „Ist ensus nicht eine
entstellung von mnd. *umme sus* „um-
sonst?“ Vai ensus nevarētu būt ra-
dies blakus **um[me]sus* pēc tādiem
paraugiem kā vlv. en(t)beren bla-
kus umberen tp. u. c.? Aizguvuši
jau ir arī leiši savu *noprōsnai* tp.

enteikūsna 47, 26 „Weise“, 69,
13 „Form“; viensk. ak. enteikūs-
nan 57, 13, 36; 61, 35; 69, 17 „Ord-
nung“; daudzsk. ak. enteikūsans
55, 3 „Orden“: teickut.

enteikūton (pag. pas. divd. nek.
dz. viensk. nōm.) 57, 12 „geordnet“;
pag. akt. divd. enteikūuns 69, 1
„verordnet“: teickut.

entēnsīts (laikam jālabo par en-
tensīts) 39, 32 „gefasst“; daudzsk.
nōm. entensītei 61, 26 „verfasst“;
skat. tenseiti.

enterpo (laikam jālabo par **en-
terpa*; sal. 3. p. spartinno 79, 25).
41, 7 „nützt“ (der); tag. akt. divd.
nek. dz. viensk. nōm. (?) enterpon
(laikam jālabo par *enterpan) 19, 17

„nützlich“, ka ast enterpen (jā-
labo par *enterpan?) 49, 15 „was
nützt?“: lei. *tarpti* „gedeihen“, la.
terpinat I, skr. *tarpati* „wird befrie-
digt“, gr. *τέρω* „sättige, erfreue“,
senisl. *parfr* „nützlich“ u. c. Valdes
Vrgl Wrtb I 736 sk.

entickrikai (adv.) 53, 7 „flugs“:
tickars. Trautmanis Apr Spr 329
domā, ka varbūt jālasa en tickris-
kai (sal. en schlaītiskai).

enwaidinnons (pag. akt. divd.)
75, 4 „bedeutet“ (= „angezeigt“): wai-
dinna.

enwaitia (tag. 3. p. kā gribas iz-
teiksmē) 63, 31 „rede an“: waitiāt.

enwackē (tag. 3. p.) 53, 27 „ru-
fen an“; daudzsk. 1. p. enwackē-
mai 73, 14 jeb enwackēimai 23,
19: wackītwei.

enwangan, skat. wangan.

enwāngiskan 81, 14 „endlich“;
atvasinājums no enwangan.

enwertinnewingi (adj. nek. dz.
viensk. ak.) 27, 33 „abwendig“; en-
vietā, kā aizrāda Trautmanis Apr Spr
330, būtu gaidāms *au-*, kas manus-
kriptā varētu būt bijis: *u* ar *n* ir bieži
sajaukts, un *e-* varbūt ir *a-* vietā ie-
viesies no apkārtējām zilbēm (tieši
priekš šā vārda ir *adder* un tieši aiz
tā — *teckinnimai*). Jeb burtlicis,
noturējis *au-* par *an-*, nodomāja, ka
an- jālabo par *en-* (sal. ankaitītai
blakus enkaitītai)?

ep- (priedēklis); par to I 198. §.

epdeiwūtint 75, 12 „beseligen“:
deiwuts.

epkieckan (ak.) 39, 4 „Laster“;
rada ar lei. *kēkšē* „mauka“? Bernekens
Pr Spr 298 to labo par epkieckan
un apvieno ar lei. *kēikti* „schimpfen“,

kas varētu būt iespējams, sal. v. *Laster*: slv. *lahan* „schelten“.

epmēntimai (tag. daudzsk. 1. p.) 27, 10 sk. „belügen“: mēntimai.

epwarīsnan (ak.) 73, 11 jeb epwarrīsnan 39, 6 „Sieg“: warein.

er en 75, 32 „bis in“, er prei 35, 34 „bis an (=zu)“; er īsti te laikam nozīmē „pat“ un ir identisks ar ir, la. dial. *er* un *ir*, lei. *iř* „auch“, gr. *ἄρ* „nun, also“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 77.

er- (priedēklis); par to I 202. § a. erains 25, 26; 57, 9; 61, 3, 28 „jeglicher, jedermann, jeder“; dat. erainesmu 57, 23 sk.: ains; er- (no pronōmena *e*-) blakus ter kā la. *ik* blakus *tik*.

erdērktis 71, 17 „vergiftet“: lei. *deřkti* „beschmutzen, besudeln“, *dar-kūs* „garstig“, la. *dārks*² „scheckig“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 855.

ergi en 29, 5 „bis in“: er + -gi. eristian (nek. dz. nōm.) E. 681 „jērs“ līdz ar lei. *ēras* tp. būtu jāsaista ar gr. *ἔριφος* „Böcklein“ un umbru erietu „arietem“ Valdes Vrgl Wrtb I 135 sk., ja šis pr. un lei. jēra vārds nav zaudējis *j*- (tā Frenkelis ZfslPh XI 39). Lei. *ēras* pēc Būgas domām KSn. 149 var būt radies no izloksnēs vēl sastopama *jēras* = la. *jērs*. Ja arī pr. er- te no *jēr-, tad šis baltu jēra vārds ir rada ar kr. *ярка* „Schaflamm“, go. *jēr*, av. *yār*- „gads“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 105. Ķerulis Apr ON 50 te pievieno vietvārdus Ergarbin un Iragarbis.

erkinina (esse ... pikullis warin) 73, 8 „erledigen (von des Teufels Gewalt)“; „erledigen“, kas te ir infinītīvs, liekas te nepareizi tulkots kā

tag. daudzsk. 3. p. Ja *τ* te ir ide. *τ* reflekss, tad šis vārds laikam ir drīzāk rada ar la. *cūntties* nekā (skat. Valdes Vrgl Wrtb I 509) ar lei. *kaina*, sensl. *cēna* „Preis“ u. c. (vēl citādi Brückners KZ LI 227).

erlaikūt 39, 1 sk. „erhalten“, 57, 23 „handhaben“; tag. 3. p. erlāiku 33, 11 „erhält“; pag. akt. divd. erlaikūuns 33, 9; pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm. (skat. FBR XI 63) erlaikūt: laikūt.

erlāngi (tag. 3. p.; < *erlāngija?) 61, 17 „erhöht“, 81, 21 „erhebe“ varētu (skat. FBR XIV 20) būt rada ar lāngiseilingins, Lange-dabe u. c., sal. lv. *lichten*, lat. *levāre* „celt“ (: lat. *levis* „viegls“).

ermīrit 45, 31 „erdichten“, izdomāt. Trautmanis, sekodams Brückneram, domā, ka -mīrit aizgūts no slavu *mēriti* „mērit“, kas tomēr atšķiras ar savu nozīmi. Pr. -mīrit (ar *τ* < *ē*) var būt rada ar slavu *mēriti*, skr. *māti* „(viņš) mēri“, gr. *μητις* „Rat, Anschlag“, *μητιόμαι* „ersinne“, lat. *mētirr* „mērit“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 237 sk. Sal. arī pomīrit „dünken; bedenken“.

ernaunīsan (ak.; jālabo par *ernau-ntsnan*) 41, 27 „Erneuerung“: nauns.

ernertimai (tag. daudzsk. 1. p.) 25, 8 sk. „erzürnen“, sadusmojam; pag. akt. divd. ernertiuns 45, 18 „gezürnt“, dusmojies, ernertiuns 45, 15 „erzürnt“: nertien.

erpilninaiti (imper. daudzsk. 2. p.) 67, 8 „erfüllet“: pilnan.

erschwāigstinai (tag. 3. p.) 33, 11 „erleuchtet“; pag. akt. divd. erschwāis-tiuns (jālabo par erschwāigsti-

uns?) 33,8: -swāigstinai, swāigstan.

ersinnat (*erzinat*) 37,8 „erken-
nen“, 73,6 „atzit“; tag. daudzsk. 1. p.
ersinnimai 43,24; 2. p. ersin-
nati 55,36: ebsentliuns, lei. *žinoti*,
la. *zināt*, skr. *jānāmi* „zinu“, go.
kunnan „pazīt“, gr. γινώσκω, lat.
(g)nōscō „erkenne“, sensl. *znati* „zi-
nāt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 578 skk.

ertreppa (tag. 3. p.) 29,11 „über-
treten“: trapt.

es, skat. as.

esketres (laikam ar -es < pirm-
baltu -as; tā Pauli KSB VII, 182) E.
567 „Stör“ (acipenser sturio): veclei.
ešketras „valzivs“. Po. *jesiotr* un kr.
ocēmp it kā norāda uz pirmbaltu **ešet-
ras*, kas laikam rada ar lei. *ašerjys*
jeb *ešerjys* un la. *asaris*. Var domāt
ar Būgu KSn 192 sk., ka — stores
izskatam daudz maz atgādinot ērkški —
*ešetras ērkška (lei. *erškētis*) vārda
ietekmē ir pārveidots par *ešketras
(un leitiski tālāk par *erškētras*).

esse (jeb assa 5,28,29,31; 7,11,
12,18; 13,18, assæ 13,11, æsse
13,9, æse 11,28 vai hæse 11,27,30)
„von“. Seko aiz šās prepozīcijas —
bez jebkādas starpības nozīmē — gan
datīvs, gan akuzatīvs, a) vietas no-
zīmē 65,33 (esse kawīdsmu tou
animts assai „davon du genom-
men bist“), 43,18 (esse stesmu
klausīwingin pogāunai „vom
Beichtiger empfahe“), 63,24 (esse
stesmu smunentin immats „von
dem Menschen nahm“), 5,31 (attski-
wuns assa gallans „auferstan-
den von den Toten“), 7,11 (isran-
keis mans assa wargan „erlöse
uns von dem Übel!“), 11,30; 13,9;

31,16,25 (3×), 31; 35,13 (pereit ...
esse tennan „kommt ... von ihm“);
39,9,12,15; 41,8; 43,12 (esse stans
gallans etbaudints „von den
Toten auferweckt“), 19; 53,19; 63,
27; 67,16 (kniēipe signassen
esse rickijan „schöpft Segen vom
Herrn“); 71,24; 73,7; 79,2; b) aiz-
rādot, no kā kas cēlies 5,28 (pa-
tickots ast assastan swintan
naseilen „empfangen ist vom heili-
gen Geist“), 29 (gemmons assa-
stan jungkfrawen „geboren von
der Jungfrau“); 11,27,28; 31,11,12,
21,23; 63,25 (kaulei esse maians
kaūlins „Bein von meinen Beinen“),
26; 77,34,35; c) minot avotu kādas
darbības norisei 55,25 (essestan
Ebangelion maitātunsin „sich
vom Evangelio nähren“); 61,1 (kai
ious stawīdan quāitin deiwas
seggitei esse sīran „dass ihr
solchen Willen Gottes tut von Her-
zen“); 65,26 (īduns esse stesmu
garrin „gegessen von dem Baum“),
28; d) laika nozīmē 71,8 (esse Adam
„von Adam her“); 75,15; e) ar nozīmi
„par“ (v. *über*, lat. *dē*) 27,14 (esse
stesmu waitiāt „von ihm reden“);
65,27 (esse kawīdsmu as tebbei
laipinna „davon ich dir gebot“);
57,18 (esse steimans poklus-
mingins „von den Untertanen“);
59,22; 7,12 (assa stan crixtis-
nan „von der Taufe“), 18; 13,11,18;
27,36 (billā ... deiws esse wis-
sans schins pallaipsans „sagt
... Gott von allen diesen Geboten“);
29,25; 31,9,35; 57,8; 69,23 (kirdit
stan Ebangelion esse stans
malnijkikans „hören das Euan-
gelion von den Kindlein“); f) blakus

pasīvam verbam loģiskā subjekta priekšā (kā ģermānisms) 47,36 (esse Christo ... ensadinton „von Christo ... eingesetzt“); 59, 4; 57, 11 (esse deiwan enteikūton „von Gott geordnet“); 63, 14 (esse deiwan ensadints „von Gott eingesetzt“); 71, 35 (esse deiwan ... enimts „von Gott ... angenommen“).

To pašu v. *von* atdarina esse arī teikumā ast niainā aucktimmisikai schlāits esse deiwan 57,11 „ist keine Obrigkeit ohne [von] Gott“; arī savienojumā ar paggan 57,36 (esse stesse rikijas paggan „um des Herrn willen“, īsti: von wegen des Herrn) un pauson 75,34 (esse steisei pauson „von wegen dieses“).

Tā pati nozīme „von“ ir bijusi tulkotājam prātā arī teikumos essestan pokuntieis mans 35, 8 „da behüte uns für“ (= davor behüte uns), sal. la. „*nuo tam mūs pasargi*“; ainan lailīsnan esse stesmu grikausnan tickint 45,32 „eine Marter aus [būtu latviski: *nuo* „von“] der Beichte machen“ un kūra ainan gennan essestan [būtu latviski: *nuo*] greiwakaulin „baute ein Weib aus der Riebe“ (nav nekāda pamata domāt ar Trautmani Apr Spr 332, ka esse te ir „fehlerhaft für is“).

Šās prepozīcijas īsākā forma ir savienojumā es-teinu 75,32 „von nun an“.

Palaikam domā (tā vēl Valde Vrgl Wrtb I 116), ka esse ir rada ar lat. *ex*, gr. ἐξ u. c. „aus“, bet esse nozīmē „von“ un nozīme „aus“ ir formai is (= lei. *iš*, la. *iz*, slavu *iz*), kam blakus ir arī priedēklis is-, un

neliekas patīcams, ka prūšiem būtu bijušas divi formas ar nozīmi „aus“. Blakus esse (assa) ir priedēklis *et-* (*at-*), kas ir rada ar slavu *ot-* (kam blakus ir prepozīcija *otō*) un la. *at-* (vienā otrā izloksnē ir arī vēl prepozīcija *at*). Lei. un la. valodā blakus priedēklim *at-* ir ieviesusies prepozīcija *nuo*, bet pr. valodā, kur no vēl — kā slavu *na* — nozīmē „auf“, blakus priedēklim *et-* liekas patvērusies arī prepozīcija **et* (**at*), pie kam esvarēja rasties no **et-s* (sal. gr. ἄψ blakus ἀπὸ, lat. *abs* blakus *ab* u. c. Brugmaņa Kurze vgl. Gr. 584. § 2) vai **et-z-*, sal. la. *bez*: lei. *be* un la. *uz* Le Gr 573. §. Izkaidrot otras zilbes patskani formā esse (*assa*) nav vieglāk, apvienojot to ar lat. *ex*, nekā pamatā liekot tai senu *et-* (*at-*). Ja esse resp. *assa* īsti reprezentē vecāku **esa* (**asa*) vai **eza* (**aza*), tad šī forma varētu būt radusies kontāminējot **es* resp. **ez* ar priedēkli **ata-*, sal. lei. un la. *ata-*. Ar esse iedomāta **esa* resp. **eza* vietā sal. *dabber*: lei. *dabar* un *kad(d)en*: lei. *kadan-gi*.

essei, est, estei, skat. *asmai*.
esteinu, skat. esse un teinu.

estureyto E. 776 „šķirgata“. Šis vārds ir nodēvēts par aizguvumu no vecpo. *jeszczrzyca* (sal. kr. *ящерица*) tp., skat. Trautmaņa Apr Spr 332 ar liter., bet tas nav patīcams: šķirgatas vārda aizgūšana no citas valodas a priori izliekas netīcama, un estureyto ar savām skaņām stipri atšķirās no minētas poļu formas. Bet gan tie var būt rada vārdi. e-šai pr. vārdā varētu būt gaŗš, un no ē- var būt radies te arī slavu *ja-* (sensl. *ašterō* var būt

zaudējis *j-*); rakstījums estureyto varbūt ir jālabo par *escureyto, un -ur- atgādina po. *jaszczur* tp. -eyto laikam ir pamazināmais piedēklis, skat. Leskīna Nom 574.

et- (at-) ir piedēklis, kam atbilst lei. un la. *at(a-)*, slavu *ot-*, go. *id-*, sav. *ita-*, ķeltu **ati-* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 42 sk., skat. I 198. §.

etbaudints 43, 12 „uzmodināts“, pag. akt. divd. etbaudinnons 33, 15: budē, lei. *baudinti* „aufmuntern“ u. c.

etgimsannien (ak.) 73, 17 „Wiedergeburt“, atdzimšanu: gemmons.

etkūmps 37, 29; 43, 4; 81, 4, etkumps 65, 32 „wieder(um)“: kumpint, lei. *kuṃpas* „liks“, *kuṃpti* „likt“, la. *kuṃps*², *kūmpt*, par ko Valde Vrgl Wrtb I 350 un ME s. v. *kūmpt*.

etlāikusin (tag. 3. p.) 63, 4 „enthalte sich“: laikūt.

etnīstis (ģen.) 69, 22; 71, 19 „Gnade“; ak. etnīstin 31, 4; 35, 20; 41, 30; 59, 10; 61, 15 sk.; 63, 5; 71, 5 sk.; 73, 4, 17, 22, 28; 79, 25, 34, etnījstin 29, 14; 37, 26; 45, 19 un etnīstan 39, 15 (abās pusēs te ir vārdi ar *-an!*). Kā rāda etnīwings, sakne te ir *nt-*. Iegaumējot nozīmē radniecīgos v. *Herablassung* un kr. *снисхождение*, liekas, ka *nt-* ir rada ar la. *nica*, kr. *низ, ниц* un skr. *ni* „leju“. Piedēklis tas pats, kas, piem., vārdā klupstis „celis“ un go. vārdā *ansts* „žēlastība“, un ar **ntva-*, no kam etnīwings, var salīdzināt, piem. skr. *ūrdhva-* „aufrecht“.

etnīstislaims 41, 24 „gnadenreich“: laeims.

etnīwings 35, 25; 79, 32, etnījwings 47, 8; 81, 20 un etneīwings 35, 34 „gnädig“, skat. etnīstis.

etnīwingiskai 75, 11; 81, 2 sk., 11, etnījwingiskai 53, 3, etnīwingisku 51, 35 sk. jeb etnīwingisku 69, 6 (adv.) „gnädiglich“.

etskīsnan (ak.) 33, 3 jeb etskysnan 11, 36 „Auferstehung“.

etskīuns 31, 15; 79, 2, etskyuns 11, 30, attskiwuns 5, 31 jeb etskīans 31, 31 „auferstanden“; tag. daudzsk. 1. p. etskīmai 43, 4; viensk. 2. p. etskīsai 51, 11. Lōventāls (Loewenthal) WuS XI 61 to saista ar norv. *skīme* „Bewegung“.

etrāi, skat. atträtwei.

etwēre (laikam jālabo par etwere) 53, 15 „(tu) atver“; imper. etwerreis 73, 23 sk. „öffne!“: warto, lei. *vērti*, la. *vērt*, pirmslavu *verti, osku veru „portam“ u. c. ME s. v. *vērt* I ar liter.

etwerpsannan (ak.) 7, 1, attwerpsannan 7, 29, etwerpsennian 11, 35; 13, 29 sk.; 33, 2; 79, 9, etwerpsennien 41, 8; 45, 6; 47, 4; 49, 13 sk., 27, 31; 51, 1, etwerpsennin 43, 18 jeb etwerpsenninn (ar lieku -n) 49, 17 „Vergebung“.

etwerpsnā 49, 18, 19 sk. jeb etwerpsna 47, 11 (2 ×) „Vergebung“.

etwiērpt (*etvērpt*) 37, 29, etwiērpt (jālabo par etwiērpt) 53, 2 un etpwērpt (jālabo par etwērpt) 73, 5 „vergeben“; pag. akt. divd. etwiērpons 79, 24; pag. pas. divd. nek. dz. etwierpton 43, 21; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi etwerpe 47, 17; 3. p. etwiērpei (varbūt jālabo par etwiērpie) 33, 14; daudzsk. 1. p. etwērpimai 37, 19 sk., etwerpymay 13, 7, atwerpimay 7, 9; imper. viensk. 2. p. etwerpeis 13, 6

sk.; 37, 19 jeb atwerpeis 7, 8: auwīrpis, crauyawīrps, powīrps. Ja pr. *vērpt īsti nozīmēja „drehend schleudern, werfen, loslassen“, tad tas identisks ar lei. *veřpti* un la. *vērpt* (tā Valde Vrgl Wrtb I 277).

etwinūt 27, 13 sk. „atvainot“ ir radies no slavu tagadnes celma *vīnuje-* (blakus inf. *vinovati* „vainot“), skat. FBR II 12 un XII 7.

etwiriuns 73, 20 sk. „aufgetan“; ja -iuns te nav no -*ejuns* (skat. Arch Phil II 46), tad šī forma jālabo par etwiruns < *etwēruns „atvērjs“: etwēre.

euangelion 33, 7 „Evangelium“.

euangelistai (daudzsk. nōm.) 49, 2 „Evangelisten“.

F.

falsch 5, 18 ir v. *falsch*.

valx (*falks*) E. 711 „Falke“, skat. Trautmaņa Apr Spr 334.

G.

gabawo E. 779 „Kröte“: kr. *жаба* tp., sensl. *žaba* „varde“, slv. *quappa* „vēdzele“, norv. *kvap* „feuchte Masse“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 674 sk.; ar to pašu piedēkli kâ, piem., la. *ciēlava* un *raudava*.

-gadint, skat. pogadint.

gaydis E. 259, gayde Gr. 9 „Weizen“ laikam ir rada ar lei. *gaidrūs* „dzidrs, skaidrs“, la. *dziedrs* I, gr. *φαιδρός* „leuchtend“ u. c., skat. Bernekera Pr Spr 289 un Valdes Vrgl Wrtb I 665.

Gaygelyth (ezera vārds) G. 34; Ģerulis to saista ar lei. *gatgalas* „pīlins“ un la. *gaigala*.

gaylis E. 459 „balts“ laikam ir rada ar gaydis, gr. *φαιός λαμπρός* Hes., lei. *gaīsas* „Lichtschein am Himmel“, la. *gāišs* u. c., skat. Bernekera Pr Spr 289 un Valdes Vrgl Wrtb I 665. Piedēkla ziņā sal. la. *bāls*. Šis adjektīvs ir pamatā pr. vietvārdiem Gailgarben („auf deutsch Weissenberg“) un Gaila (tagad „Bialla“) G. 35.

gaylux E. 661 „Hermelin“ atvasināts no gaylis ar to pašu piedēkli, kas ir vārdā wosux.

galbimai 25, 17; 27, 4 „palīdzam“; galbsai (3. p.) 51, 31 „walte“ jeb galbse 35, 6; 51, 13; 67, 24 „helfe, walte“: lei. *gēlbēti* „palīdzēt“. Ar saknes izskaņu sal. go. *hilpan* tp.

galbo, skat. galwo.

galdo E. 365 „Mulde“ laikam līdz ar lei. *gēlda* tp. ir aizgūts no vācu valodas (sal. sav. *gelda*); tādā gadījumā te -a- < -e-.

gallan (*galan*; ak.) 31, 16, 25, 31; 41, 9; 43, 11; 71, 18, 24; 79, 2 „Tod“; daudzsk. ak. *gallans* 5, 31; 11, 31; 43, 12 „Toten“ (tulkotāji laikam ir v. *Toten* aplam noturējuši par daudzsk. ak. no *Tod*; „mirušus, v. Toten“ ir prūsiski aulausins); golis E. 168 „nāve“: lei. *gālas*, la. *gals*, *dzēlt*, senangļu *cwelan* „mirt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 689 sk. Te pieder arī vietvārdi Kappegalin G. 56 un Galindo G. 35.

gallintwey (*galintwei*) 5, 12; 11, 11, *gallintwei* 25, 12 „töten“: gallan, la. *galināt*.

galwasdelliks 49, 29 „Hauptstück“: galwas (gen. no galwo) un dellijks.

galwo E. 504 „vorvues“ (= „Vor-

stück, Kopfstück am Schuh, der den vordern Teil des Fusses bedeckende Teil des Schuhs"; Neselmanis Thes 42 atgādina kr. *голови* ar līdzīgu nozīmi), glawo (jālabo par galwo) E. 68, galbo Gr. 45, gallū 65, 13 jeb gallu 65, 14 „Haupt“: lei. *galvā*, la. *galva*, sensl. *glava*, kr. *голова* u. c., par ko ME s. v. *galva*, Šobers (Szober) Prace filolog. XIV 606 un Valde Vrgl Wrtb I 537 sk. Ir arī vietvārds Taurusgalwo G. 181.

gandams E. 716 „Storch“. Tuvinot to sinonimajam lei. *gañdras*, mēdz ar Neselmani Thes 42 labot to par gandarūs. Bet trīsziļbju *u*-celma substantīvi ir baltu valodās liels retums. Oriģinālā varbūt bija *gandrus, ko pirmais norakstītājs aplam noturēja par *gandms, kas beidzot būtu pārtaisīts par *gandams*. Par šā vārda etimoloģiju skat. Valdes Vrgl Wrtb I 536.

gannan, skat. genno.

gannikan (*ganikan*; ak.) 67, 6 sk. „Fräulein“: genno.

gāntsan (*gāncan*; ak.) 71, 20 „visu“; gen. *gāntsas* 71, 22; adv. *gantzei* 81, 9; no v. *ganz*.

-gaptis, skat. pagaptis.

garbis — tā jālabo ir grabis E. 28 „kalns“, kā rāda daudzie vietvārdi ar *garb-* (Lulegarbis, Mantegarbs, Ladegarbe, Laygegarbes, Swentegarben, Garbseden, Garbeniken, Garbick, Garbow u. c. Thes 43 un G. 36); rada ar lei. *gārbana* „Locke“, senīru *gerbach* „runzelig“, kr. *зопб* „Höcker, Erhöhung“, isl. *korpa* „Runzel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 595 sk.

garian E. 628, ak. garrin 65,

27 „Baum“ vietvārds Iwogarge, „huwinboum“ G. 50: lei. *giriā* „mežs“, la. *dziņa* I, slovēņu *gora* „Bergwald, Berg“, skr. *giri-ḥ* „kalns“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 682.

garkity E. 269 „Senf“ kā po. *gorczyca* pārveidojums laikam ir jālabo par garcicy, sal. *czisix* (*cižiks*) un medicinē: oriģināla c vietā pārakstot laikam ir dažkārt likts k (skat. FBR XV 89 ar liter.) un c ir arī neti aplam noturēts par t.

garrewingi (adj. nek. dz. viensk. nōm.) 75, 18 sk. „brünstig“: goro.

gasto E. 238 „stucke“ (starp vārdiem ar nozīmi „Acker“ un „Morgen“ [laukuma mērs]; laikam „ein Ackerstück“); nezinot vārda isto nozīmi, etimoloģija paliek nezināma (rada ar lei. vietvārdu *Gāstos* Kuršaiša vārdnicā?).

-gattawint, skat. pogattawint.

gauuns (pag. akt. divd.) 57, 14 „empfangen“: *pogaūt*, lei. *gāuti* „dabūt“, la. *gaut*, *gūt*, av. *gaona-* „Gewinn“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 636 sk.

geasnis (*gēsnis?*) E. 753 „Schnepfe“; Bernekens Pr Spr 251 un Trautmanis Apr Spr 336 to apvieno ar la. *dzēsnis* „schwarzer Storch“, bet la. *dzēs-* te varbūt no **dzērs-*, skat. ME s. v. *dzēse*.

geauris (*gauris?*) E. 757 „Wasserabe“ (fuligula fusca): la. *gaura* II 1, *gaūris* III, *gūra* un (?) *gaurāt*, *gaūrēt*, sal. nozīmes ziņā pr. kerko „Taucher“: la. *kārkt* u. c.

geeyse E. 718 „Reiher“. Rakstījumu -eey- laikam var lasīt kā -ē-, skat. FBR XV 101, un Bernekens Pr Spr 290 šo vārdu tad ar identificē ar la. *dzēse* tp. Bet leiši sauc šo putnu par *gēršē*, un la. *dzēse* varbūt ir ra-

dusies no *dzērse, skat. ME s. v. ar liter.; un tāpēc varētu būt pareizas Trautmaņa domas Apr Spr 336, ka rakstijums *geeyse* aizstāj senāku *ge-eise*, kur i ieradies par i noturēta *r* vietā. Šai gadījumā šis vārds būtu rada ar *gerwe* [bet skat. *Geyzelawken* G. 39].

gegalis E. 759 „kleiner Taucher“ (*colymbus minor*): kr. *гоголь* „anas clangula“, veclei. *giegals* „Taucher“, lei. *gaīgalas* „pīlins“, la. *gaigala* u. c., skat. ME s. v. *gaīgala* un Valdes Vrgl Wrtb I 526.

geguse (*geguze*) E. 731 „Kuckuck“: lei. *gegužē*, la. *dzēguze*, veckr. *жегузюля*, senisl. *gaukr* tp., skat. ME s. v. *dzēguze*.

gēide (tag. 3. p.) 53,30 jeb *giēidi* 53,14 „gaida“: lei. *geidžiū* „begehre“, la. *gaidīt*, sensl. *žbdati* „gaidīt“, sav. *gīt* „Geiz“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 553.

geits 37,10, *geytye* (laikam jālabo par *geytys*) E. 339 jeb *geytko* Gr. 12 „maize“; ak. *geittin* 7,8,20, *geitin* 47,35; 49,6; 65,32, *geytien* 13,21, *geittien* 37,3,9, *geytiey* (jālabo par *geyttien*) 13,6 jeb *geitan* 37,6: sensl. *žito* „labība“, lei. (?) *pipirgietis* „Pfefferkuchen“ (tā Pots „De ling. lett. nexu 55“ un Būga Aist St 81), īru *biathaim* „ernähre“, bret. *boed* „Nahrung“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 669.

gelatynan (jālabo par *geltaynan*; nek. dz. nōm.?) E. 464 „gelb“: lei. *gēltas*, *gēltōnas*, la. *dzēlts*, *dzēl-tāns*, *dzēltais*, pirmslavu *žbltō tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 625.

gelso (*gelzo*) E. 522 „Eisen“: lei. *gel(e)žis*, la. *dzēlzs*, slavu *želēzo* tp., skat. Valdes Vrgl Wrtb I 629.

gemia, skat. *genno*.

gemmons 5,29; 11,28; 31,11,22,23; 77,35, *gemmans* („dzemdējis“) 79,23, (ar daudzsk. nōm. nozīmi) *gemmons* 71,9 „geboren“; *gemton* 65,22 „gebären“: ainangimmusin, *gimsenin*, lei. *giṁti*, la. *dziṁt*, go. *qiman* „nākt“, skr. *gamati* „(viņš) iet“, gr. *βατός* „gangbar“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 675 sk. Saknes -e- te laikam pārņemts no tagadnes (lei. *gemū*, la. *dzēmu*), skat. Bernekera Pr Spr 129; attiecoties uz dažu formu transitīvo nozīmi sal. gr. *ἐβάζθη· ἐγεννήθη* Hes., bet transitīvajam *gemmans* atbilst la. *piedzimis* (= dzemdējis) LLD II 30₁₈ kas ir nepareizs.

genix (*geniks*) E. „Specht“: aytegenis, lei. *genjys*, la. *dzenis*, *dzenēt*, *dzīt*, sensl. *žēti* „pļaut“, norv. *gana* „(das Laub am Baume) abhauen“, av. *avijana'ti* „fällt (einen Baum)“, skr. *hanti* „(viņš) sit“, gr. *θείνω* „situ“, senīru *gonim* „ievainoju“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 679 skk.

genneniskan (*geneniskan*; ak.) 59,9 „weibisch“: *genno*. Mikola Urslav. Gramm. 194 dēvē šo *genneniskan* par atvasinājumu no kāda *n-celma* (sal. go. *qinō*), bet -en- te var būt pārņemts no tādiem vārdiem kā *smūnenisku* „menschlich“, kam blakus ir *smonenawīs* „Mensch“; ar tādu -en- arī *deineniskan* un *den-genneniskans* jeb *dengnis-kans*.

genno (*geno*) E. 188 „Weib“, *gemia* (jālabo par *genna*) Gr. 21 „Hausfrau“; *gen. gennas* 55,11; 65,13 „Weibes“; ak. *gennan* 5,23; 11,22; 27,32; 63,23,29; 65,20,26 jeb *gannan* 27,26; 29,34; 65,9; 67,

35; daudzsk. nōm. gennai 59,14 jeb gannai 65,12,16; dat. sallūbi gennāmans 59,13; ak. gennans 59,8; 65,1 jeb gannans 65,8: sensl. *žena*, go. *qinō*, iru *ben*, arm. *kin* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 681.

gentars Thes 46 „Bernstein“: lei. *gentāras* jeb *gintāras*, la. *dzitars* jeb (kuršu) *dzintars*; par šo vārdu Mikola Senatne un māksla I 35 sk.

gerbaisa Gr. 53 „beichten“; laikam jālabo par gerbais „beichte, sprich!“

gērbt 75,23 jeb gerbt 51,15,33; 53,11 „sprechen“; imper. viensk. 2. p. gerbais 67,20; daudzsk. 2. p. gerbaiti 75,28; gīrbīn, lei. *gērbti* „loben, rühmen“, senisl. *karpa* „rühmen“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 686.

gerdant (jālabo par gerdaut) 63,9 „sagen“; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi gerdawi 69,32; imper. viensk. 2. p. gerdaus 45,8; 47,3: lei. *gerdas* „Geschrei, Botschaft“, arm. *kar-dam* (tā Levi IF XXXII 161) „erhebe die Stimme“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 686 sk. Sal. arī Pirsona citējumu AM IX 163: „Nach Prātor. Schaub. XVI. S. 8 hiess auf nadrauisch ich spreche girdiu.“

gertis E. 763 „Hahn“, 203 „Wetterhahn“, Gr. 62 „huen“; no tās pašas saknes kā gerwe un lei. *gēršē* „Reiher“? Šā vārda sakne arī vietvārdos Gerten, Gertlauken, („alias Hunsfelde“), Gertepeawne, Gertwaygen G. 40.

gertistian E. 765 „cālis“: gertis.

gerto E. 764 „Henne“: gertis.

gertoanax (radies laikam izrunā no *gertō-yanagas) E. 713 „Habicht“ (īsti: vīstu vanags): gerto +

(spergla)wanag, lei. *vānagas*, la. *vanags*; par *vanaga* vārdu Lidēns Ordstudier 68.

gerwe E. 715 „dzērve“: lei. *gērvē*, sensl. *žeravb*, gr. *γέρανος*, kimru *garan* tp., lei. *garnjys* un *gēršē* „Reiher“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 592.

gewinna (laikam no *geiwina ar uzsvērtu *i*, skat. FBR XII 169; tag. 3. p.) 55,30; 57,1 „strādā“: la. *dziē-vāt²* „leben; arbeiten“, vēclei. *geventi* (laikam = *gieventi) „leben“.

gewineis (laikam no *geiwinējas) E. 191 „kalps“. Piedēkļa ziņā sal. reidewaisines, lei. *kabējas* NSB „Galgenstrick“, *medējas* „Jäger“ un la. *perēja vista*.

-gi — pastiprināmā partikula vārdos beggi, dīgi, kāigi, neggi, ni-queigi: lei. *-gi*, par ko Valde Vrgl Wrtb I 542.

gīdan (ak.) 39,4 „Schande“: lei. *gēda* tp., po. *žadny* „garstig“, slovēņu *gadi se mi* „ich habe Ekel“, vlv. *quād* „hässlich“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 695.

-gidaut, skat. sengidaut.

-gijdi, skat. sengijdi.

gīdings, skat. nigīdings.

giēidi, skat. gēide.

gile E. 591 „Eichel“: lei. *gilē*, sensl. *želqdb*, gr. *βάλανος* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 692, par ko arī Spechts KZ LXVI 56.

gillin (*gilin*; ak.) 63,20 „dziļū“: lei. *gilūs* tp., *gelmē* „Tiefe“, la. *dzēl-me*. Ģerulis Apr ON 41 te pievieno arī prūšu ezervārdus Gilmen, Gilwe un Gillaw un leišu upes vārdu *Giluvē*.

gimsenin (ak.) 41,25 „dzimšānu“: gemmons.

-gimton, skat. naunagimton.
ginnewings 53, 24 sk. „freundlich“.

ginnewingiskan (adv.) 71, 1
„freundlich“.

ginnis (*ginis*; daudzsk. nōm.) 69,
36; 75, 34 „Freunde“ (seko aiz mij-
las, tātad siev. dz.); ak. ginnins
37, 16 sk. Laikam jādomā ar Becenber-
geru BB XXIII 303, ka šis vārds rada
ar lei. *giminē* Verwandtschaft; eine
verwandte Person“ (: *giṁti* „dzimt“),
pie kam -n- te būtu radies no -mn-
uzsvērtas zilbes priekšā, sal. pēr-
gimnis.

ginniskan (*giniskan*; ak.) 77, 13
„Freundschaft“.

gyntos, skat. dyrsos gyntos.

gīrbīn (ak.) 75, 16 „Zahl“: gērbt,
lei. *garbē* „Ehre“. Nozīmes ziņā Traut-
manis Apr Spr 339 atgādina senisl.
tal „Zahl; Gespräch“: *telja* „zählen;
sprechen“ un Levi (Lewy) IF XXXII
162 — slavu *číslo* „Zahl“: *čbtq* „zähle;
ehre“, *čbstb* „Ehre“ u. c.

girmis (laikam jālasa: *kirmis*) E.
786 „Made“: lei. *kirmis* „Wurm“, la.
cirmis, *cērme*, slovēņu *črm* „Finger-
wurm“, skr. *kṛmi-h* „Wurm, Made“
u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 523. Ģerulis
Apr ON 63 te pievieno vietvārdus
Kirmithen un (lei.) *Kirmaičiai* un
Kirmija.

girnoywis (jālabo par girnou-
wis vai girnowis < *girnuwis?
Būga Aist Stud 212 interpretē te -oy-
kā uⁱ) E. 317 „Handmühle“: lei. *gir-
nos* tp., la. *dziřnus* jeb *dziřnavas*,
sensl. *žrōny*, go. -qairnus „Mühle“
u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 685.

-girrien, skat. pogirrien.

girsnan (ak.) 27, 13 „Leumund“,
59, 5; 63, 2 „Lob“: girtwei.

girtwei 31, 5 „loben“; tag.
daudzsk. 1. p. girrimai 23, 20: lei.
girti tp., la. *dziřties*, skr. *gṛṇāti* „(er)
singt, lobt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I
686.

-gislo, skat. pettegislo.

gijwan (*gīwan*) 49, 18 jeb gi-
wan 51, 20 „Leben“; gen. gīwas 31,
1; 59, 11 jeb geijwas 41, 24; ak.
gīwan 57, 31, gijwan 33, 3, 16;
41, 31; 43, 14; 73, 9, geīwan 79, 10,
25 jeb gēiwan 75, 21: gijwans.

gijwans (daudzsk. ak.) 31, 18,
geiwans 5, 34, geywans 11, 33
jeb geīwans 79, 4 „dzīvus“: lei.
gývas, sensl. *živō*, skr. *jīva-h*, lat. *vī-
vus*, go. *qius*, senīru *biu* „lebendig“
u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 670.

giwassi (*gīwasi*; tag. viensk. 2. p.)
25, 3; 65, 29 jeb gīwasi 59, 28
„lebst“; 3. p. giwa 31, 31; 35, 7;
43, 6; 61, 22; daudzsk. 1. p. giwam-
mai 25, 25; 35, 6 jeb giwemmai
35, 21; ģerund. giwāntei 61, 23
„dzīvojot“: la. *dziřvu*, sensl. *živq*, skr.
jīvāmi, lat. *vīvō* tp.

giwato (*gīwato*) E. 152 „Leben“:
lei. *gyvatā*, sensl. *životō* u. c.

giwei (*gīwei*) 49, 20 „Leben“;
gen. gijwis 77, 7; ak. gijwin 71,
8, geiwin 7, 2 jeb geywien 11,
36: la. *dziवे*.

giwit (*gīwit*) 31, 29 „dzīvot“ (vā-
cu oriģinālā tai vietā ir „ich lebe“,
tā ka pr. infinitīvs te ir nevietā); tag.
3. p. giwe 53, 16: sensl. -*živēti*.

gīwu (< **gīwā[ja]* vai **gīwō[ja]*;
tag. 3. p. ar viensk. 2. p. nozīmi)
53, 33 „lebst“: lei. *gývoja* jeb *gyvuo-
ja*, la. *dziwā* jeb *dziwuo*.

-glabū, skat. poglabū.

glandewingei (adv.) 33, 28 „gestrost“.

glandint 47, 25 „trösten“.

glands 67, 2 „Trost“: lv. *glandern* „glitschen“, zviedru *glinta* „gleiten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 626 ar liter.; sal. — nozīmes ziņā — senangļu *gladian* „streicheln, trösten“.

glasso Gr. 87 „Glas“; vācu vārds.

glawo, skat. galwo.

glēsūm (ar latīnisku galotni) Tacita Germania 45 „dzītars“ — var būt vācu vārds, skat. 15 sk.; Neselmanis AM VIII 62 citē vācu dial. *glees* tp. No prūšiem laikam pārņemts la. dial. *glisis* tp.

gleuptene E. 247 „Streichbrett (am Pfluge, das die aufgerissene Erde umwendet)“: lat. *glābō* „schäle ab“, gr. γλύφω „schnitze aus“, sav. *klioban* „spalten“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 340 un Valdes Vrgl Wrtb I 661.

glosano E. 778 „Blindschleiche“. Mēdz to labot par glodano, iegau-mējot sinonimo lei. *gluodenā* un la. *gluōdēna*. Bet gluži drošs šis labojums nav: pareiza *d* vietā ir *s* laikam tikai vēl vārdā *grosis*, un *glosano* varētu būt < *glāsanā, sal. la. *glāsīt*.

glossis (*glōsis*) E. 604 „Haarweide“: lei. *glūosis* „Weide“ (skat. Būgas KSn 257), Plīnija un Tacita ģermāņiem resp. aistiešiem piedēvētais „glēsūm“ (dzītars), vlv. *glār* „sveki“ u. c. (*salix purpurea* un *salix viminalis* ir ar dzeltāniem zariem), skat. arī Valdes Vrgl Wrtb I 626.

glosto E. 373 „Wetzstein“: lei. *glōstyti*, la. *glāstīt* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 626.

glumbe E. 652 „Hinde (Hirsch-

kuh)“: lei. *glumas* „hornlos“, *gliaumūs* „glatt“, la. *glums*, *glāūms* (kam blakus ar *-d-* lei. *glaudūs* „glatt anliegend“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 618).

gnabsem (laikam jālasa: *knapsēm-* ar atmestu galotni) Gr. 32 „Hanf“ (īsti: Hanfsame, kā aizrāda Pots KSB VI 113 sk.): *knapios* + *semen*.

gnode E. 338 „abra“. Domā — tā Pots KSB VI 113, Valde Vrgl Wrtb I 580 u. c. —, ka šis vārds, labojot *d* par *t*, rada ar sensl. *gnetq* „spiežu“, sav. *knetan*, senangļu *cnedan* „micīt“ u. c. Tādā gadījumā pr. *-o-* te var būt < ide. *ō* (vai pirmbaltu *ā?*).

gobuns, skat. vnsey gobuns un gubas.

golimban (nek. dz. nōm.?) E. 462 „blau“. Brūkners AfsI Ph XX 500 un KZ XLVIII 195, Trautmanis Apr Spr 340 u. c. domā, ka tam pamatā po. *golēbi* „taubenblau“. Bet varētu tas, kā spriež, piem., Valde Vrgl Wrtb I 623, būt (ar dial. *o* < *a*) arī rada ar minēto poļu vārdu, sensl. *golqbb* „balodis“ u. c.

golis, skat. gallan

gorme (ar *o* < pirmbaltu *a*) E. 41 „karstums“: *goro*, *garrewingi*, la. *gaīme*, īru *gorm*, gr. θερμός, arm. *jerm* „silts“, skr. *gharma-h* „karstums“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 687 sk.

goro (ar dial. *-o-* < pirmbaltu *a* vai ar *-ō-*?) E. 42 „vuerstant“ (laikam „ein Loch auf dem Heerde, um das Feuer einzuscharren“, skat. Thes 50): *gorme*, *garrewingi*, lei. *gāras* „Dampf“, *garēti*, sensl. *gorēti* „degt“, la. *gars*, *garuoza*, *aizguore*, īru *gor* „karstums“, skr. *harah* „Glut“, arm. *jer* „siltums“, gr. θερος „Sommerhitze“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 687 sk.

gosen Gr. 99 „ein Dreck“. Mikola Balt. u. Slav. 19 to labo par gowēn (?), kam pamatā esot po. *gówno*. Bet gosen tā kā atgādina purva vārdu Gosepelk G. 44.

gotte Gr. 51 „ein Haus“; to labo Trautmanis Apr Spr 341 par botte: buttan.

-grabis, skat. wosigrabis.

grabis, skat. garbis.

grabwe E. 121 „ribbe“ (riba). Labo to par grauwe (: grauwas); bet u un b nav līdzīgi. Vārbūt -b rakstot iekļūvis no vācu tulkojuma.

gramboale E. 781 „webil“ („kukainis“): lei. *grambuolys* tp., kā aizrādījis Mikola AfsI Ph XX 150.

grandan (ak.) 67, 20 „vīru“. Levi to saista IF XXXII 162 ar grandico; sal. nozīmes ziņā senisl. *drengr* „dicker Stamm; junger Mann“ un citus piemērus Levi l. c. minētos rakstos.

grandico (*grandiko*; pamazināma forma) E. „Bohle“: lei. *grandà* „Brückenbohle“, *grindà* „Dielenbrett“, la. *gruōdi*, *grīda*, serbu *grēda*, sav. *grintil* „Balken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 657.

grandis — tā jālabo graudis E. 251 „Ring“ (= „der Grindelring am Pfluge, der den Pflugbaum mit dem Vordergestell verbindet“): lei. *grandis* „Ring“, la. *gruōds* „stark gedreht“, po. *grędać się* „griezties“, sav. *kranz* „vainags“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 595.

granstis E. 535 „Bohrer“: lei. *grāžtas* tp., *grēžti* „drehen, bohren“, la. *griezti*, *gruōziti*, senisl. *kringr* „Ring“, vlv. *kringel* „rundes Gebäck“ u. c., tā Pots KSB VI 113, Valde Vrgl Wrtb I 594 u. c.

Grassute (sievietes vārds) laikam

ar Levi PN 50 jāsaista ar lei. *grāžus* „skaists“ un la. *grēzns*.

graude(n), nezināma veida mežs, skat. Thes 51; ar to vārbūt ir jāsaista vietvārdi Graude, Graudelawke un Graudikaym, par ko Čerulis Apr ON 45.

graudis, skat. grandis.

-graudis, -graudisnas, -graudīwings, skat. engraudis, engraudisnas, engraudīwings.

grauwas E. 120 „Seite“ (des Körpers), laikam ar auw < aw, sal. *grawyne* un *grabwe*. Pamatā liekot liekuma (likuma) jēdzienu, Trautmanis Apr Spr 342 šos vārdus apvieno ar senisl. *grūfa* „sich vornüberbeugen“; var domāt arī (ja *g-* te < ide. *g*) par sakaru ar norv. *kryl* „Buckel“, sav. *krowwil* „Kralle“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 597.

grawyne E. 304 „Dungbrett“ (= „Seitenbrett an Wagen, die zum Düngerfahren benutzt werden“): grauwas, skat. Trautmanis Apr Spr 342 ar liter.

greanste (*grēnste*) E. 305 „witte“ (= „Strang aus gedrehten Baumzweigen zum Binden und Hängen“): granstis, lei. *grīžtē*, la. *grīzte*; tā Pauli KSB VII 168.

greiwakaulin (ak.) 63, 23 „ribu“; daudzsk. ģen. (vai viensk. ak.?) *grēiwakaulin* 63, 21 sk.: la. *grēizs* (skat. Būgas KSn 194) + *kaulan*. Citādi par to Trautmanis Apr Spr 342: ar disimilāciju no *kreiwakaulin: lei. *krēvoas*, serbu *kriv* „liks“.

grekoy, grecon, grekun, skat. grīkan.

gremside E. 87 „Nasensäule“ (= Nasenbein). Lei. *kremslē* „Knorpel“ un

la. *krimslis* dēļ Neselmanis Thes 52 un Trautmanis Apr Spr 342 to labo par gremšle. Bet cita piemēra ar d pareiza l vietā, šķiet, nav, un, kā *krimslis* ir rada ar *krimst*, tā arī gremzde varētu būt no tās pašas saknes kā la. *gremzt* „nagen“, *grēmzdi* „Abschab-sel“ un lei. *grēmžti* „schaben“. Un Būga, kas Aist Stud 110 to labo par kremsde, salīdzina to ar lei. dial. *kremzlē*, kas esot < *kremzdlē.

grēnsings 55, 13 „beissig“ laikam vai nu ar Būgu Aist Stud 92 ir jālabo par grēusings: lei. *gr(i)āužti*, la. *graūzt*, sensl. *gryzq* „nage“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 698, vai par grēysings: la. *grīēzt*, *grāizīt*, sal. buwinanti pareiza buwinayti vietā.

grikan (ak.) 51, 19 „grēku“; ģen. grīkas 73, 7; dat. grīku 71, 16; daudzsk. nōm. grīkai 43, 20 un grekoy („Sünde“) Gr. 54; ģen. grīkan 49, 17, 20, 27, 31; 71, 33; 79, 10, grijkan 33, 2; 41, 8; 49, 14; 75, 7, grikan 49, 18, griquan 11, 35; 13, 30, grecon 7, 1 jeb grekun 7, 29; ak. grīkans 29, 4; 31, 25; 33, 14; 37, 23; 43, 3, 18, 22, 23; 45, 10, 30; 47, 17; 51, 2; 53, 2; 71, 9, 24; 73, 5, grijkans 43, 27; 45, 31; 71, 23 jeb grīkans 79, 23; no pirmoju *grēch(v).

grikausna 43, 16, 17 „Beichte“; ak. grikausnan 45, 6, 32; 47, 4, 26. grikout 43, 15, 22; 45, 3 „beichten“: lei. *griekāuti* tp.; īsti (kā aizrāda Brückners AfslPh XX 488): Sünden (her)sagen.

grīkenix (*grīkeniks*) 45, 9 „grēcnieks“, ak. grīkenikan 47, 8.

grīkimai 37, 27 „(mēs) grēkojam“; reil. tag. 3. p. grīkisi 37, 30 „ver-sündigen sich“.

grīmikan (ak.) 51, 26 „Lied“ (īsti: Liedchen?).

grīmons (pag. akt. divd.) 51, 26 „gesungen“ (laikam blakus inf. *grimt). Trautmanis BSl Wrtb 97 to saista ar pirmoslavu *grmēti „donnern“, *grimatī* „tönen“, la. *grēmities* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 655 sk.

Grindos (vietvārds), ko Ģerulis Apr ON 46 apvieno ar lei. *grindā* un la. *grīda*.

grobis E. 129 „Darm“: lei. *gróbas* tp.

grosis E. 58 „Reif“; labo to par grodis un saista ar lei. *grūodas* „steif gefrorener Strassenschmutz“, sensl. *gradb* „krusa“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 658.

grumins E. 51 „dunreyn“ (t. i. dünner Regen), bet, kā aizrāda Becen-bergers BB XXIII 308, šis pr. vārds īsti laikam apzīmē pērkona dunoņu (tālumā): lei. *grumēnti* „aus der Ferne leise und dumpf donnern“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 655 sk.

grundalis E. 578 „grundel“ (grundulis, gobio fluviatilis); no vācu valodas.

gruntan (ak.) 69, 19 „Grund“; no vācu valodas.

gruntpowīrpingin (ak.) 69, 4 „grundlos“; gruntpowīrpun 75, 9 sk. tp.: gruntan + powīrps.

gūbans savienojumā vnsei gūbans 79, 2 „aufgefahren“, arī vnsey gobuns 5, 32, vnsaigūbons 31, 16 jeb vnseigubons 11, 31 tp.; gubans (laikam jālabo par gubans) 51, 25 „gegangen“; -gubsche GGA 1874, 1239, ko Becenbergers tur interpretē kā gubsche „geh hierher!“: d wigubbus, bulg. *gibam* un čechu

hnu jeb *hýbu* „ich bewege“, čechu *pohybný* jeb *hebký* „beweglich“, bulg. *ginъ* „ich schlendere“, la. *gubât* II, lei. *gaūbtis* „sich krümmen“ u. c. Trautmanā BSI Wrtb 100 sk., Bernekera Slav. et. Wrtb. 366 sk. un 373 sk. un Valdes Vrgl Wrtb I 567 sk.

gudde E. 587 „krūms“: vietvārdi *Lendegudien*, *Gudicus* un *Gudynyken* (tā Ķerulis Apr ON 47 un 87), kam laikam jāpievieno la. *Gudenieki* (Aizputes apriņķī). Pīrsons (Pierson) AM VII 581 šo pr. vārdu saista ar lei. *gūdkarklis* „Sumpfweide“, *gūdobelē* „mežābele“, *gudnoterē* „eine Art kleiner Nessel“. Pret to iebilst Trautmanis Apr Spr 344, ka šis lei. *gud-* esot saistāms ar lei. *gūdas* Jušk. „обыкновенный“ (vienīgais piemērs: „gudas karklas vadinas gudkarklis“). Bet jau Jablonskis ir viņa rediģētās Juškeviča vārdnīcas daļas beigās XIV lappusē izteicis ļoti pamatotas aizdomas, ka *gūdas* „обыкновенный“ ir izdomāts vārds. Un tiešām, kāpēc gan lai, piem., meža ābeli kas sauktu par „parasto“ ābeli vai „Sumpfweide“ — par „parasto“ kārklu? Bet ir ko iebilst arī pret Pīrsona tulkojumu, ka, piem., *gūdkarklis* īsti ir „krūma“ kārklis, jo visi „kārkli“ ir *krūmi* (ne koki). Šo salikteņu *gud-* laikam ir saistāms ar lei. *gūdas* „(balt)krievs“, sal. la. *krievābuols* „Gurke“, igauņu *wenekapsad* (īsti: krievu kāposti) „Zackenschote“, lībiešu *krīevâ-tēj* (īsti: krievu tēja) „Kellerhals“, kā arī la. *vīlkābele*, *vīlku kārklī*, *vīlkuoga(s)*, *sunsābele* u. c. — Pavisam nedrošs paliek Lōventāla minējums WuS XI 58, ka pr. *gudde* ar pamatnozīmi „Dickicht“

varētu būt rada ar slv. *cot* „grobes Wollzeug“ u. c.

gulbis E. 717 „*gūlbis*“: lei. *gūlbis*, par ko Valde Vrgl Wrtb I 623 un 628 ar liter.; te pieder arī pr. vietvārdi *Gulben*, *Gulbiten* un (ezers) *Gulbig* G. 47.

gulsennin (*gulsenin*; ak.) 65, 21 jeb *gulsennien* 65, 22 „sāpes“; saista to ar lei. *gēlti*, la. *dzēlt* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 690.

gunsix (*gunziks*) E. 162 „Beule“; varbūt rada ar vecpoļu *gezica* „clunniculus“ u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb I 638 sk.

guntwei 55, 13 „treiben“; tag. daudzsk. 1. p. *gunnimai* 23, 17 „dzenam“: lei. *pagunīkis* „ein Laufbursche“, *gūndyti*, la. *gundīt*, sensl. *gūnati* „dzīt“, skat. FBR II 9 un van Veika Apr St 137.

gurcle (*gurkle*) E. 97 „Gurgel“: lei. *gurklē* „Kehle“, la. *gurklis*, čechu *hrdlo*, kr. *гортань* „Kehle“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 683.

gurīns 45, 9 „arm“ (g. *grīkenix* „armer Sünder“); daudzsk.nōm. *gurijnai* 71, 4; ak. *gurīnans* 71, 23; Brūknērs domā AfslPh XX 493, ka šis vārds no vecpoļu *gorze* „Jammer“ (?).

H.

hæse, skat. *esse*.

haltnyka (laikam jālabo par *maltnyka*) Gr. 68 „Kind“, skat. *malnijks*.

hest, skat. *asmai*.

hhe, skat. *bhe*.

höfftmannin (ak.) 59, 2 „Hauptmann“; no vlv. *hövetman*.

I.

ia 39, 23 (2×); 47, 14; 63, 8 u. c. „ja“; vācu vārds.

iagno — tā laikam jālabo iagno E. 125 „akna“ (ar l- vācu tulkojuma „Leber“ ietekmē?): lei. *jāknos*, skr. *yakṛt* (ģen. *yaknaḥ*), lat. *jecur* (ģen. *jecinoris*), gr. ἵπαρ Valdes Vrgl Wrtb I 205 sk.

iau (*jau*) 41, 31 „je“ (sta ast iau perarwisku arwi): lei. *jaū*, la. *jāu*, sensl. *ju*, go. *ju* „schon“.

jauge (vācu provinciālisms) Thes 59 „Brachstube, Trockenscheune“ un vietvārds Jawgen G. 51: lei. *jājuja* „Flachsbrechstube“, *javai*, skr. *yava-h* „labība“, gr. φασόλιος „Getreide hervorbringend“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 202 sk.

iaukint (*jaukint*) 19, 16 „üben“: lei. *jaukinti*, la. *jaucēt*, lei. *jūnkti*, la. *jūkt*, lei. *jaukūs* „zahn“, sensl. *učiti* „mācīt“, po. *wyknąć* „pierast“, skr. *ucyati* „ist gewohnt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 111.

Jawne, Jawnegede, Jawnuk-ke, Jawnutte (personvārdi) Tr. 39: lei. *jāunas*, la. *jaūns*, sensl. *junō*, skr. *yuvan-*, lat. *juvenis* „jauns“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 200.

iaūs, skat. tu.

īdai 49, 22 „das Essen“: īst, lei. *ēda*, la. *ēda*, kr. *nda*, senīsl. *ata* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 119.

īdaiti, īdeiti, skat. īst.

īdis 49, 15 „das Essen“; ak. īdin 49, 10 jeb īdin 53, 21 (skat. arī ydi un eden s. v. bītas): īst, lei. *ēdis*, sensl. *jadb* „Speise“.

ieis, ieiti, skat. ēisei.

iest Gr. 98 „er ist“ laikam ir po. *jest*.

Jesus 7, 19; 31, 21 u. c., Jhesus 71, 2 jeb Isus 13, 12, 20 „Jesus“; ģen. resp. dat. Jesu 33, 11; 47, 17 u. c. jeb Jhesu 69, 3 u. c.; ak. Jesum 5, 27; 11, 26; 33, 6 u. c., Jesūm 31, 10 jeb Jhesum 51, 34 u. c.

ik, skat. iquoitu.

ikai 39, 4; 59, 16 jeb ickai 63, 3 „wenn“. Laikam jālasa ar l- kā adverbs no pronōmena *ikas, kas dari-nāts no pronōmena *is kā sensl. *sikō* „šāds“ no *sb* „šis“ un nozīmē atbilstu sensl. formai *jakō* „kāds“, skat. FBR XII 171.

yccroy (*ikroi*) E. 142 „Wade“: lei. *ikrai* Tiž I 401, la. *ikri* un *ikrs*, slavu *ikra* tp. Kā aizrāda Brūknars KZ XLIV 333, Kalima ZfslPh IX 376 skk. u. c., šis vārds nav šķīrāms no lei. *ikrai*, la. *ikri* un slavu *ikra* „Rogen“ (kopējā pamatnozīme: „Klumpen, Anschwellung“). Becenbergers BB XXIII 303 uzskata yccroy par siev. dz. divskaitli, bet tulkojums „Wade“ ir vienskaitlis!

iquoitu 51, 15, 33 „wenn du willst“ — laikam no *ik (skat. *ikai*) + *quoi* + *tu*.

ilga (adv.) 59, 28 jeb ilgi 25, 3 „lange“ (līdz ar kuilgimai un stu ilgimi): lei. *ilgas*, la. *ilgs*. Te pierder arī meža vārds Ilgasil Thes 56 (sal. lei. *Ilgašillis* G. 49), purva vārds Ilgenpelke un ezervārdi Ilgene, Ilgoue u. c. G. 49, sal. lei. *Ilgio ežeras* un la. *Ildzis* (ezers) Lvv II 166 un 168 (nozīmes ziņā sal. la. *Garēžers* Lvv I 36).

ilmis E. 234 „Bark“, braga; domā ar Lidēnu (skat. „PBrB XXXI 600 sk.“), ka tas radies no go. *hilms, sal. norv. *hjel* „Bark“.

ylo (*ilo*) E. 510 „*ilēns*“: lei. *ýla* tp., skat. ME s. v. *ilēns*.

imt 63, 5 „nehmen“; pag. akt. divd. daudzsk. nōm. immusis 73, 19; pag. pas. divd. siev. dz. viensk. nōm. imtā 63, 27; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi imma 67, 22; daudzsk. 1. p. immimai 27, 2; 53, 20; 2. p. immati 71, 29; imlai 39, 16 „er nehme“; imper. viensk. 2. p. imais 47, 4, immais 73, 18 jeb ymays Gr. 92; daudzsk. 2. p. ymaity 7, 21, jmmaity 7, 26, ymayti 13, 22, ymmayti 13, 27, immaiti 49, 7 jeb imaiti 49, 11; ar pag. 3. p. nozīmi imma 49, 6, immats 49, 10; 63, 21, 24; ymmeits 13, 21, ymmeits 13, 25, ymmits 7, 20 jeb jmmitz 7, 24 „er nahm“: lei. *imū* (jeb *emū* un *jemū* Jonikas Pagramančio tarmē 28), *émiaū*, *iṃti*, la. dial. *jimt*, sensl. *imq*, *jeṭi*, lat. *emere* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 124.

insan (ak.) 45, 3 „kurz“: lei. *īsas*, la. *īss*. Te laikam pieder arī personvārds Insutte Tr. 38.

-insle, skat. saninsle.

instixs (*instiks*) E. 114 „Daumen“: lei. *inkštys*, la. *īkstis*, skat. ME s. v. *īkstis*.

instran E. 133 „Schmer“: la. *īstri* „Nieren“, vlv. *inster* „Eingeweide des geschlachteten Tieres“, senīsl. *istr* „das die Eingeweide umgebende Fett“, lei. *īščios* „Eingeweide“, skat. KZ LII 121 un Būgas KSn 71¹.

insuwis (*inzuwis*) E. 94 „mēle“: sensl. *językō* tp., skat. bez Spechta KZ LXII 255 arī Valdes Vrgl Wrtb I 792.

inxcze (kas laikam radies norakstot no *inxce, kas savukārt no oriģināla *inxte) E. 128 „Niere“: lei. *īnkstas*,

la. *īksts*, -s jeb *īkste* tp., skat. ME s. v. *īksts* I.

(personvārdi) Jode, Jodeyko, Joduko un Jodute Tr. 39 un avota vārds Jodisacko Thes 59 laikam (tā Pīrsons AM VII 602) rada ar lei. *jūodas* „mēlns“ un la. *juods*.

Jordānen (ak.) 75,6 „Jordan“.

ioūmas, ioūs jeb joes, iouson, skat. tu.

ioūs (*joūss*) 67, 3 „euer“; siev. dz. nōm. iousā 59, 11; iousai (jālabo par iousan „jūsu“? vai, kā domā van Veiks Apr St 58, par iousei vai iousas?) sīras 59, 32 „eures Herzens“; dat. ioūsmu 59, 23; daudzsk. ak. ioūsans 59, 8, 19; 65, 1 jeb ioūsons 57, 4; par iousan 57, 5 skat. s. v. tu.

ir 35, 13; 69, 1 „auch“: lei. *īř*, la. *ir*, slavu *i* < *br.

irmo E. 109 „Arm“: lei. *irmēde* „Armfrass, Gicht in den Gelenken“, *arms* „Vorderarm am Wagen“, sensl. *ramę* „Schulter“, go. *arms*, skr. *irma-ḥ* „Arm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 73. Pauli KSB VII 164 sk. domā, ka irmo ar to pašu galotni kā, piem., lei. *akmuō*.

is „aus“: lei. *iš* jeb *iz*, la. *iz* un dial. *is-*, slavu *iz* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb I 116 sk. Seko aiz tā gan dat., gan ak., a) vietas nozīmē: *pugeitty* ... *is stasma* 7, 26 „trinket ... daraus!“; 13, 27; 49, 12; *is twaiāsmulastin etskīsai* 51, 10 „aus deinem Bette fährst“; 69, 36; 75, 16; *kīrdimai* ... *is deiwas wirdan* 71, 7 „wir hören ... aus Gottes Wort“; 71, 34; b) līdzekli apzīmējot: *is uppsai ispresnā* ... *druwit* ... *massi* 33, 5 „aus eigener Vernunft ... glau-

ben ... kann"; c) iemeslu minot: is kawijdsmu gruntan 69,19 „aus welchem Grunde“; is kalsiwingiskan ... labbiskan 31,3 „aus lauter ... Güte“; is etnijstin 37,26 „aus Gnaden“; 47,16; 57,20; 67,28; 71,28; 77,12.

isarwi (adv.) 45,23 „treulich“: arwis.

isarwiskas 31,21,22 „wahrhaft“; ucka isarwiskai (adv.) 81,13 „aufs treulichste“.

iseisennien (ak.) 75,32 „iziešana“: ēisei.

isklaitints 75,17 „gesondert“: sclait.

isquendau 31,17 „von dannen“, no kurienes.

islāika (jālabo par islāiku; tag. 3. p.) 29,33 „erhält“ (uztur); ar viensk. 2. p. nozīmi islāiku 81,3; pag. akt. divd. islaikūns 73,34: laikūt, lei. *išlaikyti*.

islīuns 41,28 „izlējis“: pralieiton, lei. *išlieti*, sensl. *izliti*.

ismaitint (pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm.) 71,11 „verloren“; vīr. dz. ak. ismaitinton 31,23: lei. *apmaitinti* „verwunden“, senīsl. *meida* „körperlich verletzen“ u. c., skat. FBR XII 10 un Valdes Vrgl Wrtb II 222.

ismigē (pag. 3. p.) 63,21 „entschließ“: maiggun.

ismukint 19,16 „erlernen“: mukint, lei. *išsimokinti*.

ispresnā (= *ispresnan*; ak.) 33,5 jeb isspresnān (jālasa: *ispresnan*) 59,8 „Vernunft“, isspresnan 63,12 „Verstand“.

isspressennien (ak.) 29,32 „Vernunft“, īnsan isspressennien 45,3 „kurze Weise“ (?); isspresennien

49,31 jeb sen isspressennien 71,32 „nämlich“.

issprestun 71,3 „verstehen“: prātin, la. *izprast*.

issprettīngi 49,17; 59,27 „nämlich“.

isrankinna (tag. 3. p.) 41,8 „erlöst“.

isranckisnan (ak.) 31,9 „Erlösung“.

isrankīt (pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm.) 71,6 „erlöst“; pag. akt. divd. isrankiuns 31,24; 71,25; imper. viensk. 2. p. isrankeis 7,11; 13,9; 39,9; 3. p. isrāikilai (jālabo par isrānkilai) 39,13: rancko, la. *izruocīt*. Slavisms?

isstallīt (*isstaltt*) 77,10 „vollführen“: stallit.

isstwendan (jālabo par isstwendau) 71,13 „daraus“, skat. stwendau.

ist (ar $\tau < \varrho$) 29,33; 47,36; 65,28, ist 37,13; 49,25, istwei 65,31 jeb istwe 65,32 „essen“; pag. akt. divd. iduns 65,26; imper. daudzsk. 2. p. ideiti 49,8, idaiti 55,22, ydieyti 13,22 sk. jeb edeitte 7,21: lei. *ēsti*, la. *ēst*, sensl. *jasti*, go. *itan*, lat. *edere*, gr. *ἔδμεναι* tp., skr. *ādmi* „ēmu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 118 sk.

istai „Essen“ (laikam jālabo par istan; ak.) savienojumā sirsdau stesmu ķērmēniskān istai bhe poūton 49,28 „neben dem leiblichen Essen und Trinken“: bulg. *jasto* „Portion Speise“.

Isus, skat. Jesus.

iswinādu (laikam jālabo par iswinādau = iswinandau, sal. stwendau, isquendau un sensl.

izv vnođu; adv. gaidāma adjektīva vietā) 49,34 „äusserlich“: winna.

jungkfrauen (ak.) 5,29, jungprawan 11,28 jeb jumprawan 31,12,23; 77,35 „Jungfrau“; vācu vārds.

iūrin (*jūrin*; ak.) 67,11; 75,2 „Meer“; par daudzsk. iuriay (varētu domāt arī par iurian, sal. slavu *moře*) labo Pots KSB VI 114 luriay E. 66 „Meer“: lei. *jūrios*, la. *jūra* tp., lei. *jāura* „Moorgrund“ u. c., skat. Būgas KSn 235 skk. un Valdes Vrgl Wrtb I 268 sk.

iuse (*jūse*) E. 377 „juche“ (= „Fleischbrühe“): lei. *jūšē* (ar *š* < ide. *sk̥*?) „Fischsuppe“, sensl. *juxa*, lat. *jūs*, skr. *yūh* „Brühe“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 199.

iuwis E. 599 „Eibenbaum“ — vai nu līdz ar la. *ivi* no vlv. *iwe* (tādā gadījumā oriģinālā varbūt bija iuis = iwis, skat. FBR XV 91), vai rada ar vlv. *iwe*, kimru *yw* (< *iyō-) tp. u. c. (šai gadījumā pr. iuwis būtu < *iwis, sal. rakstījumu *grauwus*), skat. Trautmanā Apr Spr 349 un Valdes Vrgl Wrtb I 165.

Iwogarge G. 50 „huwinboum“ (= „Eulenbaum“): lei. *yvas* „Uhu“ + pr. *garian*, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 210.

K.

kaāubri (laikam jālabo par kāubri; nōm. gaidāma ak. vietā) 65,30 „Dorn“: slv. *hiopo* „Dornstrauch“ u. c. (tā Trautmanis KZ XLII 369) Valdes Vrgl Wrtb I 380 sk.; ar to pašu piedēkli kā la. *niedre* u. c.

kabiuns (ar *ɪ* < *ē*; pag. akt. divd.) 63,29 „gehangen“: lei. *kabēti* „han-

gen“, *kabē* jeb *kebēklis* „Haken“, la. *kabināt* u. c., skat. ME s. v. *kaba* un Valdes Vrgl Wrtb II 540.

kadegis (no kam v. dial. *kaddig*, par ko Cīzemers ZfdMa. XVIII 153) E. 608 „paeglis“: lei. *kadagys*, la. *kadēgs* (un *čēdri*), gr. *κέδρος* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 385.

kaden (laikam < *kadan*; arī: *kaden* 35,29 un 45,29 un *kadan* 7,19), a) „kad“ (laika saiklis) 7,19; 13,20; 35,17,29; 39,14; 49,6; 51,10,29; b) „ja“ (v. *wenn*) 63,8; 71,11; „ja“ vai „kad“ 45,29; lei. *kadā* (austrumlei. *kadū* < *kadān) tp., *kadāngi* „weil“, la. *kad*, skr. *kadā* „wann?“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 521 un 771.

I kai, 1) „wie, als“, a) „wie?“ 35,3, 16,28; b) „wie, als“ salīdzinot 35,5; 37,19; 55,12; 57,5; 59,15; 61,25,32; 69,13, kay 7,9; 13,4,7 jeb key 7,6; ainawīdai kai 65,14 „gleichwie“; ainawīdai titet kai 71,24 „ebenso wie“; c) aiz noliegta komparatīva 71,21; d) druwētei, kai ioūs bousennis ... ebsignāts ast 67,3 „glaubt, wie [= dass] euer Stand ... gesegnet ist“; 2) „dass, damit“ (arī: *kāi* 77,4; *kāidi* 43,17,18; 71,26 „dass man“) 19,16; 23,16,25 u. c.; *stu* ilgimi kai 65,32 „bis dass“; *nostan* kai 31,28 u. c. „auf dass“; *stankisman* kai 63,34; 65,25; 75,34 „weil“: lei. *kaī*, la. dial. *kaī*, kam Zolmsens KZ XLIV 190 pievieno sensl. *čē*, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 521.

II kai, skat. kas.

kāigi, 1) „wie“, a) jautājot 41,17; 49,22; b) salīdzinot 19,20; 23,2 u. c., („gleich wie“) 65,1, *kaigi* 47,29; 51,5 jeb *kaigj* 59,34; *kaigijgi* (jālabo par *kaigi dijgi*) 71,16 „wie

auch"; korrespondējot ar sekojošu tīt jeb tijt „so“ 47,16; 65,15 jeb kāgi (jālabo par kāigi) 35,23; ainawidai kāigi 43,12, ainawydan kaigi 31,31, ainaweydi kaigi 65,11, ainawijdei kaīdi (jālabo par kaigi) 33,9 „gleich wie“; 2) „als“, a) paskaidrojot 35,31; 39,11 u. c., kaigi 37,13 jeb kaige 59,10; b) = „wie z. B.“ 51,26; c) = „gleichsam (wie)“ 49,29; 55,4: kai + -gi.

-caican, skat. paustocaican.

kails BB II 138 skk. „sveiks!“: sensl. *cēlv*, go. *hails* „heil, gesund“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 329. Uzskatīt pr. kails ar Becenbergeru KZ L 146 par aizgūtu no ģermāņu valodām nav pietiekama pamata; pret to izsakās arī Spechts KZ LXIV 17. — Ģerūlis Apr ON 53 te pievieno arī vietvārdu Kayl(e)kaym(en).

kailūstiskun (ak.) 37,16 „Gesundheit“: kails, sensl. *cēly* „Heilung“. Atvasinājums no adj. *kailūstas (: lei. *vēlūstas* u. c.), par ko Spechts KZ LXIV 22 ar liter.

kāimaluke (laikam ar -ū-; tag. 3. p.) 29,5 „sucht heim“: caymis un laukīt, la. *lakuot*, lei. *lūkēti* „ein wenig harren“. Rupjš ģermānisms kā augšsorbū *domapytač* un la. *mājās piemeklē* LLD II 2₁₃. kāima- te nevar būt celma forma (par ko to dēvē Trautmanis Apr Spr 350); pret to izteicas arī Becenbergers KZ XLI 89², kas to uzskata par adverbu (kā winna). Bet adverbs kāima ar savu izskaņu -a būtu pavisam neizprotama forma; tas laikam ir jālabo par illātīvu *kāimā (= *kāiman*) vai par lokātīvu *kāimai (sal. bitai).

cayme Gr. 3 „Dorf“: caymis.

kaimīnan (ak.) 45,25 „Nachbar“; daudzsk. ak. kaimīnans 37,17: caymis, lei. *kaimýnas*, la. *kaimiņš*.

caymis (*kaimis*) E. 797 „Dorf“: lei. *kāimas* jeb *kiēmas*, la. *ciems*, go. *haims* tp. Te pieder arī vietvārdi Kayme, Caymelawken, Caymenape, Kaymiten u. c. G. 53 un Wilkekaym, Triskaym u. c. Thes 61.

caymoys (laikam jālabo par caymoys[s]) E. 105 „Achsel“: la. *kamiesis* (tā Pots KSB VI 113 un Pauli KSB VII 195); Lidēns Armen. Stud 30 šos vārdus saista ar arm. *kamak* „dorso, dosso“.

-kāisnan, skat. prakāisnan.

-kaitītai, skat. enkaitītai.

kaywe E. 433 „ķēve“. Becenbergers BB XXIII 318¹ un XXVII 168¹ to apvieno ar iedomātu lei. *kievē tp., uz ko norādot la. *ķēve* jeb *ķēve*, kam esot pamatā lei. dial. *kēvē tp. ar -ē- < -ie-. Bet Tomsens Saml. Afhandl. IV, XI lappusē (ar liter.), Mikola IMM 1930 II 443 un Toivonens FUF XX 144 domā, ka la. *ķēve* < līb. *ķev* tp. Un ir gan lei. *ķēvē* (ar nozīmi „Schindmähre“), bet — kā rāda Juškeviča s. v. *ķēvē* minētie dati — tādās izloksnēs, kur *ē* nevar būt < *ie*; šis leišu vārds varētu būt aizgūvums no latviešu valodas. BB XXVII 168¹ Becenbergers ar pr. kaywe saista arī lei. *kāimēnē* „Herde“, bet tas būtu daudz maz paticams tikai tai gadījumā, ja *kāimēnē* īsti būtu „zirgu bars“, un ne „ciema lopi“, kā to interpretē Juškevičs. Varbūt kaywe ir jālabo par *kanwe (: slavu *koňb* „zirgs“) ar to -vē, ar ko beidzas lei. *kārvē* „govs“.

kakīnt 63,12 jeb kackīnt 61,36 „greifen“; imper. viensk. 2. p. kackin-

nais 73, 21 „reichel“: lei. *kākti* „reichen“, *kākinti* „gelangen machen“, la. *kacēt*, *kacināties* u. c., skat. ME s. v. *kacēt*.

kalabian E. 424 „zobens“; ak. kalbian 57, 15: lei. *kalaviņas* „Schwert; Eisbock“. Vārda forma neliekas baltiska; no kurienes? Tā kā blakus lei. *kalaviņas* „Schwert“ ir *kalavijā* „acorus calamus; Wasserschwertlilie“ (sal. la. *zuōbēns* jeb *zuōbins* „Schwert“: *zuōbenes* jeb *zuōbini* „Schwertlilie“), tad varbūt arī la. *kalves* (= *kalmes* jeb *skalbes* „Kalmus“) ir atvasinājums no kāda skaņās līdzīga vārda ar „zobena“ nozīmi.

calene E. 231 „Scheune“. Domā, ka šis vārds radies no poļu *kolnia* „Holzstall, Holzschuppen“; ja tiešām tā būtu, tad -e- vai nu kā raksta kļūda svitrājams, vai pārņemts no cita kāda vārda ar -ene, vai < -i- < slavu -b-.

kalis E. 569 „Wels“: senisl. *hualr*, sav. (*h*)*wal* „valzivs“, vav. *wels* „sams“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 541.

kalmus E. 633 „Stock“: lei. *kēlmas*, la. *čēlms* Valdes Vrgl Wrtb II 594.

kalopeilis E. 369 „Hackemesser“: calte, preicalis, lei. *kālti*, la. *kālt*, kr. *kolómь* „hacken, spalten, stechen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 436 skk. + peile.

kalpus E. 302 „rungestoc“ (= „dicker Querblock, auf die Achse des Arbeitswagens genagelt, in den die Rungen hineingesteckt werden“): lei. *kālpa* „Querholz am Schlitten“, sav. *halb* „Handhabe“ u. c., par ko Burda KSB VI 395, Valde Vrgl Wrtb II 595 u. c.

kalsiwingiskan (ak.) 31, 3 „lau-

ter“, tīru; adv. kaltziwingiskai 35,4: kaltzā. Kā aizrāda Becenbergers KZ XLI 100, tulkotājs varbūt ir aplam noturējis „lauter“ par sinonimu ar *laut* „skaļš“.

kalso E. 345 „Fladen“. Nedrošs paliek Becenbergera minējums BB XXIII 320, ka šis vārds rada ar sensl. *kolo* (ģen. *kolese*) „rats“; Mikola Balt. u. Slav. 27 u. c. domā to radušos no po. *kołacz*, no kā tomēr pr. kalso pārāk stipri atšķiras ar savu formu.

calte Gr. 35 „ein margk“ (marka): kalopeilis, la. (naudu) *kālt* u. c. (tā Fiks, skat. GGA 1874, 1241).

caltestisklokis E. 656 „czidelber“ (= „Bienenbär“). Šā saliktena otra daļa ir = clokis „lācis“. Pirmo daļu Trautmanis Apr Spr 352 un Valde Vrgl Wrtb I 438 saista ar čehu *klát* „Baumstamm, Klotz“, pr. calte, la. *kālt* u. c., pie kam Trautmanis šo caltestis dēvē par adjektīvu ar -e- < -i-, „gebildet nach Leskien Nom. 583 f. (li. *namikštis* „zum Hause gehörig“). Bet Leskīnam tur nav nekādu adjektīvu ar -istis vai -ištis; minēti tur ir tikai adjektīvi ar -ykštis, piem., *pérnykštis* (kā raksta Būga KSn 297 un Kuršaitis; namikštis Kuršaitim ir iekavās likts, tā tad paša nedzirdēts vārds, kas laikam jāraksta ar -yk-), ko nevar salīdzināt ar pr. caltestis. Šī forma varbūt ir pamazināmā substantīva viensk. ģen., sal. piedēkļa ziņā pr. eristian un lei. *kēlmiščias* un *vaikiščias* Būgas KSn 204 (Leskīns l. c. 582 citē tai vietā *vaikištis*, un Kuršaitim ir *vaikesčiai*) un nozīmes ziņā — la. dial. *kūociņš* „Bienenstock“.

kaltzā (tag. 3. p.) 49, 31 jeb kelsāi 41, 11 „lauten“: la. *kaļuôt*, gr.

καλεῖν, lat. *calāre*, sav. *halōn* „saukt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 443 skk.

k a m a t o E. 267 „Fenchel“ („eine Dillart“); etimoloģija nezināma.

k a m e n i s E. 222 „Feuermauer“ (= skurstenis, kā paskaidro Becenbergers BB XXIII 311) un E. 515 „Esse“ (= „Schmiedeherd“); līdz ar lei. *kāminas* tp. no po. *komīn* tp.

k a m e r c o (tā lasa Becenbergers BB XXIII 310) E. 208 „Kammer“; domā to radušos no po. *komórka* „Kammerchen“. Varbūt no kāda vlv. *kamerke?

c a m n e t Gr. 41 „zirgs“; Becenbergers KZ L 151 to labo par *camnēt* = *kamnent*, kas tomēr arī tādā veidā laikam nav pareiza forma (laikam bez galotnes). Atgādina slavu *komо́нь* tp., par ko Bernekera Slav. et. Wrtb. 555.

(vietvārdi) C a m p e n (lei. *Kampīnē*, kāda pļava), C a m p i o (upīte; lei. *Kampupē*), C a m p o l a u k i s un C a m p o p a n i e G. 55: lei. *kaīpas* „stūris“, lat. *campus* „lauks“, gr. *καμπή* „Biegung“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 350.

c a m s t i a n (laikam < *k a m i s t i a n) E. 678 „aita“ — bez drošas etimoloģijas; Trautmanis Apr Spr 352 to saista ar kr. *комолый* „hornlos“ u. c. (par ko Valde Vrgl Wrtb I 386), Becenbergers BB XXVII 167 — ar gr. *κεμάς* „stirna“. Te laikam pieder arī ciema vārds K a m s t i g a l, skat. Thes 64.

c a m u s E. 788 „kamene“: lei. *kamānē* un *kamīnē* tp., pirmslavu *čьmelъ tp., kr. *комаp* „ods“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 389.

k a n 65, 21 „wenn“ (kad): lei. *ka*

tp., lat. *quom* > *cum* tp., go. *hvan* „wann“, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 520.

k a n x t a (siev. dz. viensk. nōm.) 49, 34 „fein“; vīr. dz. daudzsk. nōm. *kānxtai* 53, 21 jeb *kānxtēi* 53, 13 „züchtig“: la. *kuošs* (tā Bernekera Pr Spr 112 un 296).

k ā n x t i n (ak.) 37, 16 „Zucht“: *kānxta*.

k a n x t i n s n a 49, 34 „Zucht“.

k a n x t i s k u (dat.) 59, 20 „Zucht“.

k a n o w e E. 397 „Tonne“ — no po. *konew* „Kanne“, ar piedēkļa pārveidojumu pēc *mynsowe* parauga, kā aizrāda Trautmanis Apr Spr 352.

(vietvārdi) K a p p e g a l i n G. 56, A u c t u k a p e 12, W o s e g o w i s k a p y n i s j e b W o s g o w s c a p p i s 208, c a p p y n Thes 65, c a p e r n e n BB II 136 „Gräber“, C a p u r n e G. 56: lei. *kāpas*, la. *kaps*, *kapenes* (par ko E. Hauzenberga-Šturma FBR XIX 214), kr. *kona* „Haufen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 344.

c a r b i o (tā laikam jālabo rakstījums *tarbio*) E. 325 „Mühlenkasten“ — laikam līdz ar lei. *kaībija* „Korb; Mühentrichter“ (varbūt caur kādu slavu valodu) no ģermāņu *korbia, skat. Bernekera Slav. et. Wrtb. 568.

k a r c z e m o (ar cz laikam apzīmēts c) E. 382 „Dorfschenke“ — līdz ar lei. *karčemā* tp. no po. *karczma*.

k a r g i s (tā laikam jālabo rakstījums *krāgis*) E. 410 „Heer“: lei. *kāriās* tp., *kāras* „Krieg“, la. *kaīš*, go. *harjis*, senpersu *kāra*- „Heer“, īru *cu're* „Schar“, gr. *κοίρανος* „Herrscher“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 462 sk. un Spechts KZ LX 133 sk.

k a r y a g o E. 411 „Reise“ (= *kaīa gaita*): *kārgis* un (?) la. *gāju*; Les-

kīns Nom 525 notur -go par piedēkli.

caryangus (kā labo rakstījumu cinyangus) E. 417 „Banner“ (kargos) — no vecpoļu valodas (sal. sensl. *xorogy*), pie kam *r* mīkstinājums varētu būt radies vārda kargis ietekmē (tā Mikola Balt. u. Slav. 11 sk.).

kariausnan (ak.) 77, 6, 8 „Streit“: lei. *kariāuti* „kaņot“.

cariawoytis E. 416 „Heerschau“, karigewayte Thes 66 „Ansprache an das Heer“: kargis + waitiāt (tā Burda KSB VI 395).

karige E. 610 „Eberesche“. Eti-moloģija nezināma; rada ar la. *cērmaksis* tp., kr. *чере́муха* „ieva“, lat. *cornum* „Kornelkirsche“ un gr. *κέρασος* „ķirsis“?

-caris, skat. paccaris.

-karkis, skat. birgakarkis; par to arī Cizemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 150.

kārtai (daudzsk. nōm.) 59, 12 bitter“: lei. *kartūs* tp., par ko Walde Vrgl Wrtb II 578.

kartano E. 636 „Stange“: lei. *kārtis*, la. *kārts*, par ko Valde Vrgl Wrtb II 579.

-cartis, skat. pracartis.

kas „kas“, 1) jautājamais vietniekvārds, vīr. dz. viensk. nōm. kas 49, 32, nek. dz. ka 23, 7, 13, 23; 39, 10, 18, 30; 43, 16; 47, 33 u. c.; nek. dz. viensk. ak. ka 27, 36; 41, 7, 34; 49, 15 jeb kai (laikam jālabo par kan, skat. I 180. §) 37, 10; 2) relatīvais vietniekvārds, vīr. dz. viensk. nōm. kas 5, 26, 28; 7, 4, 16 (2 ×), 22; 11, 25, 27; 13, 2, 15, 16, 23; 29, 4, 26; 79, 21 u. c., ar siev. dz. nozīmi 41, 19, ar vīr. dz. daudzsk. nōm. nozīmi 67, 12; siev. dz.

quai (= *kvai*) 65, 5 (2 ×); 73, 22, 25 jeb quoi 57, 9; nek. dz. ka 5, 24; 11, 23; 13, 28; 19, 16; 27, 27; 37, 12; 53, 16; 57, 19; 75, 15 (par savienojumu stai wirdai, ka stwi ... 49, 26 skat. Trautmaņa Apr Spr 267) jeb kha 7, 27; viensk. dat. (vīr. resp. nek. dz.) kasmu 57, 24, 25 (2 ×); 71, 10; nek. dz. ak. ka 27, 34; 45, 13, 27; 51, 27; 55, 20, 22; 67, 32, kan 37, 25; 49, 30; 67, 13; 77, 17 jeb kai (laikam jālabo par kan) 57, 24; 61, 3; nek. dz. viensk. instr. -ku (savienojumā sēnku) 71, 2; 77, 17 (sal. arī kodesnimma, kudesnammi un kuilgimai); vīr. dz. daudzsk. nōm. quai 29, 6, 10, 15; 35, 30; 37, 30; 41, 10; 53, 27, 30; 55, 24, 29, 30, 36; 57, 5, 13, 23; 69, 27; 71, 27 jeb quoi 29, 4; 53, 29; ak. kans 43, 24: lei. un la. kas, go. *has*, sensl. *koto*, skr. *kaḥ*, lat. *quod* u. c.

kasschis 57, 24 „Schoss“ (nodoklis); ak. kassin 57, 22, 24; varbūt no po. *kosz* „grozs“, ko lieto arī „mēra“ nozīmē, sal. nozīmes ziņā la. *mata* vārdu ar atvasinājumu *matuot*.

kassoye E. 526 „misiņš“; atgādina gr. *κασσίτερος* tp., skat. Trautmaņa Apr Spr 354 minēto literātūru.

catils E. 355 „katls“ — līdz ar lei. *kātilas* tieši vai caur slavu *kotblō* no go. *katils*. Ar to Čerulis Apr ON 58 saista vietvārdu Cattlopyn, sal. la. *katl-lāpis* (arī kā mājvārds).

catto (*kato*) E. 665 „kaķis“: lei. *katē*, la. *katana*, po. *kot* u. c., par ko Bernekens Slav. et. Wrtb. 589 sk. Te laikam pieder arī vietvārdi Katelauke, Kathemedien (sal. lei. *Kategiriai*), Katpanye, Kattenplick, Cattiten (sal. lei. *Katýčiai*) G. 57 sk.

caulan E. 155 „Bein“; ak. kaulan 53, 29; daudzsk. nōm. kaulei 63, 25; ak. kaūlins 63, 26; lei. *kāulas*, la. *kaūls*, lat. *caulis*, gr. *καυλός* „Stengel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 332.

kaules (laikam daudzsk. nōm.) E. 609 „Dorn“: caulan.

caune E. 663 „Marder“: sensl. *kuna*, lei. *kiāunē*, la. *caūna*, par ko Valde Vrgl Wrtb I 368.

(upes vārdu) *Caupēaps* Ģerulis Apr ON 58 saista ar lei. *Kaupupis* un *kaūpas* „ein geschütteter Haufen von Erde“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 372 sk.

kāupiskan (ak.) 27, 3 „Handel“; pamats tam ģermānisks, sal. go. *kau-pōn* „Handel treiben“.

-kausint, skat. enkausint.

kawīds „kāds; kuš“, 1) jautājamais vietniekvārds, nek. dz. viensk. nōm. kawīdan 39, 34 „welches“; vīr. dz. daudzsk. nōm. kawīdai 41, 12; 43, 30 „welche“; ak. kawīdāns 43, 22; (indirektā jautājumā) vīr. dz. viensk. dat. kawīdsu (jālabo par kawīdsmu) 71, 30 „kādam“; siev. dz. kawīdsei 71, 3 „kādai“; 2) relatīvais vietniekvārds („kas, kuš“), vīr. dz. viensk. nōm. kawīds 55, 16; 73, 15 sk.; 77, 4, kawījds 71, 22, kuwījds (jālabo par kawījds) 59, 27 jeb kawīds 47, 2 (šai vietā īsti gaidāma nek. dz. formal); siev. dz. kawīda 61, 20, 22; 63, 19; 73, 16; siev. dz. gen. kawīdsā (jālabo par kawīdas?) 59, 16; visu dz. dat. kawīdsmu 65, 27, 33; 73, 7; 75, 3; 77, 6 jeb kawījdsmu 33, 12 (te kā atribūts vārdam *christiāniskan*, kas laikam ir siev. dz.); 69, 19; visu dz. ak. kawīdan 31, 5; 41, 28; 65, 18; 77, 8, kawīdan 47, 5; 63, 23

sk.; 67, 26, kawījden 75, 23 jeb kawīdan 67, 24; vīr. dz. daudzsk. nōm. kawīdai 47, 22; 49, 28; vīr. un siev. dz. ak. kawīdāns 43, 27, kawīdaus (jālabo par kawīdāns) 45, 33 jeb kawīdāns 53, 19; 55, 4; skat. I 181. §.

cawx (*kauks*) E. 11 „velns“: lei. *kaūkas* „Kobold, zwerghafter Geist“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 355 un Valdes Vrgl Wrtb I 371 ar liter. Te pieder arī vietvārdi *Kaucalis-kis*, *Kaukelawke* G. 58 un *Kawkowagen* G. 59.

key, skat. kai.

keiserin (*keizerin*; ak.) 57, 19 (2 ×) „Kaiser“.

keytaro E. 54 „krusa“: lei. *kietas*, la. *ciēts* (tā Fiks, skat. GGA 1874, 1242).

keckers E. 264 jeb keckirs Gr. 57 „zirnis“ — laikam no v. *Kicher* (erbse) ar vokālisma pielāgojumu kādam vārdam, kas atbilda la. *ķēkaram*, skat. Valdes Vrgl Wrtb I 452.

kekulis E. 495 „Badelaken“ ir bez drošas etimoloģijas. Brūknērs domā AfslPh XX 500 sk. un KZ XLVIII 218, ka tam pamatā po. *czechel* „Frauenhemd“, kas stipri atšķiras ar nozīmi. Ja tomēr tā būtu, tad pirmrakstā ir *k*-vietā varbūt bijis *c*-, skat. FBR XV 89.

kelan E. 295 „rats“: la. *ducele*, sensl. *kolo*, senisl. *huel* „rats“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 514 skk.

keleranco E. 303 „Runge“ (= „eine der vier Stangen, welche in das Gestell eines Arbeitswagens eingesteckt werden und die Leitern oder Bretter halten“; īsti: rata roka): kelan + rancko (tā Pauli KSB VII 160).

kelian E. 422 „Speer“; par nedrošo etimoloģiju skat. Valdes Vrgl Wrtb I 431.

kelkis 13, 27, kelks 49, 12 jeb kelchs 7, 26 „Kelch“; ak. kelkin 49, 10 jeb kelkan 7, 24; 13, 25 — vācu vārds.

kellaxde E. 423 „Speerschaft“: kelian + laxde.

kellewes(s)e BB II 137 „Wagentreiber“. Becenbergers tur to interpretē: der den Weg (lei. *kēlias*, la. *celš*) Befahrende (lei. *vežū* u. c., skat. wessis); bet pirmā daļa varbūt drīzāk ir jāsaista ar pr. kelan, sal. la. *rati* „Wagen“.

kelmis E. 474 jeb chelmo Gr. 61 „Hut“ no germ. *xelmaz (no kam v. *Helm*).

kelsāi, skat. kaltzā.

kerberse (*kerberze*) E. 614 „wirsenholtz“ (laikam = „Strauchbirke“): lei. *kēras* „Staude“, la. *çers*, slavu *korenъ* „sakne“ u. c. (Valdes Vrgl Wrtb I 412) + berse (tā Pauli KSB VII 170).

kērdan (ak.) 61, 17; 63, 3; 69, 25 jeb kerdan 53, 15 „Zeit“: kr. *çepeda* „Reihenfolge, Zeit“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 424.

kerko E. 758 „Taucher“ (zināms putns): lei. *kaŕkti* un *kiŕkti* (skaņu verbi), la. *kārkt*, persu *kark* „Huhn“, gr. *κέρκος* „gailis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 413 sk.

kērmens 47, 34; 49, 8 jeb kermens 7, 22; 13, 23 „Leib“; ģen. kermenes 31, 1; 37, 12; 39, 12 sk.; 65, 15; 69, 1 sk.; ak. kērmnen 65, 8 sk., kermenen 51, 21, kērmnen 53, 4, kermnen 25, 16 jeb kērmnen 29, 31: skr. *carma* „Haut“ (skat. Levi IF XXXII 162 minētās sēmantiskās paralēles, piem., somu *hipiä* „Oberhaut; Körper“ u. c.) un sensl. *črěvo*

„vēders“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 576 ar liter.

kērmēneniskan (ak.) 49, 28; (ar adverba nozīmi) 49, 33 „leiblich“; daudzsk. ak. kermeneniskans 59, 31.

kermeneniskan (ak.) 35, 32 „Fleisch“.

kērmēniskai (siev. dz. viensk. nōm. vai adverbs?) īdai 49, 22 „leiblich Essen“; daudzsk. ak. kermeniskans 25, 17 sk.

-kērmēnints, skat. enkērmēnints.

kerpetis E. 72 „Hirnschädel“: kr. *çepen* „Schädel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 582.

kerscha, kērschan, skat. kirscha.

kersle E. 534 „zweischneidige Axt“ un 549 „Haue“: kyrteis, lei. *keŕslas* „Aderlasseisen“, kr. *çepecло* „Pflugmesser“ u. c.

kettwirts 25, 1, ketwirtz 11, 8 jeb ketwerts 5, 9 „ceturtais“; siev. dz. ketwirta 37, 1; nek. dz. dat. ketwirtsu 41, 33; vīr. dz. ak. ketwirtin 29, 5: lei. *ketviŕtas*, kr. *четвертый*, gr. *τέτατος* u. c.

ketwirtire E. 21 „ceturtdiena“ ar laikam sabojātu gala zilbi. Labo to par ketwirtice (skat. Trautmanā Apr Spr 357 ar liter.), bet arī tāda forma nav gaidāma blakus *pentnix un sabatico; varbūt -e te ieviesies (-o vietā) no tieši iepriekšējā possisawaitē.

keutaris E. 762 „Ringeltaube“. Rakstījumū (ar -t-), ko Trautmanis Apr Spr 357 labo par keucaris, apvienodams to ar lei. *kaũkti*, la. *kàukt* u. c., Ķerulis Apr ON 61 balsta ar vietvārdiem Keutherinen un Keuteritien. Bez drošas etimoloģijas. Šrā-

ders Sprachvergl. u. Urgesch.³ 168 domā, ka tas aizgūts vārds, un min persu *kautar* un afgāņu *kewter*.

keuto E. 156 un 497 „Haut“: lei. *kiāutas* „Schale, Hülse“, sav. *hāt*, lat. *cutis*, gr. *κότος* „Haut“ (tā Burda KSB VI 396) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 549.

kexti E. 70 „Zopfhaar“ — laikam rada ar lei. *kasýti*, la. *kasít*, sensl. *česati* „kämme“, kr. *ческа*, gr. *κεσχλον* „Werg“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 357 un Valdes Vrgl Wrtb I 449. Pr. *kest-* te laikam no *kest-* + *kesk-* -kieckan, skat. epkieckan.

kylo E. „ciēlava“: lei. *kīelē* jeb *kýlē* tp.; par tālākiem sakariem skat. ME s. v. *ciēlava* un Valdes Vrgl Wrtb I 362 ar liter.

kymis E. 501 „Hosenleder“. Becenbergers BB XXIII 313 domā, ka oriģinālā varbūt bijis tymis (pārrakstot *t-* noturēts par *c-*, un tā vietā savukārt likts *k-*): lei. *tymas*, ko Kuršaitis tulko (vai pareizi?) ar „braunes Leder“.

cinyangus, skat. caryangus. -kīnina, skat. erkīnina.

kiosi E. 402 „Becher“: sensl. *čaša* tp. (tā Burda KSB VI 396).

kirdīt 69, 23 jeb kirdītwei 45, 6 „dzirdēt“; tag. daudzsk. 1. p. kirdimai 69, 36; 71, 6; imper. daudzsk. 2. p. kirdēiti 63, 13 jeb kirdijti 63, 35; 65, 18. Būga Aist Stud 151 šo verbu saista ar lei. *kerdzia* „rumorem spargit“, kam var pievienot Juškeviča *kařdas* „atbalss“ un *kardinties* „давать о себѣ вѣсть“ (par to arī Frenkelis Balt. Sprachwiss. 139); Cupica (Zupitza) „Germ. Gutt. 114“ kā rada vārdus ir minējis skr. *kirtiḥ* „Kunde, Ruhm“, senisl. *herma* „berichten, melden“ u. c. un

Johansons IF XIV 317 — arī lei. *pa-kirdinti* „erwecken“ u. c., skat. arī Valdes Vrgl Wrtb I 353. Nozīmes ziņā sal. kr. *слышамъ* „dzirdēt“: la. *slavēt*, *sludināt* u. c. un gr. *πυνδάνομαι* „vernehme, höre“: lei. *būdinti* „wecken“ u. c.

kīrki savienojumā steisei kīrki, swaise mārtan 69, 3 „der Kirchen, seiner Braut“ labojams vai nu ar Trautmani Apr Spr 358 par ģen. kīrkis, vai par ak. kīrkī = kīrkin; ak. kīrkin 63, 6; 77, 5; 79, 9, kīrkin 33, 2; 69, 16, kīrkin 7, 1 jeb kirken 11, 35; droši nenosakāms locījums ir kīrkis savienojumā tu twaias kīrkis ... islāiku 81, 2 „du deine Kirche ... erbältst“ (par to Bernekens Pr Spr 193 un Becenbergers KZ XLI 81¹); vācu vārds.

kīrkis (ģen.) teikūsnan (ak.) 19, 20; 61, 32 sk. „Kirchenordnung“. kyrkoy Gr. 55 „Kirchen“.

kirno E. 637 „Strauch“: lei. *kīrna* „Strauchband aus Weiden“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 411 sk. Ķerulis Apr ON 63 te pievieno meža vārdu Kirno un lei. *Kīrnaičiai*.

kirscha (arī: kirsā 57, 10, kirschan 73, 15, kirsche 81, 19, kērschan 73, 14, kerscha 57, 14 un krscha 25, 31, kur starp *k* un *r* jāiestarpina *e* vai *i*), prepozīcija ar ak., „über (la. pār)“: deiwan ... kirscha wissan powijstin („über alle Dinge“) biātwei 23, 8, 14, 24; 25, 6, 14, 22, 31; 27, 8, 19, 20; budē kirscha iousan dusin 57, 5; wārein kirsā din turri 57, 10; kerscha sien ... liġgan gauuns 57, 14; rikauite kirscha suckans ... kirscha ... pippalins ... bhe

kirscha ... swirins 67, 11–12; kirscha stans madlit 67, 34 „über sie beten“; vēl citi piemēri 73, 14, 15 un 81, 19: la. (kuršu) *Cērsupji*² un *Cirsanguři FBR VI 8, sensl. *črēsō* „über — hinaus“, (ar *s-*) lei. *skeřsas*, *Skīrsnemunis* Būgas Aist Stud 146, la. *šķērss*, par ko Valdes Vrgl Wrtb II 590. Varbūt te pieder arī pr. vietvārdi Kirsappen un Kirsneydin, par ko Ģerulis Apr ON 64.

kirsnan (nek. dz. nōm.?) E. 460 „schwarz“: skr. *kr̥ṣṇa-ḥ*, kr. *черный* tp., lei. *kēršas* „weiss und schwarz gefleckt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 428. Te pieder arī vietvārdi Kirsna (upe), Kirsno (ezers), Kirsnappe (upe), Kirsin (upe) u. c. G. 64.

kyrteis (imper. viensk. 2. p.) Gr. 78 „schlage!“: kersle, lei. *kiřsti*, la. *cīrst*, sensl. *črēsti* „schneiden“, skr. *kartanam* „das Schneiden“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 577 skk.

kirtis E. 163 „Hieb“: lei. *kiřtis* tp.

kīsmān (ar *i* < *ē*; ak.) „Zeit, Weile“ savienojumā stan kīsmān 63, 11; 71, 15; 79, 30, sten kijsmān 77, 12, stan kīsmān kai 65, 25 „dieweil“, stan kīsmān kai 63, 34 „weil“, 75, 34 „nachdem“: sensl. *časō* „Zeit, Stunde“ (tā Becenbergers GGA 1874, 1242) u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 508.

kīsmingiskai (adv.) 35, 21 „zeitlich“.

kisses (daudzsk. nōm.?) E. 478 „Pelz“. Liek tam pamatā po. *kožuch* „Schafpelz“, kas tomēr pārāk stipri atšķiras ar savu formu; un šaubas paliek arī pēc Mikolas apgalvojuma Balt. u. Slav. 19, ka i te aizstājot to no o

radušos skaņu, kas polabu vārdos apzīmēta ar i.

kittan (ak.) 39, 4 „citu“; daudzsk. ak. kittans 5, 3; 11, 3; 23, 6: lei. *kītas* tp., *keičiū* „wechsele“, la. *atkait*.

kittawidin (*kitawidin*; adv.) 71, 34, kittewidei 35, 7 jeb kittewidiskai 79, 22 „citādi“.

kitawidintunsin (-sin te aplam piekabināts iepriekšējā etlāikusin ietekmē) 63, 4 „verhindern“ (īsti: „ändern“).

claywio E. 375 „sitevleysch“, ko Becenbergers KZ XLIV 328 interpretē kā „Fleischabfall, der ohne weitere Zurichtung abgesotten oder ... nur zu einem Absud benutzt wurde“. Bez drošas etimoloģijas. Becenbergers l. c. 328 sk. to labo par elaywio ar *ē*-, pie kam -y- esot i-epenteze, un saista to ar la. *jēls* (kur *j-* esot sekundāra; bet Šlapelis min arī lei. *jēla mēsa*) un po. *jałowiy* „unbereitet, roh“, kas ir diezgan nedrošs skaidrojums.

klantīsnan (ak.) 45, 15 „das Fluchen“.

klantīuns (pag. akt. divd.) 45, 24, 34 jeb klantīwuns 45, 19 „geflucht“; tag. daudzsk. 1. p. klantēmai 23, 18 (Becenbergers KZ XLI 118¹ domā, ka manuskriptā bijis klantēmai un ka burtlicis tur ē aplam noturējis par *em* apzīmējumu; bet var domāt arī par -te- < -tja-, skat. FBR II 11). Domā, ka pamatā šim vārdam po. *klatwa* „Fluch“, bet la. (kuršu) *klentēt* Lng. „fluchen“ ļauj spriest, ka šis prūšu vārds var būt baltisks.

clattoy (daudzsk.) E. 292 „Klette“. Vācu vārds; par *a* < *e* skat. FBR XIV 102.

klausiton (ar -i-) 39, 22 „erhö-

ren"; pag. akt. divd. klausius 65, 25 sk. „gehorcht“; tag. daudzsk. 1. p. klausēmai (par to van Veiks Apr St 19) 23, 27 „(wir) hören“; imper. daudzsk. 2. p. klausieiti 57, 4 „gehorchet!“: poklusman, lei. *klausyti*, la. *klausīt*, lei. *paklūsti* „gehorchen“ u. c., skat. ME s. v. *klausīt*.

klausīweniki (laikam jālabo par ak. klausīwenikī = klausīwenikin, skat. I 130. §) 47, 5 sk. „Beichtiger“.

klausīwings 47, 24 „Beichtvater“ jeb klausiwinks 47, 7 „Beichtiger“; ak. klausīwingin 43, 19; 45, 4 jeb klausijwingin 43, 26. Brükners KZ XLIV 334 atgādina po. *stuchanie* „Beichte“.

clenan E. 194 „kleet“ (klēts). Ja rakstījums pareizs, tad šis vārds varbūt ir radies, kontāminējot vārdu, kas saskanēja ar lei. *klētis*, la. *klēts* un slav. *klětb*, un nozīmē daudz maz līdzīgu vārdu ar piedēkli *-no-*.

klente E. 673 un clynth (trūkst galotnes!) Gr. 4 „govs“. Atgādina po. *klepa* „elende Kuh; Mähre“ un slovēņu *klēka* „magere Kuh; Schindmähre“ Bernekera Slav. et. Wrtb. 515; izskanāšas ziņā sal. la. *guota* un *guotene*. Formas ziņā tuvāka ir kr. *кляча* (ja < *klētja), ar ko klente apvieno Geitlers Lit. Stud. 65, kam ar motīvējumu pievienojas Mikola AfsI Ph XXXIX 12.

klexto E. 333 „Kehrwisch“: auklextes, lei. *klastýklē* „leichter Abfegebese“, *klastýti* „(Getreide beim Worfeln) mit einem leichten Besen abstäuben“, *klēstīmas* „Abstäuben des Getreides mit einem leichten Besen“ (tā Burda KSB VI 394 un Pauli turpat 419); *klekst-* laikam no *klest-* + *klesk-*.

clines (*klines*; daudzsk.) E. 336 „Kleien“ — līdz ar lei. *klýnēs* tp. no vlv. *klīen* tp., skat. Trautmaņa Apr Spr 360.

clynth, skat. klente.

-klipts, skat. auklipts.

clokis E. 655 „lācis“, vietvārds Tlokunpelk G. 183: lei. *lokýs*. Pamatā laikam pirmbaltu **tlāk-* (tā Mikola BB XXII 244 sk.); Becenbergers BB XXIII 314 labo clokis par tlokis, bet vienā izlokšņu daļā *tl-* varēja pārvērsties par *kl-*.

clumpis E. 216 „Stuhl“: slovēņu *klōp*, serbu *klūp* „Bank, Schemel“ (tā Pots KSB VI 114).

klumstinai (tag. 3. p.) 73, 26 „klopft an“; imper. daudzsk. 2. p. klumstinaitai 73, 20. Būga Aist Stud 114 domā, ka starp *m* un *s* zudis *b* un salīdzina lei. *klambēnti* „klopfen“; Sirvīda *klumbenti* tp. varētu būt ar austrumlei. *um* < *am*, bet ar *um* arī Juškeviča *klumbinēti* un *klumpinēti* „ходить постукивая“.

klupstis E. 140 „celis“: lei. *klūpti*, la. *klupt*, lei. *klaūptis* „knien“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 473.

-klusman, skat. poklusman.

knaistis E. 36 „brennendes Scheit“ — bez drošas etimoloģijas. Ir izteiktas domas (skat. Trautmaņa Apr Spr 360 sk. ar liter.), ka šis vārds rada ar sav. *ganeista*, senīsl. *gneisti* u. c. „Funke“, iedomājot šiem ģermāņu vārdiem pirmformu **ga-hnaist-*. Šai gadījumā varētu te pievienot lei. *knaisyti* „wühlen“ un la. *knaist* „wühlen, kratzen“, sal. la. *rāust* „wühlen“, *uguni rāust* „Feuer schüren (anmachen)“ un sensl. *gnētiti* „anzünden“, ko Trautmanis BB XXX 329 sk. apvieno ar

senangļu *gnīdan* „reiben“ u. c. Citādi par to Valde Vrgl Wrtb I 5 ar liter.

knapios (daudzsk.) E. 268 „*knāpēs*“: *gnabsem*, lei. *k(a)nāpēs*, kr. *конопля*, sav. *hanaf* u. c. tp.; pr. *knapios* un lei. *knāpēs* ar saknes patskaņa zaudējumu laikam no po. *konopie*, kur uzsvērta otra zilbe.

kniēipe (*knēipe*; tag. 3. p.) 67, 16 „schöpfet“ (smel). Levi IF XXXII 167 domā, ka „*schöpfen*“ bedeutet sovīel wie ... *fassen*, *ergreifen*“, tā ka *kniēipe* varot būt rada ar la. *knaipit*, kam var pievienot *iekniept* „einklemmen“.

knūchel (jālasa: *knuchel*?) E. 144 „Gelenke“; vācu vārds, par ko Bechenbergers BB XXIII 310.

coaris, skat. *toaris*.

kodesnimma, skat. *kudesnammi*.

coestue E. 559 „Bürste“ un *coysnis* E. 557 „Kamm“. Ja *oe* resp. *oy* te = *oi* < *ai*, tad laikam rada ar lei. *kāišti* „schaben, schrapen“, *kāištuve* „Schabeisen“ u. c., skat. Valdes Vrgl Wrtb I 361 ar liter. Turpretī Būga Aist Stud 212 domā, ka *oe* resp. *oy* te < *ui*, un saista šos vārdus ar lei. *kūstiesi* „kasinēties“. Un Mikola AfslPh XXXIX 139 sk. uzskata par iespējamu, ka *coestue* = *kōstuvē: lei. *kasýti* „kasīt“ u. c.

koytu, skat. *quoi* II.

koce (?), skat. *kose*.

colwarnis, skat. *kose*.

komaters E. 183 jeb *comatter* Gr. 77 „Gevatter“ — no vecpoļu valodas (sal. po. *kmotr* un sensl. *kōmotrō*).

konagis E. 405 „König“ — no kādas ģermāņu valodas.

-*copo*, skat. *warnaycopo* un *enkopts*.

kopte, skat. *enkopts*.

-*kopts*, skat. *enkopts*.

corbis — tā laikam jālabo *torbis* E. 306 „vlechte“ (= „Korbgeflecht des Wagens“) — laikam no v. *Korb*.

cordo, skat. *aclocordo*.

corpe, skat. *kurpe*.

korto (ar -o- < -u- vai -a-?) E. 698 „Hain“ (= „gehegter und gefriedeter Wald“): *poorto*, go. *hairds* „Tür“, senisl. *hurd* „Geflecht“, sav. *hurt* „Hürde“, gr. *κέρτος* „Binsengeflecht“ resp. *κάρταλος* „Korb“, skr. *črtati* „heftet zusammen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 421 sk.

kose — tā laikam jālabo *kote* E. 724 „Dohle“ (Trautmanis Apr Spr 362 tiecas to drīzāk labot par *koce*: la. *kāķis* II un skr. *kaka-h* „vārna“, bet -e priekšā būtu drīzāk gaidāms *k* un ne *c*, skat. FBR XV 89) un *coswarnis* — tā laikam ar *Pirsonu* AM VII 582 jālabo *colwarnis* E. 726 „Saatkrahe“ (s un l ir arī dažos citos vārdos pārmainīti, skat. Trautmaņa Apr Spr XXIV): lei. *kūosa*, la. *kuosa* „Dohle“ un la. *kūosvārnis*² „Dohle“.

cosy E. 96 „Kehle“: (tā jau Burda KSB VI 406) lei. *koserē* „Luftröhre“, *kósēti*, la. *kāsēt*, skr. *kasatē* „(er) hustet“, kr. *кашель*, senangļu *hwōsta*, kimru *pas* „kāsus“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 506.

I *kragis* E. 400 „Krug“ (krūze) un *cragge* E. 18 „Kanne“ — līdz ar lei. *krāgas* „Kanne, Krug“ laikam no kāda ģermāņu dialekta, sal. angļu dial. *crag* „a small beer-vessel“ un švābu *kragen* „grosse Bierkanne“.

II *kragis*, skat. *kargis*.

crays (Pauli KSB VII 194 sk. domā, ka tas īsti daudzsk.: *kraisis < *kraisēs; sal. *takes*, kur arī -s laikam aiz-

stāj gaidāmu -is) E. 289 „siens“ un craysi E. 275 „Halm“: senisl., senangļu un sav. *hrts* „Rute“ (tā Becenbergers AM XV 281) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 572. Te pieder arī craysewisse „Halmhafer“ Thes 79, par ko arī Cizemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 149. un vietvārds Craiselauken G. 71.

crayse Gr. 73 „brey“; Neselmanis Thes 79 domā, ka *brey* varbūt jālabo par *heu*.

kracco — tā laikam jālabo kracto E. 744 „Schwarzspecht“: lei. *krākē* tp., serbu *krōkati* „krächzen“, bulg. *krokon* „krauklis“, sensl. *krečeto* „Zikade“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 413 sk.

kraclan E. 118 „Brust“: veclei. *kreklai* tp. Ja šis vārds sākumā būtu nozīmējis ribas, tad tas varētu būt rada ar lei. *krēklas* „Dachsparren“, kr. *кроква* „Stange, Dachsparren“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 482.

cramptis E. 538 „Nagel“ (starp vārdiem, kas nozīmē „Schloss“ resp. „Feder“). Ja tas tiešām, kā domā, no v. *Krampe*, tad tas būtu pārjēmis savu -tis no cita kāda vārda. Levi IF XXXII 162 jautā, vai nevarot būt rada ar lei. *kremtū* (un la. *krēmtu*), par ko bija domājis jau Pirsons AM VIII 363. Nezinot, kas īsti bijis *cramptis*, arī etimoloģija tam paliek nedroša.

crauyawirps E. 551 „Aderlasser“: *crauyo* + *powiērpt*.

crauyo E. 160 jeb *krawia* 47, 34 (laikam nek. dz. daudzsk. nōm., skat. FBR XI 123; kā daudzskaitlinieks sastopams arī lei. *kraūjas*, piem., Petkeviča katechismā 126. lp. u. c.) „Blut“; viensk. ak. *krawian* 31, 27; 49, 13; 77, 6, *kraugen* 7, 27 un *kræuwiey*

(jālabo par *kræuwien*, skat. I 58₅₃) 13, 28: lei. *kraūjas*, skr. *kravyam*, senpoļu *kry*, kimru *crau*, lat. *cruor* tp., la. *kreve* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 478 sk.

crausy E. 617 „Birnbäum“ un *crausios* E. 618 „Birnen“: lei. *kr(i)āušē*, la. *kraūsis*², bulg. *kruša* tp., skat. Trautmaņa BSI Wrtb 140. Te pieder arī vietvārdi *Krawsselawken* un *Crawsyn* G. 72.

kresze Thes 80 — kādas pagānu svinības?

creslan (*krēslan*) E. 217 „barkenstul“ (par šā vārda nozīmi Becenbergers KZ XLIV 329 sk.): lei. *krēslas*, *krāsē*, la. *krēsls*, slavu *krēslo*, skat. Būgas KSn 138 sk. un Valdes Vrgl Wrtb I 485.

krichaytos (daudzsk. nōm.) E. 621 „Kriechen“: pamatā tam vlv. *krike*, no kā arī lei. *krýké* un la. *krīķis* II.

cixtianai 55, 20 „Christen“; dat. *cixtiānimans* 77, 3 sk.; ak. *cixtiānans* 47, 35 jeb *christiānans* 33, 16; līdz ar lei. *kriksčionis* no senpoļu valodas.

cixtiāniskun (ak.) 75, 18 jeb *christiāniskan* 33, 10, 12 sk. „Christenheit“.

krixtieno E. 741 „Erdschwalbe“: lei. *krykštē* „Rauchschwalbe“; sakarā ar lei. skaņu verbu *krýkšti* „kreischen“?

cixti lāiskas (laikam jālasa kā viens vārds) 69, 11 sk. „Taufbüchlein“: *lāiskas*.

cixtisna 39, 30; 41, 21, 34, *cixtisinā* (seko tieši aiz ainā!) 41, 22 jeb *cixtisinai* 39, 31; 41, 7 (abās vietās tieši aiz stail) „Taufe“; ģen. *cixtiskas* 69, 22; ak. *cixtiskan*

7, 12; 13, 11; 39, 26; 43, 11; 71, 34; 73, 16; 75, 3, 5; 77, 2; 79, 31.

cixtīsnālaiskas 19, 19 „Taufbüchlein“.

cixtīssennien (ak.) 81, 4 „kristīšanu“.

cixtitwi (laikam jālabo par cixtitwei) 69, 13 „taufen“; pag. pas. divd. cixtīts 7, 16; 41, 14; 69, 18; 77, 1, 18; 79, 14 jeb cixteits 13, 15; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi cixtia 79, 18; imper. daudzsk. 2. p. cixtity 7, 14, cixtīdi (jālabo par cixtīti) 13, 14 jeb cixteiti 41, 3; līdz ar lei. *kriškštyti* no poļu valodas. Par *-k-* skat. FBR XVII 164.

cixtnix 69, 14 „Täufer“.

cristiāniskas 29, 18 sk. „christlich“; ak. cristiāniskan 33, 1 sk., cixtiāniskan 63, 1; 77, 4 sk., 13, krixtiāniskan 77, 15, cr[i]xtiāniskan 61, 37, cixtianiskan 67, 23, 28; 79, 9, (siev. dz.) krixstianiskun 5, 35, cixtiāniskun 69, 16, cixtianiskun 71, 28 jeb krixstianisquan (jālasa ar chrik-?) 11, 34 sk.: lei. *kriškščiōnīškas*.

cristionisto E. 794 „Christenheit“: lei. *kriškščiōnīstē*.

kriwe, prūšu augstais priesteris; par to Būga KSn 59 un Mannharts Mag XXI 88, 94 skk., 108 sk., 192 skk., 205, 210 skk.

(vietvārds) Krumeyn, ko Ģerulis Apr ON 74 saista ar lei. *krūmas* un la. *krūms*: la. *krūmiene*.

krumslus — tā labo krumstus E. 116 „knobel“ (= „Knöchel am Finger“): lei. *krumslūs* tp., la. *kruñslis*.

crupeyle — tā jālabo trupeyle E. 780 „varde“: lei. *krūpti* „паршивѣтъ“, *krūpis* „Erdkröte“, *kraupūs*

„rauh“, la. *krūpt*, *krūpis*, *krūpa*, senangļu *hréof* „rauh“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 481 sk. Piedēkļa ziņā sal. la. *šķirgailis* un Būgas KSn 24.

krūt 63, 20 „fallen“ un kruwis E. 167 „Fall“: senisl. *hrynia* „fallen“ un varbūt la. *kraulis* „Absturz“ u. c., skat. Bernekera Pr Spr 167, Trautmaņa Apr Spr 364 un Valdes Vrgl Wrtb I 480.

kudesnammi (laikam jālabo par kudesnimma) 13, 30 jeb kodesnimma 7, 30 „so oft“; ku- resp. konek. dz. viensk. instr. no kas, un **deznima-* (superlātīvs) rada ar lei. *dāžnas*, la. *dažs*, lei. *dežnāt* „oft“ Būgas Aist Stud 70 sk. un (?) la. *daza* jeb *dazums* „eine grosse Menge“.

kugis E. 426 „Knauf am Schwertgriff“: lei. *kūgis* „Heuhaufen“, *kau-gurē* „kleiner, steiler Hügel“, la. *kāudze*, senisl. *hūka* „kauern“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 364 un Valdes Vrgl Wrtb I 372.

cugis E. 518 „Hammer“: lei. *kūjis*, sensl. *kyjъ* tp., la. *kūja*, *kaūt*, lei. *kāuti*, sensl. *kovati* „schmieden“, sav. *houwan* „hauen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 330.

kuilgimai 65, 29 „so lange“ un stu ilgimi (jālabo par ilgimai?) 65, 32 „bis“: kudesnammi un ilga.

cuylis — tā laikam jālabo tuylis E. 683 „Zuchteber“ (sal. v. dial. *kujel*, par ko Cizemers ZfdMa. XVIII 153); līdz ar lei. *kuilūs* un la. *kuļlis* no kāda slavu *kylb, no kā vēlāk la. *ķilīs*, sal. kr. *куляк* tp.

cucan (labo to ar Becenbergeru BB XXIII 312 par cūcan = cuncan) E. 465 „braun“: skr. *kāncana-ḥ* „golden“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 400.

kuke Thes 82 „Kobold, Alraun“:

с а w x. Te laikam pieder arī vietvārdi Kucayn, Chucunbrasth un Cucemedie G. 75.

kukore E. 348 „kuchin“ (kas var būt: „Köchin“ vai „Küche“, sal. lei. *kùkorē* „Küche“ un *kùkorius* „Koch“); pamatā tam po. *kucharz* „Koch“.

culczi (< *kulsz) E. 138 „Hüfte“: lei. *kùlšē* jeb *kùlšis* tp., skat. Valdes Vrgl Wrtb II 599.

kuliks E. 487 „Beutel“ — līdz ar lei. *kulikas* tp., *kulīs* un la. *kule* no slavu valodām, sal. po. *kul*, kr. *куль* „Sack“ un kr. *кулёк* „Mantelsäckchen“.

kulnis E. 143 „Knöchel am Fuss“: lei. *kulnīs* „Ferse“, skat. Valdes Vrgl Wrtb II 599.

kumetis E. 409 „Bauer“ — līdz ar lei. *kümetis* „Instmann“ no senpoļu *kōmet > *kmieć* „Bauer“ (tā Pots KSB VI 114).

kumpint 69, 6 „verrücken“; tag. 3. p. *kūmpinna* 35, 30 „hindert“: etkūmps.

-kūmps, skat. etkūmps.

*cuncan, skat. cucan.

cunclis — tā laikam jālabo tuncclis E. 272 „Kornrade“; domā, ka pamatā tam po. *kakol* tp.

kūnti (tag. 3. p.) 65, 11 „pfllegt“ — līdz ar pokūnst „behüten“: sensl. *sōkōtati* „sepelire“ (paglabāt), kr. *кымамь* „einhüllen“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 365 ar liter. un Valdes Vrgl Wrtb II 550.

kuntis E. 113 „Faust“ atgādina lei. *kūmstē* un la. *kūmste*² tp. un (skat. Trautmaņa Apr Spr 365) go. *handus* „Hand“.

kupsins E. 46 „migla“: la. *kūpēt*, sensl. *kypēti* „sieden“, lei. *kvāpas*

„Hauch; Duft“, *kvēpti* „hauchen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 380.

kūra (pag. [?] 3. p.) 63, 23 „bawet“: lei. *kūrti* „bauen; anheizen“, la. *kuřt* u. c., skat. Būgas KSn 104 sk. un Valdes Vrgl Wrtb I 517 sk.

Curche jeb Curcho Thes 84 „der Erntegott der heidnischen Preussen“; par to Mannharts Mag XXI 41, 42¹, 46 sk., 198, 206, 216, 539 skk., Būga KSn 41, Brūknars KZ XLVIII 191 sk. un (skat. Idg Jb XIII 361) Bujaks. Te pieder arī vietvārdi Kurkelauk, Kurkosadel u. c. G. 76 sk. un Thes 84.

kurpe E. 500, corpe Gr. 89 jeb kurpi 37, 13 „*kuřpe*“; daudzsk. ak. kurpins 29, 33: lei. *kūrpē*, čehu *krpec* „Bastschuh“, po. dial. *kięrpce* „Art Schuhe“, lat. *carpisculum* „Art Schuhwerk“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 425.

curpelis — tā laikam jālabo turpelis E. 509 „Leiste“: kurpe, lei. *kūrpāli(u)s* „Schusterleisten“.

curpis E. 519 „Schmiedestock“ (= „Klotz als Untersatz eines Schmiedeambosses“): kurpe.

kurteiti (imper. daudzsk. 2. p.) 55, 27 „irret“; saista to ar lei. *kvarsti* (tag. *kvarčiu*) „mutmassen“, skat. Trautmaņa Apr Spr 366.

curtis E. 700 „Windhund“ — līdz ar lei. *kūrtas* un la. *kuřts* no slavu *xōrtō (> po. *chart*).

curwis E. 672 „Ochse“; ak. kurwan 55, 34: po. *karw* „alter Ochse“, lei. *kārvē*, kr. *корова* „govs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 407. Te pieder arī vietvārdi Curwedumpne G. 70, Korwelaucken G. 71, Curwin un Kurwingen G. 77.

kuslaisin (ak.) savienojumā ucka kuslaisin 59, 9 „schwächsten“: lei. *kūšlas* „schwächlich“, la. *kusls, kust* u. c., par ko Levi IF XXXII 164 un Valde Vrgl Wrtb I 468.

cussis — tā laikam jālabo tussis E. 783 „Mücke“; sal. lei. *kūšsis* tp. un la. *knusis*.

kuwijds, skat. kawīds.

quai (*kwai*), skat. kas.

-quāitings, skat. niquāitings.

quāits 35, 23, 25, 32, 35; 65, 22 jeb quaits 7, 5; 13, 4 „Wille“; ak. quāitan 35, 29 jeb quāitin 61, 1, 2: lei. *kviečīū* „lade ein“ u. c., sal. nozīmes ziņā skr. *kēta-h* „Wille; Einladung“, lat. *invittus* „wider Willen“: *invitare* „einladen“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 475.

quei „wo“, 1) jautājumos 43, 7; 49, 1; 2) ar relatīvu nozīmi 35, 4; 49, 19; 53, 2; 57, 11; no *ku resp. *kā + *kei (skat. ME s. v. *tūlin*)?

queke E. 635 „stecke“ (= „als Zaunstab benutzter Tannenast“): lei. *kūoka* „Knüttel“, la. *kūoks* (ja *uo* te < ide. *uō*), skat. Būgas KSn 187 sk.

-quelbton, skat. poquelbton.

-quendau, skat. isquendau.

I quoi, skat. kas.

II quoi (ar tag. viensk. 1. p. nozīmi) 45, 20; 63, 19; 65, 20 „will“; ar viensk. 2. p. nozīmi 63, 7; 79, 14 (skat. arī iquito); 3. p. 33, 26.

quoitā (tag. 3. p.) 35, 31 jeb quoitē 39, 22; 61, 35 „grib“; daudzsk. 1. p. quoitāmai 37, 28; 2. p. quoitēti 67, 17; 71, 30; gribas izteiksmes viensk. 2. p. quoitilaisi 51, 19; 53, 1; 69, 5; 75, 10; 81, 12 „wollest“; 3. p. quoitilai 37, 23, 26; 79, 34, quoitijlai 73, 4 jeb quoitilai

39, 1 „kaut gribētu“; daudzsk. 2. p. quoitilaiti 45, 5; 73, 1 jeb quoitijlaiti 77, 15 sk. „wollet!“: quāits.

-quoitisan, skat. labbaiquoitisan un poquoitisanu.

-quoptzt, skat. enquoptzt.

L.

labbaiquoitisan (ak.) 61, 22 „Wollust“: adv. labbai + quoitā.

labban (ak.) 53, 19 „Güte“; skat. arī labs un labbas.

labbapodingausnan (ak.) 53, 16 „Wohlgefallen“; skat. podingausnan.

labbas (gen.) 37, 14; 39, 13 „Guts“; ak. labban 27, 2, 4; daudzsk. ak. labbans 29, 35; 73, 6; 81, 7; viensk. nōm. (?) labbis Gr. 71 „Gut“.

labbasegisnan (ak.) 53, 33; 81, 11 „Wohlthat“; skat. segisna.

labbatīngins (daudzsk. ak.) 61, 15 „hoffärtige“; varbūt ar Trautmani Apr Spr 366 jāuzskata par atvasinājumu no *labatā „Wohlergehen, Hofart“.

labbīngs 35, 25 „gut“.

labbisku (nōm.) 53, 25 „Güte“, ak. labbiskan 31, 3; 69, 4; 73, 21 sk. jeb labiskan 53, 30.

labs 35, 35 „gut“; nek. dz. labban 57, 7, 32; 63, 18; 67, 14; gen. labbas 27, 14; ak. labban 29, 7, 14; 37, 14, 15 (2×), 29; 59, 16; 61, 2, 4; 67, 16; daudzsk. ak. labbans 37, 14, 16; 59, 5; adv. labbai 35, 13, 25; 37, 27; 47, 3, 24; 49, 35; 55, 14 sk., 29; 61, 29 jeb labban 25, 3; 59, 28; labba „gut“ Mag XXI 319: lei. *lābas* tp., la. *labs*, lei. *lōbis* „Gut, Reichtum“ u. c., skat. ME s. v. *labs*. Te pieder arī

īpašvārdi Labayn, Labalaucs Labewange, Labune u. c. G. 79 sk.

ladis (laikam ar *a < e*, skat. FBR XIV 102) E. 56 „*lēdus*“: lattako, lei. *lēdas* jeb *lēdus*, sensl. *leds* tp.

I lagnō, skat. iagno.

II lagnō (laikam divsk. nōm., tā Būga Aist Stud 52) E. 481 „Hosen“. Domā, ka šis vārds ar *gn < kn* un rada ar langob. *lagi* „Oberschenkel“ u. c.; tā Cupica (Zupitza) „Germ. Gutt. 133 sk.“, Lidēns Arm Stud 95 skk. un Valde Vrgl Wrth II 420 sk. ar liter.

laydis E. „Lehm“: alb. *leð* „feuchter Ton“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 389 sk. Te pieder arī vietvārds Laydegarbe u. c. G. 80.

laygnan (laikam ar *gn < kn*) E. 98 „vaigs“: slavū *lice* „Wange, Antlitz“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 395 sk.

-lāikings, skat. aulāikings.

-lāikt, skat. polāikt.

laikūt 67, 18 „leisten“; laikūts 19, 21 „gehalten“; tag. 3. p. lāiku 29, 7, 15; 55, 16 „tur“; daudzsk. 1. p. laikumai 23, 26; 25, 9, 10 „(wir) halten“; imper. daudzsk. 2. p. laikutei 55, 29: polīnka, lei. *laikyti* „halten“, la. *lāicit*² „hüten, aufsparen, länger erhalten“ u. c.

lailīsnan (ak.) 45, 32 „Marter“ — atvasinājums no verba **lailt* „martern“, ko Bernekens Pr Spr 145 saista ar lei. *leilas* „dünn, schlank“ un la. *liēls* u. c. ME s. v. *liēls*. **lailt* varēja sākumā nozīmēt „dünn (schlank) machen“ > „recken“, sal. v. *recken* „auf die Folter spannen“.

laeims 7, 5 (aplams tulkojums) „das Reich“; īsti šis vārds nozīmē „reich“, sal. etnīstislaims: lei.

lāimē, la. *laīme* un nozīmes ziņā lat. *beatus* „glücklich; reich“.

laimintiskai (adv.) 33, 14 „reichlich“. Trautmanis Apr Spr 367 to labo par laimingiskai (: lei. *laimingas*, la. *lāimīgs*), bet g ar t citur nav sajakts, un pamatā šim adverbam varētu būt kāds pas. divdabis **laimints*.

laimiskan (ak.) 75, 7 „reichlich“; adv. laimiskai 31, 1 jeb laimisku 41, 28.

laipinna (ar pag. viensk. 1. p. nozīmi) 65, 27 „gebot“; pag. akt. divd. laipinnans 39, 21 „geboden“ jeb (ar daudzsk. nozīmi) laipinnons 45, 13 „befohlen“: pallaips, lei. *liēpti* „befehlen“, gr. *λεπτω* „begehre“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 404.

-laipinsnan, skat. polaipinsnan.

-laips, skat. pallaips.

laipto E. 248 „Pflugsterz“. Leskīns Nom 555 to apvieno ar lei. *lāipta* „Treppenstufe“, *lāiptas* „Gerüst“, *liēptas* „Steg“, la. *lāipa* u. c. Valdes Vrgl Wrth II 403 sk. Jeb rada ar lei. *lāibas* „schlank“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 388?

lāiskas savienojumā crixtilāiskas jeb laiskas savienojumos crixtilnālaiskas un sallūbs laiskas „Büchlein“; ak. *laisken* 63, 16 „Buch“: lei. *laiškas* „Blatt“, la. *laiska* I, *laiksne*, sensl. *lištō* „Blatt“. Par šiem vārdiem arī Pētersons Ar. und arm. Stud. 91 un Šeftelovics KZ LVI 196.

layso E. „Ton(erde)“: senisl. *leir* „Lehm“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 389.

laitian E. 381 „Wurst“ — bez drošas etimoloģijas. Burda KSB VI 397 ir domājis par (formāli, šķiet, neiespējamu) sakaru ar po. *jelito* „Darm“ u.

c. Valdes Vrgl Wrtb I 164; varbūt (sal. serbu dial. *olito* „desa“) jālabo par alitian (sal. gelatynan)? Pīrsons (Pierson) AM VIII 363 domā par sakaru ar -liēiton, lei. *lieti*, sal. la. *dešas liēt* „Würste machen“ un čehu *livanec* „Art Krapfen“.

lactye E. 476 „Pelzkleid“ — bez drošas etimoloģijas, skat. Trautmaņa Apr Spr 368; rada ar la. *lakats*?

lalasso, skat. lasasso.

(vietvārdi) Lamasila, Lamegarben, Lameynen, Lamyn G. 81 (ar neskaidras nozīmes lam-), ko Ģerulis sastata ar lei. *Lamenā*, la. *Lamiņi* u. c.

landan (ak.) 53, 15 jeb landen 53, 26 „Speise“ — varbūt rada ar īru *lann* „Bratpfanne“, skr. *randhanam* „das Garmachen, Kochen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 439 ar liter.

-lāngi, skat. erlāngi.

lāngiseilingins (daudzsk. ak.) 19, 14; 43, 15; 47, 26 sk. „einfältige“: (personvārds) Langedabe Tr. 142, lei. *leņgvas* „leicht“, la. *liēgs*², sav. *lungar* „schnell“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 426 sk. + seilin.

lāngiseiliskan (ak.) 59, 32 „Einfältigkeit“.

lāng(i)wingiskai, skat. uckalāngwingiskai.

-lāngus, skat. preitlāngus.

-lānkei, skat. perlānkei.

(vietvārdi) Lank[k]aym, Lankeine G. 82: lei. *lankā* „Wiese“, la. (kuršu) *Lanksēži*, lei. *leņkti*, la. *liekt*, sensl. *lōka* „Tal, Wiese“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 435.

lānkinan (ak.) 23, 22, lankinan 11, 7 jeb lankenān 5, 8 deinan

„Feiertag“: la. (kuršu) *lincet* „feiern und ehren“, skat. ME s. v. *lincet*.

lanctis E. 360 „creugel“ (= „Gabel mit hakenförmigen Spitzen“): lei. *laņktis* „Haspel“, *leņkti*, la. *liekt* u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 368.

lanxto E. 213 „luōgs“: perstlanstan, lei. *lāngas*.

lape E. 658 „lapsa“: lei. *lāpē*, par ko Valde Vrgl Wrtb I 317. Te laikam pieder arī vietvārdi Lapkaymen, Lappegarbe u. c. G. 82 sk.

lapinis E. 359 „Löffel“; Kluge IF XXI 361 konstruē tam gotisku oriģinālu *lapins, bet Becenbergers KZ XLIV 293 domā, ka lapinis varētu būt disimilējies no ģermāniska **lapi-l(a)s*.

lapynna Gr. 37 „gebot“ = laipinna.

lapiwarto E. 212 „Pforte“ (īsti: „lapsu vārti“, t. i. sānu vārtiņi kājniekiem pagalma žogā blakus braucamiem vārtiem): lape + warto.

largasaytan, skat. lingasaytan.

-lasallis, skat. palasallis.

lasasso — tā laikam jālabo lalasso E. 563 „lasis“: lei. *lašaša* jeb *lašišā*, kr. *лосось*, sav. *lahs* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 381.

lasinna (*lazina*; ar pag. [?] 3. p. nozīmi) 69, 34 „leget“ (var būt tagadne, skat. van Veika Apr St 147); pag. akt. divd. lassinnuns (jālabo par lassinnuns) 65, 19: lei. *pālažas*, *lūožas* u. c. Arch Phil V 165, la. *lēz(n)s*, *lēzns* u. c. (tā arī Šeftelovics KZ LVI 196), skat. ME s. v. *laža* I un *lēzns*.

-lasinsnan, skat. polasinsnan.

lasto E. 209 un 492 „gulta“; ak. lastan 51, 29 jeb lastin 51, 10: lasinna, skat. Trautmaņa Apr Spr 369.

lattako E. 543 „pakavs“: ladis + tackelis, sal. lei. *ledžygà* tp.

laucagerto E. 768 „irbe“ (īsti: lauka vista): laucks + gerto.

laucks 65, 28 „Acker“; ak. laukan 29, 34; 37, 14; 65, 31 „Acker, Feld“: lei. *laūkas* tp., la. *laūks, lāuks*, sav. *lōh* „mit Gebüsch bewachsene Lichtung“, lat. *lūcus* „Hain“, skr. *lōka-h* „freier Platz“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 408 skk. Te pieder arī vietvārdi Laukappe, Laukemedien, Lawkaser, Laucosedē, Lawkaslauken u. c. G. 83 sk., Bebirlauken 18, Berselaukin 19, Blendelauk 21, Bayselauken Thes 14, Labalauks u. c. Thes 91.

laukinikis E. 407 „leman“ (= „ver vom Oberherrn ein Lehen erhalten hat; Grundbesitzer“): lei. *laukiniņkas*, la. *laūcinieks*.

laukīt 45, 31 „meklēt“; imper. daudzsk. 2. p. laukijti 73, 19: kāimaluke, lei. *lāukti* „gaidīt“, la. *lūkuōt*, gr. *λεύσω* „redzu“, skr. *lōcatē* „(viņš) ierauga“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 411.

(vietvārds) Laumygarbis G. 85: lei. *laumē* „Fee“, la. *lauma*.

laustineiti (imper. daudzsk. 2. p.) 61, 16 „demütiget!“ — laikam atvasinājums no *laustas „pazemīgs“: lei. *liūdēti* „traurig sein“, sensl. *ludō* „tōricht“, slovēņu *lūditi* „zu betören suchen“, go. *liuts* „heuchlerisch“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 415 ar liter.

lāustingins (daudzsk. ak.) 61, 15 „pazemīgs“.

lāustingiskan (ak.) 61, 14 „pazemību“.

-lāut, skat. aulāut.

laxnos (daudzsk.) E. 4 „Gestirne“: lei. *laūkas* „blässig“, la. *lāuks*, sensl. *luna*, lat. *lūna* „mēness“, go. *liuhaf*, arm. *lois* „gaisma“, gr. *λευκός*, av. *raoxšna-* „spožs“, skr. *rōcatē* „spīd“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 408 skk.

laxde (*lagzde*) E. 607 „*la(g)zda*“: kellaxde, lei. *lazdà* tp. u. c., par ko ME s. v. *lazda*, Šeftelovics KZ LIV 247 un LVI 177 un Valde Vrgl Wrtb II 387 un 442. Te pieder arī vietvārdi Laxdenen un Laxdogen G. 85.

leygenton, skat. līgint.

(vietvārdi) Leypein G. 81, Leipe un Leypiten 86, Polleipen 129, jātvingu *Léipalingis* Būgas KSn 78: lei. *liepa*, la. *liēpa*, kr. *luna* u. c.; skat. arī lipe.

lembtwey, skat. limtwey.

lesuns, skat. līse.

-letan, skat. palletan.

liede (*lide*) E. 561 „*līdaka*“: lei. *lydekà* jeb *lydys* tp.

-lieiton, skat. pralieiton.

līgan (ak.) 73, 32 „Gericht“ jeb lijgan 57, 14 „Urteil“: polīgu, lei. *lyg(i)us* „Landgericht“ Leskīna Nom 240. No tās pašas saknes arī vietvārdi Ligopanie, Ligeyn u. c. G. 88.

līgint 31, 18, līginton 79, 4, leygenton 11, 32 jeb leigin[t]wey 5, 33 „richten“ (tiesāt): līgan, lei. *lyginti* „gleich machen; vergleichen; (vecos tekstos) das Gericht halten“, la. *līdzināt*.

-lijcki, skat. polijcki.

licte Gr. 50 „Lichte“ — līdz ar lei. *liktis* „Wachslicht“ no vācu valodas.

likuts 19, 12, licuti Gr. 66 „klein“ — bez drošas etimoloģijas. Apr Spr 370 Trautmanis, sekodams Becenbergera „GGN 1905, 455³“ izteiktām do-

mām, uzskata šo vārdu par lv. *lūtk(e)* „mazs“ pārveidojumu ar pamazināmo piedēkli *-ut-*. Pret to iebilst Levi IF XXXII 163, ka par šā vārda baltiskumu liecinot īpašvārdi ar likut- (*Licutyn*, *Likutte* G. 88 un Tr. 52; citus piemērus min Levi l. c. un Brückners *ZfslPh* VI 57). Turpretī Apr PN 143 Trautmanis spriež, ka likuts līdz ar lei. *palikutis* „ein in der Entwicklung Zurückgebliebener“ esot rada ar polīnka un lei. *likti*. Paliek tomēr nezināms, vai pr. *likt varēja bez piedēkļa nozīmēt to, ko v. *zurückbleiben* = kr. *омчавать*. Pārāk nedrošs ir arī Lidēna Arm. Stud. 97 sk., Valdes Vrgl Wrtb II 398 un Krogmaņa IF LIII 47 sastatījums ar lei. *liēknas* „schlank“ (no slaikuma drīzāk rodas lieluma nekā mazuma jēdziens), senīru *liach* „elend“ (nozīme!) u. c.

licutkekers — tā labo rakstījumu lituckekers E. 271 „Linsen“, skat. likuts un keckers.

limtwey 11, 13, *limtwei* 25, 20 jeb *lembtwey* 5, 14 „brechen“ (lauzt); ar tag. 3. p. nozīmi *lemlai* 35, 29; pag. 3. p. *lymucz* 13, 21, *limatz* 7, 20 jeb *līmauts* (ar *au* no iepriekšējā dīnkauts, kā aizrāda van Veiks Apr St 43) 49, 7: lei. *līmti* „einknikken“ (intr.), *lamīnti* „zähmen“, la. *limt* I (un *lemt*?), slavu *lomiti* „lauzt“, sav. *lam* „lahm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 433 sk.

lindan (ak.) 39, 16 „Tal“ (par ko arī Levi PBrB XXXII 138): kr. *ляда* „niedrīger, nasser und schlechter Boden“, zviedru *linda* „Brachfeld“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 438 sk.; Būga Aist Stud 151 te pievieno lei. pļavas vārdu *Lēndimai* un Ģerulis Apr ON

89 — pr. vietvārdus Lindelawke un Lindemedie.

lingasaytan — tā labo rakstījumu largasaytan (tieši aiz tā seko lingo „Steigbügel“) E. 446 „Steigleder“ (= „die Riemen, an welchen die Steigbügel hängen“): lingo + lei. *saitas* „Band, Fessel“, la. *saitē*, *siet*, sensl. *sētb*, sav. *seita* „Strick“, skr. *sinōti* „(viņš) sien“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 463 sk.

lingo E. 447 „Steigbügel“: nolingo, lei. *lingē* „Schaukelstrick“, *lingūoti* „schaukeln“, la. *līguot* (tā Pauli KSB VII 162).

linis (*linis*) E. 571 „līnis“: lei. *līnas*, kr. *лунь*, po. *lin* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 389 sk.; Ģerulis Apr ON 89 te pievieno pr. ezervārdu *lynaw* jeb *Leynaw*.

-līnka, skat. polīnka.

lynno Gr. 31 „Flachs“: lei. *linaī*, la. *lini*, sensl. *līnō*, sav. *līn*, lat. *linum*, gr. *λίνον* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 440 sk.

lipe E. 601 „liēpa“; blakus lei. *liepa* un (?) slavu *lipa* (skat. arī vietvārdus *Leypein*, *Leypiten* u. c.) būtu gaidāma pr. *leipo vai arī *leipe (= lei. dial. *liepē*, la. dial. *liepe*). Ja prūši būtu liepas vārdu aizguvuši no slaviem, tad tas prūsiski laikam skanētu *lipo; un kāpēc šā koka vārds būtu aizgūts? Pret labojumu *leipe it kā liecina vietvārdi *Lieppe* un *Lipeniken* G. 89, kas laikam norāda uz kādu varbūt baltisku *līpē, sal. vokālisma ziņā, piem., lei. *kielē* blakus *kylē*.

liise (*liize*, ar $\tau < \varepsilon$; tag. 3. p.) 67, 13 „kriecht“; pag. akt. divd. *sammay lesuns* 5, 30, *semmay lysons*

11,29, semmai lisuns 79,1 jeb semmailisons 31,15 „niedergestiegen, -gefahren“: la. *lězēt* II, *lězāt*, kr. *лѣзѣти* „kriechen“.

lisytyos (daudzsk.) E. 545 „Notstall“ (= „ein starkes Holzgestell, worin unbändige Pferde zum Stillstehen gezwungen werden, um sie beschlagen zu können“; bet skat. arī Thes 95). Pauli KSB VII 181 un Brückners AfslPh XX 502 tam pamatā iedomājas po. *lesica* „Hürde“ (sal. čechu *lisa* „Hürde, Notstall“); ja tā, tad pr. valodā šā vārda forma būtu pielāgota kādam citam vārdam.

liscis E. 412 „Lager“, Kaucaļiskis G. 58, *lisca* jeb *liske* Thes 95 „Ansiedelung um eine Ordensburg“ — laikam līdz ar la. *lizgs*, *lizds* un lei. *līdzas* rada ar *lasinna*, *lasto*, la. *lēzns* (no saknes *lēgh-*; līdzīgi arī Šeftelovics KZ LVI 196), sal. vokālisma ziņā lei. *bredū*: *brīsti* un nozīmes ziņā — lat. *nidus* „Nest“: skr. *nīda-h* „Ruheplatz, Lager“, arm. *nist* „Lage; Residenz“. Pārtaisīdams *liscis* par *listis*, jau Pauli ir domājis KSB VII 186 par sakaru ar lei. *līdzas*, tāpat arī Brugmanis Grdr I² 569. Par lei. *zd* < *žd* skat. Brugmaņa Grdr I. c. un Sibl Et 110 skk. Formas ar *lisk-* un *lizg-* var būt radušās pēc tam, kad *g(h)* bija jau pārvērties par berzeni. Par *-sk-*: *-zg-* skat. Būgas KSn 192¹.

lyso (*liso*) E. 242 „Gartenbeet“: lei. *līsē* tp., sensl. *lēxa* „Ackerbeet“, vav. *leis* „Geleise“, lat. *līra* „Furche im Ackerbeet“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 404 sk.

-liten, skat. praliten.

lituckekers, skat. licutkekers.

-liuns, skat. islīuns.

loase E. 493 „Decke“ — bez drošas etimoloģijas. Būga Aist Stud 26 to labo par loade (sal. glosano) un sastata ar lat. *lōdix* „Bettdecke“, aizrādīdams pie tam uz it kā no baltu valodām aizgūto lapu *loavda* „Zeltdecke“.

(ezervārdu) Lobyn un vietvārdu Lobekayme Ģerulis Apr ON 90 apvieno ar lei. *lōbas* „dauba; Flussbett“ -lobis (?), skat. arglobis.

loyo (??), skat. sloyo.

locutis E. 562 „Bressem“ (cyprius brama) — bez drošas etimoloģijas; Levi IF XXXII 163 to apvieno ar lat. *lōcusta* „Heuschrecke; eine Art Meerkrebs“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 421.

lonix E. 671 „Stier“: lei. *lōnē* „Hirschkuh“ (ja tā nav no kr. *ланы* tp.), par ko Valde Vrgl Wrtb I 154.

lonki E. 800 „Steig“ (taks); domā (skat. Valdes Vrgl Wrtb II 435 ar liter.), ka šis vārds ir ar o < u un rada ar lunkis „Winkel“. Bet kā saskaņot nozīmes? Sal. arī kāda ceļa nosaukumu Barbalanke G. 16.

-lonx, skat. stanulonx.

-lopyn vietvārdā Cattlopyn G. 58: lei. *lōpyti* „flicken“, la. *lāpit* u. c. ME s. v. *lāpit* I.

lopis E. 44 „liesma“: lei. *lōpē* „Licht; ein Bündel Leuchtpäne“, la. *lāpa* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 383; par to arī Holthauzens IF XXXIX 62.

lopto E. 548 „Spaten“: lei. *lopetā* „Schaufel“, la. *lāpsta*, *lāpusta*, kr. *лāпостъ* „ножная ступня“, *лонāма* „Schaufel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 428.

lubbo E. 206 „Brett“: lei. *lubā* „Deckenbrett“, la. *luba*, kr. *лубъ* „Bast“,

senisl. *laupr* „grozs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 418.

lūbeniks 63, 8; 67, 34 jeb *lūbnigs* (laikam = *lūb[e]niks*) 67, 20 „Priester“ (isti: laulātājs); pamatā tam *salūban*, skat. Trautmaņa Apr Spr 372.

lūbi bhe *cixtisinālaiskas* 19, 19 „Trau- und Taufbüchlein“.

ludini E. 186 „Wirtin“: *ludis*.

ludis E. 185 „Wirt“; tam blakus *ludysz* Gr. 40 „Mensch“, kam liek pamatā po. *ludzie* „laudis“. Ja *ludis* „Wirt“ radies no *ludysz* „Mensch“ (kā domā Trautmanis Apr Spr 372), tad pārejas nozīme varbūt ir bijusi „brīvnieks“, sal. burgundu *leudis* un senisl. *ljudinъ* „der Gemeinfreie“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 417.

lugis E. 341 „Kuchen“. Becenbergers BB XXIII 320 to saista ar vecleišu *lagoné* tp., bet *lug-* nesader ar *lag-*.

luisis E. 666 „Luchs“. Blakus lei. *lūšis* un la. *lūsis* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 411 sk. ir gaidāma arī prūšu forma ar *lūs-*, un ar to saskan pr. vietvārdi *Luselauke* un *Lusinemiedien* G. 92 sk. Rakstijums *uy* (arī vietvārdā *Luisen* blakus *Lusen* un *Lueszen* G. 91 un 218) varētu būt = *ū* (skat. FBR XII 148) vai arī *ū* ar *i-*epentezi, skat. arī FBR XV 101.

-*luke*, skat. *kāimaluke*.

luckis E. 640 „Holzscheit“: *laucks*, kr. *луча* „Kienspan“, skr. *ruci-h* „Licht, Glanz“ u. c. (tā jau Burda KSB VI 397), skat. Valdes Vrgl Wrtb II 408 skk.

luncka Gr. 29 „Acker“; Apr Spr 95 Trautmanis min pareizāku variantu *laucka*.

lunkan E. 644 „lūks“: lei. *lūnkas*

un senisl. *lyko*, skat. ME s. v. *lūks* un Valdes Vrgl Wrtb II 353.

lunkis E. 199 „Winkel“: lei. *lūnk-ausis* „nulinkusiomis ausimis“ Būgas KSn 264, la. (kuršu) *luñka*, *luncināt*, *lunk(an)s*, skat. ME s. v. *luñka*.

luriay, skat. *iūrin*.

luse (*lūze*) Thes 97 „Kopfverletzung, Schädelbruch“: lei. *lūžis* „Bruch“, *lūžti*, *ldužti*, la. *lūzt*, *laūzt* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 412 sk.

M.

maddla 33, 31; 35, 10, 22; 37, 1, 18, 31; 39, 8 „Bitte, Gebet“; ak. *madlan* 35, 14, 26; 39, 1; 57, 28; 61, 26 jeb *madlin* 35, 1, 14, 26; 37, 6, 7 sk., 22, 24; 39, 11; 53, 17, 31; 61, 21, 37; 69, 16, 21; 75, 23; daudzsk. nōm. *madlas* 39, 19 — no po. *modla* tp.

madlikan (ak.) 51, 15, 33 „Gebetlein“.

madlisna (*madlisna*) 59, 11 „Gebet“.

madlit (*madlit*) 33, 29; 67, 34; 69, 22; 73, 30; 75, 25; 79, 33, *madlit* 73, 12, *madliron* 73, 4 jeb *madlitwei* 39, 21 „bitten, beten“; (ar tag. viensk. 1. p. nozīmi) *madli* 45, 5, 19; 51, 18; 53, 1; 71, 27; 3. p. *madli* 73, 16, 23; daudzsk. 1. p. *madlimai* 35, 1, 14, 26; 37, 7, 22, 25, 34; 39, 11; 55, 36; 69, 4; 75, 9; 81, 9; imper. daudzsk. 2. p. *madliti* 73, 19 — no po. *modlic* tp.

-*maygis*, skat. *pelemaygis*.

maiggun (ak.) 63, 20 „miegu“: *enmigguns*, *ismigē*, *meicte*, lei. *migtī*, *miēgas*, la. *migt*, kr. *музатъ* „blinzeln“, *мжатъ* „schlummern“, senisl. *pomēžiti oči* „die Augen

schliessen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 246.

māim, skat. as.

mais 7, 22; 49, 8; 51, 16, 34 jeb mays 13, 23 „mans“; siev. dz. maia 47, 11; 51, 20; ģen. maisei (sen maisei polligun „mit meines gleichen“) 45, 18; dat. maiāsmu 45, 12, 25 „manam“; ak. maian 7, 27, 30; 31, 4; 33, 6; 45, 5, 18; 49, 9, 13, 14; 51, 21; 53, 4; 63, 26, mayan 7, 23, mayian 13, 31, mayien 13, 24 un mayiey (jālabo par mayien, skat. I 58₅₃); daudzsk. vīr. dz. ak. maians 29, 6; 45, 22; 53, 2; 63, 25; sensl. *mojb*, lat. *meus* tp.

mayse (*maize*) — tā laikam jālabo wayse Gr. 10, skat. moasis I.

maysotan E. 466 „gemenget“ (starp krāsu adjektīviem, tātad „raibs“): lei. *maišyti*, la. *māisīt*, sensl. *mēsiti*, sav. *miskan*, lat. *miscēre* „mischen“, skr. *mišra-ḥ* „vermischt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 244 sk.

maysta Gr. 2 „pilsēta“ laikam ir drīzāk aizguvums no poļu valodas (po. *miasto*) un tādā gadījumā jālabo par myasta nekā rada ar minēto slavu vārdu; skat. mestan.

maitāsnan (ak.) 27, 4; 29, 35; 37, 12 „Nahrung“.

maitātunsin 55, 25 „sich nähren“; tag. 3. p. maitā 65, 11 „nährt“: lei. *maitinti* „nähren“, *mīsti* „sich nähren“, la. *māita* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 247.

-maitint, skat. ismaitint.

-maytis, skat. nomaytis.

maytter Gr. 97 „Schalk“ — bezgalotnes forma ar nezināmu etimoloģiju.

maldai (daudzsk. nōm.) 61, 13 „junge“; ak. maldans 53, 26 sk.; komparatīva daudzsk. nōm. maldaisei 69, 26 „Jünger“ (mācekļi); dat. maldaisimans 49, 7, maldaysimans 13, 22, 26 jeb maldaisemans 7, 21, 25; ak. maldaisins 7, 13 jeb maldaysins 13, 12 sk.; ar superlatīva nozīmi en maldaisin deinan 33, 14 „am jüngsten Tage“ (pastardienā): sensl. *mladō* „jung“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 289; par to arī Frenkelis KZ LVII 176 sk.

maldenikis E. 189 „Kind“: maldai, sensl. *mladenьcb* tp.; par -en-Spechts KZ LIX 242.

maldian E. 438 „Fohlen“ (te laikam: jauns zirgs): maldai; ar to piedēkli, kas grieķu vārdā *παιδιον* „bērniņš“ (tā Burda KSB VI 45).

maldūnin (ak.) 19, 15; 61, 12 „Jugend“: maldai; par to Spechts KZ LIX 223.

malkis E. 579 „Stint“ (ķisis); etimoloģija nezināma. Varbūt (no *malikis?) kā mizas, neievērojamas (skat. ME s. v. *ķīsis* un Ketunena Liv. Wrtb. s. v. *kiš*) zivs nosaukums rada ar lat. *malus* „schlecht“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 296; sal. nozīmes ziņā vav. *stinz* „Stint“: *stunz* „kurz“.

malko — tā jālabo nalko Gr. 43 „Holz“: lei. *mālka*, la. *maļka*.

malnijkiks 71, 31, malnijkinks (jālabo par malnijkiks, skat. FBR XIV 171) 71, 15 sk., malnijkix 69, 33 jeb malnijkixs 69, 15 „bērniņš“; ak. malnijkikan 79, 34, malnijkikai (jālabo par malnijkikan, skat. I 104. §) 69, 20 un malnijkikun (laikam jālabo par malnijkikan; seko tieši aiz empirisētismu)

73,2; (nek. dz.) daudzsk. nōm. malnijkiku 33,29; 71,4; dat. malnijkikamans 71,21; ak. malnijkikans 69,23,25,30 sk.; 71,2,23.

malnijks 71,32; 81,6 jeb malneyks 81,10 „bērnš“; ģen. malnikas 71,35; 75,25 jeb malnikas 75,5; dat. malnīku 81,3; ak. malnijkan 79,31; 81,10; daudzsk. nōm. malnijkai 33,28; 35,5; 53,12; 59,23; ak. malnijkans 29,5,34; 45,23; 55,15; 65,22, malnikans 59,19 jeb malneijkans 59,22. Kā rāda sinonimais maldenikis E., *malnte* < *mald(e)n-*, tā Bernekera Pr Spr 143 un Leskīns IF XXXIV 319. Trautmanis Apr PN 173 spriež, ka pret to liecinot wāldnikans, bet šis vārds ir daudz retāk lietājams nekā bērna vārds, un tāpēc tur *-d-* varēja paglābties.

-maltan, skat. piwamaltan.

malunakelan E. 321 „Mühlrad“: malunis + kelan.

malunastabis E. 319 „Mühlstein“: malunis + stabis.

malunis E. 316 „dzirņus“: Ruppemalcz (kādu dzirņavu vārds) G. 146, lei. *malūnas* tp., *mālti*, la. *mālt*, sensl. *mlēti*, go. *malan*, lat. *molere* tp., iru *melim* „maļu“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 284 skk.

mandiwelis E. 318 „quirnestab“ (= „Quirlstab zum Drehen in der Mühle“); līdz ar lei. dial. *mandēvelis*, kā man mutes vārdiem aizrādījis prof. G. Ģerulis, no lejsvācu valodas.

manga Gr. „mauka“: lei. *mangininkas* „Hurenjäger“, *išmanginis* „Hurenkind“, skr. *maņjika* „mauka“ u. c., par ko Trautmanis Apr Spr 375 un Valde Vrgl Wrtb II 233.

mangoson (trūkst galotnes!) Gr. 96 „Hurenkind“: manga + soūns. mans, skat. as.

(vietvārds) Mantegarbs G. 94 un personvārdi Jomandt, Monteglau-de, Mantucke u. c. Tr. 144: lei. *Mantigirdas*, *Daugmantas* u. c., par ko Leskīns IF XXXIV 320 sk. un Salis GK 1933, 90.

mary E. 65 „das Haff“: lei. *mārēs* jeb *mārios* (par ko Būga KSn 232 skk.), la. (ezers) *Tuosmare*, sensl. *moře*, go. *marei*, lat. *mare* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 234 sk.

Marian (ak.) 5,29; 11,28 jeb Marīan 31,12,23; 77,35 „Mariju“.

Marx 69,24 jeb Marcus 49,2 „Markus“; ak. Markon 41,1.

(vietvārds) Markelauke, Marken un Markowaio Ģerulis Apr ON 94 sk. sastata ar lei. *markà* „Flachsröste“ (un *Markupis*), la. *mārks*, *mērkt*, *mīrkt*, mazkr. *мороква* „Morast“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 282.

mārtin (ak.) 67,25 jeb mārtan 69,3 „līgavu“: lei. *martī* „Braut“, la. *mārša* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 281.

mas, skat. as.

massais (*mazais*) 71,21 „weniger“: lei. *māžas*, la. *mazs*, skat. ME s. v. *mazs*. Te laikam (tā Levi PN 37) pieder arī pr. personvārdi Masicke, Masucke (lei. *Mažuks*), Masune, Masutte (lei. *Mažutis*) u. c. Tr. 144.

massi (tag. 3. p.) 19,16; 41,17; 47,3; 49,22; 55,17; 63,2; 71,6,33; 73,11 „kann“, ar viensk. 1. p. nozīmi 33,7; ar viensk. 2. p. nozīmi 51,15,33; daudzsk. 1. p. *massimai* 57,31; 77,10. Domā (Brückners AfslPh XX 490 u. c.), ka *massi* no po. *može* tp., bet Agrells Zwei Beitr. zur slav. Lautgesch.

56 pareizi aizrāda, ka tādus palīgverbus nemēdz aizgūt, un spriež, ka šis pr. verbs laikam ir neaizgūts vārds, varbūt rada ar gr. $\mu\eta\chi\omicron\varsigma$ „Hilfsmittel“ u. c.

-matis, skat. p a m a t i s.

-matre, skat. p o m a t r e.

mattei (dat.) 71, 16 „Mass“. Vai rada ar alb. *mate* tp., lat. *metri* „mērit“, skr. *māti-h* „Mass“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 237 vai aizguvums no vlv. *mat(te)* „Metze“, nav droši izšķīrāms.

-max, skat. d a n t i m a x.

mealde E. 52 „zibens“: baltkr. *maladnā* tp. u. c., par ko Mikola IF XXIII 122 sk. un Valde Vrgl Wrtb II 300.

meddo (< *medu; nek. dz.) E. 391 „međus“: lei. *medūs*, sensl. *medv*, skr. *mādhu* tp., gr. $\mu\acute{\epsilon}\delta\upsilon$, īru *mid*, sav. *metu* „miestiņš“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 261.

medenixtaurwis E. 766 „beerhun“. Becenbergers BB XXIII 311 sk. aizrāda, ka vlv. *berhan* ir „fazāns“, kas mežos nedzīvojot; taurwis esot nevietā iekļuvušā medenix labojums. Bet taurwis ar nevar būt pareiza forma. Un vai prūšiem varēja būt savs fazāna nosaukums, kad taču fazāns, kā saka pats Becenbergers, „im Ordenslande so wenig heimisch war“? Tieši aiz šā vārda seko tatarwis „teteris“, un tāpēc Neselmanis Thes 101 sk. domā, ka taurwis labojams par tatarwis un ka šis vārds norakstītājam pārskatoties no nākamās rindas iekļūvis arī blakus vārdam medenix, kas laikam apzīmējot „medni“: lei. *medinis* „hölzern“, pr. median.

median E. 586 „mežs“: lei. *mēdzias* tp., *mēdis* „koks“ (par ko Spechts KZ LVI 121 sk.), kr. *межá* „Grenze, Rain“, skr. *madhya-h*, gr. $\mu\acute{\epsilon}\sigma\sigma\omicron\varsigma$, lat. *medius*, go. *midjis* „vidējais“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 261; Krahe IF XLIX 272 te pievieno arī illuru vietvārdu Medione. Te pieder arī vietvārdi Absmedie, Awinemedien u. c. Thes 102, Medelauke, Mediolaucks, Medinen G. 96.

medies E. 696 „medinieks“ = *medis < **medij(a)s* = lei. *medijas* (ja šis vārds ir drošs, skat. Leskīna Nom 317), ja nav jālabo par medeis < **medej(a)s* = lei. *medéjas* tp., skat. Leskīna Nom 332. Atvasinājums no median.

medinice E. 357 „Becken“ — no po. *miednica* tp.

medione E. 699 „Jagd“: lei. *medžiōné* tp.

meida Gr. 30 „līdaka“ — sabojāts vārds, skat. liede.

meicte Gr. 59 „schlafen“: maigun.

melato E. 743 „zaļā dzilna“: lei. *meletā* tp., skat. Valdes Vrgl Wrtb II 294; latviešiem ir zaļā, zilā un melnā dzilna.

-meleis, skat. p o m e l e i s.

melcowe E. 48 „mercline“. Abi vārdi ir neskaidri, skat. Trautmaņa Apr Spr. 377; par tiem arī Mikola AfslPh XXXIX 139.

melne E. 161 „blo“ (= „blauer Fleck als Folge eines heftigen Schlag“): mīlinan, lei. *mēlyné* „blauer Fleck am Körper“, *mēlynas* „zils“, la. *mēļš* I, *mēļns*, skr. *malina-h* „schwärzlich“, gr. $\mu\acute{\epsilon}\lambda\alpha\varsigma$ „melns“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 293 sk.

meltan E. 335 „*mīti*“: malunis, lei. *mīltai*.

menentwey (laikam < *minin-twei) 5, 6 „*minēt*“: minisnan.

menig E. 8 „*mēness*“ laikam ar Becenbergeru BB XXVIII 158 sk. jālabo par menins (ar -ē-): go. *mēna*, lei. *mēnuo* tp., lat. *mēnsis*, gr. μῆν „Monat“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 271 sk.

menisnan, skat. minisnan.

mennei, skat. as.

mensā 63, 26, mensai 39, 2 (seko te aiz stāi switai bhe nousā) jeb menso E. 154 un 374 „Fleisch“; ģen. mensas 33, 3 jeb menses 11, 36; ak. mensan 63, 22, 26; 65, 10; 77, 6 jeb mensen 53, 25; daudzsk. nōm. (?) mensas 63, 30 (seko aiz ains „ein“, bet — iegaumējot citas rupjas kļūdas Villa tulkojumā — tomēr varētu būt ne vīr. dz. viensk. nōm., bet ā-celma daudzsk. nōm., sal. la. *mīesas* un ģen. menschon); daudzsk. ģen. menschon 7, 2 (ar sch — ja tiešām gribēts tā rakstīt — varbūt tāpēc, ka ar to tulkotais „Fleisches“ te ir = der Menschen): la. *mīesa* (skat. ME s. v. *mīesa*), žem. *meisa*, sensl. *mēso*, go. *mimz*, skr. *māmsa-m* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 262. menso E varētu vēl būt, kā domā Agrells Neutr 34, nek. dz. daudzsk. nōm. ar kolektīvu nozīmi (daudzskaitlinieks ir arī tocharu B *mīsa* „gaļa“, skat. Peder-sena Tocharisch 28. §), bet katechismu dialekta *mensā* — gluži kā la. *mīesa* un žem. *meisa* — jau izprasts kā ā-celma viensk. nōm. Sena neutrāla *men-san latviskais pārveidojums būtu ne *mīesa*, bet **mīes(a)s*.

mēntimai (tag. daudzsk. 1. p.)

23, 18 „melojam“: lat. *mentiri* „melo“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 264 skk.

mergo E. 192 jeb merga Gr. 22 „Jungfrau“, mergu 45, 11 „Magd“; ak. mērgan 27, 27 jeb mergwan 5, 24; 11, 23; daudzsk. dat. mergūmans 59, 29: lei. *mergà* tp., la. *mērga*², skat. Valdes Vrgl Wrtb II 281. Te pieder arī Mergapille, Mergunen G. 98 un vācu dial. aizgūvums *margell*, par ko Cizemers ZfdMa. XVIII 153.

merguss (trūkst galotnes) Gr. 88 „Magd“: lei. *mergūžē*.

mes, skat. as.

mestan E 796 „pilsēta“ — no poļu valodas (*miasto*).

-mests, skat. pomests.

metis E. 166 „Wurf“: pomests, lei. *mētis* „Wurf“, *mēsti*, la. *mest*, *mēts*, sensl. *mesti* „mest“, slovēņu *mēt* „Wurf“ u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb II 259, Hermanis IF L 238 sk. un Jokls WuS XII 80 sk.

mettan E. 12, mette Gr. 25 „gads“: lei. *mētas* tp., la. *mēts*, skat. ME s. v. *mēts*; citādi par to Valde Vrgl Wrtb II 237.

mettele Thes 104 „?“.

-mettewingi, skat. pomettewingi.

mien, skat. as.

-migē, -migguns, skat. ismigē resp. enmigguns.

milan E. 455 „gewant“ (= „grobes Tuch“): lei. *mīlas* tp., la. *mīls* III un *mīla* I.

mīls 45, 5, mijls 35, 6; 45, 3; 47, 14; 71, 1 jeb (jātvingu) miles BB II 137 „*mīls*“; ģen. mijlas 69, 2; 75, 5; 79, 31; ak. milan 51, 17; 81, 5 jeb mijlan 23, 9; 33, 30; 51, 35; 71, 12;

79, 23 sk.; vīr. dz. daudzsk. nōm. *mīlai* 55,36 jeb *mijlai* 33,29; siev. dz. *mijlas* 69,36; 75,34; adv. *mijlan* 25, 10; adverba kompar. *mijls* 57,2: lei. *mylūs*, *meilūs* jeb *mielas* tp., *su-simliti* „apžēloties“, la. *miēluot*, sensl. *milb* „mīļš“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 244. Te pieder arī personvārdi *Milegaude*, *Milagids*, *Mylemunt*, *Tautemille*, *Myluke*, *Milune* u. c. Tr. 145, sal. lei. *Milgaudas u. c. Leskīna IF XXVI 343 un XXXIV 322 minētus vārdus.

mijlan (ak.) 71, 28 „mīlestību“.

mijlin (ak.) 77, 13 „mīlestību“.

milijt (*mīltt* < *mīlet) 23, 16, 25; 25, 7, 15, 23, 27; 27, 1, 9, 20, 31; 29, 16; 65, 8 „*mīlēt*“; pag. akt. divd. *milijuns* 65, 1 sk.; pag. pas. divd. daudzsk. nōm. *milijtai* 79, 30; tag. 3. p. *milē* 29, 6; 65, 9 jeb *mile* 65, 9; imper. viensk. 2. p. *mijlis* 61, 25; daudzsk. 2. p. *milijti* 65, 1: lei. *mylēti*.

mīlinan (ak.; ar *l* < *e*) 65, 6 „Fleck“: melne, lei. *melina* „livor“.

minisnan (*mintsnan* ar *l* < *e*; ak.) 13, 31, *menisnan* 7, 30; 13, 24 jeb *menisssnan* 7, 23 „Gedächtnis“: lei. *minēti* „gedenken“, la. *minēt*, sensl. *mbnēti*, go. *munan* „meinen“, skr. *man-yatē* „denkt“, gr. μέμνη „gedenke“, lat. *memint* „atminos“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 264 skk.

-*minius*, skat. *auminus*.

mynix E. 511 „Gerber“: lei. *minikas* „minējs“, *minti* „treten“, la. *mīt* (tag. *minu*), sensl. *meṭi* „spiest“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 263.

mynsis E. 380 „Schmer“: mazkr. *мязнути* „dick werden“, *мязь* „Beleibtheit“, vecpoļu *miež* „Dicke; Fleisch

eines Körperteils“ u. c. (tā Būga KSn 273).

mynsowe E. 364 „Schüssel“; par etimologiju ir nedroši minējumi *Becenbergeram* BB XXIII 312.

-*mijrisnans*, skat. *pomijrisnans*.

-*mīrit*, skat. *ermīrit* un *pomīrit*.

miskilis, skat. *nuskils*.

mistran (ak.) 57, 34 „Fürst“ — lidz ar lei. *mīstras* „Meister“ no po. *mistrz*.

mixkai (adv.) 19, 13 „vāciski“ — bez drošas etimoloģijas. Leskīns

(skat. *Trautmaņa* Apr Spr 379) to saista ar kristībvārdu *Mikas (= lei.

Mikas) „Michel“ (*mixkai* < *miskiskai); *Neselmanis* un *Klūge* (skat.

Trautmaņa Apr Spr l. c.) — (kā aizguvumu un pārveidojumu) ar po.

niemiecki „vācisks“; *Pirsons* (*Pierson*) un *Becenbergers* (skat. *Trautmaņa* Apr

Spr l. c.) — ar lei. *mekēnti* „stammeln“; *Būga* KSn 204 sk. — ar *Jordana*

(*Getica* III 59) „*mixi*“; *Mikola* AfslPh XXXIX 140 — ar po. dial. *miemiec*

„vācietis“, no kam esot radies *mimiskiskai; *Ķerulis* AfslPh XL 156 — ar

lei. dial. *mīksyti* „stammeln“ (*mixkai* < *miksiskai). Varbūt *mikiskai vai

*mīkiskai < *mēkiskai ir atvasinājums no kāda *mikus vai *mīkus < *mēkus

„ar zobenu apbruņots“, kam pamatā būtu no ģermāņu vai slavu valodām

aizgūts zobena vārds (slavu *mbčb vai go. ak. *mēki*; *kalabian* varēja nebūt

vienīgais zobena nosaukums), sal., piem., lei. *garbānius* „Krauskopf“:

gārbana „cirta, sproga“ u. c. *Leskīna* Nom 325 sk. *Pirmie* ģermāņi, ar kuriem

prūši pamatīgi iepazinās, varēja būt ar zobenu bruņoti vīri; apmēram

līdz Kristus laikam pašu prūšu kapos

lidz šim zobeni nav atrasti. Nozīmes ziņā sal. slv. *sahs*: *Sahson*.

mo argis E. 239 „Morgen (Ackers)“ — līdz ar lei. *margas* no po. *morg*.

I moasis (ar -s- = z) E. 261 „Gerste“: lei. *miežys*, la. *miezis*, *mäi-ze*; par gayde „wesze“, mayse „gerste“ laikam ir jālabo gayde „gerste“, wayse „wesze“ Gr. 9-10.

II moasis E. 516 „Blasebalg“: lei. *mašas* „grosser Sack“, la. *māiss*, serbu *mijeh* „Blasebalg“, skr. *mēša-h* „Widder; Fell“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 303.

mo azo (ar z = s) E. 178 „Muhme“: lei. *móša* „vīra māsa“, la. *māsa*, par ko Becenbergers AM XV 282 skk.

mo ke (ar ō) E. 265 „magone“; domā, ka tam pamatā po. *mak* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb II 225.

-mokin, skat. wissemokin.

(ezervārdu) Moleyn (: lei. *Molainiai*) Ķerulis Apr ON 100 saista ar lei. *mólis* un la. *māls*.

-mosingis, skat. wissemu-singis.

moska Gr. 85 „leimet“ — neskaids vārds; Neselmanis Thes 106 to salīdzina ar kr. *мазка* „Tünche“, po. *maz(g)ac* „schmieren“ u. c.

mosuco E. 662 „Wiesel“; Pirsons AM VII 584 un Bernekens Pr Spr 308 to saista ar massais.

mothe, skat. mūti.

muisieson (kompar.) 45, 30 „grös-tern“, skat. I 153. §.

-mukin, skat. wissemokin.

mukinewis (ar $\bar{u} < \bar{a}$) 55, 12 „lehrhaftig“; daudzsk. ak. mukinnewins 57, 4; mukint.

mukinnewingins (daudzsk. ak.) 55, 20 „Lehrer“.

mukinsnan (ak.) 55, 18, 31 „Leh-

re“, 61, 28 jeb mukinsnan (jālasa: mukinsnan) 55, 5 „Lektion“.

mukint (ar $\bar{u} < \bar{a}$) 43, 15; 51, 6; 53, 10; 55, 17 „māct“; pag. akt. divd. mukinnons 75, 24; pag. pas. divd. mukints 35, 4; tag. 3. p. mukinna 35, 7 (2×); daudzsk. 1. p. mukinni-mai 23, 27 „lernen“ (par to Becenbergers KZ XLI 117²); imper. daudzsk. 2. p. mukinaiti 41, 2, mukineyti 13, 13 jeb mukinaity 7, 14; refleks. mukinsusin (ar Becenbergeru KZ XLI 124 laikam jālabo par mukinseisin) 61, 28 „lai mācās“: lei. *mo-kinti* tp., la. *mācēt*.

mulgeno, skat. musgeno.

murrawuns (pag. akt. divd.) 45, 18 sk. „gemurrt“ — no v. *murren*.

musgeno — tā sākot ar Potu KSB VI 114 labo rakstījumu mulgeno E. 74 „Mark“. Atgādina skr. *majjan-*, av. *mazga-*, sensl. *moždanō* tp., *mozgō* „smadzenes“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 309, bet kā skaidrojams -u-? Ar po. *mózg* „smadzenes“ ietekmi? Piedēkļa ziņā sal. strigeno.

musilai 75, 22 „er möge“; domā, ka pamatā tam po. *može* „var“, bet sal. to, kas teikts par massi (ar $m\bar{u} < m\bar{a}?$).

musingin (nek. dz. viensk. nōm.) 47, 3 „möglich“.

-mūsnan, skat. aumūsnan.

muso E. 782 „mūsa“: lei. *musiā* tp., la. *muša*, serbu *mūha*, gr. $\mu\upsilon\sigma\alpha$, lat. *musca* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 311.

mūti 43, 32, muti Gr. 69 jeb mothe E. 170 „māte“: lei. *mōtē* „māte > sieva“, serbu *māti*, skr. *māta*, gr. $\mu\acute{\alpha}\tau\eta\rho$, lat. *māter*, īru *māthir*, sav. *muoter* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 229.

N.

na (prep.), 1) „auf“ ar dat. 7, 6; 13, 4; 2) „nach, gemäss“ ar ak. 29, 16; 3) „gen“ ar ak. 11, 31; 79, 3; skat. n o.

nabis E. 123 „Nabel“, 297 „Nabe (am Rad)“: la. *naba*, sav. *naba*, skr. *nābhi-h* „Nabel“, *nabhyam* „Nabe“ u. c. Valdes Vrgl Wrth I 130. Te Ćerulis Apr ON 104 pievieno arī upju vārdus Nabe (: la. *Naba*) un Nabote.

nadele (ar *a < e*) E. 17 „svētdiena“ — no po. niedziela tp.

nādewisin (ak.; dew laikam ar Bernekeru Pr Spr 286 jālabo par *dw*; Becenbergers KZ XLIV 304 šo vārdu labo par *nadewisin*, kur *ī < ē*) 57, 7 „Seufzen“: lei. *dvēsti* „hauchen“, *dūsēti* „aufseufzen“, la. *dvaša*, *dvēsele*, *dusēt*, sensl. *duxō* „Hauch, Geist“, *dychati* „elpot“, go. *dius* „wildes Tier“ u. c. Valdes Vrgl Wrth I 843 skk.

nadruwīsnan (ak.) 41, 31 „cerību“: *druwīt*.

nage E. 145 „Fuss“: lei. *nagā* „Huf“, *nāgas* „Nagel, Klaue“, la. *nags*, sav. *nagal* „Nagel“ u. c. Valdes Vrgl Wrth I 180 sk.

nagepirstis — tā jālabo rakstijums nagepristis E. 149 „Zehe“: nage + pirsten.

nagis E. 371 „Feuerstein“: lei. *tīnagas* tp.

nagotis E. 349 „eherner Topf“, īsti — „(puōds) ar kājām“: nage, lei. *nagūotas* „mit Nägeln oder Klauen versehen“, skat. Trautmaņa Apr Spr 381 ar liter.

nagutis E. 117 „nags“: nage, lei. *nagūtis*, sensl. *nogōtb* tp.

naktin (ak.) 13, 20; 51, 17, nactin 7, 19, nacktin 53, 3 jeb nack-

tien 49, 5; 61, 22 „nakti“: lei. *naktis* sensl. *noštō*, go. *nahts*, lat. *nox* tp., skr. *naktam* „nachts“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 337 skk.

nalko, skat. malko.

naricis — tā labo rakstijumu naricie E. 664 „sesks“ — laikam aizgūvums no kādas slavu valodas, sal. sensl. *norьcb* „animal quoddam“, kr. *норица* „kleine Fischotter“ u. c.

naseilis (gen.) 7, 15 jeb naseylis 13, 15 „Geistes“; ak. naseilen 5, 29, 35 jeb naseylien 11, 28, 34, skat. nosēilis.

naseilliwingiskan (ak.) 73, 17 „garīgu“.

-nasse, skat. ponasse.

nassute Thes 110 „Transportschiff“: lei. *nēsti*, la. *nest*, sensl. *nestī* „tragen“ u. c. Valdes Vrgl Wrth I 128 sk.

Natrimpe Mag XXI 154 un 220, kāds prūšu dievs, par ko Būga KSn 24.

(vietvārdus) Nauden, Naude-lauken, Nawdisken un Naudithen (: la. *Naūdite*²) Ćerulis Apr ON 106 saista ar lei. *naudā* „die Habe“, la. *naūda*, senisl. *nautr* „wertvoller Besitz“ u. c. Valdes Vrgl Wrth II 325 sk.

naūmans, skat. as.

naunagemmans 81, 4 „neugeboren“: *nauns* + *gemmons*.

naunagimton (pag. pas. divd. nek. dz.) 71, 35 „neugeboren“.

naunīngs 55, 16 „Neuling“: *nauns*.

-naunīsan, skat. ernaunīsan.

nauns 43, 5; 49, 12 „neu“; ak. *naunan* 41, 25 jeb *nawnan* 43, 13 sk.: *nawans*, *neuwēnen*; laikam no **navas* vai **naujas* + **jaunas* (tā Bernekers Pr Spr 309 un Valde Vrgl Wrth II 324 ar liter.) Citādi par

to Becenbergers BB XXIII 295 un Otremskis (Otrębski) ZfslPh XV 83 sk. (: lei. *nūnāī*, sensl. *nynē*, skr. *nūnam* „tagad“). Te minams arī vietvārds Naunese de G. 107.

naussen, skat. as.

nautei (dat.) 23, 19 „Not“; ak. nautin 57, 20; 71, 4 jeb nautien 71, 30; daudzsk. ak. nautins 25, 18; go. *nauf̃s* tp., bulg. *nut* „Zwang“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 316.

nawans savienojumā sta nawans testamentan 7, 27 „das neue Testament“ laikam jālabo par (nek. dz. nōm.) nawan (sal. turpat 7, 28 kraugen, kha ... palletan werst; nawans var būt radies burtlicim pametot acis uz tai pašā rindā sekojošo perwans): sensl. *novъ*, skr. *nava-h*, gr. *νέος*, lat. *novus*, lei. *naūjas*, go. *niujis* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 324.

nawetto E. 323 „getrip“ (= „das unmittelbar von der Welle in Bewegung gesetzte Rad in der Mühle“ vai „Mühlgang“?); nozīmi droši nezinot arī etimoloģija paliek nezināma.

neainessa, skat. niains

neggi 25, 8; 27, 2; 33, 5; 53, 28; 69, 6 „nedz“: lei. *nēgi* (< *ne* + *-gi*), skr. *nahi* „ne“.

neikaut 43, 14 „wandeln“ — varbūt rada ar lei. *nikti* „heftig beginnen“, la. *nāiks*, kr. *проникнуть* „durchdringen“, sensl. *niknōti* „sprosen“, skat. Trautmaņa Apr Spr 383 ar liter.

nertien, skat. nierties.

-nertimai, skat. ernertimai.

neuwenen (adj. nek. dz. nōm.) 13, 28 „neu“ — laikam no **neuo-* > *nava-* ar piedēkli *-eno-* (tā Becenbergers KZ

XLIV 312 un Trautmanis Apr PN 161), sal. arī vietvārdus Nawanpile Thes 111, Nawenynen un Nawensede G. 106 sk. Noteiktā forma (**nawanjan*), par ko bija domājis Trautmanis Apr Spr 247, laikam būtu rakstīta **neuwennien*.

newints 27, 16, newints 5, 20 jeb newyntz 11, 19 „devīts“: go. *niunda*, lei. *deviņtas*, sensl. *devētъ* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 128.

ni (jeb ny 5, 5, 12, 14, 16, 18, 21, 23; 7, 10), ni- „ne, ne-“ 7, 10, 17; 13, 8, 16; 23, 6, 11, 17, 26; 35, 8 u. c. — laikam līdz ar la. dial. *ni-* (proklizē) < *nei*: lei. *neī*, la. *nei*, slavu *ni*, go. *nei*, lat. *nī*.

niains 67, 33 „neviens“; siev. dz. niainā 41, 21; 57, 10 jeb niaina 61, 9; ģen. neainessa 37, 24; ak. niainan 47, 2, 3 jeb niainan 25, 16; 51, 23; 53, 6.

niaintonts (jālabo par niainonts) 65, 10 „niemand“; ak. niainonton 37, 34: ainonts.

ny anterpinsquan 5, 5 „unnützlich“: enterpo; anterpin[i]squan isti: „zum Nutzen“ (no adjektīva **terpins* „derīgs“), skat. Trautmaņa Apr Spr 383.

niaubillintis (ģen.) 77, 14 „unmündiges“; siev. dz. dat. nianbillintai (jālabo par niaubillintai) 77, 13 sk.: billit.

nideiwiskan (ak.) 23, 17 „Abgötterei“: deiwas.

nidruwien (ak.) 39, 3 „Missglauben“.

nidruwīngi (vir. dz. daudzsk. nōm., jālabo par nidruwīngēi, sal. tenn[e]ijsmu 27, 3, biāt[w]e[i] 29, 12, crixtitw[e]i 69, 13, d[e]ine-

niskas 37, 10, d[e]iwūtiskan 39, 14, pr[e]i 59, 4) 63, 13 „neticīgi“; daudzsk. ģen. nidruwīngin 75, 17: druwīt.

nidruwīntin (tag. akt. divd. ak.) 73, 33 „neticīgu“: druwīt.

niebwinūts 55, 10 „unsträflich“ (īsti: „nicht beschuldigt“); siev. dz. niebwinūtei (ar -ei varbūt — tā Becenbergers KZ XLI 79 — pēc iepriekšējā bousei; stai swintai bousei bhe niebwinūtei) 65, 7: etwinūt.

nienbāenden 11, 5 jeb ni enbāndan 23, 11 „unnützlich“: lei. *bandā* „Viehherde, Vermögen, Profit“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 152; citādi par -bāndan un lei. *bandā* (: pr. per-bānda) ME s. v. *bañda* I.

nierties (varbūt ar nie- nākamā -tie- ietekmē; ģen.) 71, 33 „des Zorns“; ak. nertien 29, 12; 59, 19; 71, 10: ernertimai, lei. *nertēti* „dusmoties“, *nartinti* „sadusmot“ u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb II 333.

nieteīstis (ar Bernekeru Pr Spr 77⁵ jālabo par nietneīstis; ģen.) 71, 33 „Ungnade“: etnīstis.

nigīdīngs 45, 17 „nekaunīgs“: gīdan, lei. *gēdingas* „kaunīgs“.

ni isarwi (adv.) 45, 12 „untreulich“: isarwi.

ni isarwis 43, 33 „ungetreu“.

nikai 35, 7 (aiz kittewidei „citādi“) „nekā“ (v. *als*): kai I.

nikanxts 45, 34 „unhübsch“: kanxta.

ny koytu Gr. 83 „negribi“: quoi II un iquoitu.

nipogattawints 51, 3 „ungeschickt“ (īsti: nesagatavots): pogattawint.

nipoklusmings 43, 33 „nepaklausīgs“: poklusmingi.

nipokūntuns (pag. akt. divd.) 45, 2 „verwahrlost“: pokūnst.

niquāitings 69, 30 „unwillig“: quāits.

niquei 43, 20 „ja nicht“; niqueigi 67, 23 „nimmermehr“: quei, skat. Trautmaņa Apr Spr 384.

niseilewingis 43, 33 sk. „unfleisig“: seilin.

niskijstints 71, 17 „verunreinigt“: skijstinnons; no adj. **niskīst(a)s* „nešķīsts“?

niswintina (tag. 3. p.) 35, 8 „entheiligt“ jeb niswintinai 35, 30 „nicht heiligen“: swintint.

niteisīngiskan (ak.) 55, 13 „negodīgu“: teisīngi.

niteisīwingins (daudzsk. ak.) 45, 24 sk. „unzüchtige“: teisīwingiskan.

nitickran (adv.) 53, 2 „unrecht“: tickars.

niwertīngs 51, 3 „unwürdig“: wertīngs.

niwinūtiskau (jālabo par niwinūtiskan; ak.) 31, 30 „Unschuld“.

niwinūton (ak.) 31, 27 „nevainīgu“: etwinūt.

no — prep. ar ak. (un priedēklis), 1) „auf“ (uz), a) virzienu apzīmējot 61, 21; 63, 21 (krūt noston smumentinan „fallen auf den Menschen“); 65, 18; 69, 34; 81, 21; b) atbildot uz jautājumu „kur?“ 19, 14 (no tautan „auf dem Lande“); 25, 3; 33, 10; 35, 23; 59, 28; 65, 29, 31; 67, 12; 77, 8; c) ģermānismu veidā 53, 14 (giēidi notien „warten auf dich“); 47, 4 (imais stan etwerspenien noston ... grikausnan

„nimm die Vergebung auf die ... Beichte!“); 77, 17 (posinnāts ... nokan tāns crixtits postānai „bekannt ... worauf er getauft werde“); 79, 14; 81, 13 (nostan ucka isarwiskai „auf das treulichste“; par šo no Becenbergers KZ XLI 73); 29, 21; 47, 7, 15 (nostan „darauf“ = pēctam); 51, 14, 32; 67, 34; 73, 1; 77, 12 (nostansubban „hierauf“ = pēctam); skat. arī nostan kai „auf dass“ (=lai) s.v. kai I; 2) „ob“ 55, 16 (kas nostan wirdan lāiku „der halte ob dem Wort“); 3) „an“ 53, 28 (podingausnan no ainontsi kaulan „Gefallen an jemandes Beinen“); 4) „gen“ (=uz) 31, 16 (unsaigūbons no dangon „aufgefahren gen Himmel“); 5) „über“ (=pār, par) 29, 4; 41, 28 (islīuns ast no mans „ausgegossen hat über uns“); 57, 16; 59, 4; 63, 36 (stan pallaipsan ... noschan bausennien „das Gebot ... über diesen Stand“); 6) „nach“ 27, 21 (no tennēison weldisnan ... stallēmai „nach seinem Erbe ... trachten“); 69, 17 (no enteikūsnan „nach [=gemäss] Ordnung“); 73, 32; 73, 34 (no twaian ... engraudisnan „nach deiner ... Barmherzigkeit“); slavu *na* „uz“, lei. *nuō*, la. *nūo*, skat. I 205. §.

noatis E. 291 „nātre“: lei. *notrē*; par šo vārdu arī Spechts KZ LXII 253, Būga KSn 274 un Valde Vrgl Wrtb II 329.

nognan E. 498 „Leder“ — bez drošas etimoloģijas. Ja te *gn* < *kn*, tad varētu ar Lidēnu IF XVIII 410 skk. un Valdi Vrgl Wrtb II 317 domāt par sakaru ar gr. *νάχος* „wolliges Fell“; ja *gn* ne no *kn*, tad šis vārds varbūt ir

rada ar lei. *nūogas*, slavu *nagō*, skr. *nagna-h*, go. *naqaþs* „kails“ un la. *nuōgs*, sal. lei. *kāllis* „Tierhaut“: la. *kails*.

noye Gr. 47 „Beine“: nage.

nolingo E. 453 „Zügel“: lingo, it kâ: kas virs kâpšļiem. Trautmanis Apr Spr 386 saka: „zu einem *nolingot „herniederschaukeln“; bet pr. no taču ir „uz“, ne — „hernieder“.

nomaytis E. 684 „vepris“: lei. *mattēlis* „Mastborg“. Trautmanis Apr Spr 386 u. c. saista šos vārdus ar pr. ismaitint u. c. Bet ko nozīmē tad te priedēklis no-? Un la. *baruōklis* „Mastschwein“ vedina domāt, ka šie vārdi ir rada ar pr. maitā „nährt“ u. c.; nomaytis tad būtu: kas uzbarojams vai uzbarots.

noploz E. 396 „wölger“ (ko skaidro: „Wellholz, Walze, Rolle“) — ar neskaidru nozīmi (starp vārdiem „Dekkel“ un „Tonne“) un tāpēc arī bez etimoloģijas. Varbūt kas „uzplats“ (Aufgedecktes)?

northe Gr. 49 „krekls“: nurtue. noseilewingiskan (ak.) 77, 5 „garīgu“.

nosēilis 33, 7 jeb noseilis 51, 13, 31 „Geist“; ģen. noseilis 67, 32; 79, 19, noseilīs (laikam jālabo par noseilis) 41, 4 jeb noseilie (laikam jālabo par noseilis) 41, 28; ak. noseilin 35, 18; 41, 25; 47, 19; 77, 34; 79, 8, noseilien 31, 11; 33, 1; 75, 11, 19; 77, 7, 10; 79, 22 jeb nuseilin (ar nu- < nuo- proklizē?) 73, 8 (skat. arī naseilis): no + seilin. Bet ko te nozīmē no-?

noseproly E. 86 „Nasenloch“: nozy; -proly var būt ar kādu l-pie-

dēkli atvasināts no *prā vai *prō „caur“ vai disimilēts no *-*prory*, sal. la. *ple-re*.

nōson, skat. as.

noūma(n)s, skat. as.

noūsā (siev. dz. nōm.) 39,2 „unse-re“; vīr. dz. dat. *noūsesmu* 25, 15, *nousesmu* 57,32 jeb *noūsmu* 27, 20, 32; 81, 5; vok. *nu^esze* Arch Phil VII 104; daudzsk. ak. *noūsons* 25,8; 37, 20, 23 jeb *nousons* 37, 19; daudzsk. gen. *noūson s. v. as.*

noūson, skat. as.

nowaitiāuns (pag. akt. divd.) 45, 26 „nachgeredet“: *waitiāt*, kr. *навъчатъ* „verleumden“.

nowis E. 151 „rump“ (= „Leib“): la. *nuoviņš* „homunculus“? Jeb rada ar sensl. *navb* un go. *naus* „Leiche“ (no kuņiem tad la. *nāve* būtu jāšķir; sal. sav. *lich* „Leib“: v. *Leiche*)? Neselmannis Thes 115, kam pievienojas Trautmanis Apr Spr 386 un Valde Vrgl Wrtb II 316, gluži patvarīgi piešķir šim pr. vārdam nozīmi „toter Leib“ un ar to nu apvieno ir sensl. *navb*, ir la. *nāve*.

nozy (nōsi; divsk. nōm.?) E. 85 „deguns“: lei. *nōsis* tp., la. *nāss*, skr. (divsk. nōm.) *nāsā*, slav. *nosъ*, sav. *nasa* „deguns“, lat. *nāris* „nāss“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 318.

-*nu*, skat. teinu.

nūmas, skat. as.

nurtue E. 479 „kreklis“: *northē*, sensl. *nyrēti* „se immergere“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 334.

nusan, skat. as.

nuseilin, skat. *nosēilis*.

nusen, skat. as.

nuskils E. 299 „Schiene“, bet E. 246 tam pašam vācu vārdam ir tulko-

jums *miskilis*. Becenbergers BB XXIX 248 (un KZ XLIV 294) un Trautmanis Apr Spr 387 labo *miskilis* par *nuskilis* un domā, ka tas radies no sav. *nuskil* „Band“ (vai vav. *nuschel*). Turpretī Brückners KZ XLIV 333 labo *nuskils* par *miskils* un liek tam pamatā vecpoļu *mysky* „?“ Non liquet.

nuson, skat. as.

O.

Occopirmus Mag. XXI 233 skk., 243, 245, 259, 291, 295, 299, 362, 541, prūšu debess dievs (*Ukapirmas* „visu pirmais“): *ucka* + *pirmas*, tā Būga KSn 133, Brückners KZ L 164 un (skat. Idg Ib XIII 361) Bujaks.

P.

pa-, priedēklis, skat. *po-*.

padaubis E. 30 „Tal“ un ezer-vārds *Dauben* G. 26: lei. *daubā* „Schlucht“, *dūbti* „einsinken“, la. *dubt*, go. *diups* „dziļš“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 847 sk.

paddis E. 312 „Kummet“ (sakas): lei. *pādžiai* „das Untergestell“, *padēti* „hinlegen“ (tā Būga Aist Stud 26 un Bernekers KZ LVII 248); skat. arī Trautmaņa BSl Wrtb 47 sk. un Valdes Vrgl Wrtb I 827 un II 24.

pagaptis E. 362 „Bratspiess“ (līdz ar *dijlapagaptin*): lei. *gabanā* „Armvoll“, senīru *gaibim* „ergreife, halte“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 345; līdzīgi jau Pīrsons AM IX 162 un Becenbergers GGA 1874, 1245.

pagār (prepoz. ar ak.) 23,6 „neben“: la. *garām*, *garš* u. c. KZ XLIV 58 un Bernekerā Pr Spr 310.

pagauts, skat. *pogaūt*.

paggan, postpozīcija aiz ģen., dēļ (ar kauzālu nozīmi) 25, 7, 15, 25; 27, 1, 9, 20, 31; 37, 23; 45, 7; 57, 2, 21 (2×); 65, 28; 69, 15; 71, 31; 73, 8; esse stesse rikijas paggan 59, 1 „um des Herrn willen“; stesse paggan 29, 11, 25; 57, 21; 61, 16; 63, 27, 28; 67, 14; 71, 17, 27 „tādēļ“. Būga Aist Stud 137 te saskata prepozīciju *pa* ar piekabinātu partikulu.

pagonbe (laikam ar Neselmani Thes 117 jālabo par pagonibe) E. 795 „Heidenschaft“: poganans.

pagrimis E. 442 „Brustriemen der Pferde“. Becenbergers domā BB XXIII 313 la. *gürnu* dēļ, ka šis vārds varbūt jālabo par pagurnis, ar ko Trautmanis Apr Spr 388 salīdzina lei. *gurnis* „Leib“ (tātad: „Riemen unter dem Leibe“).

-paikā, skat. popaikā.

-paickēmai, skat. aupaickēmai.

paikemmai 23, 19 „wir trügen“: go. *faih* „Betrug“, lei. *pekti* „mäkeln“, la. *pikts* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 10. Vai pareizais rakstījums ir paikemmai (kā domā van Veiks Apr St 135) vai -paickēmai (kā domā Becenbergers KZ XLI 118¹), nav droši izšķirams nezinot šā verba pārējās formas.

paycoran E. 6 „Siebengestirn“. Brückners AfslPh XX 513 domā, ka tā saukts ir „das Regensiebengestirn“, un apvieno to ar lei. *paikas* „schlecht“ (: paikemmai) un *óras* „Wetter“.

packaien (ak.) 81, 22 „Frieden“ — laikam no po. *pokój* tp.

packan (ak.) 47, 20 jeb packun 69,9 „Frieden“; sen-packai 75, 18

„sicher“ — iepriekšējā vārda pārveidojums?

pacaris E. 502 „Riemen“ (starp vārdiem, kam sakars ar kurpnieku) — formāli it kā saskan ar la. *pakars*: lei. *kārti*, la. *kārt* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 412.

packawingi 57,3 (seīti packawingi „seid friedsam!“) — adverbs vai nek. dz. viensk. nōm. ar vīr. dz. daudzsk. nōm. nozīmi: packan.

packe 37, 16 (kur gaidāms būtu ak.) „Friede“.

packīwingiskan (ak.) 57, 30 „ruhig“.

pakūnst, skat. pokūnst.

palayde Thes 117 „Nachlass eines Verstorbenen“ (par to arī Becenbergers Festschrift-Kuhn 262 un Cizemers ZfdMa. XVIII 149): lei. *léisti*, la. *laist*.

palasassis — tā labo rakstījumu palasallis E. 574 „bore“ (kāda zivs): lasasso. Būga KSn 274 salīdzina leišu zivju vārdus *pókaršis*: *karšis*.

palasinsnon, skat. polasinsnan.

-pallai, skat. aupallai.

pallaips (< *palaipsas) 23, 5, 10, 21; 25, 1, 11, 19, 28; 27, 5, 16, 25; 59, 27 „Gebot“ (bauslis); ak. pallaipsan 39, 32; 63, 36; daudzsk. nōm. pallaipsai 23, 2; 61, 26 jeb palapsaey 5, 1; 11, 1; daudzsk. ak. pallaipsans 27, 36; 29, 6 sk., 11, 12, 15, 17; 43, 31 sk.; 45, 28; 51, 26 sk.: lei. *liēpti* „pavēlēt“, gr. *λεψ̄ επιθυμία* Hes. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 404.

pallaipsitwei 27, 27, pallapsitwei 27, 26, pallapsittwey 5, 21, 23 jeb pallapsitwey 11, 20, 22, „begehren“; tag. 3. p. pallapse 61

36: pallaips; par saknes formu skat. FBR XII 169.

palletan (varbūt jālabo par palleitān; jeb *e* pārņemts no pag. indik., kas atbilda la. *lēju?*) 7, 28 „vergosen“: islīuns (kur *ɪ* laikam < *e*) un pralieiton.

palwe Thes 118 „wüste, baumlose Moosfläche“, par ko arī Cizemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 154 un vietvārdi Palwe un Palweniken G. 113, Popalwen G. 131, Sorpalwe 168; varbūt rada ar lei. *palvas* „blassgelb“, sensl. *plavъ* „balts“, sav. *falo* „fahl, falb“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 53 sk.

pamatis E. 146 „Fussole“, 505 „Sohle (am Schuh)“: pomest, lei. *pāmatas* „Schwellbalken, Grundlage“, la. *pamats*.

panewcko — tā labo rakstījumu pantwcko E. 352 „Tiegel“ — no po. *panewka* tp.

pannean E. 288 „Moosbruch“: lei. *paniabūde* (kāda mitrās vietās augoša sēne) Būgas KSn 59 la. *paņa*, *pane*, *peņava*, go. *fani* „Kot“, slv. *feni* „purvs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 5 sk. Te pieder arī vietvārdi Katpanye G. 58, Ligopanie G. 88 un Panyen G. 114.

panno (< *panu, sal. panustaclan un somu aizgūto *vanu* „uguns“) E. 33 „uguns“: go. *fōn* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 14 sk. Te pieder arī jātvingu pamazināmā forma panicke, paniko jeb panick (vok.) BB II 137.

pansdau (adv.) 45,36; 51,25; 53,7, 17,31; 63,4,31; 67,20 „alsdann, danach“: sav. un slv. *fan* „no“; par -dau skat. I, 197. §.

pansdaumannien (ak.) 41,13, pansadaumannien (jālabo par pansdaumannien) 41,2 „beidzamo“; en pansdamonnien (jālabo par pansdaumonnien) 39,13 sk. „zulezt“. Te pieder arī personvārds Pansdauprot Tr 74 (Επιμηθεύς).

panto E. 542 „Fessel“: lei. *pāntis* „pinekls“, sensl. *pōto* „Fessel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 660 sk.

pantwcko, skat. panewcko.

panustaclan E. 370 „Feuerreisen“ (uguns šķilšanai). Par panuskat. panno; -staclan laikam no kādas ģermāņu valodas, sal. sav. *stahal* „Stahl“.

(vietvārdu) Paparthen (lei. *Paparcīai*) Ģerulis Apr ON 114 sk. saista ar lei. *papārtis*, la. *papaīde*, po. *paproc* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 21.

papimpis — tā labo rakstījumu papinipis E. 444 „Polster (des Sattels)“: lei. *pāmpti* „aufdunsen“, *pāmptas* „Art Sattel“, la. *pāmpt*, *pempt*, *piūmpis* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 107 sk.

paps 69,14 „mācītājs“; daudzsk. ak. pappans 55,8 — no po. *pop* vai vlv. *pape*.

par, skat. per.

par-, priedēklis, skat. per-.

pareiīgiskai (adv.) 75,4 „zukünftiglich“: perēit.

pareysey, skat. perēit.

parstian (< *parsistjan) — tā jālabo prastian E. „sivēns“: lei. *pařsas* „vepris“, sensl. *prase* „sivēns“, sav. *far(a)h*, lat. *porcus* „cūka“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 78. Te pieder arī vietvārdi Parstlawke G. 115 un Parskayme (lei. *Paršiai*) G. 131.

paskollē un paskuliton, skat. poskulit.

passalis E. 57 „Frost“; lei. *pāšalas* tp., *šālti* „sālt“, *šāltas* „sāltis“, *šalnā* „sālņa“, sensl. *slana* tp., osetu *sald* „Kälte“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 429.

passoles (daudzsk.?) E. 79 „Nacken“ — bez daudzmaz ticamas etimoloģijas. Trautmanis Apr Spr 390 to atturīgi saista ar lei. *šolē* „Schale“, bet tas taču ir vācu vārds; tad jau drīzāk var atzīt Becenbergera minējumu BB XXIII 315 par sakaru ar lei. *pažulnus* „schräge, abschüssig“.

passons (ar *o < u*) E. 181 „padēlis“: so ūns, lei. *pósūnis*, kr. *набынок*; saknes patskanis te īss kā vārdā *pomatre*, skat. FBR XI 181 sk.

passortis (ar *o no a vai u*?) E. 334 „Schürstange“; saista to (skat. Trautmaņa Apr Spr 390 ar liter.) ar lei. *žērti* „scharren“ (par šo vārdu Valde Vrgl Wrtb I 602).

passupres E. 225 „ase“ (= „Holzgestell an der Wand in der Küche“; par nozīmi arī Becenbergers BB XXIII 310 sk.); saista to Pirsons AM VII 585 ar lei. *sūpti* „šūpāt“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 470.

pastagis E. 443 „afterreife“ (= „Schwanzriemen der Pferde“). Ja-stag- nozīmēja „asti“, tad varbūt rada ar lei. *stāgaras* „dürerer, langer Stengel“, *stegē* „Stichling“, la. *stagar(i)s* un zviedru *stagg* „steifes und stechendes Gras“ resp. dāņu *stak* „Granne“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 622 (nozīmes ziņā sal. la. *aste*); citādi par to Trautmanis Apr Spr 390 ar liter.

pastauton 49, 33 „gavēt“ — formas dēļ drīzāk no v. *fasten* nekā no po. *pościć*, sal. wēraui, persur-

gaui, reckenausnan un murrawuns.

pastnygo Gr. 56 „fasten“; laikam = „das Fasten“, sal. lei. *pāstininkas* tp.

pasto E. 494 „wepe“ (= „Decke, die von Frauen an Stelle eines Mantels um die Schultern gehängt wird“) — bez daudzmaz patīcamas etimoloģijas, skat. Trautmaņa Apr Spr 391.

pastowis E. 456 „laken“ (= „feines Tuch“); domā, ka tas radies no po. *postaw* „ganzes Stück Tuch“.

patickots 5, 28 „empfangen“: teickut.

Patollus jeb Potollos Mag XXI 154, 192, 195 skk., 217, 220 sk., 223 sk., 226 un 312, kāds prūšu dievs; saskatīdams viņā pazemes dievu, Būga KSn 25 tā vārdu saista ar talus; par šo vārdu arī Brückners KZ L 166 sk.

patowelis E. 179 „patēvis“: tāws. -pattin, skat. waispattin.

pattiniskun (ak.) 5, 14 „Ehe“. -paus, skat. preipaus.

pausan 71, 36 jeb pauson 75, 35 aiz iepriekšēja esse un ģenitīva „von ... wegen“: possisawaite, lei. *pūse* „Hälfte“, la. *puse, nuo dieva puses*, kam Frenkelis IF L 229 pievieno tocharu *poši* „Seite“.

pausto (siev. dz. viensk. nōm.) E. 665 „wild“: sensl. *pustō* „öde, wüst“, *pustiti* „(los)lassen“, kr. *nycmou* „leer“ u. c., ko Būga KSn. 252¹ saista ar lei. *pūsti* „pūst“, *pūsti* „schwellen“ un *pūslē* „pūslis“. Te pieder arī vietvārds Pawsteniken G. 117.

paustocaican E. 654 „wildes Pferd“: la. *kaika* 1.

paustre E. 624 „Wildnis“: pausto. pawargan (ak.) 43, 2 „Reue“: wargē

pawtte Gr. 74 „Eier“: lei. *paūtas* „Ei, Hode“, *pūsti* „schwellen“, la. *pāuts* u. c. ME s. v. *pāuts* un Valdes Vrgl Wrtb II 80. Ģerulis Apr ON 117 te pievieno ezervārdu Pauten.

peadey E. 482 „zeķes“: lei. *pēdēlis* „zeķe“, *pēdē* „Fussteil des Strumpfes; Ferse“, *pēdā* „Fuss“, la. *pēda*, go. *fōtus*, lat. *pēs*, skr. *pāt* „kāja“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 23 sk.

peawne vietvārdā Gertepawne G. 40: piucian, lei. *pjaūnis* „pļava“, *pjāuti* „pļaut“ u. c.

pedan E. 245 „Pflugschar“; Bernekers Pr Spr 311 to apvieno ar gr. *πυρόν* „Ruderblatt“, kas savukārt rada ar peadey u. c.

pēde Thes 122 „die Eimertrage“: pijst.

peempe E. 751 „Kiebitz“: lei. *vēmpē* tp.

(priedēkli) *pei-* (: la. *pie*) Trautmanis KZ LI 220 un Apr PN 148 saskata personvārdā Peykant un vietvārdā Peidemiten (: Demita); skat. par to Lskf 399. § un Būgas rakstu Draugija XX 270.

peile Gr. 27 „nazis“: kalopeilis, lei. *peilis*, la. *peilis* tp. un (?) lei. *pielā*, slavu *pila* „zāģis“, par ko Būga KSn 187 un Frenkelis IF LIII 132 sk.

peisālei (starp stai un tuturei) 55,33 „Schrift“; ak. *peisālin* 69,20.

peisāton (pag. pas. divd. nek. dz. viensk. nōm.) 67,4 jeb *peisaton* 43,7 „geschrieben“; tag. 3. p. *peisāi* 49,2 jeb *peisai* 63,16: lei. *viēšti*, sensl. *p̄sati* (tag. *pišq*), senpersu *nipistanaiy* tp., lei. *paīšas* „Russfleck“, sensl. *p̄bstrō*, gr. *πικίλος*, sav. *fēh* „raibs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 9.

peisda (ar *ei* < *i*?) Gr. 63 „der Arsch“: lei. *pyzdā*, la. *pīzda*, slavu *pizda* „vulva“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 69. Sal. vietvārdu Pisdekayme G. 123.

pekollin, skat. *pyculs*.

peccore E. 329 „Bäcker“ -- no po. *piekarz* tp.

pecku (ak.) 5,24; 11,23; 29,34; 37,14; 53,26 jeb *peckan* 27,27,32 „Vieh“; vai līdz ar lei. *pēkus* jeb *pēkas* aizguvums no ģerm. **fehu* tp. (no kam slv. *fehu* u. c.), kā domā Būga KSn 64, vai ar ide. vēlāro *q* un rada ar ģerm. **fehu*, lat. *pecu* (: skr. *pašu* un av. *pasu*) tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 16 sk., kā domā E. Hermanis AfslPh XL 161 sk., nav droši izšķīrāms.

-peckūt, skat. *popeckūt*.

pectis, skat. *pettis*.

pelanne E. 37 „pēlni“: lei. *pele-naī*, sensl. *popelō*, kr. *neneł* tp., gr. *παιπάλγ*, lat. *pollen* „smalki milti“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 392.

pelanno E. „Herd“: pelanne, lei. *pelēnē* jeb *pēlenas* „Feurherd“, a. *pēlns* „Herd“.

peldiuns (pag. akt. divd.) 31,24 „erworben“: lei. *pēldēti* „sparen“, *pelnyti* „pēlnīt“, *pēlnas* „Verdienst“, la. *pēļna*, kr. *πολον* „Beute“ u. c. Trautmaņa Apr Spr 392 ar liter. (un Valdes Vrgl Wrtb II 51, kur formas ar *peld-* nav minētas).

pele E. 710 „der Weihe“ (pēc spalvu krāsas): peles (tā. Bernekers Pr Spr 312).

pelemaygis E. 712 „Rötelweihe“ Bernekeram l. c. un Trautmanim Apr Spr 393 ar liter. ir „peļu (: lei. *pelē*, la. *pele*) miēdzējs“ (: lei. *mýgti* „spiest“, la. *maidzīt*). Turpretī Becenbergers

BB XXIII 311 aizrāda, ka starp pele „Weihe“ un pelemaygis „Rötelweihe“ ir tikai viens vārds, un domā, ka tāpēc abiem pele būtu gaidāma viena un tā pati nozīme: pelemaygis laikam esot 2 sinonimi vārdi (pele un maygis). Bet šie vārdi ir taču tikai leksikā tā (nejauši) satuvināti, ne pašā valodā.

peles E. 111 „mus“ (= „Armmuskel“); Pauli KSB VII 182 to saista ar lei. *pelē*, la. *pele*, lei. *pelēkas*, la. *pelēks*, skr. *palita-h* „altersgrau“, gr. *πολιός* „grau“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 53 sk.

pelky E. 287 „bruch“ (= „Sumpfboden“): lei. *pēlkē* „Torfbruch“, la. *pelce*, gr. *παλιός·πηλός* Hes. u. c. ME s. v. *pelce* ar liter. Te pieder arī vietvārdi Bitpelkis G. 21, Gosepelk 44, Ilgenpelke 49, Pelkis un Pelkiten 118 u. c. Thes 123.

pelkis E. 475 „Mantel“ — bez drošas etimoloģijas. Pauli KSB VII 186 un Pirsons AM VII 585 to saistīja ar lei. *pīlkas* „grau (vom Tuch)“ u. c.; Būga KSn 88 sk. — ar lei. *palā* „полотнище“, kr. *полотно* „linu audekls“, *пелена* „Windel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 58 sk. Trautmanis Apr Spr 393 to pārtaisa par plekis: la. *plecis* „Weiberjacke ohne Ärmel“, bet tas nav šķīrāms no *plēca*, un plecs prūsiski ir *pettis*.

pellekis E. 202 „Giebel“; Fiks (skat. GGA 1874, 1246) to apvieno ar lei. *pelekā* „Fischschwanz“.

pelwo E. 279 „Spreu“: lei. *pēlūs*, la. *pēlus*, *pēlvas*² jeb *pēlavas*, sensl. *plēva*, mazkr. *полова*, skr. *palāva-h* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 59.

penningans (daudzsk. ak.) 27,2;

37, 14 „naudu“ — no vlv. *peninge* „nauda“.

penckts 5, 11, pyienkts 11, 10 jeb piēncs 25, 11 „*piēkt(ai)s*“; siev. dz. piēncētā 37, 18: lei. *peñktas*, sensl. *peṭō*, gr. *πέμπτος* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 25 sk.

penpalo E. 770 „*paipala*“: lei. *piepala*, kr. *непенел* tp. u. c. (ar reduplikāciju). Slavu formu dēļ Trautmanis to Apr Spr 393 groza par *perpalo*, bet, kā aizrāda Becenbergers KZ XLIV 299², *penpalo* varēja ar disimilāciju rasties no *pelpalo.

pentēs, skat. *pintis*.

pentinx E. 22 „piektdiena“ — laikam jālabo par *pentnix*, kas radies laikam kādas slavu valodas ietekmē, sal. sensl. *peṭbnica*.

pentis E. 147 „Ferse“: lei. *pēntis* „Ferse; Rücken der Axt“, la. *piēts*, *piēši*, sensl. *peṭa* „Ferse“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 661.

pepelis, skat. *pippalins*.

I per, prepoz. ar ak. (pēr- 31, 6; 47, 26; 49, 8, 16; 51, 1, 4; 57, 6, 29; 65, 2; 77, 15; par BB II 138), 1) „für“ 7, 22 (perwans dats „für euch gegeben“, jūsu labā dots), 27; 13, 23, 28; 47, 26; 49, 8, 13, 16; 51, 1, 4; 57, 28, 29 (2×); 65, 2; 31, 5 (per kawīdan ... dīnkaut „par ko ... pateikties“), 6 (pērstan preischlūsitwei „dafür zu dienen“); 53, 33; 57, 6 (reckenausnan pērstan dāt „Rechenschaft dafür geben“); 77, 15 (stallētipērdin „vertretet ihn“); 73, 5 (per ainan draugiwaldūnen ... ersinnat „für einen Miterben ... erkennen“); 29, 12 (biātwi per tennēison nertien „fürchten für [= vor] seinem Zorn“; germā-

nisms); 2) „durch“ 55, 4 (per ... mukinsnan „durch ... Lection“): lei. *peř* un dial. *pař*, la. *par*, po. *prze*, lat. *per* u. c., skat. I 208. § un Valdes Vrgl Wrtb II 29 skk.

II per tēmprai 45, 26 „zu teuer“, sal. lei. *perdaūg*, la. *par daūdz*, čechu *přemlād* „zu jung“, lat. *permagnus* u. c.

per- (priedēklis, ar ko pa lielākai daļai tulkots vācu *ver-*, piem., perbānda „versucht“; vācu *vor-* — saliktenī perstallē „stehen vor“): lei. *pēr-*, la. *pār-*, pirmslavu **per-*, go. *fair-*, lat. *per-* u. c., skat. I 208. §.

perarwi 69, 32 „fürwahr“: arwis.

perarwiskai (adv.) 31, 32, perarwisku 33, 17; 41, 31; 71, 3, perarwisku 31, 7 „gewisslich“; perarwisku 41, 18 „freilich“.

perbānda (tag. 3. p.) 37, 34 „versucht“: lei. *bandýti* „versuchen, probieren“, *pérbandyti* „gründlich prüfen“, pr. enbāndan u. c., skat. ME s. v. *bañda* I.

perbandan (ak.) 7, 10 „Versuchung“.

perbandāsnan (ak.) 37, 32 jeb perbandāsnan 13, 8 sk. „Versuchung“.

perbilliton 37, 24 „versagen“: billīt.

perdāsai (laikam jālabo par perdāsan; ak.) 27, 2 (sen reddisku perdāsai) un perdāisan (laikam ar Becenbergeru KZ XLI 104 jālabo par perdāsan) 45, 27 „Ware“: lei. *pardōsas* „Verkauf“; tā Būga KSn 274, skat. arī FBR XX 204.

perdauns 45, 26 „pārdevis“: lei. *pardúoti*, po. *przedać*.

pērdin (ak.) 53, 26 „Futter“. -din laikam jāsaista ar sakni *dhē-* „likt“,

sal. lei. *prādas* „Vorfutter“, serbu *nado* „Futter“, un pēr- te apzīmē „priekša“, skat. FBR VIII 49 (līdzīgi pēc tam arī Bernekers KZ LVII 248).

perdwibugūsnan (jālabo par perdwigubūsnan; ak.) 39, 3 „izmisumu“: dwibugūt.

perēit 33, 6; 35, 31; 69, 31 jeb pereit 79, 32 „nākt“; tag. 3. p. perēit 39, 14 jeb pereit 35, 13; perēit „lai nāk“ 35, 11; tag. daudzsk. 1. p. perēimai 43, 4 (par šo vietu Becenbergers KZ XLI 117); pareyse 13, 3 „zukomme“ (lai nāk); pergeis 7, 5 „zukomme“ (skat. I 243. §); pe-eilai 35, 15 „komme“ (kaut naktu!): ēisei.

pergalwis E. 78 „Genick“: galwo.

pergeis, skat. perēit.

pērgimmans (daudzsk. ak.) 29, 30 sk. „Kreaturen“: gemmons.

pērgimnis (ģen.) 71, 31 „Natur“; pērgimie 71, 16 — vai nu datīvs, kas varbūt jālabo par pērgimei jeb pērgimnei, vai ak., kas jālabo par pērgimie (= pērgimien) jeb pērgimnien: gemmons.

pergubuns 5, 33, pergubons 11, 32, pergūbons 31, 17; 79, 4 jeb pergūbans 69, 34 „nācis“: gūbans.

(jātvingu) perioth(e) jeb parioth BB II 137 „ist gekommen“; Becenbergers tur šo formu uzskata par netematisku tag. 3. p.: skr. *yāti* „geht, fährt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 104.

perklantemmai 27, 12 „(wir) verraten“; pag. akt. divd. perklantīuns 73, 33 „verdammt“; pag. pas. divd. perklantīts 41, 15 „verdammt“, 65, 28 „verflucht“; ak. perklantiton 31, 24 „verdammten“; nek. dz.

viensk. nōm. perklantit 71, 10 „verdamm“: klantīuns.

perklantīsnan (ak.) 71, 18, 25 „Verdamnis“.

percunis (ar *-kū-*) E. 59 „Donner“: lei. *perkūnas*, la. dial. *pērkūn(i)s*², par ko ME s. v. *pērkūons* un Valde Vrgl Wrtb II 43.

perlānkei (Trautmanis Apr Spr 279 sk. to labo par perlānkie) 37, 12 „gehört“ un perlānki 57, 24 sk., 25, 25 sk. „gebührt“: perlencke, lei. *perleñkis* „der jmd. zukommende Teil“, *leñkti* „liēkti“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 435.

perlencke Thes 125 „gebührender Anteil“: perlānkei; par to arī Cizemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 149.

perōni 65, 15 „Gemeinde“; ak. perōnin 65, 2, 12 jeb perōnien 67, 27, 28; 77, 2: emperri — varbūt rada ar kr. *nepemь* „drücken, drängen“ un sensl. *pbrati* „(nieder)treten“ (sal. nozīmes ziņā lei. *mynia* „Gedränge; Haufe“: *mīnti* „mit“).

perōnin (ak.) 47, 4; 61, 12; 77, 4 jeb peronin 61, 37 „gemein“.

perōniskan (ak.) 33, 2; 65, 14; 79, 9, perroniscon 7, 1 jeb peroniskan 11, 35 „Gemeinde“.

perōnisku (siev. dz. nōm.) 47, 26 „gemein“; ak. peroniskan 69, 16.

perpettas („pār pleciem“) waitiāt 27, 12 „afterreden“: pette + waitiāt.

perpists (ar *ī*) 69, 15 „herbeigetragen“; perpīdai 71, 26 „(man) bringen“; 69, 25, 27 sk. „(sie) brachten, trugen“: pijst.

perrēist 55, 34 „verbinden“: lei. *rišti* „siet“, *raišyti*, la. *rist* I, *raisit*,

senangļu wriōn „einhüllen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 278.

-perri, skat. emperri.

perschlūsimai (ar *-ūz-*) 37, 28 „(wir) verdienen“; pag. akt. divd. perschlūsions 37, 25: schlūsitwei.

perschlūsisan (ak.) 31, 4 „Verdienst“.

perstallē (tag. 3. p.) 57, 1 jeb perstalle 55, 29 „stehen vor“; perstallē 55, 15 „vorstehe“: stallit.

perstallīsnas (gen.) 55, 5 sk. „des Amtes“.

perstlanstan (to labo par perstlanstan) E. 215 „Fensterlade“: pirsdau (ar *-t* sal. *tī-t* un lat. *post*) + lanxto.

persurgauī (ar *-z-*; tag. 3. p.) 31, 1 „versorgt“: surgaut.

pertengginons (pag. akt. divd. 71, 22 „sūtjīs“; pag. pas. divd. ak. pertengninton (jālabo par pertenginton) 59, 2 sk. — bez drošas etimoloģijas. Bernekera Pr Spr 326 proponētais saistījums ar sensl. *tēgnōti* „dehnen“ (pie kam pr. **tengint* būtu kauzātīva forma) varētu tikai tad būt iespējams, ja saknei *teng-* būtu bijusi arī intransitīva nozīme (sal. skr. *tanōti* „dehnt; dehnt sich“).

pertenniūns (pag. akt. divd.) 45, 1 sk., 16, 35 „versäumt“: skr. *tanōti* „dehnt“, gr. *τείνω* „stiepjū“, lat. *tenere* „turēt“, senangļu *fenian* „strecken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 722 skk.

pertraūki (pag. 3. p.) 63, 22 „verschloss“: lei. *trāukti* „vilkt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 731.

pertrincktan (pag. pas. divd. ak.) 75, 1 „verstockt“: trencke, lei. *treñkti* „dröhnend stossen“, la. *trlekt*, go. *freihan* un senangļu *pringan*

„drängen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 758 sk.

perwaidinsnans (daudzsk. ak.) 45, 24 „Exempel“: waidinna.

perweddā (tag. 3. p.) 39, 3 „verführe“: west; par formu skat. Bernekeru Pr Spr 215.

perweckammai 23, 26; 25, 8 „(wir) verachten“: wackis; nozīmes ziņā Trautmanis Apr Spr 397 salīdzina go. *qiþan* „sprechen“: *fraqiþan* „verachten“.

perwios E. 281 „eftrich“ (= „Abfall vom Getreide“) — bez drošas etimoloģijas. Neselmanis Thes 127 to skaidro: „was hinter den Wind [*vējš*] fällt“; un Trautmanis Apr Spr 397 tam liek pamatā *per-wējōs (: kr. *вѣямъ* „vētīt“) „was durchgeworfelt ist“. Bet Elbingas vokābulārā nav gaidāms *τ* < *ē*, un „Durchgeworfeltes“ taču nav „Abfall“.

perwūkauns (ar *wū* < *μō*; pag. akt. divd.) 33, 8 „berufen“: *wūkawipettas*, skat. *perpettas*.

pette E. 104 „plecs“: *pettis*, lei. *petȳs* tp., gr. *πέταλος* „ausgebreitet“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 18.

pettegislo (ar *ī*) E. 108 „Rückenader“: *pette* + lei. *gýsla* „dzisla“, slavu *žila* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 670; te pieder arī ezervārds Gislungen G. 42.

pettis E. 106 „Schulterblatt“, un Neselmanis, Bernekers un Trautmanis lasa arī: *pettis* (ne: *pectis*) E. 332 „Ofenschaufel“: *pette*; sal. nozīmes ziņā la. *lāpsta* „Schaufel; Schulterblatt“.

peuse E. 597 „priede“: lei. *pušis*, gr. *πέυκη* tp. (tā jau Pots KSB VI 115) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 15; te pie-

der arī vietvārds Peusebalten G. 121. Par šo priedes nosaukumu arī Spechts KZ LXIII 96.

pewo, skat. *piwis*.

pho, skat. *po*.

pijst 65, 30 „tragen“; tag. 3. p. *pīdai* 57, 15; daudzsk. 1. p. *pīdimai* 27, 23 jeb *pidimai* 27, 3 „(wir) bringen“; par *pijdauns* pārtaisa Becenbergers BB XXIII 300 un KZ XLI 94 pag. akt. divd. *pūdauns* 71, 23 „getragen“, citēdams BB XXIII 300 no Daukanta žem. pag. 3. p. *pydē* „trug(en)“. Par provinciālismu *pēde* Trautmanis Apr Spr 398 spriež, ka *ē* tur no *ī*. Bet Ģerulis AfslPh XLI 155 iebilst, ka citos vācu pārjēmtos prūšu vārdos nav nekur *ē* no *ī*. Un, kad 8 reizes sastopam *pīd-* (resp. *pijd-* jeb *pid-*) un nevienu reizi *peid-*, bet blakus ir *pēde* un *pūdauns*, tad vedas domāt ar Bernekeru Pr Spr 137 un 152, ka te mums ir prūšu valodā darīšana ar sakni *pēd-*: *pōd-* (no kam iteratīvā forma *pūdauns*), ar kuŗu var saistīt sav. *fazzōn* „fassen, ergreifen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 22 (nozīmes ziņā sal. lei. *atgēbau* „habe mitgebracht“, *gabēnti* „bringen“, *gabēntis* „mit sich nehmen“: senīru *gabim* „nehme, ergreife“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 345). Daukanta formai *pydē* Ģerulis l. c. pievieno žem. *pydyt* (no Salantiem) „(eine schwere Last) schnell tragen“ un domā, ka *pēde*: *pīdimai* un žem. *pydyt* = lei. *plēšti*: *plýšti* u. c. Bet nav laikam neviena piemēra ar *ē*: *ī* starp slēdzeņiem un, ja jau leišu valodā ir viens otrs aizgūvums no prūšu valodas (par to arī Neselmanis AM VI 318²), vai tad arī žem. *pydyt* nevarētu būt aizgūts no

prūšu valodas? Kuršu kāpu Mag XVII 1,87 minētā *pede* varbūt ar žem. *ie* < *ē*.

picle E. 730 „czimar“ (= „der Krammetsvogel“) — bez drošas etimoloģijas, skat. Valdes Vrgl Wrtb II 681.

Picullus, *Pickollos*, *Pykullis*, *Pecullus* jeb *Pecols* Mag XXI 233 skk., 243, 246 skk., 267, 312 sk., 532, 535, 544 sk., prūšu pazemes dievs, *pickūls* (< *pikulas) 39, 2 „velns“; gen. *pjckulas* 31, 26, *pickullas* 35, 32 jeb *pikullis* 73, 7; ak. *pickullan* 41, 9 jeb *pikullan* 77, 19: lei. *pikulas* Būgas KSn 25 (te minēts arī senpoļu velna [elles?] vārds *pkiet*, gen. *piekta*), la. *pikuls*, *pikts*, lei. *piktas* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 10. Par šo vārdu arī Brückners KZ L 166 (: no po. *pkiet*).

pyculs E. 10 „elle“; ak. *pekollin* 5, 31, *pycullien* 11, 30 jeb *pickullien* 31, 15; 79, 2 — laikam līdz ar lei. *peklà* no senpoļu valodas, par ko Brückners AfslPh XX 488 un Trautmanis Apr Spr 398.

pjil(l)e — vietvārds *Pillekaym* u. c. G. 122, *Nawanpile*, *Sassenpile*, *Wosepille* u. c. Thes 128: lei. *pilis*, la. *pils* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 51.

pilnan (ak.) 45, 27 „ganz“; lei. *pilnas*, la. *pilns*, čechu *plný*, go. *fulls*, skr. *pūrṇa-h* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 63 sk.

-*pilninaiti*, skat. *erpilninaiti*.

Pilvitus Mag XXI 233 sk., 246, 295, 300, prūšu bagātības dievs, par ko Būga KSn 132 un Brückners KZ L 168.

-*pimpis*, skat. *papimpis*.

pintys E. 372 „Zunder“ (no kam pēc Cizemera domām ZfdMa. XVIII

153 v. dial. *pinsch*): lei. *pintis* „Feuerschwamm“; rada ar la. *puoss* (ja no pirmbaltu *pansas vai *panšas), *piēpe*, *pīte* I un lei. *pinti*?

pintis E. 799, *pentes* Gr. 58 „ceļš“: sensl. *pqt* tp., gr. *πάτος*, skr. *panthā-h* „taks“, lat. *pōns* „tilts“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 26 sk.

pippalins (daudzsk. ak.) 67, 12 „putnus“; *pipelko* Gr. 38 jeb *pepelis* E. 706 „putns“ — laikam no kāda skaņu verba, skat. Valdes Vrgl Wrtb II 70.

-*pijreisku*, skat. *empijreisku*. *pijrin* (ak.) 65, 5 „Gemeinde“: perōni; *pēr*: *per* = lei. *gēris* „Wohl“: *gēras* „labs“.

-*pijrint*, skat. *empijrint*.

piru (ar *-i* < *-ē*; dat.) 61, 24 „Gemeinde“.

pirmas 5, 2, *pirmois* 11, 2; 23, 5 „*pirmais*“, siev. dz. *pirmoi* 33, 31; ak. *pirmannin* 57, 28; 63, 13 sk., *pirmannien* 63, 16, 36 jeb *pirmonnien* 55, 35; *pirmas* Gr. 94 „zum ersten“: lei. *pirmas*, slv. *formo* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 37.

pirmonnis 29, 24; 59, 27 „erster“ — nepareiza, blakus noteiktajam ak. *pirmonnien* = *pirmannien* darināta forma, par ko van Veiks Apr St 45 skk. ar liter.

pirsdau (*pirsdan* 47, 5 jālabo par *pirsdau*; *pirschdau* 51, 17 sk.; 53, 13; 59, 33; *pirschau* 63, 6 jālabo par *pirschdau*), prepozīcija, nozīmē = v. *vor*, 1) atbildot uz jautājumu „kurp?“ — ar ak. 53, 13 (*pirschdau stan stallan trapt „vor den Tisch treten“*); 2) atbildot uz jautājumu „kur?“ — ar ak. un dat. 43, 5 (*pirsdau deiwan ... giwa*

„vor Gott ... lebe“), 21, 23; 45, 9; 47, 5; 59, 33 (pirschdau ackins „vor Augen“); 63, 6; 67, 3; 73, 2; 45, 10 (pirdau ioūmas „vor euch“), 22; 61, 9; 43, 26 (pirdau stesmu klausijwingin „vor dem Beichtiger“); 67, 26; 57, 27 (pirdau wissan powijstin „vor allen Dingen“); 3) blakus verbam ar nozīmi „behüten“ ģermānisms 51, 17 sk., 19 (pokūnst pirdau grīkan „behüten vor Sünden“): lat. *por-* (piem., verbā *portendō*), gr. dial. *παρ*, slv. *for* jeb *fur* u. c. (Valdes Vrgl Wrtb II 34) + *-s* (par ko Brugmanis Kurze vrgl. Gr. 584. §) + *-dau* I 197 §b.

-pīrstans, skat. *prēipīrstans*.

pīrsten E. 115 „Finger“: lei. *pīrštas*, la. *pīr(k)sts*, senkrievu *pīrstō* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 35 un 604. Šo *pīrsten* Trautmanis Apr Spr 399 uzskata par nek. dz. *o-* celma viensk. nōm., bet ar to nesaskan minētās radu formas, un vispāri vārdam ar „pīrsta“ nozīmi it kā nebūtu gaidāma nek. dz. forma. Pareizāk laikam spriež Pauli KSB VII 204, ka *pīrsten* ir (vīr. dz.) ak. ar *-en* pareiza *-an* vietā (sal. *keleranco*, kur ar laikam otrā zilbē e aizstāj pareizu *a*).

Pisdekayme, skat. *peisda*.

pistwis E. 784 „Hundsfliege“: sensl. *pīstō* „suns“; *-twi-* būtu ļoti neparasts piedēklis, un tāpēc Becenbergers KZ XLIV 330 jautā, vai *pistwis* nav jālabo par **piscuis[is]*: lei. *kūšis* „ods“ (par *w* oriģināla *u* vietā skat. FBR XV 91). Blakus *cūšis* var būt bijis **kūšis*.

piuclan (*pjūklan*) E. 547 „Sichel“: *-peawne*, lei. *pjūklas* „Säge“, *pjāuti*

„schneiden“, la. *plāūt*, *plava* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 12.

piwamaltan E. 384 „Malz“ (isti: Biermalz); *-maltan* laikam līdz ar pirmslavu **molto* tp. no kādas ģermāņu valodas (sal. sav. *malz* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 286 un 288.

piwemtis E. 385 „Treber“ — tādā veidā neskaidrs vārds; varbūt ar Bernekeru Pr Spr 313 jālasa: *piwenitis*, kur *-nitis* (kā „padibenes“) varētu būt rada ar slv. *nithe* „unten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 335. Ar *piwe-* (*piwa-* vietā) sal. *keleranco*.

piwis (sahnē ar *i*) E. 383 jeb *pewo* Gr. 7 „alus“ — līdz ar lei. *pývas* laikam no slavu *pivo*; ar *-is*, kā aizrāda Trautmanis Apr Spr 400 — pēc *winis* I.

playnis E. 521 „tērauds“: lei. *plīšnas*, la. *pliens* III; tālākie sakari, par ko Trautmanis Apr Spr 400, nav droši zināmi.

plasmeno E. 148 „vūsbret“ (= „die untere Fläche des Fusses zwischen dessen Mitte und den Zehen“): lei. *plēsnaš* „ступня“ Būgas KSn 275, la. *plēsa* II, *plēzda*, sensl. *plesna* „Fusssohle“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 100.

plateis (imper. viensk. 2. p.) Gr. 16 „bezahle!“ — no verba, kam pamatā po. *placić* „maksāt“.

(īpašvārdi) *Platmedyen* G. 125 un *Platelavke* Tr. 77: lei. *plātūs*, la. *plats*, gr. *πλατός*, skr. *prthu-ḥ* „breit“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 99 sk.

plauti E. 126 „Lunge“: lei. *plāučiai*, la. *plāušas*, sensl. *plūšta* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 95 sk.

plauxdine E. 488 „Federbett“: lei. *plāuzdinis* „Bett, Deckbett“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 96.

pleynis E. 75 „Hirnfell“: lei. *plēnīs* tp. Būgas Aist Stud 18, kr. *плена* „Häutchen“, la. *plēve* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 58. Ja -y- šai vārdā neapzīmē *i-* epentezi (par to domā Būga l. c.), tad tas vai nu apzīmē iepriekšējā e gaŗumu, vai ir te beznozīmes burts, skat. FBR XII 148 un XV 101.

pleske E. 253 „Sielenzeug“: lei. *plēškē* „Siele“, kam blakus, kā aizrāda Būga RFV LXVI 244 sk., ir žem. (kuršu?) *plēskē* tp. Tālākie radu sakari nav droši izzināti; Trautmanis Apr Spr 401 domā, ka rada ir gr. *πλέκειν*, lat. *plectere*, sav. *flehtan* „pīt“ u. c., kam Valde Vrgl Wrtb II 97 pievieno skr. *prašna-h* „Geflecht“, bet tas šķiet iespējams tikai tad, ja žem. *plēskē* īsti būtu kuršu vārds.

plieynis (li te laikam = *l*; par y skat. s. v. pleynis) E. 38 „Staubasche“: lei. *plēnys* tp., la. *plēne(s)* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 60; skat. arī ME s. v. *plēne*.

(vietvārdus) Plica Bartha G. 124 un Plixlawken 125 (: lei. *Pliklaukiai*) Ģerulis l. c. saista ar lei. *plikas* un la. *plik*s.

(vietvārds) Plylawken G. 125, kā rāda lei. *Plynlaukiai*, laikam no **Plin-lauk-*: lei. *plýnas* „eben, baumlos“ (tā Trautmanis AfslPh XXXIV 594 un Ģerulis l. c.).

plinxne E. 342 „pletcze“ (= „flacher, dünner Kuchen“) atgādina lei. *plinsai* „Eierkuchen“, kas sava *-ns-* dēļ neliekas īsti leitisks esam. Abi vārdi laikam ir vācu cilmes.

ploaste E. 491 „Bettuch“ (un lei. *plōštē* „Umnehmelaken, Shawl“) Brückners AfslPh XX 500 dēvē par aizguvumu no po. *plaszcz* „Mantel“. Bet

pret to liecina nozīmes starpība un arī forma, ja nepārtaisa ploaste par ploasce. Varbūt tie ir rada vārdi.

plonis E. 233 „Tenne“: veclei. *planas*, la. *plāns, plāns, plāt*, lei. *plóti, plónas*, lat. *plānus*, senangļu *flōr* „grīda“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 61 sk.

-ploz, skat. noploz.

plugis E. 243 „arkls“ — no po. *plug* vai v. *Pflug*.

po (pho 7, 24, pō 61, 16; 67, 12; 79, 36), prepoz. ar ak. un dat., 1) „unter“, a) atbildot uz jautājumu „kurp?“ ar ak. 61, 16 (laustineiti wans ... pōstan ... rānkan „demütiget euch ... unter die ... Hand!“); b) atbildot uz jautājumu „kur?“ 67, 12 (pō dangon „unter dem Himmel“), 71, 10 (po deiwas nertien „unter Gottes Zorn“), 5, 30 (po Pontio „unter Pontio“), 11, 29; 31, 12, 29 (po tennesmu giwīt „unter ihm leben“), 77, 35; 47, 35 (po stesmu geitin „unter dem Brot“); 2) „nach“, a) laika nozīmē 7, 24; 13, 25; 49, 10 (po bitas idin „nach dem Abendmahl“); 53, 21; 67, 21 (po mien „pēc manis“); 79, 36; b) ar nozīmi „gemäß“ 35, 5 (postesmu giwammai „darnach leben“); 41, 31 (postesmu nadruwisnan „nach der Hoffnung“); 43, 31 (posteimans ... pallaipsans „nach den ... Geboten“); 61, 35 (po deiwūtiskan enteikūsnan „nach göttlicher Ordnung“): lei. *pō, pa-, po-*, la. *pa*, slavu *po, po-, pa-* u. c., skat. I 206. §.

po adamy nan (scil. dadan) E. 695 „süsse Milch“, skat. par to Stud balt IV 139 sk. (apmēram tāpat bija izteicies jau Mikola AfslPh XXXIX 12 sk.); piedēkļa ziņā varbūt (?) var

to salīdzināt ar lei. *šikamīne* Leskāna Nom 404 un la. dial. *ařamine* EH.

poalis E. 761 „Taube“; apvieno to, skat. Trautmaņa Apr Spr 401 ar liter., ar gr. *πέλεια* „wilde Taube“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 53 sk.

poaris E. 777 „werre“ (= „Maulwurfsgrille“); etimoloģija nezināma. Rada ar sensl. *pariti* „lidot“?

poaugints 81, 14 „auferzogen“; imper. daudzsk. 2. p. poauginneiti 59, 20: auginnons, lei. *paauginti*.

pobaiint 55, 18 „strafen“ (īsti: pabaidīt): biātwei.

pobalso E. 489 „Pfühl“: balsinis.

pobanginnons (pag. akt. divd.) 45, 15 sk. „bewegt“: lei. *bangā* „Woge, Welle“ u. c. Trautmaņa Apr Spr 402 ar liter. un Valdes Vrgl Wrtb II 150.

pobrandisnān (ak.; jālabo par pobrandinsnān jeb pobrandisnān = pobrandinsnān) 47, 22 „Beschwerung“: pobrendints.

pobrendints 45, 29 „beschwert“: brendekermnen.

podalis E. 351 „bosetop“ (= „wertloser Topf“, kā paskaidro Becenbergers BB XXIII 308 sk.): lei. *puodēlis*, *puodas*, la. *puods*, slv. *fat* „trauks“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 22.

podāst (tag. 3. p.) sien 77, 5 „begibt sich“; nek. dz. pag. pas. divd. podāton 51, 1 jeb podaton 49, 26 „gegeben“; wans... podāuns (pag. akt. divd.) astai 63, 35 „habt euch begeben“: dāt, lei. *pasiduost* „begibt sich“, po. *podac się* „sich hinbegeben“ u. c.

podingai (tag. 3. p.) 51, 21 „gefalle“: lei. *paddingsta mán* „man patik“,

mán dīnga „mich dünkt“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 792.

podīngan (ak.) 53, 27, 29 jeb podīngan 59, 34 „Lust, Gefallen“.

podingausnān (ak.) 53, 28 „Gefallen“.

podrūktinai (ar tag. viensk. 1. p. nozīmi) 67, 28 „bestätige“: drūktai, sal. lei. *padrūtinti* „stärken; bestätigen“.

podruwisnān (ak.) 75, 19 „cerību“: druwit.

poducree. 182 „pameita“: duckti, lei. *pódūkra*.

pogadint 69, 6 „verderben“ (tr.): lei. (*pa*)*gadinti* tp., *gēsti* „bojāties“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 673.

pogalban (ak.) 63, 19 „palīgu“: pogalbton, lei. *pagālba* „palīdzība“.

pogalbenix (ar 1) 65, 15 „Heiland“ (kr. *cnacumelb*); ak. pogālbenīkan 57, 32 sk.: lei. *pagālbīnīnkas* „palīgs“.

pogalbton (nek. dz. pag. pas. divd.) 71, 34 un pogalbton (jālabo par pogalbton) 71, 13 „geholfen“: galbimai, lei. (*pa*)*gēlbēti* „palīdzēt“.

poganans (ar -*gā*-; daudzsk. ak.) 7, 14, poganans 13, 13 jeb pogūnans 41, 3 „*pagānus*“ (sal. *pagonbe*) — līdz ar lei. *pagōnas* no slavu *poganъ.

pogattawint 49, 33 „bereiten“; pag. pas. divd. pogattawints 49, 35; pogattewinlai 65, 4 sk. „(er) richte zu“ — līdz ar la. *gatavināt* un lei. (*pa*)*gatāvyti* savā celmā slavu cilmes vārdi, sal. po. *pogotowac* „bereiten“.

pogaūt 37, 8 sk. „empfangen“; pag. pas. divd. pogauts 31, 11; 77, 34 jeb pagauts 11, 27; ak. pogauton

81,11; vīr. dz. daudzsk. nōm. pogau-
tei 71,9; pag. akt. divd. pogauuns
61,4; tag. 3. p. pogauni 69,33 jeb
pogaunai 49,32 un (gribas izteik-
smei) pogāunai 43,19; daudzsk. 1. p.
pogaunimai 69,19; gauuns, lei.
pagāuti.

pogeys, skat. pūton.

pogerdawie (tag. 3. p.) 55,24
„(sie) predigen“: gerdaut.

pogirrien (ak.) 81,12 „Lob“:
girtwei.

pogirsnan (ak.) 81,2 jeb po-
girschnan 79,33 „Lob“.

poglabū (ar pag. 3. p. nozīmi)
69,34 „herzte“: abglopte, lei. *glo-
bōti* „fortgesetzt umarmen“, *glōbti* „um-
fangen, in die Arme schliessen“, *gla-
bōti* „aufbewahren“, la. *glābt*, *glabāt*
u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 615 sk.

pogūnans, skat. poganans.

poieiti, skat. pūton.

poklausīmanas (tag. pas. divd.
siev. dz. daudzsk. nōm.) 39,20 „erhört“:
klausiton, lei. *paklausyti*, la. *pa-
klausit*.

poklausijsnan (ak.) 75,27 „Er-
hörung“.

poklusman (nek. dz. viensk. nōm.)
31,6; 57,9,20; 61,13; 65,16 „ge-
horsam, untertan“; siev. dz. (ja -i nav
jālabo par -n) poklūsmai (kur ū
jālabo par u, par ko Becenbergers KZ
XLI 81²) 59,15; vīr. dz. daudzsk. nōm.
poklusmai 25,10; 57,35; 59,31;
ak. boklusmans (b- jālabo par p-)
55,15: klausiton, lei. *paklūsti* „ge-
horchen“, *paklusnūs* „paklausigs“.

poklusmingi (nek. dz. viensk.
nōm.) 59,23 (te kā predikāts blakus
vīr. dz. daudzsk. subjektam) un po-
klūsmingi (kur ū jālabo par u)

59,14 (kā predikāts blakus siev. dz.
daudzsk. subjektam) „untertan, gehor-
sam“; vīr. dz. daudzsk. ak. poklus-
mingins 57,18 „die Untertanen“.

poklusmingiskan (adv.) 81,9
„gehorsamlich“.

pocorto E. 195 „sliexnis“ (isti:
kas zem durīm; tā Becenbergers GGA
1874, 1243): go. *haūrds* „duris“ u. c.
Valdes Vrgl Wrtb I 421 sk.

pokūnst 51,19 „behüten“ jeb pa-
kūnst 81,12 „bewahren“; pag. akt.
divd. pokūntuns 51,18 jeb po-
kūntons 53,1; tag. 3. p. pokūnti
31,2 un (gribas izteiksmei) 75,31;
imper. viensk. 2. p. pokuntieis 35,9;
pokūnsi 81,18 „(er) behüte“: kūnti.

polāikt 71,18 „bleiben“ (ar per-
fekta vokālismu): polīnka.

polaikūt 27,23 „behalten“; pag.
pas. divd. polaikūts 75,18; tag. 3. p.
polāiku 35,33; daudzsk. 1. p. po-
lāikumai 39,6: laikūt, lei. *palai-
kyti* „paturēt“.

polaipinnons 55,24; 71,25 sk.
„pavēlējis“; pag. pas. divd. viensk. ak.
polaipinton 79,34; ar tag. viensk.
1. p. nozīmi polaipinna 51,21;
53,4: laipinna.

polaipinsnan (ak.) 67,28; 75,24
jeb polaipīnsnan 47,16 sk. „pa-
vēli“.

polasinsnan (ak.) 43,8 pola-
sīnsnan 41,26 jeb palasinsnon
55,23 „Kapitel“: lasinna; kā aiz-
rāda Brückners AfslPh XX 489 sk., ar
šo vārdu ir atdarināts po. *položenie* tp.
polleide, skat. sinonimo pa-
layde.

polīgu savienojumos stesmu
polīgu 75,4, steison polijgu
37,17, stasma polleygo 7,24,

stāsmu poleygo 13, 25 „desgleichen“; empolijgu griku 71, 16 „in gleicher Sünde“; sen maisei polīgun 45, 18 „mit meines Gleichen“; en prusnanpolīgon (sejā līdzīgu) 67,5 „zum Bilde“ un prei prusnas polīgun 67,5 „zum Bilde“: ligint, lei. *līgus*, la. *līdz(ēn)s* jeb *līgans* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 398 sk.

polijcki (ar -i < *ija*) 39, 15 „(er) beschere“; pag. akt. divd. polīkins (laikam jālabo par polikiuns, skat. FBR XII 163) 81, 3 „verliehen“: polāikt, lei. *lūkūs* „Rest“, *atlykink mun kirvī!* Viltis 1908, 122.

polinka (tag. 3. p.) 61, 21 „bleibt“ jeb polijnku (laikam jālabo par polijnka) 27, 34: polāikt, lei. tag. 3. p. *liņka*, ko min P. Jonikas Pagramančio tarmē 153. §, *išlinkū* Šlapelis, lat. *linquō* „lasse zurück“, go. *leiha* „leihe“, lei. *likti* „lassen“, la. *likt*, sensl. *otvleko* „Überbleibsel“, skr. *riktā-h* „leer“, gr. *λείπω* „(ver)lasse“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 396 sk.

pomaitat 65, 29 „nähren“: maitātunsin.

pomatre E. 180 „pamāte“: mūti, lei. *pāmotē*; par saknes vokālismu skat. FBR XI 181 sk.

pomeleis Gr. 90 „leck!“ — varbūt = po- + me < **mē(n)* „mani“ + leis (par ko FBR II 11) „laizi!“: lei. *liēzti*, sensl. *lizati*, gr. *λείχειν* „laizīt“, skr. *leđhi* „(er) leckt“, arm. *lizem*, īru *ligim* „laizu“, go. *bilaigōn* „belecken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 400 sk.

pomests 65, 23; 73, 8 „unterworfen“; nek. dz. pomeston 65, 12 „untertan“: metis, lei. *pamēsti*, la. *pamēst*.

pomettewingi (nek. dz. viensk.

ak.) 67, 9 „untertan“; pomettewingi (ja -i nav jālabo par -ei, nek. dz. viensk. nōm. kā predikāts aiz seīti „esiet!“) 57, 36 „untertan“.

pominisnān (ak.) 49, 14 jeb pominisnān 49, 9 „Gedächtnis“: minisnān, lei. *paminēti*, sensl. *pomēnēti*.

pomijrisnāns (daudzsk. ak.) „domas“.

pomirit 61, 2 „dünken“, 71, 30 „bedenken“: ermirit.

pomnan E. 137 „arsbel“ (= „Hinterer“) Becenbergers BB XXIII 310 lasa kā pounian un apvieno to ar la. *pipaunē* u. c. Bet Elbingas vokābulārā nav citu piemēru ar *ou* < *au* vai *ū*. Šā vārda -o- varētu būt < u; *pumnan varētu būt rada ar gr. *πύματος* „beidzamais“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 48 un 50¹. Bet var lasīt arī: *ponman*: la. *puns* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 80 un I 49, skat. FBR XIX 198.

pomukints 55, 26 „unterrichtet“: mukint, lei. *pamokinti* „pamācīt“.

ponadele E. 18 „pirmdiena“ (īsti: [diena] pēc svētdienas): nadele; sal. po. *poniedziałek* tp.

ponasse E. 90 „virslūpa“ (īsti: kas zem nāsīm): nozy; par saknes vokālismu skat. FBR XI 181.

popaikā (jālabo ar Bernekeru Pr Spr 215 sk. un van Veiku Apr St 135 par popaika vai ar Becenbergeru KZ XLI 118 par popaikū) 39, 3 „(er) betrüge“: paikemmai.

popeisāton (pag. pas. divd. nek. dz.) 49, 1 „geschrieben“; pag. akt. divd. popeisauns 69, 24 „beschrieben“: peisāton.

popeckūt 27, 4; 69, 7, popeckūt 39, 1 jeb popekūt 53, 3 „behüten,

bewahren“; tag. 3. p. popeckuwi 31, 2, kas laikam jālabo par popeckawi (blakus kādam inf. *popeckaut), skat. FBR XII 172. Formai -peckūt Brückners AfslPh XX 484 liek pamatā po. *-piekać*, bet varētu tā būt darināta arī tā kā etwinūt, sal. po. *opiekować*.

poprestem mai 43, 27 sk. „(wir) fühlen“; neprest AM IV 156 un VIII 78 „non intelligo“: prātin.

poquelbton 51, 14, 32 „knieend“ (īsti inf. vai — kā domā Trautmanis Apr Spr 405 — nek. dz. pag. pas. divd.): v. *holpern* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 473.

poquoitēts 73, 18 „(er) begehrt“; pag. akt. divd. poquoitiuns 75, 35; nek. dz. pag. pas. divd. poquoititon 69, 16: quoitā.

poquoitīsnau (-u jālabo par -n; ak.) 43, 3 „Lust“.

pore E. 40 „Brodem“ ir Brückneram AfslPh XX 494 radies no po. *para* „Dunst, Dampf“, bet varētu pore arī būt rada ar po. *para* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 27.

porrepil, kāds nodoklis, par ko Becenbergers Festschrift-Kuhn 263 sk. un Cizemers ZidMa. XVIII 149².

poseggiwingi (nek. dz. viensk. nōm. kā predikāts vīr. dz. daudzsk. nōm. subjektam) 57, 35 „gehorsam“ (īsti: „untertan“): seggīt.

posinnat 43, 27 „bekennen“; pag. pas. divd. posinnāts 77, 17 (kur būtu gaidāma nek. dz. forma); ar tag. viensk. 1. p. nozīmi posinna 45, 9, 10, 22, 33; daudzsk. 1. p. posinnimai 23, 20; 3. p. posinna 43, 18: ersinnat.

poskulit 55, 7 jeb paskuliton 55, 17 sk. „ermahnen“; ar tag. viensk.

1. p. nozīmi paskulē 57, 27 jeb paskollē 71, 27; tag. 3. p. poskulēwie (sabojāta forma, skat. FBR XII 172 sk.) 57, 2; imper. viensk. 2. p. poskuleis 57, 34. Trautmanis Apr Spr 406 to apvieno ar lei. *skōlyti* „wegen Zahlung einer Schuld mahnen“, bet paskollē liek domāt, ka -u- šai verbā ir īss, un „ermahnen“ nozīmē stipri atšķiras no „wegen Zahlung einer Schuld mahnen“. Tad jau drīzāk ar Valdi Vrgl Wrtb II 596 var domāt par sakaru ar skellānts un skallisnan, ja poskulit ir kauzātīva forma.

pospartint 75, 12 „stärken“: spartint.

possisawaite E. 20 „Mittwoch“ pausan + sawayte.

postāt 71, 6; 73, 11; 79, 14 jeb postātwei 43, 2; 65, 34 „werden“; pag. akt. divd. postāuns 59, 16; 81, 7, 10 sk.; tag. daudzsk. 1. p. postānimai 71, 9; 3. p. (gribas izteiksmē) postanai 35, 2; 59, 20; 69, 18; 71, 36; 77, 3, 18; 81, 14 jeb postanai 71, 26; pag. 3. p. postāi 49, 6 jeb postai 69, 29; postāsei 65, 21, 33 „wirst, werdest“: lei. *pastōti* „werden“, *stōti* „treten“, la. *stāt*, sensl. *stati* „sich stellen“, lat. *stāre* „stāvēt“, skr. *asthāt*, gr. ἔστη „stellte sich auf“, go. *stōþ* „stāvēju“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 603 skk.

posty E. 801 „Weide“ (ganīkla): sensl. *pasti* „ganīt“, lat. *pascere* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 72.

postippin (ak.) 33, 10 „ganze“ visu); adv. postippan 47, 2 „gar“: lei. *stīprūs* „stīprs“, *stīpti* „stīpt“, senangļu *stif* „stivs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 646 skk. Te laikam pieder personvārds Stypper Tr. 99.

poswāigstinai 81, 19 „(er) erleuchte“: swāigstan.

potaukinnons (pag. akt. divd.) 71, 21 sk.; 75, 27; pag. pas. divd. ak. potaukinton 73, 28; 81, 14: taukinnons.

potaukinsnas (ģen.) 75, 21 „Verheissung“; ak. potaukisnan (ī jālabo par *in*) 59, 27.

poteikūuns (pag. akt. divd.) 75, 26 „inbegriffen“ (īsti: „geschaffen“): teickut.

potickinnuns (pag. akt. divd.) 71, 25 „gemacht“: tickint.

Potrimpus, Potrimpo jeb Patrimpo Mag XXI 192, 195 sk., 217, 220—223, 226, 233 sk., 245, 266, 268, 271, 295 sk., 300, 305, 362, kāds prūšu dievs, par ko Būga KSn 24.

poūis 49, 15 „dzeršana“: pūton.

poūt, skat. pūton.

powaidint 19, 15 „unterweisen“; tag. 3. p. powaidinnei 41, 34 jeb powaidinne 43, 1 „bedeutet“; imper. daudzsk. 2. p. powaidinneiti 61, 13 sk. „beweiset!“: waidinna.

powaisennis (ģen.) 57, 21 „des Gewissens“; ak. powaisemnen (-mn-jālabo par -nni-) 47, 23: waist.

powackisna 61, 34 „Aufbietung“: wackitwei.

powargewingiskan (ak.) 39, 15 „jammervoll“.

powargsennien (ak.) 71, 30 „Jammer“: wargē.

powartisan (ak.; laikam jālabo par *in*) 43, 2 „Busse“ (īsti: „Bekehrung“): wartint.

powiērpt 67, 24 „verlassen“; imper. daudzsk. 2. p. powiērptei 61, 8 „lasset!“; pag. akt. divd. powiērpuns 63, 28 „verlassen“: etwiērpt.

-powīrpingin un -powīrpun, skat. gruntpowīrpingin.

powīrps 61, 5 „brīvs“; powīrpen jeb pawīrpen Thes 140 „valinieki“ (no kam laikam lei. *pāvīrpas* „armseliger Mensch“): powiērpt (kas varēja nozīmēt arī: „frei lassen“), skat. Trautmaņa Apr. Spr 407 ar liter.

powis E. 773 „pāvs“ — līdz ar lei. *povas* no po. *paw* vai vlv. *pawe*.

powijstin (ak.) 23, 8, 16, 24; 25, 7, 14, 22, 31; 27, 8, 19, 31; 57, 27; 67, 16 „Ding“; daudzsk. ak. poweistins 65, 17 — nezināmas cilmes vārds; varbūt īsti: „Erscheinung“, sal. la. *pavīdēt* „flüchtig erscheinen“ un lei. *pavīdaldas* „Bild, Gestalt“.

pra, prepoz. ar ak., 1) „durch“ 75, 2 (prastan „tai [jūrai] cauri“); 33, 7 (prastan euangelion); 35, 20 (pra swaian etnistin „durch seine Gnade“); 41, 27, 29; 43, 1, 9, 12, 21; 49, 19; 51, 16, 34; 53, 20, 32; 55, 4, 18; 65, 3; 69, 7, 21; 71, 11, 34; 73, 17, 28, 31; 75, 4, 9, 13, 22; 77, 2; 79, 22, 23; 81, 4, 15; 2) „für“ 19, 13 (prastans predickerins); 55, 2 (prawissans ... enteikūsna „für allerlei ... Orden“); skat. I 209. §.

pra — priedēklis, par ko Becenbergers KZ XLIV 303 sk.

prābutskas (< *prābutiskas) 73, 13, 21, 31 „ewig“; (?) ģen. prābutskas 73, 6 (stesses prābutskas dengniskans labbans „der ewigen himmlischen Güter“); siev. dz. dat. prābuskai (u varbūt jālabo par *ut*) 31, 29 sk.; ak. prābutskan 33, 3, 16; 41, 9, 30 sk.; 71, 18; 73, 26 sk.; 79, 25, prābutskan 73, 17; 75, 21, prābutuskan (laikam jālabo par prābutskan) 79, 10, prābusquan

11, 36 jeb prabitscun (jālabo par prab[u]tiscun?) 7, 2; adv. prābutskāi 43, 6: lei. *prabūti* „weilen“ u. c.

prābutskan (ak.) 31, 22; 35, 21; 53, 25; 71, 10; 75, 32 jeb prabutskan 31, 31 sk.; 53, 34 „Ewigkeit“.

pray, skat. prei.

prakāisnan (ak.) 65, 31 „Schweiss“: enkaitītai, lei. *prākaitas* „sviedri“, *kaīsti* „heiss sein; schwitzen“.

pracartis E. 230 „Trog“: lei. *prākartas* „Krippe“, par ko Valde Vgrl Wrtb II 579.

pralieiton (nek. dz. pag. pas. divd.) 49, 13, prolieiton 49, 17; 51, 1; proleiton 49, 26 jeb praliten 13, 29 „vergossen“: palletan, islīuns, lei. (*pra*)*lieti*, *lytūs* „liētus“, la. *liēt*, *līt*, kr. *луть* u. c. Valdes Vgrl Wrtb II 392.

pramadlin (ak.) 57, 28 „Fürbitte“: maddla.

prapolis E. 747 „Wiedehopf“ — (ar Pauli KSB VII 225) laikam jāsaista ar lei. *prapuolu* „verderbe“, skat. FBR XI 182.

prassan E. 266 „Hirse“ — laikam no po. *proso* tp.

prastian, skat. parstian.

prātin (ak.) 35, 29 „Rat“: issprestun, poprestemmai, Pansdauprot, Swaiprot Tr. 102, lei. *prōtas*, la. *prāts*, *prast*, go. *frafi* „Verstand“, *frōfs* „klug“ u. c. Valdes Vgrl Wrtb II 86, kam Frenkelis IF L 229 pievieno tocharu *pratim* „Entschluss“.

prawedduns (pag. akt. divd.) 75, 3 „durchgeführt“: west, lei. *pravēsti*.

prawilts (pag. pas. divd.) 49, 6

„verraten“; pag. 3. p. prowela 7, 19; 13, 20: lei. *privilti* „pievilt“, la. *vilt* u. c. Valdes Vgrl Wrtb I 298.

pre, prē, skat. prei.

preartue (< *prei-artue) E. 249 „reutel“ (= „Gerät zum Abstreifen der Erde vom Pflugbrett“): prei + artoys.

preddikausnan (ak.) 23, 25 „Predigt“ — no vlv. *predeken* „predigen“.

predickerins (daudzsk. ak.) 19, 13 sk. „Pfarrer“.

prei (prēi 27, 3; 29, 33; 33, 6; 35, 1, 14, 27; 39, 16; 45, 4; 49, 26; 51, 15, 33; 63, 11, 24; 67, 7; 69, 1; 71, 26; 77, 4; 79, 31; prey 5, 33; 7, 13, 23; 11, 30, 31; 13, 12, 29, 31; pray 7, 29, 30; prei 41, 33, kur i jālabo par i; prē 69, 31, kur ē jālabo par ēi; pre 13, 24, kur e jālabo par ei; pri 59, 4, kur i jālabo par ei), prepoz. ar dat. un ak., 1) „zu“, a) atbildot uz jautājumu „kur?“ 5, 32 (preitickray „zur Rechten“); 11, 31; 31, 16 (preitickrōmien); 79, 3; b) apzīmējot virzienu 5, 31 (preipekollin „zur Hölle“); 7, 13; 11, 30; 13, 12; 31, 15; 33, 6; 35, 14; 39, 16; 41, 1, 26; 43, 8; 45, 4; 51, 29; 53, 20; 61, 35; 63, 11, 24, 31; 65, 20, 25; 67, 7, 20, 25; 69, 25, 30, 31; 71, 26; 77, 4; 79, 1, 31; 71, 29 (prei sīru immati „zu Herzen nehmt“); c) apzīmējot nolūku vai mērķi 7, 23 (prey mayan menisnān „zu meinem Gedächtnis“); 29, 30; 13, 24; 29, 31; 19, 17 (preitenneison deiwūtiskan „zu ihrer Seligkeit“); 27, 14 (prei walnennien wartint „zum besten kehren“); 45, 15, 23 (auginnons prei deiwā teisin „erzogen zu Gottes Ehren“); 47, 25 (prei druwien

tiēnstwei „zum Glauben reizen“); 49, 9, 13, 14, 17, 27; 51, 1; 57, 16 (prei sūndin „zur Strafe“); 59, 4, 5, 19, 21, 34; 61, 36; 63, 2; 65, 32 (prei semman postāsei „zur Erde werdest“), 34; 67, 5, 22 (im matin ... prei ... salūbin „nehme dich ... zum ... Gemahl“), 24; 69, 1; 73, 4 (prei etnistin enimt „zu Gnaden aufnehmen“), 10; 75, 6; 79, 25; 81, 12; d) dažādos citos gadījumos 41,5 (prei antersmu „zum andern“ = otrkārt), 16, 33; 65, 18; 67, 1; 19, 19 (preistesmu „darneben“ = turklāt, v. „dazu“); 53, 15 (prei swaian kerdan „zu seiner Zeit“); 61, 17; 37, 12 (prei ... maitāsnan ... perlānkei „zur ... Nahrung ... gehört“); 2) „bei“ 33, 11; 35, 1 (prēimans), 27; 59, 8 (buwinanti prei ioūsans gennans „wohnet bei euren Weibern!“); 41, 19 (preistesmu undan „bei dem Wasser“); 81, 11; 3) „an“ 27, 3 (prēimans pidimai „an uns bringen“); 35, 34 (er prei noūson wangan „bis an unser Ende“); 51, 25 (prei twaian dīlan gubas „an dein Werk gegangen!“); 4) „zu“ infinitīva priekšā (rupjš ģermānisms) 5, 33 (preyleiginwey „zu richten“); 19, 14 (prei powaidint „zu unterweisen“), 15; 27, 23; 29, 10; 31, 5 (2×), 6, 18; 39, 21; 45, 3; 47, 25, 36 (2×); 55, 6, 17, 21; 63, 3, 4, 5; 67, 23; 71, 3; 75, 25; 77, 8; 79, 4, 5) „für“ 49, 26 (prēiwans podaton „für euch gegeben“); 61, 26 (madlan prei wissans „Beten für alle“); skat. I 210. §.

prei-, priedēklis, 1) „bei, an“: prēigimnis, prēipīrstans; 2) „vor“: preigērbt, preilaikūt u.

c.; 3) „zu“: preigerdawi u. c., skat. I 210. §.

preibillīsnā (ā laikam jālabo par a) 41, 12 „Verheissung“ (īsti: „Zusage“); daudzsk. nōm. preibillīsnai (seko aiz wirdai) 41, 10: billit.

(vietvārdus) Preydazare jeb Predazare, Predekaim un Proyden jeb Preden Ģerulis Apr ON 134 un 136 apvieno ar la. *prīede*.

preigērbt 23, 4 „vorhalten“ (īsti: „vorsprechen“): gērbt.

preigerdawi (tag. 3. p.) 29, 14 „verheisst“ (īsti: „sagt zu“): gerdaut.

prēigimnis (ģen.) 71, 31 „Art“: gemmons, lei. *priegimtis* „angebotene Art; Natur“.

preicalis — tā laikam jālabo rakstījums preitalis E. 517 „Ambos“: kalopeilis, lei. *preikālas* (liekas prūsisms, par ko Becenbergers KZ XLIV 292) jeb *priekālas* Būgas Aist Stud 91, *prikālti* „piekalt“.

preiken, skat. pīki.

preilaikūt 29, 22 sk., 33, 23; 39, 29; 47, 32 „vorhalten“: laikūt.

preipaus 47, 20 „hin“ (īsti: „zur Seite“, sal. lei. *eik šalin* „geh hin!“): pausan.

prēipīrstans (daudzsk. ak.) 67, 18 „gredzenus“: pirsten.

preipīst 73, 4 „vortragen“: pijst.

prēisiks 51, 23 jeb prēisicks 53, 6 „ienaidnieks“; stesmu prēisiki (laikam jālabo par prēisikī = prēisikin, ak.) 73, 9 „dem Feinde“: lei. *priēšininkas* „pretinieks“, *priēš* „pret“, la. *prīekš*.

preistalliwingi (nek. dz. viensk. nōm.) 59, 24 „billig“ (= „gerecht“; īsti: „zustehend“): stallit.

preistattinnimai (tag. daudzsk. l. p.) „stellen vor“: lei. *statýti*, la. *statít*, lat. *statuere* „stellen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 605 sk.

preitalis, skat. preicalis.

preitlāngus 55, 13 sk. „gelinde“, ko Jaunus (skat. Būgas Aist Stud 86) interpretē kā „prei-eit langus“ (leitiski: *prieiti lengvus*; sal. la. *preīlis* I); arī Levi IF XXXII 163 domā par sakaru ar lāngiseilingins.

preiwackē (tag. 3. p.) 33, 10 „beruft“: wackitwei.

preclantyts (Becenbergers KZ XLIV 306 domā, ka te e no neuzsvēta *a*; bet varbūt re jālabo par er) 13, 16 „verdammt“: klantīuns.

-presnā, -pressennien, skat. ispresnā, isspressennien.

-prestemmai, skat. poprestemmai.

prestors E. 707 „Zaunkönig“ — bez etimoloģijas.

-prestun, skat. issprestun.

-prettiņgi, skat. issprettiņgi.

preweriņgiskan (ak.) 29, 35; 75, 26 „Notdurft“.

prewerisnan (ak.) 37, 12 „Notdurft“. Trautmanis domā Apr Spr 411, ka pre- te < prei- (par ko FBR XII 169) un saista šo vārdu ar lei. *privartus* „nötig“, *prievarta* „Zwang“ u. c., bet ticamāks laikam ir Becenbergera uzskats KZ XLIV 306, ka pre- te no neuzsvēta *pra-* un ka rada ir šis vārds ar lei. *praverēti* „dienlich od. nützlich sein“ un *praverūs* „idoneus“, ja taisnība nav Būgam Aist Stud 120, kas to saista ar lei. *privalyti* „bedürfen“ < *privaryti.

pri, skat. prei.

prīki, prepoz. ar dat. un ak., 1) „gegen, wider“ 71, 2 (prīki stans malnijkikans „gegen [= gegenüber] den Kindlein“); 59, 12 (kārtai krīki [k- jālabo par p-] tennans „bitter gegen sie“); 29, 12 (prīki ... pallaipsans seggīt „wider ... Gebote tun“); 45, 18 (prīki ... waispattin murrawuns „wider ... die Frau gemurt“); 57, 12; 27, 6 (priiki ... tawischan); 63, 5 (priki stansubban „dawider“); 61, 7 (prikin tennans „gegen [= gegenüber] ihnen“); 45, 27 (prīkan ... pallaipsans); 5, 18 (preiken ... tawischan); 11, 17 (preyken ... tauwyschen); 2) „vor“ 47, 5 (prīki stessemu klausīweniki „gegen [= vor] dem Beichtiger“); 57, 32 (prīki deiwan nousesmu pogālbenikan „vor Gott unserm Heiland“); 31, 2 (priiki wissan wargan pokūnti „vor allem Übel behütet“); prīki: preiken (ja *ei* te nav no *ī*) = lei. *pry-š*: *prie-š* (+ pr. *prēisiks*); ar *-k-* sal. sensl. *prēko* „contra“ un kr. *nonepek*, skat. FBR II 13.

prio E. 414 „lantwer“ (= „Umfriedigung zur Verteidigung“) — neskaidrs vārds; varbūt jāpārtaisa par piro, par ko Becenbergers BB XXIII 320.

-pristis, skat. nagepirstis.

pro „durch“, prepoz. ar ak. 73, 8 (proston ... nuseilin „durch den ... Geist“); savienojumā pro pobaiint 55, 18 „zu strafen“ -o (-ei vietā) laikam ieviesies no nākamā pobaiint; sal. pra.

pro-, priedēklis blakus pra-, par ko arī Becenbergers KZ XLIV 303 sk. un van Veiks Apr St 51 skk.

proglis E. 224 „brantrute“ (= „ein eiserner Bock zum Auflegen der Holzscheite auf dem Herd“): po. *prażyć* „über dem Feuer rösten“ u. c., skat. Trautmaņa Apr Spr 411 ar liter. proklantitz 7, 17 „verdammt“: klantīuns.

proly, skat. noseproly.

prolieiton, skat. pralieiton.

prowela, skat. prawilts.

prūsiskan (ak.) 19, 21 „*prūsisku*“; adv. *prūsiskai* 19, 13; 69, 13: lei. *prūsiškas*, *prūsas* „*prūsis*“.

prusnas (ģen.) 67, 5 „des Angeichts“; ak. *prusnan* 67, 5 jeb *prosnan* 65, 31; 69, 21; 81, 19, 21: lei. *prusnā* „das Maul, die dicken Lippen am Maul des Rindes“ un (tā Leskīns Abl 305) *prausti* „(seju) mazgāt“, la. *prauslāt* „prusten“, kr. *пыцкaмъ*, zviedru *frusa* „spritzen“, skr. *pruṣṇōti* „(er) spritzt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 28.

pūdauns, skat. pijst.

(vietvārdus) *Pupayn* (: lei. *Pupēnai*) un *Pupekaymen* (: lei. *Pupkaimiai*) Ģerulis Apr ON 137 apvieno ar lei. *pupā* un la. *pupa*.

pure (laikam ar *ū*) E. 273 „Trespe“: lei. *pūraī* „ziemas kvieši“, la. *pūri*², sensl. *pyro* „Spelt“, gr. *πυρός* „kvieši“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 83; citādi (: lei. *purē* „Quaste“) H. Petersons Etymol. Misz. 38. Ģerulis Apr ON 137 te pievieno vietvārdu *Puringe*.

pusne E. 499 „zābaks“: lei. *pušnis* tp. (Kuršu mares zvejniekiem).

pūton 29, 33, poūton 49, 22, 25, 29, poutwei 47, 36 jeb poūt 37, 13 „dzert“; imper. viensk. 2. p. *pogets* Gr. 14, daudzsk. 2. p. *po-*

ieiti 49, 12; 55, 22, *pogeitty* (ar indik. *nozīmi*) 7, 30, *pugeitty* 7, 26 jeb *puieyti* 13, 27; tag. indik. *daudzsk.* 2. p. *puietti* 13, 31: *poūis*, lei. *puota* „dzīres“, skr. *pāti* „(viņš) dzer“, gr. aiol. *πώνω* „dzeru“, lat. *pōtus* „getrunken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 71.

R.

ragingis E. 651 „Hirsch“: *ragis*, lei. *ragīngas* „ragains“.

ragis E. 705 „rags“: lei. *rāgas*, sensl. *rogō* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb II 367.

ragusto E. 552 „loskop“ (= „Schröpfung“): *ragis*.

(vietvārds) *Raystopelk* G. 138: lei. *raīstas* „purvs“ un pr. *pelky*.

rāms 55, 11 „sittig“: lei. *romus* jeb *ramūs*, „*rāms*“, la. *rimt*, *remdēt*, skr. *ramatē* „ruht“, go. *rimis* „Ruhe“ u. c. Valdes Vergl Wrtb II 371 sk. Te pieder arī personvārdi *Ramico*, *Ramotis* u. c. Tr. 149.

ranguns, skat. *rānctwei*.

-*rankeis*, -*rankinna*, skat. *isrankīt*, *isrankinna*.

-*ranckīsnan*, skat. *isranckīsnan*.

rancko Gr. 46 „*rūoka*“; ak. *rānkan* 53, 15; 61, 17; 69, 34; daudzsk. ak. *rānkans* 51, 22; 53, 5, 22; 67, 19; sen *senditmai rānkān* 53, 12 „mit gefalteten Händen“ varbūt jālabo par sen *senditaim rānkā* (= *rānkam*, divsk. instr.), skat. FBR XIV 103 sk.: lei. *rankā*, sensl. *roka* tp., par ko ME un EH s. v. *rūoka*.

rānctwei 25, 29, *rancktwey* 5, 16 jeb *ranktwey* 11, 15 „*zagt*“;

pag. akt. divd. ranguns 45, 1 — varbūt rada ar kr. *надругательство* „осквернение“, sensl. *rogō* „насмѣшка“ u. c., skat. FBR II 11; citādi (: lei. *reñgtis* „sich biegen“, *rangýti* „krümmen“, senangļu *wrencan* „to twist, turn“) van Veiks, skat. Idg Jb VIII 256.

rapa E. „Engel“ — bez drošas etimoloģijas. Becenbergers GGA 1874, 1247 un Festschrift-Kuhn 263 to apvieno ar rīpaiti „folget“, sal. senisl. *fylgja* „Schutzgeist“; citādi (: la. *rāpāt* u. c.) Brükners AfslPh XX 512.

rapeno E. 435 „jungekobel“ (= jauna ķēve) — bez drošas etimoloģijas.

rapis E. 583 „Rapfen“ (kāda zivs) — no vlv. *rape* tp.

raples E. 520 „Zange“: lei. *rāplēs* Būgas Aist Stud 71 jeb *rēplēs* tp., *aprēpti* „umfassen“, alb. *rjep* „ziehe aus“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 369 sk.

ratinsis E. 368 un 540 „ķēde“ — no senpoļu **refēdz* tp.

-rātwei (?), skat. attrātwei.

raugus E. 691 „Lab“ („aus Kälbermagen hergestelltes Mittel zum Scheiden der Milch“): ructandadan, lei. *raugas* „raūgs“, *rūgti* „rūgt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 357.

rawys E. 31 „grāvis“ — līdz ar lei. *rāvas* no po. *rów* tp.?

reddau (-u jālabo par -n; ak.) 45, 27 „falsch“; varbūt isti: locker, nicht dicht, unsolid, sal. lei. *rētas* „rēts“ un sensl. *rēdōkō* „selten“.

reddewingi (adv.) 27, 10 „fälschlich“.

reddewidikausnan (ak.) 27, 6 jeb reddi weydikausnan 11, 17 „falsch Zeugnis“: widekausnan. reddisku (dat.) 27, 2 „falsch“.

redo E 240 „Furche“ — bez drošas etimoloģijas. Lidēns KZ LVI 218 skk. to apvieno ar senangļu *wrōtan* „wühlen (wie Schweine)“ u. c. Būga Aist Stud 62 citē no Bretkūna Hos. 10, 4 lei. *reda* „Furche“. Mikola AfslPh XXXIX 140 te pievieno la. *rēda* „Rand“ un *rēde* „Dünen“: redo īsti tad „Rand der Furche“.

reide (adv.) 23, 26; 29, 16 jeb reidei 37, 29 „gern“ — no vlv. *reide* „bereit“.

reidewaisines 55, 11 „gastfrei“ (-es laikam — tā Trautmanis Apr Spr 414 — no -ejas, sal. gewineis; Augstkalns Arch Phil V 154 grib to labot par reidewaisings, bet nav citu piemēru ar e pareiza g vietā): waispattin, lei. *vaišlnti* „bewirten“, la. *viesis*.

reykeis, skat. rikijs.

reisan (*reizan*; ak.) 45, 34; 65, 10 „reizi“ — no vlv. *reise* „Reise, Mal“.

-reisis, skat. buccareisis.

-rēist, skat. perrēist.

reckenausnan (ak.) 57, 5 sk. „Rechenschaft“ — atvasinājums no **rekenaut* < vlv. *rekenen* „rechnen“.

rekis, skat. rikijs.

retenikan (ak.) 41, 26 jeb rettēnikan (ko Trautmanis Apr Spr 414 labo par rettenikan; var domāt arī par labojumu rettēnikan, skat. FBR XI 46) 81, 6 „Heiland“; pamatā tam v. *retten* „glābt“, sal. kr. *сначумель*.

rettīweniskan (ak.) 55, 18 „heilsam“.

rettīwingiskan (ak.) 75, 13 „heilsam“.

rīgewings 55, 14 „haderhaftig“ — bez drošas etimoloģijas: Becenber-

gers BB XXIII 302 to saista ar lat. *rixa* „Zank, Streit“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 344 (tādā gadījumā rīgewings būtu īsti „plēsīgs“), bet nav zināms, vai lat. *x* te < *gs*; Būga Aist Stud 104 domā, ka -ge- te jālasa kā -je-, un apvieno šo vārdu ar lei. *rieties* „rixari“ (sal. la. *rėjīgs* jeb *riēkls*² „zänkisch“). Vills gan *j* citur neapzīmē ar *g*, bet viņš varētu šo vārdu būt pārjēmis no kāda sveša manuskripta.

rikauite (ar *ri-*; imper. daudzsk. 2. p.) 67, 11 „herrschet!“; tag. 3. p. *rickawie* 31, 31 „regiert“ un — ar viensk. 2. p. nozīmi — 53, 34: *rikis*, lei. *rykāuti* „schalten, regieren“, la. *rīkuot*.

rickaūsnan (ak.) 37, 15 „Regiment“ (valdību).

rīki, skat. *riks*.

rikijiskai (siev. dz. nōm.; seko tieši aiz *quai*) 65, 5 „herrlich“.

rikis (*rīkīs*) 29, 3; 41, 1, 13; 43, 32; 45, 21; 49, 5; 53, 29; 55, 23; 59, 16; 63, 18, 23; 65, 24; 71, 1; 75, 24, 31; 81, 18, 19, 21; (ar vokātīva nozīmi) 47, 14; 53, 14, 18, 32; 67, 35; 73, 18, *rekis* 7, 13, *rickis* 7, 19, *rykyes* 13, 12, *reykeis* (Becenbergers BB XXIII 289 to gribētu labot par *reykies*) 13, 20, *rikeis* 65, 12, *rikis* E. 404, *rickie* Gr. 5, (ar vokāt. nozīmi) *rickijs* 45, 5 „Herr“; gen. *rikijas* 47, 34; 59, 1; 71, 36; 73, 13; 79, 21, 31, *rikis* (jālabo par *rikijas*) 47, 17; 75, 5; ak. *rikijan* 23, 8, 14, 24; 25, 6, 14, 22, 31; 27, 8, 19, 30; 31, 11; 33, 6; 45, 12; 53, 20, 24; 57, 1; 59, 15, 21, 23; 61, 2, 9; 65, 13; 69, 7; 71, 12; 73, 2, 3, 29; 75, 22; 77, 34; 79, 24; 81, 5, *rickijan* 67,

16, *rekian* 5, 28 jeb *reykyen* 11, 27; daudzsk. nōm. (ar vokāt. nozīmi) *rikijai* 61, 7; ak. *rikijans* 25, 8; 59, 31 — no go. *reikeis; Daukants savu *rykys*, kā domā Būga KSn 64¹, laikam pārjēmis no prūšu valodas, bet sal. arī KZ XLIV 332 minēto lei. *diviriks*.

-*rikijskan*, skat. *aucktai-rikijskan*.

rikijwiskan (ak.) 43, 12 „Herrlichkeit“.

rikisnan (viensk. ak.? vai jālabo par [divsk. nōm.?] *rikisnay?*) E. 107 „mugura“ — bez drošas etimoloģijas. Domā (skat. Trautmaņa Apr Spr 415 ar liter.), ka tas pārjēmts no vecpoļu valodas, un aizrāda uz čechu (divsk.) *řitězně* „nates“; ja tiešām tā būtu, tad *k* ir varbūt rakstīts par *c* noturēta (orīģināla) *t* vietā.

riclis E. 205 „Söller“ („der höchste Raum im Hause nur soweit, als er als Vorratsraum dient, Speicher, Boden“): lei. *rieklas* „Bodenraum“ (tā Pīrsons AM VII 586).

rīks 35, 13, *rijks* 35, 11, *rīki* (aiz laikam aplama *stas!*) 69, 32 jeb *ryeky* 13, 3 „Reich“; ak. *rīkin* 31, 29; 35, 31; 69, 32; 73, 28 — no go. *reiki*.

rindo E. 227 „Krippe“: lei. *rindā* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb I 139; no v. *Rinne* (sal. Le Gr 178)?

-*rīnka*, skat. *senrīnka*.

rīpaiti (imper. daudzsk. 2. p.) 57, 4 „folget!“; tag. akt. divd. ak. *rīpintin* 53, 31, *rīpintinton* (laikam jālabo par noteikto formu *rīpintinion*, skat. FBR VIII 7) 53, 17: *serrīpimai*, *porrepil* — bez drošas etimoloģijas. Levi IF XXXII 163 un ZfslPh IX 406 domā par sakaru ar lei. *rēp-*

lióti un lat. *reperere* „kriechen“ un balsta to ar kr. *нолзы* „krieche“: sav. *folgēn* „folgen“.

riste E. 639 „*rikste*“: la. *rīste*², lei. *rýkšté* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 346 sk.

-rists, skat. senrists.

roaban E. 467 „gestreift“: lei. *ražbas*, senīru *riabach* „gesprenkelt“, la. *raibs*, mazkr. *ribyj* „raibs“ (tā Burda KSB VI 398) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 346.

rokis E. 584 „vēzis“; uzskata to ar Brūkneru AfslPh XX 502 par aizgūvumu no po. *rak*, bet varētu tie būt arī rada vārdi.

Rōmerins (daudzsk. ak.) 43,8 „Rōmer“.

romestue E. 532 „barte“ (= „Beil mit breiter Schneide“) — laikam (tā jau Pīrsons AM VII 586) rada ar lei. *remēsas* „namdaris“, la. *remesis*, kr. *ремесло* „Handwerk“ u. c., par ko Būga KSn 278 sk.

Romow(e) Mag XXI 88, 90 skk., 96 sk., 108, 206, 212, 219, 423, prūšu kulta vieta (par ko arī Mežinskis Pomove); šo vārdu Būga KSn 14 un Mežinskis I. c. saista ar lei. *rómus* un la. *rāms*.

rugis E. 258 un ruggis Gr. 8 „rudzis“: lei. *rugýs*, sensl. *rvžb*, senīsl. *rugr* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 374 sk.

rūkai 37, 13 „Kleider“; ak. *rūkans* 29, 33 — no po. *rucho*, par ko Brūkners AfslPh XX 501.

ructandadan E. 690 „Sauermilch“: raugus, lei. *rúgtas*, la. *rúgts* + dadan.

Rumbing (kāda brasla vārds): lei. *ruūmbas* „Saum“ un la. *rumba* „Strom-

schnelle“, par ko Neselmanis AM VII 310 un Ģerulis Apr ON 146.

rundijls 55, 12 „Weinsäuer“ — bez drošas etimoloģijas; Becenbergers BB XXIII 320 sk. domā par sakaru ar v. *in die Runde trinken* (> lei. *ī run-dā gerti*), Bernekera KZ LVII 250 to saista ar po. *rząd* „Zechgesellschaft“.

russis E. 429 „Ross“; gen. *rus-sas* 53, 28 — vācu vārds.

S.

sabatico E. 23 „sestdiena“ — poļu *sobota* pārveidojums.

-sadel vietvārds Dowpsadel un Kurksadel Thes 84 sk. un G. 148 — varbūt, kā domā Ģerulis I. c., jāsaista ar lei. *sodžle* „Dörfchen“.

saddinna (tag. 3. p.) 61, 21 „stellt“; sedinna sien priki 57, 13 „widersetzt sich“: ensadints, sīdons, go. *satjan* „setzen“ u. c.

-sadinsnan, skat. ensadin-snan.

sagis E. 486 „rincke“ (= „Schnalle an einem Gürtel; Spange“), 544 „Hufnagel“: lei. *sāgas* „Schleife zum Befestigen der Leinwand auf der Bleiche“, *sagā* jeb *sagē* „Schnalle“, *sēgti* „heften“, la. *sagts*, skr. *sajati* „hängt an“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 480 sk.

sagnis (laikam ar *gn* < *kn*, skat. I 47. §) E. 629 „sakne“: lei. *šaknīs* tp., *šakā*, skr. *šakhā* „Zweig“, la. *saka* II, *sakas* II u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 335.

saydit Gr. 93 „hut dich“ — ne-skaidra forma; infinitīvs?

saycka Gr. 52 „Sack“.

-saytan, skat. lingasaytan.

sackis E. 598 „sveki“: lei. *sakaī* tp., la. *saki* jeb *sakas* I, sensl. *sokō* „Saft“ (sula) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 515 sk.

sacraments 39,25; 47,28 jeb sacramēnts 47, 33 „Sakrament“; ak. sacramentan 7,18; 49,32; 69,2 jeb sacramenten 13, 18; 49, 18, 29.

sal Gr. 60 „sāls“: lat. *sal*, sensl. *solb*, go. *salt*, gr. ἄλς tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 452 sk.

sal(l)aub-, skat. sal(l)ūb-

saligan (*zaljan?*) E. 468 „grün“: lei. *žālias*, *žēlti*, la. *zaļš*, *zēlt*, *zēlts*, *zalguot*, sensl. *zelenō* „zaļš“, skr. *hari-*, av. *za'ri-* „dzeltāns“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 624 sk.

sālin (*zalin*; ak.) 65, 30 „Kraut“, soalis (Trautmanis un Pauli KSB VII 191 to uzskata par daudzsk. nōm.) E. 293 „Kräuticht“ (= „Krautwerk“): saligan, lei. *žolē*, la. *zāle*.

-salis, skat. passalis.

salme G. 28 „Stroh“: la. *salms*, kr. *солóма* tp., sav. *halm*, lat. *culmus* „stiebrs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 464.

salmis E. 420 „Helm“ — pēc Būgas domām KSn 68 līdz ar lei. *šālmās* tp. no pirmslavu *šolmō; bet sensl. *šlēmō* norāda uz pirmslavu *šelmō, no kam pr. un lei. vārds nevarēja rasties. Varbūt taisnība Torbjörnsonam Liquidametathese I 100, ka salmis un lei. *šālmās* rada ar go. *hilms* un skr. *šarma* „Schirm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 432 sk.

salowis E. 727 „lakstīgala“: kr. *соловей* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 535; formas ziņā sal. sensl. *žeravъ*: pr. *gerwe* „dzērve“, skat. FBR XI 99. Ģerulis Apr ON 149 te pievieno vietvārdu Saloweiten.

salta Gr. 65 „kalt“: passalis, la. *salts* u. c.

saltan E. 376 „Speck“ — rada vainu (kā sālīta cūkgaļa) ar sal (tā Pīrsons AM VIII 364), vai ar la. *salis* (tā Trautmanis Apr Spr 417).

salūban (ak.) 63, 12, sallūban 25,20 jeb salaūban 61,36 „Ehe“ — laikam līdz ar lei. *sāliūba* tp. radies no po. *ślub* „Trauung“, liekot po. *ś*-vietā baltisko *san-*.

sallubai (lok.) busennis 63,14 „Ehestand“; ak. salaūbai bousennien 63, 34 sk.: bousennis.

salaūbaigannan (ak.) „Ehefrau“; daudzsk. dat. sallūbi (jālabo par sallūbai?) gennāmans 59,13: genno.

sallūbaiwīrins (daudzsk. ak.) 59, 7 „Ehemänner“: wijrs.

sallūban (ak.) 25, 27 „Gemahl“.

salūbin (ak.) 63, 7; 67, 22 „Gemahl“.

salūbiskan (ak.) 63,1, salubiskan 63,7 jeb sallūbiskan 67, 26 „ehelich“; adv. salūbiskai 67, 29.

sallaūbiskan (ak.) 69,1 jeb salobisquan 11,13 „Ehestand, Ehe“.

sallūbs (jālabo par ģen. sallūbas?) laiskas 61, 31 sk.: lāiskas. salūbsna 63, 6 „Trauung“.

salus E. 63 „Regenbach“: (tā Būga KSn 279 sk.) lei. *sālti* „tekēti“, *selēti* „citissime accurrere“, par ko Valde Vrgl Wrtb II 505. Ģerulis Apr ON 138 te pievieno strauta vārdu Ramgesalus.

same, skat. semmē.

samyen (ar -yen < -jan?) E. 237 „Acker“: same.

sammay, skat. līse.

sandāy Gr. 79 „geh weg!“; isti, kā aizrāda Fortunatovs BB XXII 172¹, „ar dievu!": sen + deiwas.

sando E. 200 „Balken“ — bez etimoloģijas.

sansle E. 485 „josta“ — bez drošas etimoloģijas. Trautmanis, skat. Apr Spr 418 ar liter., to saista ar sensl. *qzoko* „eng“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 62 sk.; Brückners ZfslPh IV 217 un KZ XLIV 335 groza to par sauinsle = *zawinzle, kam pamatā esot kāds po. *zawieziel* tp.

sansy (zansi) E. 719 „zūoss“: lei. *žāsis*, sav. *gans*, gr. *χῆν*, skr. *hamsa-h*, siev. dz. *hamsi* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 536; par pr. sansy arī Spechts KZ LXIII 96 sk. Ģerulis Apr ON 151 te pievieno vietvārdus Sansillen un Zanseynen, lei. *Žāsēcial*.

sardis (zardis) E. 802 „Zaun“ („umzäunter Raum“): lei. *žārdis* „Rossgarten“, *žārdas* „zārds“, kr. *zopod* „Scheuer“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 609.

-sargs, skat. butsargs.

sari (zari) E. 43 „Glut“: lei. *žārijā* „glühende Kohle“, *žērēti* „strahlen“, sensl. *zorja* „Glanz“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 602; tā jau Burda KSB VI 399.

sarke E. 725 „žagata“: lei. *šārka*, kr. *copóka* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 414.

sarxtes E. 425 „Scheide (des Schwertes)“ — bez drošas etimoloģijas. Pīrsons AM VII 587 to saista ar lei. *šārkas* „Überrock der Fischer“, Trautmanis Apr Spr 419 (ar „vielleicht“) — ar lat. *carcer* „Umfriedigung“; piedekļa ziņā sal. lei. *makštis* „maksts“.

sarote E. 576 „Karpfen“ — bez drošas etimoloģijas. Bernekens Pr Spr

318 (ar?) varbūt pareizi to apvieno ar lei. *žāriūoti* „feurig schimmern“; sāni šai zivij ir zilpelēki ar vietām sudrabotu un zeltītu atspīdumu.

sarpis E. 746 „nusbickel“ (= „Häher“) — varbūt ar disimilāciju no *swarpis, sal. la. *svīfpis*², ar ko to saista jau Pīrsons AM VIII 364.

(personvārdi) Sarticke un Sartune Tr. 90 varbūt ir rada ar la. *sārts* „rot (im Gesicht)“ un lei. *sařtas*.

sarwis E. 418 „Waffen“ — bez drošas etimoloģijas. Domā, tā, piem., Būga KSn. 64, ka tas līdz ar lei. *šārvas* „Rüstung“ aizguvums no go. *sarwa* „Waffen, Rüstung“. Bet lei. *šdēļ* Becenbergers BB XXVII 169 spriež, ka aizguvēji šai gadījumā drīzāk esot germāņi, un apvieno sarwis un *šārvas* ar gr. *κόρυς* „Helm“ un *κόρυσσω* „rüste, wappne“.

sasins E. 659 „zaķis“: sav. *haso* tp., senangļu *hasu* „graubraun“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 357; citādi (: gr. *κεκήν* un skr. *šaša-h* „zaķis“, *šašati* „(viņš) lec“) Hendriksens IF LVI 27. Te pieder arī vietvārdi Sassenpile (v. Hasenberg), Sassyn un Sas[i]n-lauken G. 152; beidzamo vārdu tā interpretē arī Trautmanis AfslPh XXXIV 594.

sasintinklo E. 697 „Hasengarn“: sasins + lei. *tiņklas* „tikls“, la. *tīt*, *tina* I, sensl. *teneto* „Strick“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 722 sk.

sātuinei (< *sātuinei?* skat. FBR VIII 9) 53, 16 „sättigst“: lei. *sótus* „satt“, la. *sāts* I un II, go. dat. *sōpa* „Sättigung“, senīru *sāith* „Satttheit“, lat. *satur* „satt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 444 sk.

-saudisnan, skat. aus(ch)audisnan.

saugis E. 791 „skudra“ — bez drošas etimoloģijas. Rada ar lei. *šáuti*, la. *šáut(ies)*, *šaudrs* „hastig“ (sal. la. *skudra*: lei. *skudrūs* „flink“)?

sauļe E. 7 „sauļe“: lei. *sáulē* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 446 sk.

saūnas, saūnan, skat. soūns.

sausā (-ā = -an; ak.) 75, 2 „sāusu“; adv. sausai 75, 18, sawse Gr. 13: lei. *saūsas*, sensl. *suxs*, senangļu *séar*, gr. *αῖος* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 447 sk.

sawayte E. 16 „nedēļa“ — neskaidras cilmes vārds. Trautmanis Apr Spr 420 un Švīcers (Schwyzer) KZ LXII 7 tam pamatā liek po. *sobota* „sestdiena“, pret ko svarīgi iebildumi ir Brūkneram KZ XLIV 332, kas pats to patvarīgi skaidro kā „Versammlung“ (: *cariawoytis* „Heerschau“), „Ganzes“. Arī Bernekērs KZ LVII 248 sk. saskata tur priedēkli *sa-* (kāda mēs prūšu valodas pieminekļos citur nekur nesastopam) un verbu waitiāt un tulko: „Vereinbarung“, „bestimmte Frist, Termin“ vai „Beratung, Versammlung“, kas ar nepārliecina.

saxto E. 631 „rone“ (= „abgehauener Baumstamm; Knüttel“) bez drošas etimoloģijas. Aist Stud 165 Būga to pārtaisa par saixto un apvieno ar lei. *šiekšta* un la. *siéksta* (tā arī Trautmanis Apr Spr 420), bet KSn 289 — ar lei. *šekštis* „koka dakša pelu grābšanai“, *kāška-šekštis* „kartis vežimui priveržti“ u. c.; Bernekērs Pr Spr 317 — ar lei. *šakā* „zars“ u. c.

saxtis E. 643 „miza“ — varbūt rada ar la. *sagša*, *segt* u. c., par ko ME s. v. *segt*; citādi Trautmanis Apr

Spr 421 ar liter. un Valde Vrgl Wrtb II 449.

sbango — tā labo rakstījumu slango E. 452 „Gebiss“: lei. *žabāngas* „Fallstrick“, *žebóti* „zäumen“, *žeboklē* „Gebiss“, senīsl. *kefli* „Knebel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 571 (tā Fiks, skat. GGA 1874, 1248 sk.); sbango varbūt savukārt ir jālabo par sabango (ar s- = z-).

sbeclis (varbūt jālabo par sebeclis = zebeklis) E. 539 „Feder (im Schloss)“: sbango.

schai (*šai*) 71, 28 „hier“: schis, lat. *hūc* „šurp“.

I schan 45, 8 „her“, 45, 12 „hier“, schien 35, 21; 77, 8 jeb schen GGA 1874, 1239 „hier“: lei. *šēn*.

II schan, skat. stas.

-schauditwei, skat. auschauditwei.

-schautenīkamans, skat. auschautenīkamans.

-schautins, skat. auschautins.

schen, schien, skat. schan I un schis.

schis 7, 26; 49, 12; 71, 15, 31 jeb sis 13, 27 „šis“; vīr. dz. gen. schisses 77, 14 jeb schiēise 31, 1; (ar viensk. gen. nozīmi) schiēison 69, 20; vīr. un nek. dz. dat. schismu 69, 36; 81, 3 jeb schisman (laikam jālabo par schismau < *šismū < *šismō, skat. I 172. §) 77, 15; siev. dz. dat. schissai 77, 13; vīr. un siev. dz. ak. schan 35, 14, 26; 37, 3, 7, 22; 39, 1, 11, 15; 51, 19, 35; 53, 17, 31; 63, 36; 65, 19; 67, 26; 73, 14, schian 13, 6; 61, 37, schien 35, 1; 79, 31; 81, 10, schen 51, 17; 53, 3, sien 75, 3, (siev. dz.) schin 7, 8; 51, 15, 33; vīr. dz. daudzsk. nōm. schai 49,

16; ak. schans 49, 35, schiens 53, 19 jeb schins 27, 36; 29, 11: lei. šis, sensl. *sb* tp., go. *himma* „šim“, lat. *cis* „šaiplus“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 452 skk.

schkellānts, skat. skellānts. schklāitewingiskan (ak.) 71, 5 „sonderlich“.

schklāits, 1) adv. 55, 30 sonderlich (= it sevišķi); 2) 71, 7 sonst; 3) adj. 39, 31 schlecht (= schlicht, vienkāršs): lei. *skleišti* (tag. *skleidžiū*) „(Zusammengefaltetes) ausbreiten“, *sklaidýtis* „sich zerstreuen“ (tā Bernekera Pr Spr 105 un Trautmanis Apr Spr 430 ar liter.) u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 596.

schkūdan (ar *kū* < *kā*; ak.) 25, 16; 45, 2, schkudan 45, 26 jeb skūdan 45, 16; 51, 18 „skādi“ — no vlv. *schade* + po. *szkoda* (no kam lei. *škadā*).

schlāit(s), skat. sclait.

I schlāitiskai (adv.) 47, 3 sk. „in Sonderheit“.

II schlāitiskai (dat.; laikam jālasa ar *ai*) 45, 10 „Sonderheit“; ak. schlāitiskan 45, 22, 33.

schlusien (ar *ū*; ak.) 59, 33 „Dienst“.

schlusingisku (adv.) 27, 24 „dienstlich“.

schlūsīnikai, skat. schlūsīnikan.

schlūsisnas (gen.) 55, 6 „des Dienstes“.

schlūsītwēi (*šlūzītwei*) 31, 6 „die-īnen“; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi schlūsī 45, 12; daudzsk. 1. p. schlūsīma 25, 9; 2. p. schlūsīti 61, 3; schlūsīlai 75, 20 „lai kalpo“, (ar viensk. 1. p. nozīmi) schlūsīlai 31, 29 —

no po. *slużyć* tp. ar vāciskas izrunas šl- < sl-.

schlūsīnikai (seko aiz stāi; viensk. nōm.) 57, 15 „Dienerin“; ak. schlūsīnikin 73, 15.

schlūsīnikan (ak.) 73, 15 „Diener“; daudzsk. nōm. schlūsīnikai 57, 22.

schokis E. 283 „Gras“ — blakus lei. *šēkas* „*sēks*“ un skr. *šaka*- „essbares Kraut“ (Valdes Vrgl Wrtb I 381) ar divainu sch-; lei. *šēkas* pats par sevi varētu būt < *šjēkas, bet pret to liecina skr. *šaka*-. Bernekera Pr Spr 261 atgādina pr. kiosī: slavu *čaša*; sal. arī lei. *žióbris*: pr. se abre.

schostro Gr. 70 „māsa“ ir po. *siostra*.

-schpāndimai, skat. auschpāndimai.

schpartina, skat. spartint.

schumeno (ar *ū*) E. 507 „Schusterdraht“: lei. *siūti*, la. *šūt*, sensl. *šiti*, go. *siujan*, lat. *suere* „šūt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 514 sk.; par formu skat. I 253. §.

schutuan E. 471, scuto (jālabo par schuto) Gr. 33 „Zwirn“: schumeno.

schuwīkis E. 496 „kurpnieks“: lei. *siuīkas* „Näher“, čechu *švec* „kurpnieks“.

-schwāigstinai, skat. erschwāigstinai.

se abre (ar *z-*) E. 570 „Zärte“: la. *zebre*, lei. *žēbras* „buntköpfig“, skat. Trautmaņa Apr Spr 422 un ME s. v. *zebre*; par to arī Levi IF XXXII 164.

sealtmeno E. 748 „vālodze“: la. *zēlts*, skat. FBR II 9; piedēkļa ziņā sal. semeno.

seamis E. 257 „ziemas labiba“: semo, lei. *ziemys* „ziemeļvējš“.

sebbei 65, 4; 67, 4; 79, 34 „sev“: sensl. *sebē* tp. u. c., skat. I 186. §.

sedinna, skat. saddinna.

seese (*sēze*) E. 729 „Amsel“: lei. *šēžē* tp.

seggīt 29, 13, 16; 41, 17; 49, 23; 55, 21, segīt 37, 29, seggit 45, 16, siggīt 73, 10 jeb siggit 53, 21 „tun“; pag. akt. divd. seggīuns 43, 34 sk.; 45, 13, 26, 28; 53, 2 jeb seggīūns (ū jālabo par u) 45, 2; tag. 3. p. segge 27, 34; 41, 18; 49, 25; 57, 16, 28; 61, 4, seggē 57, 7 jeb segē 63, 3, (ar viensk. 1. p. nozīmi) 29, 7; viensk. 2. p. seggēsei 47, 5; daudzsk. 1. p. seggēmai 25, 16 sk.; 43, 25; 2. p. seggēti 59, 16, seggītei 61, 1 jeb segijtei 63, 13; imper. daudzsk. 2. p. segeitty 7, 22 sk., segeyti 13, 24, 30, seggītei 49, 9, 14 jeb seggīta 61, 7 (par tag. indikātīva formām skat. Bernekera Pr Spr 219): warguseggīentins; Trautmanis Apr Spr 423 to saista ar skr. *sajatē* „heftet sich an“, *sajjatē* „ist womit beschäftigt“, pr. sagis, lei. *sēgti* „heften“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 480 sk.

segisna 51, 20 „das Tun“; daudzsk. ak. seggīsnans 45, 25.

-seggīwingi, skat. poseggīwingi.

seydis (*zeidis*) E. 198 „siena“: sensl. *zidz* jeb *zbdz* „Mauer, Wand“, lei. *žiēsti* „formen“, *žaidas* „krāsns“, la. *zlest* u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb I 834.

-seilewingis, skat. niseilewingis.

seilin (ak.) 71, 29 „Fleiss“; daudzsk.

ak. seilins 29, 32 „Sinne“: nosēilis, lei. *siela* „Gewissen“ Būgas Aist Stud 23 un 82 un slavu *sila* „spēks, vara“, skat. Trautmaņa BSI Wrtb 252 sk. un Valdes Vrgl Wrtb II 460 sk.

-seilingins, skat. lāngiseilingins.

seilisku (nōm.) 51, 27 „Andacht“.

seimīns 53, 12 „Gesinde“; ak. seimīnan 23, 3 sk.; 27, 32; 29, 21; 45, 23; 47, 31; 51, 6; 53, 10, seimīnan 39, 28 jeb seimīnan 33, 21; 37, 14: lei. *šeimyna* tp., la. *sāime*, *seimnieks*², sensl. *sēmija* „Gesinde“, *sēminz* „Sklave“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 358 skk.

seyr (= *sēr*? skat. FBR XII 148) E. 124 „*sīrds*“; gen. *sīras* (ar *ī* < *ē*) 59, 32; dat. *sīru* 71, 29; ak. *sīran* 61, 1 jeb *sijran* 43, 28; daudzsk. ak. *sirans* 51, 4: gr. *κῆρ, καρδία*, lei. *širdis*, jat. *cor*, go. *hairtō*, īru *crīde*, arm. *sirt*, kr. *cepdye* tp., la. *seīde* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 423.

seisei, seiti, skat. asmai.

semen (*sēmen*) E. 256 „*sēkla*“: sensl. *sēmę*, lat. *sēmen*, sav. *sāmo* tp., lei. *sēmuo* „sēkla“ Gerullis Sen. liet. skait. I 272, *sēmenys* „Flachssaar“, *sēti* „sēt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 459 sk.

semeno (laikam ar *se-*) E. 752 „Brachvogel“: semen, lei. *sēmenā* tp. Debeikū izlokšnē, *sēmenēlē* „Hänfling“.

semmāi (*zemai*) līsuns u. c. s. v. līse; semmāi ēilai 75, 14 „untergehe (3. p.)“: semmē, lei. *žemāi* „zemu“, *žēmas* „zēms“, gr. *χαμαί*, par ko Zolmsens KZ XLIV 182.

semmē (*zemē*) 65, 33 jeb same E. 24 „Erde“; dat. *semmey* 7, 6 jeb *semmiey* 13, 4, ak. *semmīn* 5, 27, *semmīen* 11, 26; 29, 27; 33, 10; 59, 28;

65, 34; 67, 8, 13; 77, 8, 30, semien 25, 3; 35, 23 jeb semman 65, 32: lei. *žēmē*, la. *zeme*, sensl. *zemlja* tp., av. lok. *zami* „zemē“, gr. *χαιμι* „uz zemes“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 662 sk.

semo (ar z-) E. 15 „ziema“: sēamis, lei. *žiemā*, slavu *zima*, gr. *χειμα*, lat. *hiems* tp., skr. *hēman* „ziemā“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 546 skk.

sen (prepoz.) „mit“ palaikam ar dat. vai ak. 41, 19 (sēn bhe prei stesmu vndan „mit und bei dem Wasser“); 57, 3 (sen stēimans); 33, 16 (sen wissamans christiānans); 29, 30 (sen wissans pērgimmans); 65, 28 (sen alkīnisquai „mit Kummer“); 27, 21 (sen wīngriskan „mit List“); 33, 26 (sen stawīdsmu „damit“); 63, 22 (sen mensan); 45, 1 (sen wirdemans adder dilins „mit Worten oder Werken“); 31, 26 (sen swaiāsmu ... krawian „mit seinem ... Blut“) u. c.; ar instrum. tikai savienojumos sen māim 51, 23 jeb sen maim 53, 5 „mit mir“ un sēnku 71, 2 un 77, 17 „damit“ (= ar kuo): lei. *sān-*, *sā-*, la. *suo-*, sensl. *sq-*, skr. *sam-* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 490, skat. arī I 211. §.

sen — priedēklis; sal. arī sanday un sompisinis.

sendāuns (pag. akt. divd.) 67, 32 „zusammengefügt“: dāt.

senditans (pag. pas. divd. daudzsk. ak.; ar *ī* < *ē*) 53, 22 „gefaltete“; savienojums sen senditmai rānkān 53, 12 „mit gefalteten Händen“ varbūt ir jālabo par sen senditaim (divsk. instr.) rānkā (= rānkam), skat. FBR XIV 103 un Bernekera Pr Spr 198: lei. *(su)dēti* „(zusammen)legen“,

la. *dēt*, sensl. *dēti* „legen“, skr. *dadhāti* „setzt“, gr. *τίθημι* „setze“, sav. *tāt* „Tat“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 826 skk. sendraugi wēldnikai (daudzsk. nōm., par ko Becenbergers KZ XLI 71 sk.) 59, 10 „Miterben“: draugiwaldūnen.

sengidaut 75, 21 „erlangen“: gēide.

sengijdi (3. p.) 73, 27 „erlange“. senpackai, skat. packan.

senrīnka (tag. 3. p.) 33, 10 sk. „sammelt“: lei. *(su)riñkti* „(zusammen)lesen“.

senrists (pag. pas. divd.) 39, 33 „verbunden“: perrēist.

senskrempūsnan (ak.) 65, 6 „Runzel“; sal. la. *kruñpa* un (ar *-mb-*) senangļu *hrympel* „Runzel“, v. *schrumpfen* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 588 sk.

-sentliuns, skat. ebsentliuns. septmas 11, 14; 25, 28 jeb septmas 5, 15 „septīts“; siev. dz. septmai (seko tieši aiz stai) 39, 8: lei. *sēkmas*, lat. *septimus*, skr. *saptama-h* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 487.

-sergīsnan, skat. absergīsnan. serrīpimai (ar *-rr-* < *-nr-*) 71, 7 „(wir) erfahren“: rīpaiti.

seweynis E. 229 „sewstal“ (cūk-kūts); -ew- te varbūt ir — gaidāmā -uw- vietā — rakstot iekļūvis no blakus esošā v. *sewstal*: la. *suwēns*, lat. *sūs*, gr. *ὄς*, sav. *sū* „cūka“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 512 sk.

-si refleksīvajos verbos grīkisi 37, 30, dātunsi 43, 24, embaddusisi (laikam jālabo par embaddasi, skat. I 255. §) 71, 5 un 32, skat. I 187. §.

sidis E. 613 „Hartriegel“ (*cornus sanguinea*); Burda KSB VI 399 to sa-

līdzina ar po. *świd* tp. u. c., kas tomēr atšķiras ar savu *-w-*.

sīdons (ar $\tau < \varrho$) 31,16 jeb sīdāns 79,3 „sitzend“ (isti laikam pag. akt. divd.): saddinna, sindats, lei. *sēsti*, sensl. *sēsti* „sēst“, lat. *sedere*, go. *sitan* „sēdēt“, skr. *sadaḥ*, gr. *ἕδος* „Sitz“ u. c. Valdes Vrgl. Wrtb II 483 skk. Te pieder arī vietvārdi Garbseiden G. 36, Naunesede 107 un Sodelawken 167.

sīduko E. 353 „Siebtopf“; pret aizguvumu no senpoļu **sitoko* (> *sitko* „siēts“), par ko domā Brūkners AfslPh XX 498 un Mikola Balt. u. Slav. 20, liecina *-d-* un nozīme. Ticamāki Būga KSn 185 to saista ar seydis un lei. *židuika* „Milchtopf“.

I sien, skat. schis.

II sien (ak.) „sevi“ 33, 35; 39, 16; 43, 17; 45, 29; 55, 27; 57, 14; 65, 2, 9; (refleksīvo verbu darināšanai) 35, 3, 16, 25, 27, 28; 39, 23; 49, 33; 51, 8; 57, 12; 77, 4, 5; (pleonasma veidā) 37, 30 (quaisien en mans grīkisi „die sich an uns versündigen“); 43, 23 (sien skellānts dātunsi „sich schuldig geben“); 55, 25 (turei sien ... maitātunsin „sollen sich ... nähren“); 71, 1 (sien ... waidinasin „sich ... stellt“); skat. I 187. §. siggīt, skat. seggīt.

signassen (jālabo par signassen; ak.) 67, 16 „Segen“.

signāt (ar *z-*) 51, 8 jeb signat 51, 11, 30 „segnen“; imper. viensk. 2. p. signāts (jālabo par signāis) 53, 18; pag. 3. p. signai 67, 7; sava *i* dēļ signāt nevar būt po. *žegnać* (no kam lei. *žegnóti*), bet lat. *signāre* atdarinājums. Becenbergers BB II 140 te pie-

vieno pr. „burvja“ vārdu signot, par ko Brūkners KZ L 171.

sylecke E. 575 „silķe“: lei. *silķe*, par ko Trautmanis Apr Spr 426 ar liter. un ME un EH s. v. *silķe* ar liter.

silkas (gen.) drimbis — tā laikam jālabo rakstījums silkasdrub' E. 484 „Seidenschleier“: drimbis + *silka-*, kas — skat. Trautmaņa Apr Spr 426 ar liter. — liekas caūr lei. *šilkas* „Seidenfaden“ radies no kr. **шълкѣ* > *шѣлк*. Lei. dial. *silka* „zīds“ Klaipēd. dainos 8 un la. (Rucavas) *silkuōts* var būt aizgūti no prūšu resp. kuršu valodas.

sylo E. 589 „Heide“: lei. *šilas*, la. *sils* jeb *sila*, par ko ME s. v. *sils*.

-sin (ak.) refleksīvo verbu darināšanai 7, 5 (audasseisin); 13, 4; 35, 23; 55, 25; 61, 28; 63, 4, 31; 69, 20; 71, 2, skat. I 187. §.

sindats (ko labo par sindāts = sindants) 5, 32 jeb syndens 11, 31 „sitzend“: sīdons, skat. I 252. § un FBR XII 172.

sineco E. 738 „Meise“ ir Trautmanim Apr Spr 427 „aus apoln. *sinica* entlehnt“. Pauli KSB VII 162 gan domā, ka *c* te varētu būt = *ts*, bet nav neviena droša piemēra ar *c* = *ts* vēlāra patskaņa priekšā. sineco var būt = *sīneko* un rada ar slavu *sinica*, sensl. *sinb* „tumšzils“ u. c. Valdes Vrgl. Wrtb I 361. Turpretī Pīrsons AM VIII 364 to kā „zinātāju“ apvieno ar (er)-sinnat; latviešiem zīle ir „der Wahrsagevogel“. Nezinot, vai *s-* te ir = *s-* vai *z-*, nevar droši izšķirties.

singslo E. 337 „Teig“ — bez drošas etimoloģijas. Becenbergers GGA 1874, 1248 to labo par snigslo un

saista ar skr. *snihyali* „wird feucht, klebrig“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 695.

singuris E. 734 „Stieglitz“ un brasla vārds Singurbrast G. 157; Fiks, skat. GGA 1874, 1248, to sastata ar la. *žīguris* (ar neskaidru *ž-*) „zvirbulis“.

sinicuto (?), skat. smicuto.

-sinnat, skat. ersinnat un posinnat; par šo verbu arī Vandriess (Vendryes) Stud balt V 62 skk.

-sins, skat. emprijkisins.

siraplis E. 524 „sidrabs“; ak. sirablan 31, 26: lei. *sidābras*, sensl. *šrebro*, go. *silubr* tp.

sīras, skat. seyr.

sirgis (ar *z-*) E. 430 „Hengst“: lei. *žīrgas*, la. *ziŕgs*, par ko ME s. v. *ziŕgs* ar liter.

sīrisku (adv.) 37, 29 „sirsnīgi“: sīras.

sirmen Thes 161 sk. „Leichenmahl“, par ko arī Cīzemers ZfdMa. XVIII 154: lei. *šeŕmens* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb I 408.

sirmes (laikam daudzsk., tā Pots KSB VI 125) E. 554 „sārms“: lei. *šārmās*, vav. *hurmen* „mēslo“, v. *Harn* u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb I 463 un Jokls WuS XII 90 sk.

syrne (ar *z-*) E. 278 „Korn“: kr. *зерно*, v. *Korn*, lei. *žīrnis*, la. *ziŕnis* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 599 sk.

sirsdau, prepoz. ar dat., 35, 8 „unter“ (= kr. *среду*), 49, 28 „neben“: seyr, la. *seŕde*, *sīrds* u. c.; par paraugu šim vārdam varēja būt pirsdau.

sirsilis E. 790 „sirsenis“: lei. *šīršlŕys* „Wespe“ (dažādus variantus šim vārdam min Būga Aist Stud 152), vecpoļu *sierszeń*, holand. *horzel* „sirsenis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 406 sk.

sirwis E. 653 „stirna“: lat. *ceruus*, kimru *carw* „Hirsch“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 407.

sis, skat. schis.

sywan (*siwan*) E. 461 „grau“: sensl. *sivv* tp., lei. *šyvas* „schimmellicht“ (par zirgiem), skr. *šyāva-h* „tumšs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 361.

sixdo (*zigzdo*) E. 26 „Sand“: lei. *žiē(g)zdros* „Grand“, vav. *kis* „Kies“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 553. Te pieder vietvārdi Sixdelawks, Sixdolauken jeb Zisdelauken, Syxdeniten un Sisdenyke G. 158.

sixdre E. 737 „Goldammer“. Būga Aist Stud 165 saista to ar iepriekšējo vārdu; ja tas pareizi darīts, tad nosaukums šim putnam dots iegaumējot viņa dzeltāno krāsu.

scabs — tā laikam ar Burdu KSB VI 400 un Neselmani AM VI 317 jālabo stabs E. 680 „Schöps“ — no po. *skop* tp.

scaydy — tā labo rakstījumu staydy E. 311 „eunitze“ (= „Gabeldeichsel am Kummetsgeschirr“) un sastata to ar lei. *skiētas* „Weberkamm, Hinterbracke am Wagen, Eggscheide“, la. *škiēts*², senisl. *skeld* „Weberkamm“ u. c. ME s. v. *škiēts*², skat. Trautmaņa Apr Spr 435.

scaytan — tā laikam jālabo staytan E. 421 „Schild“: sensl. *štilv*, senīru *sciath*, la. *škīda*, lei. *skŕdas* tp., skat. ME s. v. *škīda un Valdes Vrgl Wrtb II 543 un I 50².

scalenix E. 702 „vorlauf“ (= „Vorstehhund“); ar Brūkneru AfslPh XX 505 atvasina to no verba *skaltt = lei. *skālyti* „fortgesetzt bellen“ (no kam *skalikas* „ein fortgesetzt bellender Jagdhund“); kam pamatā esot po.

skolić „wie ein Hund winseln“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 445.

skallīsnan (ak.) 67, 17, 26 „Pflicht“: skellānts.

scalus E. 99 „zods“ — bez drošas etimoloģijas; Levi IF XXXII 164 to sastata ar gr. σκέλος „Schenkel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 598.

-skandīnsnan, skat. auskandīnsnan.

-skandīnts, skat. auskandīnts.
scanulonx, skat. stanulonx.

scarstis — tā Fortunatovs BB III 60 labo rakstījumu starstis E. 528 „alva“ un sastata to ar lei. *skārdas* un la. *skārds*.

skawra, skat. skewre.

scebelis (ar *sk-*) E. 69 „Haar“; sastata to ar go. *skaban* „schaben“, lat. *scabere* „kratzen“, kr. *скобель* „Schabmesser“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 562 sk., skat. Trautmaņa Apr Spr 428 ar liter.; nozīmes ziņā salīdzina lei. *kašši* „schaben“: skr. *kēša-h* „Haar“ un sensl. *česati* „kämme“: *kosa* „Haar“

skellānts (tag. akt. divd.) 43, 23; (ar daudzsk. nozīmi; te var būt < *skelāntes, skat. FBR XI 51) 57, 24, (viensk.) skellants 45, 10 jeb schkellānts 31, 6 „schuldig“; daudzsk. nōm. skellāntei 27, 35 jeb skellāntai 55, 21: skallīsnan, lei. *skelēti* „schuldig sein“ (ar tag. daudzsk. 1. p. *skētame* Daukšas Post. 27,³¹ Volteņa izdevumā), go. *skal* „ich soll“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 596.

skerptus E. 626 „Rüster“ (ulmus campestris): lei. *skirpstus* „Rotbuche“ (tā jau Pots KSB VI 116), par ko Valdes Lat. etym. Wrtb³ s. v. *carpinus*.

skewre E. 685 jeb skawra Gr. 19

„Sau“; varbūt — tā Trautmanis Apr Spr 429 — rada ar lei. *kiaūlē* „cūka“.

scibinis, skat. stibinis.

-skiēndlai, skat. auskiēndlai.

scinkis (ar *sk-*) E. 388 „Schenk-bier“ — līdz ar lei. *skiņkis* „ein schwaches, saures Getränk“ no vācu valodas (blakus v. *Schenke* ir sastopama arī forma *schincke*).

-skīsai u. c., skat. etskīuns.

-skisenna, skat. atskisenna.

-skīsnan, skat. etskīsnan.

skijstan (ak.) 77, 35 „*šķīstu*“ adv. skijstan 35, 4 „rein“ jeb skīstai 25, 25 „keusch“: lei. *skýstas* „dünnflüssig“, *skāistas* „hell“, *skaidrūs* „skaidrs“, *skiesti* „skaidīt II“, sensl. *čistō* „tīrs“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 537 sk.

skijstinnons (pag. akt. divd.) 65, 3 „gereinigt“.

skīstiskan (ak.) — tā izlabo skīstieskan 43, 5 „Reinigkeit“.

-skiwuns, skat. etskīuns.

slait, 1) (saiklis) „sondern“ 7, 10, schlāit 23, 19, 26; 25, 9; 31, 26; 35, 33; 37, 26; 39, 9, 31; 43, 20; 47, 4; 49, 25; 55, 13; 73, 8, schlait 59, 20; 65, 7, slait 13, 9, schlāits 25, 17; 27, 3, 13, 23, 34; 33, 7; 41, 18; 59, 34; 65, 11; 69, 6; 75, 26, schlaits 77, 7, schlaits 45, 32; 57, 21; 2) (prepoz. ar ak.) „ohne“ schlāit 31, 4; 35, 25; 37, 6; 63, 12; 77, 9, slāit 71, 5 jeb schlāits 41, 20; 57, 10: schklāits; ar slait (>schlait) sal. slv. *slitan* „spalten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 595 sk.

sklaitīnsnan (ak.) 63, 16 sk. „Kapitel“.

sklaitint 67, 33 „scheiden“.

scoberwis — tā jālabo rakstijums stoberwis E. 594 „Hainbuche“: la. *skabarde*; Būga KSn 82 te pievieno vietvārdu Scobrow

-skollē, skat. poskulīt.

scolwo — tā jālabo rakstijums stolwo E. 641 „Span“; lei. *skalā* „skals“, *skēlti* „šķēlt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 594.

scordo — tā ar Pīrsonu AM VIII 364 laikam jālabo rakstijums stardo E. 71 „swarte“ (= „die menschliche Kopfhaut“): po. *skóra* „Haut“, lat. *scortum* „Fell“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 577 skk.; ar savu *-d-* scordo atgādina lei. *óda* un la. *áda*.

-skrempūsnan, skat. senskrempūsnan.

skresitzt, skat. skrīsits.

scrisin (ar *-z-*; ak.) 51, 11, skrijsin 65, 18 jeb scrijsien 51, 30 „Kreuz“ — līdz ar lei. *krýžius* tp. no po. *krzyż* tp.; par *s-* Becenbergers KZ XLIV 321 domā, ka tas varbūt ieradies atdarinot (senāko) po. *krzizrunu* (citādi par to FBR X 54).

skrīsits 31, 14, scrijsits 79, 1, scriaits 5, 30 jeb skresitzt 11, 29 „gekreuzigt“.

scritayle E. 296 „Felge“: lei. *skrytis* „Radfelge“, *skritulys* „Kreis“, *skriēsti* „drehen“, la. *skritulis*, sav. *scritan* „schreiten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 571.

scrundos (laikam daudzsk.) E. 558 jeb scrundus 469 (jālabo par scrundos? skat. FBR XIV 75; otrādi — Bernekens Pr Spr 269) „šķēres“ — bez gluži drošas etimoloģijas, skat. Trautmaņa Apr Spr 430 ar liter. un Valdes Vrgl Wrtb II 580 un 586.

scrutele (ar *ū*) E. 473 „skrodelis“ — ar disimilāciju no v. dial. *scrūtere* tp.

skūdan, skat. schkūdan.

-skulīton, skat. paskulīton.

skuna Gr. 75 „swein“; Pīrsons AM VIII 365 to apvieno ar škewre, bet Trautmanis Apr Spr 431 piesienas Hartknocha izdevumam, kur „swein“ vietā ir „schrein“ un uzskata to par aizguvumu no vlv. *schūne* „šķūnis“, kas nu gan stipri atšķiras ar savu nozīmi.

scurdis — tā labo rakstijumu sturdis E. 324 „bicke“ (= „Triebwerk, welches den oberen Mühlstein in Bewegung setzt“) un apvieno ar čechu *oskrd* „Mühleisen“; lei. *skardýti* „schroten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 580.

scuto, skat. schutuan.

slayan E. 309 „Schlittenkufe“ un slayo (nek. dz. daudzsk. nōm.?) 307 „Schlitten“: lei. *šlājos* „Schlitten“, ko tālāk saista ar lei. *šliēti* „šliet“, skr. *šrayate* „lehnt sich an“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 431.

slāit, skat. sclait.

slayx E. 785 „sliēka“: lei. *sliēkas* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 390.

slango, skat. sbango.

slanke E. 754 „grosse Schnepfe“: lei. *slānkē* jeb *slankā*, la. *slūoka*, po. *stąka* tp., skat. ME s. v. *slūoka* I.

slaune E. 300 „arme“ (= „Deichselarm an der Vorderachse des Wagens“): slaunis. Pauli KSB VII 173 domā, ka slaune ir divsk. ar *-e* < *-i*, kas būtu paticams, ja „arme“ ir daudzskaitlis.

slaunis E. 139 „Oberschenkel“: lei. *šlaunis* tp., (daudzsk.) *šlaūnys* „Arme an Wagen u. a.“, la. *slāūna* I,

skr. *šrōni-h*, lat. *clūnis*, senisl. *hlaun* „Hinterbacke“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 499 sk.; par šo vārdu arī H. Petersons IF XXXV 269 skk.

slidenikis E. 701 „Leithund“ varētu būt rada ar la. *slīēde* un slavu *slēdō* „Spur“; ja tas, kā domā, būtu aizguvums no kāda po. *ślednik*, tad slid- vietā būtu gaidāms sled-.

sliwaytos (daudzsk.) E. 619 „Pflaumen“; pamatā tam, kā arī lei. *slīyvos*, po. *śliwy*.

sloyo E. 379 „unslit“ (= „Talg“); Becenbergers BB XXIII 312 sk. labo to par loyo un liek tam (un lei. *lājus*) pamatā po. *lój* tp., bet Būga Aist Stud 170 — par stoyo un sastata to ar gr. *στéαρ* tp. < *στáαρ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 610.

slusim Thes 169 — kāds nodoklis („Dienstgeld“), par ko Töpens AM IV 150 sk., Becenbergers Festschrift-Kuhn 260 sk. un Cīzemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 149; pamatā tam po. *služyc*.

smerlingis E. 568 „Schmerle“ — no v. *smerling*.

smicuto E. 740 „bezdelīga“ — bez drošas etimoloģijas. Becenbergers GGA 1874, 1249 to labo par sinicuto, bet blakus sineco „zīle“ sinicuto būtu isti it kā „maza zīle“, un taču bezdelīga nav ne zila, ne citādi kā ševišķi līdzīga zīlei.

smoy (ar z-) E. 187 „Mann“: lei. *žmuō* un dial. *žmuoi* Būgas Aist Stud 55 (citus nōminātīvus ar -uoi vai -uoj min Mikola BB XXII 250, Trautmanis Apr Spr 432 ar liter., Arumā Stud balt IV 81, Šlapelis LtT III 463 un Frenkelis Balticoslav II 46), par ko Valde Vrgl Wrtb I 663. *oi* < *ō* ir gan sastopams dažās vācu izloksnēs, kā

aizrāda Heincelis Gesch. d. nfr. Geschäftssprache 197 un Veinholds Mhd. Gramm.² 139; bet, ja arī prūšu valodā būtu radies *oi* < *ō*, tad šis *oi* būtu sastopams arī citos vārdos. Vai nu pr. -oy jāsalīdzina ar lei. *uoj*, kur *j* laikam pieradies teikuma sakarā hiāta novēršanai (sal., piem., lei. dial. *o-j-ant kalnēlio-j-aš apstósiau* Kurš. Gr. 101. § un la. dial. *kū-j-as* FBR XIII 26), vai -oy jālasa kā -ō kā dažkārt vidus lejsvācu tekstos, skat. A. Laš'as Mnd. Gramm. 22. un 204. §. Jeb smoy jālabo par smon?

smonenawis (jālasa ar -ins) E. 67 „cilvēks“: smunents.

smorde E. 612 „ieva“: lei. *smirdēti*, kr. *смердѣть* „smirdēt“, la. *smārds*², *smārds*, *smēde* u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb II 691 un Spechts KZ LXII 215.

smūnenisku (savienojumā wissai smūnenisku enteikūsnan; laikam -u te jālabo par -ū = -un, ja šī forma ir ak.) 57, 36 „menschlich“.

smunentinan (ar *zmū-*; viensk. ak.) 63, 21 „cilvēku“; daudzsk. ak. smunentiuaus (-uaus jālabo par -nans) 61, 27: smunents. Piedēkļa ziņā sal. sensl. *slovēninъ* (skat. FBR XI 99) un veckrievu *москвитинъ* blakus daudzsk. *москвичи*, ko min Grūnentāls Jahrb. f. Gesch. Osteuropas I 575.

smunents (ar *zmū-*) 31, 22; 63, 18 sk., 25; 67, 33 jeb smūnets (jālabo par smūnēts = smūnents vai tieši par smūnents) 43,5; viensk. ak. smunentin 63, 24; 67, 4 jeb smunentien 31, 24; daudzsk. ak. smunentins 37, 7; 57, 29; 59, 34; 61, 3: smūni; par smunent- arī Zolmsens Beitr. z. griech. Wortf. I 55.

smūni (ar *z*-; ar akuzātīva nozīmi, tā ka varbūt jālabo par smūnī = smūnin) 61, 10 „Person“: smoy, lei. *žmónēs* „laudis“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 663.

smūnin (ar *z*-; ak.) 25, 9 „Ehre“: smūnint.

smūnint 25, 2, smunintwey 11, 9 jeb somonentwey (laikam jālabo par smonentwey) 5, 10 „ehren“; imper. viensk. 2. p. smunināis 59, 26: smūni. Kā aizrāda Bernekens Pr Spr 152, smūnint īsti ir nozīmējis — „wie einen Menschen behandeln“, sal. lei. *arkliūoti* „vadinti arkliu, niekinti“, la. *sun̄t*, v. *hunzen* un vecserbu *čovječtise* „gloriari“; no šā verba tad ir radies smūnin „Ehre“.

snaygis E. 55 jeb sneko Gr. 64 „sniegs“: lei. *sniēgas*, sensl. *snēgъ*, go. *snaiws*, lat. *nix* tp., gr. *νιχαι*, av. *snazāiti* „snieg“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 695.

sūndintwti, skat. sūndintwei.

snoxtis E. 88 „Rotz“: lei. *šniōkšti* „schnaufen“, la. *špākt*; tā Pots KSB VI 116.

soakis E. 750 „Grasmücke“: lei. *šókti* „lēkt“; tā Becenbergers GGA 1874, 1249.

soalis, skat. sālin.

soanxti, skat. spanxti.

solthe E. 344 „wecke“ (= „keilförmiges feines Gebäck“); Brükners AfslPh XX 497 tam pamatā liek po. *catta* „Kuchen“.

somonentwey, skat. smūnint.

sompisinis E. 340 „Grobbrot“: sen- + sensl. *pbšeno* „Mehl“ (tā Becenbergers GGA 1874, 1249), *pbxati* „stossen“, lei. *paisyti* „(Gerste) abklopfen“, la. *piesta*, skr. *pišta-h* „malts“,

lat. *pistor* „Kornstampfer“, slv. *vīsel* „Mörser“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 1. somukis (ar *z*-) E. 537 „Türschloss“ — aizguvums no senpoļu *zamōk (= kr. *zamók*).

-son, skat. mangoson

songos, skat. sunis.

sorgalio(n) Thes 171, kāds nodoklis, par ko Becenbergers Festschrift-Kuhn 261 un Cīzemers ZfdMa. XVIII 149².

-sortis, skat. passortis.

-sorx, skat. apisorx.

sosto E. 218 „Bank“: sīdons, lei. *sóstas* „Sitz“.

soūns 43, 32; 51, 31; 71, 1, soūus (u jālabo par *n*) 51, 13 „dēls“; gen. soūnas 47, 18; 67, 31; 69, 2; 79, 19, saūnas 41, 4, sounons (-ons jālabo par -ous) 13, 14 jeb sunos 7, 15; ak. sunun 5, 28, sounon 11, 27, soūnon 31, 10; 71, 20, soūnan 51, 17; 71, 12; 79, 24; 81, 5, sounan 77, 34, saūnan 77, 9 jeb saunan 51, 35: lei. *sūnūs*, sensl. *synъ*, skr. *sūnu-h*, go. *sunus* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 469 sk.

spagtas (gen.) 73, 27 „des Bades“; ak. spagtan 65, 4 jeb spagtun 75, 3: specte, spignā.

spanxti — tā laikam ar Becenbergeru BB XXIII 308 jālabo rakstījums soanxti E. 35 „Funken“: lei. *spin-gēti* „glänzen“, *apspāņges* „verblendet“, la. *spuogāt* „glänzen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 663 sk.

sparis E. 201 „Sparre“ — līdz ar lei. *spāras* no vācu valodas.

sparyus E. 798 „Anger“ — bez drošas etimoloģijas. Pīrsons AM VII 588 to apvieno ar lei. *nusparis* „Dorfanger; Auswurf im Dorfe“.

spartin (ak.) 33,5 „Kraft“: sparts.
spartint 73, 9 „stärken“; tag. 3.
p. spartina (ar konjunktīva nozīmi)
47, 8, spartinno (ar konjunktīva
nozīmi) 79,25 jeb schpartina 35,33.

spartisku 53, 28 savienojumā en
stessei spartisku „an der Stärke“,
kur spartisku laikam jālabo par ak.
spartiskū = spartiskun.

sparts 55, 17 „mächtig“; (kā ad-
verbs) 67, 14 „sehr“: lei. *spartus* „ver-
schlagsam; rasch“, la. *spars* u. c. Valdes
Vrgl Wrtb II 669.

spaustan E. 322 „Mühlenspin-
del“; Burda KSB VI 400 un Pirsons
AM VII 588 to apvieno ar lei. *spāusti*
„spiest“, gr. *σπεύδω* „spute mich“ u. c.
Valdes Vrgl Wrtb II 659.

specte E. 555 „Bad“: spignā.
spelanxtis E. 642 „Splitter“: lei.
spāliai „spāli“ (tā Pirsons AM VII 588
un Becenbergers GGA 1874, 1248),
austrumfrīzu *spalk* „Splitter“, sav. *spal-
tan* „skaldīt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb
II 677 skk.

spenis E. 119 „Zitze“: lei. *spe-
nys*, senīsl. *spene* tp., senangļu *spanu*
„Brustwarze“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb
II 663.

sperglawanag (jālabo par sper-
glawanagis) E. 714 „Sperber“:
spurglis, gertoanax; sal. angļu
sparrowhawk „Sperber“ (īsti: zvir-
buļu vanags).

sperclan — tā laikam jālabo spert-
lan E. 150 „Zehballen“: lei. *spirti*
„speřt“, slv. *spurnan* „treten“, lat. *spere-
nere* „zurückstossen“, gr. *σπαίρειν* „zuk-
ken“, iru *seir* „Ferse“ u. c. Valdes Vrgl
Wrtb II 668 sk.

spignā (ar *i* < *e*) 41,25 „Bad“;
ak. spignan 41, 27: specte,

spagtas; bez daudz maz patīcamas
etimoloģijas.

spoayno E. 387 „gest“ (= „Schaum
des gärenden Bieres“): lei. *spainé*
„Schaumstreifen“, lat. *spūma* „Schaum,
Gischt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 681.
Pret to iebilst Becenbergers KZ L 151,
ka *ai* vietā citur neesot oay, un labo
spoayno par *spowayno (sal.
gerto[w]anax), saistidams to ar vlv.
spoié „Schaum“; lei. *spainé* esot „ohne
sichere Gewähr“. Bet, piem., moasis
taču laikam caur *moasis no *mai-
sis, un oay ir varbūt izrunājams tā-
pat kā oi, oy vai oe citos vados;
un šaubīties par lei. *spainé* uzticamību
nav nekāda pamata.

spurglis E. 739 „zvirbulis“: sper-
glawanag, vav. *sperc*, gr. *σποργίλος* tp.
u. c., par ko Būga KSn 106 sk. un
Valde Vrgl Wrtb II 666 sk. Jau Nesel-
manis AM VI 319 ir izteicies, ka lai-
kam jālabo vai nu spergla-, vai
spurglis; varbūt spergla- ir savu
e dabūjis no blakus stāvošā v. *sperwer*.

stabis E. 32 „akmens“: malu-
nastabis, lei. *stābas* „Götzenbild“
(par ko Becenbergers KZ XLIV 330),
la. *stabs*, sensl. *stoborъ* „Säule“ u. c.
ME s. v. *stabs* un Valdes Vrgl Wrtb
II 623 skk. Te pieder vietvārdi Poyto-
stabs G. 128, Stabobrast, Sta-
begode, Stabelauken (: lei. *Stab-
laukis*) 171, Stabingen, Stabyno-
tilte „lapideus pons“ 172.

stabni E. 221 „Ofen“ < *stabine
(tā Trautmanis Apr Spr 435): *stabis*.

stabs, skat. scabs.

-stagis, skat. pastagis.

staydy, skat. scaydy.

staytan, skat. scaytan.

stakamecczeris E. 428 „Stechmesser“; pamatā tam vlv. *stekemesser*.

-staclan, skat. panustaclan.

stacle E. 197 „Stütze (beim Hause)“: lei. *stākle* „Lisse vom Leiterwagen“, la. *stakle* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 606.

staldis E. 226 „Stall“ — līdz ar lei. *stāldas* tp. no v. valodas.

stalis E. 219 „Tisch“; ak. stallan 53, 13: lei. *stālas*, slavu *stolō* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb II 607 un 645.

stallīsnan, skat. emprijki stallīsnan un perstallīsnas.

stallit 53, 22 „stāvēt“; pag. akt. divd. stalliuns 61, 29; tag. 3. p. stallā 43, 7, stallē 49, 26, stalle 49, 1; 61, 33 jeb stalli 67, 4; daudzsk. 1. p. stallēmai 27, 22; 2. p. stallēti 77, 14: emprijki stallē, istallit, perstallē, skr. *sthalati* „steht“, gr. *στέλεχος* „Stamm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 643 skk.

-stallīwingi, skat. preistallīwingi.

stamite, skat. starnite.

standis E. 394 „stande“ (= „Kübel von Holz oder Metall, unten breit und oben schmal“) — līdz ar la. *standa* no vācu valodas.

stāninte (ģerundijs) 51, 14 jeb stāninti 51, 32 „stehend“: postāt.

stanulonx E. 623 „Kellerhals“ laikam ar Fiku (skat. Trautmaņa Apr Spr 436 un FBR XII 148) ir jālabo par scanulonx: lei. *skaniūs* „wohlschmeckend“ un lunkan, sal. po. *wilcze tyko* „Kellerhals“.

starkis E. 564 „Zander“: lei. *stérkas* tp., la. *starks* II, par ko Nidermanis (Niedermann) FBR VIII 8¹.

starnite — tā laikam ar Becen-

bergeru GGA 1874, 1249 jālabo stamite E. 760 „Möwe“: senangļu *stearn* „Seeschwalbe“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 649.

starstis, skat. scarstis.

stas, 1) ar noteicamā artikula nozīmi, a) viensk. nōm. vīr. dz. stas 5, 25; 19, 12, 19; 37, 22 u. c.; siev. dz. sta 41, 19; 65, 14; 69, 13, stā 43, 16, stai 33, 31; 35, 10, 22; 37, 1, 18, 31; 39, 2, 8, 30, 31; 41, 7; 43, 17; 55, 1, 33; 57, 25; 63, 6; 65, 15; nek. dz. sta 7, 3, 27; 23, 7, 13, 23; 25, 4, 13, 21, 30; 27, 7, 18, 28; 29, 8, 29; 31, 19; 33, 4, 25, 33; 35, 12, 24; 37, 5, 21, 33; 39, 10, 18; (gaidāma stas vietā) 43, 18; stæ 13, 28; b) viensk. ģen. vīr. resp. nek. dz. stessei 35, 32; 43, 13; 57, 20, stesse 41, 27; 57, 36; 67, 29, 31 (2 ×); 69, 1; 71, 22; 79, 3, 18, 19 (2 ×), steisei 47, 29; 57, 19, 21, steiseisei (jālabo par steisei) 53, 28, stēisi 35, 31; steise 31, 17, 25; 41, 3, 4 (2 ×), 25; 47, 18 (3 ×), 33; stēise 41, 27, stetse (jālabo par steise) 47, 22, stēison 71, 17; 73, 7; 75, 25, stēisan 73, 7; siev. dz. stesses 69, 22; 73, 6, steises 71, 33, steisei 59, 10; 65, 13; 69, 3, stēisei 27, 22, steise 61, 36; 63, 12, stessei 39, 26, steison 47, 26; 61, 10; 65, 14, stēison 67, 28; 75, 17; c) viensk. dat. vīr. resp. nek. dz. stesmu 41, 19, 22; 43, 19, 26; 47, 35; 51, 30; 53, 24, 26; 55, 26, 33; 57, 1, 19, 34; 59, 1 (2 ×), 2 (2 ×), 9, 15; 61, 2; 63, 24; 65, 26 (2 ×); 73, 9; 75, 16; 77, 7, stessemu (laikam jālabo par stesmu) 47, 5, stesm (n jālabo par -u) 49, 28, stesma 51, 11, steismu 39, 20; 59, 9; 61, 24; 73, 2, steismu 73, 3, stēismu 71, 20; 77,

19, stēsmu (ē jālabo par ēi) 65, 13; siev. dz. stessei 53, 28, steisei 57, 9, stēisei 81, 11, steise 57, 34, stesmu 19, 20; 41, 31; 45, 32, 69, 16, steismu 59, 9, steismo 61, 12; d) viensk. ak. vīr. dz. stan 5, 28; 7, 20, 24 (2 ×); 13, 25; 23, 8 u. c., ston 73, 8, sten 11, 5; 13, 21, 25; (priekš emnen) 35, 8; (stenkijsman) 77, 12, schan (jālabo par sthan) 5, 5; siev. dz. stan 5, 29; 7, 12, 19; 11, 7, 28; 13, 11, 20; 19, 15; 23, 22 u. c., schan (jālabo par sthan) 5, 8; nek. dz. stan 33, 7; 53, 10, 17, 31; 55, 24, 25; 69, 23; 75, 28; e) daudzsk. nōm. vīr. dz. stai 23, 1; 33, 29; 35, 5; 41, 10; 43, 20; 49, 2, 26; 53, 12; 55, 20; 59, 34; 63, 13; 65, 8; 69, 26; 71, 4, staey 5, 1; 11, 1; siev. dz. stai 59, 14; 65, 12, 16; f) daudzsk. ģen. (vīr. dz.) steison 49, 18, 20, 27; 63, 12; 75, 17, stēison 49, 14, 17, steisons (tieši priekš ak. grīkans; jālabo par steison) 51, 1, steisan (tieši priekš grīkan) 71, 32, stēisan (tieši priekš grijkan) 75, 7, stēisai (tieši priekš grīkan; jālabo par stēisan, par ko ar šaubām ir domājis arī Bernekers Pr Spr 201) 49, 31, steisei 29, 4, steise 33, 2; 41, 8; g) daudzsk. dat. vīr. dz. steimans 43, 31; 55, 8; 57, 18; 59, 5, 7, 22, 29, 34; 61, 3, 6, 13, 15 (2 ×); 71, 21, stēimans 29, 5; 53, 26; 59, 18; 71, 21; siev. dz. steimans 61, 19, stēimans 59, 13; h) daudzsk. ak. vīr. dz. stans 5, 33; 19, 13, 14 u. c., stæns 11, 33; siev. dz. 77, 7; 2) norādāmais vietniekvārds „der, dieser“, a) viensk. nōm. vīr. dz. stas 7, 16, 17; 35, 8 u. c., stes 13, 15, 16; (tieši priekš dellieis stesmu) 55, 26; siev. dz. sta 61, 23, stai 57, 11; 61, 20; nek. dz. sta 7, 21; 31, 7, 32; 33, 16; 35, 3, 16, 28, 34; 39, 23 (2 ×); 41, 24, 31; 43, 1, 7; 45, 19; 47, 25, 34; 49, 1, 8; 57, 7, 32; 59, 24, 26; 63, 25; 67, 2, stæ 13, 23; b) viensk. ģen. vīr. dz. steisei 75, 34; nek. dz. savienojumā stesse paggan 29, 11; 63, 27 (2 ×), stessepaggan 29, 15; 57, 21; 61, 16; 67, 14; 71, 17, 27; siev. dz. stessies 75, 35; c) viensk. dat. vīr. resp. nek. dz. stesmu 13, 27; 19, 15, 19; 35, 5; 39, 4; 43, 20; 49, 10, 12, 30; 55, 26; 61, 14, 25; 65, 28; 69, 3; 73, 10, 22, 26; 75, 4, 26, stæsmu 13, 25, stēismu 75, 26, stasma 7, 24, 26; siev. dz. stessiei 73, 22, steisiei 73, 25; d) viensk. ak. vīr. dz. stan 57, 16; 65, 29; 73, 15, sten 75, 10 (te blakus siev. dz. stan „diese“); siev. dz. stan 69, 25; 75, 2, 10, 13; nek. dz. sta 35, 6; 49, 16, stan 29, 33; 31, 2, 6; 35, 9; 41, 18; 43, 21; 45, 35; 47, 7, 15; 49, 25; 51, 14, 15, 32, 33; 57, 6 (2 ×); 61, 4; 63, 3 (2 ×), 12; 67, 34; 69, 1; 79, 14; 81, 13, skan (jālabo par stan) 67, 32 un savienojumā nostan kai „auf dass; damit“ 31, 28; 33, 28; 39, 2; 41, 29; 55, 17; 57, 6, 30; 59, 11; 65, 2, 4; 75, 20; e) daudzsk. nōm. vīr. dz. stai 41, 12; 43, 30; 55, 24; f) daudzsk. ģen. (nek. dz.) steison 37, 17; 65, 6, stēison 37, 24; g) daudzsk. dat. (vīr. dz.) stēimans 29, 6; 37, 28 sk.; 53, 29; 69, 31, stēimans 51, 2; h) daudzsk. ak. vīr. dz. stans 29, 4; 43, 24, 27; 47, 24; 3) 3. personas vietniekvārds (= tāns), a) viensk. nōm. vīr. dz. stas 35, 14, 26; 61, 4; 73, 26, stes (tieši stēison priekšā) 73, 7; siev. dz. stai 39, 31; 41, 8;

57, 14, 15; 65, 7; nek. dz. sta 59, 1; 63, 18; 67, 14; b) viensk. ģen. vīr. dz. stessei 77, 16, stesse 69, 15; siev. dz. stessias 77, 16; c) viensk. dat. vīr. dz. stesmu 23, 9; 25, 17; 27, 14, 23; 29, 16; 31, 29; 59, 4; 61, 9; 63, 19; 71, 33; 75, 15, steismu 73, 5, stēismu 31, 5; siev. dz. stessie 75, 14; d) viensk. ak. vīr. dz. stan 27, 13; 29, 16; 33, 6; 49, 11; 55, 27; 63, 24; 69, 21; 73, 4, sten 73, 18; siev. dz. stan 65, 2, 4, 11 (2 ×); nek. dz. stan 37, 25; 41, 10; 57, 6; 63, 3; 69, 24, 29; e) daudzsk. nōm. vīr. dz. stai 19, 16; 45, 13; 49, 30 (2 ×); 53, 21; 57, 34; 59, 20; 61, 37; 63, 8, 29; 71, 26, stāi 57, 22; f) daudzsk. ģen. steison 69, 31, stēison 57, 2; g) daudzsk. dat. vīr. dz. steimans 49, 11; 63, 5, 8, stēimans 25, 9; 57, 3; siev. dz. stēimans 53, 14; h) daudzsk. ak. vīr. dz. stans 23, 2; 25, 9; 45, 15; 59, 20; 67, 34; 4) stas subs „derselbe; solcher“, a) viensk. nōm. vīr. dz. stās subs 19, 20; b) viensk. ģen. vīr. dz. stessei supsas 41, 30; c) viensk. ak. vīr. dz. stan subban 33, 20; 39, 26, stansubban 23, 19, 26; 29, 20; 47, 30; 73, 3; siev. dz. stan subban 75, 9, stansubban 67, 9; nek. dz. stansubban 27, 23; 37, 26; 61, 7, 36; 63, 5; nostansubban 77, 12 jeb nostan subban 73, 1 „hierauf“; d) daudzsk. ak. vīr. dz. stanssubbans 27, 34; 55, 4: ste, stu, skat. I 159.—168. §.

-stattinnimai, skat. preistattinnimai.

stawīds 49, 15 jeb stawijds 39, 34; (siev. dz. nōm. vietā) 41, 34 „tāds“; dat. stawīdsmu 33, 26; 45,

30, stawijdsmu 45, 31 jeb stawīdsmu 41, 19 sk.; ak. stawīdan 49, 9, 14, 22, 32; 61, 1; 69, 5, stawīdan 37, 24; 41, 17; 67, 17, stawīdan 57, 23, staweīdan 7, 22, stewaydan 7, 29, stewayden 13, 24 jeb stewīdan 13, 30; daudzsk. nōm. siev. dz. stawīdas 39, 19; vīr. dz. ak. stawīdāns 29, 12, 15; 49, 19, skat. I 181. §.

ste (laikam nek. dz. viensk. instr. no stas; tā van Veiks Apr St 23 un 92) mijls 57, 2 „desto lieber“.

steēge E. 235 „schewer“ (= „Schauer, Schutzdach“, tā Becenbergers KZ XLIV 330): stogis, skr. *sthatati* „verhüllt“, gr. στέρω „decke“, στέρη, lei. *stogas* „jumts“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 620 sk.

Steypata, kāda purva vārds, ko Ģerulis Apr ON 173 sastata ar lei. *Stieprai* (kāda purvainā pļava) un *stīpti* „starr werden“.

sten, stes, ste(i)se(i), stesmu, steison, steimans, skat. stas.

stenuns, skat. stinons.

stewaydan, stewīdan, skat. stawīds.

stibinis — tā laikam ar Becenbergeru GGA 1874, 1249 jālabo scibinis E. 310 „sletebeyn“ (= „Balken, die den Sitz des Schlittens mit den Kufen verbinden“): la. *stibenes* jeb *stibiņi*, *stiba*, lei. *stiebas* „Stock“, *stāibis* „Pfosten“, sensl. *stibls* „Stengel“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 648.

sticlo (pēc Mikolas domām Balt. u. Slav. 3 varbūt viensk. ģen.) E. 401 „Glas“ — līdz ar lei. *stīklas* un la. *stikls* no slavu *stiklo* (vai go. *stikls*).

stinons 31, 12; 77, 35, styienuns 11, 28 jeb stenuns 5, 29

„gelitten“: stinsennien; skat. Bernekera Pr Spr 138.

stinsennien (ak.) 31, 27 „Leiden“: stīnons, lei. *stenēti*, sensl. *stenati*, gr. στείνειν, senangļu *stenan*, senisl. *stynia* „stenēt“, skr. *stanati* „brüllt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 626 sk.

-stippin, skat. postippin.

stirgeno (?), skat. strigeno.

stoberwis, skat. scoberwis.

stogis E. 204 „Dach“: steege, a bstocle, lei. *stógas*.

-stocle, skat. abstocle.

stolwo, skat. scolwo.

stordo, skat. scordo.

-stotten, skat. abstotten.

strambo E. 274 „Stoppel“: la. *struobs*, *striebs*, vlv. *strump*, vācu dial. *stempel* „Stumpf“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 632 sk.

strannay (divsk. pēc Becenberģera domām BB XXIII 303) — tā laikam ar Pauli KSB VII 176 jālabo straunay E. 136 „Lenden“: lei. *strēnos* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb II 705.

streipstan (ak.) 29, 6 „Glied“; daudzsk. ak. streipstans 29, 32 jeb streipstoos (-oos jālabo par -ōs = -ons) 29, 7: lei. *straipstas* tp.; skat. arī ME s. v. *streīpulis*.

strigeno E. 73 „Gehirn“ Trautmanis BSI Wrtb 290 un Pētersons Vergl. slav. Wortstud. 45 apvieno ar kr. *стрезень* „Stromstrich“. Bet nozīmes ziņā daudz tuvāks ir kr. *стержень* „das Mark“, un strigeno varbūt labojams par stirgeno, sal. nagepristis; piedēkļa ziņā sal. musgeno.

strigli 65, 30 „Distel“: lei. *strigti* „втыкаться, вонзаться“ (ko min Mi-

kuckis Извѣст. III 367), *straigyti* „hineinstossen“, la. *strigt* u. c. ME s. v. *strigt*; par sakaru ar lei. *įstrigti* domā arī Becenberģers KZ XLIV 330. Citādi (: sensl. *strigo* „schere“, senangļu *strican* „streichen“ u. c.) Trautmanis BSI Wrtb 289.

stroio E. 103 „Halsader“ — bez drošas etimoloģijas; ja ar -o- < -u-, tad var būt rada ar vietvārdu Strutkeim.

stroysles (ar e < i?) E. 582 „tobel“; skat. dubelis. Bez etimoloģijas.

(vietvārdu) Strutkeim jeb Strotekaymen Ģerulis Apr ON 175 apvieno ar lei. *srutā* „strutas“, *sravēti* „sickern“, la. *strauts*, sensl. *struja* „Strömung“, skr. *srāvati* „tek“, gr. ῥέω „teku“, senisl. *straumr* „Strom“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 702 sk.

stu (instr. no stas) ilgimi 65, 32 „bis“.

stubo E. 220 „Stube“ — līdz ar lei. *stubà* tp. no vācu valodas.

stubonikis E. 550 „Bader“: stubo, skat. Thes 178.

stuckis E. 595 „Leinbaum“ — bez etimoloģijas.

stūndicks 39, 14 „Stündlein“ — pamazināmā forma, kam pamatā vācu *Stunde*.

sturdis, skat. scurdis.

stūrntickrōms (-in- labo par -ni-) 29, 3 „eifrig“: stūrnaviskan un tickrōmai.

stūrnavingisku 71, 29 „ernstlich“.

stūrnaviskan (ak.) 73, 3 „Ernst“: sav. *stornēn* „stutzen“ u. c., tā Trautmanis Apr Spr 440 ar liter. un Valde Vrgl Wrtb II 628. Jeb rada ar vlv.

stūr „schwer, mürrisch, unfreundlich“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 609?

stwen 35, 21; 45, 12 „dort“; 7, 21, 26; 13, 22, 27; 41, 2; 49, 8, 11 „hin“ — no *(s)ten (sal. lei. *tē* „tur“) ar *w* no *kwen, uz ko norāda isquendau.

stwendau 5, 33; 11, 32; 79, 4 „von dannen“; 71, 5 „daraus“ : isstwendau, sensl. *tqdu* „dorthier“.

stwi „da“, 1) vietas nozīmē 35, 31; 37, 13; 43, 31; 49, 20; 63, 26; 67, 14; (vācu tekstā: *das*) 51, 13, 31; (vācu tekstā: *es*) 55, 33; 57, 10; 69, 15; 2) laika nozīmē 63, 20, 25; 3) aiz relatīvā vietniekvārda, atdarinot vācu *wer da* jeb *der da* 41, 14; 49, 26; 53, 16; 55, 30; 57, 5; 67, 26; 73, 22, 26. Bernekers Pr Spr 204 un Trautmanis Apr Spr 441 domā, ka *stwi* < *stwei (: *quei*); bet nav cita droša piemēra ar *-i* < *-ei*. Drīzāk tad jau enklizē < *stwē: gr. τῆ „da!“.

subs 19, 20 jeb *sup*s 33, 35; 39, 21; 47, 36; 65, 2; 75, 24 „selbst, eigen“; vīr. dz. ģen. *sup*sas 41, 30 jeb *sup*sei 55, 14; vīr. dz. dat. *sub*bsmu 59, 33 jeb *sup*smu 67, 5; vīr. resp. siev. dz. ak. *sub*ban 23, 19, 26; 29, 20; 33, 21; 39, 27; 43, 19; 47, 30; 61, 25; 65, 8, 9, 10; 67, 9; 73, 3, 34; 75, 9; nek. dz. ak. *sub*ban 27, 23; 37, 26; 61, 7, 37; 63, 5; 73, 1; 77, 12; vīr. dz. daudzsk. ak. *sub*bans 55, 4 jeb *sub*ans 27, 34. Forma *sub*bai savienojumā essetennansubbai 35, 13 „von ihm selbst“ laikam ir jālabo par ak. *sub*ban; *sup*sai savienojumā is *sup*sai ispresnā 33, 5 „aus eigener Vernunft“ laikam nav siev. dz. dat., par ko to dēvē Trautmanis Apr Spr 442, bet vīr. dz. ģen., kā laikam arī *sub*sai savie-

nojumā kai as tennēismu subsai asmai 31, 28 „dass ich sein eigen sei“. Par etimologiju skat. Valdes Vrgl Wrtb II 456.

suge E. 49 „reynen“ (blakus *aglo* 47 „reyn“ = „Regen“!). Ja „reynen“ ir „Regnen“ un *g* = *j*, tad rada ar gr. ῥεῖ „līst“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 468 sk.

suiristio — tā labo, skat. Trautmaņa Apr Spr 442 ar liter., rakstījumu *sutristio* E. 692 „Molken“, uzskatot to par aizguvumu no slavu valodām (sal. sensl. *syrište* „Käselab“, bet poļiem tai vietā ir *serzysko!*). Pirsons AM VII 588 to ir sastatījis ar lei. *sulrštinti* „gerinnen lassen“, *tiršti* „dickflüssig werden“; tādā gadījumā varētu *sutristio* pārtaisīt par *sutiristio*, bet nav zināms, vai prūšiem ir bijis priedēklis *su-*.

suckis (*zukis*) E. 560 „zivs“; daudzsk. ak. *suckans* 67, 11: lei. *žukmistras* „Fischmeister“, *žuksparnis* „Fischaar“ (par *-k-* Spechts KZ LIX 221²), *žuvīs* „zuvs“, arm. *jukn* t. p. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 664.

sulis E. 196 „Ständer“: lei. *šūlas* tp. (par ko Būga KSn 292), gr. ἔζλον „Holz“ u. c. Trautmaņa Apr Spr 441 ar liter. un Valdes Vrgl Wrtb II 503 sk.

sulo E. 693 „matte“ (= „geronnene Milch“): lei. *sulā* „sula“, skr. *surā* „Branntwein“, gr. ὄλη, senangļu *sol* „Schlamm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 468 sk.

sunaybis E. 175 „Bruderkind“ — atgādina sensl. *synovb* „brāļa vai māšas dēls“; *-y-* varētu apzīmēt *i-*epentezi, un *b* te varbūt aizstāj *senu w*, sal. ebangelion un kalabian.

sūndan (ak.) 37, 28 jeb sūndin 57, 16 „Strafe“; ģen. sūndis 57, 20 — no po. *sqd* „Gericht“, no kam arī sūnde „Geldstrafe“, par ko Becenbergers Festschrift-Kuhn 261 sk. un Cizemers (Ziesemer) Zeitschr. f. deu. Mundarten 1923, 149 skk.

sūndintwei — tā jālabo sūndintwti 29, 10 „strafen“.

sunis E. 703 jeb songos Gr. 42 „suns“: lei. *šūō* jeb dial. *šunis*, skr. *švā* (ģen. *šun-ah*) jeb *šuni-h*, gr. *κόων* (ģen. *κωνός*), senīru *cū* (ģen. *con*) tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 465 sk. Rakstījumu songos Benvenists (Benveniste) Stud balt II 78 interpretē kā *sunkoun salīdzina ar geytko un pipelko; bet varētu varbūt to lasīt arī kā *suñus.

sunos un sunun, skat. soūns. suppis E. 327 „Damm“: la. *supata* (tā Ģerulis AfslPh XLI 155), sensl. *szpō* „cumulus“, *sypati* „schütten“, (tā jau Burda KSB VI 401) lat. *supare* „werfen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 524.

sups, skat. subs.

supūni (ar z-) 43, 32 sk.; 45, 21 „Frau“ un supana Gr. 67 „Braut“ — līdz ar lei. *žiūpōnē* „Herrin“ no po. *župani (: *župan*; tā Brūkners AfslPh XX 486 sk.).

surgaut (ar z-) 45, 30 „sorgen“ — līdz ar lei. *zurgūoti* no vācu *valodas*.

surgi (prepoz. ar ak.) 63, 20 „um“: surturs. Te pieder arī vietvārdi Surwultinge G. 178, par ko Fasmers (Vasmer) ZfslPh VII 311 sk., Surpalwen jeb Sorpalwe G. 168, Zurtheke jeb Sortex 169, Surgurbi 177, Surkapurn 177. Bernekens Pr

Spr 325 jautājuma veidā salīdzina lei. *žurlē* „Rankenpflanze, Winde“; atgādināt var arī arm. *cuṛ* „krumm, gebogen“.

suris (ar ū) E. 688 jeb sur (bez galotnes) Gr. 26 „siers“: lei. *sūris*, sensl. *syro* tp., par ko Valde Vrgl Wrtb II 513.

surturs E. 326 „ummelouf“ (= „in Holzwände eingefasstes Wasserbecken, in welchem sich das Mühlrad befindet und vom Wasser getrieben wird“): surgi, lei. *turēti*, la. *turēt* u. c., skat. toaris.

sutristio, skat. suiristio.

swāigstan (ak.) 27, 22 „Schein“. Trautmanis BSl Wrtb 373 sk., Būga KSn 132 sk., Pētersons Ar. u. arm. Stud. 72 u. c. lasa šo vārdu ar z- un apvieno to ar lei. *žvaigzdē* „*zvāigzne*“. Bet, liekas, taisnība ir Brūkneram KZ L 164, ka sch formās erschwāigstinai un erschwāistiuns liecina drīzāk par s- nekā par z-. Sakarā ar to Brūkners tad swāigstan sastata ar lei. *šviēsti* „leuchten“, sensl. *světo* „Licht“, skr. *švēta-h* „balts“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 470.

-swāigstinai, skat. poswāigstinai. Te laikam pieder arī pr. dieva vārds Suaixtix, par ko Mag XXI 65, 67, 233 skk., 245, 248 sk., 267 sk., 299 sk., 541 sk., 546, Būga KSn 132 sk. un Brūkners KZ L 164.

swais „savs; viņa“ (= v. *sein*), viensk. nōm. vīr. dz. swais 35, 34; siev. dz. swaia 53, 25; viensk. ģen. siev. dz. swaias 71, 31, viensk. dat. vīr. resp. nek. dz. swaiasmu 31, 27; 35, 18 jeb swaiāsmu 23, 3; 25, 16; 29, 20 sk.; 31, 26; 33, 21; 35, 33; 39, 27 sk.; 47, 30; 55, 14;

siev. dz. swaiāi 71,16, swaiasmu 63,29 (enswaiasmu gennan „an seinem Weib“), swaiāsmū perōnien 67,27 „seiner (= viņa) Gemeinde“; viensk. ak. swaiān 5,27; 23,25; 25,26; 27,4,32; 31,10; 33,29; 35,17,20,31; 45,28; 51,5; 53,9 sk., 15,26,30; 59,10; 61,17,21,28; 63,5,28; 65,10; 69,9; 71,20; 79,23,25; 81,19,21, swaiān (ī jālabo par i) 77,33, swiān (i jālabo par ai) 65,8, swaiān (ai jālabo par ia) 65,12, swaiāu (u jālabo par n) 65,9 jeb swaiān 11,26; daudzsk. dat. swaimans 7,20 sk., 25; 49,7; 65,16, swāimans 55,20 jeb swaymans 13,22,26; vīr. resp. siev. dz. daudzsk. ak. swaiāns 7,13; 33,8; 65,8; 73,5, swayiāns 13,12, sen wissan swaiāis 75,1 „mit allen den seinen“ jālabo par sen wissan[s] swaiāns: sensl. *svojb* „savs“. Te pieder arī īpašvārdi kā Swayproth u. c. Tr. 151. — Viensk. gen. no swaiāis ir sastopams ar lei. *sāvo* resp. *jō* („viņa“) nozīmi: swaiāsei 55,23,35; 59,14 jeb swaiāise 63,21; 65,15; 69,3.

sweykis E. 432 „Pflugpferd“ un sweike (sweke, swike) Thes 182 tp., par ko Töpens AM IV 686 sk., kas to apvieno ar sav. *sweiga* „Rinderherde“ Valdes Vrgl Wrtb II 457; par sweike arī Cizemers (Ziesemer) ZfdMa. XVIII 150.

sweikis E. 585 „Dorsch“; Levi PN 38 un Trautmanis Apr Spr 443 to identificē ar sweykis.

(vietvārdi) Swentomest Thes 182, Swent (upe), Swentegarben, Swentgriff (ezers) un Swentyn (ezers) G. 178 sk. un 237 sk. un vok.

swenthe BB II 137: lei. *šveñtas*, sensl. *svętz*, av. *spānta* „svēts“, la. *svinēt*, av. *spanah* „Heiligkeit“ Valdes Vrgl Wrtb I 471.

sweriapis E. 431 „keynhengest“ (= „Turnierpferd“, tā Becenbergers BB XXIII 318); pamatā tam liek kādu po. **šwierzop* „ērzelis“, ko iedomājas bijušu blakus po. *šwierzopa* „ķēve“ (tā Brükners AfslPh XX 500 un apmēram tāpat arī Burda KSB VI 401).

swestro E. 174 „māsa“: go. *swistar*, skr. *svasā* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 533 sk.

swetan, skat. switan.

swibe E. 736 „Fink“ — bez drošas etimoloģijas. Ģerulis Apr ON 163 domā, ka oriģinālā tai vietā bijis siube = lei. *šlubē* (la. *šube*) tp. Bet no **sju-* pr. valodā būtu radies *šu-*, lei. *šlubē* ir Ķuršaitim tikai iekavās, tā ka *š-* nav gluži drošs, un la. *šube* ir tikai Ulmanim no daudziem citiem avotiem pazīstamās *žubes* vietā, tātad arī ar nedrošu *š-*. Būga RFV LXVI 234 tāpēc lasa šo pr. vārdu ar *z-* un atgādina lei. *švirpulys* „дрожь“ blakus lei. *šurpulys* tp.

swintian E. 682 „Schwein“ — vai nu kā raksta kļūda, vai disimilējoties no **swinstian* < **swīnistian* (sal. parstian, werstian un gertistian): sensl. *svinija*, sav. *swīn* tp., av. *hū-*, gr. *ὄς*, lat. *sūs* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 512 sk. Gluži kā camstian (?) un slavu *овьса* pamazināmā forma **swīnistian* ir ieguvusi pamatvārda nozīmi. Varētu arī būt (kā apmēram domā Brükners KZ XLIV 334), ka *-tian* izlobīts no tādiem vārdiem kā parstian un

werstian un piekabināts celmam swin-.

swintickens (daudzsk. ak.) 81, 15 „Heilige“: swints; -ens te laikam < -jans (tā Bernekers Pr Spr 194).

swintint 23, 22, swintintwey 5, 8 jeb swyntintwey 11, 7 „heiligen“; pag. akt. divd. swintinons 33, 9 jeb swintinninuns (jālabo par swintinuns) 75, 8; pag. pas. divd. swintints 7, 4; 33, 32 jeb swyntits (jālabo par swyntints) 13, 2 un swyntins Arch Phil VII 106; tag. 3. p. swintina 33, 11; 65, 3 jeb swintinai (par ko Becenbergers KZ. XLI 96²) 35, 30: niswintina, swints.

swintiskan (ak.) 31, 35 „Heiligung“: swints.

swints 29, 18; 33, 7, 35; 35, 2; 41, 26; 43, 8; 49, 3; 51, 13, 22, 31; 53, 5; 63, 37; 69, 24 „heilig“; siev. dz. nōm. swintai (seko tieši aiz stai) 65, 7; vīr. dz. gen. swyntas 13, 15; swinte (ar -e < -a = lei. -o, la. -a? Trautmanis Apr Spr 444 to labo kā akuzātīvu par swinten) naseilis 7, 15 „des heiligen Geists“; ak. swintan 5, 28, 35 (2×); 23, 26; 31, 11; 33, 1 (2×); 35, 17, 20; 39, 26; 41, 4, 25, 28; 47, 18; 51, 11, 30; 61, 36; 63, 11; 67, 31; 73, 8; 75, 3, 17; 77, 2, 10, 34; 79, 8 (2×), 19, 22; 81, 4, 12, swyntan 11, 27, 34 (2×) jeb swinton 31, 26 sk.; vīr. dz. daudzsk. nōm. swintai 35, 5; 49, 2; gen. swintan 7, 1; 33, 2; 79, 9 jeb swyntan 11, 35; ak. swintans 55, 3 — no p. *swiety* tp. Te pieder vietvārdi Swyntheynen (ezers), Swyntheyn (upite un ezers) G. 179.

swirins (*zwirins* ar $\tau < \varepsilon$; daudzsk. ak.) 67, 12 „Tiere“: lei. *žvēris* „zvērs“, sensl. *zvērb*, gr. $\theta\acute{\eta}\rho$ tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 642 sk.

swītan (ak.) 41, 2; 71, 20; 73, 33, swytan 13, 13 jeb swetan 7, 14 „Welt“, swetan (arī ak.? jeb nek. dz. nōm.?) E. 792 tp.; gen. (stessei) swītas 35, 32 jeb (stesse ...) swītas 71, 23; 73, 32; stai swītai (nōm.) 39, 2 „die Welt“ (J. Šmits KZ XXVII 390 uzskata swītai par vīr. dz. daudzsk. nōm., Trautmanis Apr Spr 444 — par siev. dz. viensk. nōm.; artikuls stessei priekš gen. swītas liek domāt par vīr. dz. Vai stai būtu fēminīnā v. *die* tulkojums, kam kļūdas veidā būtu sekojis swītai gaidāma *swit(a)s vietā?) — no pirmpoļu *světo > *świat* tp.

swītewiskan (ak.) 57, 8 „weltlich“.

swixtis E. 350 „irdener Topf“. Becenbergers BB XXIII 309 un KZ L 197 domā, ka pr. valodā tai vietā bijis *zvirkstis* (: lei. *žviřgždas* „Kies“, la. *zvirgzds*) „ein grandiger (Topf)“; oriģinālā *r* vietā bijusi saīsinājuma zīme, ko norakstītais nepamanījis. Bet bez *r* ir taču arī lei. *žvizdrā* „Grand, Kies“, ar ko Trautmanis Apr Spr 444 saista pr. swixtis, tomēr bez vajadzības to pārtaisīdams par swixdis: varēja būt blakus sinonimi *žvi(g)zd-* un *žvikst-*.

T.

taykowuns, skat. teickut.

tackelis E. 530 „Schleifstein“: lei. *tekēlas* tp., la. *tecelis* jeb *teciels*, lei. *tēkinti* „schleifen“, *tēkti* „laufen“, la. *tecēt*, sensl. *teko* „laufe“, skr. *takti*

„(er) eilt“, ģru *techim* „fliehe“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 715 sk.

takes (laikam ar -s < -ss) E. 328 „weer“ (= „Querdamm an der Mühle, um das Wasser zu stauen“): lei. *takišas* „Lachswehre“ jeb *takišys* Ponev. gov. II 27, la. *tacis* jeb *tace*, par ko ME s. v. *tacis* I.

-tako, skat. lattako.

tālis (adverba komparatīvs) 73, 30 jeb tāls 45, 31; 47, 10, tals 63, 9 „weiter“: lei. *tolūs* „tāls“, skat. arī ME s. v. *tāls*. Te pieder vietvārds Tollauken „Breytenveld“ G. 184 un personvārds Talemy n Tr. 151.

tāлку, skat. tlāku.

tallokinikis E. 408 „der Freie“ — bez drošas etimoloģijas. Varbūt ar piedēkli *-intka-* atvasināts no vārda ar nozīmi „Boden, Grund und Boden, Grundstück“ (sal. pr. talus, senīru *talam* „Erde“, somu *talo* „Bauerngut“ un la. *gruñtnieks*), sal. Leskīna Nom. 514 un Būgas Aist Stud 159.

talus E. 207 „Fussboden (eines Zimmers)“: lei. *pātalas* „Bettgestell“, *tīlēs* „Bodenbretter im Kahn“, la. *tals*, sensl. *tblo* „Boden“, skr. *talam* „Ebene“, senīru *talam* „Erde“, sav. *dil(o)* „Bretterdiele“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 740; par tiem arī A. Maiers (Mayer) KZ LXVI 124.

tāns 29, 2, 14; 31, 17, 31; 33, 13, 27; 35, 1; 41, 28; 65, 14, 23; 67, 6 (2 ×); 69, 16, 26; 71, 32; 73, 4, 9; 75, 20; 77, 1, 18; 79, 33; 81, 4 jeb tans 33, 10; 37, 8, 26; 39, 21, 22; 45, 27; 47, 15; 49, 6 (2 ×); 53, 24, 27; 55, 17; 61, 4, 15, 17; 63, 21, 24, 31; 65, 3, 4, 11, 30; 67, 13; 69, 30, 34; 71, 2, 17, 34; 75, 16; 81, 13 „er“, 49, 30 „der“; siev. dz. tennā 75, 16; 77,

18, tenna 63, 27; 73, 26; 77, 1 jeb tannā 75, 20 „sie“; vīr. dz. viensk. ģen. tennessei 29, 17 un tennēison 33, 27 „viņa“, bet tennēison 23, 17; 25, 7, 15, 23 sk.; 27, 1, 9, 21, 27; 29, 12 un tenneison 27, 20, 31 un 37, 23 ir varbūt posesīvas formas viensk. ak. resp. nek. dz. nōm. (skat. FBR XIV 100 sk. un tennēismu), un tanassen 5, 24 un tanassen 11, 23 puslīdz droši ir posesīvās formas nek. dz. viensk. nōm.; vīr. dz. dat. tennesmu 75, 14; 79, 32 sk., tenesmu 31, 29, tennēismu 31, 28 jeb tennijsmu (laikam jālabo par tenneijsmu) 27, 3 „ihm“, siev. dz. dat. tennēi „ihr“ 75, 15; viensk. ak. vīr. dz. tennan 33, 29; 35, 13; 53, 30; 67, 6; 69, 22 jeb tennen 53, 27; 63, 20 „ihn“; siev. dz. tennan 65, 3 (2 ×), 73, 18 „sie“; vīr. dz. daudzsk. nōm. tennei 27, 34, 35; 55, 22; 57, 5, 6; 69, 25; 71, 5 „viņi“; daudzsk. ģen. teneison 19, 17; 55, 5 „viņu“, bet tennēison 53, 14 sk. varētu būt posesīvās formas viensk. ak.; vīr. dz. daudzsk. dat. tennēimans 57, 4 jeb tennēimons 19, 16 sk. „viņiem“; daudzsk. ak. vīr. dz. tennans 41, 3; 57, 34; 61, 7; 63, 31 sk.; 67, 6, 7; 69, 26, 30; 71, 26 jeb tannans 69, 27 „viņus“; siev. dz. tennans 59, 12 „viņas“; skat. I 175.— 176. § un Valdes Vrgl Wrtb II 337.

tapali, skat. buttas tapali.

(vietvārds) Tapelawke jeb Taplawken (< *tapla-lauk-?*) „Warmfeld“ G. 181: sensl. *toplō* „silts“, *teplostb* „siltums“, lat. *tepidus* „silts“, skr. *tapah* „karstums“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 718 sk.

tarbio, skat. carbio.

tārin (ak.) 65, 26 „Stimme“: lei. *tařli* „sacit“, la. *terēt*, kr. *mopomopumь* „schwätzen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 744.

tarkue E. 449 „bintrime“ (= Riemmen zum Binden am Pferdegeschirr): lat. *torquere* „drehen“, *torquēs* „Halskette als Schmuck“, kr. *морoka* „Pack-sattelriemen“ u. c. (tā Burda KSB VI 401) Valdes Vrgl Wrtb I 735 sk. Trautmanis Apr Spr 446 pārtaisa tarkue par tarkne, „weil -ku- ... als -qu-geschrieben wāre“, bet var taču domāt arī par izskaņu *-u(w)ē*, sal. nurtue u. c. Trautmaņa Apr Spr 158.

tatarwis E. 767 „Birkhuhn“: lei. *tetervas*, la. *teteris*, kr. *memepes* tp., persu *tađarv* „Fasan“, gr. *τέτραξ* „Perlhuhn“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 718.

tau, skat. tu.

taukinnons (pag. akt. divd.) 39, 22 „verheissen“, 67, 27 „gelobt“ (= solijis); ar tag. viensk. l. p. nozīmi tankinne (jālabo par taukinne) 67, 22 — bez drošas etimoloģijas.

taukis E. 378 „Schmalz“: lei. *taukaī* „tāuki“, *tūkti* „tukt“, sensl. *tukō* „Fett“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 711.

tauris E. 648 „wesant“ (bos bison): lei. *taūras* „Büffel“, *taurē* „Becher“, la. *tauriņš*, *Taurkalne*, *Tāurupe*, *tāure*, kr. *myp* „Auerochs“, gr. *ταῦρος*, lat. *taurus* „vērsis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 711. Te pieder vietvārdi Tauro un Taurusgalwo G. 181.

taurwis, skat. medenixtaurwis.

tauto E. 793 „Land“; ak. tautan 19, 14, 21: lei. *tautā*, go. *þiuda*, seniru tuath, osku *touto* „tāuta“, kimru *tād* „Land“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 712. Te pieder personvārdi Nartawte,

Tawtegal, Tautemille u. c. Tr. 152.

tawischas (viensk. gen.) 27, 1, 17, 26, tawischis 5, 21, 23, tauwyschis 11, 20 jeb tauwyschies 11, 22 „des Nächsten“; ak. tawischan 27, 6, 9, 20 sk., 32, tawischen 5, 19; 25, 15 sk., tauwyschen 11, 18 jeb tawisen 61, 25 — komparātīva forma blakus la. *tuvs*, lei. *tuvi* „sofort“, par ko ME s. v. *tuvs*.

tawiskan (ak.) 31, 3 „väterlich“: tāws.

tāws 35, 17; 37, 22; 43, 32; 51, 31; 71, 19; 79, 21; (ar vokātīva nozīmi) 51, 34; 81, 1, taws 35, 6; 39, 12; 51, 13; (ar vokātīva nozīmi) 51, 16; 53, 18, 32; 73, 13, tawas 33, 27, towis E. 169, tawe (vok.?) Gr. 24 „tēvs“; gen. tāwas 41, 4; 43, 13; 79, 3, 18, tawas 31, 17; 47, 18; 67, 31 jeb thawas 5, 33; 7, 15; 11, 32; 13, 14; ak. tāwan 25, 2; 29, 26; 39, 20; 77, 29, tawan 31, 22; 33, 30; 59, 26; 63, 28; 77, 9 jeb thawan 5, 10, 26; 11, 9, 25; vok. tawe 51, 32; 53, 31; 75, 28, thawe 7, 3, 4; 13, 1, 2, tāwa 33, 19, 24 jeb tawa 35, 9; 43, 25; 51, 14; 53, 17, towe Arch Phil VII 102; daudzsk. nōm. (ar vok. nozīmi) tawai 59, 19; ak. tāwans 29, 4; sal. Valdes Vrgl Wrtb I 704.

teansis — tā laikam jālabo teausis E. 254 „Deichsel (eines Pfluges)“: tenseiti, skat. Trautmaņa Apr Spr 447.

tebbe(i), skat. tu.

teīks 45, 3 „stelle!“: teickut.

teikūsnan (ak.) 69, 5 „Geschöpf“ jeb teikūsnā (-ā = -an) 29, 25 „Schöpfung“: teickut.

teickut 65, 21 „schaffen; pag. akt. divd. teikūns 29, 26 sk.; 67, 13, 35; 77, 29, teikūnus (-nus jālabo par -uns) 29, 30 jeb taykowuns 5, 26 sk.; ar pag. 3. p. nozīmi teikū 67, 4 jeb teiku 67, 6 (2 ×): patickots, tickint, tickars, lei. *teikti* „fügen“, *tikti* „passen, taugen“, *tiēkti* (*valgi*) „bereiten“ Būgas KSn 100 sk., la. *tikls* u. c. ME s. v. *tēkt*.

teinu 57, 12, 23, 27; 61, 16; 67, 17; 71, 19; 73, 21 „nun“, teinū toūls 81, 10 „nun mehr“ — *tei-* (viensk. lok. no *to-* „tas“, sal. go. *pei* „dass, damit“ un sensl. *ti* „und“, lei. *tei* — *tei* „sowohl — als auch“) + -nu (lei. un la. *nu*, sensl. *nō* „bet“, skr. un sav. *nu* jeb *nū*, gr. *νυ* u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 340.

teisi 57, 25 „Ehre“; gen. teisis 55, 30; ak. teisin 39, 13; 45, 24; 57, 25; 59, 10; („Preis“) 81, 12 jeb teischin 37, 16: lei. *tēsē* jeb *tēsā* „patiesība“, *tēsūs* „gerade“, *tiēsti* „gerade machen“, *teisūs* „(ge)recht“, la. *tiesa*, *tāisns*, slavu *tixō* „still“, par ko ME s. v. *tāisīt* ar liter. un O. Grūnentāls (Grūnenthal) AfsI Ph XXXIX 143.

teisīngi (adv.) 25, 10 „wert“ jeb teisīngi 25, 25 „züchtig“: lei. *teisīngas* „wahrhaft“.

-teisīngiskan, skat. niteisīngiskan.

teisint 25, 27 „ehren“: lei. *tē-sinti* „rechtfertigen“.

teisiskan (ak.) 57, 31 „Ehrbarkeit“.

-teisīwingins, skat. niteisīwingins.

teisīwingiskan (ak.) 55, 15 sk. „Ehrbarkeit“.

teckint, skat. tickint.

tēmpran (ak.) 31, 27 „teuer“; adv. tēmprai 45, 26 — laikam rada ar lei. *tēmti* „ziehend spannen“, *tamprūs* „zäh“, la. *tiēpt*, sensl. *tōpō* „resns“, senisl. *þambr* „angeschwollen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 721 sk., skat. Berneker Pr Spr 326 un FBR XII 171 sk. Te ar Levi PN 62 un Trautmani Apr PN 152 jāpievieno personvārdi Temperbucz (*Temprabuts) un Temp-rvne.

-tengginons, skat. pertengginons.

tennā u. c. ar ten-, skat. tāns. tennēismu (dat.) 31, 29 „seinem“; ak. tennēisan 77, 22, 25: tāns.

-tennīuns, skat. pertennīuns.

tenseiti (imper. daudzsk. 2. p.) 59, 19 „reizt!“; inf. tiēnstwei 47, 25: lei. *tēsti* „ziehend dehnen“, *tīsti* „sich dehnen“, la. *tuošāties*, sav. *dinsan* „ziehen“, skr. *tāsayati* „bewegt hin und her“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 727.

-tēnsīts, skat. entēnsīts.

tēnti 19, 20; 27, 36; 57, 20; 71, 15 „jetzt, nun“ — *ten-* (: lei. *tē* „dort“, sal. stwen) + -ti (: gr. *πρότι*, la. *pret* u. c.).

ter „tikai“ (v. „nur“) savienojumā ter ains 39, 31; 43, 26; 47, 25; 59, 33; 75, 25 „allein“ (adv.) un nimassi kittawidin pogalbton boūt ter kai tans ... postānai 71, 34 „nicht anders geholfen werden möge, denn (= als) dass es ... werde“: pr. er-ains, lei. *te-* „tikai“, skat. FBR VIII 144.

-terpinsquan, skat. ny anterpinsquan.

-terpo(n), skat. enterpo.

testamentan (nek. dz. nōm.) 7,

27, testamenten 13,28 jeb testaments 49, 12 „Testament“.

thetis E. 171 „Grossvater“: lei. *tētis* „*tētis*“, *tētýtis*, skr. *tata-h* jeb *tata-h* „Vater“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 704.

thewis E. 176 „vetter“ (= *tēvbrālis*): lei. *tēvas* „*tēvus*“, par ko ME s. v. *tēvs* ar liter.

tien, skat. tu.

tiēnstwei, skat. tenseiti.

tickint 45, 32 jeb teckint 63, 19 „machen“; pag. akt. divd. tykynons 11, 25 „radijis“; tag. daudzsk. 1. p. tickinnimai 27, 13 jeb tickinnimai 27, 33 „(wir) machen“; imper. daudzsk. 2. p. tickinnaiti 67, 9: teickut.

tickars (< *tikras?) 33, 27; 49, 34 (par šo vietu Becenbergers KZ XLI 71) „recht“, 41, 21 „schlecht“ (= schlicht), tickers Gr. 82 „ein richter“ (= ein rechter); siev. dz. nōm. tickra 61, 20 „īsta“ („rechte“); siev. dz. dat. tickray 5, 32 jeb tickaray 11, 31 „der rechten Hand“; lei. *tikras* „dexter“ min Becenbergers GGA 1874, 1250); ak. tickran 75, 11; 77, 9 „īstu“; vīr. dz. daudzsk. nōm. tickrai 33, 27 „rechte“: teickut, la. *tikrs*.

-tickots, skat. patickots.

-tickrikai, skat. entickrikai.

tickrōmai (daudzsk. nōm.) 41, 30 „gerechte“: stūrintickrōms, tickars, lei. *tikruomenē* „?“ Rygiškių Jono Liet. k. gram². 210.

tickrōmien (ak.) 31, 16; 79, 3 „die Rechte“ (labo roku).

tikrōmiskan (ak.) 33, 8 sk. jeb tickrōmiskan 33, 12 „īstu“.

tickrōmiskan (ak.) 27, 22 „das Recht“, 31, 30; 43, 5 „Gerechtigkeit“.

tilte Thes 188 „*tīlts*“ un vietvārdi Grobetiltēn G. 46, Partiltēnīken 116, Preytilte 134, Tiltēnīkin 183: lei. *tiltas*, par ko Būga KSn 262, A. Maiers (Mayer) KZ LXVI 124 skk., Pedersens Annales acad. scient. fenn. ser. B. XXVII 209 sk.

tin, skat. tu.

-tinklo, skat. sasintinklo.

tīrts 23, 21; 31, 34, tīrts 5, 7 jeb tīrtis 11, 6 „trešš“; siev. dz. tīrti 35, 22; dat. tīrtsmu 41, 16, 26; 67, 1; ak. tīrtin 29, 5, tīrtin 5, 31, tīrtian 79, 2, tīrtien 11, 30 jeb tīrtan 31, 15: skr. *tīrtiya-h* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 753.

tīsties E. 184 „Schwiegervater“: sensl. *tbstb* tp.

tīt, 1) „also“ 43, 13; 45, 36; 63, 16; 65, 7, 16; 71, 20; 73, 12, tījt 35, 23 jeb tīt 53, 21; 2) „so“ tīt 45, 4, 29; 47, 3, 16; 51, 15, 33; 57, 20, 23, 27; 61, 29; 63, 8, 13, 35, 36; 65, 20; 67, 2, 18; 77, 3, tījt 37, 28; 59, 17; 71, 10; 73, 1, 19, 20 (2 ×), 21, tīt 49, 2 jeb tyt 77, 15 — no *tt < *tē (go. *þē* „umso“) + *-t(e)*, skat. Trautmaņa Apr Spr 449 ar liter. un van Veika Apr St IV.

titet, 1) „also“ 29, 2; 39, 23; 45, 21, 33; 63, 9, 32; 67, 4, 21, 25, titat 39, 21 jeb tittet 67, 34; 79, 36; 2) „so“ titet 69, 23; 71, 24; 3) pansdau titet 51, 25 „alsdann“ — laikam no *tīt(e)* ar vēl reiz piekabinātu *-t(e)*, pie kam *ī* laikam saīsināts uzsvērot otrū zilbi, skat. FBR XII 173.

tlāku (tag. 3. p.; laikam jālabo par tālku, skat. FBR X 223) 55, 34 „tritt“ („min“): po. *tloczyć* „treten“, kr. *moloch* „(zer)stossen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 741.

(personvārds) Tloke Tr. 106 un (vietvārdi) Tlokowe un Tlokunpelk G. 183: clokis.

toaris — tā laikam ar Becenbergeru BB XXIII 311 jālabo rakstijums coaris E. 232 „banse“ (= „weiter Scheunenraum zur Seite der Tenne“): lei. *tvártas* „Verschlag“, *tvorà* „Zaun“, *tvérti* „tveft“, la. *tvāre*, sensl. *tvoriti* „machen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 750 sk. Par saknes formu sal. aloade. tols 57, 25 „Zoll“; ak. tollin 57, 25 — no vlv. *tol*.

torbis, skat. corbis.

toū, skat. tu.

toūlan, skat. tūlan.

towis, skat. tāws.

trapt 53, 13 „treten“: ertreppa, lei. *trapinēti* „kājām dauzīt“ Būgas Aist Stud 127, kr. *mponamb* „trampeln“, slv. *thrabon* „traben“, lat. *trepidare* „trippeln“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 756.

-traūki, skat. pertraūki.

trēnien (ak.; ē te laikam = *en*, skat. FBR XI 46) 61, 8 „Drohen“: trinie.

trencke BB II 138 „stoss an!“, lei. *treñkti* „triekt“ un pr. pertrincktan.

(vietvārds) Treonkaymynweysigis „trium villārum prātum“ G. 183 — treon- (ģen.: Triskaym) + kaymyn- (: caymis) + weysigis (: -weyse), par ko Trautmanis AfslPh XXXIV 593.

-treppa, skat. trapt.

tresde E. 728 „Drossel“: sensl. *prqstr* tp., lei. *strāzdas* „strazds“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 761 sk.

-trimp- vārdos Natrimpe, Potrimpus, Trimpow G. 186, par ko Būga KSn 24.

trinie (tag. 3. p.) 29, 10 „droht“:

lei. *trānas* „trans“ (nozīmes ziņā sal. v. *Drohne*: *dröhnen* un la. *greñties*: kr. *гремѣть*), skat. FBR II 13.

-trincktan, skat. pertrincktan.

trinsnan (ak.) 59, 4 „Rache“ — laikam jāapvieno ar trinie, sal. nozīmes ziņā senangļu *frēan* „drohen, bedrängen, plagen“.

trintawinni 57, 16 „Rächerin“.

(vietvārds) Triskaym G. 186: Treonkaymynweysigis, lei. *trys* „trīs“, sensl. *troje*, sav. *drī*, skr. *trayah*, gr. *τρεις*, lat. *trēs*, senīru *tri* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 753 sk. + caymis. Skat. tomēr arī I 156. §.

(vietvārdi) Troben G. 186 un Barthentrogen 17: lei. *trobà* „Gebäude“, lat. *trab(ē)s* „Balken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 757.

troskeilis E. 343 „stroczel“ (= „Striezel“) — bez drošas etimoloģijas; nedrošs minējums Becenbergeram KZ XLIV 300.

(personvārds) Trumpis Tr. 108 un upes vārds Trumpa (: lei. *Trumpé*) G. 187: lei. *truñpas* „īss“, skat. E. Frenkeļa IF LVI 226 minētās parallēles.

trumpstis E. 361 „vuerschene“ (= Feuerzange?) — bez etimoloģijas.

trupeyle, skat. crupeyle.

trupis E. 634 „Klotz“: sensl. *trupō* „Baumklotz“, lei. *trupēti* „trupēt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 732.

tu „tu“ 33, 24; 43, 32; 45, 1; 47, 2, 11; 51, 15 (2 ×), 17, 29, 33; 53, 14; 55, 33; 63, 7; 65, 22, 27, 31, 32; 69, 4; 73, 19; 77, 29, 33; 79, 8, 14; 81, 2, du (jālabo par tu) 53, 33, thu 7, 4, (ny koy) tu Gr. 83, tū 45, 4, toū 43, 33; 51, 10, 29; 53, 1, 15; 81, 10, tou 11, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 20, 22; 23, 6, 11, 22; 25, 2, 12, 20, 29; 27,

6, 17, 26; 43, 34; 45, 33; 47, 5, 16; 51, 11, 19, 35; 65, 21, 25, 29, 33 (2 ×); 67, 35; 77, 19, ton (jālabo par tou) 51, 33, tuo (jālabo par tou) 73, 31, thou 5, 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 21, 23; 13,2 jeb tau 75, 10; dat. tebbei 47, 8, 16, 17; 51, 16, 20, 34; 59, 28; 65, 27, 30; 79, 23; 81, 2 jeb tebbe 25, 2; 53, 32; 65, 20; 67, 23; ak. tien 51, 11, 18, 29; 53, 1, 14; 61, 25; 65, 29; 67, 23; 73, 14; 75, 9; 79, 18, 22, 25; 81, 9 jeb (enklizē) tin 67, 22; ioūs „jūs“ 55, 36; 57, 24; 59, 23; 61, 8; 75, 34; 77, 12, 16, ious 57, 22; 59, 16 (2 ×), 19, 31; 61, 1, 2, 7, 13; 63, 11, 12, 34; 65, 1; 67, 2, 17, 26; 71, 28, 29; 73, 1, 19, 20; 79, 30, yous 7, 30, iaūs 59, 8 jeb joes (laikam jālasa: *jōs*) 13, 30; gen. iouson 59, 31; 61, 8 jeb ioūsan 67, 2; ioustan (dusin) 57, 5 var būt posesīvā vietniekvārda viensk. ak.; dat. ioūmas 45, 10; 77, 3; 81, 20, ioumas 57, 1, 7; 61, 2; 67, 9; 69, 9; 81, 22, ioumus 73, 20, ioūmans 45, 22 jeb iūmans 69, 32; ak. wans 7, 22, 27; 13, 23, 28; 45, 5; 49, 8, 13, 16, 26; 51, 1, 4; 55, 36; 57, 1, 2; 61, 16, 17; 63, 34; 67, 8, 29; 71, 27; 73, 1; 77, 12; 81, 18 (2 ×), 19, 21, skat. I 184.—192. §.

tubo E. 448 „Filz“ — līdz ar lei. *tābā* un la. *tāba* laikam no kādas germāņu valodas, skat. ME s. v. *tāba*.

tuylis, skat. cuylis.

tuckoris E. 454 „Weber“ — no senpoļu **tōkarb* (: kr. *mkapb*).

tūlan 37, 27 „daudz“ jeb toūlan (gulsennin „viel Schmerzen“; adjektīva viensk. ak. ?) 65, 21; kompar. toūls 45, 27; 47, 24; 81, 10 „mehr“: lei. *tūlas* „so mancher“, gr. *τόλη* „Wulst“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 709 sk. Te

pieder personvārdi Tulegawde, Tulegerde, Tulekynte, Tulekoyte, Tulewirde u. c. Tr. 153.

tulawortes — tā laikam jālabo rakstījums tusawortes E. 131 „manchuell“ (= „Eingeweide“, par ko Becenbergers BB XXIII 318): tūlan + wartint un lei. *veřsti*, kr. *sepmъmbъ*, lat. *vertere* „vērst“, skr. *vartatē* „dreht sich“, sav. *werdan* „werden“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 274 sk.

tuldīsnan (ak.) 57, 6 „Freude“ — bez patīcamas etimoloģijas. Pamatā tam verbs *tuldīt. Gluži nedroši Brūknērs KZ XLIV 334 to saista ar po. *tulić* „beruhigen, stillen“ un Būga KSn 71 — ar senisl. *fulr* „Redner“. Tad jau drusku ticamāks šķiet Bernekera minejums Pr Spr 327, ka tam pamatā var būt go. *dulps* „Fest“, pie kam prūši būtu pārstatījuši *d-t* par *t-d*.

tūlninai 81, 3 „(du) mehrst“; imper. daudzsk. 2. p. tūlninaiti 67, 8: tūlan.

tunclis, skat. cunclis.

turīt 23, 9, turrit 63, 7, turrettwey 5, 3, turryetwey 11, 3 jeb turritwei 23, 6 „haben, sollen“; ar tag. viensk. 1. p. nozīmi turri 39, 19; ar tag. viensk. 2. p. nozīmi tur 5, 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 21, 23; 11, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 20, 22; turri 23, 6, 11, 22; 25, 2, 12, 20, 29; 27, 6, 17, 26; 45, 4; 51, 11; 65, 22, 31 jeb turei 51, 29; 55, 33; 65, 27, 29, 30, 34; 3. p. turri 23, 4; 29, 23; 33, 23; 39, 23, 29; 43, 15, 23; 45, 30; 47, 7, 23, 25, 32; 49, 30, 35; 51, 6; 53, 10, 12, 21, 27, 29; 55, 22; 57, 6, 10, 23; 63, 8; 65, 7, 23; 69, 13, turei 43, 2; 55, 10,

15, 25; 59, 27; 65, 23, 30; 67, 20, 32, 34, turrei 65, 30 jeb ture 43, 22; daudzsk. 1. p. turrimai 23, 8, 14, 24; 25, 6, 14, 22, 31; 27, 8, 13, 19, 30; 29, 11, 15; 33, 27, 29; 43, 13, 26; 69, 22; 77, 8; 79, 32; 2. p. turriti 57, 22; 61, 9; (ar imperātīva nozīmi) 57, 2; 3. p. turīlai 63, 3 „hätte“ jeb turīlai 65, 5 „habeat“, 69, 26 „sollte“, 71, 18 „müsste“; daudzsk. 1. p. turīlimai 71, 11 „(wir) müssten“: toaris, lei. *turēti* „haben, müssen“, la. *turēt*.

turpelis, skat. curpelis.

-turs, skat. surturs.

tusawortes, skat. tulawortes.
tūsimtons (dauzsk. ak.) 29, 7 „tūkstuošus“: sensl. *tysēšta*, go. *þū-sundi* „tūkstuotis“ u. c., skat. I 74 un Valdes Vrgl Wrtb I 707.

tusnan (ak.) 57, 30 „still“: tussise, skr. *tuṣṇīm* (adv.) „still, schweigend“, senzviedru *thyster* „still“, slovėņu *potūhniti* „stille werden“, lei. *tausȳtis* „rimt (par vēju)“ Būgas KSn 143 u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 714 sk.

tussis, skat. cussis.

tussise 63, 4 „(er) schweige“: tusnan.

twais 7, 5 (3 ×); 29, 3; 33, 32; 35, 11, 23; 51, 22; 53, 5; 65, 22, 23; 81, 6, 10 jeb tways 13, 3 (2 ×) „tavs“; siev. dz. twaiā 51, 27 jeb twayia 13, 3; (vīr. dz.) ģen. twaias 75, 5, twaisei 5, 21, 23; 23, 11; 27, 17, twaise 5, 5; 27, 26; 69, 2, twayse 11, 5, twaysis 11, 20, 22; twaise paggan 65, 28 „um deinet willen“; (siev. dz.) twaiasei 65, 26, twaisei 75, 3, 21, twaisai 73, 16, (nezināmas dz.) twaias 73, 27, twaise 65, 31 un twaisei 73, 28;

dat. twaiāsmu 51, 10; 65, 23; 81, 5 jeb twaismu 75, 19; ak. twaian 5, 10; 25, 2; 27, 6; 43, 31; 47, 8; 51, 17, 25, 35; 53, 15, 19, 33; 61, 25; 63, 7; 65, 32; 69, 4, 5; 73, 15 (2 ×), 17, 21, 32, 34; 75, 2, 9, 31, twaien 5, 18 jeb twayien 11, 9, 17; ar daudzsk. ģen. nozīmi twaisei 81, 7; daudzsk. ak. twaians 47, 17; 51, 22; 53, 5, 19; 79, 23; droši nenosakāma forma ir twaias savienojumā twaiaskīrkis ... islāiku 81, 2 „deine Kirche ... erhältst“: sensl. *tvojb* tp.

twaxtan E. 553 „queste“ (= „Badequast“): go. *þwahan*, sav. *dwanhan* „waschen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 747.

U.

udro E. 667 „Otter“: lei. *ūdra*, la. *ūdrs*, sensl. *vydra*, senisl. *otr*, av. *udra*- tp., gr. *ὕδρα* „Wasserschlange“, skr. *udra-h* „ein „Wassertier““ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 252 sk.

ucka — superlātīva priedēklis: Occopirmus, lei. *ukavimas* „Schaukeln“, *aukūoti* „(ein Kind) auf den Armen schaukeln“, la. *uc(in)āt*, *aūkle*, go. *auhuma* „höher“, kimru *uchel* „hoch“ u. c., par ko Becenbergers BB XXIII 295 sk. un ME s. v. *aūkle* un *ucāt*.

ucka isarwiskai, skat. isarwiskas.

ucka kuslaisin, skat. kuslaisin.

uckalāngwingiskai 29, 21 sk., ucka lāngwingiskai 33, 22, ukalāngewingiskān (-ān jālabo par -an) 47, 31 sk. jeb uckcelāngewingiskai 39, 28 sk. „aufs einfältigste“.

ūlint (ar ū- < uō-) 77, 8 „kämpfen“: čechu *váletí* „apkarot“, sav. *wal* „Schlachtfeld“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 304 sk.

umnode E. 330 „Backhaus“; umno- līdz ar wumpnis laikam no kādas ģermāņu valodas (senzviedru *omn*, dial. *umn* „krāsns“), tā Būga KSn 183, Frenkelis KZ LXIII 201 un Valde Vrgl Wrtb I 24, bet -de no saknes *dhē-*, no kam pr. *senditans*, sal. lei. *alüde* „Bierkeller“, *pelüde* „Spreubehälter“ u. c. Te pieder kāda pakalniša nosaukums Umpna jeb Umne („id est clibanus“) Thes 194 un G. 190.

unds 39, 31, 32; 41, 17, 18, 21 (2×), 24, wundan E. 59 jeb wunda Gr. 6 „ūdēns“; ak. undan 41, 19; 79, 22; daudzsk. ak. undans 75, 6: žem. *unduo* tp., lat. *unda* „vilnis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 253.

undas (gen.) *cixtisna* 41, 34 „Wassertaufen“.

undas spagtan (ak.) 65, 4 „Wasserbad“.

unsey gobuns 5, 32, unsei gūbans 79, 2, unseigubons 11, 31 jeb unsaigūbons (ar -ai no semmai; tā van Veiks Apr St 59) 31, 16 „aufgefahren“ — atgādina lei. *už-*, la. *uz* un sensl. *vъz-*, bet ar neskaidru -n- (no en?).

urminan (ak.) 75, 1 „sarkanu“: wormyan.

urs (< *waras) 43, 1 „alt“; vīr. dz. daudzsk. dat. *uremmans* 71, 21; ak. urans 71, 24; komparāt. viensk. ak. uraisin 59, 23; daudzsk. ak. uraisins 61, 13 jeb uraisans (seko tieši aiz stans) 55, 29; ar nozīmi „Eltern“

uraisins 25, 8; 59, 18: Worape, lei. *voras* tp.

usts 11, 12, uschts 25, 19 jeb wuschts 5, 13 „sests“; siev. dz. uschtai (seko tieši aiz stai) 37, 31; ak. uschtan 43, 8; gr. dial. *féξ* un arm. *vec* „seši“, skat. Valdes Vrgl Wrtb II 522 sk.; lei. dial. *ušios* „Wochenbett“ un *ušininkē* „Kindbetterin“ arī Būga KSn 290 uzskata par aizgūtiem no prūšu valodas.

W.

wabelcke, skat. woble.

wadule E. 250 „Pflugbaum“: west (tā Pauli KSB VII 168), la. *vadulis*.

(vietvārds) Wagipelki „palus furum“ G. 191: lei. *vagis* „zaglis“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 218.

wagnis E. 244 „sech“ (= „Pflugeisen“): lei. *vāgis*, la. *vadzis*, sav. *waganso*, gr. *ὄφλις* „Pflugschar“, senpersu *ud-avaJam* „izdūru“ u. c., par ko Valde Vrgl Wrtb I 315 ar liter., Būga KSn 297 un Spechts KZ LXVI 43.

waidinna (tag. 3. p.) 49, 16 „rāda“; waidinnasin 71, 2 „rādās“: waist, lei. *voidintis* „sich momentan gespensterhaft sehen lassen“.

-waidinsnans, skat. perwaidinsnans.

waidleimai 23, 18 „(wir) zaubern“: waist, senkrievu *вѣдунѣ* „burvis“, skr. *vidyā* „Zauberkunst“; nozīmes ziņā sal. arī la. (kuršu) *zinte* un lei. *žynys* „burvis“. Pamatā šim verbam laikam 3. p. **vaid(e)lēj(a)* jeb **vaid(i)lēj(a)*, skat. FBR II 11 sk. un Būgas KSn 116. Te pieder prūšu priesterā nosaukums waidelotte Thes 196 un Mag XXI 192 skk., 199 skk., 213, (weidulutt) 423, (weidelutt)

424. Būgam l. c. tas ir *vaidilutis, pamazināmā forma no *vaidilas vai *vaidila.

wayklis 190 „dēls“: waix.

waix 43,33; 45,11; 61,4 „Knecht“; ak. waikan 5,23; 27,26 sk. jeb waykan 11,23; daudzsk. nōm. waikui (u jālabo par a) 59,34; (ar vokāt. nozīmi) waikai 59,31; dat. waikkammans 59,29: lei. *vaikas* „Knaube; Sohn“. Te pieder personvārdi Kuwayke, Waikel, Waykicke, Waykutte u. c. Tr. 154.

wayos (daudzsk. nōm.) E. 282 „plawas“: lei. *vejā* „der Rasen“. Te pieder plavas vārds Budewaio G. 23.

waise, skat. mayse un moasis I.

-waisennis, skat. powaisennis.

-waisines, skat. reidewaisines.

waisnan (ak.) 69,19 „Bericht“: waist.

waispattin (ak.) 45,18 „Frau“: lei. *viespat(n)i* „hohe Frau“, *višpat(i)s* „Herr“, skr. *višpati-h* „Haus-herr“, la. *viesis*, sensl. *vbsb*, go. *weihs*, lat. *vicus* „Dorf“, gr. *οἶκος*, skr. *vēša-h* „Haus“, lei. *patī* „sieva“, la. *pats*, gr. *πῶσις* „Gatte“, go. *brūpfafs* „līgavainis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 231 un II 77 sk. Te pieder personvārdi Waysebuth, Waysegaw, Waysnar (: lei. *Vaišnōras*), Waystauthe (: lei. *Vaištautas*), Gawdeways, Narwais (: lei. *Nōrvaišas*) u. c. Tr. 155.

waist 47,24 „zināt“; tag. viensk. 2. p. waisei 45,33 jeb waisse 47,2; daudzsk. 1. p. waidimai 43,27; 2. p. waiditi 67,2; (ar imperāt. nozīmi) 61,3,8 (par formām ar -i- skat. FBR

VIII 107): sensl. *věmь* jeb *vědě*, skr. *vēda*, gr. *οἶδα*, go. *wait*, lat. *videre* „redzēt“, lei. *vēidas* „seja“, la. *veids* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 236 skk.

waitiāt 27,14, waitiat 63,3, waitiatun 5,18 jeb waytiation 11,17 „reden, sprechen“; tag. daudzsk. 1. p. waitiāmai 27,12: sensl. *věštati* „reden“, *otvōštō* „atbilde“.

-wackē, skat. enwackē un preiwackē.

wackis E. 415 „Geschrei“ (= „Kriegsruf“): skr. *vāk*, lat. *vōx* „Stimme“, skr. *vakti* „(er) spricht“, lat. *vocāre* „rufen“, sav. *giwahanen* „erwähnen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 245.

-wackisna, skat. powackisna.

wackitwei 33,26 „locken“: wackis.

waldniku (dat.) 51,1 „dem König“; daudzsk. ak. wāldnikans 57,29: waldūns.

waldūns 81,7 „mantinieks“; daudzsk. nōm. wēldūnai 41,30: lei. *vel-dēti* „erben, in Besitz nehmen“, *val-dýti* „vāldīt“, kr. *володѣть* „herrschen; besitzen“, go. *waldan* „walten“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 219.

waldwico E. 406 „Ritter“ — laikam ir po. *włodyka* „nobilis“ pārveidojums, pie kam -w- varbūt aizstāj senāku -u-; tā Brūknērs AfslPh XX 484 sk.

walge (sabojata forma) Gr. 15 „eset“: lei. *vālgyti* „ēst“, la. *pavaļga*, *valgs* „feucht“, kr. *волога* „Flüssigkeit; flüssiges Fett als Zukost“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 306.

walis E. 252 „orschyt“ (= „Zugscheit an einem Wagen“): go. *walus* „Stab“, la. *vāle*, kr. *вал* „Walze“ u.

c. Valdes Vrgl Wrtb I 302 sk.; tâ Be-
cenbergers BB XXIII 318.

walnennien (ak.) 27, 14 „das
beste“; varbūt rada ar skr. *vara-h*,
kimru *guell* „labākais“ u. c. Valdes
Vrgl Wrtb I 294, skat. FBR XII 25.

walnennint 45, 20 „bessern“,
skat. FBR XII 25.

walnint 27, 4 „bessern“, skat.
FBR XII 25.

-wanag, skat. *sperglawanag*.

wangan (ak.) 35,34; 39,15 „Ende“;
enwangan 39, 5 „endlich“: sav.
wank „Bewegung zur Seite, Umwen-
den, Rückkehr“, lei. *ātvanga* „Rast“,
vēngti „leīktis, ausweichen“ u. c. Val-
des Vrgl Wrtb I 260. Šis prūšu vārds
tātad sākumā laikam ir bijis sinonims
ar lei. *vařstas* „Pfluggewende“ un lat.
versūra „vagas gals“: arājs apgriez zīrgu
ar arklu tur, kur vagai gals, un vaja-
dzibas gadījumā tur ar atpūšas. Nozi-
mes ziņā var salīdzināt arī slv. *giwand*
„Ende“.

wangint 63,2 „vollenden“: wan-
gan.

-wāngiskan, skat. enwāngiskan.

wangus E. 588 „damerau“ (= „schlecht bestandener Eichwald, halb
ausgerodete Waldfläche“): lei. *vanga*
„tīrums“, slv. *wang* „Aue“ u. c., par
ko Būga KSn 72 sk. Te pieder viet-
vārdi Abswangen G. 7, Alex-
wange 9 (la. < kuršu *Alsunga* <
*Alsvanga), Wangelauken, Wan-
ginkaym 194 u. c. Thes 199.

wans, skat. tu.

wanso (divskaitlis? Pauli KSB VII
163 to uzskata par nek. dz. daudzsk.)
E. 100 „irstebart“ (= „der erste Bart,
Flaum“): sensl. *vqšb* „barba“, kr. *yc*
„Schnurrbart“, la. *ūosas*².

warene E. 356 „Messingkessel“:
wargien, lei. *varinē* „no vara izga-
tavota“.

warein (ak.) 31, 25; 57, 9, war-
rin 51, 23; 73, 7 jeb warrien 53, 6
„Gewalt, Macht“: epwarīsnan, lei.
varā „vara“, la. *varēt*.

warewingin (ak.) 61, 16 „ge-
waltig“.

wargan (ak.) 7, 11; 13, 9; 25, 16;
31, 2; 39, 9, 12; 43, 34; 51, 18, 20; 71,
4 „Übel, Leid, Gefahr“: wargs, lei.
vařgas „Not, Elend“, *vařgli* „Not lei-
den“, la. *vārgt*, po. *wróg* „Übel, Bö-
ses“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 319 sk.
Te pieder personvārdi Wargele,
Wargule, Warghuse, Wargute
u. c. Tr. 115 un Levi PN 40, sal. lei.
vargūlis, *vargūžis* un la. *vārgulis*.

wargē (tag. 3. p.) mien 45, 19
„es ist mir leid“: pawargan, war-
gan.

-wargewingiskan, skat. po-
wargewingiskan.

wargien (*varīen*) E. 525 „vařš“:
lei. *vārias*.

wargs 51, 23; 53, 6 „böse“; dat.
wargasmu 27, 3; ak. wargan 27,
13; 35,29; 43,3; 57,16; 77,7; daudzsk.
ak. wargans 37,7; 45,24: wargan,
lei. *vargus* „elend, beschwerlich“, la.
vārgs, *vēřgs*, sensl. *vragb* „ienaid-
nieks“ u. c.

-wargsennien, skat. powarg-
sennien.

wargu (*u-celma* nek. dz. ak. vai *o-*
celma nek. dz. daudzsk. ak.) 45,26 „übles“;
warguseggīentins (dauzsk. ak.)
59,5 „Übeltäter“: wargs + seggīt.

warmun, skat. wormyan.

warnaycopo E. 755 „warkringel“
(= „Würger, lanus excubitor“): war-

ne, warnis + enkopts, lei. *kapóti* „hacken; mit Schnabelhieben arbeiten“. Ja warnay- nav jālabo par daudzsk. ģen. *warnan, tad tas laikam ir viensk. dat.

warne E. 722 „*vārna*“: lei. *vārna*, kr. *ворона* u. c. Pots KSB VI 120 domā, ka „*vārna*“ ir siev. dz. tāpēc, ka tā ir mazāka par kraukli (warnis).

warnis E. 721 „krauklis“; daudzsk. ak. warnins 53, 27: lei. *vařnas*, kr. *ворон* tp., la. mājvārds *Vārni*² Dunikā.

-war(r)isnān, skat. epwarisnān.

-wārst, skat. ainawārst.

warsus E. 91 „lūpa“: senisl. *vqrr* tp. Valdes Vrgl Wrtb I 266 sk.; citādi (: lei. *veřžti* „einengen“) Agrells Zwei Beitr. z. slav. Lautgesch. 37 sk.

wartin, skat. wārto.

wartint 27, 15 „kehren“; tag. 3. p. wartinna sin 63,31 „(er) wende sich“: tulawortes, wīrst.

-wartisnān, skat. powartisnān.

wārto (nek. dz. daudzsk.) E. 210 „duris“; ak. wartin 73, 25 „Tür“: etwēre, lei. *vařtai*, kr. *вopомā* „*vārti*“, lei. *vērti* „*vērt*“, sensl. *vrēti* „schliessen“, skr. *apavijnōti* „öffnet“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 280 skk.

-weddā, -wedduns, skat. perweddā, prawedduns.

weders (laikam ar *wē-*) E. 122 „Bauch“, 132 „Magen“: lei. *vēderas* LChr 377₄₀ un 378₄₂ „Eingeweide, Magen“, la. *vēdērs*, skr. *ūdara-m* „Bauch“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 190 sk. un Būga KSn 239.

wedigo E. 531 „Zimmerbeil“: lei. *vedega* tp., la. *vēdga*, skr. *vadhati* „schlägt“, av. *vadar-* „Waffe (zum Schlagen)“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 254 sk.

-weydi, skat. ainawīdai.
weydikausnān, skat. redde-
wijdikausnān.

-weidin, skat. wissaweidin.

weydulis E. 81 „sehe“ (= „Augapfel“): widdai, waist, lei. *akiēs pavydulis* „Augapfel“.

-weis- pļavas vārdā Waltheweise G. 194 un Treonkaymynweysigis 185 „trium villārum prātum“: sav. *wisa* „pļava“, par ko Valde Vrgl Wrtb I 244.

weijsewingi (ar vir. dz. daudzsk. nōm. nozīmi) 67,7 sk. „fruchtbar“.

wēisin (ak.) 69,1 „Frucht“: lei. *vāisius* tp., *veřsti* „fortpflanzen“, la. *vāisla*, *vēst* I, senisl. *vřsir* „Keim“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 242 un ME s. v. *vēst* I.

-weit- vietvārdos Bersioweytigen G. 19 un Transwiewyten 185: lei. *vieta* „*vieta*“, par ko ME s. v. *vieta*.

-weckammai, skat. perweckammai.

weldisnān (ar *ī < ē*; ak.) 27, 21 „Erbe“, 81, 14 sk. „Erbteil“: waldūns. weldūnai, skat. waldūns.

-wela, skat. prawilts.

welgen E. 157 „Schnupfen“: la. *vālgs*, *vēlgs*, *velgt*, lei. *wilgyti* „anfeuchten“, po. *wilgnąć* „feucht werden“, sav. *welc* „feucht“ u. c., tā Burda KSB VI 402 un Valde Vrgl Wrtb I 306.

weloblundis E. 437 „Maultier“ — no po. *wielbląd* „Kamel“.

wēraui (tag. 3. p.) 53, 25 „währt“ — no v. *währen*.

-wēre, skat. etwēre.

-weringiskan, skat. preweringiskan.

-werisnān, skat. prewerisnān.

-werpimay, skat. etwiērpt.

- werpsannan un -werpsenien, skat. etwerpsannan.
- werpsnā, skat. etwerpsnā.
- werst, skat. wīrst.
- werstian (< *wersistian?) E. 674 „tejš“: lei. *veřšis* tp., la. *vērsis*, skr. *vřša-h* „Stier“, lat. *verres* „kui-lis“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 269.
- wertemmai 23,17 sk. „(wir) schwören“ — bez drošas etimoloģijas; Fortunatovs Sāmv.-ār.-samh. 104⁷⁸ to saista ar čechu *vrtrati* „*вопруамъ*“.
- wertingiskan (ak.) 31,4 „Würdigkeit“.
- wertings 45, 5; 49, 34 „würdig“.
- wertinnewingi, skat. enwertinnewingi.
- wertiwings 49, 32 „würdig“.
- werts 55,23,30,35 „wert“; daudzsk. nōm. wertei 37, 25 — lidz ar lei. *veřtas* un la. *vērts* no vācu valodas.
- werus, skat. auwerus.
- werwirsis E. 733 „cīrulis“: lei. *vie-versys* tp.
- wesliskan (ak.) 51, 25 „Freude“.
- wessals 75, 19 „fröhlich“: slavu *veselъ* tp., la. *vēsēls* u. c. ME s. v. *vēsēls* un Valdes Vrgl Wrtb I 307 sk.
- wesselingi (adv.) 53,7 „fröhlich“.
- wessis (*wezis*) E. 308 „Reitschlitten“: lei. *vazys* „kleiner Schlitten“, la. *vazus* II, *vēzums*, *vazāt*, lei. *vēžti*, kr. *bezmu*, lat. *vehere* „fahren“, skr. *vahati* „fährt“, sav. *wagan*, gr. *ὄχος* „Wagen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 249 sk.
- west 57, 31, westwey 11, 5 jeb westwei 23, 12 „vest“; imper. viensk. 2. p. wedais 7, 10, wedeys 13, 8 jeb weddeis 37, 32; pag. 3. p. weddē 63, 24: lei. *vēsti*, sensl. *vesti* tp., senīru *fedid*, av. *vādayēti* „führt“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 255.
- wetro (ar ē) E. 53 „vējš“: lei. *vētra* „vētra“, sensl. *vētro*, skr. *vāyu-h* „vējš“, sav. *wājan* „wehen“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 220 sk.
- wetto, skat. nawetto.
- weware E. 660 „vāvere“: lei. *vo-verē*, *vaiverē* jeb *vēveris*, senkrievu *вѣверуца*, jaunpersu *varvarah* tp. u. c. ME s. v. *vāvere* I un Valdes Vrgl Wrtb I 287 sk.
- wīdai, -wydan, skat. aina-wīdai.
- widdai (ar pag. 3. p. nozīmi) 69, 29 „sah“: waist.
- widdewū 61,20 „atraitne“; daudzsk. dat. widdewūmans 61, 19: pirm-slavu *vьdova > kr. *vdová*, skr. *vidhavā*, lat. *vidua*, go. *widuwo* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 240.
- widei, skat. kittawidin.
- widekausnan (ar I; ak.) 5, 18 „Zeugnis“ — no verba *wīdikaut „liecināt“, kam pamatā *wīdikas „liecinieks“: widdai, lei. *pavjūdžiu* „beneide“, kr. *sudok* „liecinieks“.
- widin, skat. kittawidin.
- widintun, skat. kitawidintun-sin.
- widiskai, skat. kittawidin.
- widiskan, skat. ainawidiskan.
- wydra Gr. 44 „vējš“: lei. *výdra* „vētra“ Jušk. Liet. d., 293 lp. un *vidras* „viesulis“ Salakā, par ko Valde Vrgl Wrtb I 221.
- widus E. 508 „Naht (im Stiefel)“; Bernekers Pr Spr 331 u. c. to saista ar lei. *vidūs* „vidus“ un skr. *vidhyati* „durchbohrt“.
- wiērpt, skat. etwiērpt un po-wiērpt.

wickis (daudzskaitlis?) E. 270 „Wicken“ — līdz ar lei. *vīkēs* un la. *vīki* (jeb *vīki*) no vācu valodas.

wilenikis E. 439 „czeldenpfert“ (= „Zelter“) — bez drošas etimoloģijas. Becenbergers BB XXIII 313 to pārtaisa par eidenikis jeb aidenikis (: lei. *eidiniņkas* un la. *eidenieks* jeb *aidenieks* tp.), atstādams tomēr w- (gaidāmā a- vai e- vietā) neizskaidrotu. Jauņus Būgas Aist Stud 91 domā, ka wilenikis disimilējies no *winenikis: kr. *иноходец* tp. un lei. *vienas* „viēns“ (arī lei. *eidiniņkas* < *eininiņkas?).

wilkis E. 657 „vīlks“: lei. *vīlkas*, čehu *vlk*, skr. *vrka-h* u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 316 sk. Te pieder vietvārdi Wilkaskaymen, Wilkaskayn u. c. G. 201.

-wilkis, skat. awilkis.

wilna Gr. 48 „Rock“: wilnis I.

I wilnis E. 477 „Rock“ (īsti: kaut kas vilnāns): lei. *vīlna* „ein Wollhärchen“, la. *vīlna*, serbu *vūna*, go. *wulla*, skr. *ūrṇā* „vilna“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 296 sk.

II wilnis E. 566 „Quappe“: zvedru dial. (Gotlandē) *ylle* tp.; tā E. Lidēns Göteb. Högsk. årsskr. XXVI 88 skk.

-wilts, skat. prawilts.

wimino E. 625 „Ulme“ — neskaidra forma. Becenbergers BB XXIII 310 labo to (jautājuma veidā) par winsino, Trautmanis Apr Spr 461 — par wincsnos: lei. *vīnkšna* „vīksna“, po. *wiaqz* tp., par ko Būga KSn 301 un Valde Vrgl Wrtb I 314.

wims (< **wims(a)s*) — tā ar Becenbergeru BB XXIII 314 labo rakstījumu winis E. 645 „Maser“: vav.

wimmer „harter, knotiger Auswuchs im Holze“.

wyms — tā labo wynis Gr. 16 „spei!“: lei. *vēmti*, lat. *vomere* „veimt“, skr. *vamiti* „(viņš) vemj“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 262. Galotnes ziņā sal. teīks.

-winadu, skat. iswinadu.

wīngriskan (ak.) 27, 21 „List“: wangan, lei. *vīngis* „Krümmung“, *vīngrūs* „sich schlängelnd“ u. c. Trautmanis Apr Spr 462 ar liter.

wynis, skat. wyms.

I winis (ar *wi-*) E. 390 „vīns“; ak. wijnan 47, 35 — no vlv. *win* tp.

II winis, skat. wims.

wincsnos (?), skat. wimino.

winna (laikam jālabo par winnā = winnan, skat. FBR X 18) 43, 4 „heraus“: wins, sensl. *vbnē* „draußen“; nozīmes ziņā Becenbergers KZ XLI 89² salīdzina lei. *óras* „laiks, gaiss“: la. *ārā*. Ar te dažkārt pievienoto skr. *vina* „ohne“ Levi IF XXXII 165 salīdzina nozīmes ziņā somu *ilma* „Luft“: *ilman* „ohne“.

winnis E. 398 „Zapfen (zum Verschluss des Fasses)“: lei. *vinis* „nagla“, tā Neselmanis Thes 206.

wins E. 45 „gaiss“; ak. winnen 37, 16 „Wetter“: winna.

winsus (ar *-z-*) E. 102 „kakls“: mazkrievu *вразы* „Genick“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 63 ar liter.

-winūt, skat. etwinūt.

-winūtiskan, -winūton, skat. niwinūtiskan resp. niwinūton.

wipis E. 630 „Ast“: skr. *vēpatē* „bebt“, sav. *weibōn* „schwanken“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 240 un Fortunatova Sāmv.-ār.-samh. 115 sk.

wirbe E. 314 „Seil“: la. (kuršu?)

virbe III (Kuldīgā), lei. *virvē*, kr. *вербе* „*virve*“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 263.

wīrds 41, 18 jeb wīrds 35, 4, 7; 39, 34; 51, 4 „Wort“; ak. wīrdan 23, 25; 35, 20, 33; 39, 32; 41, 20 (2×), 22; 49, 30; 55, 16, 26, 30; 63, 14; 65, 4; 71, 7; par ak. wīrdan jālabo arī wīrdai savienojumā enstեսmu wīrdai 61, 25; daudzsk. nōm. wīrdai 41, 10, 12; 49, 16, 26, 28; gen. wīrdan 63, 13; dat. wīrdemmans 25, 26; 45, 1; ak. wīrdans 45, 17, 25, 35; 49, 19, 35; 51, 2: sav. *wort*, la. *verbum* tp., lei. *vařdas* „Name“, la. *vārds* Valdes Vrgl Wrtb I 283. Te pieder personvārdi Tulewīrde un Jovīrde (: lei. *Jovirdas*) Tr. 157.

wijrikan (ak.) 67, 6 „Männlein“: wijrs.

wijrinan (ak.) 63, 26 „Männin“: wijrs.

-wiriuns, skat. etwiriuns.

-wirpis, skat. auwirpis.

-wirps, skat. crauyawirps un powirps.

wijrs 55, 11; 65, 13 jeb wirs 63, 28 „Mann“; ak. wijran 65, 23; 67, 35, wijrau (-u jālabo par -n) 63, 27; wiran 65, 25 jeb wijrin 65, 12; daudzsk. nōm. wijrai 65, 8; (ar vokāt. nozīmi) 59, 8; 65, 1; dat. wijrimans 65, 16; ak. wīrans 59, 14: lei. *výras*, la. *vīrs*, skr. *vīrā-h*, lat. *vir*, senīru *fer*, go. *wair* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 314 sk.

wīrst 19, 21; 33, 32; 35, 5; 47, 24; 49, 8, 13; 55, 26; 57, 14; 59, 11; 61, 4, 29; 63, 26, 28, 29; 69, 33; 73, 20; 77, 17; 79, 4, wijrst 31, 18; 41, 14 (2×), 15, wīrst 5, 33; 7, 4, 16 (2×), 17, 22; 11, 32; 13, 15 (2×), 16, 23, 29; 33, 15 jeb werst 7, 29 „wird“; daudzsk.

1. p. wīrstmai 39, 5; 2. p. wīrstai 73, 19, 20; 3. p. wīrse 13, 2 „werde“: wartint, tulawortes, lei. *wīrstū*, la. *wīrstu*, go. *wairþa* „werde“.

(personvārdi) Wīrsvne, Wīrsutte, Wīrsemund un Wīrssneick Tr. 118 sk. un 157: lei. *viršūs*, serbu *vīh* „*virsus*“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 267.

wyse E. 262, wisse jeb weyszen no dokumentiem Tōpenam AM IV 151, wisge Gr. 11 „Hafer“; atieksme pret lei. *avižā*, la. *āuza*, sensl. *ovsz* un lat. *avēna* tp. Valdes Vrgl Wrtb I 24 ir neskaidra. Rada ar -weis- un lei. *vizgā* „kāda zāle“ Būgas KSn 301? Skat. arī Trautmaņa Apr Spr 463 ar liter.

wismosing(is), skat. wissemu-singis.

wisnaytos E. 620 „Kirschen“; pamatā tam po. *wisnie*, par ko Būga KSn 175 skk.

wissa (siev. dz. nōm.) 51, 20; (nek. dz.) 45, 19 jeb wissan 67, 14; 75, 15 „all“; gen. wissas 71, 19; dat. wismu 53, 25; siev. dz. wissai 23, 19; ak. wissan 7, 14; 23, 8, 16, 24; 25, 7, 14, 22, 31; 27, 8, 14, 19, 31; 29, 35; 31, 2, 3, 4, 5; 33, 28; 35, 29; 37, 12, 26; 39, 9; 41, 2; 51, 18, 20, 22; 53, 4, 16, 33; 55, 15; 57, 27, 29, 31; 67, 13; 75, 25; 77, 22, 25; 79, 34 jeb wyssan 13, 13; daudzsk. nōm. vīr. dz. wissai 49, 12; 61, 26, wissay 7, 26 jeb wyssay 13, 27, siev. dz. wissas 53, 14; vīr. dz. daudzsk. dat. wisseimans 19, 14 sk. jeb wissamans 33, 13, 16; 37, 7; 41, 10; 43, 3; 75, 20; ak. wissans 7, 14; 25, 17; 27, 36; 29, 10, 30, 31, 32, 35; 31, 25; 33, 13 sk., 15; 41, 2; 43, 23; 45, 9;

51, 4 (wissans druwingins sīrans „eitel gläubige Herzen“); 53, 2; 55, 2 (wissans swintans enteikūs nans „allerlei heilige Orden“); 57, 29; 61, 27; 65, 17; 67, 12; 71, 27; 75, 6; 79, 23; 81, 15; wissan (jālabo par wissans, skat. Trautmaņa Apr Spr 243) swaieis 75, 1 jeb wysens 13, 13: lei. *visas*, la. *viss*, sensl. *visb* tp. Valdes Vrgl Wrtb I 312. Te pieder arī īpašvārdi Wissebar (: lei. *Visbaras*), Wissebute (: lei. *Visbutas*), Wisedarx (: lei. *Visdargis*) u. c. Tr. 157.

wissams' (varbūt jālasa: wissambris, skat. Trautmaņa Apr Spr 464) E. 649 „Auerochs“ — bez drošas etimoloģijas. Varbūt radies kontāminējot vārdus, kas atbilda sav. *wisant* „Wisent“ un sensl. *zobrō* „bos jubatus“, tā Pētersons Stud. über d. idg. Heteroklisie 40; citādi Il'jinskis Tiž IV 56 (: skr. *viṣāṇa-m* „rags“), skat. arī Valdes Vrgl Wrtb I 315.

wissaseydis E. 19 „otrdiena“ — bez drošas etimoloģijas. Nedroši minējumi ir Brūkneram KZ XLIV 332, Benvenistam Stud balt II 82 sk. un Mikolam Stud balt III 131 skk.

wissaweidin (adverbs? par to Zolmsens KZ XLIV 180²) sūndan perschlūsimai 37, 27 sk. „eitel Strafe verdienen“.

wissawidei (daudzsk. nōm. vai adv.? par to Zolmsens KZ XLIV 180³) en grīkans pogautei 71, 9 „alle-samt in Sünden empfangen“.

wissawidiskan (ak.) 39, 12 „allerlei“.

wissemokin (ak.) 11, 25 jeb wissemukin 77, 29; 79, 3, (nōminātīva vietā) 30 „allmächtig“; gen. wysse-

mukis 11, 32: mukint, lei. *mōku* „kann“.

wissemusīngis 73, 13, 31; 79, 21; 81, 1 „allmächtig“; ak. wissemusīngin 29, 26; 31, 17 jeb (nepareizs) wismosing 5, 26; gen. wismosingis 5, 32: musīngin.

wissene E. 622 „Porsch“: -weis-, po. *wisz* „Sumpfgas; Schilf“ (tā Brūkners KZ XLIV 334), lei. *viksvā* „Riedgras“ u. c., par ko Būga KSn 301 un Trautmanis BSI Wrtb 363.

-wijsti(n), skat. akiwijsti un powijstin.

witwago E. 756 „Wasserhuhn“: witwan; ar tādas pašas cilmes -go kā vārdā karyago?

witwan (Pauli KSB VII 203 to uzskata par ak.; skat. arī ZfslPh XVIII 112) E. 603 „vītuōls“: apewitwo, po. *witwa* „Korbweide“, lei. *vytīs* „Weidengerte“, av. *vaēti-*, sensl. *vīfir*, gr. *εἰτέξ* „vītols“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 224 sk.

woaltis E. 458 „Elle“ un woltis 112 „Unterarm“: lei. *uolektīs* „uōlektis“, gr. *ὠλένη*, go. *aleina*, skr. *aratni-h* „Ellenbogen“, lat. *ulna* „Arm“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 156 sk.; par to arī Bechtelis KZ XLIV 128 sk.

woapis E. 457 „Farbe“: sensl. *varb* tp.

woasis E. 627 „uōsis“: lei. *uōsis*, slavu *jasenb* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 184 sk.

wobalne E. 615 „ābele“: woble, sensl. (*j*)*ablanb*, po. *jabłōń*, lei. *obelīs*, senīru *aball*, senīsl. *apaldr* „Apfelbaum“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 50 sk.; par to arī Frenkelis KZ LXIII 175 skk.

wobilis E. 290 „Klee“ — līdz ar la. *ābuōls* 2 (: lei. *dōbilas*, la. dial.

dabuols) pieskaņots vārdam ar v. *Apfel* nozīmi; tā jau Pots KSB VI 118.

woble E. 616 „Apfel“: wobalne, lei. *óbuolas*, bulg. *jablo*, sensl. (*j*)*ablŏko*, sav. *apful* „*ábuōls*“ u. c. Par wabelcke Gr. 84 „Apfel“ Becenbergers KZ XLIV 300 domā, ka -cke tur ir lejsvācu pamazināmais piedēklis, bet Frenkelim KZ LXIII 175 wabelcke ir „eine Angleichung des baltischen Worts an poln. *jabtko*“; la. dial. *abelcene* „*ábele*“ BW 10294, 4 var. (no Dundangas), kas varētu būt radusies Dundangas izloksnē no *ablucene, tomēr rāda, ka wabelcke varētu būt arī ar baltisku -k-.

wobsdus (sal. Wobsdis, par ko Trautmanis AfslPh XXXIV 593 un G. 205) E. 670 „*ápsis*“: lei. *opšrūs* tp.

wobse E. 789 „lapsene“: lei. *vapsà*, sensl. *vosa*, sav. *wafsa* tp. u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 258.

wogonis E. 366 „Stulpschüssel“ — līdz ar lei. *vogonas* „runde Büchse“ laikam no poļu valodas, sal. čehu *vahan* „Backschüssel“ u. c.

woykello Gr. 34 „Knecht“: waix.

wolistian, skat. wosistian.

wolti E. 276 „vārpa“: lei. *váltis* „Haferrispe“, mazkr. *волóть* „Rispe“, slovēņu *vlát* „vārpa“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 297.

woltis, skat. woaltis.

woragowus E. 389 „Weinbeere“ — laikam sabojāts rakstijums; Trautmanis Apr Spr 465 domā par **wina*wogus.

(vietvārdi) Worape, Workaim, Wurlauks jeb Worelauke (: lei. *Vorlaukis*) Thes 211 un G. 208: urs.

wormyan E. 463, warmun Gr. 100 „rot“: urminan, lei. *vařmas*

„Insekt“, senkr. *vermie* „Insekten“, mazkr. *вермяный* „sarkans“, lat. *vermis*, sav. *wurm* „tārps“, senfrīzu *wor-ma* „Purpur“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 271. Te ar Ģeruli Apr ON 196 un 208 laikam jāpievieno vietvārdi *Warmia* un *Wormen* (: kuršu *Vārma*²).

wosee (*wōze*) E. 676 „kaza“: lei. *ožýs*, skr. *aja-h* „*ázis*“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb I 38. Te pieder vietvārdi *Wosibirgo*, *Wosispile* „Ciginburg“, *Wozekajm G. 208 sk.*, *Woselauken* Thes 211.

wosigrabis E. 611 „Spindelbaum“: wosee (lei. *ožēksnis* „Spindelbaum“) un kr. *граб* „Hainbuche“ u. c. Trautmaņa BSI Wrtb 94.

wosistian — tā jālabo wolistian E. 677 „Zicklein“: wosee.

wosux E. 675 „Bock“: lei. *ožiukas* „*ážitis*“.

wubri E. 82 „Wimper“ ir blakus lei. *bruwis*, sensl. *brъвъ*, skr. *bhrū-h*, senangļu *brū* „Braue“ u. c. Valdes Vrgl Wrtb II 206 sk. neskaidra forma; varbūt ar metatezi no *bruwi, skat. Trautmaņa Apr Spr XVII.

wuysis (ar -z) E. 704 „Wacht-hund“ (par nozīmi Becenbergers BB XXIII 319); pamatā tam laikam ar Brūkneru AfslPh XX 505 liekams po. *wyżel* „Spürhund“.

wūkawi (ar *ū* < *ō*; tag. 3. p.) 51, 4 „fordert“: wackis.

wumbaris E. 556 „Eimer“ — no senpoļu *wqbór = čehu *úbor*.

wumpnis — tā laikam jālasa rakstijums *vumpis* E. 331 „Backofen“: *umnode*, skat. Būgas KSn 181.

wunda, wundan, skat. unds.

wupyan E. 9 „Wolke“: lei. *ùpé* „*upe*“ (tā Fortunatovs Sāmv.-ār.

samh. 139, kas te pievieno skr. *anū-pa-ḥ* „ūdens tuvumā esošs“, Lōventāls KZ LV 5 un Bernekers KZ LVII 249); nozīmes ziņā sal. kimru *nudd* „migla“: īru *snuadh* „upe“.

wurs E. 61 „dīķis“: senisl. *ūr* „smalks lietus“, skr. *vāri* „ūdens“, senangļu *éar*, lei. *júrios* „jūra“, *jáura(s)* „Moorgrund“ u. c. Būgas KSn 239 sk. un Valdes Vrgl Wrtb I 268 sk. wuschts, skat. usts.

wutris E. 513 „kalējs“: autre, senisl. *wutrb* tp. Te pieder vietvārdi

Vutraynen (Utreyn) un Wutterkaym G. 211; par lei. *jūtryna* Brückners KZ XLVIII 192.

Z (Cz).

czisix (*ciziks*) — tā laikam jālabo czilix E. 735 „Zeisig“ — no po. *czyżyk* tp.

zuit (ar s-) 45,36 „genug“ — laikam līdz ar lei. *suitis* „reichlich“ un la. *suits* „überflüssig“ no slavu *syto* „satt“.

Prūšu valodai veltītu darbu saraksts.*)

- Hartknoch, Dissertatio de lingua veterum Prussorum. 1679.
S. Vater, Die Sprache der alten Preussen. Braunschweig 1821.
Rec. J. Grimm, Kleinere Schriften IV 160—4.
S. B. Linde, O języku dawnych Prusaków. Warszawa 1822.
P. v. Bohlen, Über die Sprache der alten Preussen (J. Voigt, Geschichte Preussens I [1827] 709—23).
F. Nesselmann, Über die Sprache der alten Preussen (Preuss. Provinzialblätter 1843, 401—20).
F. Nesselmann, Die Sprache der alten Preussen in ihren Überresten erläutert**). Berlin 1845.
Rec. F. A. Pott, Hallische Allgem. Literatur-Zeitung 1846, Nr. 38, 39.
F. Nesselmann, Über altpreussische Ortsnamen (Neue Preuss. Provinzialblätter V [1848] 4—16).
Gerss, Einige Bemerkungen zu dem Aufsätze des Herrn Nesselmann (turpat 251—5).
Fr. Bopp, Über die Sprache der alten Preussen in ihren verwandtschaftlichen Beziehungen. Berlin 1853.
Rec. A. Schleicher, KSB I 107—16.
J. Voigt, Einige Beiträge über altpreussische Personen- und geographische Local-Namen (Neue Preuss. Provinzialblätter V [1860] 299—305).
M. Töppen, Einige Reste der altpreussischen Sprache nebst antiquarischen Bemerkungen. AM IV [1867] 136—56.
F. Nesselmann, Ein deutsch-preussisches Vocabularium aus dem Anfange des fünfzehnten Jahrhunderts. Königsberg 1868.
Rec. Pott, KSB VI 109—27.
W. Burda, Zum deutsch-preussischen Vocabular. KSB VI 393—407.
C. Pauli, Preussische Studien. KSB VI 411—59+VII 155—227.
F. Nesselmann, Kritische Bemerkungen über das deutsch-preussische Vocabular... AM VI (1869) 315—26.
F. Nesselmann, Forschungen auf dem Gebiete der preussischen Sprache. AM VII 289—319+VIII 59—78+673—700.
W. Pierson, Litauische Aequivalente für altpreussische Wörter AM VII (1870) 577—602.
W. Pierson, Nachtrag zu den „litauischen Aequivalenten“ AM VIII (1871) 362—7.
F. Nesselmann, Verbesserungen im Elbinger Vocabularium und im Katechismus. AM VIII (1871) 77—8.
F. Nesselmann, Bemerkungen zu dem Elbinger Vocabular. AM VIII 694—7.
J. Schmidt, Zum preussischen Vocabular. KSB VII (1871) 244—7.
W. Pierson, Nachtrag zur Erklärung altpreussischer Wörter. AM IX (1872) 162—4.

*) Kara laika apstākļu dēļ šis saraksts laikam nav pilnīgs. Vecākā literatūra pa daļai pārņemta no E. Voltera Litovskij katichizis N. Daukši XLVI—L.

**) Šās grāmatas ievadā XX—XXX minēta iepriekšējā literatūra par prūšu valodu.

- W. Pierson, Über die Nationalität und Sprache der alten Preussen (Programm der Dorotheenstädtischen Realschule. Berlin 1873).
- W. Braune, Über den altpreussischen Diphthong *ai*. KSB VIII (1873) 91—101.
- F. Nesselmann, Thesaurus linguae prussicae. Berlin 1873.
 Rec. A. Bezenberger GGA 1874, 1221—50; A. Leskien Liter. Centralbl. 1874, 1170;
 W. Pierson AM XI 161—3; J. Schmidt Jenaer Literaturzeit. 1874, 505—9.
- W. Pierson, Altpreussischer Namenkodex (Zeitschr. f. preuss. Gesch. X [1873] 483—514+618—42+684—744+XIII 358—60).
- W. Pierson, Altpreussischer Wörterschatz (Zeitschr. f. preuss. Gesch. XII [1875] 273—324).
 Rez. A. Bezenberger GGA 1875, 1132 skk.;
 J. Schmidt Jenaer Literaturzeit. 1875, 654.
- F. Hoppe, Orts- und Personennamen der Provinz Preussen. AM XII (1875) 289—98+
 +548—64+XIII 563—86+XIV 38—46+399—418+XV 578—608+XVIII 245—70.
- F. Hoppe, Erklärung von Ortsnamen in Preussen (Wissenschaftl. Monatsblätter 1877, 89—93).
- A. Bezenberger, Die Bildung der altpreussischen Personennamen. AM XIII (1876) 385—435.
- A. Brückner, Slavismen im Altpreussischen (Litu-slavische Studien I [1877] 191—7).
- A. Bezenberger, Altpreussisches. BB II (1878) 135—41.
- A. Bezenberger, Altpreussisches II AM XV (1878) 269—81.
- A. Bezenberger, Accentuation im Preussischen. AM XVI (1879) 503—4.
- A. Bezenberger, Preuss. deiwadeiwütiskai (turpat 504—5).
- J. Ossowski, Zabytki języka dawnych Prusaków (Roczniki towarz. nauk. w Toruniu II [1880] 99—125).
- R. J., Preussische Ortsnamen. AM XVIII (1881) 40—52.
- F. Bechtel, Zum altpreussischen Enchiridion. AM XVIII 310—9.
- H. Frischbier, Preussisches Wörterbuch. Ost- und westpreussische Provinzialismen. 2 Bände. Berlin 1882—4.
- A. Bezenberger, Die littauisch-preussische Grenze. AM XIX (1882) 651—5.
- A. Bezenberger, Über die Verbreitung einiger Ortsnamen in Ostpreussen. AM XX (1883) 123—8.
- C. Uhlenbeck, Die 3 altpreussischen Katechismen nach Nesselmann neu herausgegeben und mit Anmerkungen versehen. 1889.
- H. Bonk, Ortsnamen in Altpreussen. AM XXVII (1890) 599—638+XXX 339—50.
- C. Uhlenbeck, Prussica. Lit Mit III 449—51.
- A. L. Mayhew, Old Prussian Asswene. Academy 1057, 115.
- Ph. Fortunatov, Udarenije v prusskom jazyke. (Russk. filolog. věstn. XXXIII [1895] 252—97).
- E. Berneker, Die preussische Sprache. Strassburg 1896 (Saïsin.: Pr Spr).
 Rec. Bezenberger BB XXIII 283—321; Zubatý IFA VII 265—8; Mikkola AfslPh XX 147; Wolter Deutsche Lit.-Zeit. XVIII, 494; Wdm. Liter. Centr.-Blatt 1897, 656.
- K. Lohmeyer, Das Wort „Baude“ im Marienburger Treszlerbuch. Lit Mitt V 57—67.
- M. Schultze, Grammatik der altpreussischen Sprache. Leipzig 1897.
- A. Bezenberger und W. Simon, Das Elbinger Deutsch-preussische Vokabular. Königsberg 1897.
- A. Brückner, Preussisch und Polnisch. AfslPh XX 481—518.
- J. Mikkola, Gab es im Preussischen Neutra? (Baltisches und Slavisches [1903] 1—9).
- J. Mikkola, Zur Beleuchtung des preussischen Wortschatzes (turpat 10—28).

- A. Bezenberger, Zur Textgeschichte des Elbinger Vokabulars. BB XXVIII (1904) 158—60.
- E. Lewy, Die altpreussischen Personennamen I. Breslau 1904.
- F. Lorentz, Preuss. wubri „Wimper“. AfslPh XXVII 467—9.
- F. Lorentz, Preussische Bevölkerung auf dem linken Weichselufer. AfslPh XXVII 470—3.
- A. Bezenberger, Altpreussisch *pō*. GGN 1905, 454—62.
- A. Bezenberger, Zwei Emendationen des Elbinger Vokabulars. BB XXIX 247—8.
- E. Lidén, Ein gotisches Lehnwort im Altpreussischen. Beiträge zur Gesch. d. deutschen Sprache und Liter. XXXI (1906) 600—2.
- A. Bezenberger, Studien über die Sprache des preussischen Enchiridions. KZ XLI (1907) 65—127.
- F. Kluge, Zum altpreussischen Wortschatz. IF XXI (1907) 358—61.
- H. Krebs, Alt-preussisch *mixskai*. IF XXII 336.
- R. Trautmann, Die Quellen der drei altpreussischen Katechismen und des Enchiridions von B. Willent AM XLVI (1909) 217—31+465—79.
- R. Trautmann, Die altpreussischen Sprachdenkmäler. Göttingen 1910 (Saïsin.: Apr Spr).
Rec. Bezenberger KZ XLIV 285—331; Endzelin AfslPh XXXII 281—296; Gauthiot Bull, Nr. 58, 185.
- G. Gerullis, De prussicis Sambiensium locorum nominibus. 1912.
Rec. Trautmann AfslPh XXXIV 591—4.
- E. Lewy, Preussisches. IF XXXII (1913) 160—79.
- K. Būga, Apie senovės prūsų ir lietuvių tikrinius vardus. Draugija XX (1913) 264—74.
- E. Hermann, Wills Kenntnis des Preussischen. KZ XLVII (1915) 147—58.
- A. Bezenberger, Altpreussisches (Festschrift Kuhn [1916] 258—64).
- N. van Wijk, De oudpruisiese en germaanse genitivus en dativus van de a-stammen (Neophilologus II [1917] 108—10).
- N. van Wijk, Naar aanleiding van de tweede oudpruisiese Katechismus (turpat 243—5).
- N. van Wijk, Altpreussische Studien. Haag 1918 (Saïsin.: Apr St).
Rec. Budjuhn Liter. Zentralbl. 1919, 186 sk.; Endzelin Slavia I 611—7; Hujer Listy filol. XLVIII 298—302; Meillet Bull XXI 161 sk.; Traumann Deutsche Literat.-Zeit. 1918, 627.
- N. van Wijk, Een nieuw voorbeeld van Baltiese *r-* uit *wr-* (Neophilologus IV [1919] 92 sk.).
- A. Meillet, Dissimilation vocalique en vieux prussien. Bull XXI (1919) 131 sk.
- G. Gerullis, Zur Sprache der Sudauer-Jatvinger (Festschrift A. Bezenberger [1921] 44—52).
- J. Endzelīns, Piezīmes par prūšu valodu. FBR II (1922) 9—14.
- A. Bezenberger, Altpreussisches. KZ L (1922) 151.
- W. La Baume, Wie hiessen die alten Preussen? Mitteil. d. westpreuss. Gesch.-Ver. XXI (1922) 48—9.
- G. Gerullis, Die altpreussischen Ortsnamen. Berlin 1922 (Saïsin.: Apr ON).
Rec. Bender The American Journ. of Philol. 1922, 282 sk.; Būga Tiž I 420 sk.; Endzelīns FBR III 112—5; Meillet Bull XXIII 153 sk.; Specht Liter. Zentralbl. 1922, 748 sk.; Trautmann AfslPh XXXVIII 130 skk. un Deutsche Literat.-Zeit. 1924, 1017 skk.; Vasmer Sitzungsber. d. Altertumsges. Prussia XXIV 221 skk.; Brückner IFA XLI 35 skk.; Schröder Anz. f. d. Alt. XLIII 155.
- R. Trautmann, Preussisches. KZ LI (1923) 30.

- N. van Wijk, Ein Fall von altpreussischer Metatonie. KZ LII (1923) 151—2.
- W. Ziesemer, Beobachtungen zur Wortgeographie Ostpreussens. Zeitschr. f. deu. Mundarten 1923, 149—160.
- W. Mitzka, Altpreussisches. KZ LII (1923) 129—47.
- K. Būga, Jotvingų žemės upių vardų galūnė *-da* (Tiž I (1923) 100).
- G. Gerullis, Zur Beurteilung des altpreussischen Enchiridions (Streitberg-Festgabe [1924] 96—104).
- R. Trautmann, Über die sprachliche Stellung der Schalwen (turpat 355—8).
- N. van Wijk, Das Gesetz de Saussures im Altpreussischen Tiž II [1924] 29—34).
- J. Mikkola, Zum altpreussischen Wortschatz. AfsIph XXXIX (1924) 139—40.
- G. Gerullis, Mixkai „deutsch“. AfsIph XL (1925) 156.
- V. Biržiška, Senprūsių knygos. Baras VI (1925) 60—5.
- R. Trautmann, Die altpreussischen Personennamen. Göttingen 1925 (SaIsin.: Apr PN).
Rec. Flajšhans Slavia VI 129—33; Gerullis IF XLVI 216—8; Mitzka Teuth. III 216—8; van Wijk Museum XXXIV (1927) 100—101.
- J. Basanavičius, Apie senovės prūsų raštą (Lietuvių tauta IV [1926] 33—43).
- K. Būga, Videvuto vėliavos antrašas (turpat 44—50).
- G. Gerullis, Altpreussisches. AfsIph XLI (1927) 155.
- J. Endzelīns, Sīkumi V (FBR VII [1927] 55), XVIII un XIX (turpat VIII 7), XX (turpat 9), XXI (turpat 49), XXII un XXIII (turpat 53), XXIV (turpat 107), XXV (turpat 144), XXVI (turpat 144).
- G. Gerullis, Ein Bittgesuch von Abel Wills Tolken. FBR VIII (1928) 50—3.
- F. Specht, Zu den altpreussischen Verbalformen auf *-ai*, *-ei*, *-sai*, *-sei*. KZ LV (1928) 161—84.
- N. van Wijk, Zu den altpreussischen Personalendungen *-ai*, *-ei*. IF XLVII (1929) 148—60.
- N. van Wijk, Zum altpreussischen Imperativ und zum litauischen Permissiv (turpat 161—8).
- A. Brückner, Preussen, Polen, Witingen ZfsIph VI 56—66.
- E. Berneker, Altpreussisches. KZ LVII (1930) 248—50.
- J. Endzelīns, Sīkumi XLII un XLIII (FBR X [1930] 18), XLIV (turpat 37), XLV (turpat 54), LV (turpat 96), LVII (turpat 223), LVIII—LX (turpat 236).
- Chr. Stang, Altpreussisch quai, quei, quendau (Norsk Tidsskr. for Sprogvid. IV [1930] 146—55).
- J. Endzelīns, Sīkumi LII (FBR XI [1931] 46), LIII (turpat 51), LIV (turpat 63), LV (turpat 83), LVI un LVII (turpat 99), LVIII (turpat 123), LIX (turpat 140), LXIII—LXIX (turpat 180—2).
- J. Endzelīns, Par prūšu verbu formām ar *-lai*. FBR XI 187—9.
- J. Endzelīns, Par prūšu valodas radniecības sakariem (turpat 189—93).
- J. Endzelīns, Par *o* (*a* vietā) prūšu valodas galotnēs (turpat 194—6).
- J. Endzelīns, Sīkumi LXXXVI (FBR XII [1932] 7), LXXXVII un LXXXVIII (turpat 10), LXXXIX (turpat 25), XCIII un XCIV (turpat 148), XCV un XCVI (turpat 163), XCVIII (turpat 169), XCIX—CIX (turpat 171—4).
- G. Bonfante, L'accento prussiano. Stud balt II (1932) 68—77.
- E. Benveniste, Notes d'étymologie prussienne (turpat 78—83).
- R. Trautmann, Zu den altpreussischen Personennamen. ZfsIph IX (1932) 77—8.
- E. Benveniste, L'anaphorique prussien *din* et le système des démonstratifs indo-européens. Stud balt III (1933) 121—30.
- J. Endzelīns, Valodas druskas 2 (Cēļi III [1933] 50).

- J. Endzelin, Was ist im Altpreussischen aus ide. *ō* (und *ā*) geworden? Stud balt IV (1934) 135—43.
- J. Endzelīns, Sīkumi CXXXIX—CXLI (FBR XIV [1934] 20), CXLII—CXLIII (turpat 36), CXLIV (turpat 52), CXLV (turpat 55), CXLIX (turpat 69), CL (turpat 75), CLXIII (turpat 171).
- J. Endzelīns, Par dažām senprūšu formām. FBR XIV 99—101.
- J. Endzelīns, Pr. braydis: lei. *briedis*, la. *briēdis* u. c. (turpat 102—3).
- J. Endzelīns, Pr. sen senditmai rānkān (turpat 103—4).
- J. Endzelīns, Prūšu tekstu grafika. FBR XV (1935) 86—103.
- J. Endzelin, Zum *o* für *a* im Elbinger Vokabular. Stud. balt V (1935) 94—8.
- A. Augstkalns, Smulkūs pastebējimai. Arch phil V (1935) 153—4.
- E. Schwentner, Barkenstul (Korrespondenzbl. d. Ver. f. niederd. Sprachforsch. XLVIII [1935] 25—6).
- J. Matusas, Ar prūsai buvo lietuviai? Vairas 1936, 697—705.
- A. Fischer, Etnografia dawnych Prusów. Gdynia 1937.
- H. Łowmiański, The ancient Prussians. London 1937.
- J. Endzelīns, Sīkumi CLXXV—CLXXXVI (FBR XVII [1937] 21), CLXXXVII (turpat 42), CLXXXVI (turpat 164).
- E. Mikalaukaitė, Priešreformacinių laikų prūsiško Tėve mūsų nuotrupa. Arch Phil VII (1938) 102—6.
- Iz. Matusevičiūtė, Kiek naujos medžiagos prūsų vardynui. Arch Phil VIII (1939) 10—8.
- L. Kilian, Baltische Ortsnamen westlich der Weichsel? Alt-Preussen 1939, 67—8.
- J. Endzelīns, Sīkumi CCXX un CCXXII (FBR XIX [1939] 198), CCXXV (turpat 203), CCXXXII (turpat 215 sk.), CCXXXVI (turpat XX [1940] 128), CCXLIII (turpat 204).
- L. Kilian, Altpreussisch *garbis* oder *garbas*? Alt-Preussen 1941, 61—3.
- J. Endzelin, Altpreussisches, ZislPh. XVIII (1942) 104—24.

Iepriekš vēl neminēti saīsinājumi.

- AfslPh = Archiv für slavische Philologie.
 Agrell Neutr = S. Agrell, Zur Geschichte des indogermanischen Neutrums (Bull. de la Soc. roy. des lettres de Lund 1925—6, 17 skk.).
 AM = Altpreussische Monatsschrift.
 Arch Phil = Archivum Philologicum.
 Arumaa Unters = P. Arumaa, Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina. Tartu 1933.
 Balticoslav = Balticoslavica. Redaguje E. Koschmieder. Wilno.
 BB = Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen. Herausgegeben von A. Bezenberger.
 Berneker Slav. et. Wrth. = Slavisches etymologisches Wörterbuch. 1908—1913.
 Bezenberger BGLS = Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprache. 1877.
 Brugmann Grdr = K. Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen.
 Būga Aist Stud = Aistiški studijai. 1908.
 Būga KD = Kalbos dalykai. 1909.
 Būga KSn = K. Būga, Kalba ir senovė. Kaunas 1922.
 Būga Liet. k. žod. = K. Būga, Lietuvių kalbos žodynas. 1924—5.
 Bull = Bulletin de la Société de linguistique de Paris.
 BW = Kr. Barons un H. Wissendorffs, Latwju dainas I—VI.
 E. = Elbingas vokābulārs.
 EH. = J. Endzelins un E. Hauzenberga. Papildinājumi un labojumi K. Mūlenbacha Latviešu valodas vārdnīcai.
 FBR = Filologu biedrības raksti.
 Fil mat = Filoloģijas materiāli. Rīgā 1933.
 FUF = Finnisch-ugrische Forschungen.
 G. = G. Gerullis Apr ON.
 GK = Gimtoji Kalba.
 Gr. = Sīmaņa Grūnava vokābulārs.
 GGA = Göttingische gelehrte Anzeigen.
 GGN = Nachrichten der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften.
 Idg Jb = Indogermanisches Jahrbuch.
 IF = Indogermanische Forschungen.
 IFA = Anzeiger für indogermanische Sprach- und Altertumskunde.
 IMM = Izglītības ministrijas mēnešraksts.
 Izv = Izvēstija imper. akad. nauk (po otděl. russk. jaz. i slovesn.).
 KSB = A. Kuhn, Beiträge zur vergleichenden Sprachforschung I—VIII. Berlin 1858—76.
 Kursch Wrth = Fr. Kurschat, Littauisch-deutsches Wörterbuch. Halle 1883.
 KZ = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen.
 LChr = E. Volter, Litovskaja chrestomatija.
 Le Gr = J. Endzelin, Lettische Grammatik.
 Leskien Abl = Der Ablaut der Wurzelsilben im Litauischen. 1884.
 Leskien Decl = A. Leskien, Die Declination im Slavisch-Litauischen und Germanischen. Leipzig 1876.
 Leskien Nom = A. Leskien, Die Bildung der Nomina im Litauischen. Leipzig 1891.
 Lewy PŃ = Die altpreussischen Personennamen. 1904.
 LF = Listy filologické.
 Lidén Arm Stud = Armenische Studien. 1906.
 Lit Mitt = Mitteilungen der Litauischen Litterarischen Gesellschaft.
 LLD = A. Bezenberger, Litauische und lettische Drucke des 16. Jahrhunderts.
 Lng = J. Langija 1685. gada latviski-vāciskā vārdnīca... izdevis E. Blese. Rīgā 1936.
 Lskf = J. Endzelins, Latviešu valodas skaņas un formas. Rīgā 1938.
 LiT = Lietuvių Tauta.
 Lvv = J. Endzelins, Latvijas vietu vārdi.

- Mag = Magazin, herausgegeben von der Lettisch-Litterarischen Gesellschaft.
- ME = K. Mühlenbachs Lettisch-deutsches Wörterbuch.
- Mikkola Balt. u. Slav. = Baltisches und Slavisches. 1903.
- Nieminen Ausgang = E. Nieminen, Der urindogermanische Ausgang *-āi* des Nominativ-Akkusativ Pluralis des Neutrums im Baltischen. Helsinki 1922.
- NSB = Niedermann, Senn, Brender, Wörterbuch der litauischen Schriftsprache.
- PBr = Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur.
- RFV = Russkij filologičeskij vėstnik.
- Schmidt Neutra = J. Schmidt, Die Pluralbildungen der indogermanischen Neutra. Weimar 1889.
- Slav occid = Slavia occidentalis.
- Siblt Et = J. Endzelin, Slavjano-baltiškije etjudy. Chařkov. 1911.
- Stang Mažv = Chr. Stang, Die Sprache des litauischen Katechismus von Mažvydas. Oslo 1929.
- Stud balt = Studi baltici.
- Tdz = Tautas dziesmas . . . prof. P. Šmita redakcijā.
- Thes = G. Nesselmann, Thesaurus linguae prussicae. 1873.
- Tiž = Tauta ir žodis. Kaunas 1923 skk.
- Tr. = Trautmann Apr PN.
- R. Trautmann BSI Wrth = Baltisch-Slavisches Wörterbuch. 1923.
- van Wijk Akz = N. van Wijk, Die baltischen und slavischen Akzent- und Intonationssysteme. Amsterdam 1923.
- van Wijk Apr St = N. van Wijk, Altpreuussische Studien. Haag 1918.
- Walde-Hofmann = A. Walde Lateinisches etymologisches Wörterbuch; 3. Auflage von J. B. Hofmann.
- Walde Vrgl Wrth = A. Walde, Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen, bearbeitet von J. Pokorny.
- WuS = Wörter und Sachen.
- ZfdMa = Zeitschrift für deutsche Mundarten.
- ZislPh = Zeitschrift für slavische Philologie.
- av. = avestas.
- go. = gotu.
- gr. = grieku.
- ide. = indoeiropiešu (pirmvalodas).
- kr. = krievu.
- la. = latviešu.
- lat. = latīņu.
- lei. = leišu.
- lv. = lejsvācu.
- po. = poļu.
- pr. = prūšu.
- sav. = senaugšvācu.
- sensl. = senslavu.
- skr. = sanskrita.
- sl. = slavu.
- slv. = senlejsvācu.
- v. = vācu.
- vav. = vidus augšvācu.
- vlv. = vidus lejsvācu.
- I = 1. prūšu katechisms.
- II = 2. prūšu katechisms.
- III = 3. prūšu katechisms.
- pv. = personvārds.
- sk. = un sekojošā lappusē.
- skk. = un sekojošās lappusēs.
- skat. = skaties!
- s. v. = sub voce.
- tp. = ar to pašu nozīmi.
- u. c. = un citi.

Pamanītas iespaidumklūdas:

i e s p i e s t s		j ā b ū t
Liet 8. lp. 23. rindā no augšas	—	Liet.
skat 9. lp. 15. " " apakšas	—	skat.
priekšvārdiem 10. lp. 22. rindā no augšas	—	priekšvārdiem
u c. 17. lp. 8. rindā no apakšas	—	u. c.
ainā 20. lp. 12. " " augšas	—	ainā
wirdan 22. lp. 16. rindā no augšas	—	, wirdan
intonācijām 22. lp. 20. rindā no augšas	—	intonācijām.
deiwe 22. lp. 10. rindā no apakšas	—	deiwe
æst 22. lp. 9. rindā no apakšas	—	æst
uka(lāngewingiskān) 24. lp. 20. rindā no apakšas	—	uka(lāngewingiskān)
V 24. lp. 7. rindā no apakšas	—	V 94
(izolētām 24. lp. 2. rindā no apakšas	—	(izolētām)
wosee, seese, steege 26. lp. 20. rindā no augšas	—	wosee, seese, steege
seyr 26. lp. 23. rindā no augšas	—	seyr
ē 27. lp. 3. rindā no augšas	—	ī
brāti 27. lp. 18. rindā no augšas	—	brāti
salobisquan 29. lp. 3. rindā no augšas	—	salobisquan
ey 29. lp. 14. rindā no augšas	—	ey
3 § 29. lp. 16. rindā no apakšas	—	3. §
οἷα 29. lp. 3. " " "	—	οἷα
εἰ 30. lp. 15. " " "	—	εἰ
peuse 30. lp. 10. " " "	—	peuse
a. 30. lp. 4. rindā no apakšas	—	austrumu
auginnons 31. lp. 2. rindā no augšas	—	auginnons
blakus kalabian 31. lp. 11. rindā no augšas	—	(blakus kalabian
priekšā 31. lp. 14. rindā no augšas	—	priekšā,
oczywisty 31. lp. 17. rindā no augšas	—	oczywisty)
e > a 32. lp. 1. rindā no augšas	—	e < a
garian 34. lp. 14. rindā no augšas	—	, garian
ámžis, 35. lp. 3. rindā no apakšas	—	ámžis;
piem. 36. lp. 20. " " "	—	piem.,
k 36. lp. 10. rindā no apakšas	—	k,
(g)nōscit 36. lp. 9. rindā no apakšas	—	(g)nōscit
III 37. lp. 19. rindā no apakšas	—	III
pwy 38. lp. 2. rindā no augšas	—	pwy
Pr 38. lp. 12. rindā no apakšas	—	Pr.
ēδος 38. lp. 10. rindā no apakšas	—	ēδος
ka 40. lp. 16. " " "	—	ka
Warnye 43. lp. 17. rindā no apakšas	—	: Warnye
-siana 47. lp. 19. rindā no apakšas	—	-siana
(m)en-celmu 47. lp. 17. rindā no apakšas	—	(m)en-celmu
Ģeruja 48. lp. 14. rindā no augšas	—	Ģeruja

i e s p i e s t s		j ā b ū t
<i>senuōlis</i> 48. lp. 8. rindā no apakšas	—	<i>senuōlis</i>
174 51. lp. 18. rindā no apakšas	—	174.
Ak 60. lp. 1. " " "	—	Ak.
— 88. lp. 8. " " augšas	—	—
<i>er</i> 95. lp. 18. " " apakšas	—	<i>er-</i>
<i>pareīti</i> 99. lp. 7. rindā no augšas	—	<i>pareīti</i>
<i>priekālas</i> 101. lp. 15. " " "	—	<i>priekālas)</i>
<i>bijāt(iēs)</i> : 107. lp. 15. rindā no apakšas	—	<i>bijāt(iēs).</i>
<i>lāikumai</i> 107. lp. 14. rindā no apakšas	—	<i>lāikumai:</i>
<i>postānimai</i> 110. lp. 2. rindā no augšas	—	<i>postānimai</i>
u. c 119. lp. 15. rindā no apakšas	—	u. c.
<i>wäre</i> 124. lp. 1. " " augšas	—	<i>wäre</i> "
- <i>lai</i> 124. lp. 9. " " apakšas	—	- <i>lai</i> .
u. c. 130. lp. 2. " " "	—	u. c.
1 un 2. 131. lp. 5. rindā no apakšas	—	1. un 2.
<i>aynan</i> 138. lp. 13. rindā no apakšas s. v. ains	—	, <i>aynan</i>
<i>Elkqzeme</i> 140. lp. s. v. Alkayne	—	<i>Elkazeme</i>
<i>dat</i> 142. lp. 2. r. no apakšas s. v. antars	—	<i>dat.</i>
<i>la</i> 143. lp. 2. r. no apakšas s. v. artoys	—	<i>la.</i>
<i>au dasei</i> 146. lp. 1. r. no apakšas	—	<i>audasei</i>
<i>augustus.</i> 147. lp. s. v. auckstimiskan	—	<i>augustus,</i>
<i>ak.</i> 149. lp. s. v. ausis	—	, <i>ak.</i>
<i>ap-</i> 152. lp. 8. r. no apakšas s. v. bitas	—	<i>ap-</i>
<i>braydis</i> 153. lp.	—	<i>braydis</i>
<i>brōzda</i> tp. 153. lp. s. v. brisgelan	—	<i>brōzda</i> tp.).
Jesu) 155. lp. s. v. Chricstus	—	Jesu) Christu
škr. 156. lp. s. v. dantis	—	škr.
Seftelovics 161. lp. s. v. dmskins	—	Šeftelovics
"biezumu" 161. " " "	—	"biezuma"
<i>embadā-si</i> 165. lp. s. v. embaddusisi	—	<i>embada-si</i>
2. p. 167. lp. s. v. endeirit	—	2. p. endiris
<i>īmt</i> 168. lp. s. v. enimt	—	<i>īmt</i>
piem. skr. 173. lp. s. v. etnistis	—	piem., skr.
<i>vietvārds</i> 175. lp. s. v. garian	—	, <i>vietvārds</i>
<i>Gertlauken</i> , 177. lp. s. v. gertis	—	<i>Gertlauken</i>
<i>Verwandschaft</i> 178. lp. s. v. ginnis	—	" <i>Verwandschaft</i>
<i>kirmis</i> 178. lp. s. v. girmis	—	<i>kirmis</i>
<i>jeb</i> 178. lp. s. v. giwu	—	<i>jeb</i>
u. c 181. lp. s. v. grumins	—	u. c.
<i>akt</i> , 185. lp. s. v. ist	—	<i>akt.</i>
; <i>lei</i> . 186. lp. s. v. kaden	—	: <i>lei</i> .
<i>Stud</i> 187. lp. s. v. caymoys	—	<i>Stud.</i>
- <i>is</i> 197. lp. s. v. crays	—	- <i>sis</i>
<i>Labalaucs</i> 201. lp. s. v. labs	—	<i>Labalaucs,</i>
u. c 208. lp. s. v. Markelauke	—	u. c.
<i>niedziela</i> 213. lp. s. v. nadele	—	<i>niedziela</i>
<i>niains</i> 214. lp. s. v. neainessa	—	<i>niains.</i>
<i>werde</i> 216. lp. s. v. no	—	<i>werde</i> "
<i>mysky</i> „?“ 217. lp. s. v. nuskills	—	<i>mysky</i> „?“.

I e s p i e s t s

wargē 220. lp. s. v. pawargan
 a. 221. lp. s. v. pelanno
 248. 223. lp. s. v. pērdin
 mynia 224. lp. s. v. perōni
 visu) 232. lp. s. v. postippin

j ā b ū t

wargē.
 la.
 248).
 minia
 (visu)

i 244. lp. s. v. schlūsitwei, kas tur atrodas aiz „die-, jāpārstata aiz schlūsima.
 184. lp. s. v. irmo minētais lei. *arms* laikam ir < v. *Arm* un tāpēc jāsvitrā.

Prof. G. Ģerulis (Gerullis), kam sirsnīgi pateicos par vienas korektūras lasījumu un no-
 derīgiem aizrādījumiem, 154. lp. minēto lei. dial. *švebelis* labo par *švēbelis*; pamata
 šim vārdam esot Tiltztes apgabala lejsvācu *švēbal*.

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0305031257

1113